Slovenski lingvistični atlas 2

Kmetija

2
Komentarji

ZALOŽBA
Z R C

Zbirka Jezikovni atlasi
ISSN 2232-5255

Urednica zbirke Jožica Škofic

Slovenski lingvistični atlas 2
Kmetija
2 Komentarji
(= SLA 2.2)

Spletno mesto www.fran.si

Avtorji Jožica Škofic (vodja projekta), Januška Gostenčnik, Vito Hazler, Mojca Horvat, Tjaša Jakop, Janoš Ježovnik, Karmen Kenda-Jež, Vlado Nartnik, Vera Smole, Matej Šekli, Danila Zuljan Kumar

Skice Urša Kogelnik

Uredila Jožica Škofic, Matej Šekli
Recenzirala Irena Stramljič Breznik, Marko Snoj
Izdal Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Zanj Marko Snoj
Založila Založba ZRC, ZRC SAZU
Zanjo Oto Luthar
Glavni urednik založbe Aleš Pogačnik

Podlaga na naslovnici Tine Logar, zapis govora vasi Horjul (SLA T176), 1946, arhiv Dialektološke sekcije ISJ FR
Oblikovanje naslovnice Brane Vidmar
Prelom Syncomp, d. o. o.
Tisk Collegium Graphicum, d. o. o.
Naklada 400
Prva izdaja, prvi natis
Ljubljana 2016

Izid knjige so podprli Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) s sredstvi iz leta 2015

Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (ZRCola.zrc-sazu.si), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (www.zrc-sazu.si) razvil Peter Weiss.

Knjiga je prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf) na spletni strani Dialektološke sekcije ISJFR ZRC SAZU (http://sla.zrc-sazu.si) in kot html na portalu www.fran.si.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'282(084.4)
912.44(497.4):811

SLOVENSKI lingvistični atlas. 2, Kmetija [Kartografsko gradivo] / avtorji Jožica Škofic … [et al.] ; uredila Jožica Škofic, Matej Šekli. – 1. izd., 1. natis. – Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016. – (Zbirka Jezikovni atlasi, ISSN 2232-5255)

2: Komentarji. – 2016

ISBN 978-961-254-869-8 (zv. 2)
1. Škofic, Jožica
283226112

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5, ki ob priznavanju avtorstva dopušča nekomercialno uporabo, ne dovoljuje pa nobene predelave.

Jožica Škofic,
Januška Gostenčnik, Vito Hazler, Mojca Horvat, Tjaša Jakop,
Janoš Ježovnik, Karmen Kenda-Jež, Vlado Nartnik,
Vera Smole, Matej Šekli, Danila Zuljan Kumar

Slovenski lingvistični atlas 2

Kmetija

2
Komentarji

Ljubljana 2016

Knjigo posvečamo 100. obletnici rojstva akad. prof. dr. Tineta Logarja.

Dialektološka sekcija
Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

Hvala vsem zapisovalcem in narečnim govorcem,
brez katerih SLA ne bi mogel nastati.

VSEBINA

1 Uvod (Jožica Škofic) ... 11
1.1 Iz zgodovine *Slovenskega lingvističnega atlasa* (SLA) ... 13
1.2 Metoda komentiranja jezikovnih podatkov v SLA 2 ... 16
1.3 Metoda kartiranja jezikovnih podatkov v SLA 2 ... 18
1.4 K uvodnim kartam v SLA 2 ... 20
1.5 K seznamom narečnega besedja v SLA 2 ... 21
1.6 V SLA 2 zajeta vprašanja iz Vprašalnice SLA (s prevodi) ... 22
1.7 Abecedni seznam vprašanj v SLA 2 s številko komentarja ... 28
1.8 Točke SLA, razporejene po številkah ... 30
1.9 Abecedni seznam točk SLA ... 44
1.10 Avtorji komentarjev in kart ... 50
1.11 Morfološka analiza (Matej Šekli) ... 52
1.12 Etnološki vidik obravnave materialne kulturne dediščine v slovenskih narečjih (Vito Hazler) ... 59

2 Komentarji ... 61
Komentarji z leksičnimi kartami ... 63
V180.01 kmetija (2/1) ... 63
V129A.01 hiša (2/2) ... 67
V129B.01 slaba hiša (2/3) ... 73
V134.01 vrata (2/4) ... 79
V707.01 duri (2/5) ... 82
V135.01 podboj (2/6) ... 84
V136.01 ključ (2/7) ... 90
V747(a).09 ključavnica (2/8) ... 92
V285(b).01 kljuka pri vratih (2/9) ... 95
V145.01 okno (2/10) ... 98
V144(a).01 steklo – splošni izraz (2/11) ... 101
V144(b).01 šipa (2/12) ... 104
V138.01 tla (2/13) ... 106
V139.01 strop (2/14) ... 109
V140(a).01 vmesna notranja stena v hiši (2/15) ... 114
V140(b).01 zunanji zidovi hiše (2/16) ... 119
V142.01 omet (2/17) ... 125
V141(a).01 zidna opeka (2/18) ... 130
V141(b).01 strešna opeka (2/19) ... 133
V159.01 streha (2/20) ... 138
V143B.01 škopa (slama za pokrivanje strehe) (2/21) ... 141
V730b.01 veža (2/22) ... 144
V146B.01 kuhinja (2/23) ... 147

V131a.01 dnevna soba (hiša) (2/24) ... 150
V131b.01 soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše) (2/25) ... 155
V131A.01 spalnica (kamra) (2/26) ... 159
V713.01 izba, ispa (2/27) ... 164
V130a.01 podstrešna soba (2/28) ... 166
V132.01 podstrešje (2/29) ... 173
V133.01 stopnice (2/30) ... 179
V130.01 shramba (2/31) ... 182
V157.01 klet (2/32) ... 187
V779(a).01 postelja (2/33) ... 192
V466.01 pograd v koči (2/34) ... 195
V106.01 rjuha (2/35) ... 198
V107A(a).01 blazina za pod glavo (2/36) ... 201
V107A(b).01 prevleka za blazino (2/37) ... 204
V107B(a).01 blazina za čez celo posteljo (2/38) ... 207
V146A.01 štedilnik (2/39) ... 211
V147A.01 peč (2/40) ... 213
V147B.01 ognjišče (2/41) ... 215
V148.01 burkle (priprava za devanje posode v peč) (2/42) ... 218
V149.01 lonec (2/43) ... 220
V150.01 in V469.01 kotel (2/44) ... 223
V467.01 vedro (2/45) ... 226
V468.01 kad (2/46) ... 230
V152.01 vilice (2/47) ... 234
V153A.01 nož (2/48) ... 236
V153B.01 žepni nož (razne vrste) (2/49) ... 238
V153C.01 britev (2/50) ... 246
V108.01 brisača (2/51) ... 250
V109.01 cunja (2/52) ... 254
V161a.01 kurnica (2/53) ... 257
V161(a).01 hlev za krave (2/54) ... 261
V161(b).01 hlev za ovce (2/55) ... 264
V161(c).01 hlev za svinje (2/56) ... 267
V163.01 čebelnjak (2/57) ... 271
V202.01 med (2/58) ... 275
V203.01 satovje (2/59) ... 277
V204.01 vosek (2/60) ... 280
V162A.01 skedenj (2/61) ... 282
V162B.01 petra (2/62) ... 288
V162C.01 gumno (2/63) ... 291
V164.01 stranišče (2/64) ... 294
V573.01 gnoj (2/65) ... 298
V165(a).01 sadni vrt (2/66) ... 300
V165(b).01 vrt za zelenjavo in rože (2/67) ... 304
V166.01 greda (2/68) ... 309
V168A.01 studenec (2/69) ... 313

V168B.01 vodnjak (2/70) ... 317
V169.01 korito (2/71) ... 321
V158A.01 drva (2/72) ... 326
V317.01 poleno (2/73) ... 329
V158B.01 butara (2/74) ... 332
V170.01 tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva) (2/75) ... 336
V171(a).01 cepiti (drva na drobno) (2/76) ... 339
V171(b).01 sekati (2/77) ... 342
V315(a).01 sekira – navadna (2/78) ... 345
V316.01 toporišče (pri sekiri) (2/79) ... 348
V437.01 žagati (2/80) ... 351
Komentarji z obstojsko-pomenskimi kartami ... 353
V713.02 izba, ispa – pomen (2/81) ... 353
V131B.01 čumnata – pomen (2/82) ... 355
V202.03 med – pomen (2/83) ... 357
V170.02 tnalo – pomen (2/84) ... 358
V171(a).03 cepiti – pomen (2/85) ... 360
V171(b).03 sekati – pomen (2/86) ... 362
Komentarji brez kart ... 364
V143A.01 slama (2/87) ... 364
V151.01 žlica (2/88) ... 366

3 Besedno kazalo (Jožica Škofic) ... 369

4 Odzadnji seznam iztočnic v besednem kazalu ... 413

5 Literatura ... 425

6 Krajšave in simboli ... 441

7 Summary (Jožica Škofic; translation Tjaša Jakop) ... 445

1 Uvod

1.1 Iz zgodovine *Slovenskega lingvističnega atlasa*

Dialektologija je veda, ki tako na sinhroni kot diahroni ravni raziskuje zemljepisno omejene različice posameznih jezikov, to je narečja in krajevne govore. Razširjenost narečij in njihovo klasifikacijo je mogoče prikazati z narečno karto – v atlasu je natisnjena karta slovenskih narečij, ki sta jo leta 1983 pripravila dialektologa Tine Logar in Jakob Rigler, na temelju sodobnih dialektoloških spoznanj pa dopolnili Vera Smole (že za Encikolopedijo Slovenije leta 1998) in Jožica Škofic (za prvi zvezek Slovenskega lingvističnega atlasa leta 2011 in v sodelovanju s sodelavci Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša v letih 2015–2016). Lingvistično geografijo/geolingvistiko kot eno izmed smeri dialektologije pa bolj kot meje med jeziki ali njihovimi narečji zanima prostorska razširjenost posameznih jezikovnih pojavov v enem ali več jezikih, kar prikaže na jezikovnih kartah oz. v jezikovnih/lingvističnih atlasih. Za geolingvistiko kartografski prikaz zemljepisne razporeditve izbranega jezikovnega gradiva ni samo rezultat, temveč predvsem izhodišče za njegovo interpretacijo in nadaljnje raziskovanje jezika.

Slovenski lingvistični atlas (SLA), temeljno delo sodobne slovenske dialektologije in geolingvistike, je zasnoval Fran Ramovš leta 1934, po drugi svetovni vojni pa so se na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša dejansko začele priprave nanj (Kenda-Jež 2000, 196). Tako mreža krajev kot vprašalnica za SLA sta bili v tem času večkrat preurejeni. Danes je v SLA zajetih 417 krajevnih govorov, vprašalnica za SLA pa obsega 870 oštevilčenih vprašanj (1–666, 700–870); skupaj s podvprašanji jih je 3065. Vprašanja so razdeljena na petnajst pomenskih polj (1. Telo, 2. Obleka, 3. Hiša, 4. Vas, 5. Prazniki, 6. Orodje, 7. Živina, 8. Rastline, 9. Planina, 10. Bolezni, 11. Čas, 12. Pokrajina,13. Družina, 14. Štetje, 15. Razno) ter na gramatična vprašanja, ki zajemajo predvsem glasoslovno in oblikoslovno ravnino jezika (od vprašanja 700 dalje).

Gradivska zbirka, ki je shranjena v Dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani, danes obsega okrog 720 zapisov krajevnih govorov, tj. 884.000 listkov v kartoteki, ki je urejena po vprašanjih, in 390 zvezkov (ter dodatno še 182 zvezkov zunaj mreže SLA), kjer je gradivo urejeno po krajih. Večino gradiva je zapisal Tine Logar sam ali njegovi študenti na Filozofski fakulteti v Ljubljani, nekaj tudi drugi slovenski jezikoslovci. Po letu 2000 je bila zbirka dopolnjena z zapisi 51 doslej neraziskanih krajevnih govorov (predvsem v zamejstvu). Vse arhivirano gradivo je poskenirano in tako shranjeno tudi v elektronski obliki (ob jezikoslovni analizi za objavo v SLA pa se gradivo postopno vnaša tudi v elektronsko podatkovno zbirko SlovarRed).

V drugi polovici 20. stoletja je na podlagi analize za SLA zbranega narečnega gradiva nastalo več razprav Tineta Logarja in Jakoba Riglerja. Leta 1988 je bila objavljena prva leksična karta s poimenovanji za *cvetnonedeljsko butaro* Vere Smole, Francka Benedik pa je leta 1990 poleg leksične karte za poimenovanje *gozda* objavila tudi prvo fonetično karto o refleksih jata v besedi *sneg* – vse so bile izdelane

na karti z mrežo točk SLA iz leta 1984, ki se do leta 2010 ni več spreminjala. V knjižni obliki je leta 1999 izšel uvodni zvezek, tj. *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas* avtorice Francke Benedik (s spremno študijo Karmen Kenda-Jež). Vse do leta 2008 objavljene karte iz SLA (med njimi predvsem leksične, nekaj tudi glasoslovnih in oblikoslovnih) so ponovno izdajo doživele s publikacijo *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*, objavljeno na zgoščenki in spletu (http://bos.zrc-sazu.si/c/Dial/Ponovne_SLA/P/index.html), ki so jo uredili Peter Weiss, Jožica Škofic in Karmen Kenda-Jež. Na osnovi gradiva za SLA sta izšli tudi dve monografiji o dvojini v slovenskih narečjih Tjaše Jakop.

Do leta 2000 so bile karte za SLA risane ročno na tiskano podlago, leta 2001 pa so bile objavljene prve karte, izdelane s pomočjo računalniških orodij in geografskih informacijskih sistemov (GIS) – izdelala jih je Jožica Škofic v sodelovanju z različnimi, večinoma zunanjimi sodelavci. V Prostorsko-informacijskem centru ZRC SAZU sta Zoran Stančič in Tomaž Podobnikar po predlogi karte za SLA dotlej že izdelala poskusno digitalizirano karto z mejami Slovenije, vodovjem, večjimi mesti in oštevilčenimi kraji, ki so zajeti v mrežo SLA, ter njihovimi koordinatami. Podjetje Syncomp je v sodelovanju z dialektologinjo Karmen Kenda-Jež izdelalo nabor osnovnih simbolov, imenovan SLSlovan, ki ga je bilo mogoče uporabiti pri kartiranju tako fonetičnih kot leksičnih kart. Leta 1996 je o možnosti uporabe GIS v raziskavah slovenskih narečij prvi pisal Zoran Stančič, ki je ob izboljšanju in avtomatizaciji kartiranja poudaril tudi možnost izrabe GIS za kompleksnejše analitične operacije v dialektologiji in lingvistični geografiji. Tudi zato, da bi lahko pripravili primerno podatkovno zbirko za SLA ter narečno gradivo začeli kartirati in analizirati s pomočjo GIS, je bilo treba pripraviti ustrezen nabor črk in diakritičnih znamenj za zapis in kasnejšo jezikoslovno analizo izredno raznolikega narečnega gradiva, zato je Peter Weiss razvil vnašalni sistem ZRCola (http://zrcola.zrc-sazu.si/), ki temelji na standardu Unicode, dodatni znaki pa so v pisavi 00 ZRCola razporejeni na področju zasebne rabe tega standarda. Peter Weiss je pripravil tudi nabor simbolov za kartiranje, in sicer je leta 2005 zasnoval pisavo 05 SIMBola na podlagi simbolov, ki so v rabi pri OLA, ALE in v drugih (predvsem slovanskih) jezikovnih atlasih. Elektronsko osnovno/nemo karto za SLA je pripravila Jerneja Fridl z GIAM ZRC SAZU – gre za karto slovenskega jezikovnega prostora (tudi zamejstva) z reliefom, vodami in državnimi mejami ter večjimi mesti v merilu 1 : 750.000 in 1 : 1.100.000. Peter Pehani z IAPŠ ZRC SAZU je s pomočjo podatkovne zbirke Geodetskega zavoda Slovenije določil geografske koordinate točk iz mreže SLA in predvidel položaj simbolov ob točkah ter v sodelovanju z Jožico Škofic in z dialektološkimi nasveti Vere Smole pripravil digitalizirano karto slovenskih narečij; ta karta je bila leta 2015 posodobljena v skladu z najnovejšimi ugotovitvami slovenskih narečjeslovnih raziskav. Leta 2000 je Tomaž Seliškar na osnovi izkušenj pri razvoju programa SlovarRed za pripravo slovarjev v Terminološki sekciji ISJFR ZRC SAZU razvil še posebno različico za dialektološko podatkovno zbirko, ki zajema tako podatke o sodelavcih

in njihovem delu, kot o gradivu, ki je v zbirki zapisano z vnašalnim sistemom ZRCola in opremljeno s podatki o zapisovalcih, informatorjih, kraju, času in zanesljivosti zapisa ter s skeni rokopisnih zapisov iz listkovnega arhiva za SLA ipd. Leta 2007 je bila objavljena prva karta (avtorice Jožice Škofic), narejena s pomočjo podatkovne zbirke SlovarRed (leksemi za *krompir* – V420).

Skenirano arhivsko gradivo za SLA (prim. Weiss – Žejn 2004) je do leta 2013 urejal Peter Weiss, od leta 2014 pa Jožica Škofic s sodelovanjem Nevenke Jerman, na začetku pa sta pri vzpostavljanju elektronskega arhiva sodelovala študenta Andrejka Žejn in Domen Uršič.

Objavljene obravnave narečnega gradiva iz arhiva za Slovenski lingvistični atlas kažejo na kontinuirano skrb za čim bolj strokovno objavo tega pomembnega dela slovenske jezikovne in kulturne dediščine, pa tudi na strokovno rast raziskovalcev, ki v projektu sodelujejo, in na razvoj stroke same, tj. slovenske dialektologije in geolingvistike. Gmotne in kadrovske okoliščine objavi SLA kljub trudu dialektologov in drugih sodelujočih pri tem temeljnem projektu slovenskega jezikoslovja niso bile vedno naklonjene, sedanja skupina ljubljanskih dialektologov pa je po skoraj 80 letih od zamisli in po 65 letih, ki so pretekla od začetka zbiranja narečnega gradiva po vprašalnici za SLA, vendarle zmogla pripraviti prvi zvezek Slovenskega lingvističnega atlasa – SLA 1 človek (SLA 1.1 Atlas in SLA 1.2 Komentarji), ki je izšel leta 2011 tudi s pomočjo aplikativnega projekta *Besedje iz pomenskega polja »človek« v slovenskih narečjih – geolingvistična predstavitev* (L6-9529-0618-07), ki sta ga v letih 2007–2010 sofinancirali Javna agencija za raziskovalno dejavnost (ARRS) in Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU), ter s podporo Javne agencije za knjigo (JAK). V letih 2011 do 2015 je nastajala druga knjiga SLA 2 – kmetija (SLA 2.1 Atlas in SLA 2.2 Komentarji) z besedjem, ki poimenuje hišo, prostore in opremo v njej, gospodarska poslopja in nekatera domača opravila. Tudi to delo je nastalo s finančno podporo aplikativnega projekta *Materialna kulturna dediščina v slovenskih narečjih – geolingvistična predstavitev* / Material Cultural Heritage in Slovenian Dialects: A Geolinguistic Presentation (L6-4042), ki sta ga v letih 2011–2014 sofinancirali Javna agencija za raziskovalno dejavnost (ARRS) in Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU). Pri projektu sta poleg avtorjev SLA 2 sodelovali tudi Vanda Babič in Irena Orel s Filozofske fakultete v Ljubljani.

1.2 Metoda komentiranja jezikovnih podatkov v SLA 2

Skupaj s kartografskimi metodami so se v t. i. pripravljalnih člankih oblikovali tudi različni tipi komentarjev: od zelo enostavnih, ki so le prostorsko umestili kartirane lekseme z navajanjem točk iz SLA (in lekseme grobo etimološko pojasnili), do bolj razširjenih, ki so zbrane narečne lekseme primerjali z ustreznim besedjem oz. njegovo predstavitvijo v različnih slovarskih, dialektoloških in geolingvističnih delih, ali komentarjev, ki so izbrano pomensko oz. besedno polje obravnavali tudi interdisciplinarno (npr. z etnološkega, naravoslovnega, geoinformacijskega, družbenozgodovinskega vidika). Leta 2007, ko je stekel projekt priprave 1. zvezka SLA, so sodelujoči dialektologi (Jožica Škofic kot vodja projekta, Vera Smole, Vlado Nartnik, Tjaša Jakop, Karmen Kenda-Jež, Danila Zuljan Kumar, Matej Šekli, Peter Weiss in Mojca Horvat, ki se jim je leta 2009 pridružila Januška Gostenčnik) tako na osnovi lastnih geolingvističnih izkušenj kot študija drugih lingvističnih atlasov (zlasti Češkega jezikovnega atlasa in Slovanskega lingvističnega atlasa (OLA)) začeli oblikovati enotno obliko komentarja v SLA. V njem naj bi ob uvodni predstavitvi gesla in z njim povezane problematike opozorili na posebnosti kartiranja ter na morebitno obravnavo teh leksemov v strokovni literaturi, v morfološki analizi kot temeljnem delu interpretacije narečnega gradiva pa pojasnili način poknjižitve leksemov, ki omogoča njihovo medsebojno primerljivost in razširjenost v slovenskem jezikovnem prostoru. Za 2. zvezek SLA sta bila zaradi specifičnosti teme dodana še razdelek z etnološko osvetlitvijo obravnavanega pojma (avtorja Vita Hazlerja) in skica poimenovane predmetnosti (avtorice Urše Kogelnik).

Vsak komentar v SLA je torej sestavljen iz sedmih razdelkov:

1. V **Gradivu** je natančneje kot v sami vprašalnici predstavljen pomen na karti predstavljenega narečnega besedja. Tu je opozorjeno na morebitno dvoumnost vprašanja ali večpomenskost v vprašalnici navedenega leksema in na s tem povezano problematičnost interpretacije. Predstavljena so tudi morebitna pojasnila zapisovalcev in njihove časovno-stilne oznake gradiva.
2. V **Morfološki analizi** je prikazana oblikovna/morfemska zgradba poknjiženih oblik kartiranih leksemov v praslovanski izrazni podobi. Poknjiženi obliki leksema sledi njen praslovanski transponat, slednjemu pa njegovi besedotvorni predhodniki oziroma tujejezični viri.
3. Razdelek **Posebnosti kartiranja** je namenjen pojasnilom h kartografski metodi. Drugi zvezek SLA zajema leksično-besedotvorne in obstojsko-pomenske karte, ki so po dogovoru simbolne, ne glede na to, da bi bila marsikatera karta morda preglednejša, če bi razširjenost posameznih leksemov in njihovih tvorjenk označili z izoleksami. Po zgledu Češkega jezikovnega atlasa so namreč z izoglosami označena območja nekaterih zanimivih pojavov drugih jezikovnih ravnin (večinoma glasoslovne in oblikoslovne), ki sicer najverjetneje ne bi bili prikazani na nobeni karti v katerem od načrtovanih (neleksičnih) zvezkov SLA. Gre zlasti za zanimive glasovne razvoje ali oblikoslovne posebnosti leksično sicer ne zelo raznolikega gradiva.

V tem razdelku so izpostavljene tudi enkratnice, enkratne besedne zveze, opisna poimenovanja, opisi in nekartirano gradivo, ki je na karti označeno s kazalko na komentar ali je nerelevantno (tj. besednovrstno ali pomensko neustrezno).

4. Narečno gradivo, zbrano za SLA, je zanimivo ne le za jezikoslovje, ampak tudi za druge stroke. Prav tako je bilo besedje iz pomenskega polja *kmetija* že obravnavano ne le v jezikoslovni literaturi, ampak tudi v strokovni literaturi drugih ved, zato smo si pri interpretaciji gradiva pomagali tudi s to. Gre tako za različne slovarje slovenskega ter drugih sosednjih in slovanskih jezikov, kot za različne monografije in članke s področja jezikoslovja (dialektologije, etimologije, zgodovine slovenskega jezika, primerjalnega jezikoslovja) ter etnologije, zgodovine ipd. V razdelku **Uporabljena dodatna literatura** so zato navedene kazalke k tistim bibliografskim enotam v Literaturi, ki tam niso označene z zvezdico (z njo so označena dela, ki jih v 4. točki ne navajamo posebej, ker smo jih uporabljali pri domala vseh analizah).
5. V razdelku **Primerjaj** je opozorjeno na tiste komentarje in karte v SLA, ki zajemajo iste izraze kot obravnavano vprašanje in kjer gre morda za pomensko prepletanje zapisanih narečnih izrazov – navedena je številka vprašanja in vprašanje sámo ter zaporedna številka knjige SLA, v kateri je leksem že obravnavan, skupaj s številko komentarja oz. karte. Nato je opozorjeno še na druge jezikovne atlase, ki bodisi zajemajo slovenski jezikovni prostor v celoti (torej dva mednarodna jezikovna atlasa, v katerih je zajet slovenski jezik, tj. OLA – *Slovanski lingvistični atlas* in ALE – *Evropski lingvistični atlas*), bodisi zajemajo le njegov manjši del (torej regionalni jezikovni atlas Rade Cossutta, tj. SDLA-SI – *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre*, in atlasi sosednjih jezikov, tj. ALI – *Atlas italijanskega jezika*, ASLEF – *Furlanski zgodovinski*, *jezikovni in etnološki atlas*, HJA – *Hrvaški jezikovni atlas* in ÚMNyA – *Novi madžarski narečni atlas*; pri zadnjih dveh gre le za primerjavo z vprašanji iz vprašalnic za ta dva atlasa, ki pa še nista izšla). Številka ob kratici atlasa označuje številko vprašanja (ali karte) iz tega atlasa, medtem ko vprašanje sámo tu ni navedeno (razen če morda ne gre za popolnoma enak pomen). Prav primerjava z vprašanji in gradivom iz teh atlasov lahko raziskovalcem in drugim bralcem dopolnjuje informacijo o narečni leksiki in njeni razširjenosti, ki jo daje SLA.
6. V razdelku **Etnološka osvetlitev** etnolog Vito Hazler na kratko predstavi vsakega od obravnavanih pojmov s področja materialne kulturne dediščine, saj menimo, da samo jezikoslovna analiza ne more pojasniti raznolikosti poimenovanj, ki so nastala v različnih okoljih (pokrajinah) ter različnih časovnih obdobjih in torej na različnih razvojnih stopnjah slovenskega kmečkega dóma ter se včasih bolj, včasih manj spremenjena obdržala do danes.
7. V tem zvezku SLA je dodan tudi razdelek **Skica**, ki še dodatno vizualizira v komentarjih predstavljene pojme, čeprav tu seveda niso zajeti vsi njihovi (pokrajinski, razvojni …) tipi.

1.3 Metoda kartiranja jezikovnih podatkov v SLA 2

V Slovenskem lingvističnem atlasu se je oblikoval poseben sistem hierarhizacije simbolov, ki temelji na premišljeni in uveljavljeni praksi Slovanskega lingvističnega atlasa. Ker gre večinoma za leksično-besedotvorne karte, so natančno določeni pomeni le nekaterih simbolov, o izbiri večine pa so se odločali avtorji sami. Pri tem so sledili dogovoru, da oblika simbola predstavlja koren leksema, njegova notranja izpolnjenost pa njegovo besedovorno podobo – izbira simbola je temeljila na morfološki analizi.

Pomen simbolov:

- zvezdica (ob številki kraja desno zgoraj) pomeni »komentar« in se uporablja, če je za posamezni krajevni govor zapisanih več leksemov (s simbolom sta lahko v posamezni točki kartirana največ dva leksema); slovnični morfemi (tj. končnice) pri kartiranju niso upoštevani, ampak imajo na karti leksemi, zapisani v stranskih oblikah, enak znak kot leksem, zapisan v imenovalniku oz. nedoločniku, v legendi in morfološki analizi pa je zapisana samo osnova takega leksema s stičnim vezajem (npr. *tl-* za *tla*, *tle*, *tlo* …); vsi leksemi, ki so na karti označeni s tem znakom, so navedeni tudi v 3. točki komentarja;
- črta pod številko kraja pomeni »ni zapisa« (ta znak ima le T406, kjer ni več mogoče najti slovenskih govorcev);
- poševnica levo ob številki kraja pomeni, da na določeno vprašanje v zapisu krajevnega govora ni odgovora;
- velika petkraka zvezda na karti označuje enkratnico; ta znak imajo vse enkratnice na posamezni karti, vse pa so navedene tudi v 3. točki komentarja;
- različni osnovni liki (krog, trikotnik, kvadrat, pravokotnik, pet- ali šestkotnik in drugi bolj zapleteni liki) na karti označujejo lekseme z različnimi koreni oz. besedotvornimi podstavami;
- enaka notranja izpolnitev različnih likov na posamezni karti predstavlja enako besedotvorno obrazilo tvorjenk z različnim korenom/besedotvorno podstavo;
- tvorjenke s skupnim korenom in različnimi obrazili (besedotvorne različice) so označene z različnimi notranjimi izpolnitvami istih osnovnih likov;
- morfološko relevantni morfemi so tudi morfemi za spol, če je ta nedvoumno razviden iz gradiva (sicer je kartirana le osnova besede brez končnice);
- enkratne tvorjenke s skupnim korenom so na karti prikazane z istim osnovnim likom, v katerem je zvezda;
- osnovni liki v kombinaciji z drugimi (notranjimi) osnovnimi liki (lahko) označujejo zloženke, sestavljene iz dveh besedotvornih podstav, ki v legendi že imata svoj simbol;
- enkratne besedne zveze s skupnim jedrom so na karti prikazane z istim osnovnim likom, v katerem je zvezda, in s piko pred, pod ali nad likom;
- osnovni liki z dodatnim znakom zunaj lika označujejo večbesedni leksem s prilastkom in jedrom, ki ga ponazarja osnovni lik:
  - besedna zveza z ujemalnim (pridevniškim) prilastkom je označena z dodatnim znakom pod likom, ki ponazarja jedro besedne zveze;

  - besedna zveza z neujemalnim (navadno desnim, nepridevniškim) prilastkom je označena z dodatnim znakom nad likom, ki ponazarja jedro besedne zveze;
  - predložna zveza je označena z dodatnim znakom na levi strani lika, ki ponazarja jedro besedne zveze;
- če je večbesedni odgovor, katerega jedro besednovrstno ustreza vprašanju, na meji med opisom in stalno besedno zvezo in ne tvori areala (= t. i. priložnostnica), dobi znak za »opisno poimenovanje«;
- znak »ni poimenovanja« označuje odgovore kot »beseda ni znana, ne poznamo/-jo, ne uporabljamo/-jo, se ne rabi, ni izraza, opišejo, opis«; če je za kak krajevni govor ob tem zapisano, da za določeni pomen rabijo samo nemško besedo, a ne povedo, katero, je na karti to označeno z znakom za komentar; isti znak se s pojasnilom »ni izraza« na pomenskih kartah uporablja v primerih, ko izraz (v smislu leksem = izraz/pomen) z iskanim pomenom v posameznem krajevnem govoru ni bil zapisan;
- znak »nerelevanten odgovor« označuje odgovor, ki je pomensko neustrezen zaradi morda napačne interpretacije vprašanja.

Karta Položaj simbolov ob točkah SLA ponazarja položaj prvega in drugega kartiranega leksema ob številki kraja, ki je točka SLA, saj pravilu, da je prvi simbol kartiran levo ob točki, drugi pa pod njo, zaradi prevelike gostote točk ni bilo mogoče vedno ustreči. Razporeditev simbolov za odgovore v posamezni točki ne sledi nujno kronološkemu načelu (da imajo torej starejši zapisi prednost pred mlajšimi), ampak imajo navadno zapisi Tineta Logarja prednost pred študentskimi idr. zapisi, večkrat zapisani leksemi pa imajo v posamezni točki prednost pred le enkrat zabeleženimi.

Z izoglosami so označeni nekateri pojavi drugih jezikovnih ravnin (največkrat glasoslovne ali oblikoslovne). Izoglosne karte so lahko kombinirane s simbolnimi (leksično-besedotvornimi) ali napisnimi.

1.4 K uvodnim kartam v SLA 2

Da bi lahko pravilno interpretirali zbrano narečno leksično gradivo, karti slovenskih narečij in narečni karti s številkami točk iz mreže SLA sledita še karti, ki predstavljata zgodovino zbiranja narečnega gradiva za SLA. Čeprav je bilo prvotno predvideno, da bo vse krajevne govore po vprašalnici za SLA zapisal en sam raziskovalec v razmeroma kratkem času (Tine Logar je res sam zapisal skoraj 200 govorov), se je zbiranje gradiva zelo zavleklo in so zadnji zapisi nastali šele tik pred pripravo SLA 2. To dejstvo je predstavljeno na dveh kartah: na karti Zapisovalci je razvidno, katere govore je raziskoval in zapisoval Tine Logar, katere so zapisali člani Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša (predvsem ob pripravljanju 1. in 2. zvezka SLA) in katere so zapisali drugi raziskovalci (med njimi zlasti jezikoslovci slovenisti in študenti slavistike/slovenistike).

Ker so prvi zapisi nastali že leta 1946, zadnji pa šele leta 2014 (kar je prikazano na karti Čas zapisa), so zapisi na prvi pogled morda celo neprimerljivi, a vpogled v strukturo in starost informantov vendarle kaže, da gre pri večini zapisov za generacije tistih narečnih govorcev, ki so se rodile in so odraščale še v tradicionalnem slovenskem kmečkem okolju (o tem v Kenda-Jež 2002).

Med zadnjimi so po vprašalnici za SLA nastali zapisi krajevnih govorov na robu slovenskega jezikovnega prostora v vseh sosednjih državah. Ker v nekaterih točkah slovenskih govorcev ni več, smo poiskali informatorje v najbližjih sosednjih krajih in tako dokumentirali obstoj in podobo slovenskega jezika v tem prostoru. Kot kontrolne točke smo leta 2010 v dogovoru s hrvaškimi dialektologi v Slovenski lingvistični atlas vključili tudi sedem krajevnih govorov na Hrvaškem, in sicer zlasti na podlagi kajkavistične literature, ki za nekatere govore medmurskega, zgornjesotelskega, gorskokotarskega in buzetskega narečja na več mestih poudarja različne slovenske razvoje, skupne slovenske in kajkavske pojave ali vsaj vpliv sosednjih slovenskih narečij na te obmejne, v mnogočem tudi prehodne in mešane govore. Večino teh krajevnih govorov smo skupaj zapisali slovenski in hrvaški dialektologi. S tem so se začele načrtne raziskave narečnega kontinuuma na obeh straneh meje. Zbrano gradivo slovenski dialektologi analiziramo z metodami genetskega jezikoslovja, kot so se uveljavile pri delu za *Slovanski lingvistični atlas* (OLA), pri čemer izhajamo iz *Izhodiščnega splošnoslovenskega fonološkega sistema* Tineta Logarja (FO 1981: 29–33) in razprav *Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu* (Slavistična revija 14, 1963, 25–78) in *Pripombe k Pregledu osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu I* (Slavistična revija 15, 1967, 129–152) Jakoba Riglerja (ponovno v Rigler 2001). Natančnejše raziskave v SLA zajetih krajevnih govorov na Hrvaškem (npr. Šekli 2013a, 2013b; Gostenčnik 2013a, 2013b, 2014a, 2014b) v zadnjih letih so pokazale, da gre (po navedenih genetskojezikoslovnih merilih) za govore slovenskega jezika (z govorci, ki govorijo avtohtone slovenske govore), zato smo jih uvrstili med regularne točke Slovenskega lingvističnega atlasa.

1.5 K seznamom narečnega besedja v SLA 2

Ob komentarju vsako karto spremlja tudi indeks, tj. seznam dokumentiranega narečnega besedja, ki je kljub problematičnosti spreminjajoče se fonetične transkripcije ostalo zapisano tako, kot je shranjeno v arhivu. V času, ko se je zbiralo gradivo za SLA, se je slovenska narečna transkripcija postopoma spreminjala, zlasti ob uskladitvi s transkripcijo, ki se je uveljavila pri Slovanskem lingvističnem atlasu. Ker pa zapisi za SLA niso natančno sledili tem dogovorom in se je nova transkripcija le počasi uveljavljala, zapisov vsega gradiva brez ponovnega (in prezamudnega) preverjanja na terenu ni več mogoče uskladiti. Ob neenotnem zapisu samoglasniških kvalitet in kvantitet, različic dvoglasnikov in fonetičnih različic soglasnikov je najbolj problematičen zapis naglaševanja. Da ne bi prišlo do napačne interpretacije naglasov, je v uvodu k Atlasu objavljena karta s prikazom tonemskih in netonemskih krajevnih govorov, zajetih v SLA. Tudi fonetična transkripcija v seznamih narečnega besedja je pojasnjena v enem od uvodnih poglavij Atlasa.

Gradivo za vsako vprašanje je razporejeno po številkah krajev od T001 do T417. Če je bil kak krajevni govor zapisan večkrat oz. od več avtorjev, si zapisi sledijo kronološko, med seboj pa so ločeni s podpičjem (odgovori iz istega zapisa so med seboj ločeni z vejico in zapisani v enakem zaporedju kot v zvezku ali na listku). Če zapisovalec ni zapisal odgovora, je to v tem seznamu označeno s poševnico (ta znak je uporabljen tudi, če je listek prazen ali če je na njem črta ali prečrtana ničla ali če v gradivu piše, da se informant ne spomni besede ali ne ve odgovora). Če je v gradivu zapisano, da beseda ni znana, je to v seznamu označeno s križcem. Kontekst kartiranega leksema je v gradivu zapisan v oglatih oklepajih. V okroglih oklepajih je zapisana opomba zapisovalca o pomenu zapisanega izraza na obstojsko-pomenskih kartah.

SLA 2 je opremljen tudi z besednim kazalom in odzadnjim seznamom iztočnic v besednem kazalu.

1.6 V SLA 2 zajeta vprašanja iz Vprašalnice SLA (s prevodi)

V *Slovenski lingvistični atlas 2* je zajeto besedje iz pomenskega polja »kmetija«. Vprašanja za besedje iz tega pomenskega polja so v vprašalnici za SLA večinoma uvrščena v razdelek III. *Hiša* (vprašanja V129A–V171), nekaj vprašanj pa je zaradi asociativne povezanosti z drugimi iskanimi besedami razpršenih tudi po drugih razdelkih: II. *Obleka* (V106–V109), IV. *Vas* (V180, V202–V204), VI. *Orodje* (V285b, V315a, V316, V317), VIII. *Rastline* (V437), XI. *Planina* (V466–469), XII. *Pokrajina* (V573) in XVI. *Gramatična vprašanja* (V707, V713, V730b, V747a, V779) – skupaj 82 leksičnih in 6 obstojsko-pomenskih vprašanj. V SLA 2 smo vprašanja prerazvrstili v smiselne sklope, zato se številke komentarjev in kart ne ujemajo s številkami vprašanj: uvodnemu vprašanju (V180 *kmetija*) sledijo vprašanja za hišo in njene strukturne dele, sledijo prostori v hiši in njihova osnovna oprema (komentarji 2/1 do 2/52). Nato se pogled ozre po okolici kmečke hiše h gospodarskim poslopjem, vrtu in dvorišču ter opravkom, ki se dogajajo v tem prostoru.

2/1 V180.01 **kmetija** ***E*** farm (large estate) ***D*** Bauernhof ***F*** ferme ***I*** fattoria ***Fri*** colonie, tignude, massarie ***P*** земля ***H*** seljačko imanje ***M*** parasztgazdaság (birtok)

2/2 V129A.01 **hiša** ***E*** house ***D*** Haus ***F*** maison ***I*** casa ***Fri*** cjase ***P*** дом, изба ***H*** kuća ***M*** ház

2/3 V129B.01 **slaba hiša** ***E*** bad house (cottage, cabin, shack etc.). ***D*** baufälliges Haus, Keusche, Kate ***F*** cabane ***I*** catapecchia, stamberga ***Fri*** casope, taboghe ***P*** хибара ***H*** kućerak ***M*** rossz ház (kunyhó, vityilló, putri stb.)

2/4 V134.01 **vrata** ***E*** door ***D*** Tür ***F*** porte ***I*** porta ***Fri*** puarte ***P*** ворота, калитка ***H*** vrata ***M*** ajtó

2/5 V707.01 **duri** ***E*** gates ***D*** Türe ***F*** porte ***I*** porta ***Fri*** puarte ***P*** двери ***H*** dveri ***M*** ajtó

2/6 V135.01 **podboj** ***E*** doorframe, doorcase ***D*** Türstock, Türrahmen ***F*** montant ***I*** telaio di una porta (telaio di legno di una porta, cornice di pietra) ***Fri*** telâr di une puarte (telâr di len, suaze di clap) ***P*** косяк дверной, коробка дверная ***H*** dovratak ***M*** ajtótok

2/7 V136.01 **ključ** ***E*** key ***D*** Schlüssel ***F*** clé ***I*** chiave ***Fri*** clâf ***P*** ключ ***H*** ključ ***M*** kulcs

2/8 V747(a).09 **ključavnica** ***E*** lock ***D*** Schloss, Türschloss ***F*** serrure ***I*** serratura ***Fri*** clavarie, sieradure ***P*** замок ***H*** brava ***M*** zár

2/9 V285(b).01 **kljuka pri vratih** ***E*** doorhandle, doorknob ***D*** Türklinke ***F*** poignée de porte ***I*** maniglia della porta ***Fri*** mantie de puarte ***P*** ручка (дверная) ***H*** kljuka kod vrata ***M*** ajtókilincs

2/10 V145.01 **okno** ***E*** window ***D*** Fenster ***F*** fenêtre ***I*** finestra ***Fri*** barcon ***P*** окно ***H*** prozor ***M*** ablak

2/11 V144(a).01 **steklo** – **splošni izraz** ***E*** glass ***D*** Glas ***F*** verre ***I*** vetro ***Fri*** veri ***P*** стекло ***H*** staklo ***M*** üveg – általános kifejezés

2/12 V144(b).01 **šipa** ***E*** glass pane ***D*** Scheibe ***F*** vitre ***I*** vetro della finestra ***Fri*** lastre di un barcon ***P*** стекло оконное ***H*** prozorsko staklo ***M*** ablaküveg

2/13 V138.01 **tla** ***E*** floor ***D*** Fußboden ***F*** sol ***I*** pavimento ***Fri*** paviment ***P*** пол ***H*** tla ***M*** padló

2/14 V139.01 **strop** ***E*** ceiling ***D*** Decke ***F*** plafond ***I*** soffitto ***Fri*** sofit ***P*** потолок ***H*** strop ***M*** mennyezet

2/15 V140(a).01 **vmesna notranja stena v hiši** ***E*** partition wall / intermediate interior wall in the house ***D*** Trennwand ***F*** cloison intérieure séparant des pièces ***I*** parete divisoria ***Fri*** paradane ***P*** перегородка ***H*** pregradnji zid unutar kuće ***M*** válaszfal a házban

2/16 V140(b).01 **zunanji zidovi hiše** ***E*** outer walls of the house ***D*** Außenmauer ***F*** murs ***I*** muri ***Fri*** mûrs ***P*** стена, стены ***H*** vanjski zidovi kuće ***M*** a ház külső falai

2/17 V142.01 **omet** ***E*** plaster ***D*** Putz ***F*** crépi ***I*** intonaco ***Fri*** stabilidure ***P*** штукатурка ***H*** žbuka ***M*** vakolat

2/18 V141(a).01 **zidna opeka** ***E*** building brick / brick in the wall ***D*** Mauerziegel ***F*** brique ***I*** mattone, laterizio ***Fri*** madon ***P*** кирпич ***H*** cigla ***M*** falazótégla

2/19 V141(b).01 **strešna opeka** ***E*** roof tile(s) ***D*** Dachziegel ***F*** tuile ***I*** tegola, coppo ***Fri*** cop ***P*** кирпич для кровли ***H*** krovna opeka ***M*** tetőcserép

2/20 V159.01 **streha** ***E*** roof ***D*** Dach ***F*** toit ***I*** tetto ***Fri*** cuviert, tet ***P*** кровля, крыша ***H*** krov ***M*** tető

2/21 V143B.01 **škopa (slama za pokrivanje strehe)** ***E*** schaub (straw to cover the roof) ***D*** Schaub ***F*** paille de toiture ***I*** scopa, paglia ***Fri*** lescje, seleâr ***P*** солома ***H*** šop ***M*** zsúp (szalma tetőfedéshez)

2/22 V730b.01 **veža** ***E*** doorway, vestibule ***D*** Hausflur, Vorhaus ***F*** vestibule ***I*** ingresso ***Fri*** ingres ***P*** крыльцо, передние сени ***H*** hodnik ***M*** pitvar, előszoba

2/23 V146B.01 **kuhinja** ***E*** kitchen ***D*** Küche ***F*** cuisine ***I*** cucina ***Fri*** cusine ***P*** кухня ***H*** kuhinja ***M*** konyha

2/24 V131a.01 **dnevna soba (hiša)** ***E*** living room, sitting room, lounge ***D*** Wohnzimmer ***F*** salle de séjour ***I*** soggiorno, stanza principale della casa contadina ***Fri*** tinel, stue ***P*** горница, светлица ***H*** dnevni boravak ***M*** nappali (ház)

2/25 V131b.01 **soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)** ***E*** chamber / room with the entrance from the living room ***D*** Kammer (mit dem Eingang aus dem Wohnzimmer) ***F*** pièce dans laquelle on entre par la porte dans la salle de séjour ***I*** stanza comunicante con la stanza principale ***Fri*** stanza comunicante con la stanza principale ***P*** передние сени ***H*** soba, u koju se ulazi iz dnevnog boravka ***M*** az a szoba, amelyből a (ház) nappalija nyilik

2/26 V131A.01 **spalnica (kamra)** ***E*** bedroom (den) ***D*** Schlafzimmer ***F*** chambre ***I*** camera da letto ***Fri*** cjamare di durmî ***P*** почивальня, чулан, покойные хоромы ***H*** spavaonica ***M*** hálószoba

2/27 V713.01 **izba, ispa** ***E*** a simple room, chamber ***D*** einfaches Zimmer, Kammer ***F*** pièce ***I*** stanzetta per i familiari adulti non sposati ***Fri*** stanzin pai vedrans ***P*** изба ***H*** izba ***M*** elsőszoba

2/28 V130a.01 **podstrešna soba** ***E*** attic room ***D*** Dachkammer ***F*** mansarde ***I*** soffitta, mansarda ***Fri*** cjast, solâr ***P*** каморка ***H*** soba na tavanu ***M*** tetőtéri szoba

2/29 V132.01 **podstrešje** ***E*** loft, attic ***D*** Dachboden, Dachgeschoss ***F*** grenier ***I*** sottotetto, soffitta ***Fri*** cjast, soffite ***P*** чердак ***H*** potkrovlje ***M*** tetőtér

2/30 V133.01 **stopnice** ***E*** the stairs ***D*** Treppe, Stiege ***F*** escalier ***I*** scale ***Fri*** scjalis ***P*** лестница ***H*** stuba, stepenice ***M*** lépcső

2/31 V130.01 **shramba** ***E*** pantry, storage ***D*** Speisekammer, Vorratskammer ***F*** garde-manger ***I*** dispensa ***Fri*** camarin, dispense ***P*** кладовка ***H*** ostava ***M*** kamra

2/32 V157.01 **klet** ***E*** basement ***D*** Keller ***F*** sous-sol ***I*** cantina (ripostiglio per conservare le patate, cantina per la conservazione del vino) ***Fri*** cjanive, cantine (sucrit di conservâ lis patatis, cjanive, cantine di tignî il vin) ***P*** клеть / подклет, подвал, погреб ***H*** podrum ***M*** pince

2/33 V779(a).01 **postelja** ***E*** bed ***D*** Bett ***F*** lit ***I*** letto ***Fri*** jet ***P*** кровать ***H*** krevet ***M*** ágy

2/34 V466.01 **pograd v koči** ***E*** a bunk bed in a mountain hut ***D*** Pritsche in einer Almhütte ***F*** lits superposés dans un chalet ***I*** pancaccio, letto a castello ***Fri*** jet in cjistiel ***P*** полати, нары ***H*** krevet na kat ***M*** priccs

2/35 V106.01 **rjuha** ***E*** sheet ***D*** Betttuch ***F*** drap de lit ***I*** lenzuolo ***Fri*** bleon, linzûl ***P*** простыня ***H*** plahta ***M*** lepedő

2/36 V107A(a).01 **blazina za pod glavo** ***E*** pillow / cushion ***D*** Kissen ***F*** coussin ***I*** cuscino ***Fri*** cussin ***P*** подушка ***H*** jastuk ***M*** párna

2/37 V107A(b).01 **prevleka za blazino** ***E*** pillowcase / cushion cover ***D*** Kissenüberzug ***F*** housse de coussin ***I*** federa per cuscini ***Fri*** cussignele, intimele pai cussins ***P*** наволочка ***H*** navlaka ***M*** párnahuzat

2/38 V107B(a).01 **blazina za čez celo posteljo** ***E*** mattress or duvet ***D*** Bettdecke ***F*** paillasse ***I*** guanciale ***Fri*** cussin ***P*** покрывало ***H*** madrac ***M*** dunyha

2/39 V146A.01 **štedilnik** ***E*** stove, cooker ***D*** Herd, Kochherd, Küchenherd ***F*** cuisinière ***I*** forno, cucina economica ***Fri*** for, spolert ***P*** плита ***H*** štednjak ***M*** tűzhely

2/40 V147A.01 **peč** ***E*** farmhouse stove, furnace, oven ***D*** Ofen ***F*** poêle ***I*** forno a legna ***Fri*** for a lens ***P*** печь ***H*** peć ***M*** kemence

2/41 V147B.01 **ognjišče** ***E*** fireplace, fire stove ***D*** Feuerherd ***F*** foyer ***I*** focolare ***Fri*** fogolâr ***P*** очаг, кострище (место для костра) ***H*** ognjište ***M*** tűzhely

2/42 V148.01 **burkle (priprava za devanje posode v peč)** ***E*** oven fork (appliance for putting dishes in the oven) ***D*** Ofengabel ***F*** outil servant à mettre des casseroles dans le four ***I*** strumento di ferro con un lungo manico per manovrare le pentole nei forni a legna ***Fri*** imprest di fier cuntun mani lunc che al covente par remenâ lis citis intai fors a lens ***P*** ухват ***H*** burklje (priprema za davanje posuđa u peć) ***M*** kemencevilla (edények kemencébe helyezésére szolgáló eszköz)

2/43 V149.01 **lonec** ***E*** pot ***D*** Topf ***F*** marmite ***I*** pentola ***Fri*** cite ***P*** горшок, кастрюля ***H*** lonac ***M*** fazék

2/44 V150.01 in V469.01 **kotel** ***E*** cauldron, pot ***D*** Kessel ***F*** chaudron ***I*** paiolo ***Fri*** cjaldîr ***P*** котёл ***H*** kotao ***M*** üst

2/45 V467.01 **vedro** ***E*** bucket ***D*** Eimer ***F*** seau ***I*** secchio ***Fri*** seglot, podin ***P*** ведро ***H*** vedro ***M*** vödör

2/46 V468.01 **kad** ***E*** tub ***D*** Wanne, Trog ***F*** cuve ***I*** tinozza ***Fri*** podine, brente ***P*** ванная ***H*** kada ***M*** kád

2/47 V152.01 **vilice** ***E*** fork ***D*** Gabel ***F*** fourchette ***I*** forchetta ***Fri*** piron ***P*** вилка ***H*** vilica ***M*** villa

2/48 V153A.01 **nož** ***E*** knife ***D*** Messer ***F*** couteau ***I*** coltello ***Fri*** curtìs ***P*** нож ***H*** nož ***M*** kés

2/49 V153B.01 **žepni nož (razne vrste)** ***E*** pocket knife (various types) ***D*** Taschenmesser ***F*** couteau de poche ***I*** temperino ***Fri*** britul ***P*** карманный нож, перочинный ножик ***H*** džepni nožić ***M*** zsebkés (különböző fajtájú)

2/50 V153C.01 **britev** ***E*** razor ***D*** Rasiermesser ***F*** rasoir ***I*** rasoio ***Fri*** rasadôr, rasôr ***P*** бритва ***H*** britva ***M*** borotva

2/51 V108.01 **brisača** ***E*** towel ***D*** Handtuch ***F*** essuie-mains ***I*** asciugamano ***Fri*** suieman ***P*** полотенце ***H*** ručnik ***M*** törölköző

2/52 V109.01 **cunja** ***E*** cloth, rag ***D*** Lappen, Tuch ***F*** chiffon ***I*** straccio ***Fri*** peçot ***P*** тряпка ***H*** krpa ***M*** rongy

2/53 V161a.01 **kurnica** ***E*** chicken coop (where hen sleep) ***D*** Hühnerstall ***F*** poulailler ***I*** pollaio ***Fri*** pulinâr, gjalinâr ***P*** курятник, насест ***H*** kokošinjac ***M*** tyúkól (ahol a tyukok alszanak)

2/54 V161(a).01 **hlev za krave** ***E*** cowshed / barn for cows ***D*** Kuhstall ***F*** étable à vaches ***I*** stalla per le mucche ***Fri*** stale pes vacjis ***P*** коровий хлев, коровник ***H*** staja ***M*** tehénistálló

2/55 V161(b).01 **hlev za ovce** ***E*** sheep barn / a barn for sheep ***D*** Schafstall ***F*** bergerie ***I*** ovile ***Fri*** tamar ***P*** овчарня, хлев для овец ***H*** staja za ovce, ovčarnik ***M*** birkaakol

2/56 V161(c).01 **hlev za svinje** ***E*** pig sty / stables for pigs ***D*** Schweinestall ***F*** porcherie ***I*** porcile ***Fri*** cjôt ***P*** хлев/сарай для свиней, свинарник ***H*** staja za svinje, svinjac ***M*** disznóól

2/57 V163.01 **čebelnjak** ***E*** beehive / bee house ***D*** Bienenhaus ***F*** rucher ***I*** apiario ***Fri*** tese fate par dâur sotet ai boçs ***P*** улей ***H*** pčelinjak ***M*** méhkaptár

2/58 V202.01 **med** ***E*** honey ***D*** Honig ***F*** miel ***I*** miele ***Fri*** mîl ***P*** мёд ***H*** med ***M*** méz

2/59 V203.01 **satovje** ***E*** honeycomb ***D*** Bienenwabe ***F*** rayons de miel ***I*** favo ***Fri*** celet, pietin ***P*** (улиные) соты ***H*** saće ***M*** lép

2/60 V204.01 **vosek** ***E*** wax ***D*** Wachs ***F*** cire ***I*** cera ***Fri*** cere ***P*** Воск ***H*** vosak ***M*** viasz

2/61 V162A.01 **skedenj** ***E*** barn ***D*** Scheune ***F*** grange ***I*** fienile ***Fri*** toblât ***P*** сарай, сеновал ***H*** štagalj ***M*** pajta

2/62 V162B.01 **petra** ***E*** scaffold boards in barns for storing hay ***D*** Brettergerüst in Scheunen zur Aufbewahrung von Heu ***F*** grenier de l'étable ou de la grange destiné à conserver du foin ***I*** Solaio per il fieno ***Fri*** solâr par fen ***P*** чердак для сена ***H*** potkrovlje gdje se drži sijeno ***M*** padlás, istállópadlás

2/63 V162C.01 **gumno** ***E*** barn ***D*** Dreschtenne ***F*** aire de battage ***I*** aia ***Fri*** arie, batût ***P*** гумно ***H*** gumno ***M*** szérű

2/64 V164.01 **stranišče** ***E*** toilet, bathroom ***D*** Häuschen, Abtritt, Abort ***F*** toilettes ***I*** gabinetto, cesso ***Fri*** gabinet, cabôt ***P*** туалет, отхожее место ***H*** zahod ***M*** árnyékszék

2/65 V573.01 **gnoj** ***E*** manure ***D*** Mist ***F*** fumier ***I*** letame ***Fri*** ledan ***P*** дерьмо ***H*** gnoj ***M*** trágya

2/66 V165(a).01 **sadni vrt** ***E*** orchard / fruit garden ***D*** Obstgarten ***F*** verger ***I*** frutteto ***Fri*** broili ***P*** огород для ягод ***H*** voćnjak ***M*** gyümölcsöskert

2/67 V165(b).01 **vrt za zelenjavo in rože** ***E*** vegetable and flower garden ***D*** Gemüse- und Blumengarten ***F*** jardin potager et de fleurs ***I*** orto, giardino ***Fri*** ort, zardin ***P*** огород (цветник) ***H*** povrtnjak, cvjetnjak ***M*** zöldségeskert

2/68 V166.01 **greda** ***E*** bed, patch ***D*** Beet ***F*** carré ***I*** aiola ***Fri*** jeche, strop, plet ***P*** грядка ***H*** leha, greda ***M*** ágyás

2/69 V168A.01 **studenec** ***E*** source ***D*** Quelle ***F*** ruisselet ***I*** fonte, sorgente ***Fri*** fontane ***P*** ключ, родник, источник ***H*** studenac, izvor ***M*** kút

2/70 V168B.01 **vodnjak** ***E*** fountain, water fountain ***D*** Brunnen, Wasserbrunnen ***F*** puits ***I*** pozzo ***Fri*** poç ***P*** колодец ***H*** bunar ***M*** kút

2/71 V169.01 **korito, korito za vodo, korito za prašiče** ***E*** trough, sink for water / water trough, trough for the pigs / pig feeding trough ***D*** Trog, Wassertrog, Schweinefuttertrog ***F*** auge, abreuvoir, auge à cochons ***I*** vasca, trogolo; trogolo per maiali ***Fri*** vascje, laip; lavel; cjaup ***P*** корыто, корыто для воды, корыто / поилка для свиней ***H*** korito, korito za vodu, korito za svinje ***M*** teknő, vizes teknő, disznóteknő

2/72 V158A.01 **drva** ***E*** wood / firewood ***D*** Brennholz ***F*** bois à brûler ***I*** legna ***Fri*** lens ***P*** дрова ***H*** drva ***M*** fa

2/73 V317.01 **poleno** ***E*** log ***D*** Scheit, Holzscheit ***F*** bûche ***I*** ceppo ***Fri*** çoc ***P*** полено ***H*** cjepanica ***M*** hasábfa

2/74 V158B.01 **butara (nasekano dračje ali vejevje, povezano v snop)** ***E*** faggot (wood pile in a bundle) ***D*** Rutenbündel ***F*** fagot ***I*** fascina ***Fri*** fassine ***P*** связка/вязанка дров ***H*** svežanj pruća ***M*** rőzse (kötegelt, összeösszevágott ág)

2/75 V170.01 **tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)** ***E*** wooden block (a piece of wood (for chopping wood) ***D*** Holzklotz (zum Hacken des Holzes) ***F*** billot ***I*** ceppo sul quale si spacca la legna ***Fri*** çoc par crevâi parsore i lens ***P*** колодка, чурбан ***H*** panj za cijepanje drva ***M*** tuskó (fadarab, amelyen fát vágnak)

2/76 V171(a).01 **cepiti (drva na drobno)** ***E*** to split (wood) ***D*** (Holz) spalten ***F*** fendre (du bois) ***I*** spaccare la legna ***Fri*** crevâ i lens ***P*** расщеплять /раскалывать дрова (на мелкие щепки) ***H*** cijepati ***M*** hasogat (fát apróra)

2/77 V171(b).01 **sekati** ***E*** to chop (wood) ***D*** (Holz) hacken ***F*** couper ***I*** tagliare ***Fri*** taiâ ***P*** колоть/рубить дрова ***H*** sjeći ***M*** vág

2/78 V315(a).01 **sekira – navadna** ***E*** axe ***D*** Axt ***F*** hache ***I*** accetta, scure ***Fri*** manarie, manarin ***P*** топор ***H*** sjekira ***M*** fejsze – közönséges

2/79 V316.01 **toporišče (pri sekiri)** ***E*** axe handle ***D*** Axtstiel ***F*** manche (de hache) ***I*** manico ***Fri*** mani ***P*** топорище ***H*** sjekirište/držalja sekire ***M*** nyél (fejsze)

2/80 V437.01 **žagati** ***E*** saw(ing) ***D*** sägen ***F*** scier ***I*** segare ***Fri*** seâ ***P*** пилить ***H*** piliti ***M*** fűrészel

2/81 V713.02 **izba, ispa** – **pomen** ***E*** izba, ispa – meaning ***D*** izba, ispa – Bedeutung ***F*** Déterminez le sens du mot *izba*, *ispa*. ***I*** Cosa vuol dire *izba*, *ispa*? ***Fri*** Ce vuelial dî *izba*, *ispa*? ***P*** изба (izba, ispa) – значение ***H*** Odrediti također značenje riječi *izba, ispa*. ***M*** izba, ispa – jelentése

2/82 V131B.01 **čumnata** – **pomen** ***E*** čumnata – meaning ***D*** čumnata – Bedeutung ***F*** Si le mot *čumnata* est connu, déterminez le sens. ***I*** Cosa vuol dire *čumnata*? ***Fri*** Ce vuelial dî *čumnata*? ***P*** čumnata – значение ***H*** Ako je riječ *čumnata* poznata, odrediti značenje. ***M*** čumnata – jelentése

2/83 V202.03 **med** – **pomen** ***E*** med – meaning ***D*** med – Bedeutung ***F*** Si le mot *med* est connu, déterminez le sens. ***I*** Cosa vuol dire *med*? ***Fri*** Ce vuelial dî *med*? ***P*** med – значение ***H*** Ako je riječ *med* poznata, odrediti značenje. ***M*** med – jelentése

2/84 V170.02 **tnalo** – **pomen** ***E*** tnalo – meaning ***D*** tnalo – Bedeutung ***F*** Est-ce que le mot *tnalo* a un autre sens? ***I*** Cosa vuol dire *tnalo*? ***Fri*** Ce vuelial dî *tnalo*? ***P*** tnalo – значение ***H*** Ima li riječ *tnalo* koje drugo značenje? ***M*** tnalo – jelentése

2/85 V171(a).03 **cepiti** – **pomen** ***E*** cepiti – meaning ***D*** cepiti – Bedeutung ***F*** Déterminez le sens du mot *cepiti*. ***I*** Cosa vuol dire *cepiti*? ***Fri*** Ce vuelial dî *cepiti*? ***P*** cepiti – значение ***H*** cepiti – značenje ***M*** cepiti – jelentése

2/86 V171(b).03 **sekati** – **pomen** ***E*** sekati – meaning ***D*** sekati – Bedeutung ***F*** Déterminez le sens du mot *sekati*. ***I*** Cosa vuol dire *sekati*? ***Fri*** Ce vuelial dî *cepiti*? ***P*** sekati – значение ***H*** sekati – značenje ***M*** sekati – jelentése

2/87 V143A.01 **slama** ***E*** straw ***D*** Stroh ***F*** paille ***I*** paglia ***Fri*** paie ***P*** солома ***H*** slama ***M*** szalma

2/88 V151.01 **žlica** ***E*** spoon ***D*** Löffel ***F*** cuillère ***I*** cucchiaio ***Fri*** sedon ***P*** ложка ***H*** žlica ***M*** kanál

Prevod: ***D*** **(nemško)** Hubert Bergmann; ***E*** **(angleško)** Tjaša Jakop; ***F*** **(francosko)** Mitja Trojar; ***I*** **(italijansko)** Danila Zuljan Kumar, Matej Šekli, Giorgio Cadorini; ***Fri*** **(furlansko)** Matej Šekli, Giorgio Cadorini; ***P*** **(rusko)** Irina Makarova Tominec; ***M*** **(madžarsko)** Marija Bajzek Lukač; ***H*** **(hrvaško)** Januška Gostenčnik.

1.7 Abecedni seznam vprašanj v SLA 2 s številko vprašanja in komentarja/karte

blazina za čez celo posteljo	V107B(a).01	(2/38)
blazina za pod glavo	V107A(a).01	(2/36)
brisača	V108.01	(2/51)
britev	V153C.01	(2/50)
burkle (priprava za devanje posode v peč)	V148.01	(2/42)
butara	V158B.01	(2/74)
cepiti (drva na drobno)	V171(a).01	(2/76)
cepiti – pomen	V171(a).03	(2/85)
cunja	V109.01	(2/52)
čebelnjak	V163.01	(2/57)
čumnata – pomen	V131B.01	(2/82)
dnevna soba (hiša)	V131a.01	(2/24)
drva	V158A.01	(2/72)
duri	V707.01	(2/5)
gnoj	V573.01	(2/65)
greda	V166.01	(2/68)
gumno	V162C.01	(2/63)
hiša	V129A.01	(2/2)
hlev za krave	V161(a).01	(2/54)
hlev za ovce	V161(b).01	(2/55)
hlev za svinje	V161(c).01	(2/56)
izba, ispa	V713.01	(2/27)
izba, ispa – pomen	V713.02	(2/81)
kad	V468.01	(2/46)
klet	V157.01	(2/32)
ključ	V136.01	(2/7)
ključavnica	V747(a).09	(2/8)
kljuka pri vratih	V285(b).01	(2/9)
kmetija	V180.01	(2/1)
korito	V169.01	(2/71)
kotel	V150.01 in V469.01	(2/44)
kuhinja	V146B.01	(2/23)
kurnica	V161a.01	(2/53)
lonec	V149.01	(2/43)
med	V202.01	(2/58)
med – pomen	V202.03	(2/83)
nož	V153A.01	(2/48)
ognjišče	V147B.01	(2/41)
okno	V145.01	(2/10)
omet	V142.01	(2/17)
peč	V147A.01	(2/40)
petra	V162B.01	(2/62)

podboj	V135.01	(2/6)
podstrešje	V132.01	(2/29)
podstrešna soba	V130a.01	(2/28)
pograd v koči	V466.01	(2/34)
poleno	V317.01	(2/73)
postelja	V779(a).01	(2/33)
prevleka za blazino	V107A(b).01	(2/37)
rjuha	V106.01	(2/35)
sadni vrt	V165(a).01	(2/66)
satovje	V203.01	(2/59)
sekati	V171(b).01	(2/77)
sekati – pomen	V171(b).03	(2/86)
sekira – navadna	V315(a).01	(2/78)
shramba	V130.01	(2/31)
skedenj	V162A.01	(2/61)
slaba hiša	V129B.01	(2/3)
slama	V143A.01	(2/87)
soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)	V131b.01	(2/25)
spalnica (kamra)	V131A.01	(2/26)
steklo – splošni izraz	V144(a).01	(2/11)
stopnice	V133.01	(2/30)
stranišče	V164.01	(2/64)
streha	V159.01	(2/20)
strešna opeka	V141(b).01	(2/19)
strop	V139.01	(2/14)
studenec	V168A.01	(2/69)
šipa	V144(b).01	(2/12)
škopa (slama za pokrivanje strehe)	V143B.01	(2/21)
štedilnik	V146A.01	(2/39)
tla	V138.01	(2/13)
tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)	V170.01	(2/75)
tnalo – pomen	V170.02	(2/84)
toporišče (pri sekiri)	V316.01	(2/79)
vedro	V467.01	(2/45)
veža	V730b.01	(2/22)
vilice	V152.01	(2/47)
vmesna notranja stena v hiši	V140(a).01	(2/15)
vodnjak	V168B.01	(2/70)
vosek	V204.01	(2/60)
vrata	V134.01	(2/4)
vrt za zelenjavo in rože	V165(b).01	(2/67)
zidna opeka	V141(a).01	(2/18)
zunanji zidovi hiše	V140(b).01	(2/16)
žagati	V437.01	(2/80)
žepni nož (razne vrste)	V153B.01	(2/49)
žlica	V151.01	(2/88)

1.8 Točke SLA, razporejene po številkah, z zapisovalci in letnico zapisa krajevnega govora

Seznam krajev z zapisi govorov po vprašalnici za SLA je pripravljen na osnovi seznama iz *Vodnika po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas* (SLA) avtorice Francke Benedik (Ljubljana: Založba ZRC, 1999). V našem seznamu je nekaj popravkov: krajevna imena v Sloveniji so posodobljena po knjigi *Priročni krajevni leksikon Slovenije* Milana Orožna Adamiča, Draga Perka in Draga Kladnika (Ljubljana: DZS, 1997) in s pomočjo podatkov na Wikipediji (http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_naselij_v_Sloveniji_(dolgi_seznam)). Krajevna imena v Italiji so usklajena z imeni iz priročnika *Slovenska krajevna imena v Italiji*/*Toponimi Sloveni in Italia* Pavleta Merkuja (Trst: Mladika, 1999), krajevna imena v Avstriji pa z imeni iz knjige *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem*/*Die Slowenischen Ortsnamen in Kärnten* (Dunaj: Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu, 1993) – na prvem mestu so v obeh primerih navedena slovenska imena, pomišljaju sledi še uradno italijansko in nemško ime (enako velja tudi za krajevna imena na Madžarskem).

Poleg popravkov uradno spremenjenih krajevnih imen (staro ime je tu zapisano v oglatem oklepaju) ta seznam vsebuje tudi nekaj tehničnih popravkov. Nekateri kraji so postali del večjih mestnih naselij, vendar so v seznamu navedeni kot samostojni kraji z navedkom mesta, katerega del je naselje, v oklepaju. Izpuščena so imena večjih krajev, ki jim upravno pripadajo manjši kraji, ki so točke SLA (v prvotnem seznamu so bila ta imena navedena za pomišljajem ob imenu manjšega kraja). Prav tako so izpuščena imena zaselkov bolj razpršenih naselij – tu so navedena le uradna krajevna imena.

V tabeli so po kronološkem zaporedju navedeni tudi zapisovalci posameznih krajevnih govorov in letnica njihovega zapisa.

Točka:	**Kraj**	**Zapisovalec**	**Letnica**
T001	Brdo pri Šmohorju – Egg bei Hermagor	Grafenauer, Ivan	1958
T002	Borlje – Förolach	Grafenauer, Ivan	1961
T003	Blače – Vorderberg	Grafenauer, Ivan	1958
T004	Bistrica na Zilji – Feistritz an der Gail	Grafenauer, Ivan	1960
T005	Ukve – Ugovizza	Logar, Tine	1967
T006	Podklošter – Arnoldstein	Grafenauer, Ivan	1960
T007	Rikarja vas – Riegersdorf	Grafenauer, Ivan	1959
T008	Rateče	Logar, Tine Škofic, Jožica	1952 2014
T009	Kranjska Gora	Smolej, Miroslava Pirc, Dušan	1959 1969

T010	Marija na Zilji – Maria Gail	Lausegger, Herta	1985
		Šekli, Matej; Kenda-Jež, Karmen	2013
T011	Loče – Latschach	Grafenauer, Ivan	1959
T012	Podravlje – Föderlach	Logar, Tine	1961
		Grafenauer, Ivan	1962
T013	Kostanje – Köstenberg	Logar, Tine	1961
T014	Teholica – Techelsberg	Šekli, Matej	2013
T015	Breznica – Frießnitz	Janežič, Marija	1961
T016	Sveče – Suetschach	Logar, Tine	1962
T017	Hodiše – Keutschach	Logar, Tine	1962
T018	Čahorče – Tschachoritsch	Logar, Tine	1962
T019	Slovenji Plajberk – Windisch Bleiberg	Logar, Tine	1964
T020	Žihpolje – Maria Rain	Lausegger, Herta	1985
T020	Zabrda – Saberda (nam. Žihpolje)	Zuljan Kumar, Danila; Šekli, Matej	2013
T021	Žrelec – Ebenthal	Lausegger, Herta	1985
T022	Pokrče – Poggersdorf	Zuljan Kumar, Danila; Gostenčnik, Januška	2011–2013
T023	Radiše – Radsberg	Smole, Vera	2013
T024	Sele – Zell Pfarre	Logar, Tine	1964
T025	Mohliče – Möchling	Jakop, Tjaša; Gostenčnik, Januška	2013–2014
T026	Tinje – Tainach	Logar, Tine	1962
T027	Škocijan – St. Kanzian am Klopeiner See	Grafenauer, Ivan	1962
T028	Žitara vas – Sittersdorf	Logar, Tine	1962
T029	Obirsko – Ebriach	Karničar, Ludvik	1980
T030	Bela – Vellach	Zuljan Kumar, Danila	2013
T031	Lepena – Leppen	Zuljan Kumar, Danila	2013
T032	Djekše – Diex	Logar, Tine	1961
T033	Kneža – Grafenbach	Logar, Tine	1967
		Logar, Alenka	1967
T034	Grebinj – Griffen	Zuljan Kumar, Danila	2013
T035	Podgora – Unternberg (nam. Ruda – Ruden)	Šekli, Matej	2013
T036	Rinkole – Rinkolach	Logar, Tine	1964
T037	Globasnica – Globasnitz	Logar, Tine	1962
T038	Vidra vas – Wiederndorf	Logar, Tine	1964
T039	Belšak – Weißenstein	Logar, Tine	1961
T040	Šentanel	Mikic, Janko	1974

T041	Libeliče	Logar, Tine	1958
T042	Koprivna	Logar, Tine	1959
T043	Črna na Koroškem	Logar, Tine	1952
		Oprešnik, Marija	1962
T044	Ravne na Koroškem	Logar, Tine	1952
T045	Dobrova pri Dravogradu	Blaznik, Majda	1971
T046	Pameče	Logar, Tine	1952
T047	Brda	Perše, Marija	1972
T048	Straže (Mislinja)	Logar, Tine	1952
T049	Pernice	Kenda-Jež, Karmen; Weiss, Peter	2013
T050	Sv. Primož na Pohorju	Logar, Tine	1955
		Kordež, Jelka	1985
T051	Vuzenica	Vobovnik, Drago	1959
T052	Radlje ob Dravi	Renčelj, Ana	1959
T053	Ribnica na Pohorju	Logar, Tine	1955
T054	Lovrenc na Pohorju	Logar, Tine	1955
T055	Zgornja Kapla	Leb-Zorko, Zinka	1960
T056	Bila – San Giorgio di Resia	Logar, Tine	1962
		Rigler, Jakob	1962
T057	Njiva – Gniva	Logar, Tine	1962
		Rigler, Jakob	1962
T058	Osojani – Oseacco	Logar, Tine	1962
		Rigler, Jakob	1962
T059	Solbica – Stolvizza	Logar, Tine	1962
		Rigler, Jakob	1962
T060	Breg – Pers (nam. Fejplan – Flaipano)	Zuljan Kumar, Danila; Kenda-Jež, Karmen	2013
T061	Bardo – Lusevera	Logar, Tine	1965
T062	Viškorša – Monteaperta	Logar, Tine	1965
T063	Černjeja – Cergneu di Sopra	Zuljan Kumar, Danila; Smole, Vera	2013
T064	Breginj	Logar, Tine	1951
T065	Robidišče	Logar, Tine	1951
T066	Log pod Mangartom	Logar, Tine	1952
T067	Trenta	Logar, Tine	1948
		Rigler, Jakob	1960
T068	Bovec	Logar, Tine	1952
T069	Kred	Logar, Tine	1951
T070	Kobarid	Logar, Tine	1951
T071	Drežnica	Logar, Tine	1955
		Kurinčič, Jože	1977

T072	Zatolmin	Čujec, Helena	1965
T073	Čiginj	Fon, Justina	1959
T074	Marsin – Mersino	Budal, Lučana	1979
T075	Matajur – Montemaggiore	Logar, Tine	1965
T076	Livek	Logar, Tine	1958
		Škorjanc, Zvezdana	1976
T077	Dreka – Drenchia	Logar, Tine	1965
T078	Podbonesec – Pulfero	Logar, Tine	1963
T079	Jeronišče – Jeronizza	Logar, Tine	1963
T080	Špeter [Špeter Slovenov] – San Pietro al Natisone	Logar, Tine; Spinozzi Monai, Liliana	1989
T081	Ošnije – Osgnetto	Logar, Tine	1963
T082	Mirnik – Mernico	Zuljan Kumar, Danila	2006–2013
T083	Brdice pri Kožbani	Logar, Tine	1956
T084	Medana	Logar, Tine	1956
T085	Kozana	Židanik, Milena	1976
T086	Kojsko	Logar, Tine	1956
T087	Števerjan – San Floriano del Collio	Zuljan Kumar, Danila	2006–2013
T088	Oslavje – Oslavia	Primožič, Ana	1976
T089	Ročinj	Logar, Tine	1952
T090	Avče	Logar, Tine	1952
		Bavdaž, Helena	1950–1960
		Božič, Alenka	1971
T091	Kanal	Logar, Tine	1952
T092	Kal nad Kanalom	Logar, Tine	1955
T093	Deskle	Logar, Tine	1952
T094	Podlešče (Banjšice)	Logar, Tine	1956
T095	Lokve	Logar, Tine	1952
T096	Grgar	Logar, Tine	1952
T097	Solkan	Logar, Tine	1954
		Bratuž, Majda	1959–1960
		Češnovar, Ilka	1966
		Živec, Marjeta	1972
		Nemec, Maja	1984
T098	Trnovo	Logar, Tine	1953
T099	Šempas	Logar, Tine	1953
T100	Šempeter pri Gorici	Merljak, Ana	1975
T101	Sovodnje – Savogna d'Isonzo	Mermolja, France	1975
T102	Miren	Logar, Tine	1954
		Budin, Lucija	1967
		Pavlin, Marta	1981

T103	Renče	Lukežič, Stanislava	1968
T104	Branik	Logar, Tine	1948
T105	Doberdob – Doberdò del Lago	Logar, Tine	1969
T106	Opatje selo	Logar, Tine	1954
T107	Komen	Logar, Tine	1954
T108	Šmarje	Horvat, Sonja	1981
T109	Štanjel	Logar, Tine	1948
		Zalesjak, Majda	1959
		Hočevar, Jože	1960
T110	Kopriva	Bandelj, Jožica	1966
T111	Mavhinje – Malchina	Širca, Irena	1966
T112	Križ – Santa Croce	Umek, Evelina	1960
		Košuta, Rada	1986
T113	Prosek – Prosecco	Abram, Lučka	1981
T114	Boljunec – Bagnoli della Rosandra	Abram, Lučka	1983
T115	Plavje	Ferluga, Ksenija	1983
T116	Osp	Logar, Tine	1957
T117	Prešnica	Logar, Tine	1956
		Poles, Sonja	1978
T118	Dekani	Logar, Tine	1955
		Ostrouška, Mirjam	1976
T119	Kubed	Logar, Tine	1952
T120	Podgorje	Logar, Tine	1956
T121	Korte	Logar, Tine	1957
T122	Krkavče	Logar, Tine	1957
T123	Pomjan	Logar, Tine	1957
T124	Lopar	Logar, Tine	1958
T125	Trebeše	Logar, Tine	1957
T126	Sočerga	Logar, Tine	1956
T127	Rakitovec	Logar, Tine	1956
T128	Skrilje	Horvat, Sonja	1981
T129	Ajdovščina	Logar, Tine	1953
		Pestelj-Braniselj, Mirka	1979
T130	Gaberje	Pegan, Marija	1960
T131	Vipava	Logar, Tine	1951
T132	Štjak	Logar, Tine	1954
T133	Podnanos	Logar, Tine	1948
		Žvanut, Irena	1962
		Lozej, Marija	1969
T134	Dutovlje	Ravbar, Marija	1960–1961

T135	Sežana	Logar, Tine	1954
T136	Opčine – Opicina	Kalc, Ana	1960
		Abram, Lučka	1983
T137	Kolonkovec (Trst) –	Pateros, Robert	1961
	Coloncovez (Trieste)	Kraljevič, Danica	1969
T138	Draga – Draga Sant'Elia	Mihalič, Alenka	1975
T139	Hrpelje	Logar, Tine	1952
T140	Bukovje	Logar, Tine	1948
T141	Planina	Logar, Tine	1948
T142	Razdrto	Maver-Horvat, Sonja	1968
T143	Senožeče	Logar, Tine	1948
T144	Matenja vas	Žitko, Marija	1959
T145	Slavina	Logar, Tine	1948
T146	Klenik	Muha-Vidovič, Ada	1962
T147	Knežak	Logar, Tine	1948
T148	Dolnja Košana	Logar, Tine	1952
		Pupis, Dragica	1971
		Morelj, Darja	1982
T149	Barka	Polh, Majda	1973
		Andolšek, Majda	1976
T150	Tatre	Logar, Tine	1958
T151	Pregarje	Logar, Tine	1958
T152	Hrušica	Rigler, Jakob	1959
T153	Podgrad	Logar, Tine	1958
T154	Sabonje	Rigler, Jakob	1959
T155	Trnovo (Ilirska Bistrica)	Logar, Tine	1952
		Fabjančič, Ave	1974
		Pirih, Alenka	1984
T156	Jelšane	Jakop, Tjaša	2010–2013
T157	Podgraje	Logar, Tine	1958
T158	Rut	Logar, Tine	1961
		Kos, Zorka	1976
T159	Podbrdo	Torkar-Berginc, Marta	1959
		Drole, Mirjam	1982
T160	Porezen	Valentinčič, Magda	1960
T161	Most na Soči	Logar, Tine	1951
		Kušar, Jelena	1959
T162	Grahovo ob Bači	Logar, Tine	1951
T163	Čepovan	Logar, Tine	1952
T164	Gorenja Trebuša	Logar, Tine	1962
T165	Šebrelje	Logar, Tine	1951

T166	Cerkno	Logar, Tine	1951
		Močnik, Sonja	1959–1960
		Bric-Makuc, Slavica	1982
T167	Srednja Kanomlja	Bitenc, Maja; Kenda-Jež, Karmen	2007–2014
T168	Laniše	Turen-Bertole, Olga	1961
T169	Idrija	Logar, Tine	1950
		Božič, Vlada	1959–1960
		Petrič, Marinka	1965
		Novak, Lidija	1970
T170	Črni Vrh	Logar, Tine	1947
		Tominec, Ivan	????
T171	Godovič	Logar, Tine	1947
T172	Hotedršica	Logar, Tine	1947
T173	Logatec	Logar, Tine	1953
T174	Vrhnika	Ravbar, Jelka	1959
T175	Mala Ligojna	Logar, Tine	1948
T176	Horjul	Logar, Tine	1946
		Logar, Tine	1983
T177	Polhov Gradec	Logar, Tine	1947
T178	Dobračeva (Žiri)	Stanonik, Marija	1972
T179	Lučine	Jurjevič, Marija	1982
T180	Leskovica	Kavčič Almira	1966
T181	Gorenja vas, Poljane nad Škofjo Loko	Logar, Tine	1946–1947–1952
T181	Poljane nad Škofjo Loko	Debeljak, Romana	1990
T182	Bukov Vrh	Rupar, Marija	1983
T183	Javorje	Logar, Tine	1948
T184	Gabrk	Fojkar, Barbara	1964
T185	Pungert	Benedik, Francka	1971
T186	Žabnica	Oblak, Alenka	1960
T187	Zgornje Bitnje	Logar, Tine	1948
		Oman, Matko	1963
		Kopač, Katjuša	1971
		Križnar, Helena	1972
T188	Zgornja Sorica	Logar, Tine	1947
T189	Zali Log	Logar, Tine	1947
T190	Podlonk	Logar, Tine	1947
T191	Železniki	Logar, Tine	1947
		Kosec, Frančiška-Breda	1979

T192	Dražgoše	Logar, Tine	1947
		Kavčič, Francka	1983
T193	Selca	Logar, Tine	1947
		Leben-Pivk, Terezija	1968–1969
T194	Praprotno	Logar, Tine	1947
T195	Dovje	Razinger, Regina	1967
T196	Srednja vas v Bohinju	Logar, Tine	1954
T197	Bohinjska Bela	Zupan, Josip	1959–1960
T198	Zgornje Gorje	Čop, Rosana	1976
T199	Slovenski Javornik	Peternel, Milena	1959
T200	Breg	Pogačnik, Majda	1962
T201	Radovljica	Vurnik, France	1959
		Šavs, Vesna	2009
T202	Kropa	Logar, Tine	1952
		Resman, Irena	1975
		Škofic, Jožica	1993–2000
T203	Ljubno	Kaučič, Danijela	1959
T204	Lom pod Storžičem	Pretnar, Tone	1967
T205	Zgornje Jezersko	Logar, Tine	1953
T206	Bašelj	Logar, Tine	1947
		Seliškar-Terseglav, Mojca	1971
T207	Kokra	Rezman, Cilka	1959
T208	Stražišče (Kranj)	Logar, Tine	1947
		Markič, Gertruda	1959
		Kovačič, Marija	1967
T209	Primskovo (Kranj)	Snedic, Urška	1959–1960
T210	Šenčur	Kadivec, Martin	1961
T211	Cerklje na Gorenjskem	Logar, Tine	1947–?
		Žagar	????
T212	Valburga	Jenko, Milena	1959–1960
T213	Spodnja Senica (nam. Preska)	Planinc, Jerica	1998
T214	Dobrova	Logar, Tine	????
T215	Zgornje Gameljne	Ramovš, Mirko	1959
T216	Črna pri Kamniku	Škorjanc, Tina	1960
T217	Tunjice	Albreht, Marija	1974
T218	Srednje Jarše	Pirnat, Marta	1983
T219	Dolsko	Vrbovšek, Tone	1960
T220	Stebljevek	Logar,Tine	1951
T221	Okrog pri Motniku	Drolc, Franc	1960–1961
T222	Obrše	Logar, Tine	1951

T223	Krašnja	Logar, Tine	1951
		Škofic, Jožica	2014
T224	Moravče	Logar, Tine	1951
T225	Vače	Logar, Tine	1952
T226	Čemšenik	Logar, Tine	1952
T227	Izlake	Logar, Tine	1952
T228	Plešivica	Logar, Tine	1947
T229	Vnanje Gorice	Pezdir, Marija	1955–?
		Nartnik, Vlado	1965
T230	Borovnica	Štrumelj, Marija	1967
T231	Rakitna	Rigler, Jakob	1959
		Kovačič, Peter	1975
T232	Rakek	Logar, Tine	1948
T233	Begunje pri Cerknici	Rigler, Jakob	1959
T234	Cerknica	Logar, Tine	1948
		Brezec, Antonija	1959
		Petrovčič, Jože	1972
		Razdrih, Iztok	1972
		Petrovčič, Breda	1985–1986
T235	Lipsenj	Škrbec-Otrin, Irena	1969
T236	Nova vas	Rigler, Jakob	1960
		Drobnič, Lidija	1981–1982
T237	Stari trg pri Ložu	Logar, Tine	1948
T238	Vrhnika pri Ložu	Murovec, Majda	1961
T239	Ig	Rigler, Jakob	1960
T240	Grosuplje	Müller, Jaka	1963
T241	Velika Račna	Šircelj, Ivanka	1970
T242	Rašica	Rigler, Jakob	1959
T243	Podgorica	Šuštar, Milan	1959
T244	Sv. Gregor	Rigler, Jakob	1960
		Dvořak-Modic, Zinka	1962
T245	Sodražica	Vrtačnik, Vladka	1959
T246	Kolenča vas	Rigler, Jakob	1960
T247	Ribnica	Rigler, Jakob	1959
		Špirič, Vera	1960
		Pakiž, Marjana	1973
T248	Dolenja vas	Rigler, Jakob	1959
T249	Rudnik (Ljubljana)	Žagar, France	1983
T250	Studenec (Ljubljana)	Nartnik, Vlado	1966
T251	Janče	Nartnik, Vlado	1966
T252	Šmartno pri Litiji	Benedik, Francka	1987

T252	Zgornja Jablanica (nam. Šmartno pri Litiji)	Smole, Vera	2013
T253	Gorenje Brezovo	Kozlevčar, Ivanka	1956
T254	Stična	Strmole, Ivan	1959
T255	Muljava	Rigler, Jakob	1964
T256	Zagradec	Rigler, Jakob	1964
T257	Ambrus	Rigler, Jakob	1960
T258	Žužemberk	Rigler, Jakob	1964
T259	Malo Lipje	Škufca, Jože	1960–1961
T260	Mačkovec pri Dvoru	Rigler, Jakob	1964
T261	Tihaboj	Smole, Vera	1986
T262	Šentrupert	Gerden, Lojze	1960
		Smole, Vera	1985
T263	Mirna	Rigler, Jakob	1965
T264	Trebnje	Vertot, Joža	1972
		Smole, Barica	1982
T265	Gorenji Vrh pri Dobrniču	Novak, France	1960
T266	Dobrnič	Rigler, Jakob	1964
T267	Mokronog	Rigler, Jakob	1965
		Uhan, Meta	1977–1980
T268	Brezovica pri Mirni	Zakrajšek, Katjuša	1969
T269	Vavta vas	Dular, Janez	1983
T270	Podhosta	Dular, Janez	1983
T271	Uršna sela	Jevnikar, Jožefa	1983
T272	Koroška vas	Vojtech Poklač, Saša; Smole, Vera	2006–2013
T273	Novo mesto	Goričar, Malči	1959
T274	Smolenja vas	Prešeren, Jože	1961
T275	Gabrje	Zuljan Kumar, Danila; Smole, Vera	2011–2013
T276	Zavinek	Dular, Janez	1983
T277	Sela pri Šentjerneju	Hosta, Ivanka	1982
T278	Kostanjevica na Krki	Smole, Vera	1995, 2013
T279	Babno Polje	Lipovec, Albinca	1966
T280	Draga	Gostenčnik, Januška	2014
T281	Osilnica	Logar, Tine	1957
T282	Delač	Gregorič, Jože	1983
T283	Banja Loka	Štampfl-Glavič, Milojka	1983
T284	Spodnja Bilpa	Žužek, Ljubica	1976
T285	Predgrad	Bižal, Zlata	1961–1962

T286	Stari trg ob Kolpi	Logar, Tine	1956
T287	Dobliče	Logar, Tine	1957
T288	Dragovanja vas	Mušič, Janez	1963–1964
T289	Dragatuš	Logar, Tine	1957
T290	Vinica	Logar, Tine	1957
T291	Preloka	Logar, Tine	1957
		Mrzljak-Kaplan, Danica	1960–1961
T292	Adlešiči	Logar, Tine	1957
T293	Vavpča vas	Logar, Tine	1956
T294	Podzemelj	Logar, Tine	1957
T295	Grm pri Podzemlju	Žunič, Ana	1959–1960
T296	Metlika	Logar, Tine	1957
T297	Planinska vas	Zupančič, Marija	1966
T298	Dobovec	Štrtak, Danica	1982
T299	Svibno	Orožen, Martina; Kenda-Jež, Karmen	2010
T300	Turje	Orožen, Martina	1956
T301	Radeče	Logar, Tine	1956
T302	Lokavec	Orožen, Martina	1962
T303	Žigon	Logar, Tine	1954
T304	Sevnica	Logar, Tine	1956
		Horjak-Hafner, Tatjana	1983
T305	Ložice (Gorenji Leskovec)	Kožar, Olga	1955–?
T306	Leskovec pri Krškem	Logar, Tine	1956
T307	Dobeno	Škofic, Jožica	2011–2013
T308	Velika Dolina	Godec, Irena	1979
T309	Solčava	Orešnik, Marta; Weiss, Peter	2003–2014
T310	Luče	Kocijan, Anica	1955–?
T311	Ljubno ob Savinji	Logar, Tine	1951
		Goričan, Irena	1973
T312	Gornji Grad	Logar, Tine	1951
		??	1947–1952
T313	Meliše	Kolenc, Marija	1979
T314	Spodnje Kraše	Weiss, Peter	1984
T315	Nizka	Zajamšek, Erna	1969
T316	Mozirje	Logar, Tine	1952
		Rutar, Marija	1966
		Steiner, Melita	1973
T317	Motnik	Logar, Tine	1951
		Vilfan, Alenka	1955–?
		Orehovec, Mirko	1979

T318	Šentgotard	Logar, Tine	1951
T319	Vransko	Logar, Tine	1951
T320	Gomilsko	Logar, Tine	1953
T321	Šoštanj	Logar, Tine	1952
T322	Rečica ob Paki	Benedik, Francka	1971
T323	Črnova	Baloh, Ivana	1959
T324	Ložnica pri Žalcu	Kralj, Viljem	1962
T325	Kasaze	Logar, Tine	1953
T326	Vojnik	Logar, Tine	1953
		Kolenko-Smisl, Milena	1980
T327	Svetina	Ocvirk, Petrina	1959
T328	Proseniško	Šumec, Irena	1972
T329	Šentjur	Logar, Tine	1953
T330	Šentrupert	Logar, Tine	1954
T331	Slivnica pri Celju	Potrata, Ivan	1970
T332	Žusem (Dobrina)	Povše, Ivanka	1970–1980
T333	Zadrže	Logar, Tine	1953
T334	Zibika	Založnik, Mira	1960
T335	Poljčane	Logar, Tine	1953
T336	Spodnja Polskava	Logar, Tine	1955
T337	Ratanska vas	Logar, Tine	1956
T338	Tlake	Erjavec, Helena	1968
T339	Dobovec pri Rogatcu	Rojs, Jurij	1966
T340	Podčetrtek	Logar, Tine	1954
T341	Planina pri Sevnici	Logar, Tine	1953
T342	Prevorje (Lopaca)	Lupše, Martin	1963
T343	Pilštanj	Logar, Tine	1953
T344	Kozje	Logar, Tine	1954
T345	Bistrica ob Sotli	Logar, Tine	1953–1954
		Kunej, Dragomira	1981
T346	Zgornja Sušica (Bizeljsko)	Logar, Tine	1954
T347	Pišece	Logar, Tine	1954
		Medved, Branka	1969
T348	Sromlje	Kostanjšek-Mahne, Marinka	1982
T349	Kapele	Horvat, Mojca	2013
T350	Šentlenart (Brežice)	Zorko, Marija	1968
T351	Mostec	Toporišič, Jože	1961
T352	Vitanje	Logar, Tine	1953
T353	Skomarje	Štefančič, Marija	1965
T354	Žiče	Logar, Tine	1953
T355	Kebelj (nam. Oplotnica)	Škofic, Jožica	2013

T356	Zafošt (Slovenska Bistrica)	Brdnik, Rozalija	1960
T357	Lobnica	Logar, Tine	1955
T358	Pivola	Valenti, Jana	1973
T359	Miklavž na Dravskem Polju	Žigart, Ivan	1963
		Sintič, Daniela	1969
T360	Lučane – Leutschach	Zorko, Zinka	1985
T361	Zgornji Slemen	Fike, Mihaela; Zorko, Zinka	2007
T362	Zgornja Kungota	Kolarič, Rudolf	1955
		Logar, Tine	1958
T363	Šentilj v Slovenskih goricah	Logar, Tine	1963
		Janiš, Tadeja	2004
T364	Zgornja Velka	Veinhandl, Ljudmila	1981
		Bregant-Koletnik, Mihaela	2012
T365	Kremberk	Bregant-Koletnik, Mihaela	1994–2012
T366	Spodnja Voličina	Logar, Tine	1958
		Bregant-Koletnik, Mihaela	2012
T367	Negova	Bregant-Koletnik, Mihaela	1994–2012
T368	Črešnjevci	Vrečič, Mira	1959
		Bregant-Koletnik, Mihaela	2012
T369	Brengova	Rajh, Bernard	1975–1976
T370	Sveti Jurij ob Ščavnici	Kolarič, Rudolf	1954
	[Videm ob Ščavnici]	Kocbek, Alenka	1959
		Korošak, Vida	1959
T371	Veržej	Muhič, Danica	1979
T372	Križevci pri Ljutomeru,	Kolarič, Rudolf	1954
	Gajševci	Dolamič-Masten, Angela	1971
T373	Bučkovci	Nagode, Jasna	1970
T374	Ljutomer	Kolarič, Rudolf	1953
		Nidorfer, Mirko	1985
T375	Gibina	Tomašek, Jožica	1964
T376	Sveti Tomaž	Kolarič, Rudolf	1955
T377	Miklavž pri Ormožu	Kolarič, Rudolf	1952
T378	Juršinci	Škofic, Jožica	2005
T379	Podvinci	Vela, Anica	1962
T380	Cvetkovci	Hanzetič, Jožica	1979
T381	Ormož	Kolarič, Rudolf	1953
		Plohl, Alenka	1985
T382	Središče ob Dravi	Kolarič, Rudolf	????
T383	Ptujska Gora	Horvat, Mojca	2013
T384	Žetale	Horvat, Mojca	2013
T385	Podlehnik	Horvat, Sonja	1980

T386	Cirkulane	Orožen, Martina	1962
		Kac, Olga	1967
T387	Cankova	Horvat, Mojca; Jakop, Tjaša	2013
T388	Gorica	Celec, Irena	1960
		Šiftar, Šarlota	1973
T389	Martjanci	Logar, Tine	1958
T390	Strehovci	Horvat, Jože	1983
T391	Beltinci	Černi, Albina	1972
T392	Gomilica	Lebar, Irena	1986–1988
		Ftičar, Jože	1957
		Horvat, Jože	1963
T393	Nedelica	Čeh, Rozalija	1959
T394	Velika Polana	Ftičar, Jože	1957
T395	Gornja Bistrica	Utroša, Regina	1983
T396	Hotiza	Ftičar, Jože	1957
T397	Večeslavci	Domijan, Majda	1983
T398	Grad	Logar, Tine	1958
T399	Gornji Petrovci	Glažar, Janez	1967
T400	Križevci	Logar, Tine	1958
T401	Kančevci	Horvat, Mojca	2013
T402	Šalovci	Prelec, Slava	1985
T403	Markovci	Logar, Tine	1958
T404	Gornji Senik – Felsőszölnök	Kozar-Mukič, Marija	1976
		Mukič, Francek	1978
		Bajzek, Marija	1983
		Horváth, Mária-Magdolna	1986
T405	Slovenska ves – Rábatótfalu	Horvat, Mojca	2013
T406	Ženavci – Jennersdorf	–	–
T407	Banfi	Jakop, Tjaša	2012–2014
T408	Hum na Sutli	Jakop, Tjaša	2012–2014
T409	Dubravica	Jakop, Tjaša	2012–2014
T410	Čeber – Čabar	Škofic, Jožica	2010–2013
T411	Ravnice	Kenda–Jež, Karmen; Gostenčnik, Januška	2010–2014
T412	Ravna Gora	Gostenčnik, Januška	2014
T413	Brest	Jakop, Tjaša	2013
T414	Žetinci – Sicheldorf	Zorko, Zinka	1989
		Horvat, Mojca	2014
T415	Radvanje – Rothwein	Placet, Marjeta	2010
T416	Vas	Logar, Tine	1957
T417	Novi Kot	Gostenčnik, Januška	2013

1.9 Abecedni seznam točk SLA

Adlešiči	T292
Ajdovščina	T129
Ambrus	T257
Avče	T090
Babno Polje	T279
Banfi	T407
Banja Loka	T283
Bardo – Lusevera	T061
Barka	T149
Bašelj	T206
Begunje pri Cerknici	T233
Bela – Vellach	T030
Belšak – Weißenstein	T039
Beltinci	T391
Bila – San Giorgio di Resia	T056
Bistrica na Zilji – Feistritz an der Gail	T004
Bistrica ob Sotli	T345
Blače – Vorderberg	T003
Bohinjska Bela	T197
Boljunec – Bagnoli della Rosandra	T114
Borlje – Förolach	T002
Borovnica	T230
Bovec	T068
Branik	T104
Brda	T047
Brdice pri Kožbani	T083
Brdo pri Šmohorju – Egg bei Hermagor	T001
Breg	T200
Breg – Pers (nam. Fejplan – Flaipano)	T060
Breginj	T064
Brengova	T369
Brest	T413
Breznica – Frießnitz	T015
Brezovica pri Mirni	T268
Bučkovci	T373
Bukov Vrh	T182
Bukovje	T140
Cankova	T387
Cerklje na Gorenjskem	T211
Cerknica	T234
Cerkno	T166
Cirkulane	T386
Cvetkovci	T380
Čahorče – Tschachoritsch	T018
Čeber – Čabar	T410
Čemšenik	T226
Čepovan	T163
Černjeja – Cergneu di Sopra	T063
Čiginj	T073
Črešnjevci	T368
Črna na Koroškem	T043
Črna pri Kamniku	T216
Črni Vrh	T170
Črnova	T323
Dekani	T118
Delač	T282
Deskle	T093
Djekše – Diex	T032
Dobeno	T307
Doberdob – Doberdò del Lago	T105
Dobliče	T287
Dobovec	T298
Dobovec pri Rogatcu	T339
Dobračeva (Žiri)	T178
Dobrnič	T266
Dobrova	T214
Dobrova pri Dravogradu	T045
Dolenja vas	T248
Dolnja Košana	T148
Dolsko	T219
Dovje	T195
Draga	T280

Draga – Draga Sanť Elia T138
Dragatuš T289
Dragovanja vas T288
Dražgoše T192
Dreka – Drenchia T077
Drežnica T071
Dubravica T409
Dutovlje T134
Gaberje T130
Gabrje T275
Gabrk T184
Gajševci T372
Gibina T375
Globasnica – Globasnitz T037
Godovič T171
Gomilica T392
Gomilsko T320
Gorenja Trebuša T164
Gorenja vas T181
Gorenje Brezovo T253
Gorenji Vrh pri Dobrniču T265
Gorica T388
Gornja Bistrica T395
Gornji Grad T312
Gornji Petrovci T399
Gornji Senik – Felsőszölnök T404
Grad T398
Grahovo ob Bači T162
Grebinj – Griffen T034
Grgar T096
Grm pri Podzemlju T295
Grosuplje T240
Hodiše – Keutschach T017
Horjul T176
Hotedršica T172
Hotiza T396
Hrpelje T139
Hrušica T152
Hum na Sutli T408
Idrija T169
Ig T239
Izlake T227
Janče T251
Javorje T183
Jelšane T156
Jeronišče – Jeronizza T079
Juršinci T378
Kal nad Kanalom T092
Kanal T091
Kančevci T401
Kapele T349
Kasaze T325
Kebelj (nam. Oplotnica) T355
Klenik T146
Kneža – Grafenbach T033
Knežak T147
Kobarid T070
Kojsko T086
Kokra T207
Kolenča vas T246
Kolonkovec (Trst) – Coloncovez (Trieste) T137
Komen T107
Kopriva T110
Koprivna T042
Koroška vas T272
Korte T121
Kostanje – Köstenberg T013
Kostanjevica na Krki T278
Kozana T085
Kozje T344
Kranjska Gora T009
Krašnja T223
Kred T069
Kremberk T365
Križ – Santa Croce T112
Križevci T400
Križevci pri Ljutomeru T372
Krkavče T122

Kropa	T202
Kubed	T119
Laniše	T168
Lepena – Leppen	T031
Leskovec pri Krškem	T306
Leskovica	T180
Libeliče	T041
Lipsenj	T235
Livek	T076
Ljubno	T203
Ljubno ob Savinji	T311
Ljutomer	T374
Lobnica	T357
Loče – Latschach	T011
Log pod Mangartom	T066
Logatec	T173
Lokavec	T302
Lokve	T095
Lom pod Storžičem	T204
Lopar	T124
Lovrenc na Pohorju	T054
Ložice (Gorenji Leskovec)	T305
Ložnica pri Žalcu	T324
Lučane – Leutschach	T360
Luče	T310
Lučine	T179
Mačkovec pri Dvoru	T260
Mala Ligojna	T175
Malo Lipje	T259
Marija na Zilji – Maria Gail	T010
Markovci	T403
Marsin – Mersino	T074
Martjanci	T389
Matajur – Montemaggiore	T075
Matenja vas	T144
Mavhinje – Malchina	T111
Medana	T084
Meliše	T313
Metlika	T296
Miklavž na Dravskem Polju	T359
Miklavž pri Ormožu	T377
Miren	T102
Mirna	T263
Mirnik – Mernico	T082
Mohliče – Möchling	T025
Mokronog	T267
Moravče	T224
Most na Soči	T161
Mostec	T351
Motnik	T317
Mozirje	T316
Muljava	T255
Nedelica	T393
Negova	T367
Nizka	T315
Njiva – Gniva	T057
Nova vas	T236
Novi Kot	T417
Novo mesto	T273
Obirsko – Ebriach	T029
Obrše	T222
Okrog pri Motniku	T221
Opatje selo	T106
Opčine – Opicina	T136
Ormož	T381
Osilnica	T281
Oslavje – Oslavia	T088
Osojani – Oseacco	T058
Osp	T116
Ošnije – Osgnetto	T081
Pameče	T046
Pernice	T049
Pilštanj	T343
Pišece	T347
Pivola	T358
Planina	T141
Planina pri Sevnici	T341
Planinska vas	T297

Plavje T115
Plešivica T228
Podbonesec – Pulfero T078
Podbrdo T159
Podčetrtek T340
Podgora – Unternberg (nam. Ruda) T035
Podgorica T243
Podgorje T120
Podgrad T153
Podgraje T157
Podhosta T270
Podklošter – Arnoldstein T006
Podlehnik T385
Podlešče (Banjšice) T094
Podlonk T190
Podnanos T133
Podravlje – Föderlach T012
Podvinci T379
Podzemelj T294
Pokrče - Poggersdorf T022
Polhov Gradec T177
Poljane nad Škofjo Loko T181
Poljčane T335
Pomjan T123
Porezen T160
Praprotno T194
Predgrad T285
Pregarje T151
Preloka T291
Prešnica T117
Prevorje (Lopaca) T342
Primskovo (Kranj) T209
Prosek – Prosecco T113
Proseniško T328
Ptujska Gora T383
Pungert T185
Radeče T301
Radiše – Radsberg T023
Radlje ob Dravi T052
Radovljica T201
Radvanje – Rothwein T415
Rakek T232
Rakitna T231
Rakitovec T127
Rašica T242
Ratanska vas T337
Rateče T008
Ravna Gora T412
Ravne na Koroškem T044
Ravnice T411
Razdrto T142
Rečica ob Paki T322
Renče T103
Ribnica T247
Ribnica na Pohorju T053
Rikarja vas – Riegersdorf T007
Rinkole – Rinkolach T036
Robidišče T065
Ročinj T089
Rudnik (Ljubljana) T249
Rut T158
Sabonje T154
Sela pri Šentjerneju T277
Selca T193
Sele – Zell Pfarre T024
Senožeče T143
Sevnica T304
Sežana T135
Skomarje T353
Skrilje T128
Slavina T145
Slivnica pri Celju T331
Slovenji Plajberk – Windisch Bleiberg T019
Slovenska ves – Rábatótfalu T405
Slovenski Javornik T199
Smolenja vas T274
Sočerga T126
Sodražica T245

Solbica – Stolvizza T059
Solčava T309
Solkan T097
Sovodnje – Savogna d'Isonzo T101
Spodnja Bilpa T284
Spodnja Polskava T336
Spodnja Senica (nam. Preska) T213
Spodnja Voličina T366
Spodnje Kraše T314
Središče ob Dravi T382
Srednja Kanomlja T167
Srednja vas v Bohinju T196
Srednje Jarše T218
Sromlje T348
Stari trg ob Kolpi T286
Stari trg pri Ložu T237
Stebljevek T220
Stična T254
Straže (Mislinja) T048
Stražišče (Kranj) T208
Strehovci T390
Studenec (Ljubljana) T250
Sv. Gregor T244
Sv. Primož na Pohorju T050
Sveče – Suetschach T016
Sveti Jurij ob Ščavnici [Videm ob Ščavnici] T370
Sveti Tomaž T376
Svetina T327
Svibno T299
Šalovci T402
Šebrelje T165
Šempas T099
Šempeter pri Gorici T100
Šenčur T210
Šentanel T040
Šentgotard T318
Šentilj v Slovenskih goricah T363
Šentjur T329
Šentlenart (Brežice) T350
Šentrupert T262
Šentrupert T330
Škocijan – St. Kanzian am Klopeiner See T027
Šmarje T108
Šmartno pri Litiji T252
Šoštanj T321
Špeter [Špeter Slovenov] – San Pietro al Natisone T080
Štanjel T109
Števerjan – San Floriano del Collio T087
Štjak T132
Tatre T150
Teholica – Techelsberg T014
Tihaboj T261
Tinje – Tainach T026
Tlake T338
Trebeše T125
Trebnje T264
Trenta T067
Trnovo T098
Trnovo (Ilirska Bistrica) T155
Tunjice T217
Turje T300
Ukve – Ugovizza T005
Uršna sela T271
Vače T225
Valburga T212
Vas T416
Vavpča vas T293
Vavta vas T269
Večeslavci T397
Velika Dolina T308
Velika Polana T394
Velika Račna T241
Veržej T371
Vidra vas – Wiederndorf T038
Vinica T290
Vipava T131

Viškorša – Monteaperta T062
Vitanje T352
Vnanje Gorice T229
Vojnik T326
Vransko T319
Vrhnika T174
Vrhnika pri Ložu T238
Vuzenica T051
Zabrda – Saberda (nam. Žihpolje) T020
Zadrže T333
Zafošt (Slovenska Bistrica) T356
Zagradec T256
Zali Log T189
Zatolmin T072
Zavinek T276
Zgornja Jablanica (nam. Šmartno pri Litiji) T252
Zgornja Kapla T055
Zgornja Kungota T362
Zgornja Sorica T188
Zgornja Sušica (Bizeljsko) T346
Zgornja Velka T364
Zgornje Bitnje T187
Zgornje Gameljne T215
Zgornje Gorje T198
Zgornje Jezersko T205
Zgornji Slemen T361
Zibika T334
Žabnica T186
Železniki T191
Ženavci – Jennersdorf T406
Žetale T384
Žetinci – Sicheldorf T414
Žiče T354
Žigon T303
Žihpolje – Maria Rain T020
Žitara vas – Sittersdorf T028
Žrelec – Ebenthal T021
Žusem (Dobrina) T332
Žužemberk T258

1.10 Avtorji komentarjev in kart

Januška Gostenčnik	V285(b).01 (2/9), V152.01 (2/47), V109.01 (2/52), V315(a).01 (2/78), V151.01 (2/88)
Mojca Horvat	V139.01 (2/14), V140(a).01 (2/15), V140(b).01 (2/16), V142.01 (2/17), V143B.01 (2/21), V148.01 (2/42), V153A.01 (2/48), V153C.01 (2/50), V161a.01 (2/53), V203.01 (2/59), V204.01 (2/60), V165(a).01 (2/66), V165(b).01 (2/67), V166.01 (2/68), V170.01 (2/75), V316.01 (2/79), V170.02 (2/84), V143A.01 (2/87)
Tjaša Jakop	V129A.01 (2/2), V129B.01 (2/3), V134.01 (2/4), V707.01 (2/5), V135.01 (2/6), V145.01 (2/10), V144(a).01 (2/11), V144(b).01 (2/12), V133.01 (2/30), V107A(a).01 (2/36), V107A(b).01 (2/37), V107B(a).01 (2/38)
Tjaša Jakop, Vera Smole	V162A.01 (2/61), V162B.01 (2/62), V162C.01 (2/63)
Janoš Ježovnik	V106.01 (2/35), V573.01 (2/65)
Karmen Kenda-Jež	V730b.01 (2/22), V131a.01 (2/24), V131b.01 (2/25), V131A.01 (2/26), V713.01 (2/27), V713.02 (2/81), V131B.01 (2/82)
Karmen Kenda-Jež, Tjaša Jakop	V130a.01 (2/28), V132.01 (2/29)
Vlado Nartnik	V136.01 (2/7), V747(a).09 (2/8), V779(a).01 (2/33), V147B.01 (2/41), V202.01 (2/58), V202.03 (2/83)
Vlado Nartnik, Mojca Horvat	V153B.01 (2/49)
Vera Smole	V108.01 (2/51)
Vera Smole, Mojca Horvat	V466.01 (2/34), V168A.01 (2/69), V168B.01 (2/70), V169.01 (2/71)

Matej Šekli	V138.01 (2/13), V163.01 (2/57), V164.01 (2/64)
Matej Šekli, Karmen Kenda-Jež	V130.01 (2/31)
Jožica Škofic	V180.01 (2/1), V149.01 (2/43), V158A.01 (2/72), V317.01 (2/73), V158B.01 (2/74), V171(a).01 (2/76), V171(b).01 (2/77), V437.01 (2/80), V171(a).03 (2/85), V171(b).03 (2/86)
Danila Zuljan Kumar	V141(a).01 (2/18), V141(b).01 (2/19), V159.01 (2/20), V146B.01 (2/23), V157.01 (2/32), V146A.01 (2/39), V147A.01 (2/40), V150.01 in V469.01 (2/44), V467.01 (2/45), V468.01 (2/46), V161(a).01 (2/54), V161(b).01 (2/55), V161(c).01 (2/56)

1.11 Morfološka analiza (Matej Šekli)

V razdelku *Morfološka analiza* je prikazana oblikovna/morfemska zgradba kartiranih leksemov. Poknjiženi obliki leksema, ki je natisnjena krepko in morfemsko ni segmentirana, sledi njen praslovanski transponat, slednjemu pa njegovi besedotvorni predhodniki oziroma tujejezični viri.

Iztočnice v morfološki analizi so razvrščene po besednih družinah od najpogostejših, tj. najbolj razširjenih, k redkejšim leksemom, pri čemer netvorjenemu, nižje stopnje tvorjenemu leksemu sledijo druge tvorjenke z istim korenom oziroma besedne zveze z istim jedrom. Neprevzetemu besedju sledi prevzeto besedje iz jezikov v stiku, na koncu se pojavlja morfološko nejasno besedje.

Z velikimi črkami so zapisani glasovi, ki v posameznih narečnih govorih sporadično izkazujejo neregularne odraze (npr. **štuK** < **(štuk)-ъ* ← nem. *Stuck* ‘zmes drobnega peska, apnenega mleka, mavca za izdelavo štukatur’ // ← it. *stucco* ‘zmes drobnega peska, apnenega mleka in mavca’ (K ≥ *x* v T118)). Z vezajem (tj. brez podane končnice) so označene oblike, pri katerih iz zabeleženega gradiva (v neosnovnih sklonskih oblikah) ni bilo vedno mogoče izluščiti osnovne oblike (imenovalnik) oziroma se leksem pojavlja v različnih slovničnih številih (npr. **škop-** (škop) < **(škop)-* ← stvnem. *scoup* ‘snop, otep slame’).

V atlasu prikazano besedje se glede na izvor deli na neprevzeto in prevzeto. Neprevzeto besedje je bilo v slovenske krajevne govore podedovano iz praslovanščine ali je nastalo v slovenščini oziroma v eni od faz njenega oblikovanja. Prevzeto besedje je bilo v slovenske krajevne govore prevzeto iz (ozemeljsko stičnih ali nestičnih) idiomov v stiku. V obeh primerih je podano njegovo izhodišče ali/in etimon.

Izhodišče je »(pri avtohtonih besedah) razvojna stopnja besede, iz katere so se v času samostojnih jezikovnih razvojev po glasovnih zakonih razvili posameznojezični refleksi; (pri izposojenkah) tujejezična beseda, ki je (posredna ali neposredna) predloga za izposojo v več jezikov« (Snoj 2003: XVIII).

»Za etimologijo besede je ključno vodilo njen formalni = izrazni del, pomenski del in realija, na katero se nanaša, pa sta pri iskanju najbolj ustreznega besedotvornega ali le pomenskega predhodnika = etimona, ki etimološko razlago sploh omogoča, nujna in obvezna usmerjevalca« (Furlan 2013: 23).

1.11.1 Neprevzeto besedje

Pri neprevzetem besedju je najprej navedena poknjižena oblika leksema, ki je natisnjena krepko in morfemsko ni segmentirana. Za znakoma < oziroma ≤, ki nakazujeta regularni oziroma neregularni jezikovni razvoj, je podan praslovanski transponat, ki je opremljen z zvezdico kot znakom rekonstrukcije in je morfemsko segmentiran. Pri tem ne gre samo za praslovanske rekonstrukte (tj. praslovanske oblike, ki so nastale v praslovanščini), temveč tudi za panhrone praslovanske transponate (tj. oblike, ki so lahko praslovanske ali pa so nastale kasneje v posameznih slovenskih narečnih

govorih, upoštevaje po inerciji praslovanske besedotvorne, glasovne in naglasne zakonitosti ali pa tudi ne), ki so samo zapisani v praslovanski glasovni podobi.

Praslovanski rekonstrukti in transponati ter njihovi besedotvorni predhodniki (motivirajoče besede) so podani v rekonstruirani glasovni podobi pozne praslovanščine. »V tradiciji primerjalnega jezikoslovja slovanskih jezikov praslovanska rekonstrukcija ni razumljena kot prikaz zgodovinsko realnega praslovanskega glasovnega sistema v nekem točno določenem času in na nekem točno določenem prostoru, temveč kot panhrona abstrakcija glasovnega izhodišča vseh slovanskih jezikov. Tako razumljena, dogovorna praslovanska rekonstrukcija vključuje tiste praslovanske glasovne spremembe, ki so splošnoslovanske, ne pa tudi tistih, ki so nesplošnoslovanske, ne glede na njihovo relativnokronološko zaporedje.« (Šekli 2014: 299)

1.11.1.1 Glasovna podoba

Praslovanska rekonstrukcija predvideva naslednji glasovni sistem:

a) samoglasniki (vokali): **i*, **y* (*jery*, srednji *i*-jevski samoglasnik, »trdi i«), **u*, **ь* (*jer*, sprednji polglasnik, palatalni redukcijski samoglasnik), **ъ* (*jor*, zadnji polglasnik, velarni redukcijski samoglasnik), **e*, **o*, **ę* (sprednji nosni samoglasnik), **ǫ* (zadnji nosni samoglasnik), **ě* (*jat*, ki je bil široki *e*-jevski samoglasnik), **a*;
b) dvoglasniške zveze (dvofonemska zaporedja kratki samoglasnik + jezičnik v položaju pred soglasnikom): **CerC*, **CelC*, **(C)orC*, **(C)olC*; **CьrC*, **CьlC*, **CъrC*, **CъlC*;
c) zvočniki (sonanti): drsnika (glajda) **j* [i̯], **v* [u̯]; jezičnika (likvidi) **r*, **l*; nosnika (nazala) **m*, **n*;
č) nezvočniki (obstruenti): ustničnika (labiala) **p*, **b*; zobniki (dentali) **t*, **d*; **s*, **z*; trdonebniki (palatali) **ť*, **ď*, **ń*, **ĺ*, **ŕ*; **č*, **š*, **ž* [**ć*, **ź*, **ś*]; **šč*, **žʒ* [**ść*, **źʒ*]; **c*, **ʒ*, **ś* [**ć*, **ʒ*, **ś*]; mehkonebniki (velari) **k*, **g*, **x*.

1.11.1.2 Oblikoglasna podoba

S stališča oblikovne/morfemske podobe leksema so problematični praslovanski trdonebniki **ť*, **ď*, **ń*, **ĺ*, **ŕ*; **č*, **ž*, **š*; **šč*, **žʒ*, ki so nastali po praslovanski jotaciji (**tj*, **dj*, **nj*, **lj*, **rj*; **kj*, **gj*, **xj*; **skj*/**stj*, **zgj*/**zdj* > **ť*, **ď*, **ń*, **ĺ*, **ŕ*; **č*, **ž*, **š*; **šč*, **žʒ*) oziroma po poenostavitvi soglasniških sklopov (**kt*^{E}/**gt*^{E}/**xt*^{E} > **t*^{E}). Pri tem je do tovrstnih soglasniških sprememb pogosto prišlo prav na morfemski meji, posledica česar je, da so v teh primerih prvotne morfemske meje leksema nerazvidne.

Na morfemskih mejah pojavljajoče se praslovanske premene, ki so nastale po praslovanski starejši regresivni (prvi) palatalizaciji velarov oziroma so se iz podedovanih tvorjenk razširile na tvorjenke istega tipa, s stališča morfološke analize niso problematične (npr. **ovčjak** < **ovьč-ьj-ak-ъ* ← **ovьc-a* ‘ovca’).

Na morfemskih mejah pojavljajoče se praslovanske premene, ki so nastale po praslovanski jotaciji ali s poenostavitvijo soglasniških sklopov oziroma so se iz

podedovanih tvorjenk razširile na tvorjenke istega tipa, pa so s stališča morfemske analize v nekaterih primerih problematične, saj brišejo razvidnost morfemskih mej, ki so na primer pred nastankom jotacije potekale med netrdonebnikom in **j*. V primeru, da podajanje praslovanskega trdonebnika na razvidnost poznopraslovanske morfemske zgradbe oblike ne vpliva, je v morfološki analizi podan trdonebnik. Tako so na primer podane pripone **-ьń-ь*, **-ьń-ak-ъ*, **-iť-ь*, **-ań-ь*, **-č-ь*, **-č-a* in ne morda **-ьnj-ь*, **-ьn-jak-ъ*, **-itj-ь*, **-arj-ь*, **-kj-ь*, **-kj-a* (npr. **panjiček** < **pьń-iť-ьk-ъ* ← **pьń-ь* 'štor, parobek'). V primeru, da oblika s praslovanskim trdonebnikom vpliva na morfološko analizo, sta podani poznopraslovanska oblika s trdonebnikom in oblika pred glasovno spremembo (npr. **napušč** < **na-pušč-ь* < **na-pust-j-ь* ← **na-pust-i-ti* / **na-puščati* ← **na-* 'na' + **pust-i-ti* 'pustiti' / **puščati* (< **pust-ja-ti*) 'puščati'; **ovčnjak** < **ovьč-ьń-ak-ъ* ← **ovьc-a* 'ovca'; **obvrženo** < **obъ-vьrž-e-n-o* ← **obъ-verťi* (< **obъ-verg-ti*) ← **obъ* 'okoli' + **verťi* < **verg-ti* 'vreči, zalučati').

Praslovanski soglasniki, ki so se izgubili po praslovanski poenostavitvi soglasniških sklopov, so nakazani v oklepaju (npr. **omet** < **o(b)-met-ъ* ← **o(b)-met-a-ti* ← **ob-* 'ob, pri, okoli' + **met-a-ti* 'metati' ← **mesti* (< **met-ti*) 'mesti, pometati, metati'; **obešenka** < **ob-(v)ěš-e-n-ъk-a* (< **ob-(v)ěs-jen-ъk-a*) ← **ob-(v)ěs-i-ti* 'obesiti' ← **ob-* 'okrog, ob-' + **věs-i-ti* 'vesiti').

1.11.1.3 Besedotvorna podoba

Praslovansko izhodišče in njegov morebitni etimon sta morfemsko segmentirana na morfeme, in sicer so prikazani korenski, besedotvorni in končniški morfem.

Leksemi so na praslovanski sinhroni ravni besedotvorno nemotivirani ali netvorjeni (tj. z morfemsko zgradbo koren + končnica) ali besedotvorno motivirani ali tvorjeni (tj. z morfemsko zgradbo koren + besedotvorno obrazilo + končnica).

Leksem je sinhrono gledano tvorjen, če je v opazovanem jezikovnem sistemu mogoče najti njegovega besedotvornega predhodnika (njegovo motivirajočo besedo) in/ali njegovo besedotvorno obrazilo:

a) prisotnost besedotvornega predhodnika in prisotnost besedotvornega obrazila neposredno kažeta na tvorjenost leksema (npr. **breme** < **ber-mę* 'breme' ← **bьr-a-ti* **ber-ǫ* 'nabirati, zbirati'; **držalo** < **dьrž-a-dl-o* ← **dьrž-a-ti* 'držati');
b) prisotnost samo besedotvornega predhodnika (npr. **sekira**< **sěk-yr-a* ← **sěťi* (< **sěk-ti*), **sěk-a-ti* 'seči, sekati') ali samo besedotvornega obrazila (npr. pripona **-ic-a* v **žlica** ≤ **lъžic-a* 'žlica') posredno kažeta na tvorjenost leksema, pri čemer je tvorjenost leksema nakazana samo v primeru, da je besedotvorni predhodnik (praslovansko) sinhrono razviden (npr. **konec** < **kon-ьc-ь* ← **kon-ь* 'konec, začetek', toda **lonec** < **lonьc-ь* 'glinen lonec, glinena skleda').

Leksem je sinhrono gledano netvorjen, če v opazovanem jezikovnem sistemu ni mogoče najti ne njegovega besedotvornega predhodnika ne njegovega besedotvornega obrazila (npr. **slama** < **solm-a* 'slama').

Besedotvorni predhodniki (motivirajoče besede) so leksemi, iz katerih so kartirani leksemi tvorjeni. V morfološki analizi so prikazani bližnji besedotvorni predhodniki, tj. osnovne oblike besed, iz katerih je leksem sestavljen (npr. **greda za rože** < **gręd-a za (rož)-ę* ← **gręd-a* 'za obdelovanje primeren kos zemljišča, leha' + **za* 'za' + **(rož)-a* (← stvnem. *rōsa*, srvnem. *rōse* 'vrtnica')) oziroma (ne vedno neposredni) besedotvorni predhodniki (npr. **ročnik** ← **rǫk-a* 'roka', **lesena hiša** < **lěs-en-a (xyš)-a* ← **lěs-ъ* 'les' + **(xyš)-a*, **zidarski cigel** < **zid-ań-ьsk-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **zid-ań-ь* 'zidar' + **(cigъl)-ъ*, **kravjak** < **korv-ьj-ak-ъ* ← **korv-a* 'krava'); pridevniki na **-ьn-ъ*, **-en-ъ*, **-ьsk-ъ*, **-ьj-ь* … niso navajani (ne npr. **ročnik** < **rǫč-ьn-ik-ъ* ← **rǫk-a* 'roka', **lesena hiša** < **lěs-en-a (xyš)-a* ← **lěs-en-ъ* 'lesen' (← **lěs-ъ* 'les') + **(xyš)-a*, **zidarski cigel** < **zid-ań-ьsk-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **zid-ań-ьsk-ъ* 'zidarski' (← **zid-ań-ь* 'zidar') + **(cigъl)-ъ*, **kravjak** < **korv-ьj-ak-ъ* ← **korv-ьj-ь* 'kravji' ← **korv-a* 'krava').

Pregibne besedne vrste so navedene v svoji osnovni obliki. Samostalniki so podani v imenovalniku (ednine oziroma množine, če gre za samomnožinski samostalnik); če samostalnik izkazuje premeno osnove, je podan tudi rodilnik; če izhodišče za slovenščino ni praslovanski imenovalnik, je podan rodilnik ali kateri drugi odvisni sklon (npr. **svinja** < **svin-ьj-a* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* 'svinja'; **kamen** < tož. **kamen-ь* od **kamy*, rod. **kamen-e* 'kamen'). Pridevniki so navedeni v imenovalniku ednine moškega spola. Glagoli se navajajo v nedoločniku (npr. **mlatiti** < **molt-i-ti* 'mlatiti'), prva oseba ednine sedanjika je dodana v primeru, da glagol v korenu izkazuje prevojno premeno (npr. **vreči** < **verťi* (< **verg-ti*) **vьrgǫ* 'vreči, zalučati'; **postelja** < **po-steĺ-a* (< **po-stel-j-a*) ← **po-stьl-a-ti* **po-steĺǫ* ← **po-* 'po' + **stьl-a-ti* **steĺǫ* (< **stel-jǫ*) 'razprostirati, postiljati, nastiljati').

Predpone sestavljenih glagolov in samostalnikov ter morebitni enakozvočni predlogi so pomensko razloženi na sledeči način: **jьz-* oz. **jьz* 'iz', **medь-* oz. **medь* in **medi-* oz. **medi* 'med', **na-* oz. **na* 'na', **ob-*/**obь-*/**obъ-* oz. **ob*/**obь*/**obъ* 'ob, pri, okoli', **orz-* 'raz-', **ot-*/**otъ-* 'od, proč' oz. **otъ* 'od', **per-* 'skozi, prek, čez, k', **perdъ-* oz. **perdъ* 'pred', **po-* 'po', **podъ-* oz. **podъ* 'pod', **pri-* oz. **pri* 'pri', **sъ(n)-* oz. **sъ(n)* z or. 'skupaj z', **sъ(n)-* oz. **sъ(n)* z rod. 'od zgoraj navzdol', **u-* 'proč', **vъ(n)-* 'v', **vъz-* 'gor, nazaj', **za-* oz. **za* 'za'.

1.11.1.4 Pomenska podoba

V razdelku *Morfološka analiza* je podan tudi pomen neprevzetega izhodišča kartiranega leksema in/ali njegovega etimona.

V primeru, da je izhodišče leksema podedovano iz praslovanščine, je podan njegov praslovanski leksikalizirani pomen (in ne njegov prvotni pomen, tj. pomen, ki ga je leksem imel ob svojem nastanku; informacijo o prvotnem pomenu leksema podaja etimološki slovar) (npr. **nož** < **nož-ь* 'nož' in ne morda *'kar bode, prebode', saj gre za izglagolsk(okorensk)i samostalnik iz korena ide. **neǵ^h-* 'bosti, prebosti' s prvotnim pomenom vršilec/vršilnik dejanja: ide. **noǵ^h-i̯-o-s* *'kar bode, prebode'

> psl. **nož-ь* ‘nož’; **rebro* < **rebro* ‘rebro’ (in ne morda *‘kar pokriva’, ker je beseda izpeljana iz korena ide. **reb*^{h}- ‘pokrivati’: ide. **reb*^{h}*-ro-m* *‘kar pokriva’ > psl. **rebro* ‘rebro’).

V primeru, da izhodišče leksema ni podedovano iz praslovanščine, je navadno naveden njegov transponat ter transponatov(i) besedotvorni predhodnik(i), pomen je naveden samo pri besedotvornem predhodniku, saj je pomen tvorjenke sestavljiv iz pomena besedotvornega predhodnika in pomena besedotvornega obrazila (npr. **mlatilnica** < **molt-i-l-ьn-ic-a* ← **molt-i-ti* ‘mlatiti’).

Pomenske spremembe, do katerih je prišlo od praslovanščine do slovenščine, so razvidne iz primerjave med navedenim praslovanskim in kartografiranim pomenom (npr. pri odgovorih na vprašanje SLA V150 in V469 ‘kotel’ je med drugim naveden leksem **lonec** < **lonьc-ь* ‘glinen lonec, glinena skleda’, iz česar je razvidno, da je od praslovanščine do slovenščine prišlo do pomenske spremembe *‘glinen lonec, glinena skleda’ ≥ ‘kotel’).

1.11.2 Prevzeto besedje

Pri prevzetem besedju je najprej navedena poknjižena oblika leksema, ki je natisnjena krepko in morfemsko ni segmentirana. Za znakom ←, ki nakazuje smer prevzema leksema, je podan transponat, ki je opremljen z zvezdico kot znakom rekonstrukcije in je morfemsko segmentiran. Prevzete prvine leksema, ki so lahko koren, izpeljani koren ali besedotvorno obrazilo, so zapisane v okroglih oklepajih, zunaj oklepaja so navedeni neprevzeti morfemi.

Tujejezični viri so tisti leksemi, ki so bili prevzeti v slovenščino in v njej oblikovno prilagojeni (tj. tisti, ki se pregibajo z neničto končnico) ali tudi ne (tj. tisti, ki se pregibajo z ničto končnico), ter tisti leksemi, ki so v slovenščini služili kot besedotvorna podstava za tvorbo novih leksemov. Kot tujejezični viri slovenskega narečnega leksema so navedeni samo neposredni viri (bližnje izhodišče), in sicer v tisti časovni in zvrstni različici tujega jezika, ki je bila glede na glasovno podobo slovenskega leksema rekonstruirana kot najverjetnejši vir. V morfološki analizi niso dalje razčlenjeni.

Glasovna podoba izhodišča leksema je določena na osnovi narečne glasovne podobe dokumentiranega leksema. Če narečna glasovna podoba leksema ne izkazuje narečnih glasovnih sprememb, je kot izhodišče vzeta slednja (npr. **kesel** < **(kesl)-ъ* ← nem. *Kessel* ‘kotel’). Če narečna glasovna podoba leksema kaže na narečne glasovne spremembe, je podobno kot pri neprevzetem besedju potrebno upoštevati slednje (npr. **modon** < **(modon)-ъ* ← furl. *modon* ‘opeka, zidak’, pri čemer se v narečnih govorih z (disimilacijskim) akanjem pojavlja [madon]).

Prevzete tujejezične prvine, ki so zapisane v okroglih oklepajih, so lahko koren (npr. **čera** < **(čer)-a* ← it. *cera*, furl. *cere* ‘vosek’), izpeljani koren (npr. **vrtlec** < **v(ъrtъl)-ьc-ь* ← **v(ъrtъl)-ъ* ← rom. **ortulu* < lat. **hortulus* ‘vrtiček’ ← *hortus* ‘vrt’), besedotvorno obrazilo (npr. **domačija** < **dom-ať-(ij)-a* ← **dom-ať-ь* ‘domač’ ←

dom-ъ* ‘dom, hiša’), končnica je prevzeta samo skupaj z leksemom (npr. **parapeto < **(parapet)-o* ← ben. it. *parapeto*, it. *parapetto* ‘ograja’). Protetični glasovi, ki so nastali v slovenščini oziroma v eni od njenih predhodnih faz, stojijo zunaj oklepaja (npr. **vrt** < **v(ъrt)-ъ* ← rom. **ortu* < lat. *hortus* ‘vrt’; **jevželj** < **j(evžĺ)-ь* ← bav. srvnem. *hęüsel*, srvnem. *hiuselīn*, *hiusel* ‘hišica, hiška’).

Če zaradi jezikovne podobnosti različnih možnih jezikovnih virov v prvi vrsti na glasovni ravni slednji ni nedvoumno jasen, je navedenih več možnih virov, pri čemer je prvi med navedenimi tisti, ki je najbolj verjeten. Tovrstni problem se pogosto pojavlja pri določanju različnih geolektov in sociolektov furlanščine in italijanščine (npr. **brajda** < **(brajd)-a* ← ben. it. *braida*, furl. *braide* ‘majhno posestvo’; **tetoja** < *(*tetoj*)-*a* ← furl. *tetoie*, ben. it. *tetoia*, it. *tettoia* ‘koča; nadstrešek’) ter hronolektov nemščine (npr. **planka** < **(plank)-a* ← srvnem. *planke*, nem. *Planke* ‘deska’). V nekaterih primerih ni mogoče določiti niti, iz katerega jezika je leksem prevzet (npr. **baraka** < **(barak)-a* ← nem. *Baracke*, it. *baracca*).

Pri izposojenkah iz narečne nemščine, tj. iz (predvsem koroških in štajerskih) (južno)bavarskih narečij, natančen vir v razpoložljivi literaturi ni vedno dokumentiran, je pa razpoznaven po svojih narečnih glasovnih značilnostih (kot sta npr. onezvenečenje nemških vzglasnih zvenečih nezvočnikov in prehod *a* > *o*). V tem primeru je navedena knjižna nemška oblika z dodatkom *v bav. nem. izgovoru*, pri čemer so v oklepaju navedene nar. nem. glasovne spremembe (npr. **optrit** < **(aptrit)-ъ* ← nem. *Abtritt* ‘odhod, odstop; stranišče’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)). Glasovne spremembe, ki so nastale v tujejezičnem viru, ki iz zapisa starejših jezikovnih faz niso razvidne in na katere je mogoče sklepati samo na osnovi slovenskih izposojenk, so ustrezno komentirane (npr. **hajzelj** < **(xajzĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Häuslein* ‘hišica, hiška’ (pred prehodom bav. nem. **z* > *s*, tj. *[haizəl] > *[haisəl]); **hajselj** < **(xajsĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Häuslein* ‘hišica, hiška’ (po prehodu bav. nem. **z* > *s*, tj. *[haizəl] > *[haisəl]). Nemški srednji *l* je bil lahko prevzet s slovenskim trdonebnikom *ĺ* (npr. **dilja** < **(diĺ)-a* ← nem. *Diele* ‘(podna) deska’) ali slovenskim srednjim *l* (npr. **kibla** < **(kibl)-a* ← avstr. bav. nem. *Kübel* ‘vedro, deža’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*)).

Poseben problem predstavlja besedje, prevzeto iz knjižnega jezika. Ker ne gre za besedje, v narečne govore podedovano neposredno iz praslovanščine, oziroma za besedje, iz neprevzetih ali prevzetih prvin tvorjeno v narečnih govorih, bi bilo v skladu s predstavljeno metodologijo tudi to besedje treba prikazati kot prevzeto iz druge jezikovne zvrsti (npr. **štedilnik** < **(štedilnik)-ъ* ← knj. slov. *štedilnik*). Prevzema iz knjižnega jezika v vseh primerih ni mogoče nedvoumno ugotoviti. Na prevzem lahko kaže glasovna podoba leksema. Če se na primer v narečnem govoru z močnim samoglasniškim upadom pojavlja oblika brez samoglasniškega upada, je zelo verjetno, da je bila beseda prevzeta iz knjižnega jezika (npr. **brisača** < **(brisač)-a* ← knj. slov. *brisača* < **brys-a-č-a* ← **brys-a-ti* ‘drgniti’). Če se v narečnem govoru pojavljata na primer beseda **pčela** ‘čebela’ in **čebelnjak** ‘čebelnjak’, to kaže na dejstvo, da je bila beseda *čebelnjak* v narečni govor prevzeta iz knjižnega jezika. V narečnem govoru se tujka iz knjižnega jezika lahko tudi glasovno prilagodi, s čimer je prevzem težje ugotoviti.

1.11.3 Poknjiževanje iztočnic

Leksemi z istim izhodiščem, a z različno glasovno podobo v posameznih slovenskih narečnih govorih, ki je posledica divergentnega spreminjanja v času na glasovni ravnini v okviru glasovnih sprememb, so bili poknjiženi na dva načina, in sicer etimološko-zgodovinsko in glasovno-pravopisno.

Etimološko-zgodovinsko poknjiževanje v slovenščini upošteva praslovanski izvor leksema (etimološko načelo) ter spreminjanje glasovne podobe leksema v okviru regularnih glasovnih sprememb od praslovanščine do časa pravopisne in pravorečne standardizacije knjižne slovenščine v 16. oziroma 19. stoletju (zgodovinsko načelo). Tako so poknjiženi etimološko jasni leksemi in so natisnjeni neležeče (npr. **škopnica** < **(škop)-ьn-ic-a* ← **(škop)-ъ* ← stvnem. *scoup* ‘snop, otep slame’).

Glasovno-pravopisno poknjiževanje pomeni prenos narečne glasovne podobe leksema v najbližjo knjižno (glasovno poknjiževanje) ter zapis te izrazne podobe s črkovnim sestavom knjižne slovenščine (pravopisno poknjiževanje). Tako so poknjiženi etimološko ne povsem jasni leksemi in leksemi z neregularnim glasovnim razvojem ter so natisnjeni ležeče (npr. ***srtel*** ≤ **(na) serd-ě tьl-ъ* ‘na sredi tal’; ***štirja***, nejasno).

1.12 Etnološki vidik obravnave materialne kulturne dediščine v slovenskih narečjih (Vito Hazler)

Raziskovanje materialne kulturne dediščine ostaja ena od temeljnih nalog sodobne etnologije. V zadnjih desetletjih je veda tudi na tem področju razvila vrsto metodoloških novosti, saj se njena raziskovalna pozornost ne usmerja zgolj na gradiva, ampak tudi na njegove ustvarjalce in uporabnike. Tem načelom smo (kolikor je bilo mogoče) poskušali slediti tudi v predstavitvi posameznih gesel oziroma vprašanj, s katerimi smo po načelih strnjenih enciklopedičnih opisov predstavili bistvo posameznega pojava in zlasti najbolj znano narečno terminologijo, ki je sicer topografsko natančno določena v priloženih zbirnih seznamih in na kartah. Prav tako smo poskušali predstaviti njegovo funkcionalnost, glavne oblikovne značilnosti in predvsem vpetost pojava v prostorski, časovni in socialni okvir. To še zlasti velja za tiste kulturne pojave oziroma obravnavana gesla (vprašanja), ki so vsebinsko zahtevnejša in večinoma komplementarna z drugimi raziskovalnimi vidiki oziroma raziskovalnimi dejavnostmi. Iz teh razlogov so nekatera gesla bolj, druga manj obsežna, so pa vsa bolj ali manj izvirni raziskovalni dosežek avtorjev oziroma so nastajala ob uporabi podatkov iz razpoložljive literature in različnih pisnih virov.

Kolikor je bilo le mogoče, smo v predstavljanju posameznih gesel sledili načelom *celostnosti* (kompleksnosti – v pomenu raziskovalne interdisciplinarnosti) in *celovitosti* (kompletnosti – v pomenu raziskovanja horizontalne in vertikalne umeščenosti pojava v prostor in označevanja njegovih temeljnih značilnosti), kjer smo zlasti pri označevanju najbolj raznovrstnih in zahtevnih pojavov poskušali predstaviti njihovo interaktivnost in funkcionalnost v odnosu do okolice, do drugih sorodnih pojavov, do nosilcev in uporabnikov in podobno.

Pri več geslih (vprašanjih) teh načel ni bilo mogoče v celoti upoštevati, saj je bil vsebinski okvir marsikje že zaradi narave samega pojava relativno omejen in v raziskovalnem postopku ni omogočal razvitja ustreznih analiz, sintez in interpretacij. Seveda pa to ne pomeni, da je delo na teh geslih (vprašanjih) končano – prej nasprotno! Nadaljnje raziskave bodo zagotovo omogočile pridobitev novih spoznanj o lastnostih in značilnostih pojavov, kar pa je pravzaprav tudi eden od namenov projekta Slovenski lingvistični atlas. Upamo, da bo etnološko označevanje materialnih pojavov spodbudilo zanimanje za našo kulturno dediščino, jezikovno izročilo in tradicijo nasploh ter okrepilo raziskovalno odličnost tudi na tem, sicer (pre)večkrat spregledanem strokovnem področju.

Od skupaj 88 gesel (vprašanj), zbranih v Slovenskem lingvističnem atlasu 2 – kmetija, je 21 gesel napisanih na novo (*blazina*, *blazina za čez celo posteljo*, *cepiti – drva na drobno*, *cunja*, *hlev za krave*, *drva*, *klet za shranjevanje krompirja*, *korito za prašiče*, *poleno*, *sadni vrt*, *sekira – navadna*, *tnalo (kos lesa*, *na katerem sekajo drva)*, *toporišče pri sekiri*, *vilice, žagati, žepni nož – razne vrste*), medtem ko vsebina večine drugih sledi geslom *Slovenskega etnološkega leksikona* (SEL 2004) in etnološke literature, ki je navedena v poglavju **5 Literatura**. Med gesli iz Slovenskega

etnološkega leksikona so bila uporabljena besedila Janeza Bogataja, Angelosa Baša, Toneta Cevca, Andreja Dularja, Maje Godina Golja, Mateje Habinc, Vita Hazlerja, Irene Keršič, Helene Ložar Podlogar, Gorazda Makaroviča, Mojce Ramšak, Martine Repinc, Vladimirja Simiča, Fanči Šarfove in Polone Šega, ki so jih oblikovali samostojno ali v soavtorstvu.

2 Komentarji

Komentar in karta: 2/1

SLA V180.01 ‘kmetija’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘zemljišče s hišo in gospodarskimi poslopji’, knj. *kmetíja* (*í*), je v slovenskih narečjih najpogostejše poimenovanje *grunt*, redka je (dolenjska) glasoslovna različica *grnt*. V T223 in T275 je pojasnjeno, da izraz pomeni ‘veliko kmetijo’, podobno se tudi v T137 izraz *grunt* uporablja za poimenovanje velikega posestva ob nevtralnem *kmetija*, v T373 je pojasnjeno, da se tako lahko imenuje ‘majhno ali veliko posestvo’, v T031 pa se izraz uporablja v pomenu ‘majhna kmetija’; v T412 se izraz *grunt* uporablja za zemljo z malo gozda in malo travnika. Za T016, T025, T397, T402 in T409 je zapisano, da izraz *grunt* pomeni ‘zemljo’ oz. ‘posest’, tudi za T370 je zapisano, da izraz pomeni ‘posestvo’, v T152 pa, da gre za »vsa poslopja skupaj«, medtem ko se izraz *kmetija* uporablja v pomenu ‘z zemljiščem’. Za T391 je zapisano, da gre za pomen ‘kar je doma, dvorišče’, podobno tudi v T154 izraza *grunt* ne uporabljajo v pomenu ‘kmetija’, pač pa sta to »hlev in lopa skupaj, morda tudi še s skednjem«. Pogost je tudi leksem *kmetija* z zahodnoslovensko glasoslovno različico *hmetija* (v T394 je leksem zapisan s pojasnilom, da gre za ‘kmetijo večjega obsega’ ob nevtralnem *grunt*, v T378 pa, da gre za novejši izraz ob starejšem *grunt*) ter s primorskima različicama *kumetija* in enkratnico *kimetija* ter redko panonsko izpeljanko *kmetstvo* (v T370 s pojasnilom, da gre za ‘posestvo s konji’). Na koroška narečja (in redke govore sosednjih narečij, ki so v prostorskem stiku z njimi) je omejena raba leksema *pavrnija* (v T364 z oznako zastarelo ob nevtralnem *grunt*). Redko se uporabljajo drugi leksemi, npr. *domačija* (v T408 s pojasnilom, da gre za pomen ‘samo poslopja, brez zemlje’, medtem ko se izraz *grunt* uporablja za pomen ‘(hiša) z zemljo vred’) in *gazdija*. Redke in geografsko omejene so tudi germanske izposojenke *birtšaft* (v T314 s pomenom ‘posestvo’), *virstvo* (v T391 s pojasnilom, da gre za ‘kmetijo z njivami, travniki, gozdovi’), *havženga* (v T031 s pojasnilom, da gre za ‘veliko kmetijo’) z enkratno besedotvorno različico *havžih* in romanska izposojenka *kontadinanča*.

2. Morfološka analiza

kmetija < **(kъmet)-(ij)-a* ← **kъmet-ъ* ‘kmeť’ ← rom. **comete* < lat. *comes*, rod. *comitis* ‘spremljevalec, družabnik’ (z narečno asimilacijo *km* ≥ *xm* v T100, T102–T104, T109, T115, T117–T119, T122–T124, T138, T148, T149, T151–T154, T170, T174 in T234 (Ramovš 1924: 230); z drugotnim *u* v sklopu *-km-* (anaptiksa) v T065, T074, T075, T078–T080 in drugotnim *i* v sklopu *-km-* v T077)

kmetstvo < **(kъmet)-ьstv-o*

posestvo < **po-sěst-ьstv-o* ← **po-sěst-ь* (< **po-sěd-t-ь* ‘kar je zasedeno, zavzeto, pridobljeno v last’) ← **po-sěsti* ← **po-* ‘po’ + **sěsti* (< **sěd-ti*) ‘sesti’
domačija < **dom-a-ť-(ij)-a* ← **dom-a-ť-ь* ‘domač’ ← **dom-a* ‘doma’ ← **dom-ъ* ‘dom, hiša’
domovina < **dom-ov-in-a*
premoženje < **per-mož-e-n-ьj-e* ← **per-moťi* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **moťi* (< **mog-ti*) ‘moči’
lastnina < **volst-ьn-in-a* < **volst-ь* (< **vold-t-ь*) ‘oblast, vladanje, volja’ ← **volsti* (< **vold-ti*) ‘vladati’
lastina < **volst-in-a*
gospodarstvo < **gospod-ar-ьstv-o* ← **gospod-ań-ь* ‘gospod, gospodar’
pohištvo < **po-(xyš)-ьstv-o* ← **po* ‘po’ + **xyš-a* ‘hiša’ (stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’))
zemlja < **zemĺ-a* ‘zemlja’
breg < **berg-ъ* ‘breg’
grunt < **(grunt)-ъ* ← srvnem. *grunt* ‘tla, zemlja, posestvo’, nem. *Grunt* ‘tla, zemlja, temelj, osnova’ (z razvojem *grunt* > **grənt* ≥ *gərnt* v T237, T244, T246, T248, T293)
pavrnija < **(pavr-n)-(ij)-a* ← **(pavr)-ъ* ← bav. nem. *Pauer* za nem. *Bauer* ‘kmeť (*b-* > *p-*)
havženga < **(xavžəng)-a* ← nem. *Hausung* ‘stanovanje, stanovanjska hiša’ (pred prehodom **ž* > *z* > *s*)
havžih < **(xavžix)-ъ* ← verjetno nem. *hauseigen* ‘spadajoč k hiši’ ali nem. *Hausung* ‘stanovanje, stanovanjska hiša’ (pred prehodom **ž* > *z* > *s*)
huba < **(xub)-a* ← stvnem. *huoba*, srvnem. *huobe* ‘posestvo določene velikosti, tj. tako veliko, da na njem lahko preživi ena družina’ (> nem. *Hube* ‘huba’)
želarija < **(želar)-(ij)-a* ← **(želań)-ь* ← srvnem. *seller* (< *seldener*, *seldner*) ‘kočar, najemnik, dninar’ (> bav. nem. *Söller* ‘kočar’)
maseljc < **(masĺ)-ьc-ь* ‘četrt grunta’ ← **(masĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Maßlein* ‘mera’
virstvo < **(virt)-ьstv-o* ← nem. *Wirt* ‘gospodar’
birtšaft < **(birtšaft)-ъ* ← srvnem. *wirtschaft* ‘gospodarstvo’ (> nem. *Wirtschaft* ‘gospodarstvo’)
freta < **(fret)-a* ← srvnem. *vrete* (< *vrate*) ‘ogor, goličava’ (> avstr. bav. nem. *Frette* ‘borna majhna zapuščena kmetija’)
gazdija < **(gazd)-(ij)-a* ← hrv. *gazda* ‘gospodar’ ← madž. *gazda* ‘gospodar’
imanje < **(imań)-e* ← hrv. *imanje* ‘lastnina, nepremičnine’
kontadinanča < **(kontadinanč)-a* ← furl. *contadinance* ‘kmetija’
bajta < **(bajt)-a* ← ben. it. *baita*, furl. *baite* ‘koča, bajta’
bajtrga, nejasno, verjetno v zvezi z *bajta*
grumbla, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *želarija* ‘majhna kmetija’ v T368, *grumbla* kot starejši izraz za ‘kmetijo’ v T245, *imanje* v T411, *zemlja* v T331, *posestvo* v T086 in *gospodarstvo* v T409 s pomenom ‘zemlja in stavbe’.
Kot enkratnica s *havž-* je kartiran leksem *havžih* v T027.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *grunt* v T043, T112, T118, T326, T415 in različica *grnt* v T247, *bajtrga* ‘majhna kmetija’ v T031, *bajta* ‘mala kmetija’ v T212, *breg* v T112, *birtšaft* v T312 in T322, *domačija* in *domovina* v T372, *freta* v T415, *kajža* v T201, *kmetija* v T097, T148, T234, T392, T415 in različica *hmetija* v T097, *lastina* ‘posestvo’ v T300, *maseljc* ‘majhen grunt’ v T155, *posestvo* v T136, T234, T313, T372, T386, *virstvo* v T388, *havženga* v T055 in T322 ‘majhna kmetijica’, *huba* v T045 in nerelevantni opisni odgovor *so veliki kmetje* v T090.
Kot nerelevantni so kartirani odgovori *velika hiša* v T004 in T006, *paverška hiša* v T012 in T015 ter *pavrovška hiša* v T002 (prim. V129A.01).
Narečna asimilacija *km* > *xm* v besedi *kmetija* je označena z vijoličasto izofono.
Z rdečo izofono je označena anaptiksa (drugotni *u* v sklopu *-km-* v T065, T074, T075, T078–T080 in drugotni *i* v sklopu *-km-* v T077).
Z zeleno izofono je označen razvoj *grunt* > **grənt* ≥ *gərnt* v T233, T237, T244, T246, T248, T260 in T293.

4. Uporabljena dodatna literatura

Buccarella 2013; Dizionario 2011; DOF; Furlan 1998; Karničar 1990; Koletnik 2015a; Koletnik 2015b; Thesaurus 4

5. Primerjaj

SLA: V129A.01 *hiša* (2/2), V644.01 *gospodar* (1/131), V181.01 *kmet*; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI II: 511; ALI: /; ASLEF: 6109; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Kmetija je enota kmečke zemljiške posesti in poljedelsko-živinorejski gospodarski obrat na rodbinski podlagi. Cela kmetija je nekoč pomenila posestvo z okrog 20 hektari zemlje; ustrezala je vzdrževanju povprečne kmečke družine in zmogla predpisane obveznosti. Delitev kmetij zaradi dedovanj in drugih razlogov, rodovitnost tal, nadmorska višina in lega kmetije v prostoru (prisojna ali osojna lega) so izoblikovali predstave o velikosti kmetij, kar pa se razlikuje od pokrajine do pokrajine in glede na različne družbeno-upravne ureditve. Načeloma naj bi mala kmetija obsegala do 5 hektarov (na bogatejših ravninskih območjih do 10 hektarov), srednja kmetija od 5 do10 hektarov (na ravninskih območjih 10 do 20 hektarov), velika ali cela kmetija naj bi imela nad 10 hektarov (na bogatejših ravninskih območjih nad 20 hektarov). V rodovitni in večinoma ravninski Horjulski dolini (z izjemo gozdnih površin) so bile predstave o velikosti kmetij odvisne od števila glav živine, in sicer naj bi mali

kmet imel od 2 do 10 glav goveje živine in enega konja, veliki kmet pa nad 10 glav živine in vsaj dva konja. Glede na čas, prostor, gospodarsko usmerjenost in vrsto poseljevanja se posamezne kmetije združujejo v strnjena, razložena ali raztresena naselja ali ostajajo samotne kmetije, ki so enodružinski kmetijski obrati zunaj strnjenega naselja, pogosto več kilometrov daleč od prvih sosedov.
Kmetijo sestavljajo zemljišča in stavbe (stanovanjske hiše, preužitkarske hiše za ostarele sorodnike, koče, bajte, viničarije za podnajemnike in delovno silo, gospodarska poslopja z osrednjim hlevom, podom, skednjem, kozolcem, kaščo, kletjo, različnimi sušilnicami (za sadje, hmelj, lan) in vinsko kletjo, v alpskem svetu h kmetiji spadajo tudi na planinah postavljeni pastirski stanovi in živinske staje, hlevi). Od zemljišč kmetijam pripadajo dovozne poti, stavbna zemljišča, vrtovi (zelenjavni, okrasni, sadni), njive, travniki, pašniki, vinogradi, gozdovi in druga zemljišča (kamnolomi, glinokopi idr.).
Na Slovenskem so se izoblikovali naslednji tipi kmečkih domov: enotni ali stegnjeni (bivalni in gospodarski prostori so pod skupno streho, povsod po Slovenskem), gručasti (stavbe so razvrščene pravilno, tj. pod pravim kotom, v velikem delu osrednje Slovenije, ali nepravilno, kar je prevladujoče v hribovitem svetu in pri samotnih kmetijah), vzporedni (stanovanjska hiša in gospodarske stavbe so postavljene vzporedno, npr. na Sorškem polju, v Spodnji Savinjski dolini, ponekod na Dravskem in Ptujskem polju), na vogel ali v koleno (hiša in gospodarsko poslopje sta postavljena pravokotno pod skupno streho, npr. v severovzhodni Sloveniji), v ključ (na obcestno hišo se v pravem kotu naslanjajo gospodarska poslopja, npr. v severovzhodni Sloveniji), štirikotni (vsaj tri stavbe in en povezovalni zid (lesa) z vhodom oblikujejo zaprto štirikotno dvorišče, t. i. dvori v Beli krajini).

Prim.: SEL 2004; Vilfan 1991

7. Skica

Komentar in karta: 2/2

SLA V129A.01 ‘hiša’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘stavba, namenjena zlasti za bivanje ljudi’, knj. *híša* (*í*), je najpogostejši in v vseh narečjih razširjen leksem *hiša* (v T378 s pojasnilom, da gre za zidano stavbo). V T083, T290, T293 in T302 je zapisana tudi manjšalnica *hišica* (vedno kot drugi odgovor). Leksem je zapisan v več fonetičnih različicah, npr. s preglasom *-a* > *-e* (*hiše*), v T244 poleg oblike s preglasom še *hiša* s pripisom »mlajša; tudi dnevna soba«, v T265 s pripisom »običajno«; s prehodom *x-* ≥ *k-* (*kiša* v T060–T062 in T177); z narečno palatalizacijo *x-* > *š-* (*šiša*), npr. v T005 s pripisom, da je to »dobra in slaba hiša«, v T137 poleg *šiša* še *hiša* s pripisom »mlajši«, v T152 in T154 poleg leksema *hiša* tudi *šiša* s pripisom »arhaično«, v T223 s pripisom »starejše«, *šiše* v T231 s pripisom »arhaično«, v T229 s pripisom »staro«. Predvsem na vzhodu (v panonskih narečjih), kjer je vzglasni *x-* onemel, so zapisane različice tipa *iža* ali *ramba* (v T388–T394 in T398–T405); leksem *hiža* ima v T377 pripis »mala hiša« poleg nevtralne *hram*, za T407 pa je ob leksemu *hižička* zapisano, da je to »manjša hiša«.

Drugi najpogostejši leksem za hišo je *hram* (v SSKJ z oznako nar. in pomenom ‘manjša stavba v vinogradu za hranjenje vina; zidanica’). V T052 je ob leksemu *hram* za pomen ‘hiša’ opomba, da izraz *hiša* tu pomeni ‘sobo’, v T377 pa je ob leksemu *hram* pripis, da je to »velika hiša«.

Leksem *bajta* (v SSKJ s 1. pomenom ‘majhna, preprosta hiša’) se pojavlja tudi za hišo v nevtralnem pomenu, in sicer v T053 in v T174 kot edini leksem, drugod pa kot drugi odgovor, npr. v T275 s pripisom »star.«. V T180 posebej piše, da se *bajta* uporablja »tudi za dobro hišo«, v T307 »tudi nova hiša« in v T309 »tudi za dobro hišo«. Sicer se ta leksem uporablja v pomenu ‘slaba hiša’.

Na vzhodu je zapisan tudi leksem *kuča*, v T372 s pripisom »bolj šaljivo«, v T405 pa s pripisom »redko«. Kot drugi leksem je nekajkrat (v T300, T363, T365 in T367) zapisan še leksem *koča*, ki se lahko kot stilno nezaznamovan uporablja tudi za pomen ‘dobra hiša’. Drugi leksemi so redkejši in zemljepisno bolj omejeni, npr. manjšalnice (*hišica*, *hižička*) ali besedne zveze (*zidana hiša*, *zidana hiža*, *zidana hramba*), ki poimenujejo hišo iz kamna oz. opeke.

2. Morfološka analiza

Hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’) (H ≥ *k* v T060–T062)

hišica < **(xyš)-ic-a*

zidana hiša < **zid-a-n-a (xyš)-a* ← **zid-a-ti* ‘zidati’ + **(xyš)-a*
hiža < **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
hižička < **(xyž)-ič-ьk-a*
zidana hiža < **zid-a-n-a (xyž)-a* ← **zid-a-ti* ‘zidati’) + **(xyž)-a*
bajta < **(bajt)-a* ← ben. it. *baita*, furl. *baite* ‘koča, bajta’
hram < **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’
zidana hramba < **zid-a-n-a xorn-ьb-a* ← **zid-a-ti* ‘zidati’ + **xorn-ьb-a* (← **xorn-i-ti* ‘hraniti’)
koča < **kǫť-a* ‘koča’
kuča < *(*kuč*)*-a* ← hrv. *kuća* (< **kǫť-a* ‘koča’)
zid < **zid-ъ* ‘zid’ ← **zid-a-ti* ‘zidati’ ← **zьd-a-ti *zidǫ* (< **zid-jǫ*) ‘z glino, ilovico ali blatom zapolnjevati iz vej narejeno steno’

3. Posebnosti kartiranja
Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnica s *hiž-* je kartiran leksem *hižička* v T407.
Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *zidana hiža* v T393.
Kot enkratna besedna zveza je kartiran leksem *zidana hramba* v T393.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *hram* v T083, T370 in T381, *kuča* v T374, T377 in T381, *koča* v T364, T366, T368 in T370, *bajta* v T381, *zid* v T377 (s pomenom ‘velika hiša – vila v goricah’), *hiža* v T405, *hiša* in *zidana hiša* v T372.
Z zeleno izogloso je označen regularni narečni prehod *x-* > *š-*.
Z rdečo izogloso je označena onemitev vzglasnega *x-* v prekmurskem narečju.

4. Uporabljena dodatna literatura
Bichlmeier 2010

5. Primerjaj
SLA: V129B.01 *slaba hiša* (2/3), V180.01 *kmetija* (2/1); OLA: 945, 950, 951; ALE: 397; SDLA-SI: /; ALI: 298; ASLEF: 4365; HJA: 616; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Hiša je bivalna stavba kot celota pa tudi osrednji bivalni prostor praviloma kvadratastega tlorisa s (krušno) pečjo v kotu ali polni notranji steni (redko). Večpomenski izraz ima podlago v prvotni enoprostorni *dimnici* (ali gradbeno še preprostejši *ognjiščnici*) – izraz je namreč označeval celotno stavbo oziroma prostor kvadratnega tlorisa, ki je nastal z gradnjo enako dolgih (okrog 4,5 m) brun, ki so jih izmenično vzporedno polagali v ostenje. Zato se je z uvajanjem razvitejših hišnih tipov (npr. hiše s črno kuhinjo) ime preneslo na glavni bivalni prostor s krušno pečjo.
Hiša kot bivalna stavba je glede na gradivo lahko zgrajena iz opeke ali kamna (npr. *zidana hiša* – Pohorje, Dravinjska dolina, *hiša iz kamna* – jugovzhodna Slovenija,

južna Štajerska), lahko je *lesena hiša* (npr. *hiša iz lesa* – Pohorje, *lesena hiša* – Savinjska dolina, *cimprača* – severovzhodna Slovenija), zgrajena iz blata (npr. *blatnjača* – severovzhodna Slovenija, *hiša iz blata* – Obsotelje). Glede na razmerje pritličje – nadstropje je hiša lahko *pritlična* ali *nadstropna* (splošno), tj. *na en štuk* – osrednja Slovenija, Štajerska. Glede na družbeni stan in poklic lastnika oz. stanovalcev je to lahko *kmečka* ali *gruntarska hiša*, tudi *pavrska bajta* – Pohorje, Dravinjska dolina, lahko je *kajža*, tj. v lasti kajžarjev z le nekaj zemlje – severovzhodna, severna in osrednja Slovenija, *želarska hiša* – severovzhodna Slovenija, Prlekija, ali *koča*, tj. v lasti kočarjev z le nekaj zemlje – vzhodna Slovenija, Obsotelje, ali najemniška (*štanarska* ali *ofrska*) hiša – Štajerska; *bajta* ima na Koroškem pomen najemniška hiša, ki je v sestavu velike kmetije ali pa je v lasti *bajtarjev* z le nekaj zemlje. Znane so še *rudarska hiša* (Idrija), *solinarska hiša* v pomenu občasnega bivališča *solinarjev* in shrambe soli – Strunjan, Sečovlje ter *viničarska hiša* (tudi *viničarski dom*, *viničarija*, *vencarlija* – v severovzhodni Sloveniji in na Štajerskem kot najemniška hiša viničarjev, tj. stanovalcev brez lastništva nepremičnin). Glede na namembnost, družinska lastniška razmerja, likovno-arhitekturni videz in velikost pa je hiša lahko *stanovanjska hiša* (splošno), *preužitkarska hiša* – Koroška, Zgornja Savinjska dolina, *romarska hiša* z več sobami za nočitev romarjev pri nekaterih romarskih poteh, npr. v Belih Vodah, na Brinjevi gori – Štajerska, *kamnarska koča*, ki je začasno zavetišče kamnarjev v gozdnih kamnolomih, npr. v Logu, Dobovcu pri Rogatcu, *pastirska koča*/*pastirski stan*/*planšarija*, ki je občasno bivališče pastirjev na skupnih in zasebnih planinah v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah, tudi *fača*, tj. planšarska koča v Karnijskih Alpah nad Ziljsko dolino; *vila* je splošna oznaka za razkošno stanovanjsko hišo v trgih in mestih, *vikend* pa oznaka za zasebno počitniško hišo zelo različnih velikosti in oblik.

Po različnih tipoloških merilih (različnih strok) je hiše mogoče razvrstiti tudi glede na razširjenost po kulturnih območjih: *alpska hiša*, *panonska hiša*, *sredozemska hiša* in *osrednjeslovenska hiša*; po času in gradbenem razvoju kot *ognjiščnica* (izpričana v virih in arheoloških lokalitetah od poznega neolita dalje, v dobi kovin, do domnevno prve polovice 20. stoletja – npr. Lozice v Vipavski dolini), *dimnica* (v virih splošno izpričane v 8. stoletju, pri nas opisane in delno ohranjene na Koroškem, vzhodnem in zahodnem Štajerskem od 11. do 18. stoletja, npr. Kavčnikova dimnica iz okrog 1700), *kaminska hiša* (Slovenska Istra, Kras), *hiša s spahnjenico – kavado* (Slovenska Istra, Kras), *hiša s črno kuhinjo* (od 12. stoletja v mestih in trgih, do konca 19. stoletja, od druge polovice 15. stoletja do srede 20. stoletja in ponekod tudi pozneje v kmečkem okolju), *štedilniška hiša* – hiša industrijske kulture, v literaturi znana tudi kot hiša z belo kuhinjo (tudi predelana iz črne kuhinje). Po slogovni oblikovanosti je hiša lahko romanska, gotska, renesančna, baročna, klasicistična, secesijska, modernistična. Po zasnovi je hiša lahko *pritlična* ali *vrhkletna*. V etnološki in geografski literaturi se pojavljata izraza vrhhlevna in vrhkletna hiša kot tipa po zasnovi in namembnosti. S takšno tipologijo se je težko strinjati, saj pri določanju tipa glede na gradbeno zasnovo in postavitev v prostor tega merila ni mogoče povezovati

z vsebino, ki je pogostejša spremenljivka. T. i. vrhhlevne in vrhkletne hiše so si v osnovi dokaj podobne, zato Hazler pri določanju tipov po zasnovi izhaja iz zgolj formalnih izhodišč in glede na postavitev stavb(e) v zemljišče, prostor: vrhkletna hiša pomeni stavbo, ki ima kletni del (s prostori ne glede na namembnost – lahko so v njih tudi hlevi) vsaj do polovice vkopan v padajoče zemljišče, pri čemer je mogoče ločiti dve vrsti tako postavljenih hiš (in tudi drugih vrst stavb): ob breg prislonjena vrhkletna hiša in v breg potisnjena vrhkletna hiša. Hiše, ki ima z vseh strani odkrito (ne vkopano) ostenje in v pritličnem delu hlev, v nadstropju pa stanovanje, ne razume kot t. i. vrhhlevno hišo, ampak kot nadstropno hišo. Ta Hazlerjeva tipologija ni povsem usvojena, čeprav je s formalnogradbenega zornega kota sprejemljivejša in za genetično-strukturalno analizo uporabnejša kot pa omenjena starejša tipologija, kjer se oblika meša z relativno spremenljivo namembnostjo. Ta tipologija zelo težko zdrži strokovno kritiko tudi zato, ker so se v praksi pri t. i. vrhhlevnih hišah (praviloma nadstropnih) pogosto prepletale namembnosti – ob enem ali dveh hlevskih prostorih je bila lahko tudi klet in še kakšen shrambni prostor.

Prim.: Cevc 1988; Cevc – Primožič 1988; Fister 1986; Fister 1993; Ložar 1944; Novak 1952; Vilfan 1970

7. Skica

Komentar in karta: 2/3

SLA V129B.01 ‘slaba hiša’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘slaba hiša’, knj. *bájta (â)*, *kóča* (*ọ́*), *kájža* (*â*), je najpogostejši in najbolj razširjen leksem *bajta* (v SSKJ s pomenom ‘majhna, preprosta hiša’). Leksem *bajta* se v gradivu za SLA pojavlja tudi kot poimenovanje za hišo v nevtralnem pomenu (gl. V129A.01), običajneje pa se ta izraz uporablja v pomenu B ‘slaba hiša’; v T025 ima leksem *bajta* pojasnilo, da je to ‘lesena hiša’. V T178 in T295 je zapisana še manjšalnica *bajtica*.

Pogost je tudi leksem *kajža* (v SSKJ z ekspresivnim pomenom ‘majhna, preprosta hiša’ ali ‘majhno posestvo’), ki ima v T023 pripisana pomena 1. ‘manjša hiša, v kateri so poleg glavne [hiše, op. T. J.] prebivale tete, strici, včasih tudi stari starši, za preužitkarje’ in 2. ‘manjša hiša, v kateri so živeli najemniki manjše posesti, z nekaj drobnice ipd., *kajžlarji*’. V T025 je ob leksemu zapisano, da kajž ni več; v njo so se umaknili ostareli iz glavne hiše. S pomenom ‘slaba hiša’ je leksem *kajža* zapisan npr. v T176, T195 in T318. Zlasti v koroških narečjih je zapisana različica *kajša*.

Tudi za ta pomen so v gradivu zapisane manjšalnice: *hišica* (v pomenu ‘slabša hiša v primerjavi z boljšo – večjo’), *hižica* in *hižička*. V nekaterih točkah izraza za pomen ‘slaba hiša’ nimajo, npr. T105 ali T409.

2. Morfološka analiza

hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

hišica < **(xyš)-ic-a*

hiška < **(xyš)-ьk-a*

slaba hiša < **slab-a (xyš)-a* ← **slab-ъ* ‘slab, slaboten’ + **(xyš)-a*

stara Hiša < **star-a (xyš)-a* ← **star-ъ* ‘star’ + **(xyš)-a* (H ≥ *k* v T060)

(ena) uboga hiša < **(j)edьn-a u-bog-a (xyš)-a* ← **(j)edьn-ъ* ‘en, eden’ + **u-bog-ъ* ‘ubog, reven’ + **(xyš)-a*

ena grda Hiša < **(j)edьn-a gъrd-a (xyš)-a* ← **(j)edьn-ъ* ‘en, eden’ + **gъrd-ъ* ‘ponosen, ohol’ + **(xyš)-a* (H ≥ *k* v T061)

lesena hiša < **lěs-en-a (xyš)-a* ← **lěs-ъ* ‘les’ + **(xyš)-a*

pobita hiša < **po-bi-t-a (xyš)-a* ← **po-bi-ti* (← **po-* ‘po’ + **bi-ti* ‘biti, tolči’) + **(xyš)-a*

podrta hiša < **po-dьr-t-a (xyš)-a* ← **po-der-ti* **po-dьr-ǫ* ‘podreti’ (← **po-* ‘po’ + **der-ti* **dьr-ǫ* ‘odirati, skubsti, trgati, trebiti’) + **(xyš)-a*

strgana hiša < **sъ-tъrg-a-n-a (xyš)-a* ← **sъ-tъrg-a-ti* (← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **tъrg-a-ti* ‘vleči, lomiti, parati’) + **(xyš)-a*

***majhna* hiša** < **mal-ix-ъn-a (xyš)-a* ← **mal-ix-ъn-ъ* (← **mal-ъ* ‘majhen’) + **(xyš)-a*
***mihena* hiša** < **mal-ix-ъn-a (xyš)-a* ← **mal-ix-ъn-ъ* (← **mal-ъ* ‘majhen’) + **(xyš)-a*
ena mala Hiša < **(j)edьn-a mal-a (xyš)-a* ← **(j)edьn-ъ* ‘en, eden’ + **mal-ъ* ‘mali’ + **(xyš)-a* (H ≥ *k* v T062)
neočedena hiša < **ne-o(b)-čęd-e-n-a (xyš)-a* ‘neočiščena, neolepšana hiša’ ← **ne* ‘ne’ + **o(b)-čęd-i-ti* ‘očistiti’ (← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **čęd-i-ti* ‘čistiti’ ← **čęd-o* ‘otrok, potomec’) + **(xyš)-a*
krepasta hiša < **(krep)-ast-a (xyš)-a* ← **(krep)-ast-ъ* (← **(krep)-a* ← furl. *crepe* ‘lobanja, črepinja’) + **(xyš)-a*
***poslovška* hiša** < **po-sъl-ov-ьsk-a (xyš)-a* ← **po-sъl-ъ* (← **po-sъl-a-ti* ← **po-* ‘po’ + **sъl-a-ti* ‘pošiljati’) + **(xyš)-a*
hiša malo vredna < **(xyš)-a mal-o (verd)-ьn-a* ← **(xyš)-a* + **mal-ъ* ‘majhen’ + **(verd)-ьn-a* ‘vreden’ (← stvnem. *wert* ‘vreden’ (> nem. *wert* ‘vreden’))
hiša zdrta < **(xyš)-a sъ-dьr-t-a* ← **(xyš)-a* + **sъ-der-ti* **sъ-dьr-ǫ* (← **sъ(n)* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **der-ti dьr-ǫ* ‘odirati, skubsti, trgati, trebiti’)

hiža < **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
hižica < **(xyž)-ic-a*
mala hižica < **mal-a (xyž)-ic-a* ← **mal-ъ* ‘mali’ + **(xyž)-a*
hižička < **(xyž)-ič-ьk-a*
slaba hiža < **slab-a (xyž)-a* ← **slab-ъ* ‘slab, slaboten’ + **(xyž)-a*
stara hiža < **star-a (xyž)-a* ← **star-ъ* ‘star’ + **(xyž)-a*
uboga hiža < **u-bog-a (xyž)-a* ← **u-bog-ъ* ‘ubog, reven’ + **(xyž)-a*
cimprana hiža < **(cimpr)-a-n-a (xyž)-a* ← **(cimpr)-a-ti* (← bav. stvnem. *zimparōn* ‘tesati, graditi, zgraditi’ za stvnem. *zimbarōn* (> nem. *zimmern* ‘tesati’)) + **(xyž)-a*
revna hiža < **(rěv)-ьn-a (xyž)-a* ← **(rěv)-a* ← bav. srvnem. **röuwe* za srvnem. **riuwe* (> nem. *Reue* ‘kesanje, žalost, bolečina, trpljenje, slab izgled’) + **(xyž)-a*

hištrna < **(xištrn)-a* ← srvnem. *phistrīne* ‘pekarna’
hram < **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’
cimprana hramba < **(cimpr)-a-n-a xorn-ьb-a* ← **(cimpr)-a-ti* (← bav. stvnem. *zimparōn* ‘tesati, graditi, zgraditi’) + **xorn-ьb-a* (← **xorn-i-ti* ‘hraniti’)
bajta < **(bajt)-a* ← ben. it. *baita*, furl. *baite* ‘koča, bajta’
bajtica < **(bajt)-ic-a*
***borna* bajta** < **ubož-ьn-a (bajt)-a* ← **u-bog-ъ* ‘ubog, reven’) + **(bajt)-a*
kajža < **(kajž)-a* ← bav. nem. *Kaise*, *Kaische*, *Keische* ‘kajža, koča’ (pred prehodom **ž* > *š*)
kajžica < **(kajž)-ic-a*

kajša < **(kajš)-a* ← bav. nem. *Kaise*, *Kaische*, *Keische* ‘kajža, koča’ (po prehodu **ž* > *š*)
kajšlj- < **(kajšĺ)-a*/-*ь*/-*i*
koča < **kǫť-a* ‘koča’
kočur < **kǫť-ur-ъ*
kočura < **kǫť-ur-a*
kočarija < **kǫť-ar-(ij)-a*
kočmurna < **kǫť-ьm-ur-ьn-a* (Bajec 1950: 24)
stara koča < **star-a kǫť-a* ← **star-ъ* ‘star’ + *kǫť-a*
cimprana koča < **(cimpr)-a-n-a kǫť-a* ← **(cimpr)-a-ti* (← bav. stvnem. *zimparōn* ‘tesati, graditi, zgraditi’) + *kǫť-a*
butana koča < **but-a-n-a kǫť-a* ← **but-a-ti* ‘tolči’ + **kǫť-a*
tolčena koča < **tьlč-e-n-a kǫť-a* ← **telťi* (< **telk-ti*) **tьlk-ǫ* ‘tolči, stiskati, teptati’ + **kǫť-a*
tolčenica < **tьlč-e-n-ic-a*
kuča < *(*kuč*)-*a* ← hrv. *kuća* (< **kǫť-a* ‘koča’)
kučica < **(kuč)-ic-a*
kučernica < **(kuč)-er-ьn-ic-a* (prim. hrv. *kùćara* ‘koliba’, *kùćerak* = *kùćetak* in *kùćerica*)
***kučerda*,** nejasno
***kučmarda*,** nejasno
***kučandra*,** nejasno
slaba kuča < **slab-a (kuč)-a* ← **slab-ъ* ‘slab, slaboten’ + *(*kuč*)-*a*
stara kuča < **star-a (kuč)-a* ← **star-ъ* ‘star’ + **(kuč)-a*
baraka < **(barak)-a* ← nem. *Baracke* ‘baraka’, it. *baracca* ‘baraka’
barakica < **(barak)-ic-a*
blatnjača < **bolt-ьń-ač-a* ← **bolt-o* ‘blato, močvirje’
cimper < **(cimpr)-ъ* ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
cimprača < **(cimpr)-a-č-a*
cimpranjača < **(cimpr)-ań-a-č-a*
ena groblja < **(j)edьn-a grobĺ-a* (< **grob-j-a*) ← **(j)edьn-ъ* ‘en, eden’ + **grob-ъ* ‘grob’
lopa < **(lop)-a* ← stvnem. *louba*, srvnem. *loube* ‘uta, pokrit predprostor, veža’ (> nem. *Laube* ‘uta’) v bav. izreki **lo(u)pe*
ka//lupa < **(kalup)-a* ← nem. *Kaluppe* ‘(pre)bivališče’ (// ≥ *r* (*karlupa*) v T404)
Koliba < **(kolib)-a* ← hrv. in srb. *kòliba* (← tur. *kaliba*, *koliba* ← ngr. *kalyba* ‘hiša, koča’ < gr. *kalybē* ‘koča, šotor’) (K ≥ *g* v T395)
kopanja < *(*kopań*)-*a* ← furl. *copagne* poleg *capane*, it. *capanna* ‘koliba, koča’
zidina < **zid-in-a* < **zid-ъ* ‘zid’ ← **zid-a-ti* ‘zidati’ ← **zьd-a-ti* **zidǫ* (< **zid-jǫ*) ‘z glino, ilovico ali blatom zapolnjevati iz vej narejeno steno’
zidanica < **zid-a-n-ic-a* ← **zid-a-n-ъ* ← **zid-a-ti*

huta < **(xut)-a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’)
avsarica < **(avsar)-ic-a* (prim. *avsarica* ‘preužitkarica; tam, kjer so živeli starši potem, ko so prepisali posestvo nasledniku’), verjetno v zvezi z nem. *Hausherr* ‘gospodar’ (← nem. *Haus* ‘hiša’ + *Herr* ‘gospodar’)
paštuBa < **(paštub)-a* ← bav. srvnem. **patstube* ‘koča; sušilnica (npr. za sadje)’ oz. ‘tam, kjer se je grelo (za preužitkarje)’, srvnem. *badstube*, *batstube* (B ≥ *v* v T314)
folovž < **(folovž)-ь* ← srvnem. *vogelhūs* ‘ptičja hišica’ (> nem. *Vogelhaus*)
tetoja < **(tetoj)-a* ← furl. *tetoie*, it. *tettoia* ‘koča; nadstrešek’
razdrtija < **orz-dьr-t-(ij)-a* ← **orz-der-ti* **orz-dьr-ǫ* ‘razdreti’ ← **orz-* ‘raz-’ + **der-ti* **dьr-ǫ* ‘odirati, skubsti, trgati, trebiti’
podrtija < **po-dьr-t-(ij)-a* ← **po-der-ti* **po-dьr-ǫ* ‘podreti’ (← **po-* ‘po’ + **der-ti* **dьr-ǫ* ‘dreti’)
podrtina < **po-dьr-t-in-a*
poderiga, nejasno, morda v zvezi s *podreti*
lufthajzli < *(*luftxajzĺ*)-*i* ← nem. *Luft* ‘zrak’ + avstr. bav. nem. *Häuslein* ‘hišica, hiška’ (pred prehodom bav. nem. **z* > *s*, tj. *[haizəl] > *[haisəl])
brlog < **bъrlog-ъ* in **bьrlog-ъ* ← **bъrl-o* ‘umazano ležišče’
kojota, nejasno, morda povezano z nem. *Kajüte*
ključanja, nejasno, morda **kĺuč-ań-a* ← **kĺuč-ь* ‘ključ’
puda, nejasno
čuba, nejasno
coc, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *ena groblja* v T082, *lopa* v T119, *čuba* v T148, *folovž* v T234, *razdrtija* v T283, *poderiga* v T321, *puda* v T398 ter *zidina* in *kojota* v T413. Kot enkratnici sta kartirana tudi leksema *ključanja* v T369 in *blatnjača* v T407, ki se pojavita tudi kot tretji leksem: *ključanja* v T370 in *blatnjača* v T372.
Kot enkratnica z *barak-* je kartiran leksem *barakica* v T056.
Kot enkratnica s *cimpr-* sta kartirana leksema *cimper* v T399 in *cimpranjača* v T392.
Kot enkratnica s *hiž-* je kartiran leksem *hižička* v T375.
Kot enkratnica s *kajž-* je kartiran leksem *kajžica* v T205.
Kot enkratnica s *koč-* je kartiran leksem *kočarija* v T300.
Kot enkratnica s *kuč-* so kartirani leksemi *kučernica* v T349, *kučandra* v T381, *kučerda* v T409 in *kučica* v T387.
Kot enkratna besedna zveza s *hiš-* so kartirani leksemi *podrta hiša* v T013, *mihena hiša* v T017, *pobita hiša* v T025, *neočedena hiša* v T026, *poslovška hiša* v T035, *strgana hiša* v T058, *ena grda hiša* v T061, *ena mala hiša* v T062, *majhna hiša* v T116 in *krepasta hiša* v T085.

Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* so kartirani leksemi *revna hiža* v T292, *stara hiža* v T395 in *uboga hiža* v T414.
Kot enkratna besedna zveza s *hiš-* z desnim prilastkom je kartiran leksem *hiša zdrta* v T082.
Kot enkratna besedna zveza z *bajt-* je kartiran leksem *borna bajta* v T038.
Kot enkratna besedna zveza s *koč-* so kartirani leksemi *butana koča* v T366, *tolčena koča* v T367 in *stara koča* v T378.
Kot enkratna besedna zveza s *kuč-* sta kartirana leksema *slaba kuča* v T374 in *stara kuča* v T404.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *avsarica* v T025, *brlog* v T202, *bajta* v T265 in T386, *baraka* v T197, *blatnjača* v T372, *koča* v T008, T009, T097, T181 in T318, *butana koča* v T378, *tolčena koča* v T368, *cimprana koča* v T366, T368 in T378, *cimprača* v T369 in T372, *cimprana hramba* v T393, *hiša malo vredna* v T097, *slaba hiša* v T202 in T317, *hišica* v T008 in T178, *hiška*, *hištrna* in *lesena hiša* v T300, *hiža* v T388, *hižica* v T413, *mala hižica* v T407, *slaba hiža* v T408, *huta* v T025, T159, T212 in T373, *kajža* v T025, T181, T193, T071, T159, T195, T198, T217, T236, T241 in T380, *kajša* v T247, *karlupa*, *kajšlji* in *lufthajzli* v T404, *ključanja* v T370, *koliba* v T040, *kopanja* in *tetoja* v T100, *kočur* v T264, *kuča* v T414, *kučmarda* v T351, *kočmurna* v T347, *paštuba* v T197 in T314, *podrtija* v T049, T234, T339 in T381, *podrtina* v T407, *tolčenica* v T363 in T399, *coc* v T399 in *zidanica* v T372.
Kot nerelevantni odgovori so kartirani leksemi *kazon* s pomenom ‘planinska koča, bajta’ oz. ‘koča za živino zunaj na pašniku’ v točkah T060, T062, T074 in T080, *kolipindžu* v T405 in *kalapindža*(*n*) v T407 (morda v zvezi z imenom naselja *Kalapindža* v bližini Čakovca).

4. Uporabljena dodatna literatura
Koletnik 2014

5. Primerjaj
SLA: V129A.01 *hiša* (2/2), V180.01 *kmetija* (2/1); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: *619 *kućica* (*mala kuća*); ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Za pomen ‘slaba hiša’ so bili v preteklosti v uporabi izrazi *koča*, *bajta*, *kajža*, *želarija*, in sicer največkrat v povezavi z dejanskim družbenim položajem imetnika oziroma stanovalca (uporabnika), kakršna sta bila *kajžar* in *želar*, ali v povezavi stanovalca (uporabnika, najemnika) z dejanskim lastnikom (npr. velikim ali srednjim kmetom) v primeru prebivanja v najeti *koči* ali *bajti*. H kmetijam pripadajoče najemniške *koče*, *bajte*, *kajže* ali *želarije* so bile namreč praviloma manjše in slabše

grajene kot hiše gospodarjev (lastnikov). Te so bile največkrat zidane (kamen, žgana glinena opeka) ali delno zidane (delno lesene), medtem ko so pri najemniških hišah in hišah prebivalcev z dna družbene lestvice prevladovali les, nabita ilovica (blato), na soncu sušena glinena opeka, slama, redko kamen ali žgana glinena opeka.
V današnjem vsakdanjem življenju se izraza *bajta* in tudi *koča* skoraj povsod uporabljata tudi v primerih, ko lastnik ali uporabnik v neformalnem govornem položaju poimenuje svojo (ali najeto) hišo, ki pa nikakor ni nujno zgrajena slabo oz. ni v slabem gradbenem stanju. S takima izrazoma lastnik pogosto opravičuje celo nadstandardno gradnjo ali obnovo lastne hiše in omili izstopajoči videz glamurja, bahaštva, visokega življenjskega standarda in družbenega elitizma, ki ga sicer v javnem ali zasebnem življenju niti ne prikriva.

Prim.: Cevc 1984; Cevc 1992; SEL 2004

Komentar in karta: 2/4

SLA V134.01 ‘vrata’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘odprtina v zidu, steni, ki omogoča dostop v notranjost česa’, knj. *vráta* (*á*), je najpogostejši in v vseh narečjih razširjen leksem *vrata* s pogosto feminizirano obliko *vrate* (v T244 je ob starejši obliki *vrate* zapisana še oblika *vrata* s pripisom »mlajše«). Drugi najpogostejši leksem za vrata je *duri* (v SSKJ z oznako star.). Na vzhodu prevladuje leksem *dveri* oz. *dvera*. V T372 je ob tem leksemu s pomenom ‘stanovanjska vrata’ zapisan še leksem *vrata* za pomen ‘vrata na skednju’, v T393 še leksem *vrata* ‘dvoriščna vrata’ in v T404 še leksem *vrata* ‘(dvojna) vrata pri skednju oz. pri gospodarskih poslopjih’.

V mnogih narečjih leksema *duri* ne poznajo ali ni v rabi in uporabljajo le leksem *vrata* (npr. v T090, T144, T161, T163, T178, T271, T272, T275, T278, T279, T291, T307, T342, T349, T351, T381, T386, T407, T408, T409, T410, T411, T412, T413 in T417). Ponekod leksem *duri* velja za starejšega oz. zastarelega (v T206, T278), se redko rabi (npr. v T164 ali T234) ali pa se rabi le v določenih (sklonskih) zvezah (npr. *za durim*/*duram* v T170, T219, T222, T223 in T317 ali *na dver* v T253). Mnogi krajevni govori v koroški narečni skupini izraza *vrata* ne poznajo (npr. v T023 le *duri*). Ponekod se ta dva leksema tudi pomensko razlikujeta: npr. v T001, T002, T003, T006, T007, T010, T011 in T053 so *duri* ‘vrata pri hiši’, *vrate* pa ‘vrata v skednju’, tudi v T004 so *duri* ‘vrata pri hiši’, medtem ko so *vrata* ‘vrata v skednju’ in ‘dvojna vrata’. Ponekod pa se za notranja in zunanja vrata uporablja isti leksem, npr. *dure* v T025.

Redka so prevzeta poimenovanja, npr. v pomenu ‘vhodna oz. zunanja vrata’ romanizem *porton* (vedno kot drugi leksem k leksemu *vrata* oz. *vrate* za ‘notranja vrata’) ali germanizem *havstor* (kot drugi in nadaljnji leksem ob *vrata* oz. *vrate* za ‘notranja vrata’).

Poleg nadpomenke *vrata* oz. *duri* so v nekaterih točkah zapisane tudi podpomenke, npr. večbesedni leksemi za notranja ali zunanja vrata, kot *vanjska vrata* in *unutrašnja vrata* v T413, *vanjske vrate* v T408, (*ta*) *zadnje dur* v T202 in T208 in *ta male dur* v T176 za ‘zadnja vrata’, *glavne vrata* v T202, *zunanja vrata* v T270, *vhodne*/*prve vrata* v T307, *enojne vrate* v T383, *velike dveri* v T370, *zunajšnje dveri* oz. *dvere* v T372 in T383 ter *vežna vrata* v T276, T285 za ‘vežna, vhodna oz. zunanja vrata’.

2. Morfološka analiza

vrata < **vort-a* ← **vort-o* ‘vrata’

VratE < **vort-ę* (feminizacija nevter v množini) (V ≥ ∅ v T001, T002; E ≥ ∅ v T082, T083, T086 in T094) (Logar 1956)

dur- < **dur-i*, **dur-ę*, **dur-a* ← **dvьr-ь*, mn. **dvьr-i* ‘vrata’ (slov. *duri* je verjetno nastalo iz *dóu̯ri*, to pa po premetu iz *dveri*); množina (morda starejša dvojina, verjetneje pa kolektiv) je pri besedah, ki pomenijo ‘vrata’, pogosta, ker so bila vrata navadno dvokrilna

durice < **dur-ic-ę*

dver- < **dvьr-i*, **dvьr-ę*, **dvьr-a* ← **dvьr-ь*, mn. **dvьr-i* ‘vrata’

havstOr ‘vhodna oz. zunanja vrata’ < **(xavstor)-ъ* ← nem. *Haustor* ‘vhodna vrata’ (O ≥ *u* v T415, morda po naslonitvi na nem. *Tür*)

porton < **(porton)-ъ* ← furl. *porton* ‘hišna vrata, ograja’, ben. it. *porton* ‘hišna vrata’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnica z *dur-* je kartiran leksem *durice* v T042.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi – podpomenke (npr. za notranja ali zunanja oz. vežna ali vhodna vrata): *havstur* v T415, *dure* (z opombo »redko«) v T164, pa tudi pomensko neustrezna poimenovanja *gatre* s pomenom ‘vrata v plotu’ v T001, T003 in *durice* s pomenom ‘vratca pri štedilniku’ v T043.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V707.01 *duri* (2/5); OLA: 941, 962; ALE: 402; SDLA-SI: V506b *vhodna vrata* (SDLA-SI II); ALI: 350 *notranja vrata*, 304 *glavna vrata na cesto*; ASLEF: 4383; HJA: 648; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Vrata so odprtina v steni, zidu ali ograji, ki omogoča dostop v notranje prostore stavbe ali na ograjene parkovne, vrtne ali pašniške površine. Vrata sestavljajo okvir in eno ali več vratnih kril ali pa je vratno krilo z nosilnim okovjem pritrjeno neposredno na vratno odprtino. Izdelana so iz lesa, stekla, kovanega ali valjanega železa idr. kovin (baker, bron) in iz različnih sodobnih materialov (plastika, steklobeton). V stanovanjskih hišah so vgrajena različno zasnovana in oblikovana vrata, v preteklosti večinoma zgrajena iz lesa – na zunanji strani je bilo vratno krilo (krili) in tudi okvir glavnega vhoda pogosto iz hrasta, druga vrata so bila večinoma iz smrekovega, jelovega pa tudi borovega in jelševega lesa.

V preteklosti so bila v hiše vgrajena enokrilna zunanja vrata, dvokrilna zunanja glavna vrata, dvokrilna zunanja zadnja vrata, dvokrilna zunanja vrata v klet, enokrilna zunanja vrata v klet, notranja vrata v kuhinjo (ponekod zastekljena), notranja vrata v »*hišo*«, notranja vrata v druge bivalne prostore, notranja vrata v dimno kamro, notranja vrata v kaščo, notranja vrata v klet, vrata na podstrešje idr., tudi notranja vrata v zapor (npr. *arest* pri Tlakarju v Šentjanžu v Zgornji Savinjski dolini).

Glavna vhodna vrata na stanovanjskih stavbah so bila v preteklosti večinoma večja od vrat na zadnji strani hiše (dvoriščna vrata) ali v notranjih prostorih. Glavna vrata so bila navadno prilagojena namembnosti stavbe in ponavadi dovolj široka, da so lahko iz hiše odnesli mrliča v rakvi. Največkrat so bila izdelana iz masivnega hrastovega lesa in ponekod tudi bogato okrašena z rastlinskimi in živalskimi ornamenti (Zgornja Savinjska dolina, vzhodna Slovenija), ponekod so bila utrjena in zaščitena s kovino, zlasti kovanim železom in pločevino (na območju kovaških trgov in mest na Gorenjskem) ali kasetirana z lesenimi ali steklenimi polji. Na stanovanjskih hišah so današnja vrata (redko) lahko tudi vrtljiva, nihajna, vzdižna ali drsna.
Preprosta vrata na kmečkih hišah so bila do začetka 20. stoletja največkrat iz mizarsko ali tesarsko izdelanega okvira in polnega vratnega krila (široke deske, povezane z utori na pero), ki je bilo na okvir pritrjeno s kovaško izdelanim okovjem, vratno krilo pa je bilo na spodnji in zgornji strani podaljšano v okrogla tečaja in zagozdeno v (tesarski) okvir. To je na Slovenskem najstarejši tip vrat, ohranjen pri nekaterih najstarejših ohranjenih lesenih hišah (Slovenske gorice, Haloze, Skomarska hiša, Šmitova hiša v muzeju na prostem v Rogatcu).

Prim.: Sedej 2013; Sketelj 2014

7. Skica

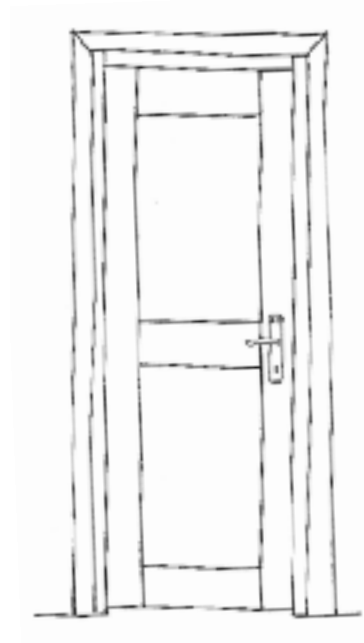

Komentar in karta: 2/5

SLA V707.01 ‘duri’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘odprtina v zidu, steni, ki omogoča dostop v notranjost česa’ se v nekaterih narečjih uporablja le izraz *duri*, knj. *dúri* (*ū*) (v SSKJ z oznako star.). Na vzhodu prevladuje leksem *dveri* oz. *dvera* (v SSKJ *dvér* (*ę̑*) z oznako star.).

V mnogih narečjih izraza *duri* ne poznajo ali ni v rabi, spet drugod (na primer krajevni govori v koroški narečni skupini) ne poznajo leksema *vrata*. V T170 piše, da se leksem *dur* rabi le v zvezah *za dȍu̯ram*, *za dȍu̯a̯r*, v T164 je ob leksemu *dure* zapisan kvalifikator redko, v T278 pa ob leksemu *duri* piše zastarelo.

Ponekod se ti leksemi tudi pomensko razlikujejo: npr. v T001 in T002 so *duri* ‘vrata pri hiši’, *vrate* pa so ‘vrata v skednju’, v T003 in T004 so *duri* ‘vrata pri hiši’, *vrate* oz. *vrata* pa so ‘vrata v skednju’ in ‘dvojna vrata’, prav tako so v T006, T007 in T011 *duri* ‘vrata pri hiši’, medtem ko so *vrate* ‘vrata v skednju’. Drugod se za notranja in zunanja vrata uporablja isti leksem, npr. *dure* v T025.

Za nekatere točke so zapisane tudi podpomenke, npr. leksemi za pomen ‘notranja vrata’ ali ‘zunanja vrata’, na primer: *(ta) zadnje dur* v T202, T208 in *ta male dur* v T176 za ‘zadnja vrata’, *velike dveri* v T370 ali *zvenajšnje dveri* v T372 in *zunajšnje dvere* v T383 za ‘glavna vrata’.

2. Morfološka analiza

dur- < **dur-i*, **dur-ę*, **dur-a* ← **dvьr-ь*, mn. **dvьr-i* ‘vrata’ (slov. *duri* je verjetno nastalo iz *dóu̯ri*, to pa po premetu iz *dveri*); množina (morda starejša dvojina, verjetneje pa kolektiv) je pri besedah, ki pomenijo ‘vrata’, pogosta, ker so bila vrata navadno dvokrilna

(ta) zadnje *dur-* < **(ta) zad-ьń-ę-j-ę dur-i*, *dur-ę* ← (**ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’) + **zad-ьń-ь* ‘zadnji’ + **dvьr-ь* ‘vrata’

ta male *dur-* < **ta mal-y-j-ę dur-i*, *dur-ę* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **mal-ъ* ‘majhen’ + **dvьr-ь* ‘vrata’

durice < **dur-ic-ę*

dver- < **dvьr-i*, **dvьr-ę*, **dvьr-a* ← **dvьr-ь*, mn. **dvьr-i* ‘vrata’

velike dveri < **vel-ik-y-j-ę dvьr-i* ← **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **dvьr-i*

***zUnajšnje* dver-** < **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ę-(j-ę) dvьr-* ← **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ь-j-ь* (← **jьz-vъn-a-j-ь* ‘zunaj’) + **dvьr-i*, **dvьr-ę* (U ≥ *ve* v T372)

dverica < **dvьr-ic-a* ← **dvьr-ь* ‘vrata’

3. Posebnosti kartiranja
Karta je obstojska; kjer je namesto leksema *dur*- oz *dver*- zapisan leksem *vrata* oz. *vrate*, je ta leksem kartiran s simbolom za »ni izraza«.
Kot enkratnica z *dur*- je kartiran leksem *durice* v T042.
Kot enkratni besedni zvezi z *dver*- sta kartirana leksema *velike dveri* v T370 in *zunajšnje dvere* v T372 in T383.
Kot enkratni besedni zvezi z *dur*- sta kartirana leksema (*ta*) *zadnje dur* v T202 in T208 ter *ta male dur* v T176.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *dverica* v T372.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V134.01 *vrata* (2/4); OLA: 941, 962; ALE: 402; SDLA-SI: V506b *vhodna vrata* (SDLA-SI II); ALI: 350 *notranja vrata*, 304 *glavna vrata na cesto*; ASLEF: 4383; HJA: 648; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Glej V134.01 *vrata*.

7. Skica

Komentar in karta: 2/6

SLA V135.01 ‘podboj’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Vprašanje V135 *podboj* ‘okvir, ki se vzida v vratno odprtino za nameščanje vratnih kril’, knj. *podbȍj* (*o*̏), iz Ramovševe vprašalnice je bilo po preureditvi vprašalnice razdeljeno na tri vprašanja, in sicer V135 *podboj* s podvprašanjema V135a *leseni okvir pri vratih* in V135b *kamniti okvir pri vratih*. Odgovori, dobljeni na vprašanje pred preureditvijo vprašalnice, so zato običajno pomanjkljivi, kjer pa so vendarle posebej zapisani leksemi za leseni ali kamniti (tudi betonski ali cementni) podboj, so odgovori razvrščeni bolj glede na razlikovanje med ‘podboji notranjih vrat’ in ‘podboji zunanjih vrat’. Veliko odgovorov je zapisanih v slovnični množini. Tovrstno razlikovanje ni posebej kartirano, je pa zabeleženo v naslednjih točkah: v T024 (*kamnast durik*), v T085 (*okvir iz kamna* in *okvir iz lesa*), v T148 (*kamnit* in *lesen rajm*), v T149 (*kamnite jerte*), v T156 (*kamniti* in *drveni sumič)*, v T192 (*zidan* in *lesen rožanec*), v T213 (*kamnit banger*), v T236 (*kamnit* in *lesen rom*), v T244 (*cementni bangerji*) in T268 (*cementov banger*), v T275 (*banger iz petona*), v T278 (*banger cementiran*), v T279 (*kamnat* in *lesen križ*), v T302 (*kamnite* in *betonirane podboje*), v T315 in T324 (*kamnite* in *lesene podboje*), v T339 (*kameniti* in *leseni tirštok*), v T342 (*betonirane podboje*), v T372 (*zidani štoki*), v T383 (*kameniti* in *leseni štok*), v T392 (*cementani štok*), v T399 (*lište cementane*), v T408 (*kameni* in *lesen*(*i*)/*drveni okvir*), v T409 (*kameni* in *drveni štok*), v T413 (*drvene kolone*), v T415 (*zidani* in *leseni štok*) in v T417 (*leseni bangerji*).

V koroških narečjih (T004, T006, T007, T011, T012, T015–T018, T033) se za pomen ‘leseni okvir pri vratih’ uporablja samo iz nemščine prevzeti leksem *štok* oz. *tirštok*. Tudi na gorenjskem leksem *štok* vedno pomeni ‘leseni podboj’, medtem ko je v panonskih narečjih (npr. v slovenskogoriških točkah T363–T368) *štok* splošno poimenovanje za podboj. V nekaterih točkah (npr. T049, T272, T411) je zapisan samo leksem za *leseni okvir pri vratih*, saj kamnitih tam ni bilo. Za T049 je zapisano, da je *štok* novejše poimenovanje namesto starejšega *podboje* (Imn ž. sp.), v T008 pa je poleg leksema *štok* zapisan še leksem *banger* z oznako »novejše«. Obratno pa npr. v T278 poznajo samo poimenovanje za cementirani podboj (*banger*), ne pa tudi za lesenega. Kjer za ‘kamniti okvir pri vratih’ v zbranem gradivu ni zapisanega poimenovanja, iz dodatnih pojasnil h gradivu sklepamo, da so bili na določenem območju vratni okviri samo leseni (na zahodu npr. v T030, T100, T102, T112 in na vzhodu npr. v T331, T349, T353 in T363–T368, T387–T388, T392 ter T401 in T404). Druga poimenovanja so redkejša, med njimi ima *frklajdunga* v T034

pomensko pojasnilo »okvir, ki je viden, ko so vrata zaprta«, *križ* v T236 pa pojasnilo »v hlevu«. V T377 je zapisana besedna zveza *tirštok s frklado*.
Nekaj leksemov ima dodan tudi desni prilastek »od vrat«, npr. *talar (od vrat)* v T060, *jerte (od vrat)* v T136, *fudra (od vrat)* v T118 in T152, *fodre (od vrat)* v T136 ter *fodrin (od vrat)* v T116, ali »pri vratih«, npr. *križ (pri vratah)* v T145, *oklep (pri vratah)* v T279, ali »za vrata«, npr. *škatla (za vrata)* v T234.

2. Morfološka analiza

podBoj- < **podъ-boj-ь* ← **podъ-bi-ti* ← **podъ-* ‘pod-’ + **bi-ti* ‘biti, tolči’ (prvotni pomen je torej ‘kar je spodaj pribito’, tj. ‘prečna greda nad vrati, ki drži zid nad njo’) (B ≥ *v* (*podvoje*) v T043, T047, T048, T050, T051, T053, T303, T315, T316, T321, T326–T329, T332, T333–T335, T337–T339, T352–T355, T384; B ≥ ∅ (*podoje*) v T045, T226, T227, T297, T310, T311–T314, T316–T320, T322–325)

štok- < **(štok)-ъ* ← nem. *Stock* ‘palica, vratni okvir, klada, bruno, štor, parobek’

štokič < **(štok)-iť-ь*

Tirštok- < **(tirštok)-ъ* ← nem. *Türstock* ‘vratni okvir, podboj’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*) (T ≥ *f* v T376)

FrklaJd//ung- < **(frklajdung)-a* ← nem. *Verkleidung* ‘obloga; preobleka’ (F ≥ *p* v T167; J ≥ ∅ v T005; // ≥ *r* (*frklajdrung*) v T068)

rom < **(rom)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Rahm* v narečnem izgovoru [*rǭm*] ‘okvir’ (za nem. *Rahmen* ‘okvir, ogrodje, podpora’)

ra//m < **(ram)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Rahm* ‘okvir’ (// ≥ *j* v T148)

Ba//ngER- < **(bangeŕ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Wänger* ‘kamniti podboj; steber kamnitih vhodnih vrat’ (B ≥ *v*, starejša izposoja, v T109, T129, T132; B ≥ *g* v T411; // ≥ *j* v T216, T220, T221, T224, T225, T285, T288, T289, T293; E ≥ *a* v T009, T185, T186, T187, T194, T195, T200, T204, T208; R ≥ *l* v T173)

špangar, nejasno, verjetno v zvezi z *banger* (← avstr. bav. nem. *Wänger* ‘kamniti podboj’)

GVeLb < **(gvelb)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* ‘obok, svod, lok’ (G ≥ ∅ v T034 in T090; G ≥ ∅, V ≥ *f* in L ≥ *v* v T401 (*fevb*))

volt < **(volt)-ъ* ← furl. *volt* ‘obok’

durNik < **dvьr-ьn-ik-ъ* ← **dvьr-ь*, mn. **dvьr-i* ‘vrata’ (N ≥ ∅ v T024)

lanta < **(lant)-a* ← ben. it. *lanta*, furl. *lante* ‘okvir pri vratih ali oknu’

antil- < **(antil)-ъ/-ę* ← furl. *antîl* ‘podboj vrat’

fršlag < *(*fršlag*)-ъ ← nem. *Verschlag* ‘ograda’

fršalunga < *(*fršalung*)-*a* ← nem. *Verschalung* ‘ograda’

f//Odr- < **(fodr)-a* ← furl. *fodre*, ben. it. *fodra*, it. *fodera* ‘prevleka, ovoj, obloga’ (O ≥ *u* v T116, T118, T127, T139, T142, T143, T151–T153, T155, T157; // ≥ *l* (*flodra*) v T081)

fodrin, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *fodre* ‘prevleka, ovoj, obloga’

futr- < **(futr)-ъ*/**(futr)-a* ← nem. *Futter* ‘oboj, opaž, patrona; ostenek pri vratih’

JErt- < **j(ert)-* ← ben. it. *erta*, furl. *erte* ‘podboj’ (J ≥ ∅ v T103; E ≥ *o* v T110)
kaša/kasa < **(kaš/kas)-a* ← furl. *casse* ‘okvir’
kason < **(kason)-ъ* ← furl. *casson* ‘velik zaboj’
kanton < **(kanton)-ъ* ← furl. *canton*, ben. it. *canton*, it. *cantone* ‘kot, vogal’
kantonada < **(kantonad)-a* ← ben. it. *cantonada* ‘hišni vogal’
kolona < **(kolon)-a* ← furl. *colone*, ben. it. *colona*, it. *colonna* ‘steber’
križ < **(križ)-ь* ← stfurl. **krọ̄(d)že* < lj. lat. **crọ̄cem* tož. < lat. *crux* ‘križ’
ksims < *(*ksims*)-ъ ‘kamniti podboj’ ← nem. *Gesims* ‘zidec’ v bav. nem. izgovoru (*g-* > *k-*)
lajštra < **(lajštr)-a* ← nem. *Leiste* ‘letva; okrajek, obrobek’ (mlajša izposoja: *-aj-* z avstr. bav. nem. izgovorom in s sekundarnim *-r-*)
lišt- < **(lišt)-a/-ę* ← nem. *Leiste* ‘letva; okrajek, obrobek’ (starejša izposoja pred diftongizacijo *-i-* > *-ei-* v nemščini)
stebr- < **stъbъr-ъ* ‘steber’
škatla < **(škatl)-a* ← it. *scatola* ‘škatla’
špunt < **(špunt)-ъ* ← bav. nem. *Spunt*, nem. *Spund* ‘žleb v deski, utor’ < srvnem. *spunt* ‘debela deska z žlebičem’
obdel < **obъ-děl-ъ* ← **obъ-děl-a-ti* ← **obъ-* ‘ob, pri, okoli’ + * *děl-a-ti* ‘delati’
obivanje < **o(b)-bi-va-n-ьj-e* ← **o(b)-bi-va-ti* ← **o(b)-bi-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **bi-ti* ‘biti, tolči’
obod < **ob-(v)od-ъ* ← **ob-(v)esti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **ves-ti* (< **ved-ti* ‘vesti’) (v T374 s sekundarnim *h-* v vzglasju)
okvir < **(okviŕ)-ь* ← knj. slov. *okvir* (← hrv. *okvir* ‘okvir’)
pilašter < **(pilaštr)-ъ* ← it. *pilastro*, furl. *pilastri* ‘steber’
prag < **porg-ъ* ‘prag’
rEkvadr- < **(rekvadr)-ъ* ← furl. *ricuadri* ‘del pri vratih’, it. *riquadro* ‘zaboj, škatla’ (E ≥ *i* v T078, T080 in T118; E ≥ *a* v T074)
prekvader < **per-(kvadr)-ъ* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + nem. *Quader* ‘kvader’
preloge < **per-log-ę* ← **per-leťi* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **leťi* (< **leg-ti*) ‘leči’
pas < **pojas-ъ* ‘pas’
porton < **(porton)-ъ* ← furl. *porton* ‘hišna vrata, ograja’, ben. it. *porton*, it. *portone* ‘hišna vrata’
rOžanc- < **rož-an/en/ьn-ьc-ь* ‘podboj’ ← **rož-an-ъ* ali **rož-en-ъ* ali **rož-ьn-ъ* ← **rog-ъ* ‘rog’ z ohranjeno pomensko motivacijo o (pokončno) štrlečem predmetu (O ≥ *e* v T092, T166, T169, T170)
tElAr < **(telaŕ)-ь* ← furl. *telâr* ‘okvir’ (E ≥ *a* v T056, T057, T060, T062, T063, T079 in T135; A ≥ *u* v T111 in A ≥ *i* v T119)

talaron, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *telâr* s pripono furl. *-on* z večalnim pomenom

tram < **(tram)-ъ ← bav. nem. *Tram*, *Traum*, *Dram* ‘tram, bruno, hlod’ < srvnem. *trām*, *drām* ‘tram, bruno, hlod’

tramis, nejasno, morda v zvezi s *tram*

Ovratnik- < **o(b)-vort-ьn-ik-ъ ← **o(bъ-)* ‘o, ob’ + **vort-a* ‘vrata’ (O ≥ ∅ v T151 in T153)

oklep < **o(b)-klep-ъ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **klep-a-ti* ‘obdajati’

fajler < *(*fajlŕ)-ь* ← nem. *Pfeiler* ‘steber, opornik, nosilec’

sumič < (*sum)-iť-ь*, nejasno

šijer, nejasno, morda v zvezi s *šija* ‘obok nad pečjo v kuhinji, kjer kadijo meso’, metaforično iz slov. **šija* ‘vrat, vez, tilnik’

bornik, nejasno, morda v zvezi z **opor-a*

berije, nejasno

tok, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *ksims* v T035, *kanton* in *kantonada* v T056, *špunt* v T077, *lanta* v T106, *pilašter* v T111, *tramis* v T121, *fršalunga* v T163, *tram* v T187, *preloge* v T259, *lajštra* v T286, *obdel* v T291, *pas* v T385 in *obivanje* v T404.

Kot enkratnica s *talar-* je kartiran leksem *talaron* v T074.

Kot enkratnica s *fodr-* je kartiran leksem *fodrin* v T116.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *rom* in *berije* v T008, *štok* v T036 in T244, *prag* v T045 in T110, *podboj-* v T231, T155, T193, T231 in T247, *velb* v T034 in T090, *volt* v T097, *fodra* v T102, *kolona* v T103 in T136, *vanger* v T109, *banger* v T223, *jorte* v T110, *šijer* v T118, *prekvader* v T128, *telar* v T133 in T137, *okvir* v T136 in T202, *kason* v T148, *križ* v T155, *špangar* v T179, *bornik* v T181, *štok* v T191 in T234, *rožanec* v T193, *futer* v T244 in *fajler* v T267.

Kot opisna poimenovanja so kartirani odgovori *to okoli dur* v T058 in *drveno hcoj* v T386.

Kot nerelevantni odgovori so kartirani leksemi *pant* v T130 in *pante* v T134 s pomenom ‘tečaj pri vratih’ ter *gorenjec* v T110 s pomenom ‘zgornji del podbojev’.

4. Uporabljena dodatna literatura

Furlan 2012

5. Primerjaj

SLA: V134.01 *vrata* (2/4), V145.01 *okno* (2/10), V144b.01 *šipa* (2/12); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: 740 *podboj (pri vratih)* (SDLA-SI II); ALI: 306; ASLEF: 5908; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Zunanji vratni okvir oz. podboj je bil lahko lesen, kamnit, pozidan iz žgane glinene opeke, ulit iz betona in kamnoseško obdelan (*štokan*, tj. nasekan s kamnoseškim kladivom) ali pa ga pravzaprav ni bilo, saj je bil del kladne konstrukcije brun (npr. hiše na Strehovskem in Filovskem bregu na južnem Goričkem).

Leseni okvirji pri vratih se pojavljajo na glavnih in stranskih vhodih v stanovanjske hiše in tudi pri vhodih v kleti. Tudi v notranjosti hiš so bili podboji večinoma leseni, le pri premožnejših kmečkih hišah so bili vhodi predvsem v kleti ali kašče v pritličju kamniti. Okvirji glavnih vhodov so ponavadi likovno bolj bogati in so velikokrat poenostavljene ali pa kar zveste kopije kamnitih okvirjev oziroma klesanih portalov. Zelo značilni so leseni okvirji z območja Kozjanskega (Podsreda in okolica) in sosednjega Velikega in Malega Kamna, ki so kopije kamnitih okvirjev bližnjih cerkva (npr. župnijske cerkve sv. Janeza Krstnika v Podsredi). Podobni oblikovni in likovni prenosi s kamnitih portalov na lesene okvirje pri vratih so znani tudi na območju Dravinjske doline, Zgornje Savinjske doline, Celjske kotline, Rogatca in drugod. Nekateri od teh okvirjev prevzemajo slogovne poznogotske in še posebej klasicistične oblike in likovne motive s pazduhami in okrasnimi cofki, kartušami v obliki rombov, urezi v les z inicialkami lastnikov, letnicami nastanka in tudi hišnimi številkami ob gradnji hiše oziroma vgraditvi takšnega lesenega okvirja. Veliko lesenih okvirjev pa je povsem enostavnih. Nekateri so izdelani iz masivnega lesa, drugi, enostavnejši, imajo okvir sestavljen iz desk.

Kamniti okvirji (tudi portali) pri vratih so bili razširjeni skorajda na vsem slovenskem ozemlju. Najbolj pogosti so bili v jugozahodni Sloveniji, dokaj razširjeni pa tudi na območjih s primernimi kamninami za njihovo izdelavo. Iz teh osnov so nastajali kamniti okvirji na območju Gorenjske iz peračiškega (ime po potoku Peračica v vasi Črnivec pri Radovljici) zelenega kamna – tufa (več kakovostnih kamnitih okvirjev je npr. v Zgornjem Otoku pri Mošnjah, v Kamni Gorici idr.), ki so imeli razmeroma malo okrasja in so imeli pogosto polkrožne preklade. Znani so kamniti portali iz peščenjaka v Spodnji Savinjski dolini in na Kozjanskem (v okolici Bistrice ob Sotli, v Kunšperku, Podsredi in drugod), ob srednji in spodnji Savi so pogosti kamniti portali iz apnenca, na Notranjskem (Knežak, Koče idr.) iz apnenca, v Vipavski dolini, na Krasu in v Istri iz apnenca iz tamkajšnjih kamnolomov, ki so prevzemali vzorce in modele iz vodilnega nabrežinskega kamnoloma idr. Tudi kamniti okvirji (portali) pri hišah so pogosto sledili oblikam in motivom portalov s cerkva in tudi plemiških objektov. Tudi ti okvirji vsebujejo značilne gotske (npr. Štanjel, Škofjeloško območje, Blejska ravan idr.), renesančne (Slovenska Istra, Kras, okolica Črnega Kala idr.), baročne (Goriško) in še posebej pogosto klasicistične likovne prvine (Spodnja Savinjska dolina, Kozjansko), tako da so se tudi preko teh okvirjev razvili značilni motivi t. i. kmečkega klasicizma z bogato dekoracijo z luskami, rombi,

cofki in z v izstopajoče kartuše vklesanimi letnicami nastanka, inicialkami lastnikov, hišnimi številkami ipd.

Prim.: Fister 1993; Lah 1999; Lah 2001; Renčelj – Lah 2007

7. Skica

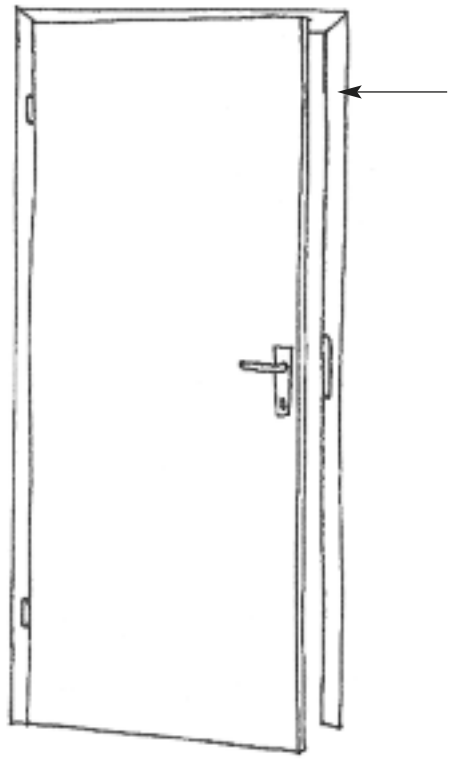

Komentar in karta: 2/7

SLA V136.01 ‘ključ’

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Za pomen ‘kovinska naprava za zaklepanje in odklepanje ključavnice’, knj. *ključ* (*ú*), se v vseh narečjih uporablja leksem *ključ* (razlike so le v glasovju). V T049 severno-pohorsko-remšniškega narečja koroške narečne skupine je zapisana tudi enkratnica *šluselj*.

2. Morfološka analiza

ključ < **kĺuč-ь* ‘ključ’
šluselj < **(šlusĺ)-ь* ← nem. **Schlüssel* ‘ključ’

3. Posebnosti kartiranja

Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksema *rigelj* v T252 in *kljuka* v T370.

4. Uporabljena dodatna literatura

Levkijevska 1999a

5. Primerjaj

SLA: V747.09 *ključavnica* (2/8); OLA: 996; ALE: /; ALI: 317; ASLEF: 3011 in 3012; SDLA-SI: /; HJA: 650 in 651; ÚMNyA: 151

6. Etnološka osvetlitev

Ključ je praviloma kovinska naprava za zaklepanje in odklepanje ključavnic. Deluje po principu prilegajočih se zobcev na ključu in utorov v ključavnici, zato naj bi vsaki ključavnici ustrezal le en ključ. V preteklosti so ključe in ključavnice izdelovali kovači. Zaradi potreb po natančnem in predvsem varnem zaklepanju prostorov je izdelovanje ključev postalo posebna obrtna in pozneje industrijska dejavnost, ključavničarstvo. To se je razvijalo vzporedno z železarstvom in se je zaradi večjih zahtev po natančnosti dela v 19. stoletju ločilo od kovaštva in razširilo dejavnost še na druge novodobne postopke in načine obdelave kovin. V dobi cehovske organizacije pa je bilo ključavničarstvo povezano s kovaštvom.
Oblike ključev, ki odklepajo ključavnice glavnih in notranjih ter kletnih in kaščnih vrat, so bile različne. Pri najstarejših hišah so poznali relativno preproste kovinske ali lesene ključavnice, ki so se do danes ohranile le na nekaterih kaščah v osrednji in alpski Sloveniji in na *hisih* v Beli krajini (npr. Ankin his na Tanči gori v občini Črnomelj). Takšne lesene ključavnice so imele zapleten način odklepanja, glavno

vodilo odklepanja pa je bil preprost ključ v obliki zakrivljenega železnega kavlja. Kljub temu so ponekod pri zidanih hišah glavne vhode še dodatno zavarovali z umeščanjem lesenih drogov v luknje v ostenju, tik ob vhodu. Podobne dodatne načine zavarovanja pred vlomi imajo še danes ohranjene nekatere hiše na Gorenjskem in v osrednji Sloveniji ter nekatere cerkvene podružnice.
Ključi vhodnih hišnih vrat ter ključi kletnih vrat, če je bil dostop v klet od zunaj, so bili navadno masivni in veliki ter je bilo rokovanje z njimi težko, saj je vratne ključavnice lahko odklepala le močna roka. Sprva so bili ključi cevasti in šele ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, ko se je izboljšala tehnologija izdelave ključavnic, so prevladali polni in vse manjši ključi. Sčasoma so ključavničarsko izdelane ključe in ključavnice izpodrinili industrijsko izdelani ključi, zlasti cilindrični ključi, v novejšem času pa se uveljavljajo tudi zapleteni sistemi digitalnega zaklepanja, povezani z alarmnim sistemom v hiši in z lastnikovim »pametnim telefonom«.

Prim.: Cevc 1977; Makarovič 1981; Mikuž 1974; SEL 2004; Vodan 1996

7. Skica

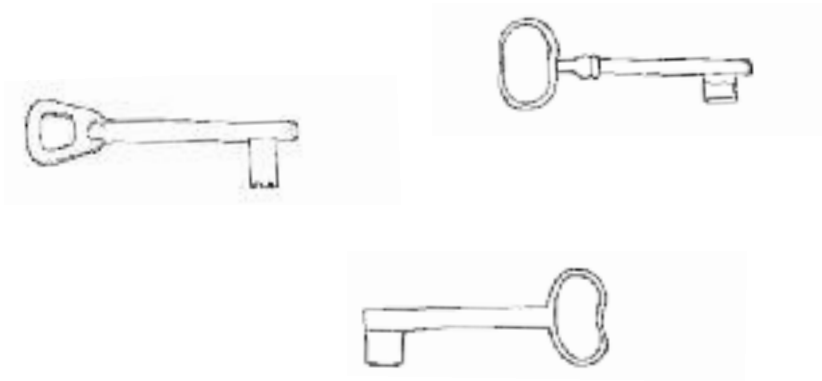

Komentar in karta: 2/8

SLA V747.09 'ključavnica'

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Za pomen 'priprava, ki zapira kaj tako, da se lahko odpre samo s ključem', knj. *ključávnica* (*â*), se zlasti v osrednjih narečjih uporabljata leksema *ključavnica* in *ključevnica*, medtem ko se starejši obliki *ključenica* in *ključanica* govorita večinoma v vzhodnoslovenskih narečjih in ponekod v koroški in primorski narečni skupini. Nadaljnje različice so še *ključnica* in *kljuščenica* ter *klenčanica* in *klenčavnica*, *kleščanica* in *kljuščavnica*. Na severovzhodu je zabeležen tudi leksem *vešanka* (kjer gre najverjetneje za pomen 'ključavnica žabica, obešanka') ob izposojenkah *lakat* in *špor*.

Gradivo je pomanjkljivo, saj je vprašanje »ključavnica« v Vprašalnici za SLA uvrščeno med gramatična vprašanja in je namenjeno beleženju razvoja prednaglasnega *u* v izbranih besedah, med njimi v besedi *ključavnica*, ne pa zapisu leksemov za ta pomen.

2. Morfološka analiza

ključenica < **kĺuč-e-n-ic-a* ← **kĺuč-i-ti* 'kriviti, upogibati'

ključevnica < **kĺuč-ev-ьn-ic-a*

ključnica < **kĺuč-ьn-ic-a*

kljuščenica, nejasno, morda **kĺuč-e-n-ic-a* z možno naslonitvijo na samostalnik **klěšč-i* 'klešče'

ključanica < **kĺuč-a-n-ic-a* ← **kĺuč-a-ti* 'kriviti, upogibati' (z metatezo **kučĺ-a-n-ic-a* ≤ **kĺuč-a-n-ic-a* v T059)

kleščanica, nejasno, morda **kĺuč-a-n-ic-a* z možno naslonitvijo na samostalnik **klěšč-i* 'klešče'

klenčanica, nejasno, morda **kĺuč-a-n-ic-a* z možno naslonitvijo na glagol *klęč-a-ti* 'kriviti, upogibati'

ključavnica < **kĺuč-a-v-ьn-ic-a*

kljuščavnica, nejasno, morda **kĺuč-a-v-ьn-ic-a* z možno naslonitvijo na samostalnik **klěšč-i* 'klešče'

klenčavnica, nejasno, morda **kĺuč-a-v-ьn-ic-a* z možno naslonitvijo na glagol *klęč-a-ti* 'kriviti, upogibati'

vešanka < **věš-a-n-ъk-a* ← **věš-a-ti* (< **věs-ja-ti*) 'obešati' ← **věs-i-ti* 'vesiti'

lakat < **(lakat)-ъ* ← madž. *lakat* 'žabica, ključavnica'

špor < **(špor)-ъ* ← srvnem. *sparre* 'drog, tram', tudi *sperre* 'zapah, ključavnica' (> nem. *Sperre* 'zapora')

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnica je kartiran leksem *vešanka* v T385.
Kot enkratnica s *ključ-* je kartiran leksem *ključevnica* v T036.
Kot enkratnici s *klenč-* sta kartirana leksema *klenčanica* v T120 in *klenčavnica* v T314.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *kljuščenica* v T097.

4. Uporabljena dodatna literatura
Bajec 1950; Ježovnik 2014; Levkijevska 1999b

5. Primerjaj
SLA: V136.01 *ključ* (2/7); OLA: /; ALE: /; ALI: 317; ASLEF: /; SDLA-SI: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Ključavnica je leseno ali železno zapiralo za zaklepanje vrat. Z lesenimi ključavnicami so do nedavna zaklepali zunanja (vhodna) vrata gospodarskih poslopij: skednjev, kleti, kašč, planšarskih stanov itn., medtem ko so od 16. stoletja zunanja (vhodna) vrata kmečkih hiš večinoma zaklepali z železnimi ključavnicami. Te so v graščinah in meščanskih hišah uporabljali vsaj od 12. stoletja. Železne ključavnice so zaklepali z železnimi ključi. Železne ključavnice s kovinskim peresom in z zapahom so bile pritrjene na notranji strani vrat. Do l8. stoletja železne ključavnice niso imele pokrova, odtlej so jih prekrivali s kovanimi pokrovi, na podeželju so jih izdelovali kovaški mojstri. Od druge polovice 19. stoletja so ključavnice izdelovali ključavničarji, specializirani obrtniki, ki so se ločili od kovačev (ti so izdelovali tudi drugo opremo za vrata: kljuke, trkalca in tečajne sklepe). Na podeželju so bile dolgo v rabi samo lesene ključavnice. Preprostejše so bile narejene kot zapah in pribite na notranjo stran vrat. Najbolj razširjene lesene ključavnice na Slovenskem so bili zapahi *na stópice*, kjer je bil zapah pribit na notranjo stran vratnega podboja ali neposredno na vratno krilo (npr. *Anin his* – lesena klet v vinogradu v Tanči gori v Beli krajini). Od zunaj so ključavnice odpirali s kovinsko kljuko z izmeničnimi premiki v levo in desno, kar je bila pravzaprav hišna skrivnost – poznali so jo gospodar in odrasli družinski člani. Na ta način so bila vrata varno zaklenjena, zato so z njimi zapirali vrata kašč, hramov, zidanic in planšarskih koč. Iz rabe so prišle v 20. stoletju, ko so jih zamenjale železne ključavnice. Poleg zaklepanja s ključavnico je bil dodatno varovalo zunanjih (vhodnih) vrat zlasti pri bogatih (gruntarskih) zidanih hišah lesen drog kvadratastega profila, ki so ga zvečer z notranje strani vtaknili v stenski luknji na vsaki strani podboja. Ta način dodatnega varovanja je bil prevzet z vrat župnijskih in podružničnih cerkva ter župnišč.

Prim.: Cevc 1977; Makarovič 1981; SEL 2004

7. Skica

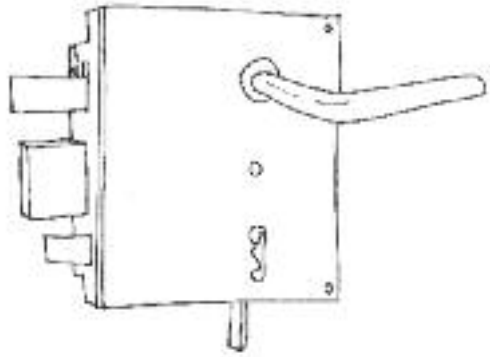

Komentar in karta: 2/9

SLA V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’

Januška Gostenčnik

1. Gradivo

Za pomen ‘gibljiva priprava na vratih za odpiranje, zapiranje’, knj. *kljúka* (*ú*), je najpogostejše poimenovanje *kljuka*, sledi mu *šnola* oz. *žnola*, drugi leksemi so redkejši in zemljepisno omejeni.

2. Morfološka analiza

kljuka < **kĺuk-a* ‘kriv kos lesa, kavelj, kljuka’

kljukica < **kĺuk-ic-a*

hakelj- < **(xakĺ)-ь* ← manjšalnica od stvnem. *hācko*, *hāko*, srvnem. *hāke* ‘kavelj, splavarski drog’ (> nem. *Haken* ‘kavelj’)

hakeljc < **(xakĺ)-ьc-ь*

klupa < **(klup)-a* ← nem. *Kluppe* ‘klupa, tj. orodje za merjenje debeline lesa’

klupica < **(klup)-ic-a*

kruka < **(kruk)-a* ← stvnem. *krucka*, srvnem. *krucke*, nem. *Krücke* ‘grebljica, bergla’

kvaka < **kvak-a* ‘kavelj, kljuka’

manilja < **(manĺ)-a* ← it. *maniglia* ‘ročaj’

rigelj < **(rigĺ)-ь* ← srvnem. *rigel* ‘lesen ali železen zapah, prečni tram’, nem. *Riegel* ‘zapah’

žnola < **(žnol)-a* ← srvnem. *snolle* ‘zaponka’ (nem. *Schnalle* ‘zaponka’) v bav. nem. izgovoru (po prehodu *a* > *o* in pred prehodom *ž* > *š*)

šnola < **(šnol)-a* ← srvnem. *snolle* ‘zaponka’ (nem. *Schnalle* ‘zaponka’) v bav. nem. izgovoru (po prehodu *a* > *o* in *ž* > *š*)

žVipLa < **(žvipl)-a* ← srvnem. *swibel* ‘zapah, kljuka’ v bav. stvnem. izgovoru (pred prehodom *-p-* > *-b-*) (V ≥ ∅ v T216; L ≥ ∅ v T223)

rinka < **(rink)-a* ← bav. nem. *Rinken* ‘zaponka’

ročica < **rǫč-ic-a* ← **rǫk-a* ‘roka’

gabeljni < **(gabĺn)-i* ← nem. *Gabel* ‘vilice’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*), *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnici sta kartirana leksema *gabeljni* v T011 in *ročica* v T074.
Kot enkratnica s *kljuk-* je kartiran leksem *kljukica* v T347.
Kot enkratnica s *hakelj-* je kartiran leksem *hakeljc* v T298.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kljuka* v T049, *klupa* v T322 in nerelevantni odgovori *špriklja* v T051, *teležnik* v T376 in *rajbelj (v štali)* v T415 ter *ni odgovora* v T050. Kot nerelevantni odgovori so kartirani leksemi *kruka* (pri jarmu) v T044, *ključanica* v T058, *ključavnica* v T079, *kamba* v T109 in *jaremnik* v T376.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V285(a).01 *kljuka pri verigi*; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI II: 408 *kljuka (za desno roko)*; ALI: 309; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Kljuke pri vratih, ki so bile izdelane iz kovanega ali od druge polovice 19. stoletja iz ulitega železa in pozneje še iz drugih kovin, so bile masivne, podobno kot ključi in ključavnice vhodnih vrat. Navadno so se ergonomsko prilagajale človeški roki in so bile vsaj na glavnih vratih od zunaj večinoma nameščene tako, da jih je človek odpiral s svojo desno roko.
Starejše kljuke in ključavnice so bile narejene tako, da je bila na glavnih vratih ključavnica pritrjena na vratno krilo vedno na notranji strani in je bila notranja kljuka vgrajena kar neposredno v ohišje ključavnice, medtem ko je zunanja kljuka imela daljši drog, ki je prebadal les in je bil s posebno kovico povezan na ključavnico.
Podobno so bile nameščene tudi starejše kljuke in ključavnice na notranjih vratih. Tudi tu je veljalo pravilo, da se je ključavnica na vratno krilo pritrdila na notranji strani prostora, v katerega so se odpirala vrata. Kljuke so bile v teh primerih manjše, enostavnejših oblik (pogosto le večkrat ukrivljeno okroglo železo s kapo ali brez nje) in bolj gibljive, ključavnice pa tudi mnogo manj masivne in tehnično zapletene.
Kljuke na vratih so bile praviloma sestavljene iz zunanjega in notranjega držaja, ki sta bila vsaj pri vhodnih vratih večinoma enakih oblik. Ključavnica je bila v takih primerih vgrajena v masivno vratno krilo. Če je glavni vhod imel dvoje vratnih kril, so na zunanji strani na krilo, ki se ni redno odpiralo (navadno je bilo to od zunaj levo krilo) nameščali še slepo, negibljivo kljuko, da so s tem poudarili simetrijo in likovno podobo vrat. Tak način nameščanja pravih in slepih kljuk je bil značilen zlasti za velike zidane hiše premožnejšega prebivalstva v mestih, trgih in tudi po vaseh in so bile največkrat povzetek podobno umeščenih kljuk na šolah, cerkvah in drugih pomembnejših stavbah v kraju.

Prim.: Ciglič 2007; Makarovič 1981

7. Skica

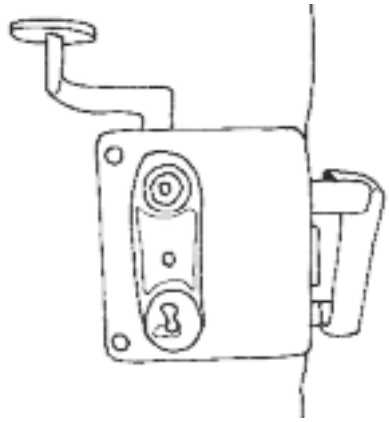

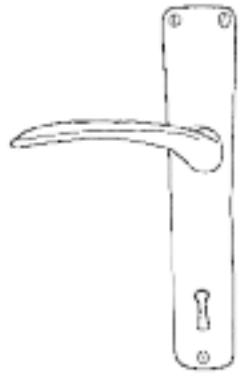

Komentar in karta: 2/10

SLA V145.01 ‘okno’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘odprtina v steni stavbe, narejena zaradi svetlobe, zračenja’, knj. *ôkno* (*ó*), se v večini narečij uporablja isti leksem (razlike so le v glasovju in naglasu), le da je srednji spol bodisi ohranjen ali pa se je maskuliniziral ali feminiziral. Ponekod, npr. v T005 in T008, ima samostalnik še vedno končnico srednjega spola, a ga govor čuti kot samostalnik moškega spola, npr. *en okna*.
V nekaterih narečjih (npr. v kraškem, istrskem, notranjskem, horjulskem, selškem, gorenjskem in srednjesavinjskem narečju) se je pojavil protetični *v*; v točkah rožanskega narečja (npr. T024, T028) pa protetični *h*.

2. Morfološka analiza

okno < **okъn-o* ‘okno’
oken < **okъn-ъ* (maskulinizacija)
okna < **okъn-a* (feminizacija)
oknica < **okъn-ic-a*
lina < **(lin)-a* ← srvnem. *line* ‘okno z rešetko’
oblok < **ob-lǫk-ъ* ← **ob-lęk-ti* ‘ukriviti, upogniti’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **lęk-ti* ‘kriviti, ukrivljati’
kukrle < **(kukrl)-e* ← avstr. bav. nem. *Guckerl* ‘lina’ (Österreichisches Wörterbuch [37]1991) ← bav. nem. *kucken* ‘gledati’
balkon < **(balkon)-ъ* ← furl. *balcon* ‘okno’
bukon, nejasno, najverjetneje furl. *balcon* ‘okno’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *balkon* v T063, *lina* kot drugi leksem v T265, *kukrle* kot drugi leksem v T270 in *oblok* kot drugi leksem v T404.
Kot enkratnica z *okn-* je kartiran leksem *oknica* v T415.
Gradivo je zanimivo tudi za izdelavo morfološke karte, ki bi prikazovala prehod srednjega spola v ženskega (*okno* : *okna*) tako v ednini kot tudi v množini (in dvojini), saj imajo lahko samostalniki srednjega spola v različnih številih različne oblike (spol ohranjajo glede na število).

4. Uporabljena dodatna literatura

Jakop 2008a; Jakop 2008b; Jakop 2009; Smole 2006

5. Primerjaj
SLA: V135.01 *podboj* (2/6); OLA: 961; ALE: 401; SDLA-SI: /; ALI: 324; ASLEF: /; HJA: 652; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Prvotno so imele zlasti lesene hiše le manjša kvadratasta okna, navadno vrezana med dve ležeči bruni. Taka okna so bila bolj podobna prezračevalnim linam na gospodarskih poslopjih in kaščah kot pa oknom, ki naj bi v notranje prostore spuščala dovolj svetlobe za delo in bivanje brez umetne svetlobe čez dan. Takšne line so zapirali z zapahi na smuk: polno desko (za čez noč) ali v njenem podaljšku izrezan zastekljeni okvir (za čez dan) so premikali po drsnih letvah, ki so bile z notranje strani pritrjene na leseno ostenje.
Pri zidanih hišah so bila okna nekoliko večja in so imela z notranje strani vzidan lesen okenski okvir z nasajenim enim ali dvema okenskima kriloma, ki sta se odpirali navznoter. Nekatere hiše so imele od zunaj vgrajen še en okvir, v katerem se je okensko krilo (ali krili) odpiralo navzven. V takih primerih sta bila okenska okvira povezana s po dvema poševno vgrajenima železnima pasovoma, da okvira ne bi izpadla. Ponekod je bila v vmesno zidano polje okna vgrajena še kovana okenska mreža, povečini vstavljena v okna v pritličju hiše. Okenske mreže so na Slovenskem na kmečkem stavbarstvu izpričane od 16. stoletja naprej, na stavbah višjih družbenih slojev (fevdalcev) pa že stoletje poprej. Najbolj razširjene so pravokotniške rešetke. V baročnem času so se v fevdalnem, mestnem in kmečkem stavbarstvu uveljavile okrasne okenske mreže, sestavljene s prvinami v obliki valovnice, kroga, srca, romba, volut, vitic in listnih zaključkov – v navadi so bile še vse 19. stoletje, ko se je velikost oken občutno povečala in predvsem povišala. Takrat so okenske mreže bile pogosteje izdelane iz dveh ali treh pokončnih kovinskih palic, vmesna polja pa so bila zapolnjena s krogi.
Ob koncu 19. in predvsem v začetku 20. stoletja so se začela uveljavljati okna s polnimi lesenimi okvirji, ki so imela okenska krila pritrjena na zunanji in notranji strani ter so se tako tudi odpirala. Šele od srede 20. stoletja so se začela uveljavljati okna s polnimi lesenimi okvirji, ki so se jim vsa krila odpirala navznoter, od 70. let 20. stoletja pa tudi vezana okna s po dvema šipama v dveh tesno povezanih okvirjih, kar so postopoma nadomestila okna s t. i. *termopan* zasteklitvijo z dvema ali celo s tremi šipami in zaplinjenimi vmesnimi polji.
Okna so od zunaj lahko zavarovali z *naoknicami*, *polknicami*. Pri manjših oknih je bila naoknica le ena in ponavadi zbita iz desk; v navadi je bila vse do 18. stoletja. Znane so bile lesene, železne, zastekljene, kombinirane, predvsem pa zgibne na tečajih in toge (pritrjene na zunanji okvir), sicer pa eno- in dvokrilne naoknice – te so bile vgrajene zlasti pri večjem pokončnem oknu in so se praviloma odpirale navzven. V 16. stoletju so se postopoma širile zastekljene naoknice s pihanim steklom v svinčenih vezeh, ki so se najprej uveljavile v fevdalnih in mestnih stanovanjih,

v kmečkih hišah pa šele od 2. polovice 18. stoletja dalje. Že v 16. stoletju so se pojavljale železne naoknice, ki pa so se uveljavile le na območju nekaterih fužinarskih krajev in med premožnim kmečkim prebivalstvom na Gorenjskem ter ponekod na Dolenjskem. V 80. letih 19. stoletja so se zlasti na premožnih hišah in vilah (npr. Vila Bella na Bledu) pojavile prve navojne naoknice iz medsebojno s kovino povezanih lesenih letvic (rolete). V letih med 1. in 2. svetovno vojno so se navojne oknice vse bolj uveljavljale zlasti med premožnejšim kmečkim prebivalstvom (Gomilsko, Vransko, Prekopa v Spodnji Savinjski dolini). Sicer pa so se že v začetku 20. stoletja uveljavljale naoknice z gibljivimi letvami, ki so jih vgrajevali v premožne kmečke hiše, hiše poštarjev, trgovcev in gostilničarjev (Spodnja Savinjska dolina). Ponekod (Spodnja Savinska dolina) so takšne naoknice na okna nameščali na začetku poletnih mesecev, s prihodom hladnih jesenskih dni pa so jih zamenjali z zastekljenimi okenskimi krili, naoknice (*polkna*) pa čez zimo shranili na podstrešje. V 70. letih 20. stoletja so se na novozgrajenih in adaptiranih hišah tudi v notranjosti Slovenije začele pojavljati moderne naoknice (*polkna*) tipa *mediteran*, ki so imele tanke in na okvir pritrjene letvice.

Prim.: Makarovič 1981; Sedej 1963; Zupan – Gumilar 1999

7. Skica

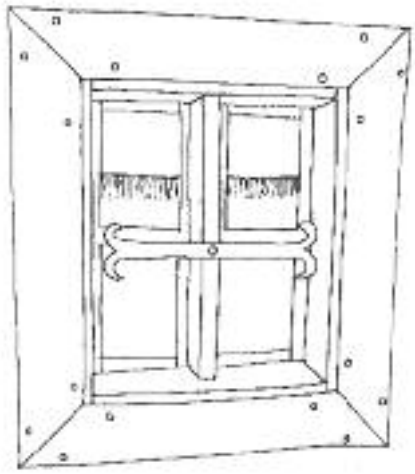

Komentar in karta: 2/11

SLA V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Vprašanje iz Ramovševe vprašalnice V144 *steklo* je v novi vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V144a *steklo* – splošni izraz in V144b *šipa*. Zaradi različnih načinov spraševanja se gradivo, zbrano pred letom 1961, razlikuje od tistega, zbranega po preurejeni vprašalnici, in sicer v tem, da v starejših zapisih manjka poimenovanje za ‘šipo’ ali pa ob zapisanem leksemu ni navedenih natančnih podatkov o njegovem pomenu.

Za pomen ‘trda, krhka, navadno prozorna snov, ki se dobi s taljenjem kremena, sode in dodatkov’, knj. *stêklo* (*é*), prevladujejo izpeljanke s prevzeto besedotvorno podstavo *glaž-*: *glaž*, *glažina*, *glažovje*, *glaževina* oz. *glažovina* (ta npr. v točkah T023, T245, T252, T263, T275, T314, T370, T377 in T382 pomeni ‘razbito steklo’), kot enkratnice pa še *glažuta*, *glažno* in *glažovo*. Redkejši je knjižni leksem *steklo*, enkrat pa je zapisan leksem *steklenina*. V primorski narečni skupini uporabljajo romanizem *verin* oz. *veri*. V posameznih točkah je kot odgovor zapisan tudi leksem, ki sicer pomeni ‘šipo’: *šipa* ali *šajba* oz. *šavba* in enkratnica *šajbovina*, na zahodu pa še romanizem *laštra*.

2. Morfološka analiza

glaž < **(glaž)-ь* ← srvnem. *glas* ‘steklo, steklen kozarec’ (> nem. *Glas* ‘steklo, steklen kozarec’)

glažina < **(glaž)-in-a*

glažovje < **(glaž)-ov-ьj-e*

glaževina/glažovina < **(glaž)-ev-in-a*/**(glaž)-ov-in-a*

glažuta < **(glaž)-ut-a*

glažovo < **(glaž)-ov-o*

glažno < **(glaž)-ьn-o*

steklo < **(stekl)-o* ← knj. slov. *steklo* (← rus. *steklo* < **stьkl-o* ‘steklo’)

steklenina < **(stekl)-en-in-a*

šipa < **(šip)-a* ← bav. stvnem. *scīpa*, *schīpa* za stvnem. *scība* ‘okensko steklo, šipa’ (> nem. *Scheibe* ‘okensko steklo, šipa’)

šajba < *(*šajb*)-*a* ← nem. *Scheibe* ‘okensko steklo, šipa’

šajbovina < **(šajb)-ov-in-a*

šavba, nejasno, verjetno v zvezi s *šajba*

laštra < **(laštr)-a* ← it. *lastra (di vetro)* ‘(okensko) steklo’

verin < **(verin)-ъ* ← ben. it. *veren* ‘steklo’

veri < **(veri)-∅* ← furl. *veri* ‘steklo’

3. Posebnosti kartiranja
Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnica s *stekl-* je kartiran leksem *steklenina* v T235.
Kot enkratnice z *glaž-* so kartirani leksemi *glažno* v T121, *glažovo* v T259 in *glažuta* v T291.
Kot enkratnica s *šajb-* je kartiran leksem *šajbovina* v T241.
Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *glaž* v T359, *laštra* v T112, *šajba* v T317, T363 in *šajbe* (mn.) v T372 ter *steklo* v T327.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *glažovinke (od steklenic)* v T156.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V144(b).01 *šipa* (2/12); OLA: 1038; ALE: 421; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 717; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Na hišah se je steklo nekoč vgrajevalo predvsem za zasteklitev hišnih lin na zunanjih stenah, okenskih kril, zgornjega dela vratnih kril glavnega vhoda in ponekod tudi stenskih lin na glavnem ali stranskem pročelju, opremljenih s svetniško plastiko ali slikarijo, in pa v vratna krila nekaterih notranjih vrat, zlasti kuhinje, redkeje *hiše* (le z zastekljenimi kukali) ali drugih prostorov.
Do konca 19. stoletja so line, okna, vrata in drugo zastekljevali predvsem s pihanim in valjanim (ulitim) steklom, ki pa nikoli ni doseglo velikih površin, zato so ga bili prisiljeni vgrajevati v manjše okvire oziroma ogrodja. Lito steklo je bilo zlasti pogosto na nekdanjih malih oknih, linah, ki so imela zapiranje s krili *na smuk*, torej so bila brez osno gibljivih okenskih kril, nasajenih na okensko okovje (*pante*). Takšne line so že ob koncu 19. stoletja zamenjevala večja enodelna in dvokrilna okna pokončnih pravokotniških oblik s po dvema ali s tremi kvadratastimi stekelci iz pihanega in ročno valjanega (litega) in pozneje iz industrijsko valjanega skoraj povsem ravnega stekla, ki je pri nas prevladalo v 20. letih 20. stoletja.
Pihano in valjano (ulito) steklo so uporabljali zlasti slikarji slik na steklo. Uporabljali so ga tudi pri zastekljevanju velikih cerkvenih oken, ki so ga obdelali v obliki satovnic in vpenjali v svinčeno ogrodje v profilu črke H; zato se v strokovni literaturi pojavlja izraz »*katedralno steklo*« oziroma »katedralna zasteklitev«. Podoben način sestavljanja malih steklenih šip okrogle ali kvadrataste oblike se je do danes ohranil na Slivnikovi domačiji na Zavodnjah nad Šoštanjem, kjer so steklo v okvir drsnega okenskega krila vgradili s fino klanimi lesenimi okvirčki – kot nadomestilo svinčenih.

Prim.: Liefkes 1997; Makarovič 1981; Minařik 1966; SEL 2004; Šubic Prislan 1996

7. Skica

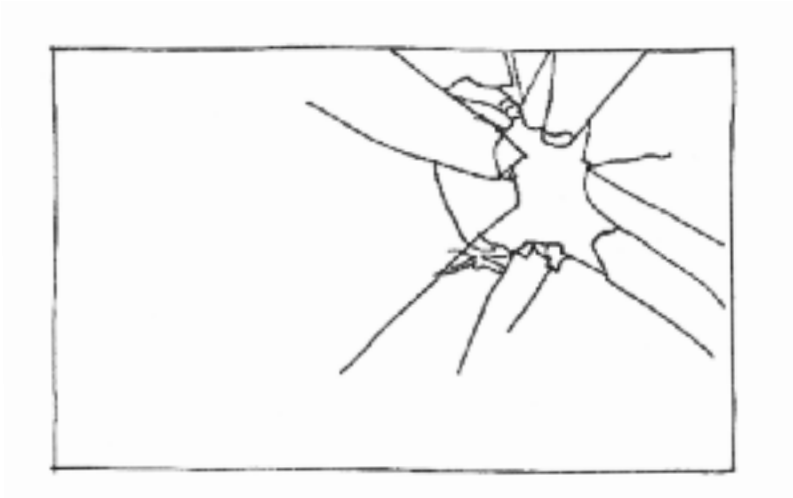

Komentar in karta: 2/12

SLA V144(b).01 ‘šipa’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Vprašanje iz Ramovševe vprašalnice V144 *steklo* je v novi vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V144a *steklo* – splošni izraz in V144b *šipa*. Zaradi različnih načinov spraševanja se gradivo, zbrano pred letom 1961, razlikuje od tistega, zbranega po preurejeni vprašalnici, in sicer v tem, da v starejših zapisih manjka poimenovanje za ‘šipo’ ali pa ob zapisanem leksemu ni natančnih podatkov o njegovem pomenu.

Za pomen ‘kos navadno ravnega stekla za zapiranje kake odprtine’, knj. *šípa* (*í*), se v večini narečij uporablja iz nemščine prevzeti leksem *šajba* oz. *šavba* (slednji v posameznih govorih istrskega in notranjskega narečja). Redkejši je (tudi) knjižni leksem *šipa* oz. *šiba* in *šibra* (v točkah rožanskega in obsoškega narečja). V primorski narečni skupini uporabljajo romansko izposojenko *lastra* oz. *laštra*. Med odgovori so tudi splošna poimenovanja *glaž* (v točkah ziljskega, nadiškega, briškega in prekmurskega narečja) ter *glažovina* oz. *glažovina v oknu* (v točkah prekmurskega narečja).

2. Morfološka analiza

šipa < **(šip)-a* ← bav. stvnem. *scīpa*, *schīpa* (pred prehodom *-p-* > *-b-* in pred diftongizacijo *i* > *ei*)

šib//a < **(šib)-a* ← bav. stvnem. *scība* (po prehodu *-p-* > *-b-* in pred diftongizacijo *i* > *ei*) (// ≥ *r* (*šibra*) v T012, T013, T019, T024, T066–T068, T071)

šajb//**a** < **(šajb)-a* ← nem. *Scheibe* ‘okensko steklo, šipa’ (// ≥ *r* (*šajbra*) v T245)

šavba, nejasno, verjetno v zvezi s *šajba*

laštra/lastra < **(laštr/lastra)-a* ← it. *lastra (di vetro)* ‘(okensko) steklo’

lanta < **(lant)-a* ← ben. it. *lanta*, furl. *lante* ‘okvir pri vratih ali oknu’

glaž < **(glaž)-ь* ← srvnem. *glas* ‘steklo, steklen kozarec’ (> nem. *Glas* ‘steklo, steklen kozarec’)

> **glažovina** < **(glaž)-ov-in-a*
>
> **glažovina v oknu** < **(glaž)-ov-in-a v okn-u* ← **(glaž)-ь* + **vъ(n)* ‘v’ + **okъn-o* ‘okno’

verin < **(verin)-ъ* ← ben. it. *veren* ‘steklo’

steklo < **(stekl)-o* ← knj. slov. *steklo* (← rus. *steklo* < **stьkl-o* ‘steklo’)

okno < **okъn-o* ‘okno’

taler, nejasno, morda v zvezi z avstr. bav. nem. *Täller* za nem. *Teller* ‘krožnik’

3. Posebnosti kartiranja
Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *verin* v T063 in *steklo* v T413 ter odgovora *taler* v T115 in *lanta* v T118, ki sta morda nerelevantna.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *šipa* v T155.
Kot nerelevanten odgovor je kartirano poimenovanje *okno* v T003 in T087.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V144(a).01 *steklo* – splošni izraz (2/11), V135.01 *podboj* (2/6); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 325; ASLEF: 4388; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Šipa je večinoma ravno steklo za zastekljevanje oken in vrat na hiši; izraz *šajba* se uporablja tudi v pomenu ‘okroglo rezilo na krožni žagi (*cirkularki*) za žaganje lesa’ in ‘brusilna plošča na električni brusilki za brušenje in rezanje kamna in kovin’. Dalje glej komentar V144(a).01 *steklo* – splošni izraz (2/11).

7. Skica

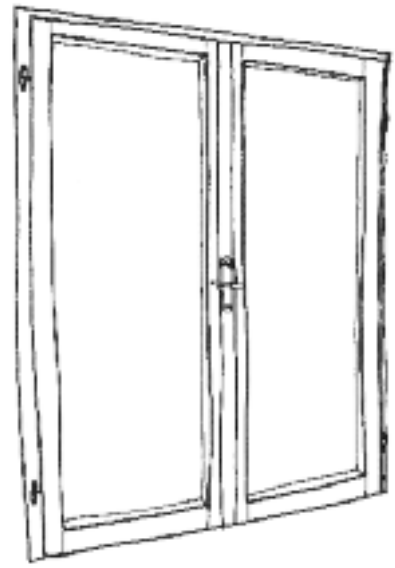

Komentar in karta: 2/13

SLA V138.01 ‘tla’

Matej Šekli

1. Gradivo

Vprašalnica ne določa natančno, za kateri pomen ‘tla’ gre: ‘površina, po kateri se hodi, na kateri kaj stoji’ ali ‘spodnja površina zaprtega prostora, po kateri se hodi’, oboje knj. *tlà* (*ȁ*). V slovenskih narečjih za našteta pomena namreč obstajata različni poimenovanji (*tla* ‘površina, po kateri se hodi, na kateri kaj stoji’ : *poden* ‘spodnja površina zaprtega prostora, po kateri se hodi’). Temu je najverjetneje pripisati dve poimenovanji, zabeleženi v nekaterih točkah. V gradivu so najpogostejša poimenovanja *tla*, *pod*, *poden*. Redko se pojavljajo poimenovanja *poval*, *srtel*, *šališ*/*sališ*, *paviment*. Leksem *tla* ima različne oblikovne različice (s. mn. *tla*, ž. mn. *tle*, m. mn. *tli*, s. ed. *tlo*). V mnogih točkah je koren *tl-* dokumentiran samo v predložnih zvezah (Tmn *na tla*, Mmn *na tleh*, Med *na tle*, *na tlu*, Red *s tla*).

2. Morfološka analiza

Tl- < **tьl-* ‘tla’ (tj. *Tlo* < **tьl-o* s. ed., *Tla* < **tьl-a* s. mn., *Tle* < **tьl-ę* ž. mn., *Tli* < **tьl-i* m. mn.) (T ≥ *k* v T040, T048, T052, T172, T192, T193, T256, T282, T285, T300, T301, T302, T305, T326, T327, T330, T331, T332, T333, T334, T337, T338, T339, T340, T341, T342, T345, T346, T347, T351, T352, T353, T354, T356, T357, T363, T383, T388, T392, T393, T394, T395, T396, T398, T400, T403, T416) (Ramovš 1924: 207–209)

srtel [-u̯] ≤ **serd-ě tьl-ъ* ‘na sredi tal’ ← **serd-a* ‘sreda, sredina’ + **tьl-o*

pod- < **pod-* ‘tla’ (tj. *pod-i* m. mn. < **pod-*)

poval < **po-val-ъ* ← **po-val-i-ti* ← **po-* ‘po’ + **val-i-ti* ‘kotaliti, valjati’

zemlj- < **zemĺ-* ‘zemlja’

poden < **(podn)-ъ* ← bav. nem. *Poden* za nem. *Boden* ‘tla’

fuspoden < **(fuspodn)-ъ* ← bav. nem. *Fußpoden* za nem. *Fußboden* ‘tla’

šališ/sališ < **(šališ/sališ)-ъ* ← furl. *salîs*, ben. it. *salisso* ‘tlak’

paviment < **(paviment)-ъ* ← furl. *paviment*, it. *pavimento* ‘pod’

plument, nejasno, najverjetneje v zvezi s *paviment*

ištrleh, nejasno, v zvezi s slov. *jẹ́nštrle* ‘tlak iz apna in peska’, *estrih* ‘kompaktna, obloga tal, ki se kašasto nanese na trdo podlago in se nato strdi’ (SSKJ), tudi *ještrh*, *ještrnk* ← srvnem. *estrich*, *esterīch*, stvnem. *ẹstirīch*, *astrīch*, avstr. bav. nem. *Estrich* ‘estrih’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnici sta kartirana leksema *ištrleh* v T260 in *fuspoden* v T295.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *poden* v T009, T202, T231, T260, T316 in T414, *zemlj-* v T079, T124 in T297, *šališ/sališ* v T078, T109 in T126, *tla* v T175, T349, T388 in T403, *pod* v T008, T078, T187 in T272, enkratnica *plument* v T058 ter nerelevantni odgovori *prst* v T053, *škrle* v T123 in *podnice* v T326.

4. Uporabljena dodatna literatura
Baš 1984; Novak 1960

5. Primerjaj
SLA: /; OLA: 973; ALE: /; SDLA-SI II: /; ALI: 348; ASLEF: 3352 ‘tla na seniku’; HJA: 1355, 1357; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Tla kot spodnja površina zaprtega prostora so lahko ilovnata (tj. izdelana iz nabite ilovice s primešanimi žitnimi plevami in (ali) drobno nasekano slamo), položena neposredno na zemljo, izvedena so lahko kot lesen pod (praviloma iz žaganih smrekovih, jelovih ali macesnovih podnic različnih širin, dolžine okrog štiri metre ali manj, redkeje iz desk listavcev – jesena, hrasta), ki je bil v preteklosti praviloma položen na peščeno podlago brez izolacije, v nadstropjih pa na nosilne prečne tramove in deske z vmesnim izolacijskim materialom – npr. z lešem, od srede 20. stoletja pa praviloma položen na betonsko ali drugo trdno podlago z vmesnimi izolacijskimi dodatki. Tla so lahko obložena tudi s parketom (nažaganim v obliki deščic različnih velikosti z utori iz lesa listavcev) ali lesenimi čoki (nažaganimi iz različno obdelanih tramov kvadratnega, osmerokotnega, šesterokotnega itd. profila, dolgimi osem, deset ali dvanajst centimetrov), ki se polagajo pokonci v največkrat peščeno podlago. Tla so lahko tudi kamnita, tj. izdelana iz kamnitih plošč nepravilnih ali pravokotniških oblik enakih ali različnih velikosti, položena na peščeno podlago, v novejšem času tudi v svež cementni beton, ali iz pokonci (bolj ploščatih) ali leže (kot t. i. mačje glave) položenih rečnih kamnov (prodnikov), večinoma enakih velikosti – taki kamni so bili sprva vgrajeni v peščeno, od začetka 20. stoletja tudi v betonsko podlago. Betonska tla so izdelana iz ulitega betona z gladko površino ali z vtisnjenim ornamentom, položena so na peščeno podlago (z vmesnimi izolacijskimi dodatki ali brez njih), izdelana so lahko iz betonskih plošč, ploščic, tlakovcev. Tla so lahko obložena tudi s klinkerjem (močno žgano glino z glazuro ali brez nje) ali s keramičnimi ploščicami različnih barv in oblik, z linolejem, stragulo, toplim podom, itisonom in drugimi industrijsko izdelanimi talnimi oblogami različnih oblik in velikosti, z laminatom, lamelnimi ploščami in drugim.

Ilovnata tla so bila v preteklosti splošno razširjena v osrednji, jugovzhodni, vzhodni in severovzhodni Sloveniji v vseh notranjih prostorih. Z izboljšanjem bivalnih razmer so zlasti v osrednji hiši najprej položili smrekove podnice, v kuhinji ponekod žgano glineno opeko. V alpskem in sredozemskem okolju so bila razširjena *kamnita tla* v vežah in kuhinjah, v drugih prostorih podnice, tudi leseni čoki; v shrambah in kaščah so ponekod v alpskem svetu polagali rečne prodnike; v nekaterih mlinsko-stanovanjskih stavbah (v vzhodni Sloveniji) so imeli v vežah položene ploščate prodnike. Iz prodnikov so tlakovali tudi tla ob zunanjih stenah hiš in drugih stavb ter dvorišča; z velikimi kamnitimi ploščami (iz trdega škrilja) so tlakovali najbolj pohodne dele dvorišč (Pohorje, Dravinjska dolina). Z *lesenimi čoki* so bile opremljene nekatere veže v osrednji, vzhodni in severovzhodni Sloveniji, tudi obrtne delavnice in nekatere kovačije (osrednja Slovenija).
Tla *iz betonskih plošč*, zlasti manjših *kvadratastih ploščic* v naravni cementni (betonski), temnordeči ali temnozeleni barvi (betonu so bila primešana barvila), so bila najpogosteje vgrajena v veže premožnejših hiš, zelo pogosto v veže gostiln, zasebnih pošt v stanovanjskih hišah, redkeje pa v veže drugih obrtniških hiš. Druge vrste navedenih tal in talnih oblog so danes splošno razširjene skorajda povsod.

Prim.: Hazler 2008

7. Skica

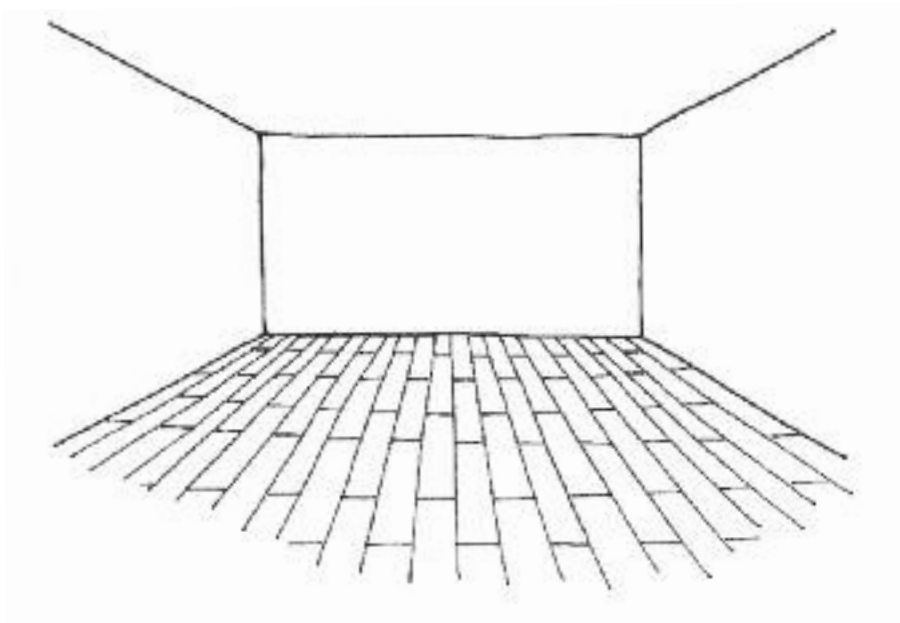

Komentar in karta: 2/14

SLA V139.01 ‘strop’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Na karti so predstavljeni leksemi za pomen ‘del stavbe, ki omejuje, zapira prostor od zgoraj’, knj. *stròp* (*ð*), ki je najpogostejši leksem tudi v narečjih (leksem *strop* je v točki T034 zapisan v predložni zvezi *na stropu*), z izjemo obrobnih narečnih skupin, kjer so na severovzhodu strnjeno zapisani leksemi *plafon* in *čakatur*, na zahodnem robu slovenskega jezikovnega prostora pa leksemi *sofit, šofita*, *šufit*/*sufit*, *čufita*, *šufito* in *šunfit*. Drugod se v arealih pojavljajo leksemi *štuk*, *štokadur*, *prosnice* ter tvorjenke s korenom *dilj-*. Kot je razvidno iz opomb zapisovalcev, se nekateri zapisani odgovori nanašajo na različne tipe stropov, ki se večinoma razlikujejo glede na gradbeni material. Z oznako ‘zidani oz. kamniti strop’ so označeni leksemi *šonfit/sonfit* v T166 in *šufit/sufit* v T065, ‘leseni strop brez ometa’ poimenujejo leksemi *dilja*/*dilje* v T372 in T373, *diljice* v T366 in T369, *diljnice* v T370, *prosnice* v T369, T375, T392, T393 in T394, *pod* v T065 in T069, *tipeljpoden* v T329 ter *strop* v T290 in T291, ‘strop z ometom’ poimenujejo leksemi *čakatur* v T373 in T376, *štokadur* v T346, *šonfit/sonfit* v T064, *šunfit* v T086, *plafon* v T290, T291, T349 in T366, *štuk* v T122, leksem *velb* ima v T372 pomen ‘obokan strop, navadno v kleti’, leksem *čakatur* v T372 pa ‘deske s trstiko in ometom’. Nekateri leksemi so v gradivu označeni tudi s časovno-zvrstnimi označevalniki, tj. *diljica* v T378 z oznako starejše, *strop* v T267 z redko, v T118 in v T136 s knjižno, leksem *plafon* v T411 pa z novejše.

2. Morfološka analiza

strop < **strop-ъ* ‘strop, streha’
pod < **pod-ъ* ‘tla’
gornji pod < **gor-ьń-ь-j-ь pod-ъ* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **pod-ъ* ‘tla’
mostnice < **most-ьn-ic-ę* ← **most-ъ* ‘most’
poval < **po-val-ъ* ← **po-val-i-ti* ← **po-* ‘po’ + **val-i-ti* ‘kotaliti, valjati’
sten- < **stěn-* ← **stěn-a* ‘stena’
podlanec < **po-doln-ьc-ь* ← **po* ‘po’ + **doln-ь* ‘raven prostor, dlan’
plafon < **(plafon)-ъ* ← nem. *Plafond* ‘strop’
podenec < **(podn)-ьc-ь* ← **(podn)-ъ* ← bav. nem. *Poden* za nem. *Boden* ‘tla’
tipelj < **(tipĺ)-ь*, nejasno, morda v zvezi z nem. *Dübel* ‘lesen klin za vezanje lesenih delov; (zidni) vložek’
tipelj poden < **(tipĺ)-ь* + **(podn)-ъ*
tiPeljpod < **(tipĺ)-ь* + **pod-ъ* (P ≥ *f* v T380)

štuK < **(štuk)-ъ* ← nem. *Stuck* ‘zmes drobnega peska, apnenega mleka, mavca za izdelavo štukatur’ ali it. *stucco* ‘zmes drobnega peska, apnenega mleka in mavca’ (K ≥ *h* v T118)
dilj- < **(diĺ)-* ← nem. *Diele* ‘deska’
diljic- < **(diĺ)-ic-* ← **(diĺ)-a*
diljnice < **(diĺ)-ьn-ic-ę* ← **(diĺ)-a*
velb < **(velb)-ъ* ← **(velb)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* ‘obok, svod, lok’
šofit/sofit < **(šofit/sofit)-ъ* ← furl. *sofit*, it. *soffitto* ‘strop’
šofita < **(šofit)-a* ← it. *soffitta* ‘strop, podstrešje’
šonfit/sonfit < **(šonfit/sonfit)-ъ* ← furl. *sofit* ‘strop’ z domačim vrinjenim nazalom
šufit/sufit < **(šufit/sufit)-ъ* ← furl. *sufit* ‘strop’
šufito < **(šufit)-o* ← it. *suffitto* ‘strop’
šUnfit < **(šunfit)-ъ* ← furl. *sufit* ‘strop’ z domačim vrinjenim nazalom (U ≥ *e* v T076, T094, T164)
Čufit < **(čufit)-ъ*, nejasno, najverjeneje v zvezi s furl. *sufit* (Č ≥ c v T056)
čufita < **(čufit)-a*, nejasno, najverjeneje v zvezi s furl. *sufit*
štOkadur < **(štokaduŕ)-ь* ← furl. *stucadure* ‘štukatura’, ben. it. *stocadura* ‘ornament, guba’ (O ≥ *u* v T148, T149, O ≥ *e* v T148, T149, T150, T151, T157)
čakatur, nejasno, verjetno v zvezi s *štokatur* (← nem. *Stuckatur* ‘štukatura’ ← it. *stuccatura* ‘štukatura’)
šeftat, nejasno
čeftat, nejasno
prosnice, nejasno
lapoš, nejasno
platon, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *sten* v T022, *podlanec* v T032, *platon* v T052, *lapoš* v T160, *podenec* v T355 in *mostnice* v T400.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *velb* v T372, *čufit* v T056, *šofit*/*sofit* v T074, *šufit*/*sufit* v T097, *plafon* v T155 in T366, *šunfit* v T166, *gornji pod* v T291, *strop* v T109, T370 in T392, *čakatur* v T372 ter *štuk* ‘tisto, kar je zmazano’ v T118.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *deka* v T414.

4. Uporabljena dodatna literatura
Mende 1956; Mezè 1955/56; Šturm 1928

5. Primerjaj
SLA: V138.01 *tla* (2/13), V130a.01 *podstrešna soba* (2/28), V132.01 *podstrešje* (2/29), V142.01 *omet* (2/17); ALE: /; SDLA-SI II: /; ALI: 347; ASLEF: /; HJA: /, ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Strop, tj. »ravna ali obokana površina nad hišnim prostorom«, je lahko različnih oblik in zgrajen iz različnih gradiv. Najstarejše izpričane stanovanjske hiše iz neolitskega obdobja in zgodnjega obdobja kovin (s pletenimi lesenimi in z ilovico ometanimi stenami in večinoma z dvokapnimi strehami) domnevno niso imele stropov. Ti so se pojavili šele s povečevanjem števila notranjih prostorov in posledično s funkcionalno diferenciacijo bivališč. Ta proces je na Slovenskem potekal zelo neenotno in se je v kontekstu današnje poselitvene strukture (brez upoštevanja rimskega obdobja) najprej razvil v središčnih naseljih v 9. in 10. stoletju in je šele postopoma prešel v splošno veljavo. Da so ti procesi potekali dokaj neenotno, pričajo nekatere pred desetletji dokumentirane in danes še ohranjene stanovanjske stavbe z jugovzhodne Štajerske, jugovzhodne Dolenjske in zlasti iz Bele krajine, ki so imele kuhinjski del v vhodnih lopah (vežah) z odprtim ostrešjem in je dim z odprtih ognjišč in peči prosto izhajal na podstrešje in skozi slamnate strehe in zatrepne line na plano. Takšnih kuhinj v veži brez stropov (Marindol in Kot pri Semiču v Beli krajini) ali kuhinj brez stropov, ločenih od veže (Tlake pri Rogatcu), so se držali še drugi bivalni prostori, kot so hiša, štibeljc, kamra, špajza, velbič, ki so praviloma imeli ravne strope. Stropi so se v zgodovini torej pojavljali pozneje in sporadično. V različnih krajih in časovnih obdobjih in za različne namene prostorov so se razvili stropi v ravni ali obokani izvedbi. V preprostejših lesenih in tudi zidanih hišah, zgrajenih iz kamna, nabite ilovice in na soncu sušene gline, so se pojavljali leseni stropi najrazličnejših oblik, ki so vsaj v glavnem prostoru – *hiši* – izkazovali reprezentativnost doma. Tako so se na prelomu srednjega in novega veka že pojavljali leseni stropi z dvojno položenimi deskami in masivnimi prečnimi tramovi, ki so bili osrednji okras v hišah in statusni simbol domačije. Tak strop iz l. 1506 se je ohranil na Hlebanjevi domačiji v Srednjem Vrhu nad Gozdom Martuljkom, podobno obdelani pa so se ohranili tudi v srednjeveških mestih (Šivčeva hiša v Radovljici) in nekaterih vaseh Škofjeloškega hribovja (npr. Četena Ravan, Javorje idr.), v Mirnski dolini (Vesela Gora) in drugod.
Že v začetku 19. stoletja so poznali ometane lesene strope, zgrajene iz tesno prilegajočih se tramov. Take strope so s spodnje strani obili s klanimi leskovimi ali žaganimi smrekovimi letvami in tudi trstiko, na podstrešnem delu pa so tako konstrukcijo pogosto zaščitili z apnenim ali pozneje betonskim estrihom.
Poleg neometanih in ometanih lesenih ravnih stropov so se v premožnejših kmečkih hišah iz 17. in zlasti 18. stoletja pojavljali obokani stropi, največkrat v vhodnih vežah

in črnih kuhinjah, pa tudi v shrambah in kaščah ter v povsem ali delno vkopanih kleteh. Oboki so bili križno-grebenasto ali banjasto obokani (zlasti kuhinje, kleti, kašče, shrambe). Ponekod so bile obokane tudi hiše, kar je bilo še zlasti pogosto na Trnovski planoti in ponekod na Škofjeloškem in pa v pristavah (Kamna Gora) nekaterih samostanov (Žiče) ali gradov. V 2. polovici 18. stoletja in predvsem v 19. stoletju so bile splošno obokane kleti v večjih hišah, v 19. stoletju pa so se pojavili oboki v obliki češke kape, kar je posebej značilno za reprezentančne vinogradniške stavbe (kleti), zlati *štóke* (vinogradniške dvorce), *zídance* (zidanice) in *vencarlíje* (viničarije) na Štajerskem (Visole, Ritoznoj idr.).
Večina grebenastih in banjastih obokov v zidanih hišah je bila zgrajena iz kamna in pozneje iz opeke. Ponekod so zlasti v lesenih in z ilovico ometanih hišah (vzhodna Slovenija) vgrajevali lesene pletene oboke, zgrajene iz usločenih kolov, vej in ilovnatega ometa (omet z obeh strani).
Pri nekaterih premožnejših kmečkih hišah (Grobelce pri Šentjurju pri Celju) so imeli v kuhinjah oboke iz lesenih nosilcev – tramov z utornimi ležišči za polaganje kamnitih plošč oziroma opečnih zidakov za pozidavo vmesnih obočnih lokov, kar kaže na navezavo na najmlajši tip obokov, ki se je uveljavljal v drugi polovici 19. stoletja in se razširil v začetku 20. stoletja – v tem primeru so bili nosilci železni in so v profilu spominjali na železniške tire. Take oboke so imele nekatere novejše zidane hiše v vežah, kleteh in zlasti v pripadajočih trgovinah, skladiščih, gostilnah in drugih obrtniških lokalih.
Kljub razmeroma zgodnjemu splošnemu uvajanju cementa v javno in zasebno gradnjo zlasti v drugi polovici 19. stoletja, so se armiranobetonske plošče in s tem ravni in ometani stropi na betonski podlagi uveljavljali razmeroma pozno. Še v prvi polovici 20. stoletja je večina stavb imela stropno konstrukcijo leseno (npr. Zavetiška 5, Ljubljana, nekdanji prosvetni dom frančiškanov iz l. 1928, pozneje Dom Malči Belič), kar se je pri zasebni gradnji hiš ohranilo vse do srede 60. let 20. stoletja, ko se splošno uveljavijo armiranobetonske plošče, in pa od 70. let 20. stoletja dalje delno montažne, t. i. *monta plošče*, ki so bile zgrajene iz vodoravno položenih armiranobetonskih leg, med katere so se polagala polnila, t. j. velike votle glinene opeke. S postopnim uveljavljanjem t. i. lesene gradnje, na splošno v začetku 21. stoletja, so stropi (oziroma talna podlaga v nadstropju stavb) postali ponovno leseni, zgrajeni iz vodoravno položenih tramov, ki so jih s spodnje in zgornje strani za osnovno podlago stropnih opažev oziroma tal obili z deskami, vmesne notranje prekate pa najpogosteje zapolnili z izolacijskimi gradivi, kot so kamena, steklena in najprimernejša lesna volna.

Prim.: Stele 1969; Stritih – Butola 2011; Ščukovt 2007; Cevc – Primožič 1988; Krivograd 1997; SEL 2004;

7. Skica

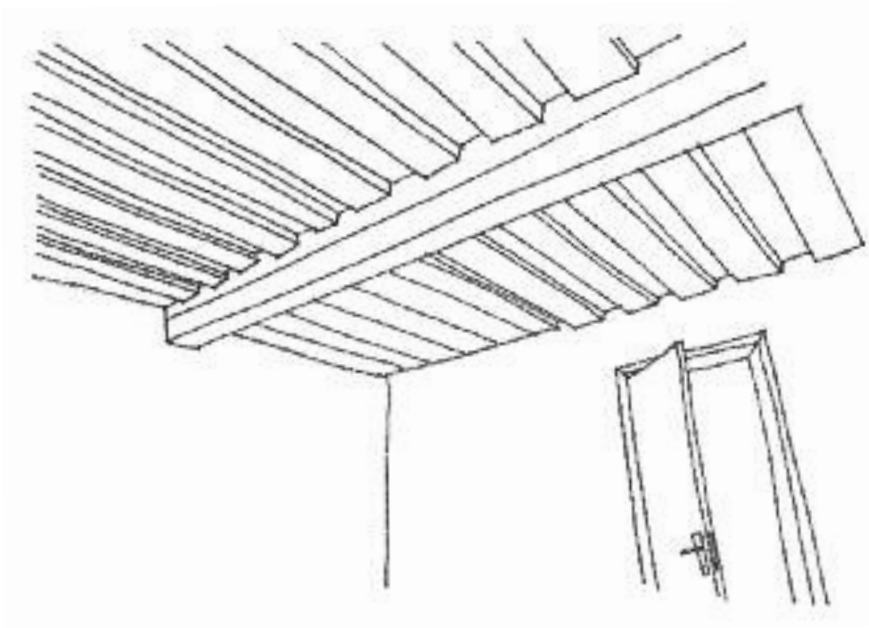

Komentar in karta: 2/15

SLA V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Prvotno vprašanje V140 *stena* iz Ramovševe vprašalnice je bilo v prenovljeni vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V140a *vmesna notranja stena v hiši* in V140b *zunanji zidovi hiše*. Gradivo, zbrano pred letom 1961, pomena leksemov ne pojasnjuje. V ta komentar so zato vključena tako poimenovanja s pomenom ‘vmesna notranja stena v hiši’, ki so na karti predstavljena z rdečimi znaki, kot tista, ki jih zaradi odsotnosti pomenskih podatkov obravnavamo kot splošno poimenovanje za pomen ‘vsak od delov stavbe, ki omejuje prostor ob straneh’, knj. *sténa* (*ẹ́*), na karti predstavljena s črnimi znaki.

Leksem *stena* je najpogostejši tudi v narečjih, in sicer se v nekaterih govorih navezuje zgolj na leseno steno (T012, T023, T025, T032, T039, T044, T046, T105 in T293), medtem ko imajo tam za zidano steno drugačno poimenovanje. V govoru T119 je leksem *stena* poimenovanje za ‘kamnito steno’, v T252 pa je *stena* novejše poimenovanje ob starejšem *zidu*. V severovzhodnih govorih je strnjeno v arealu zapisan leksem *mitelstena*, redkejša pa so besednozvezna poimenovanja *notranja stena*, *notršnja stena, znotršnja stena* in *prečna stena*, ki so razpršena po celotnem prostoru. Drugi najpogostejši leksem je *zid*, ki v večini govorov nastopa kot dvojnično poimenovanje ob *steni*, istokorenski leksem *prezid* pa je zapisan v govorih v stiku s hrvaškim prostorom.

Le na severna in skrajna severozahodna narečja je zamejen leksem *mir*, ki se v govorih T012, T025 in T023 nanaša zgolj na ‘zidano steno’.

V narečjih na stiku z romanskim prostorom so pogosti leksemi *paradana*, *pared-* in *paret*. Enkratnica *štokadur* v T242 ima dodano pomensko oznako ‘navadno neometan’.

2. Morfološka analiza

stena < **stěn-a* ‘zid, stena’

ostenjak < **o(b)-stěn-jak-ъ* ← **o(b)* + **stěn-a*

***notranja* stena** < **vъn-ǫtr-a-ьń-a(-j-a) stěn-a* ← **vъn-ǫtr-a-ьń-ь-j-ь* (← **vъn ǫtr-ь* ‘v notranjosť) (Snoj 2003: 451) + **stěn-a*

***notršnja* stena** < **vъn-ǫtr-ьš-ьń-a(-j-a) stěn-a* ← **vъn-ǫtr-ьš-ьń-ь(-j-ь)* (← **vъn ǫtr-ь* ‘v notranjosť) + **stěn-a*

***znotršnja* stena** < **jьz-n-ǫtr-a-ьš-ьń-a(-j-a) stěn-a* ← **jьz-n-ǫtr-a-ьš-ьń-ь* (← **jьz-n-ǫtr-a* ‘od znotraj’) (Snoj 2003: 858) + **stěn-a*

prečna stena < **per-č-ьn-a(-j-a) stěn-a* ← **per-č-i-ti* ← **per-k-ъ* ‘prečen, ki leži prek, nasproti’ (← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’) + **stěn-a*

predelna stena < **per-děl-ьn-a(-j-a) stěn-a* ← **per-děl-i-ti* (← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **děl-i-ti* ‘deliti’) + **stěn-a*
mitel < **(mitl)-Ø* ← nem. *mittel* ‘srednji’
mitelstena < **(mitl)-stěn-a* ← **(mitl)-Ø* + **stěn-a*
zid < **zid-ъ* ‘zid’ ← **zid-a-ti* ‘zidati’
prezid < **per-zid-ъ* ← **per-zid-a-ti* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **zid-a-ti*
notranji zid < **vъn-ǫtr-ьń-ь(-j-ь) zid-ъ* ← **vъn ǫtr-ь* ‘v notranjost’ + **zid-ъ*
pregrada < **per-gord-a* ← **per-gord-i-ti* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **gord-i-ti* ‘zagrajevati, delati ograde’
pregraja < **per-gord́-a* (< **per-gord-j-a*) ← **per-gord-i-ti*
predelek < **per-děl-ъk-ъ* ← **per-děl-i-ti* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **děl-i-ti* ‘deliti’
paž < **paž-ь* ← slov. **paž-i-ti* ‘delati žlebiče v deski’ (Snoj 2003: 500–501)
mir < **(myr)-ъ* ← lat. *mūrus* ‘zid’
para//dana < **(paradan)-a* ← furl. *paradane* ‘deščena pregrada’ (// ≥ *n* v T103)
porodan, nejasno, morda v zvezi s *paradana*
parapeto < **(parapet)-o* ← ben. it. *parapeto* ‘ograja’, it. *parapetto* ‘ograja’
pare//t < **(paret)-ъ/-ь* ← furl. *parêt*, it. *parete* ‘stena, zid’ (// ≥ *n* v T234, T235)
pared- < **(pared)-* ← ben. it. *parede* ‘stena, zid’
štokadur < **(štokaduŕ)-ь* ← furl. *stucadure* ‘štukatura’, ben. it. *stocadura* ‘ornament, guba’
planka < **(plank)-a* ← srvnem. *planke*, nem. *Planke* ‘deska’
tramez, nejasno, morda v zvezi z it. *tramezzo* ‘predelna stena’

3. Posebnosti kartiranja

S črnimi znaki so kartirana splošna poimenovanja, npr. *zid* in *stena*, oz. tista, ki v gradivu niso pomensko opredeljena, medtem ko so poimenovanja s pomenom ‘vmesna notranja stena v hiši’ kartirana z znaki rdeče barve.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *planka* v T158, *predelek* v T217, *štokadur* v T242 in *parapeto* v T126.
Kot enkratnica s *-sten-* je kartiran leksem *ostenjak* v T282.
Kot enkratna besedna zveza s *stena* je kartiran leksem *znotršnja stena* v T372, kot enkratna besedna zveza z *zid* pa *notranji zid* v T351.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *paradana* v T093, T105, T117, T133, *porodan* v T202, *zid* v T110, *paž* v T192, *stena* v T137, *paret* v T234, *pared-* v T155, *zid* v T269, T299, T315 in T322, *prezid* v T407 ter zveza *predelna stena* v T223.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *štokadur* v T410.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj
SLA: V140(b).01 *zunanji zidovi hiše* (2/16); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 299, 300, 349; ASLEF: 5777, 5778; HJA: 631, 1373; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Vmesna oziroma predelna notranja stena je bila pri večini stavb zgrajena iz podobnih gradiv, kot so bili zgrajeni zunanji zidovi hiše. Razlike so se praviloma pojavljale le pri lesenih hišah, kjer so ob ognjiščih in zidanih (krušnih) pečeh del stene pozidali s kamnom ali glineno (na soncu sušeno ali žgano) opeko ali pa sicer leseno steno obdali z debelejšim ilovnatim ometom (npr. Šmitova hiša iz Tlak, od leta 1982 v Muzeju na prostem Rogatec).
Vmesne notranje stene so bile sicer lahko lesene, ilovnato-lesene, iz nabite ilovice z ojačitvijo iz vej in dodane mešanice sesekljane slame in plev, zidane iz kamna, na soncu sušene glinene opeke, žgane glinene ali betonske opeke, iz ulitega betona ali montažnih betonskih plošč, grajene v kombinaciji z drugimi sodobnimi gradivi, kot so lesena ali kovinska ogrodja, obdana z mavčnimi (t. i. *knauf*, splošno razširjene od 90. let 20. stoletja in ljudsko poimenovane po glavnem proizvajalcu), z ivernimi ali drugimi lesenimi (OSB, TILLY) ploščami, iz stekla in plastike ter drugih sodobnih industrijsko izdelanih materialov.
Gradnja lesenih vmesnih notranjih sten je bila v zgodovini različna. Po navedbah arheologov so bile take stene poznane v zgodnjem obdobju kovin, še zlasti razširjene v železni dobi, ko so stene gradili iz osnovne skeletne konstrukcije in pokončno pritrjenih desk oziroma plohov (npr. hiše iz železnodobnega obdobja na Mostu na Soči – maketa, rekonstrukcija, v Tolminskem muzeju) in so bile brez ometov. V srednjem veku se je že uveljavila gradnja s kladno konstrukcijo brun, ki se je obdržala vse do konca 19. stoletja. Sprva so bile take vmesne notranje stene iz kladne konstrukcije tristrano obdelanih brun (v primerih prislonjenih lop na Koroškem, Štajerskem, npr. Kavčnikova dimnica iz okrog 1700), pozneje pa (večinoma) iz štiristrano tesanih brun (Gorenjska, okolica Ljubljane, Dolenjska, Bela krajina, Notranjsko, Štajersko, Koroško, Prekmurje), od srede in zlasti konca 19. stoletja pa iz skeletne konstrukcije z nosilnimi sohami (z utori) in s polnili iz masivnih plohov (južna Štajerska, del Dolenjske), od začetka 20. stoletja pa kot trške in mestne vile po vzorih iz Amerike iz osnovne skeletne konstrukcije, lesenih opažev z obeh strani in različnih izolacijskih polnil. Sprva so bile lesene stene iz kladne konstrukcije brun neometane, še zlasti če so bile zgrajene iz smrekovega ali macesnovega lesa (alpsko in osrednjeslovensko območje), pozneje so jih marsikje belili ali obili s klanimi (večinoma) leskovimi ali gabrovimi palicami (pod kotom 45 stopinj) in ometali z apnenimi maltami. Na območjih, kjer so prevladovali zlasti mešani in listnati gozdovi in so za gradnjo uporabljali manj raven les listavcev (vzhodna, jugovzhodna Slovenija), so vmesne notranje stene praviloma ometavali z ilovnatimi ometi s primešano sesekljano slamo in žitnimi plevami – vse take stene so bile praviloma pobeljene z apnenim mlekom in ponekod (južno Pohorje) okrašene z raznobarvnim

okrasjem (patrone oziroma šablone), od začetka 20. stoletja pa pogosto z valjčnim okrasjem.
Iz kamna pozidane vmesne notranje stene so bile razširjene v osrednji jugozahodni, zahodni in jugovzhodni Sloveniji. Zgrajene so bile iz delno klesanega kamna (peščenjak, apnenec, skril, rženjak, breča, lehnjak, prodniki iz različnih vrst kamnin) in vezivom iz ilovnate (ilovica/blato, voda), apnene (pesek, apno, voda) in podaljšane malte (splošno razširjen strokovni in pogovorni izraz od srede 20. stoletja, ko so v natančno določenih razmerjih pesku, apnu in vodi dodajali še cement). Večina zidanih vmesnih notranjih sten je bila ometana in pobeljena ter še pogosteje okrašena podobno kot ometane lesene stene.
Ilovnato-lesene stene, poznane tudi kot predalčaste stene, so bile razširjene zlasti v vzhodni in severovzhodni Sloveniji. Zgrajene so bile iz nosilnih okroglih ali obtesanih stebrov in kolov ter iz enojnih ali dvojnih opletov iz vej in ilovnatih polnil. Take stene so večinoma imele ilovnate in tudi (redko) apnene omete, praviloma pa so bile pobeljene z apnenim mlekom in ponekod tudi okrašene, največkrat z valjčnim okrasjem. Na mestih, kjer so ob take stene postavljali ognjišča in (krušne) peči, je bil zid praviloma opečen oziroma kamnit.
Apneno-lesene stene, poznane tudi kot predalčaste stene oziroma *riglponk*/*riglpong* so bile razširjene ponekod na Dolenjskem ob zgornjem in srednjem toku reke Krke in na Štajerskem (Dravinjska dolina). Zgrajene so bile iz osnovne lesene skeletne konstrukcije s sohami in podpornimi rokami (*panti*) in zapolnjene s kamnito (zgornji tok reke Krke, kjer so uporabljali rečni lehnjak) ali žgano glineno opeko, vezivo pa je bila apnena malta. Na Štajerskem v Dravinjski dolini so revnejši graditelji še v 30. letih 20. stoletja za polnila uporabljali apneno malto, kamenje vseh vrst in gradbeni odpad, ki so ga med osnovno leseno konstrukcijo vgrajevali podobno kot graditelji ilovnatih *nabijanic* oziroma *butanih* hiš v vzhodni Sloveniji, torej so tak material polagali v prej pripravljen lesen opaž, ki so ga po zadostni osušitvi stene odstranili. Te vmesne notranje stene so bile praviloma ometane z apnenim ometom, pobeljene in pogosto okrašene, največkrat z valjčnim okrasjem. Na mestih, kjer so ob take stene postavljali ognjišča in (krušne) peči, je bil zid praviloma opečen oziroma kamnit.
Od začetka 20. stoletja se je na splošno uveljavljala gradnja z žgano glineno opeko, sprva nekoliko večjih, od srede 20. stoletja pa manjših polnih *modularcev*, ki so jih graditelji kar sami (in tudi za prodajo) izdelovali v podeželskih (tudi kmečkih) opekarnah – *cegelnicah*, zlasti v okolici Celja (Ljubečna), v Spodnji Savinjski dolini, na območju južnega Pohorja (Oplotnica) in tudi drugod. V sedemdesetih letih 20. stoletja se tudi za zidavo vmesnih notranjih sten uveljavlja raba industrijsko izdelanih glinenih votlakov, približno sočasno pa tudi raba cementnih votlakov zlasti za kletne dele pritličij in pa delno vkopane kleti zasebnih hiš. Take cementne votlake so ponekod graditelji izdelovali sami, sicer pa so se uveljavili številni mali podjetniki – izdelovalci betonske zidne in strešne opeke (Šaleška dolina, Savinjska dolina, južno Pohorje, Dravinjska dolina idr.). Vse takšne notranje stene so bile praviloma ometane

in pobeljene z apnenim mlekom, v novejši dobi pa tudi z industrijsko izdelanimi (disperzijskimi) barvami.
V nekaterih kmečkih hišah iz konca 18. in začetka 19. stoletja so se v vmesnih notranjih lesenih in zidanih stenah med *črno kuhinjo* in *hišo* ohranile line z vratci (južno Pohorje, vzhodna Slovenija), največkrat za podajanje kuhane hrane, jedilnega pribora in posodja. Podobne line so bile v mizarsko bolj izpopolnjeni izvedbi razširjene zlasti pri večini gostilniških hiš iz 19. in 20. stoletja (osrednja Slovenija, Štajerska, Dolenjska).

Prim.: Cevc 1984; Petru 1963; SEL 2004; Zidar 2006

7. Skica

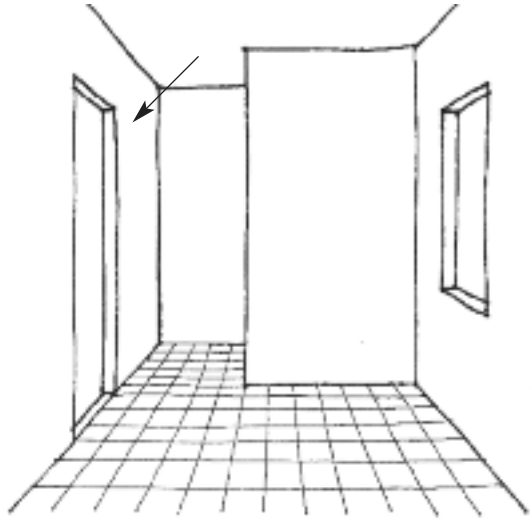

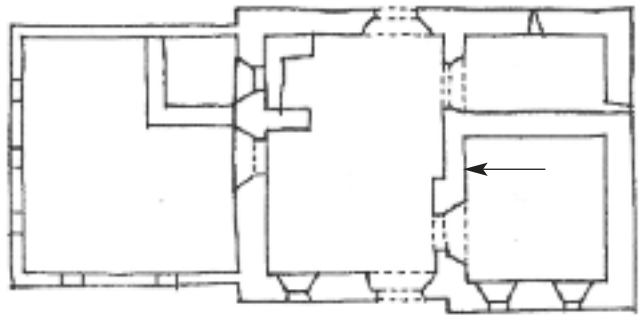

Komentar in karta: 2/16

SLA V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Prvotno vprašanje V140 *stena* iz Ramovševe vprašalnice je bilo v prenovljeni vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V140a *vmesna notranja stena v hiši* in V140b *zunanji zidovi hiše*. Gradivo, zbrano pred letom 1961, pomenov leksemov ne pojasnjuje. V ta komentar so zato vključena tako poimenovanja s pomenom ‘zunanji zidovi hiše’, ki so na karti predstavljena z rdečimi znaki, kot tista, ki jih zaradi odsotnosti pomenskih podatkov obravnavamo kot splošno poimenovanje za pomen ‘vsak od delov stavbe, ki omejuje prostor ob straneh’, knj. *sténa* (*ẹ́*), na karti so predstavljena s črnimi znaki.

Za pomen ‘del stavbe, narejen z gradbenim materialom, zlasti z zidaki, ki omejuje prostor ob straneh’, knj. *zíd* (*î*), si v slovenskih narečjih konkurirata leksema *stena* in *zid*, prvi sicer z nekoliko večjo zastopanostjo, pogosto pa sta v istem krajevnem govoru zapisana oba. Pomenske opombe zapisovalcev v nekaterih točkah navajajo, da je poimenovanje *zid* vezano izključno na steno iz opeke (v T353, T383, T387) ali iz kamna (v T126), poimenovanje *stena* pa na steno iz lesa (v T023, T293, T353). Pogosta, a zemljepisno razpršena so besednozvezna poimenovanja *zunanja stena*, *zvunajšnja stena*, *zvunanji zid* in *zvunajšnji zid*.

Le na severna in skrajna severozahodna narečja je zamejen leksem *mir*, ki se v govorih T012, T023, T025 in T032, navezuje zgolj na ‘zidano steno.’ Na stiku z romanskim prostorom so redka in razpršena poimenovanja *paret*, *fačada* in *facada*.

Ostali leksemi so enkratnice.

2. Morfološka analiza

stena < **stěn-a* ‘zid, stena’

***zunanja* stena** < **jьz-vъn-a-ьń-a-(j-a) stěn-a* ← **jьz-vъn-a-ьń-ь-j-ь* (← **jьz-vъn-a* ‘zunaj’ ← **jьz-* ‘iz’ + **vъnъ* ‘ven’) (Snoj 2003: 860) + **stěn-a*

***zVunajšnja* stena** < **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ь-(j-a) stěn-a* ← **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ь-j-ь* (← **jьz-vъn-a-j-ь* ‘zunaj’) + **stěn-a* (V ≥ ∅ v T355)

vdelana stena < **vъ-děl-a-n-a(-j-a) stěn-a* ← **vъ-děl-a-ti* (← **vъ(n)* ‘v’ + **děl-a-ti* ‘delati’) + **stěn-a*

vanjska stena < **(vańsk)-a-j-a stěn-a* ← hrv. *vanjski* ‘zunanji’ + **stěn-a*

zidna stena < **zid-ьn-a(-j-a) stěn-a* ← **zid-ъ* ‘zid’ + **stěn-a*

ZiD < **zid-ъ* ‘zid’ ← **zid-a-ti* ‘zidati’ ← **zьd-a-ti *zidǫ* (< **zid-jǫ*) ‘z glino, ilovico ali blatom zapolnjevati iz vej narejeno steno’ (Z ≥ *ž* v T370; D ≥ *s* v T198)

***zVunanji* zid** < **jьz-vъn-a-ьń-ь-(j-ь) zid-ъ* ← **jьz-vъn-a-ьń-ь-j-ь* (← **jьz-vъn-a* ‘zunaj’ ← **jьz-* ‘iz’ + **vъnъ* ‘ven’) + **zid-ъ* (V ≥ ∅ v T198, T361)
***zVunAJšnji* zid** < **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ь-j-ь zid-ъ* ← **jьz-vъn-a-j-ьš-ьń-ь-j-ь* (← **jьz-vъn-a-jь* ‘zunaj’ ← **jьz-* ‘iz’ + **vъnъ* ‘ven’) + **zid-ъ*, dalje glej *zvunajšnja stena*, *zid* (V, AJ ≥ ∅ v T315)
glavni zid < **golv-ьn-ъ(-j-ь) zid-ъ* ← **golv-a* ‘glava’ + **zid-ъ*
debeli zid < **debel-ъ(-j-ь) zid-ъ* ← **debel-ъ* ‘debel’ + **zid-ъ*
nosilni zid < **nos-i-l-ьn-ъ(-j-ь) zid-ъ* ← **nos-i-ti* ‘nositi’ + **zid-ъ*
vnanji zid < **vъn-a-ьń-ь-j-ь zid-ъ* ← **vъn-a-ьń-ь-j-ь* + **zid-ъ*

ogel < **ǫgъl-ъ* ‘kot, ogel’
mir < **(myr)-ъ* ← lat. *mūrus* ‘zid, stena’
obod < **ob-(v)od-ъ* ← **ob-(v)esti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **ves-ti* (< **ved-ti* ‘vesti’) (T368, T374 s sekundarnim *h-* v vzglasju)
facada < **(facad)-a* ← ben. it. *fazada* ‘pročelje’
fačada < **(fačad)-a* ← furl. *façade* ‘pročelje’
pare//t < **(paret)-ъ/ь* ← furl. *parêt*, it. *parete* ‘stena, zid’ (// ≥ *n* v T234)
paradana < **(paradan)-a* ← furl. *paradane* ‘deščena pregrada’
rink < **(rink)-ъ* ← nem. *Ring* ‘obod’

3. Posebnosti kartiranja

S črnimi znaki so kartirana splošna poimenovanja, npr. *zid* in *stena*, oz. tista, ki v gradivu niso pomensko opredeljena, medtem ko so specifična poimenovanja kartirana z znaki rdeče barve.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *rink* v T180 in *ogel* v T302.
Kot enkratne besedne zveze s *stena* so kartirani leksemi *zidna stena* v T378, *vdelana stena* v T392 in *vanjska stena* v T345.
Kot enkratne besedne zveze z *zid* so kartirani leksemi *debeli zid* v T386, *vnanji zid* v T411, *glavni zid* v T112 in *nosilni zid* v T102.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *stena* v T097, *zid* v T110 in T135, *paradana* v T093 in T097, *paret* v T234, *obod* v T267 in T366 ter *zunanji zid* v T008, *glavni zid* v T112 in *zvunajšnji zid* v T368.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *ostenjak* ‘hiša iz lesa’ v T411.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V140(a).01 *notranja stena* (2/15); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 349; ASLEF: 5777, 5776; HJA: 631, 1373; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Zunanji zidovi hiše so bili v preteklosti lahko v celoti leseni, v celoti zidani ali pa delno zidani, kar pomeni, da je bil vsaj del hiše lesen. (V literaturi se pojavljata izraza pol zidana in pol lesena, kar je po našem mnenju neustrezno, saj izraz *pol* enačimo z matematičnim odstotkom 50 %, kar pa pri takšnih delno zidanih oziroma delno lesenih stavbah nikoli ni bilo izvedeno v praksi. V naši tipologiji smo se za izraz *delno zidana* odločili, ker so v teh primerih vsaj v celoti pozidani temelji in delno ali v celoti vkopana klet, medtem ko leseni del obsega največ 40 % pritličja ali pa je pritličje v celoti zidano in je nadstropje v celoti leseno. Z nadaljnjimi terminološko čimbolj nevtralnimi tipološkimi oznakami po logiki tehnične izvedbe opredeljujemo tudi take tipe stavb. Zunanja podoba uporabljenih osnovnih gradiv je odločilno vplivala na bolj ali manj vse dosedanje terminologije hiš in tudi drugih stavb.)

Glede na geografsko postavitev v prostor, čas nastanka in tudi socialno poreklo so bili zunanji zidovih hiš lahko leseni, ilovnato-leseni, iz nabite ilovice z ojačitvijo iz vej in dodane mešanice sesekljane slame in plev, zidani iz kamna, zidani iz na soncu sušene glinene opeke, zidani iz žgane gline ali betonske opeke in tudi iz ulitega betona ali montažnih betonskih plošč ter grajeni v kombinaciji z drugimi sodobnimi gradivi, kot so lesena ali kovinska ogrodja, obdana zunaj in znotraj takih zidov z različnimi industrijsko izdelanimi montažnimi ploščami in tudi s steklom.

Gradnja lesenih zunanjih sten (zidov) je bila v zgodovini različna. Po navedbah arheologov so bile take stene poznane že v zgodnjem obdobju kovin, še zlasti pa razširjene v železni dobi, ko so stene gradili iz osnovne skeletne konstrukcije in pokončno pritrjenih desk oziroma plohov – vse zunanje stene (zidovi) takih hiš so bili brez ometov.

V srednjem veku se je že uveljavila gradnja s kladno konstrukcijo brun, ki se je obdržala vse do konca 19. stoletja. Razvili so se različni načini povezovanja brun zlasti na vogalih in ob predelnih stenah, in sicer: utori na križ in različne izvedbe t. i. lastovičjih repov. Sprva so bila bruna zunanjih sten kladnih konstrukcij obdelana le tristrano, s tem da se je na zunaj ohranila naravna debelna izbočenost, pozneje, zlasti v 19. stoletju pa se je na nekaterih območjih (Pohorje, jugozahodna Štajerska) uveljavila štiristrana obdelava brun, ki so bila v kladne (vodoravne) konstrukcije na vogalih povezana z različnimi, pogosto zelo umetelno izvedenimi utori (del Koroške, Zavodnje nad Šoštanjem, Zgornja Savinjska dolina idr.). Tudi take stene od zunaj praviloma niso bile ometane niti nikoli pobeljene – ometi z beljenjem so se praviloma uveljavili le v notranjščini.

Se je pa ometavanje bolj ali manj štiristrano obtesanih brun v kladnih konstrukcijah razvilo na območjih, kjer je bil les manj tesnilno kompakten in je bilo treba reže med bruni na nek način zapolniti, zato je v takih okoljih (severovzhodna Slovenija, Prekmurje) prevladalo ometavanje zunanjih sten (zidov) zlasti z ilovico tako zunaj kot znotraj. Od srede in zlasti ob koncu 19. stoletja se je ponekod na južnem Štajerskem in delu Dolenjske (delno) uveljavila gradnja zunanjih sten (zidov) v t. i. skeletni konstrukciji,

ki je bila izvedena v konstrukciji zlasti vogalnih soh (z utori) in soh ob predelnih stenah, ki so bile v utorih zapolnjene s polnili iz masivnih plohov. Takšne zunanje stene (zidovi) praviloma niso bile ometane ali pobeljene.
V začetku 20. stoletja so se pri nas na obrobju trgov in mest pojavile posamične lesene vile, ki so oblikovno spominjale na vile srednjega razreda iz Severne Amerike. Zgrajene so bile iz osnovne skeletne konstrukcije, lesenih opažev z obeh strani in različnih izolacijskih polnil. Zunanje stene takšnih hiš so graditelji praviloma popleskali z različnimi oljnimi premazi za les, največkrat v oker in tudi rdeči barvi, medtem ko je bilo stavbno pohištvo popleskano rjavo, belo ali zeleno (primeri: Rogaška Slatina, Ljubljana, Krška vas idr.).
Približno v tem času in še posebej med obema svetovnima vojnama je bilo zgrajenih nekaj na pol montažnih lesenih hiš, ki so imele osnovno skeletno konstrukcijo iz pokončnih in prečnih ter opornih tramov, stene pa so bile zunaj in znotraj obite s pokončno pritrjenimi deskami – opaži – (večinoma) z utori. (Podoben princip obijanja sten so v notranjosti zunanjih sten (zidov) uporabili graditelji bolnice Franja, kjer so razvili izvirne oblike tehnike klasične lesene in montažne gradnje.)
Sprva so bile zunanje lesene stene (zidovi) tako kladnih kot skeletnih konstrukcij neometani. Šele ob koncu 19. stoletja so zlasti v osrednji, vzhodni, jugovzhodni in severovzhodni Sloveniji lastniki svoje lesene hiše začeli ometavati, tako da so stene tudi od zunaj obili s klanimi (večinoma) leskovimi ali gabrovimi palicami (pod kotom 45 stopinj), pozneje tudi z nažaganimi smrekovimi letvami, in jih ometali z apnenimi maltami ter redno belili. S tem so skušali zunanjo podobo svojih domov vsaj deloma izenačiti z zidanimi hišami, ki so na večjem delu slovenskega ozemlja od nekdaj veljale za družbeni prestiž.
Iz kamna pozidani zunanji zidovi hiše so bili še do srede 20. stoletja razširjeni na večjem delu slovenskega ozemlja, še zlasti pa v južni, jugozahodni, severozahodni, osrednji, severni in delno tudi v vzhodni Sloveniji. Na našem sredozemskem območju je kamen tudi že v visokem srednjem veku povsem prevladoval nad drugimi gradivi. Za gradnjo so uporabljali različne vrste apnencev in peščenjakov, ki so še danes prevladujoče gradivo številnih istrskih, kraških in vipavskih vasi in tudi mest. Na območjih severne Goriške (danes severne Primorske) so prevladovali apnenci, ki so jih graditelji ponekod spretno dopolnjevali z nekoliko manj obsežnimi lesenimi konstrukcijami sten. Podobno razmerje apnencev in lesa je bilo značilno tudi za druga slovenska območja, le v severovzhodnih območjih je v graditeljstvu večinskega prebivalstva v preteklosti prevladoval les.
Kamniti zunanji zidovi so bili zgrajeni iz delno klesanega kamna (peščenjak, apnenec, skril, rženjak, breča, lehnjak, prodniki iz različnih vrst kamnin) in vezivom iz ilovnate (ilovica, voda), apnene (pesek, apno voda) in podaljšane malte (v natančno določenih razmerjih peska, apna in vode ter cementa). Večina zunanjih zidov hiš je bila ometana s finimi apneno-maltnimi ometi in v teh primerih tudi pobeljena, vendar

ne nujno povsod (Slovenska Istra, Kras). Hiše brez ometov so sicer tudi obstajale, vendar ne iz kakršnihkoli idealiziranih namenov poudarjanja osnovne kamnite strukture in fugiranja stikov med kamni, temveč predvsem zaradi pomanjkanja finančnih virov.

Zunanji zidovi hiš, zlasti njihova glavna pročelja, so premožnejši prebivalci v preteklosti krasili predvsem z nabožnimi motivi. Takšno krašenje se je uveljavilo zlasti na alpskem območju oziroma na Cerkljanskem, Idrijskem, Škofjeloškem, Kobariškem, Bovškem, na severozahodnem Gorenjskem (npr. Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni) in tudi v nekaterih krajih zahodne in jugozahodne Štajerske. Ponekod so bili zidovi glavnih pročelij hiš opremljeni še s stenskimi nišami apsidalnih oblik, ki so bile lahko poslikane ali so vanje postavljali nabožne kipce, najpogosteje Mater Božjo ali Križanega.

Ilovnato-lesene zunanje stene (zidovi) so bile poznane že v pradavnini in so se ohranile vse do današnjih dni. Še do srede 20. stoletja so bile razširjene v vzhodni in severovzhodni Sloveniji. Zgrajene so bile iz nosilnih okroglih ali obtesanih stebrov in vmesnih kolov ter iz enojnih ali dvojnih opletov iz vej ter ilovnatih polnil. Take zunanje stene so imele praviloma ilovnate in le redko apnene omete. Pobeljene so bile z apnenim mlekom, ki so mu dodajali različna barvila (npr. modra galica, razne vrste glin v rdečkastorjavem barvnem tonu.

Apneno-lesene (predalčaste) zunanje stene so bile razširjene ponekod na Dolenjskem ob zgornjem in srednjem toku reke Krke, na Štajerskem (Dravinjska dolina) in drugod. Zgrajene so bile iz osnovne lesene skeletne konstrukcije s sohami in podpornimi rokami in zapolnjene s kamnito ali žgano glineno opeko, vezivo pa je bila apnena malta. Na Štajerskem v Dravinjski dolini so revnejši graditelji še v 30. letih 20. stoletja za polnila uporabljali apneno malto, kamenje vseh vrst in gradbeni odpad, ki so ga med osnovno leseno konstrukcijo vgrajevali podobno kot v vzhodni Sloveniji graditelji ilovnatih nabijanic oziroma butanih hiš, torej so tak material polagali v prej pripravljen lesen opaž, ki so ga po zadostni osušitvi stene odstranili. Od začetka 20. stoletja dalje se je na splošno uveljavljala gradnja z žgano glineno opeko, od 70. let 20. stoletja naprej pa gradnja z industrijsko izdelanimi glinenimi votlaki in približno sočasno še gradnja s cementnimi votlaki in drugimi industrijsko izdelanimi opekami in moduli.

Vse zunanje zidove hiš so graditelji ometali še pred vselitvijo, vendar pa je ostalo povsod po Sloveniji vse do danes kar nekaj hiš, zgrajenih iz glinene opeke, brez fasadnih ometov, kar je bila največkrat posledica vselitve v nedokončano stavbo zaradi stanovanjske stiske in pomanjkanja denarja v času gradnje in tudi pozneje.

Prim.: Cevc 1984; SEL 2004; Zidar 2006

7. Skica

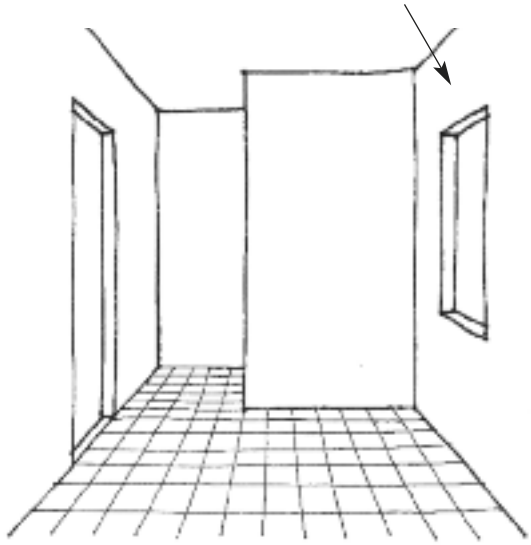

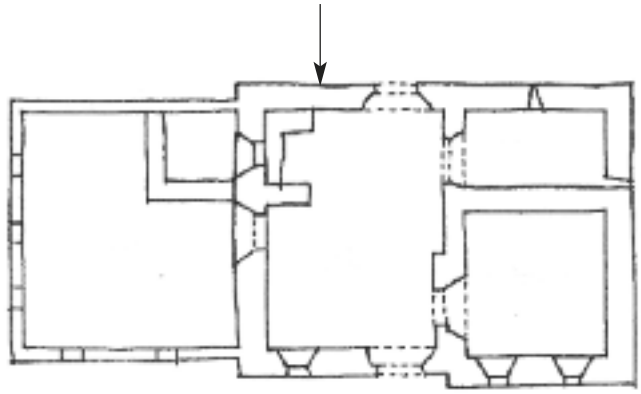

Komentar in karta: 2/17

SLA V142.01 ‘omet’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘na zid enakomerno nanesena malta’, knj. *omèt* (*ȅ*), se v narečjih najpogosteje uporabljajo leksemi, prevzeti iz germanskih in romanskih jezikov. V osrednjih narečjih prevladujejo leksemi z *-rajh-*, tj. *rajh*, *rajha*, *obrajh*, *frajh* in *frajhovina*, v severnih *puc* in *ferpuc*, v severovzhodnih *mort*/*mord* in *majtar*, v zahodnih narečjih pa *malta*. Leksem *omet* je redek, kot samostojno poimenovanje je prisoten le v štajerski narečni skupini, drugod pa se pojavlja večinoma kot dvojnično poimenovanje z označevalnikom novejše (T236, T241) ali s posebnim pomenom (‘iz blata’ v T378 in ‘drugi sloj’ v T383). Leksema *omaz* in *zmaz* se uporabljata v manjšem arealu v panonski narečni skupini, medtem ko sta leksema *žbuk-* in *fasada* redka in razpršena. V nekaterih točkah samostalniškega poimenovanja ne poznajo, pač pa tam uporabljajo (iz)glagolske oblike, npr. *obrajhano*, *rajhanje*, *rajhati*, *obvrženo* in *ven spucano*, ki pa niso analizirane.

Zapisani leksemi imajo v posameznih govorih še dodatne pomenske oznake, nanašajoče se npr. na videz (pomen ‘sveže’ imata leksema *malta* v T185 in *mort*/*mord* v T260, pomen ‘suho’ pa leksem *rajh* v T185), na način nanašanja ometa (*čakaturan* ‘ometano na slamo’ v T066) ali na snov, iz katere je omet (*omet* ‘iz blata’ v T378, *žbuk-* ‘iz malte’ v T383, *zmaz* ‘iz blata, plev in apna’ v T401, *mort*/*mord* ‘iz apna in peska’ v T378), leksem *šeftat* v T170 ima pomen ‘omet na stropu’. Leksema *frajh* v T252 in *malta* v T236 sta opredeljena kot starejši različici.

2. Morfološka analiza

omet < **o(b)-met-ъ* ← **o(b)-met-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **met-a-ti* ‘metati’ ← **mesti* (< **met-ti*) ‘mesti, pometati, metati’

zmaz < **sъ-maz-ъ* ← **sъ-maz-a-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **maz-a-ti* ‘mazati’

omaz < **o(b)-maz-ъ* ← **o(b)-maz-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **maz-a-ti* ‘mazati’

zid < **zid-ъ* ‘zid’ ← **zid-a-ti* ‘zidati’ ← **zъd-a-ti* **zidǫ* (< **zid-jǫ*) ‘z glino, ilovico ali blatom zapolnjevati iz vej narejeno steno’

rajh < **rajx-ъ*, nejasno, morda imitativnega izvora (ESSJ III: 146, Snoj 2003: 158)

rajha < **rajx-a*

rajhanje < **rajx-a-n-ьj-e* ← **rajx-a-ti*

obrajh < **ob-rajx-ъ* ← **ob-rajx-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **rajx-ъ*

Frajh < **frajx-ъ* (F ≥ *p* v T174, T175, T176, T177, T214, T219, T228, T229)
frajhovina < **frajx-ov-in-a* ← **frajx-ъ*
mAlta < **(malt)-a* ← it. *malta*, furl. *malte* ‘malta, omet’ (A ≥ *e* v T285, T290, T291)
majtar < **(majtar)-ъ* ← nem. *Malter* ‘malta’ ali madž. *malter* ‘malta’ (po disimilaciji *l–r* ≥ *j–r*)
mort*/*mord < (**mort)-ъ*/**(mord)-ъ*, nejasno, prim. stvnem. *morter* ‘malta’, nem. *Mörtel* ‘malta’
špricmort < **(špricmort)-ъ*, nejasno, prim. nem. *Spritzmörtel* ‘brizgana malta’
puc < **(puc)-ъ* ← nem. *Putz* ‘omet’
ferpuc < **(ferpuc)-ъ* ← nem. *Verputz* ‘omet’
žbuk- < **(žbuk)-* ← hrv. *žbuka* ‘omet’
lapor < **(lapoŕ)-ь*, prevzeto od predslovanskih staroselcev, morda v zvezi z lj. lat. **albāris* ‘belkast’ (Snoj 2003: 345)
mir < **(myr)-ъ* ← lat. *mūrus* ‘zid’
čakatur, nejasno, verjetno v zvezi s *štokatur* ← nem. *Stuckatur* ← it. *stuccatura* po prehodu *š-* ≥ *č-*; prim. tudi medmursko hrv. *čeketur* ‘strop iz debelih desk’
čakaturan, nejasno, glej *čakatur*
šeftat, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *čakaturan* v T044, *mir* v T051, *zid* v T331 in *lapor* v T391, ki jih zaradi odsotnosti pomenskih pojasnil ni mogoče z gotovostjo obravnavati kot relevantne.
Kot enkratnice z *-rajh-* so kartirani leksemi *obrajh* v T194, *rajhanje* v T102 in *frajhovina* v T395.
Kot enkratnica z *mort-* je kartiran leksem *špricmort* v T364, ki ga je sicer kot drugi leksem ob leksemu *omet* mogoče obravnavati kot specifično in ne splošno poimenovanje, kar pa zaradi odsotnosti podatkov o pomenu leksema ni dokončno razjasnjeno.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *rajh* v T097, *šeftat* v T170, *malta* v T202 in T234, *omet* v T236 in T415, *frajh* v T176, T287 in T381 in *čakatur* ‘omet s slamo’ v T049 ter besednovrstno neustrezni odgovor *obrajhano* v T097.
Kot nerelevanten je kartiran leksem *bąjsa* ‘barva na leseni steni’, zapisan v T049. Leksem *fasada*, zapisan v točkah T407, T408, T409, T413 in T415, ima najverjetneje pomen ‘zunanja stran stavbe’, zato je tudi ta na karti kartiran kot nerelevanten odgovor.
Kot nerelevantni so kartirani besednovrstno neustrezni odgovori: *obrajhano* v T064, T070, T079 in T144, (*ven*) *spucano* v T404, *ometali* v T385, *ometati* v T311, *obrajhati* v T066 in *obvrženo* v T002 in pomensko neustrezen leksem *maltra* v T003, ki poimenuje snov, iz katere je omet.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V139.01 *strop* (2/14); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: 36

6. Etnološka osvetlitev
Ometi so bili v preteklosti in so tudi danes izdelani iz različnih vrst malt, ki se delijo v dve osnovni skupini, in sicer na zračne in hidravlične malte. Zračne malte vežejo in se strjujejo samo na stiku z zrakom, zato se njihovo strjevanje upočasni v zelo vlažnem okolju. Hidravlične malte vežejo tako na zraku kot tudi v vodi in se hitreje strjujejo in so odpornejše v vlažnem okolju. V preteklosti in vse do začetka 20. stoletja, ko se je splošno uveljavil cement in je nastopila doba hidravličnih malt, je bila med zračnimi maltami najbolj pogosta starodavna ilovnata malta (vezivo je ilovica, pogosto ji za večjo trdnost dodajajo sesekljano slamo in žitne pleve, redči se z vodo), nato apnena malta (agregat je pesek, vezivo apno, redči se z vodo), štukaturna malta (agregat sta marmornati prah in sadra, tj. kalcijev sulfat z vezano kristalno vodo, vezivo gašeno apno, redči se z vodo) in mavčna malta (agregat in vezivo v celoti nadomešča mavec, tj. kalcijev polhidrat, ki nastane iz žgane sadre pri segrevanju na 100° C).
Med hidravličnimi maltami sta najbolj poznani in v sodobnem gradbeništvu zelo uporabni cementna (agregat je pesek, vezivo je cement, redči se z vodo) in podaljšana malta (približen recept za izdelavo, ki ga pozna večina ljubiteljskih graditeljev: agregat je pesek (deset lopat), vezivo pa sta apno (tri lopate) in cement (ena lopata), redči se z vodo).
Iz teh zračnih in hidravličnih malt so nastajali različno izvedeni ometi na zunanjih zidovih hiš. Med najstarejše, če že ne prvobitne na našem ozemlju sodi ilovnati omet, izdelan iz ilovnate malte. Poznan je bil že v neolitskem obdobju. (Arheologi ostankom ilovnatih ometov, ki so se ohranili iz najstarejših obdobij človeške zgodovine, pravijo hišni lep. Ilovica, ki je bila namazana na pleteno leseno ogrodje stavbe, se je na mestih ob ognjiščih sčasoma tako utrdila in spremenila strukturo kot žgana glina oziroma žgana ilovica in je postala skorajda neuničljiva ter se je ohranila več stoletij. Ilovnati omet je bil v rabi približno do konca 19. stol. Splošno razširjen je bil v severovzhodni, vzhodni in jugovzhodni Sloveniji, v severovzhodni Sloveniji in zlasti na Goričkem (Strehovski in Filovski breg) pa še danes z ilovnato malto obnavljajo poškodovane ilovnate omete predvsem na lesenih hišah oziroma stanovanjskih in gospodarskih delih vinogradniških stavb – kleti. Ilovnati ometi so vsebovali sesekljano slamo in žitne pleve, navadno pa so se oprijemali lesenih sten, ki so jih ponekod pred ometavanjem obili s preklanimi leskovimi ali gabrovimi letvami, sicer pa so ilovnato malto večinoma nanašali neposredno na leseno osnovo in se je omet dodatno utrjeval na podlago z rednim letnim beljenjem z apnenim mlekom ali raztopljenimi glinami različnih barv v času pred veliko nočjo. Na nekaterih

ilovnatih ometih je bilo mogoče prepoznati in prešteti tudi po več kot štirideset beljenj (beležev), največ apneno belih, pa tudi z dodatki barvil. V take beleže po ponavadi vmešavali kravje iztrebke, da so povečali razkužilno moč (amoniak) in vezivnost (neprebavljena celulozna vlakna).
Ilovnate omete na armaturni podlagi iz letev ali trstike na zunanjosti lesenih sten so ponekod poznali pod imenom *štokodór*, saj je bila tehnika in tudi oblikovanje ometov podobna likovno in gradbeno zahtevnejšim izvedbam ometov na stavbah privilegiranih družbenih slojev, zlasti v cerkvah, gradovih, dvorcih, palačah idr. Tak *štokodór* na letvah na kmečkih hišah je izpričan od 17. stoletja dalje, zlasti pogost pa je bil v 19. stoletju na lesenih hišah na Kranjskem, saj so z njim ustvarjali videz zidanih stavb. (Štokodor na stenski ali stropni trstiki se je v zadnji tretjini 20. stoletja obdržal le še pri obnovitvenih delih, danes omete s trstiko izvajajo le še pri obnovi kulturne dediščine, če je zaščiteni objekt že v osnovi vseboval take omete.)
Apneni ometi so bili uveljavljeni v bivalnih okoljih višjih družbenih plasti. Razširjeni so bili na vsem današnjem slovenskem ozemlju. Kot najstarejši so se ohranili gotski in pozneje še renesančni in baročni zaglajeni ometi, ki so jih zidarji na večinoma kamnito podlago (zid) nanašali z različno oblikovanimi zidarskimi žlicami. Marsikje so se ohranili ti stari ometi značilnega videza in s sledovi zidarskih žlic. Pri najbolj reprezentančnih stavbah so v take sveže omete vrezovali različne ornamente in smernice za nadaljnjo poslikavo zlasti na vogalih (t. i. šivani robovi), vodoravnih pasovih med etažami, ob poslikavah in drugod.
Razvito je bilo tudi štukaterstvo, to je umetnostna obrt izdelovanja plastičnega reliefnega ali figuralnega stavbnega okrasja tako v notranjščinah kot na zunanjščinah hiš. Ohranjenih je kar nekaj primerov takšnega fasadnega krašenja (hiša na Ptuju z rastlinskimi ornamenti na pročelju, ki nekatere spominjajo na obraze kurentov, Logarjeva hiša tik pod kamniškim gradom, hiše v Kunšperku, v Rogatcu in drugod). Najzgodnejši ohranjeni primeri štukatur na Slovenskem so iz 16. stoletja. Že v drugi polovici 19. stoletja so se uveljavili sestavljivi in montažni moduli iz štukaturne mešanice, tudi sadre, za reliefno krašenje reprezentančnih notranjih prostorov (npr. Vila Bella na Bledu), danes prevladujejo moduli iz stiropora. Štukaterstvo je po drugi svetovni vojni kot obrt popolnoma zamrlo, čeprav že izdelane štukature iz različnih gradiv, kupljene v velikih trgovinah z gradbenim materialom, še vedno uporabljajo za okraševanje stanovanj.
Z razvojem gradbeniških tehnik zlasti v 2. polovici 19. stoletja so se uveljavili apneni zaribani ometi, ki so jih zidarji izvajali z dodatnim zidarskim orodjem, zlasti s t. i. zidarskimi deskami, s katerimi so oblikovali izravnalne pasove (*faže*), z ravnimi latami za izravnavo fasadnih polj in drugimi. Sčasoma se je uveljavilo dvoplastno nanašanje ometov, in sicer najprej grobi apneni, po njihovi utrditvi pa še fini zaribani apneni ometi. Navadno so takšne omete graditelji še pobelili, večinoma z apnenimi beleži, ki so jim dodajali industrijsko izdelana barvila.
Z uveljavljanjem hidravličnih malt, zlasti cementne in podaljšane malte, se omenjeni delovni postopki niso bistveno spremenili, le grobi ometi so imeli primešane cemente.

Na kamnitih zidovih še danes na trdo podlago najprej nanesejo grobo cementno malto, da sprime razpoke in poveže podlago, nato grobi omet iz podaljšane malte in nazadnje še fini omet iz mivke, apna, nekaj cementa in vode.
V začetku 60. let 20. stoletja so se na novozgrajenih hišah uveljavljali ometi z mehanskim strganjem grobih ometov iz podaljšane malte – ponekod so bili poznani pod imenom *edlpuc*. V naslednjih letih so se uveljavile še druge nove tehnike ometavanja, kot je na primer bavarski omet (vodoravno drgnjenje stiropora po sveže nanešeni podaljšani malti).

Prim.: Hazler 2000; Hazler 2000c; Kavčič 2001; Klajder 2006; Novljan 2000; Verbovšek Judež 2000

7. Skica

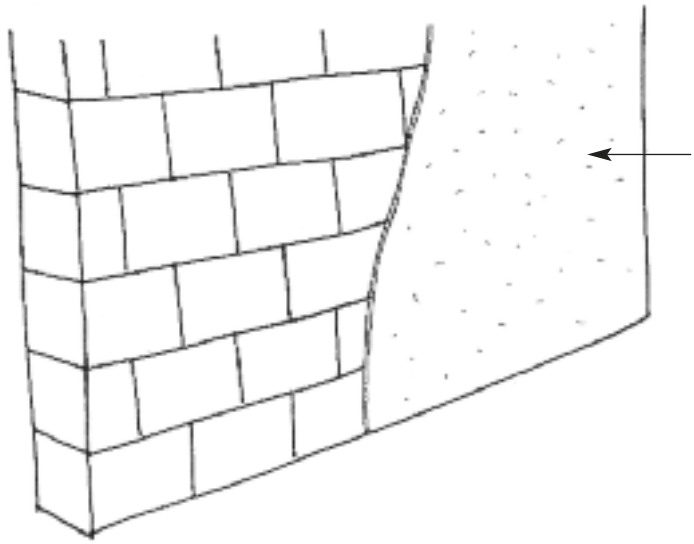

Komentar in karta: 2/18

SLA V141(a).01 ‘zidna opeka’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘izdelek, navadno iz gline, za zidanje’, knj. *zídna opéka* (*î ę̂*) sta najpogosteje uporabljeni prevzeti poimenovanji *cegl-*, ki prevladuje v osrednjih in zahodnih narečjih, ter *cigl-*, ki prevladuje v štajerskih in panonskih narečjih. Oba se pojavljata tudi v besednih zvezah kot *zidni cegel*, *zidni cigel* in *zidarski cigel*. V narečjih v stiku z romanskimi je v rabi poimenovanje *modon*. Druga, veliko manj pogosta poimenovanja, so *zidak*, *tavela* in *opeka*.

2. Morfološka analiza

opeka < **o(b)-pek-a* ← **o(b)-peťi* ‘zapeči, ožgati’ ← **o(b)-* ‘ob, pri, okoli’ + **peťi* (< **pek-ti*) ‘peči’
zidak < **zid-ak-ъ* ← **zid-ъ* ‘zid’
votlak < **ǫtьl-ak-ъ* ← **ǫtьl-ъ* ‘prazen, votel’
cegl- < **(cěgъl)-ъ* ← stvnem. *ziagal* ‘opeka’ (> nem. *Ziegel* ‘opeka’)
zidni cegel < **zid-ьn-ъ-j-ь (cěgъl)-ъ* ← **zid-ъ* ‘zid’ + **(cěgъl)-ъ*
navaden cegel < **na-vad-ьn-ъ (cěgъl)-ъ* ← **na-vad-a* ‘navada’ + **(cěgъl)-ъ*
cegel za mir < **(cěgъl)-ъ za (myr)-ъ* ← **(cěgъl)-ъ* + **za* ‘za’ + **(myr)-ъ* ‘zid’ (← lat. *mūrus* ‘zid’)
cegel za zidanje < **(cěgъl)-ъ za zid-a-n-ьj-e* ← **(cěgъl)-ъ* + **za* ‘za’ + **zid-a-ti* ‘zidati’
cigl- < **(cigъl)-ъ* ← nem. *Ziegel* ‘opeka’
zidni cigel < **zid-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **zid-ъ* ‘zid’ + **(cigъl)-ъ*
zidarski cigel < **zid-ar-ьsk-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **zid-aŕ-ь* ‘zidar’ + **(cigъl)-ъ*
zidatji cigel < **zid-a-t-ьj-ь (cigъl)-ъ* ← **zid-ъ* ‘zid’ + **(cigъl)-ъ*
tolsti cigel < **tъlst-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **tъlst-ь* ‘debel’ + **(cigъl)-ъ*
kvader < **(kvadr)-ъ* ← nem. *Quader* (← lat. *quadrus (lapis)* ‘štirikoten (kamen)’)
modelarec < **(model)-ar-ьc-ь* ← nem. *Modell* ‘kalup, vzorec, model’
modon < **(modon)-ъ* ← furl. *modon* ‘opeka, zidak’
maton < **(maton)-ъ* ← it. *mattone* ‘opeka, zidak’
tavela < **(tavel)-a* ← it. *tavella*, furl. *tavele* ‘votli tlakovec’
maver < **(mavr)-ъ* ← nem. *Mauer* ‘zid’
mavrovec < **(mavr)-ov-ьc-ь*
pirakota, nejasno, morda v povezavi s *terakota* ‘neloščena, trdo žgana glina’
ristovec, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *kvader* v T030, *pirakota* v T112, *maton* v T121, *maver* v T322 in *opeka* v T334.
Kot enkratni besedni zvezi s *cigel* z levim prilastkom sta kartirana odgovora *zidatji cigel* v T402 in *tolsti cigel* v T403.
Kot enkratna besedna zveza s *cegel* z levim prilastkom je kartiran odgovor *zidarski cegel* v T282.
Kot enkratni besedni zvezi s *cegel* z desnim prilastkom sta kartirana odgovora *cegel za mir* v T020 in *cegel za zidanje* v T195.
Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *opeka* v T202, T275, T316 in T359, *modelarec* v T234, *zidak* v T268, *cegel za zidanje* v T267, *navaden cegel* v T269, *mavrovec* in *ristovec* v T313 ter *votlak* v T383.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj karte
SLA: V141(b).01 *strešna opeka* (2/19); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 4403, 5821; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Na Slovenskem so bile splošno v rabi vsaj tri temeljne vrste zidnih opek: na soncu sušene glinene opeke (*adobé*, *čerpič*), opeke iz žgane gline in betonske opeke.
Na soncu sušene glinene opeke pri nas segajo že v rimsko dobo. S takšno opeko razmeroma velikih dimenzij (približne velikosti 20 × 20 × 40 cm) so še v 19. in prvi polovici 20. stoletja gradili v vzhodni Sloveniji v okolici Rogatca (Tlake) in v Ormoško-ljutomerskih goricah (nekaj primerov takšnih opek je ohranjenih na rojstnem domu Frana Miklošiča v Radomerščaku pri Ljutomeru). Vezivo je bila v vodi razredčena (gosto tekoča) glina, ki so jo zidarji polivali med zidake.
Čeprav tudi raba žgane glinene opeke pri nas sega že v rimsko obdobje, se je njena uporaba splošno uveljavila v drugi polovici 19. v mestih in trgih ter zlasti od začetka 20. stoletja dalje. Sprva so bile žgane opeke nekoliko večjih dimenzij od današnjih polnih *modularcev*. Polne žgane glinene opeke so izdelovali v podeželskih (tudi kmečkih) opekarnah – *cegelnicah*) zlasti v okolici Celja (Ljubečna), v Spodnji Savinjski dolini (ob vznožju Zasavskega hribovja), na območju južnega Pohorja (Oplotnica) pa tudi drugod. Opeko so izdelovali poklicni ali priložnostni opekarji, pa tudi graditelji tako za lastne potrebe kot za prodajo.
Od 70. let 20. stoletja naprej se je splošno uveljavila gradnja z industrijsko izdelanimi glinenimi votlaki, približno sočasno pa tudi gradnja s cementnimi votlaki, ki so jih izdelovali graditelji sami, zlasti pa obrtniki, mali podjetniki za izdelavo različnih betonskih izdelkov, kot so zidna in strešna opeka, robniki, oporniki za ograje idr.

Prim.: Blažič 2001; Kregar 1947; Pšajd 2012; SEL 2004; Zbašnik-Senegačnik 2002; Žarnić 1998;

7. Skica

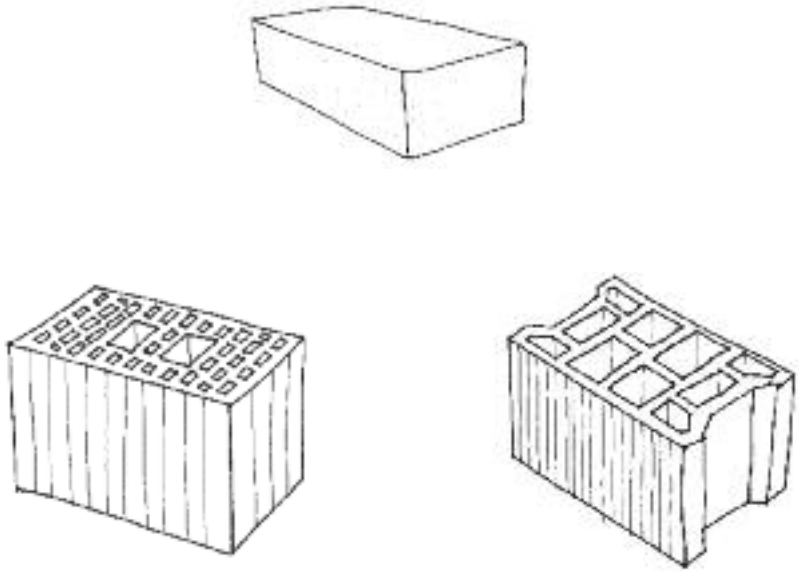

Komentar in karta: 2/19

SLA V141(b).01 ‘strešna opeka’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘izdelek različnih oblik, navadno iz žgane gline, za pokrivanje ostrešja’, knj. *strẽšna opẽka* (*ę̑ ę̑*), sta najpogosteje uporabljeni izposojenki *cegel*, tudi v oblikah *cegla*, *ceglo*, ter *cigel*, tudi v oblikah *cigla* in *ciglo*, obe večkrat tudi v besednih zvezah kot *strešni cegel*/*ceglo* in *cegel za (na) streho* ter *strešni cigel*, *krovni cigel* in *pokrivatji cigel*. V primorskih narečjih se v arealu pojavlja poimenovanje *korc-*, v prekmurskem in prleškem *črep*, v istrskem in čiškem pa *kopa*. Manj pogosta poimenovanja so *strešnik*, *strešnjak*, *šintelj-*, *tavela*, *planela*, *planeta*, *modon*, *kop*, *opeka*, *bobrovec* in *ternit*.

2. Morfološka analiza

opeka < **o(b)-pek-a* ← **o(b)-peťi* ‘zapeči, ožgati’ ← **o(b)-* ‘ob, pri, okoli’ + **peťi* (< **pek-ti*) ‘peči’

strešnik < **strěš-ьn-ik-ъ* ← **strěx-a* ‘streha’

strešnjak < * *strěš-ьń-ak-ъ*

črep < **čerp-ъ* ‘lončena posoda, črepinja’

črepnje, nejasno, morda **čerp-ьn-ьj-e* ← **čerp-ъ* ‘strešna opeka’

(z metatezo *č–p* ≥ *p–č* (*prčnje*) v T405)

korc- < **kor-ьc-ь* ←**kor-a* ‘skorja, lubje’

žlebnik < **želb-ьn-ik-ъ* ← **želb-ъ* ‘žleb’

žlebec < **želb-ьc-ь*

žlebnjak < **želb-ьń-ak-ъ*

skalice < **skal-ic-ę* ← **skal-a* ‘skala, kamen’

rebrnik < **rebr-ьn-ik-ъ* ← **rebr-o* ‘rebro’

korito < **koryt-o* ‘korito, žleb’

pokrivač < **po-kry-va-č-ь* ← **po-kry-va-ti* ← **po-kry-ti* ‘pokriti’ ← **po-* ‘po’ + **kry-ti* ‘kriti, pokrivati’

cegel < **(cěgъl)-ъ* ← stvnem. *ziagal* ‘opeka’ (> nem. *Ziegel* ‘opeka’)

cegla < **(cěgъl)-a*

cegLo < **(cěgъl)-o* (L ≥ ∅ v T003, T137, T140, T194, T208 in T283)

gruntcegel < **(gruntcěgl)-ъ* ← srvnem. *grunt* ‘tla, zemlja, posestvo’, nem. *Grunt* ‘tla, zemlja, temelj, osnova’ + **(cěgъl)-ъ*

(ta) strešni cegel/ceglo < **ta strěš-ьn-ъ-j-ь (cěgъl)-ъ*/*(cěgъl)-o* ← (**ta*/**tь*/**tě*/**tę* ‘ta’) + **strěx-a* ‘streha’ + **(cěgъl)-ъ*

žgan cegel < **žьg-a-n-ъ (cěgъl)-ъ ← **žьg-a-ti* ‘žgati’ + **(cěgъl)-ъ*
folc cegel < **(folz)-∅ (cěgъl)-ъ* ← nem. *Falz* ‘žleb’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*) + **(cěgъl)-ъ*
cegel za (na) streho < **(cěgъl)-ъ za* (*na* ‘na’) *strěx-ǫ* ← **(cěgъl)-ъ* + **za* ‘za’ + **na* ‘na’ + **strěx-a* ‘streha’
cigel < **(cigъl)-ъ* ← nem. *Ziegel* ‘opeka’
dohcigel < **(doxcigl)-ъ* ← nem. *Dachziegel* ‘strešnik’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
dahcigel < **(doxcigl)-ъ* ← nem. *Dachziegel* ‘strešnik’
pokrivni cigel < **po-kry-v-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **po-kry-va-ti* (← **po-kry-ti* ← **po* ‘po’ + **kry-ti* ‘kriti’) + **(cigъl)-ъ*
pokrivati cigel < **po-kry-va-t-ъ-j-ь (cigъl)-ъ*
pokrivatji cigel < **po-kryv-a-t-ьj-ь (cigъl)-ъ*
pokrivatni cigel < **po-kry-va-t-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ*
krovni cigel < **krov-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **krov-ъ* ‘streha’ + **(cigъl)-ъ*
pokrovni cigel < **po-krov-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **po* ‘po’ + **krov-ъ* ‘streha’ + **(cigъl)-ъ*
strešni cigel/ciglo < **strěš-ьn-ъ-j-ь (cigъl)-ъ/(cigъl)-o* ← **strěx-a* ‘streha’ + **(cigъl)-ъ*
tolsti cigel < **tъlst-ъ-j-ь (cigъl)-ъ* ← **tъlst-ъ* ‘debel’ + **(cigъl)-ъ*
cigla < **(cigъl)-a*
cigLo < **(cigъL)-o* (L ≥ ∅ v 409)
šiNTelj- < **(šinTĺ)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Schindel* ‘skodla’ (N ≥ ∅ v T155; -Tl- ≥ *-kl-* v T034, T049, T067, T155)
špičak < **(špič)-ak-ъ* ← nem. *Spitze* ‘konica’
kvader < **(kvadr)-ъ* ← nem. *Quader*
tavela < **(tavel)-a* ← it. *tavella*, furl. *tavele* ‘votli tlakovec’
planela < **(planel)-a* ← furl. *planele* ‘strešnik’
modon < **(modon)-ъ* ← furl. *modon* ‘opeka, zidak’
maton < **(maton)-ъ* ← it. *mattone* ‘opeka, zidak’
kop < **(kop)-ъ* ← furl. *cop*, it. *coppo* ‘strešna opeka’
kopa < **(kop)-a*
ternit < **(ternit)-ъ* ← knj. slov. *eternit* ‘zmes cementa in azbesta za izdelavo trdnih plošč, cevi’
internit plata < **(internit)-ъ* + **(plat)-a* ← knj. slov. *eternit* + nar. slov. *plata* ‘plošča’ (← srvnem. *platte* ‘plošča’ > nem. *Platte* ‘plošča’)
bobrovec, nejasno
kavklar, nejasno
kavker, nejasno, verjetno v povezavi s *kavklar*
šindra, nejasno, morda v povezavi z nem. *Schindel* ‘skodla’ s prehodom *dl* ≥ *dr*
planeta, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *maton* v T121, *kavker* in *korito* v T148, *kavklar* v T156, *špičak* v T201, *kvader* v T298, *opeka* v T334, *pokrivač* v T388 in *šindra* v T417.
Kot enkratnici s *črep-* sta kartirana leksema *črepnje* in metatonirana različica *prčnje* v T405.
Kot enkratnici z *žleb-* sta kartirana leksema *žlebci* v T156 in *žlebnik* v T255.
Kot enkratnici s *cegl-* sta kartirana leksema *gruntcegel* v T010 in *dahcegel* v T415.
Kot enkratna besedna zveza s *cegel* z levim prilastkom je kartirana besedna zveza *žgan cegel* v T299.
Kot enkratnica s *cigl-* je kartiran leksem *dohcigel* v T364.
Kot enkratna besedna zveza z levim prilastkom s *cigel* so kartirane besedne zveze: *krovni cigel* v T308, *pokrivni cigel* v T372, *cigel pokrovni* v T386, *pokrivatni cigel* v T397, *pokrivati cigel* v T401 in *tolsti cigel* v T403.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirana poimenovanja: *internit plata* v T049, *korec* v T085, T090 in T155, *korci* v T161, *planeta* v T097 in T166, *korito* in *kopa* v T148, *šinteljn* v T155, *skalce* v T159, *strešni cegel* v T193, T234 in T269, *cegel za streho* v T267, *folc cegel* v T299, *rebrniki* v T300, *opeka* v T316 in T359, *kvader* v T317, *žlebnjak* v T351, *črep* v T381 in *pokrivatji cigel* v T404.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V 141(a).01 *zidna opeka* (2/18); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: 336; ASLEF: 4402, 5803; HJA: 639; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Strešne opeke so praviloma kamnite in iz žgane gline. Na Slovenskem so vsaj štiri glavna nahajališča skriljevih in apnenčastih kamnin, ki so primerne za obdelavo, klesanje strešne kritine oziroma strešnih opek. Kamnite kritine so vsaj od visokega srednjega veka klesali in obdelovali na Škofjeloškem (kamnolom v Zalem Logu – glineni skrilavci), v okolici Lukovice pri Domžalah (glineni skrilavci), na južnem Pohorju v Paki, Hudinji, Oplotnici, Zlakovi (metamorfni skrilavci), na območju Krasa in Vipavske doline (Škrlje – apnenčasti skril – plošče za izdelavo kritine). Na vseh teh območjih so s kamnom prekrivali predvsem sakralne stave (cerkve, kapele) in tudi številne zasebne hiše. Na Škofjeloško so znanje izdelave take kritine domnevno prinesli kolonisti z Bavarske. Zelo kakovosten skril so kopali tudi v okolici Lukovice in vse do 80. let 20. stoletja so bile s to kritino prekrite številne bogate kmečke in furmanske gostilne na območju Trojan vse do Lukovice. Zelo kakovosten skril še

danes lomijo na območju južnega Pohorja, na Hudinji, Paki, v okolici Zreč in v Oplotnici. Ta kritina izhaja iz lomljivih metamorfnih skrilavcev, ki so zelo trdni in so jih za kritino cerkva, gradov in dvorcev ter tudi kapel in bogatih kmečkih hiš uporabljali že v poznem srednjem veku. Kot zelo kakovostna kritina so se s kamni oziroma s skriljem pokrite strehe obdržale vse do danes. Tudi v našem delu sredozemskega območja je bilo razširjeno kritje s strešno opeko, izklesano iz apnenčastih plošč – ta opeka je bila nekoliko debelejša od pohorske in še zlasti škofjeloške oziroma lukoviške. Kritje s to kritino je bilo zahtevno in jo danes obvlada le še malo obrtnikov. Tako kot pri vseh drugih kamnitih kritinah je bila tudi tu potrebna zelo močna strešna konstrukcija, prekritje podlage z deskami in zahtevno, drugod nepoznano zalivanje z maltno osnovo pod primernim naklonom. Takšne kritine so bile nekdaj splošno razširjene v obalnih mestih, pa tudi na številnih cerkvah v zaledju, na bogatih kmečkih hišah in po podobnem socialnem vzorcu še zlasti na območju Krasa in Vipavske doline.

Med kritinami iz gline so najbolj poznani bobrovec, enojni opečni zareznik in dvojni opečni zareznik ter korec. Bobrovec je kritina, ki se je na Slovenskem splošno uveljavila ob koncu 18. in zlasti v 19. stoletju, in še to predvsem v urbanih središčih in na objektih privilegiranih družbenih slojev. V kmečkem stavbarstvu večinskega prebivalstva se je uveljavljal neenakomerno in v različnih časovnih obdobjih. Vsekakor ga marsikje na Štajerskem poznajo že od druge polovice 19. stoletja in iz obdobja med svetovnima vojnama, razširjen pa je bil tudi na območju osrednje Slovenije.

V letih po 1. svetovni vojni in med svetovnima vojnama se je postopoma uveljavljal enojni zareznik. Zelo znana je bila opekarna v Ribnici, kjer so izdelovali t. i. *ribničana*, pa tudi opekarna v Ljubečni pri Celju, kjer so izdelovali izjemno kakovosten zareznik, ki še danes prekriva nekatere hiše v okolici Celja.

Po 2. svetovni vojni je na tržišče prodrl zlasti dvojni opečni zareznik, ki je bil bolj masiven in valovit kot enojni – izdelovali so ga v nekaterih jugoslovanskih republikah (kot blagovna znamka se je najbolj uveljavila *kikinda*, tj. glineni dvojni zareznik iz tovarne v Kikindi v Srbiji). Ta vrsta kritine se je splošno uveljavila v 70. in 80. letih 20. stoletja in še danes prekriva številne strehe na Slovenskem.

Na sredozemskem območju se je že od rimskih časov uveljavljalo kritje s *korci*, tj. kritino v obliki žleba, ki se polaga na opečne plošče in sicer izmenično – konkavno in konveksno. Za takšno kritje je bila potrebna dokaj trdna strešna konstrukcija razmeroma nizkega naklona. Na močno vetrovnih območjih (npr. v Vipavski dolini) so take strehe dodatno oblagali s kamni in tako streho zavarovali pred razkritjem.

V 80. in 90. letih 20. stoletja so se pojavile nove vrste opečnih in tudi betonskih kritin, imenovane *mediteran*, ki so spominjale na sredozemske *korce*. Zaradi nenadzorovane uporabe se je ta kritina razširila tudi izven sredozemskega območja.

V začetku 20. stoletja se je zlasti na območju Gorenjske, v osrednji Sloveniji in ponekod na avstrijskem Koroškem uveljavilo kritje s *cementnimi špičaki*, ki so na pogled spominjali na nekdanje kritje s skodlami in še posebej s skrilom. To cementno

kritino kvadrataste oblike so izdelovale nekatere obrtne delavnice na Gorenjskem in tudi graditelji sami za lastne potrebe in prodajo.
V 60., 70. in 80. letih 20. stoletja se je v nekaterih krajih uveljavilo kritje z večinoma doma izdelanimi betonskimi opečnimi zarezniki. To kritino so v glavnem izdelovali graditelji sami ali pa so jo kupovali v zasebnih obrtniških cementarnah.

7. Skica

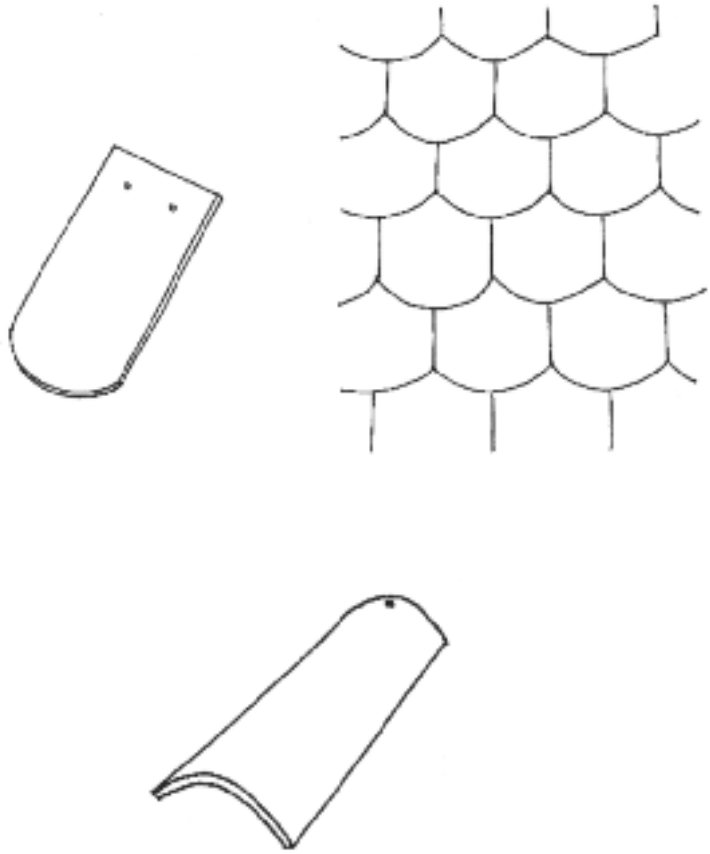

Komentar in karta: 2/20

SLA V159.01 ‘streha’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘zgornji del stavbe, ki jo pokriva in ščiti pred padavinami’, knj. *stréha* (*ę́*), prevladuje poimenovanje *streha*. V terskem in rezijanskem narečju je zapisano iz furlanščine prevzeto poimenovanje *kuvjert*, v šavrinskem podnarečju in južnobelokranjskem narečju se v arealu pojavlja poimenovanje *krov*. Poleg teh je nekajkrat zapisano še poimenovanje *kop-*, v T056, T058 in T059 v predložni zvezi *ta na kop-*. V T057 se leksem *streha* uporablja v pomenu ‘kap’, v T058 pa se besedna zveza *ta na kopih* uporablja v pomenih ‘kap’ in ‘streha’.

2. Morfološka analiza

streha < **strěx-a* ‘streha’
krov < **krov-ъ* ‘streha’
pokriv < **po-kry-v-ъ* ← **po-kry-va-ti* ← **po-kry-ti* ← **po-* ‘po’ + **kry-ti* ‘kriti’
pokrival < **po-kry-va-l-ъ* ← **po-kry-va-ti*
sleme < **selm-ę* ‘sleme, gorski greben’
korca < **kor-ьc-a* ‘strešnik’ ← **kor-a* ‘skorja, lubje’
rušt < **(grušt)-ъ* ← nem. *Gerüst* ‘oder’, bav. srvnem. **gerust*, srvnem. *gerüste* ‘priprava, orodje, ogrodje’
cimper < **(cimpr)-ъ* ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
kuvjert < **(kuvjert)-ъ* ← furl. *cuviert* ‘streha’
kop- < **(kop)-* ← furl. *cop*, it. *coppo* ‘strešna opeka’
ta na kopl-, nejasno, morda v zvezi s **(kop)-*

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *korca* v T063, *sleme* v T201, *rušt* v T395 in *cimper* v T417.
Kot enkratnica s *-kriv-* sta kartirana leksema *pokrival* v T057 in *pokriv* v T401.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je kartiran leksem *ta na kopl-* v T059.

4. Uporabljena dodatna literatura

Smole 1995

5. Primerjaj
SLA: V141(b).01 *strešna opeka* (2/19); OLA: 979; ALE: 407; SDLA-SI I: /; ALI: 334; ASLEF: 4390; HJA: 630; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Raznolikost strešnih oblik odseva prostorske ter funkcionalne in socialne okoliščine, v katerih se je streha razvijala. Najpreprostejše so enokapne strehe, ki so se že v preteklosti pojavljale na manjših in konstrukcijsko preprostejših objektih. V 30., 40. in 60. letih 20. stoletja so enokapne strehe prekrivale predvsem stanovanjske hiše likovno in arhitekturno izzivalnejših in naprednejših slogovnih smeri, ki se niso splošno uveljavile, a so bile priljubljene zlasti med višjimi sloji prebivalstva v trgih in mestih. Tudi v 21. tisočletju so poznani primeri radikalnih stavbnih oblik z enokapnimi strehami, a te niso splošno razširjene.
Somerne dvokapne strehe so pravzaprav poznane že iz pradavnine, iz obdobja mezolita, ko se še ni uveljavila gradnja sten in je bila gradbena osnova bivališč le somerna dvokapnica nad razmeroma velikim in konstrukcijsko preprostim bivalnim objektom. Šele nekaj stoletij pozneje, domnevno v neolitu, se poleg grajenih, večinoma iz kolov in vej pletenih sten pojavijo objekti z dvokapnimi strehami, večinoma prekritimi s trstičjem, skorjami in pozneje tudi s slamo. Dvokapne strehe so bile domnevno razširjene vse do visokega srednjega veka, ko so se pod vplivom privilegiranih družbenih slojev začele uveljavljati mnogo bolj zapletene strešne oblike, kot so somerne strehe z dvema ali le enim čopom, nesomerne dvokapne strehe in ponekod tudi dvokapne strehe s polnima čopoma, ki spominjajo na štirikapne strehe, a v osnovi to niso. Prave štirikapnice so se pri nas in na območju balkanskega polotoka uveljavile šele v 19. in 20. stoletju. Največ takšnih oblik je nastalo v mestih severovzhodne Slovenije, nekaj posameznih primerov pa je poznanih tudi v osrednji, jugovzhodni in jugozahodni Sloveniji. To so zlasti strehe s enako velikimi strešnimi polji, kar pa je predvsem odvisno od samega tlorisa hiše, ki je v takem primeru praviloma kvadratast.
Somerne dvokapne strehe na hišah s čopi ali brez njih so bile razširjene na vsaj dveh tretjinah slovenskega ozemlja. Nekoliko manj jih je bilo v zahodni in jugozahodni Sloveniji tudi še v času, ko so tam prevladovale relativno strme strehe, prekrite s skrilom, s slamo in tudi skodlami. Pri večini streh s čopoma velja pravilo, da se čop začenja na približno eni tretjini zgornjega strešnega krila. Le v alpskem svetu zahodne Slovenije so znani primeri, ko so čopi mnogo bolj »šotorasti« in zavzemajo skorajda polovico strešnega krila.
Enokapne strehe so bile v preteklosti največkrat prekrite s trstiko ali skorjo in šele od 20. stoletja dalje z žgano glineno opeko in tudi drugimi vrstami kritin (salonitne plošče, pločevina, eternit idr.) Dvokapne somerne in tudi nesomerne kritine so bile poznane že v davni preteklosti; na stanovanjskih hišah so bile najbolj razširjene tako z vidika teritorialne in časovne kot tudi socialne raznoterosti.

Obliko strehe določa konstrukcija ostrešja. Na enokapnih strehah so škarniki položeni na zidova na spodnji in nekoliko višji zgornji legi. Med starejšimi konstrukcijami so poznane enostavne izvedbe v obliki škarnikov in razpiral, ostrešja na škarje ali na klešče, kjer so osnovna nosila v obliki črke A, na to ogrodje pa so pritrjene kapne in bočne lege ter slemenski tram – slemenjak. Od srede 19. stoletja je vse bolj uporabljeno trapezasto povezje.

Prim.: Dalla Valle 1992; Gujt 2000; Moser 1985; SEL 2004; Šarf 1976

7. Skica

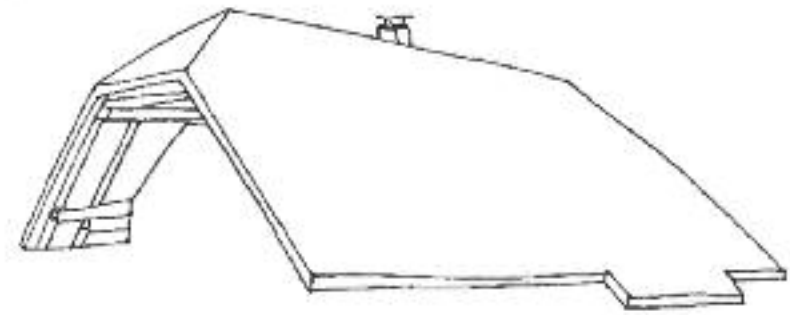

Komentar in karta: 2/21

SLA V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’

Mojca Horvat

1. Gradivo

V Ramovševi vprašalnici vprašanja za *škopo* ni bilo, pač pa je bilo tam le vprašanje V143 *slama*, s katerim se je spraševalo po poimenovanjih za pomen ‘posušena stebla in listi omlatenega žita’, povezljivost te predmetnosti s kmečko hišo oz. s streho pa je razvidna iz uvrščenosti vprašanja v III. razdelek Vprašalnice. Vprašanje V143B *škopa* je bilo v Vprašalnico uvrščeno po preureditvi, zato gradiva za kartirani pomen v govorih, ki so bili zapisani pred letom 1961 ni, prav tako pa gradiva ni v točkah, kjer slamnatih streh niso poznali (na to eksplicitno opozarjajo komentarji zapisovalcev v točkah T008, T030, T082, T129, T198 in T417).

Za pomen ‘snop urejene slame za pokrivanje streh’ oz. ‘snop poravnane, otepene ali ročno omlatene ržene in pšenične slame za prekrivanje streh’, knj. *škópa* (*ọ̑*), se v največ govorih uporablja poimenovanje *škopa* (ta v T185 pomeni tudi ‘drobno zrezano slamo za krmo’), ponekod zapisano v mn. obliki *škope* oz. v moškospolski različici *škop* oz. *škopi* (v T261 s pomensko označbo ‘zvezano’), redkejše pa so tvorjenke *škopnica*, *škopnjak*, *škopje* in *škopnik*, slednja se pogosto pojavlja kot dvojnica (v T252 s pomenom ‘snopi škope,’ v T275 pa ‘snop slame’). Časovna različica *šopa* in njena moškospolska različica *šop*, ki sta bili v narečja prevzeti kasneje kot *škop* in *škopa*, sta redkejši, s tvorjenkama *šopica* in *šopnjak* sta prostorsko vezani na narečja severno od Save. Leksem *šopa* ima v T373 pomensko označbo ‘povezano – iz ene šope se naredi dvanajst ritk’, v T399 pa ‘veliki snopi’. V panonski narečni skupini so zapisani leksemi s korenom *rit-*, izmed katerih je najpogostejše poimenovanje *ritonja*, redkejše *ritovina*, posamično sta zapisani še *ritka* (v T373 s pomensko označbo ‘razvezana, pripravljena za pokrivanje’) in *ritek*. Poleg enobesednih poimenovanj sta zapisani še besedni zvezi *šopana slama* in *škopana slama*.

2. Morfološka analiza

ško//p- (škop) < ***(škop)-** ← stvnem. *scoup* ‘snop, otep slame’ (// ≥ *m* v T008, T195, T198, T261, T267) (ESSJ IV: 60)

ško//p- (škopa) < ***(škop)-** (// ≥ *m* v T217, T219, T223, T250, T251, T252, T261–T264, T266–T271, T297–T299)

ško//pnik- < ***(škop)-ьn-ik-** (// ≥ *m* v T218, T252)

škopnjak < ***(škop)-ьń-ak-ъ**

ško//pnica < ***(škop)-ьn-ic-a** (// ≥ *m* v T267)

škopanica < **(škop)-a-n-ic-a* < **(škop)-a-ti*
škopek < **(škop)-ъk-ъ*
škopje < **(škop)-ьj-e*
škoplji < **(škop)-ьĺ-i*
šop- (šop, šopa) < **(šop)-ъ/-a* ← nem. *Schoupf* ‘šop (las), čop’
šopnjak < **(šop)-ьń-ak-ъ*
šopic- < **(šop)-ic-*
ritka < **rit-ъk-a* ← **rit-ь* ‘rit’ (ESSJ III: 184)
ritek < **rit-ъk-ъ*
ritovin- < **rit-ov-in-*
ritonj- < **rit-oń-*
slama < **solm-a* ‘bilka, slama’
slamnjak < **solm-ьń-ak-ъ*
škopana slama < **(škop)-a-n-a-(j-a) solm-a* ← **(škop)-a-ti* + **solm-a*
šopana slama < **(šop)-a-n-a-(j-a) solm-a* ← **(šop)-a-ti* + **solm-a*
lesa < **lěs-a* ← **lěs-ъ* ‘gozd, hosta’
fratna, nejasno, morda v zvezi s *frata* < **(frat)-a* (← kor. nem. *Frate*, tirol. nem. *Fratte* ‘poseka, gozdna jasa’), *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)
copanje, nejasno, morda v zvezi s *cópati* ‘tolči z nogami ob tla’, ‘glasno padati’ ali s *copanje* ‘podolžni tram pri vozu’ ← bav. nem. *Zugbaum* (ESSJ I: 61, 67, Koletnik 2008: 94, Novak 1996: 27)

3. Posebnosti kartiranja

Pojav sekundarne nosnosti je na karti prikazan z izofono.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *copanje* v T387, *fratna* v T031 in *lesa* v T111, pri čemer je zadnji leksem morda pomensko nerelevanten, česar pa zaradi odsotnosti pomenskih pojasnil ni mogoče z gotovostjo potrditi.
Kot enkratnice s *škop-* so na karti prikazani leksemi *škoplji* v T101, *škopek* in *škopje* v T266 ter *škopanica* v T384.
Kot enkratnica s *šop-* je kartiran leksem *šopnjak* v T378.
Kot enkratnica z *rit-* je kartiran leksem *ritek* v T386.
Kot enkratnica s *slam-* je kartiran leksem *slamnjak* v T387.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *škopje* v T266, leksem *škopana slama* v T187 in *škopnica* v T267.
Kot nerelevantni odgovori so kartirana poimenovanja *slamnata streha* v T033, *grižjola* ‘trstika’ v T063 in *streha iz slame* v T280.

4. Uporabljena dodatna literatura

Koletnik 2008; Novak 1996

5. Primerjaj
SLA: V143A.01 *slama* (2/87); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Požeta žita (pira, pšenica, rž idr.) so nekoč že na njivi povezali v snope s *povresli* (zviti šopi slame) in jih na njivi zložili v trikotne kupe, kjer so ostali nekaj dni. Nato so neomlačene snope prepeljali na dom, kjer so jih zložili v okna kozolcev do mlačve čez nekaj dni. Mlatili so s cepci na ročnih lesenih mlatilnicah in pazili, da se slama ni poškodovala, da so jo lahko pozneje uporabljali za različne namene. Slama strojno omlačenih žit je bila uporabna le za steljo in kot dodatek krmi (senu) ter v nekaterih industrijskih dejavnostih.
S cepci ali z ročnimi mlatilnicami omlačeno slamo so povezali v snope in pripravili za *škopanje*, t. j. ročno čiščenje slamnatih stebel, kjer so odstranili listje in plevel. Slamo so čistili ponavadi v skednju na *podu*, kjer so v leseni steni imeli zataknjeno leseno česalo (*glavnik*). Vse to delo je bilo treba opraviti ročno. Omlačene *snope* so nato povezali po pet ali več v velike *škope* in jih shranili na nadaljnjo obdelavo – kot kritino ali za različne obrtniške dejavnosti.
V krovstvu sta bili cenjeni predvsem ržena slama in visokorasla pšenična slama, zlasti sorte resnica, ki je imela v klasju dolge rese (s takšno resnico je bilo treba ravnati pazljivo, saj so rese lahko odrgnile kožo ali poškodovale oči). Slame novejših hibridnih sort in zlasti slama sorte *italijanka* za *škopanje* niso bile primerne, saj so imele relativno kratka in predebela stebla, ki so se rada prelomila ali počila po dolgem, kar je močno skrajšalo življenjsko dobo slamnate kritine.
Krovci so se odločali za kombinacijo kritja z rženo in pšenično slamo. Rženo slamo, ki je daljša od pšenične, so zato navadno uporabljali za kritje slemen in pri strešnih čopih, medtem ko so bila strešna krila večinoma krita s pšenično slamo oziroma pšeničnim *škopom*.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

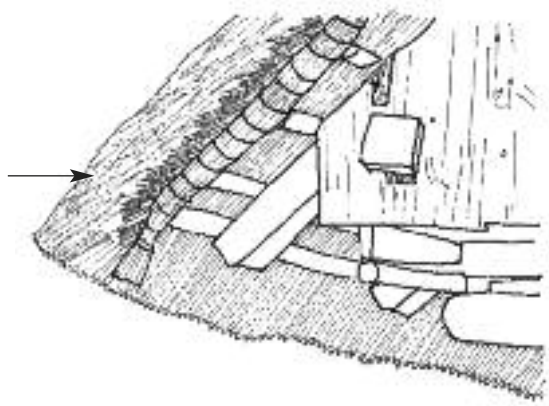

Komentar in karta: 2/22

SLA V730b.01 ‘veža’

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Vprašanje v veljavni različici vprašalnice spada v gramatični del, in sicer med vzorčna vprašanja za »navadno neregularni refleks za jat«. Mnogi zapisovalci zato morebitnega drugačnega leksema sploh niso navedli. Leta 1947 je bil sicer tudi prvotni leksični del vprašalnice dopolnjen z vprašanjem za vežo (V132 *podstrešje* je bilo preoblikovano v *podstrešje – veža*, kar je mogoče razbrati iz takratnih študentskih zapisov (npr. za T136, T229, T310, T312, T317 in T368) in iz Logarjevih zapisov med letoma 1948–1951, vendar je bilo najpozneje leta 1961 po Riglerjevi preureditvi vprašalnice opuščeno. Zato je pomanjkljivo poznejše gradivo za Koroško dopolnjeno z gradivom za projekt Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem (Žejn 2014: 160) oz. s podatkom iz monografije T. Pronka (2009), na drugem ozemlju pa z gradivom iz slovarskih del zapisovalcev za SLA (Čujec Stres 2007–2014; Mukič 2005; Rajh 2010; Tominec 1964). V indeksu so ti podatki označeni z ↳. V skladu z načeli projekta Leksikalna inventarizacija slovenskega ljudskega jezika na Koroškem so leksemi, pridobljeni s pisnimi anketami (T011, T017, T020, T023 in T024 (*lopa*), T028, T030–T031 in T038), zapisani abstrahirano, z nakazanimi potencialnimi glasovnimi in prozodičnimi razlikovalnimi lastnostmi (Žejn 2014: 48).
Kljub redkejši mreži zapisov se za pomen ‘prehoden prostor za vhodnimi vrati hiše’, knj. *vêža* (*é*), poleg osrednjeslovenskega areala *veža* jasno kažejo še areali poimenovanj *lopa* (od vzhodnokoroških govorov proti štajerskemu narečju), *priklet* in *preDklet* (panonska narečja) ter *žlak* (obsoško narečje).

2. Morfološka analiza

ve//ža < **vež-a* (< **vez-j-a*) ← **vez-ti* ‘vesti, peljati’ (// ≥ *j* pred *ž* v T001, T003–T006, T016, T018–T019, T024, T170, T178, T183, T208 (Ramovš 1924: 173))
priklet < **pri-klět-ь*/**pri-klět-ъ* ← **pri* ‘pri’ + **klět-ь*/**klět-ъ*
preDklet < **perdъ-klět-ь* ← **perdъ* ‘pred’ + **klět-ь* (*D* ≥ ∅ v T390, T392, T397, T401, T404)
hodnik < **xod-ьn-ik-ъ* ← **xod-i-ti* ‘hoditi’ ali **xod-ъ* ‘hod, hoja’
lo//pa < **(lop)-a* ← stvnem. *louba*, srvnem. *loube* ‘uta, pokrit predprostor, veža’ (> nem. *Laube* ‘uta’) v bav. izreki *lo(u)pe* (// ≥ *v* v T302, T320, T324, T326; // ≥ *j* v T335, T337–T338, T346–T347, T349, T355, T385)
žlak < **(žlak)-ъ* ← srvnem. *slac* ‘udarec’ (> nem. *Schlag* ‘udarec’), in sicer v pomenu kot v bav. nem. *(Bei)schlag* ‘ograjeni prostor pred prebivališčem’ (ESSJ IV: 463)

forHavs/forhavz/furhavz < **(forhavs)-ъ/*(forhavz)-ъ/*(furhavz)-ъ ← nem. *Vorhaus* ‘veža’ (H ≥ ∅ v T372)
veranda < **(verand)-a ← nem. *Veranda* ‘veranda’
gank < **(gank)-ъ ← stvnem. *gang*, srvnem. *ganc*, nem. *Gang* ‘hodnik’
salo <**(sal)-o ← furl. *sale*, it. *sala* ‘sprejemnica, dvorana’
pašač/pasač < **(pašač/pasač)-ь ← furl. *passaç* ‘prehod’
andito < **(andit)-o ← it. *andito* ‘hodnik, vhod, veža’
kalador < **(kaladoŕ)-ь ← furl. *coridôr* (po disimilaciji *r–r* > *l–r*)
šoport < **(šoport)-ъ, morda furl. *sotpuarti* ‘veža, predsoba’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *salo* v T092, *pašač*/*pasač* in *šoport* v T097, *andito* v T112 in *veranda* v T387.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *hodnik* v T097.
Kot nerelevantni so kartirani odgovori *andit* ‘veža pred spalnico na vrhu’ v T107 in *mosovž* ‘hodnik na vrhu, predsoba’ v T129 oz. *mostovži* ‘mostovž, hodnik’ v T312.

4. Uporabljena dodatna literatura
Čujec Stres 2007–2014; Erat 2008; Mukič 2005; Pronk 2009; Rajh 2010; Rigler 1963; Tominec 1964; Žejn 2014
http://claap.org/it/definizione/?diz=it-fur&leme=salotto1
http://claap.org/it/definizione/?diz=it-fur&leme=passaggio

5. Primerjaj
SLA: V146B.01 *kuhinja* (2/23); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Veža je največkrat prehoden prostor v notranjosti bivalnih prostorov, ki teče od glavnega proti zadnjemu vhodu. Prve omembe so iz leta 1280, razvila pa naj bi se iz zasilne veže pred osrednjim bivalnim prostorom in sčasoma povezala stanovanjski in gospodarski del. Takšne sheme tlorisov hiš so še ohranjene ponekod na Gorenjskem (Dolinčkova hiša v Dolu pri Sori iz 17. stoletja, Spodnja Luša 6) in pri nekaterih zidanih pristavah samostanov (npr. pristava na Kamni Gori iz 17. stoletja). Poseben tip veže z odprtim ognjiščem in delnim pletenim obokom nad njim se je ohranil ponekod na Gorjancih in v Beli krajini (Abščeva zidanica v Kotu pri Semiču, Šokčev dvor v Žuničih). Tloris veže ni bil vedno pravilne pravokotne oblike, ampak se je prilagajal položaju drugih hišnih prostorov. Sprva sta bili v taki (prehodni) veži odprto ognjišče in kurišče za peč v sosednji *hiši*, *izbi*. Veže so odločilno vplivale na razvoj kmečke hiše, saj so jih sčasoma bodisi pregrajevali z zidanim lokom (*šipovnikom*,

Nacetova hiša v Puštalu pri Škofji Loki) bodisi povsem predelili z zidom, tako da so dobili bolj čisto vhodno vežo in povsem zadimljeno (črno) kuhinjo. O tem priča tudi poimenovanje *veža* ‘kuhinja’ (prim. karto 2/23). Tak tloris se je splošno uveljavil v drugi polovici 18. in zlasti v 19. stoletju. Še v 20. stoletju je veža ponekod rabila pozimi za kuhinjo in delovni prostor, poleti za jedilnico. Znane so tudi prehodne veže skozi preddverja hiš na dvorišče, kamor so vozili z vozovi. Razširjene so bile zlasti pri velikih in premožnih trških in mestnih hišah (Lebičeva hiša v Rogatcu). Vhod v tako vežo je imel pogosto razkošno oblikovan kamnit portal.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/23

SLA V146B.01 ‘kuhinja’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘prostor, v katerem se pripravlja hrana’, knj. *kúhinja* (*ú*), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *kuhinja*, z narečno palatalizacijo *k* > *ť*, *ć*, *č* v T111, T114, T115, T117–T120, T137–T139, T149, T152, T154, T155. V zahodnih slovenskih narečjih je razširjeno poimenovanje *hiša*, v T118 z narečno palatalizacijo *h* > *š* (*šiša*) – v T118 z označevalnikom staro, v T059 je odgovor zapisan v predložni zvezi *tu hiši*, v T087 *v hiši*. Druga poimenovanja, ki so veliko manj pogosta, so *ispa*, *veža* ter izposojenki iz furlanščine *kužina* v terskem narečju in *žbatafur*, v T087 zapisano v predložni zvezi *v žbatafurju*, v briškem narečju.

2. Morfološka analiza

kuhinja < **(kuxyń)-a* ‘kuhinja’ ← stvnem. *kuhhina*, srvnem. *kuchīn* ‘kuhinja’ (> nem. *Küche* ‘kuhinja’)
kuheljna < **(kuxĺn)-a* ← bav. nem. *Kuchel* za nem. *Küchlein* ‘piška, piščanec’, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)
veža < **vež-a* (< **vez-j-a*) ← **vez-ti* ‘vesti, peljati’
dimnica < **dim-ьn-ic-a* ← **dym-ъ* ‘dim’
hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
izbič < **(jьstъb)-iť-ь* ← **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
uta < **(ut)-a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem. *hutte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’)
huta < **(xut)-a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hutte* ‘koča, šotor’
kužina < **(kužin)-a* ← furl. *cusina* ‘kuhinja’
žbatafur < **(žbatafuŕ)-ь* ← furl. *sbati* ‘vreči, zalučati’ + *fûr* ‘ven’
fogolar < **(fogolaŕ)-ь* ← furl. *fogolâr* ‘ognjišče’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *izbič* v T012, *dimnica* v T049 in *fogolar* v T080. Kot enkratnica s korenom *kuh-* je kartiran leksem *kuheljna* v T279.

Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *uta* in *huta* v T049 ter *kuhinja* v T087.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V730b.01 *veža* (2/22), V131a.01 *dnevna soba (hiša)* (2/24), V147B.01 *ognjišče* (2/41); OLA: 1012; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: 393; ASLEF: 2654; HJA: 770; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Kuhinja je navadno zaprt prostor, namenjen kuhanju. Sprva kmečke hiše na Slovenskem niso imele samostojne kuhinje, ampak je kuhalno mesto bilo v veži, pri stavbah tipa ognjiščnica, dimnica ali kaminska hiša pa v osrednjem, večinoma edinem bivalnem prostoru. Med 15. in 18. stoletjem je prevzemala nalogo kuhinje veža, o tem pričajo poimenovanja kuhinjskega prostora. Na osrednjem Gorenjskem so kuhali na odprtem ognjišču v oz. na veži. Tudi v Bohinju, na Dolenjskem, v Beli krajini so kuhali najprej v veži, kar je še ohranjeno pri nekaterih starejših hišah in zidanicah (npr. Abščeva zidanica v Kotu pri Semiču, Šokčev dvor v Žuničih). Sčasoma so del veže predelili s *šípovnikom* (obokom) in osamosvojeni kuhinjski prostor poimenovali (črna) kuhinja, zlasti če je zid z vrati razdelil prvotno vzdolžno vežo. V tipih hiš s črno in pozneje belo kuhinjo so bile kuhinje navadno umeščene na zadnjo stran hiše (največkrat na vzhod ali sever), kjer je bil iz kuhinje izhod na zadnje dvorišče, na katerem so navadno stali svinjak, kokošnjak, drvarnica in podobno. Pri gradbeno naprednejših hišah velikih kmetov, župnišč in veleposesti so imeli v kuhinjah v prostor pomaknjena odprta ognjišča za kuhanje, kar je bilo splošno razširjeno tudi v severozahodni in zahodni Sloveniji (npr. Raduha pri Lučah, Studor v Bohinju, Breginj). Drugod je bilo ognjišče manjše, le vzdolž dela stene ob kuriščni odprtini. Z dvigom kakovosti bivanja so po vzoru gradbeno naprednejših hiš stare črne kuhinje lastniki začeli preurejati v bele, s tem da so na nekdanja manjša ognjišča postavljali stene z notranjimi dimniki in s kovinskimi vratci za kurjenje v peči. Ker so s tem izgubili možnost kuhanja na ognjišču, so v istem prostoru (kuhinji) vgrajevali zidane ali nameščali prenosljive štedilnike. S temi preureditvami je nekdanja črna kuhinja postala bela, dim in saje pa so tako povsem izločili iz notranjih prostorov. Na razvoj kmečkih in drugih podeželskih kuhinj so imele vseskozi močan vpliv grajske, samostanske in župnijske kuhinje.

Prim.: Ložar 1944a; Ložar 1944b; SEL 2004

7. Skica

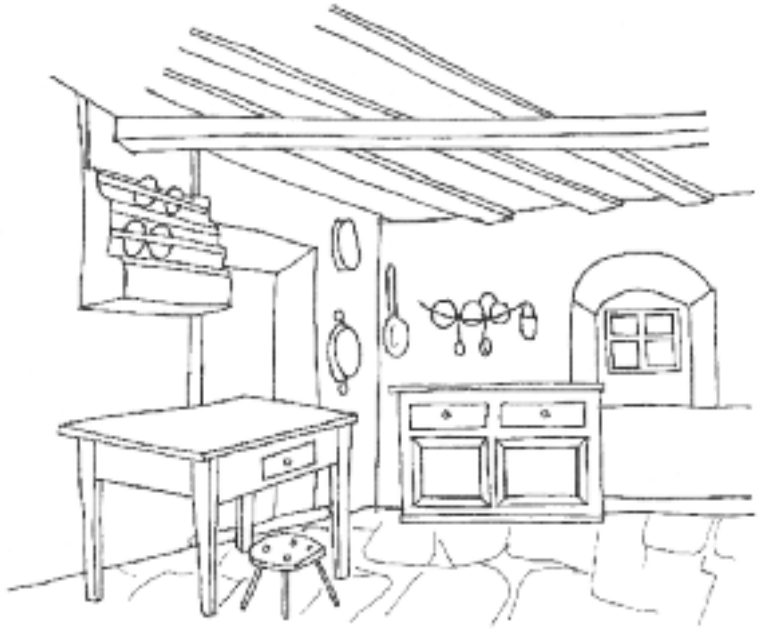

Komentar in karta: 2/24

SLA V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Vprašanje V131a v vprašalnici SLA obstaja šele od leta 1961, od Riglerjeve dokončne preureditve vprašalnice. Ta si je podrobnejši popis prostorov v hiši zamislil na podlagi lastnega terenskega dela na Dolenjskem, po podobi osrednjeslovenske kmečke hiše s konca 50. let prejšnjega stoletja. V T231 je npr. leta 1959 zapisal naslednje lekseme: »*xíše* (soba s kmečko pečjo), *štíbəlc* (se je šlo iz hiše naprej), *xíšca* (soba, se je šlo iz veže), *címər* (soba v podstrešju)«. Na drugih območjih je zato marsikdaj prišlo do negotovosti pri zapisu odgovora na to vprašanje, saj so nekateri zapisovalci navajali poimenovanja za prostore s podobno funkcijo (prekrivanje leksemov za pomena ‘dnevna soba’ in ‘kuhinja’ v zahodnih slovenskih narečjih; prim. pomenske razlage za T058 ‘dnevna soba s kuhinjo’, T090 ‘sprejemnica, jedilnica’), drugi pa so vprašanje razumeli obstojsko in zaznamovali bodisi odsotnost poimenovanja bodisi prostora, npr. v T050, T108, T115 in T128 s pojasnilom »bili so v kuhinji«. Iz starejših zapisov je sem mogoče uvrstiti lekseme s pomenskimi razlagami ‘družinska soba’ v T070, T289, T291 in T366, ‘(glavna) soba (s pečjo)’ v T095, T163, T165, T212, T233, T247, T316, T317 in T326, ‘glavna kmečka soba’ v T129, ‘sprednja velika soba’ v T377 ter lekseme, katerih pomen je mogoče izluščiti iz posrednih razlag pomenskega razmerja med leksemi *ispa* in *naispa* v Grafenauerjevih zapisih ziljskih in rožanskih točk. Uporabljeno je bilo še gradivo iz slovarjev zapisovalcev za T170 (Tominec 1964) in T369 (Rajh 2010).

Gradivo večinoma prinaša poimenovanja za prostore v kmečki hiši, vendar na to zapisovalci le izjemoma opozorijo v ne popolnoma vaškem okolju, npr. v T202, T250, T315, T316; prim. Riglerjevo pripombo v T258: »Žužemberk je malo večji kraj in nimajo enakih hiš kot na kmetih«. Novejše izposojenke se pojavljajo v večjih, bolj urbaniziranih krajih, npr. v Ajdovščini (T129), v okolici Trsta (T136, T138) in Ljubljane (T249), v Ljutomeru, Ormožu (T381) ali v najnovejših zapisih po letu 2000. V takih točkah so lahko poimenovanja za nekdanje prostore v kmečkih hišah označena kot zastarela (T136, T378).

Za prvotni pomen ‘ogrevani bivalni prostor – prostor z ognjiščem ali pečjo’, novejše ‘osrednji bivalni prostor’, knj. *dnévna sôba* (*ę̂*, *ó*) je najbolj razširjen osrednjeslovenski leksem *hiša*. Na območju zahodnih narečij se pojavlja hkrati z leksemom *ispa*/*izba*. V gradivu ni zaznana pomenska specializacija leksemov, kakršno npr. za T056 (rezijansko narečje) ugotavlja Steenwijk (1992: 264) – *ispa* ‘soba s pečjo’ : *hiša* ‘soba z ognjiščem’. Nekateri odgovori so opremljeni z opombo, da je bil osrednji prostor namenjen tudi za spanje, in sicer za starše (T008) ali otroke (na peči – T023). V T411 je bila *hiša*

predvsem prostor za spanje. Besedne zveze, kot so *ta prava ispa*, *velika* / *ta večja*/*večji* / *prednja* / *prva hiša* ali *hiža* kažejo na to, da imajo na tem področju leksemi *ispa*, *hiša*, *hiža* pomen ‘soba’.

2. Morfološka analiza

//ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T001–T003, T010, T058; // ≥ *u̯* v T017)

ta prava //ispa < **ta prav-a-j-a (jьstъp)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’+ **prav-ъ* ‘na čelu stoječ, prvi’ + **(jьstъp)-a* (// ≥ *u̯* v T013)

//izba < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T072, T090, T095, T129, T163, T165)

hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

tu v hiši < **tu vъ (xyš)-i* ← **tu* ‘tukaj’ + **vъ(n)* ‘v’ + **(xyš)-a*

(ta) velika hiša < (**ta*) *vel-ik-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’+ **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **(xyš)-a*

ta večji/večja hiša < **tъ*/*ta vęť-ь-j-ь*/*vęť-ь-j-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’+ **vęť-ь-j-ь* ‘večji’ + **(xyš)-a*

ta boljši hiša < **ta boĺ-ьš-i (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **boĺ-ьš-i* (← **boĺ-ь-j-ь* ‘močan’) + **(xyš)-a*

prva hiša < **pьrv-a-ja (xyš)-a* ← **pьrv-ъ* ‘prvi’ + **(xyš)-a*

prednja hiša < **perd-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **perd-ьń-ь* ‘prednji, sprednji’ (← **perdъ* ‘pred’) + **(xyš)-a*

ta gorenja hiša < **ta gor-ěń-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **gor-ěń-ь* ‘zgornji’ + **(xyš)-a*

dolnja hiša < **dol-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **dol-ьń-ь* ‘dolnji, spodnji’ (← **dol-ě* ‘doli, spodaj’) + **(xyš)-a*

***pražnja* hiša** < **porzd-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **porzd-ьń-ь* ‘prazen’, ‘dela prosť (← **porzd-ъ*) + **(xyš)-a*

družinska hiša < **druž-in-ьsk-a-j-a (xyš)-a* ← **druž-in-a* (← **drug-ъ* ‘sopotnik, tovariš, prijatelj’) + **(xyš)-a*

***sedna* hiša**, nejasno, morda v zvezi s **sěd-ě-ti* ‘sedeti’ + **(xyš)-a*

hiža < **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

dnevna hiža < **dьn-ev-ьn-a-j-a* (*xyž*)*-a* ← **dьn-ъ* ‘dan’ + *(*xyž*)*-a*

velika hiža < **vel-ik-a-j-a (xyž)-a* ← **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **(xyž)-a*

mala hiža < **ta mal-a-j-a (xyž)-a* ← **mal-ъ* ‘majhen’ + **(xyž)-a*

prva hiža < **pьrv-a-ja (xyž)-a* ← **pьrv-ъ* ‘prvi’ + **(xyž)-a*

prednja hiža < **perd-ьń-a-j-a (xyž)-a* ← **perd-ьń-ь* ‘prednji, sprednji’ (← **perdъ* ‘pred’) + **(xyž)-a*

štibeljc < **(štibĺ)-ьc-ь* ← **(štibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. **Stübel* (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* ‘štibelc’

kamra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’)
kuhinja < **(kuxyń)-a* ‘kuhinja’ ← stvnem. *kuhhina*, srvnem. *kuchīn* ‘kuhinja’ (> nem. *Küche* ‘kuhinja’)
KaLštuba < **(kalštub)-a* ← kor. nem. *Kachlstube* (Lexer 1862: 244, geslo stùde: »studorle […] *ein Stübchen*, *gewöhnlich von der* kàch·lstube *aus zugänglich* […]«) (K ≥ ∅, L ≥ ∅ v T033)
buncimer < **(buncimr)-ъ* ← nem. *Wohnzimmer* ‘dnevna soba’ v kor. nem. izgovoru (*v* > *b*)
špajscimer < **(špajscimr)-ъ* ← nem. *Speisezimmer* ‘jedilnica’ (z bav. nem. *Speis* za nem. *Speise* ‘jed, hrana’)
majrof < **(majrof)-ъ*, nejasno, prim. avstr. bav. nem. *Meierhof* (Thesaurus 7: 123, majarhof ‘pristava’, ‘skedenj’, ‘štala’)
tinel < **(tinel)-ъ* ← furl. *tinel* ‘jedilnica, sprejemnica’
kužina < **(kužin)-a* ← furl. *cusina* ‘kuhinja’
fogolar < **(fogolaŕ)-ь* ← furl. *fogolâr* ‘ognjišče’
mezat < **(mezat)-ъ* ← furl. *mezât* ‘študijska soba, pisarna; sprejemna soba, salon’
šodžorno/sodžorno < **(šoʒorn/soʒorn)-o* ← it. *soggiorno* ‘dnevna soba’
soba < **(sob)-a* ← hrv. *soba* ‘soba’ (← madž. *szoba* ‘soba’)
dnevna soba < **dьn-ev-ьn-a-j-a* (*sob)-a* ← **dьn-ь* ‘dan’ + **(sob)-a*
dnevna < **dьn-ev-ьn-a-j-a*
blagovaona < **(blagovaon)-a* ← hrv. *blagovaona* ‘jedilnica’
prvi konec < **pьrv-ъ-j-ь kon-ьc-ь* ← **pьrv-ъ* ‘prvi’ + **kon-ьc-ь* (← **kon-ъ* ‘konec, začetek’)
ognjišče > **ogń-išč-e* ← **ogń-ь* ‘ogenj’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *buncimer* v T022, *majrof* v T026, *kalštuba* v T033, *kužina* v T062, *kamra* v T101, *špajscimer* v T142, *prvi konec* v T258 in *blagovaona* v T413.
Kot enkratne besedne zveze s *hiš-* so kartirani leksemi *sedna hiša* v T047, *pražnja hiša* v T048, *ta gorenja hiša* v T182, *dolnja hiša* v T348 ter *ta boljši hiša* in *družinska hiša* v T357 .
Kot enkratna predložna zveza s *hiš-* je kartiran leksem *tu v hiši* v T059.
Kot enkratne besedne zveze s *hiž-* so kartirani leksemi *prednja hiža* v T377, *mala hiža* v T392 in *dnevna hiža* v T399.
Kot enkratna besedna zveza z *isp-* je kartiran leksem *ta prava ispa* v T013.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *boljši hiša* v T049, *ognjišče* v T081 in *prednja hiža* v T388 ter odgovor *ni poimenovanja* v T102.
Kot nerelevanten odgovor sta kartirana leksema *veža* v T117 in *zadnja hiša* v T375 (»tu se spravi kakšna ropotija in ljudje se v njej zadržujejo«).

4. Uporabljena dodatna literatura
Erat 2008; Lexer 1862; Pronk-Tiethof 2013; Rajh 2010; Steenwijk 1992; Tominec 1964; Thesaurus 7

5. Primerjaj
SLA: V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26), V146B.01 *kuhinja* (2/23), V131b.01 *soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)* (2/25), V713.01 *izba, ispa* (2/27); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 351; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Kmečka *hiša* (*izba*) je na Slovenskem izpričana od 16. stoletja naprej kot glavni bivalni prostor v hišah s črno kuhinjo. Izoblikoval se je iz prvotnih enoprostornih dimnic. V notranjem kotu *hiše* je zidana krušna peč, v nasprotnem kotu je bogkov kot, pod katerim je miza s klopmi, ob stenah pohištvo. V prostoru so jedli, delali, spali, sprejemali goste in se poslavljali od rajnih.
Danes je dnevna soba večinoma večji (ponekod tudi največji) prostor v individualni hiši ali stanovanju v večstanovanjski stavbi, namenjen preživljanju prostega časa, sprejemanju gostov, družabnim srečanjem, družinskim slovesnostim, gledanju televizije, poslušanju radia, izobraževanju, spanju, gospodinjskim in hišnim delom idr. Po namembnosti je dnevna soba sorodna tudi nekaterim bivalnim prostorom v srednjeveških gradovih in mestnih palačah iz 15. in 16. stoletja, v njih so bili v okviru gradbeno razvitih tlorisov prostori za različne dejavnosti (knjižnice in čitalnice, klepetalnice, obednice itn.). Dnevne sobe so zdaj večinoma ogrevane z radiatorji, do 70. let 20. stoletja pa so jih ogrevali z zidanimi kaminskimi pečmi s kuriščem v istem prostoru. Pogosto so dnevne sobe neposredno povezane z jedilnimi nišami in kuhinjami in imajo izhod na balkon. Ponekod imajo vgrajene še grelne peči različnih oblik, pogosto z vidnim ognjem. Uporaba dnevne sobe je zelo različna tako glede na starost kot poklic uporabnikov, predvsem pa je odvisna od razporeditve delovnega in prostega časa posameznikov in družine.

Prim.: Baš 1952–1953; SEL 2004

7. Skica

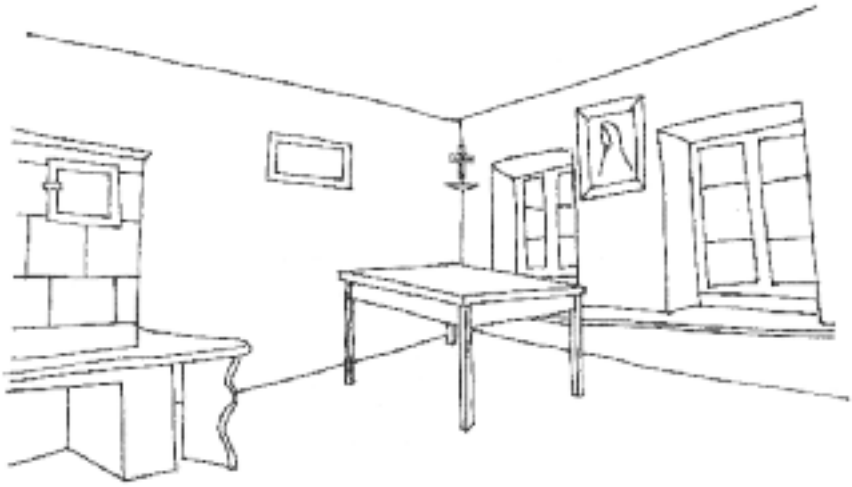

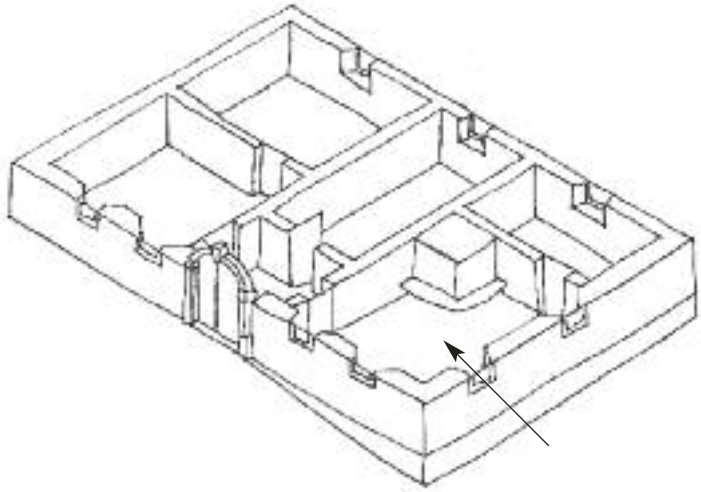

Komentar in karta: 2/25

SLA V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Gradivo za pomen ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’, knj. *kámra (â)* (v SSKJ z označevalnikom nar(ečno)), so zapisovalci začeli zbirati šele po Riglerjevi preureditvi vprašalnice leta 1961, ko je bila pri popisu prostorov upoštevana razporeditev v osrednjeslovenski kmečki hiši s konca 50. let prejšnjega stoletja. Poimenovanje *kamra* je bilo v prvotni vprašalnici del obstojskega vprašanja V131 *čumnata – kamra*, tako da gradivo za obe vprašanji vsaj deloma prikazuje enako predmetnost.

Starejše gradivo je redkokdaj opremljeno s tako natančno razlago, da ga je bilo mogoče vključiti tudi v prikaz na tej karti, npr. *kamra* v T159 (»kâmra je sobica, v katero se pride iz xïṣe«), T324 (»iz hiše v kamro«), T312 (»soba ob družinski sobi«), T257 (»iz hiše se gre v kambro«) ter *štibeljc* v T231 (»se je šlo iz hiše naprej«) in T242 (»iz hiše naprej«). Kadar je osrednji bivalni prostor kuhinja, so včasih zapisana tudi poimenovanja za ‘sobo, v katero je vhod iz kuhinje’ (T018, T054, T076, T097 in T128).

Po podatkih nekaterih zapisovalcev je bil ta prostor namenjen za spalnico (T034, T206, T353 in T409), in sicer za otroke (T008, T252, T261, T405 in T408), starše (T223), starše z najmanjšim otrokom (T023), dekleta (T241, T258 in T267), ali za shrambo (T032).

2. Morfološka analiza

kam//ra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’) (// ≥ *b* v T105, T137, T148, T156, T176, T179, T229, T234, T240–T241, T257, T260–T261, T264, T266–T267, T278, T349)

(ta) hišna kam//ra < **(ta) (xyš)-ьn-a-j-a (kamr)-a* ← (**ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’) + **(xyš)-a* (← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)) + **(kamr)-a* (// ≥ *b* v T246, T282–T283)

ta mala kam//ra < **ta mal-a-j-a (kamr)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **mal-ъ* ‘majhen’ + **(kamr)-a* (// ≥ *b* v T244)

izbena kam//ra < **(jьstъb)-en-a-j-a (kamr)-a* < **(jьstъb)-a* + **(kamr)-a* (// ≥ *b* v T071)

kamra za spati < **(kamr)-a za sъp-a-ti* ← **(kamr)-a* + **za* ‘za’ + **sъp-a-ti* ‘spati’

kam//rica < **(kamr)-ic-a* (// ≥ *b* v T071)
te hišna kamrica < **t- (xyš)-ьn-a-j-a (kamr)-ic-a* ← **ta*/**tь*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **(xyš)-a* + **(kamr)-a*
//ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T014)
izba < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
cimer < **(cimr)-ъ* ← srvnem. *zimmer*, *zimer* ‘gradbeni les, lesena stavba, stanovanje’, nem. *Zimmer* ‘soba’
cimrc < **(cimr)-ьc-ь*
cimrček < **(cimr)-ьč-ьk-ъ*
štibelj < **(štibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. **Stübel* (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* ‘štibelc’
štibeljc < **(štibĺ)-ьc-ь*
štubelj < **(štubĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. različice **Stubel* (nepreglašeno) za nem. *Stüblein* ‘štibeljc’
štubeljček < **(štubĺ)-ьč-ьk-ъ*
hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
ta *majhna* hiša < **ta mal-ix-ъn-a (xyš)-a* ← **ta*/**tь*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **mal-ix-ъn-ъ* (← **mal-ъ* ‘majhen’) + *(*xyš)-a*
(ta) mala hiša < **ta mal-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tь*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **mal-ъ* ‘majhen’ + *(*xyš)-a*
zadnja hiša < **zad-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **(xyš)-a*
gornja hiša < **gor-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + *(*xyš)-a*
hišica < **(xyš)-ic-a*
hiška < **(xyš)-ьk-a*
hiža < **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
mala hiža < **ta mal-a-j-a (xyž)-a* ← **mal-ъ* ‘majhen’ + *(*xyž)-a*
***mlašeča* hiža** < **mold-ьš-ęť-a-j-a (xyž)-a* ← **mold-ьš-ęť-ьj-ь* (← **mold-ьš-i* ← **mold-ъ* ‘mlad’) + **(xyž)-a* (Furlan, ustno)
hižica < **(xyž)-ic-a*
študor < **(študoŕ)-ь* ← kor. nem. *Studore* ‘soba, v kateri kmet hrani denar, papirje in druge vrednosti’ ← srvnem. *studorī* ‘študijska soba, soba za pisanje’
kam//arin < **(kamarin/kamerin)-ъ* ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* ‘sobica’ (// ≥ *b* v T114; morda pod vplivom različice ben. it. *cambera* (Rosamani 1990: 151))
Mezat < **(mezat)-ъ* ← furl. *mezât* ‘študijska soba, pisarna; sprejemna soba, salon’ (M ≥ *n* v T097)

soba < **(sob)-a* ← hrv. *soba* 'soba' (← madž. *szoba* 'soba')
sobica < **(sob)-ic-a*
spavača soba < **(spavač)-a-j-a (sob)-a* ← hrv. *spavaća soba* 'spalnica'
kletica < **klět-ic-a* ← **klět-ь*
spalnica < **(spalnic)-a* ← knj. slov. *spalnica* (< **sъp-a-l-ьn-ic-a* ← **sъp-a-ti* 'spati')
zadnji konec < **zad-ьń-ь-j-ь kon-ьc-ь* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* 'zadnja stran') + **kon-ьc-ь* (**kon-ъ* ← 'konec, začetek')
komara < **(komar)-a* ← nejasno, prim. hrv. *komora, komava* 'soba'

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *ispa* 'soba' v T014, *kletica* v T074, *zadnji konec* v T258 in *komara* v T409.
Kot enkratnica s *štubelj-* je kartiran leksem *štubeljček* v T365.
Kot enkratna besedna zveza s *kamr-* so kartirani leksemi *ta hišna kamrica* in *izbena kamra* v T071 ter *ta mala kamra* v T244.
Kot enkratna besedna zveza s *hiš-* sta kartirana leksema *ta majhna hiša* v T036 in *gornja hiša* v T348.
Kot enkratnici s *hiž-* sta kartirana leksema *hiža* v T414 in *hižica* v T387.
Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *mlašeča hiža* v T405.
Kot enkratnica s *sob-* je kartiran leksem *sobica* v T413.
Ko enkratna besedna zveza s *sob-* je kartiran leksem *spavača soba* v T410.
Kot enkratnica s *cimr-* je kartiran leksem *cimrček* v T270.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *ta mala hiša* v T297.
Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksema *veža* v T136 in T201 ter *veselična soba* v T302.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Soba, v katero je vhod iz dnevne sobe, hiše, izbe, je navadno manjši podolgovat prostor v kmečki hiši. Namenjen je predvsem spanju, občasnemu počitku, negi bolnika, nekaterim hišnim rokodelskim opravilom idr. Prostor najpogosteje osvetljuje eno ali največ dve okni. Notranje stene so ponavadi obdelane podobno kot v osrednji *hiši* (Srednji Vrh nad Gozdom - Martuljkom in drugod), zelo pogosto je enak tudi strop, ki je lahko lesen in podprt s podaljškom prečnega tramu v *hiši* ali pa ometan

in pobeljen. Kadar je strop v *hiši* obokan (npr. *hiše* pristav samostana Žiče, nekatere kmečke *hiše* na Trnovskem gozdu in v Škofjeloškem hribovju) in ometan, je strop v tej sobi navadno raven. Stene so večinoma zidane in lesene ter ometane, le redko lesene in neometane. Tla so bila v preteklosti pogosto iz zbite ilovice (do 30. let 20. stoletja dokaj razširjena oblika v vzhodni in severovzhodni Sloveniji), pozneje so jih pokrili s smrekovimi podnicami. Prostor ogreva del pečnic krušne peči, največkrat postavljene v notranji kot *hiše* ob steno te manjše sobe. Pohištvo in stensko okrasje v tem prostoru sta bila pri večini kmečkih hiš do srede 20. stoletja dokaj podobna: postelja, omara, lesena skrinja, ponekod šivalni stroj, nabožne slike in družinske fotografije. Ponekod so v prostoru imeli tudi iz lesa izdelano delovno mizo (najpogosteje za krojače, šivilje), ki se z nekaj premiki preuredi v posteljo. Soba je bila najpogosteje spalnica staršev, ponekod preužitkarska soba starih staršev ali obrtniška delavnica domačega krojača, šivilje, čevljarja, piparja (Koprivnik). V novi dobi so jo ponekod preuredili v belo kuhinjo ter opremili s sodobnim kuhinjskih pohištvom in belo tehniko (Spodnja Luša 6). Večinoma se takšna soba pojavlja pri tlorisno bolj razvitih kmečkih hišah (srednji in veliki kmetje, gruntarji) s črno kuhinjo, ki so jo v prvih desetletjih 20. stoletja marsikje preuredili v belo oziroma štedilniško kuhinjo. Analize stavbne zgodovine številnih hiš na Slovenskem potrjujejo, da so te sobe pri več starejših hišah kasnejši dodatek (Skomarska hiša, Skomarje 30) in da je prvotno stavba obsegala le hišo in vežo ter ponekod še shrambni ali kak drug gospodarski del.

Prim.: Cevc 1990; SEL 2004

7. Skica

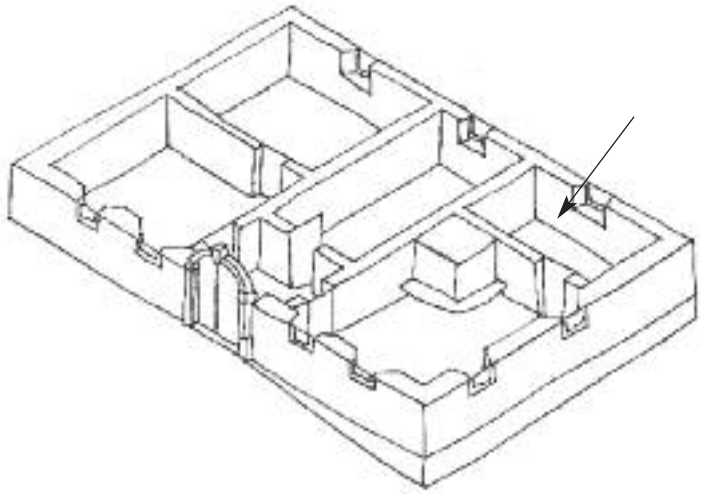

Komentar in karta: 2/26

SLA V131A.01 ‘spalnica (kamra)’

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Ker je bilo vprašanje po poimenovanju ‘manjše sobe v kmečki hiši, navadno za spanje’, nar. *kámra* (*â*), oz. novejše ‘prostora, urejenega za spanje’, knj. *spálnica* (*â*), prvotno obstojsko, je gradivo zelo neenotno: ponekod prinaša zgolj potrditev obstoja leksema *kamra*, drugod pa seznam vseh prostorov, ki so bili namenjeni za spanje. Iz takega gradiva so bili izbrani leksemi z nedvoumnim pomenom ‘osrednji bivalni prostor’ in uvrščeni v gradivo za karto 2/24 ‘dnevna soba’. Število leksemov v posamezni točki kaže na možno število prostorov v kmečki hiši.

Včasih je gradivu pripisan podatek o legi prostora v hiši: ‘soba, v katero se vstopa iz veže’ (*cimer* v T206, *hišica* v T231 in T324, *štibeljc* v T252, *kamra* v T246, T263 in T305, *hišna kamra* v T246), ‘soba nasproti hiše’ (*gornja hiša*, *štibeljček* v T340, *hiška* v T352, *zadnja hiša* v T353), ‘spalnica v prvem nadstropju’ (*pod* v T087–T088, T093 in T105). Pogosteje so dodane opombe o namembnosti prostora, v katerem so spali otroci (*kamra* v T160, *štibeljc* v T374), dekleta (*kamra* v T234, *štibeljc*, *kamra* v T237, *hiška* v T354), fantje (*štibeljc* v T252), starejši fantje ali dekleta (*cimrc* v T160, *štibeljc* v T275 in T378), otroci, tete ali stara mati (*štibeljc* v T223 in T272), starši (*štibeljc* v T261) ali mladoporočenca (*hišica* v T349).

Spalnica, novejša izposojenka iz knjižnega jezika, se pojavlja posamično v okolici Ljubljane (T249 in T250), v večjih krajih in novejših zapisih.

2. Morfološka analiza

kam//ra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’) (// ≥ *b* v T064, T068, T071, T074–T075, T077–T078, T080–T094, T096–T100, T102–T103, T105–T116, T118–T120, T124–125, T127, T130, T132–T138, T142, T146, T148–T152, T154–T158, T172, T174, T177, T179, T182, T229–T230, T233–T234, T237–T240, T244–T248, T253, T257, T259, T262–T263, T265, T268, T275, T277–T279, T282–T283, T293, T305–T306, T320, T338, T348–T350, T417)

kam//ra za spati < **(kamr)-a za sъp-a-ti* ← **(kamr)-a* + **za* ‘za’ + **sъp-a-ti* ‘spati’ (// ≥ *b* v T117)

hišna kam//ra < **(xyš)-ьn-a-j-a (kamr)-a* ← **(xyš)-a* + **(kamr)-a* (// ≥ *b* v T246)

kam//rica < **(kamr)-ic-a* (// ≥ *b* v T416)

cimer < **(cimr)-ъ* ← srvnem. *zimmer*, *zimer* ‘gradbeni les, lesena stavba, stanovanje’, nem. *Zimmer* ‘soba’

cimrc < **(cimr)-ьc-ь*
cimber < **(cimbr)-ъ* ← srvnem. *zimber* ‘gradbeni les, lesena stavba, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
štubič < **(štub)-iť-ь* ← srvnem. *stuba*, *stube* ‘ogrevana soba, peč’ (> nem. *Stube* ‘izba, soba’)
štubelj < **(štubĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. različice **Stubel* (nepreglašeno) za nem. *Stüblein* ‘štibeljc’
štibelj < **(štibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. **Stübel* v bav. nem. izgovoru (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* ‘štibelc’
prednji štibelj < **perd-ьń-ь-j-ь (štibĺ)-ь* ← **perd-ьń-ь* ‘prednji, sprednji’ (← **perdъ* ‘pred’) + **(štibĺ)-ь*
zadnji štibelj < **zad-ьń-ь-j-ь (štibĺ)-ь* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **(štibĺ)-ь*
štibeljc < **(štibĺ)-ьc-ь*
štibeljček < **(štibĺ)-ьč-ьk-ъ* ← **(štibĺ)-ь*
štibljek < **(štibĺ)-ьk-ъ*
hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
(ta) mala hiša < **(ta) mal-a-j-a (xyš)-a* ← (**ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’) + **mal-ъ* ‘majhen’ + **(xyš)-a*
druga hiša < **drug-a-j-a (xyš)-a* ← **drug-ъ* ‘drugi’ + **(xyš)-a*
prednja hiša < **perd-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **perd-ьń-ь* ‘prednji, sprednji’ (← **perdъ* ‘pred’) + **(xyš)-a*
zadnja hiša < **zad-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **(xyš)-a*
gornja hiša < **gor-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **(xyš)-a*
gorenja hiša < **gor-ěń-a-j-a (xyš)-a* ← **gor-ěń-ь* ‘zgornji’ + **(xyš)-a*
ta zgornja hiša < **ta sъ-gor-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + **(xyš)-a*
HiŠica < **(xyš)-ic-a* (H ≥ *k* v T310; Š ≥ *s* v T313–T314, T328)
hiška < **(xyš)-ьk-a*
hiža < **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
mala hiža < **mal-a-j-a (xyž)-a* ← **mal-ъ* ‘majhen’ + **(xyž)-a*
velika hiža < **vel-ik-a-j-a (xyž)-a* ← **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **(xyž)-a*
prednja hiža < **perd-ьń-ь-j-a (xyž)-a* ← **perd-ьń-ь* ‘prednji, sprednji’ (← **perdъ* ‘pred’) + **(xyž)-a*
zadnja hiža < **zad-ьń-a-j-a (xyž)-a* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **(xyž)-a*
hiža za spati < **(xyž)-a za sъp-a-ti* ← **(xyž)-a* + **za* ‘za’ + **sъp-a-ti* ‘spati’
hižica < **(xyž)-ic-a*

kaščica < **(kašč)-ic-a* ← **(kašč)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273)
šlafcimer < **(šlafcimr)-ъ* ← nem. *Schlafzimmer* ‘spalnica’
šlaFkamra < **(šlafkamr)-a* ← nem. *Schlafkammer* ‘majhna spalnica’ (F ≥ *x* v T267)
ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
ispica < **(jьstъp)-ic-a*
izba < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
čaniba < **(ćanib)-a* ← furl. *cjanive* ‘kleť
čaniba (ta) za spati < **(ćanib)-a (ta) za sъp-a-ti* ← **(ćanib)-a* + **ta* ‘tam’ + **za* ‘za’ + **sъp-a-ti* ‘spati’
solar < **(solaŕ)-ь* ← furl. *solâr* ‘podstrešje’
čamera < **(ćamer)-a* ← furl. *cjamare* ‘soba’
kam//era < **(kamer)-a* ← it. *camera* ‘soba’ (// ≥ *b* v T121, T123; morda iz različice ben. it. *cambera* (Rosamani 1990: 151))
kamarin < **(kamarin)-ъ* ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* ‘sobica’
soba < **(sob)-a* ← hrv. *soba* ‘soba’ (← madž. *szoba* ‘soba’)
mala sobica < **mal-a-j-a (sob)-ic-a* ← **mal-ъ ‘majhen’* + **(sob)-a*
spavača soba < **(spavač)-a-j-a (sob)-a* ← hrv. *spavaća soba* ‘spalnica’
komara < **(komar)-a* ← nejasno, prim. hrv. *komora, komava* ‘soba, shramba’
kamura < **(kamur)-a*, nejasno, morda v zvezi s **(kamr)-a* (← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’)) (prim. ERHSJ II: 24, *kȁmara*)
čumnata < **(čumnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’
hram < **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’
pod < *pod-ъ* ‘tla’
zadnji konec < **zad-ьń-ь-j-ь kon-ьc-ь* ← **zad-ьń-ь* (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **kon-ьc-ь* (← **kon-ъ* ‘konec, začetek’)
spalnica < **(spalnic)-a* ← knj. slov. *spalnica* (< **sъp-a-l-ьn-ic-a* ← **sъp-a-ti* ‘spati’)

3. Posebnosti kartiranja

Z rdečo črtkano izofono je označen areal, v katerem se v leksemu *kamra* (včasih le kot dvojnica) pojavlja prehodni *-b-*.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *kaščica* v T029, *hram* v T042, *izba* v T067, *kamarin* v T230, *zadnji konec* v T266, *šlafkamra* v T267.

Kot enkratnica z *isp-* je kartiran leksem *ispa* v T005.
Kot enkratnica s *štibelj-* je kartiran leksem *štibeljček* v T340.
Kot enkratnica s *hiž-* je kartiran leksem *hižica* v T291.
Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *hiža za spati* v T399.
Kot enkratna besedna zveza s *kamr-* sta kartirana leksema z levim (*hišna kamra* v T246) in desnim prilastkom (*kamra za spati* v T117).
Kot enkratna besedna zveza s *hiš-* sta kartirana leksema *gorenja hiša* v T178 in *druga hiša* v T341.
Kot enkratna besedna zveza s *sob-* je kartiran leksem *mala sobica* v T346.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *ispica* v T003, *kamrica* v T012, *prednja hiša* v T037, *ta zgornja hiša* v T160, *soba* v T169, *ta zgornja hiša* v T193, *cimer* in *ta hišna kamra* v T195, *cimer*, *soba* in *spalnica* v T202, *cimer* in *izba* v T206, *štibljek* v T216, *cimer* v T226, *cimer* in *soba* v T234, *štibeljc* v T246, *soba* in *spalnica* v T247, *hiša* v T271, *spalnica* v T272 in T278, *hišna kamra* v T284, *cimer* v T297, *štibeljc*, *kamrica* in *ta mala hiša* v T300, *soba* v T304, *štibeljc* in *spalnica* v T316, *cimer*, *ta mala hiša*, *štibeljc* in *spalnica* v T317, *štibeljc* in *čumnata* v T318, *hišica* v T322, *kamrica* v T326, *spalnica* v T345, *kamra* v T347, *štibeljc* v T349, *kamra* ‘shramba za orodje, tudi spalnica’ v T357, *štubič* v T362, *kamra* in *štubelj* v T363, *prednji* in *zadnji štubelj* v T366, *kamura* v T370, *prednja hiša* v T371, *prednja* in *zadnja hiša* v T372 in T374, *spalnica* v T378, *ni poimenovanja* v T388 (»ni posebej spalnice«), *hiža* v T392 ter *štibelj* ‘manjša spalnica’ v T415.
Kot opis je kartirano pojasnilo *v hiži*, *kje se spi* v T414.
Kot nerelevanten je kartiran odgovor *prva hiža* ‘boljša hiša’ (»ni pravi pomen spalnice«) v T375.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009; Rajh 2010; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V131A.01 *dnevna soba (hiša)* (2/24), V131b.01 *soba*, *v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)* (2/25); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 369; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Spalnica, nar. kamra, je najpogosteje manjši podolgovat prostor ob hiši, izbi (podrobneje v komentarju k vprašanju V131b.01). Prostor je lahko spalnica za starše, stare starše, odraščajoča dekleta (zaselek Gmajna v Oplotnici), tam negujejo bolnike ali opravljajo nekatera rokodelska opravila. Spalnico staršev (kamro) je tradicionalna kmečka hiša dobila v začetku 17. stoletja, ko so začeli graditi gradbeno razvitejše hiše s črnimi kuhinjami in več belimi prostori, kar je sprožilo sicer počasno gradbeno preurejanje tlorisno preprostejših stavb (vhodno oziroma povezovalno vežo so pre-

zidali v manjšo vežo in črno kuhinjo, npr. na Gorenjskem) in dograjevanje dodatnih prostorov (kamra, štibeljc, velbič, špajza). V 19. stoletju se je takšen tlorisni vzorec že povsem uveljavil tudi pri načrtovanju novih hiš, ki so jih poleg večinskih kmetov gradile tudi druge poklicne skupine, zlasti trški in mestni obrtniki. Danes so izvirno zasnovane hiše s kamrami in drugimi tradicionalno razporejenimi prostori že redke. Ohranjajo se le še pri starejših in večinoma po sodobnih standardih prenovljenih stavbah ter v muzejsko urejenih kmečkih hišah (muzej na prostem v Rogatcu, Prešernova hiša v Vrbi).

Prim.: Cevc 1990; SEL 2004

7. Skica

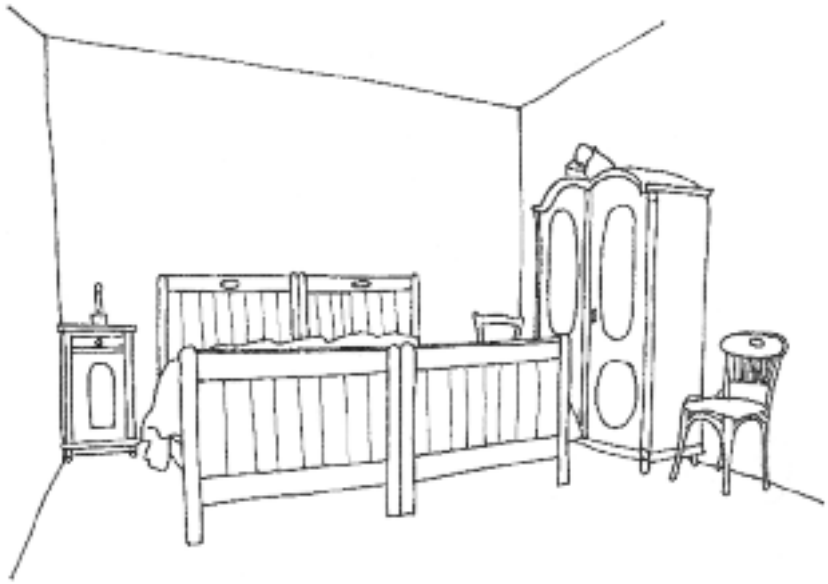

Komentar in karta: 2/27

SLA V713.01 ‘izba, ispa’

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Vprašanje V713.01 je namenjeno določitvi arealov narečnih oblik *izba*/*ispa* (< **(jьstъb)-a*, **(jьstъp)-a*), knjižno *ízba (î)* ‘manjša soba’, nar. ‘glavni stanovanjski prostor v kmečki hiši’ in ‘podstrešje’. Pogoste fonetične različice so posledica neujemanja med zapisi istega leksema pri odgovorih na različna vprašanja (poleg V713.01 še V130.01 ‘shramba’, V130a.01 ‘podstrešna soba’, V131a.01 ‘dnevna soba’, V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’, V131A.01 ‘spalnica’ in V132.01 ‘podstrešje’. Kot zastarela je beseda označena v T008, T148, T157, T223 in T224, kot redka v T178, T258, T261, T264 in T321, kot knjižni leksem v T250 in T378. V T257 zapisovalec dvomi o domačem izvoru besede *izba*.

2. Morfološka analiza

//**ispa** < **(jьstъp)-a* ← **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *u̯* v T013, T017; // ≥ *j* v T001–T003, T010, T015, T018, T044–T046, T050–T054, T057–T059, T196)

ispica < **(jьstъp)-ic-a* (// ≥ *j* v T001, T003)

vispič < **vъ-(jьstъp)-ić-ь* ← **vъ(n)* ‘v’ + **(jьstъp)-a*

naispa < **na-(jьstъp)-a* ← **na* ‘na’ + **(jьstъp)-a*

na ispi < **na (jьstъp)-i* ← **na* ‘na’ + **(jьstъp)-a*

//**izba** < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T072–T073, T076, T089–T093, T095–T098, T129, T148–T149, T157–T163, T165, T231, T235, T238, T281, 410–T411, T417)

//**izbica** < **(jьstъb)-ic-a* (// ≥ *j* v T076)

na izbi < **na (jьstъb)-i* ← **na* ‘na’ + **(jьstъb)-a*

(tu) v izbi < **(tu) vъ (jьstъb)-i* ← **tu* ‘tu’ + **vъ(n)* ‘v’ + **(jьstъb)-a*

3. Posebnosti kartiranja

Karta je obstojska, torej prikazuje samo zemljepisno razporeditev leksemov *izba* in *ispa* ter njunih tvorjenk.

Z rdečo izogloso je označen areal *j*-jevske proteze.

Kot enkratnica z *isp-* je kartiran leksem *vispič* v T016.

Kot enkratna predložna zveza z *izb-* je kartiran leksem *(tu) v izbi* v T066.

Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksem *ispica* v T001 in T003 ter dve lastnoimenski obliki v T312 in T317 (‘jama na Menini planini’).

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V130.01 *shramba* (2/31), V130a.01 *podstrešna soba* (2/28), V131a.01 *dnevna soba (hiša)* (2/24), V131b.01 *soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)* (2/25), V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26), V132.01 *podstrešje* (2/29), V146b.01 *kuhinja* (2/23); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Glej V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’, V132.01 ‘podstrešje’

7. Skica

Komentar in karta: 2/28

SLA V130a.01 ‘podstrešna soba’

Karmen Kenda-Jež, Tjaša Jakop

1. Gradivo

Gradivo za vprašanje ‘prostor v stavbi med streho in stropom najvišje etaže, namenjen zlasti za bivanje, zadrževanje ljudi’, knj. *podstréšna sóba* (*ę̂*, *ó*), so popisovalci začeli zbirati šele po Riglerjevi preureditvi vprašalnice leta 1961, zato je mreža odgovorov redka. Kljub temu gradivo izkazuje precejšnjo poimenovalno raznolikost z velikim številom enkratnih pojavitev, saj gre za poimenovanja novejše predmetnosti. Na podatek, da podstrešnih sob v raziskovalni točki niso poznali, naletimo izjemoma (npr. v T156 in T368).

Leksem *čumnata* v T229 je bil v času zapisa označen kot zastarel, *cimer* v T264 kot redek, *podstrešna soba* v T375 pa kot knjižno poimenovanje. Besedna zveza *gornja soba* v T376 in T381 naj bi bila novejša.

2. Morfološka analiza

pod streho/strehoj < **podъ strěx-ojǫ/strěx-ojǫ-jь* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* ‘streha’

za streho < **za strěx-ojǫ* ← **za* ‘za’ + **strěx-a*

podstrešje < **podъ-strěš-ьj-e* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*

podstrešek < **podъ-strěš-ьk-ъ* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*

pod strešino < **podъ strěš-in-ojǫ* ← **podъ* ‘pod’ + **strěš-in-a*

podstrešina < **podъ-strěš-in-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěš-in-a*

zgornjica < **sъ-gor-ьń-ic-a* ← **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’)

podstražnica < **podъ-storž-ьn-ic-a* ← **podъ* ‘pod’ + **storž-ь* ‘nekaj štrlečega’

pod < **pod-ъ* ‘tla’

podič < **pod-iť-ь*

na podu < **na pod-* ← **na* ‘na’ + **pod-ъ*

na vrhu < **na vьrx-u* ← **na* ‘na’ + **vьrx-ъ* ‘vrh’

na ta zgornjemu vrhu < **na tъ sъ-gor-ьń-ěmu vьrx-u* ← **na* ‘na’ + **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + **vьrx-ъ*

ta na hleve < **ta na xlěv-ě* ← **ta* ‘tam’ + **na* ‘na’ + **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’

//ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *u̯* v T013)

//**izba** < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T159, T235, T410, T417)

izbica < **(jьstъb)-ic-a*

hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

na hiši < **na (xyš)-i* ← **na* ‘na’ + **(xyš)-a*

podstrešna hiša < **podъ-strěš-ьn-a-j-a (xyš)-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + **(xyš)-a*

(ta) gorenja hiša < **(ta) gor-ěń-a-j-a (xyš)-a* ← (**ta* ‘ta’) + **gor-ěń-ь* ‘zgornji’ + **(xyš)-a*

ta zgornja hiša < **ta sъ-gor-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + **(xyš)-a*

gornja hiša < **gor-ьń-a-j-a (xyš)-a* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **(xyš)-a*

hiša pod streho < **(xyš)-a podъ strěx-ojǫ* ← **(xyš)-a* + **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*

hišica < **(xyš)-ic-a*

podstrešna hišica < **podъ-strěš-ьn-a-j-a (xyš)-ic-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + **(xyš)-ic-a*

podstrešna hiža < **podъ-strěš-ьn-a-j-a (xyž)-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + *(*xyž)-a* (← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’))

na hiži < **na (xyž)-i* ← **na* ‘na’ + **xyž-a*

nahiž < **na-(xyž)-ь* ← **na* ‘na’ + **xyž-a*

hiža (gori) na podu < **(xyž)-a (gor-ě) na pod-* ← **(xyž)-a* + (**gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **na* ‘na’ + **pod-ъ* ‘tla’

na paDlašu hiža < **na (padlaš)- (xyž)-a* ← **na* ‘na’ + **(padlaš)-ь* (← madž. *padlás* ‘podstrešje’) + **(xyž)-a* (D ≥ ∅ v T399)

kam//ra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’) (// ≥ *b* v T075, T148, T240, T339)

podstrešna kam//ra < **podъ-strěš-ьn-a-j-a (kamr)-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + **(kamr)-a* (// ≥ *b* v T148)

cimper kamra < **(cimpr)-ъ (kamr)-a* ← **(cimpr)-ъ* (← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)) + **(kamr)-a*

kam//ra na solarju < **(kamr)-a na (solarь́)-u* < **(kamr)-a* + **na* ‘na’ + *(*solarь́)-ь (← furl. *solâr* ‘podstrešje’) (// ≥ *b* v T080)

kam//ra na kašči < **(kamr)-a na (kašč)-i* < **(kamr)-a* + **na* ‘na’ + **(kašč)-a* (← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim *šć* (Ramovš 1924: 273)) (// ≥ *b* v T108)

kam//ra v šofiti < **(kamr)-a vъ (šofit)-i* < **(kamr)-a* + **vъ(n)* ‘v’ + **(šofit)-a* (←it. *soffitta* ‘strop, podstrešje’) (// ≥ *b* v T142)
kamra v Gruštu < **(kamr)-a vъ (grušt)-u* < **(kamr)-a* + **vъ(n)* ‘v’ + **(grušt)-ъ* (← nem. *Gerüst* ‘oder’, bav. srvnem. **gerust*, srvnem. *gerüste* ‘priprava, orodje, ogrodje’) (G ≥ ∅ v T166)
kam//rica < **(kamr)-ic-a* (// ≥ *b* v T090, T156)

cimer < **(cimr)-ъ* ← srvnem. *zimmer*, *zimer* ‘gradbeni les, lesena stavba, stanovanje’, nem. *Zimmer* ‘soba’
na cimru < **na (cimr)-u* ← **na* ‘na’ + **(cimr)-ъ*
podstrešni cimer < **podъ-strěš-ьn-ъ-j-ь (cimr)-ъ* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + **(cimr)-ъ*
zgornji cimer < **sъ-gor-ьń-ъ-j-ь (cimr)-ъ* ← **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + *(cimr)-ъ*
ta vrhnji cimer < **ta vьrx-ьń-ъ-j-ь (cimr)-ъ* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **vьrx-ьń-ь* ‘vrhnji’ + **(cimr)-ъ*
cimer na podstrešini < **(cimr)-ъ na podъ-strěš-in-i* ← **(cimr)-ъ* + **na* ‘na’ + **podъ-strěš-in-a* (← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*)
cimer na diljih < **(cimr)-ъ na (diĺ)-ix* ← **(cimr)-ъ* + **na* ‘na’ + **(diĺ)-ę* (← nem. *Diele* ‘(podna) deska’)
cimra < **(cimr)-a*

dahcimer < **(daxcimr)-ъ* ← nem. *Dachzimmer* ‘podstrešna soba’
dahcimra < **(daxcimr)-a*

cimper < **(cimpr)-ъ* ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
na cimpru < **na (cimpr)-u* ← **na* ‘na’ + **(cimpr)-ъ*

cimber < **(cimbr)-ъ* ← srvnem. *zimber* ‘gradbeni les, lesena stavba, stanovanje’

dilje < **(diĺ)-ę* ← nem. *Diele* ‘(podna) deska’
na diljah/diljih < **na (diĺ)-axъ*/*(diĺ)-ixъ* ← **na* ‘na’ + **(diĺ)-ę*
dilja < **(diĺ)-a* (s. mn.)

štibeljc < **(štibĺ)-ьc-ь*

dahštibelj < **(daxštibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. **Dachstübel* ‘podstrešna sobica’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*) za nem. *Dachstube* ‘podstrešna soba’

kašča < **(kašč)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim *šć* (Ramovš 1924: 273)
kašč < **(kašč)-ь*

kukrl < **(kukrl)-ъ* ← avstr. nem. *Guckerl* ‘lina’ (Österreichisches Wörterbuch [37]1991)

kukrle < **(kukrl)-e* ← avstr. nem. *Guckerl* ‘lina’ (Österreichisches Wörterbuch [37]1991)

//ahker < **(axkeŕ)-ь* ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* ‘odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje’ (Striedter-Temps 1963: 79) (// ≥ *j* v T005)

a//her < **(axeŕ)-ь* ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* ‘odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje’ (Striedter-Temps 1963: 79) (// ≥ *j* v T271)
dahboden < **(daxbodn)-ъ* ← nem. *Dachboden* ‘podstrešje’
ravm pod strehoj < **(ravm)-ъ podъ strěx-ojǫ-jь* ← **(ravm)-ъ* (← nem. *Raum* ‘prostor’) + **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* ‘streha’
kamarin < **(kamarin/kamerin)-ъ* ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* ‘sobica’
čamera < **(ťamer)-a* ← furl. *cjamare* ‘soba’
solar < *(*solaŕ*)-*ь* ← furl. *solâr* ‘podstrešje’
linda < **(lind)-a* ← furl. *linde*, ben. it. *linda* ‘kap, napušč’
šufit/sufit < **(šufit/sufit)-ъ* ← furl. *sufit* ‘strop’
šofit/sofit < **(šofit/sofit)-ъ* ← furl. *sofit*, it. *soffitto* ‘strop’
šufitana < **(šufitan)-a*, nejasno, prim. it. *soffitta* ‘podstrešje’
čufita, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *sufit* ‘strop’
ta pod kuveRtom < **ta podъ (kuvert)-om-ъ* ← **ta* ‘tam’ + **podъ* ‘pod’ + **(kuvert)-ъ* (← furl. *cuviert* ‘streha’) (R ≥ ∅ v T057)
žgabucin < **(žgabucin)-ъ* ← it. *sgabuzzino* ‘kamra, ropotarnica’
čumnata < **(čumnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’
padlaš < **(padlaš)-ь* ← madž. *padlás* ‘podstrešje’
soba < **(sob)-a* ← hrv. *soba* ‘soba’ (← madž. *szoba* ‘soba’)

podstrešna soba < **podъ-strěš-ьn-a-j-a (sob)-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* + **(sob)-a*
ta vrhnja soba < **ta vьrx-ьń-a-j-a (sob)-a* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **vьrx-ьń-ь* ‘vrhnji’ + **(sob)-a*
gornja soba < **gor-ьń-a-j-a (sob)-a* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **(sob)-a*
(ta) zgornja soba < **(ta) sъ-gor-ьń-a-j-a (sob)-a* ← (**ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’) + **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + **(sob)-a*
soba na podstrešju < **(sob)-a na podъ-strěš-ьj-u* ← **(sob)-a* + **na* ‘na’ + **podъ-strěš-ьj-e* (←**podъ* ‘pod’ + **strěx-a*)
soba na kašči < **(sob)-a na (kašč)-i* ← **(sob)-a* + **na* ‘na’ + **(kašč)-a* (← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim *šć* (Ramovš 1924: 273))
soba na izbi < **(sob)-a na (jьstъb)-i* ← **(sob)-a* + **na* ‘na’ + **(jьstъb)-a*
soba na cimpru < **(sob)-a na (cimpr)-u* ← **(sob)-a* + **na* ‘na’ + **(cimpr)-ъ*
soba na diljah/diljih / **na diljah soba** < **(sob)-a na (diĺ)-ixъ/(diĺ)-axъ* ← **(sob)-a* + **na* ‘na’ + **(diĺ)-ę* (← nem. *Diele* ‘(podna) deska’)

frča//D//a, nejasno (D ≥ *l* v T187, ljudskoetimološko; D ≥ ∅ v T263, T268; 1. // ≥ *r* v T263, T268, T278; 2. // ≥ *n* v T278)

fičara, nejasno
kamurica < **(kamur)-ic-a* ← **(kamur)-a*, nejasno, verjetno v zvezi s **(kamr)-a* (← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’)) (prim. ERHSJ II: 24, *kȁmara*)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *ahker* v T005, *zgornjica* v T045, *ta pod kuvertom* v T057, *linda* v T060, *čamera* v T061, *žgabucin* v T097, *kamarin* v T112, *štuk* v T180, *fičara* v T272, *padlaš* v T401, *ravm pod strehoj* v T414 in *dahboden* v T415.
Kot enkratne besedne zveze s *hiš-* so kartirani leksemi z levimi (*gornja hiša* v T314, *podstrešna hišica* v T411) in desnimi prilastki (*hiša pod streho* v T385).
Kot enkratna predložna zveza s *hiš-* je kartiran leksem *na hiši* v T270.
Kot enkratnica s *-hiž-* je kartiran leksem *nahiž* v T374.
Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartirana besedna zveza *na padlašu hiža* v T399.
Kot enkratna predložna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *na hiži* v T401.
Kot enkratna predložna zveza s *streh-* je kartiran leksem *za streho* v T298.
Kot enkratnica s *-streš-* je kartiran leksem *podstrešek* v T410.
Kot enkratna predložna zveza s *streš-* je kartiran leksem *pod strešino* v T204.
Kot enkratna predložna zveza z *vrh-* je kartiran leksem *na ta zgornjemu vrhu* v T204.
Kot enkratnica s *kašč-* je kartiran leksem *kašč* v T082.
Kot enkratne besedne zveze s *kamr-* so kartirani leksemi z levimi (*podstrešna kamra* v T148 in *cimper kamra* v T267) in desnimi prilastki (*kamra na solarju* v T080, *kamra na kašči* v T108, *kamra v šofiti* v T142 in *kamra v gruštu* v T166).
Kot enkratnica s *cimr-* je kartiran leksem *cimra* v T361.
Kot enkratne besedne zveze s *cimr-* so kartirani leksemi z levimi (*ta vrhnji cimer* v T213, *zgornji cimer* v T315 in *podstrešni cimer* v T267) in desnimi prilastki (*cimer na podstrešini* v T198 in *cimer na diljih* v T328).
Kot enkratna predložna zveza s *cimr-* je kartiran leksem *na cimru* v T016.
Kot enkratnica s *cimpr-* je kartiran leksem *cimper* v T252.
Kot enkratna predložna zveza s *cimpr-* je kartiran leksem *na cimpru* v T270.
Kot enkratnica s *kukrl-* je kartiran leksem *kukrl* v T331.
Kot enkratnica s *pod-* je kartiran leksem *podič* v T098.
Kot enkratne besedne zveze s *sob-* so kartirani leksemi z levimi (*ta vrhnja soba* v T249) in desnimi prilastki (*soba na kašči* v T133, *soba na cimpru* v T264, *soba na izbi* v T284 in *soba na podstrešju* v T407).
Kot enkratnica s *šufit-*/*sufit-* je kartiran leksem *šufitana* v T074.
Kot enkratnica z *dilj-* je kartiran leksem *dilja* (s Imn) v T378.
Kot opisno poimenovanje sta kartirana leksema *gor na kamre* v T081 in *v kameri pod šofit* v T413.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kamrica* in *kukrle* v T008, *pod streho* in *na vrh* v T187,

podstrešna soba v T202, *čumnata* in *izba* v T229, *soba na izbi* in *podstrešna soba* v T234, *cimper* v T240, *kamurica* v T339, *štibeljc* v T411 ter *ispa* in *dahštibelj* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura
Österreichisches Wörterbuch [37]1991; Rajh 2010

5. Primerjaj
SLA: V131a.01 *dnevna soba (hiša)* (2/25), V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26), V132.01 *podstrešje* (2/29), V139.01 *strop* (2/14); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 339; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Podstrešna soba je s stenami in stropom ograjen prostor na sicer odprtem podstrešju. Taki prostori so bili večinoma dodatno bivalno dopolnilo enostanovanjskih pa tudi večstanovanjskih hiš in so se uveljavili zlasti v prvi polovici 19. stoletja. Ponekod so podstrešne sobe preuredili iz lesenih podstrešnih kašč (Ribniško polje), zato se je zanje obdržalo ime *ahker*. Nekdanje kašče so ometali z notranje strani, pobelili strope in stene ter jih opremili s pohištvom. V drugi polovici 19. stoletja so na osrednjem, alpskem in panonskem območju gradili hiše z že vnaprej načrtovano podstrešno sobo, ki je bila ponavadi na mestu *frčade*. Notranjost sta osvetljevali dve ali le eno pokončno okno. Notranja oprema manjših podstrešnih sob je bila navadno skromna: postelja, omara, miza in stol ali klop ter nekaj stenskega okrasja. V trgih in zlasti mestih so večstanovanjske hiše že v 18. stoletju imele podstrešne sobe za več družinsko nepovezanih stanovalcev. S povečanjem potreb po stanovanjih, zlasti po 2. svetovni vojni so v času modnih mestnih in trških prenov (70. in 80. leta 20. stoletja) podstrešja številnih hiš v družbeni lasti v celoti preuredili v razmeroma udobna, celo razkošna stanovanja. Podstrešno stanovanje je takrat postalo del družbenega prestiža, še posebej v nekaterih intelektualnih krogih (npr. arhitekti, umetniki v Piranu, Ljubljani, Celju idr.).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

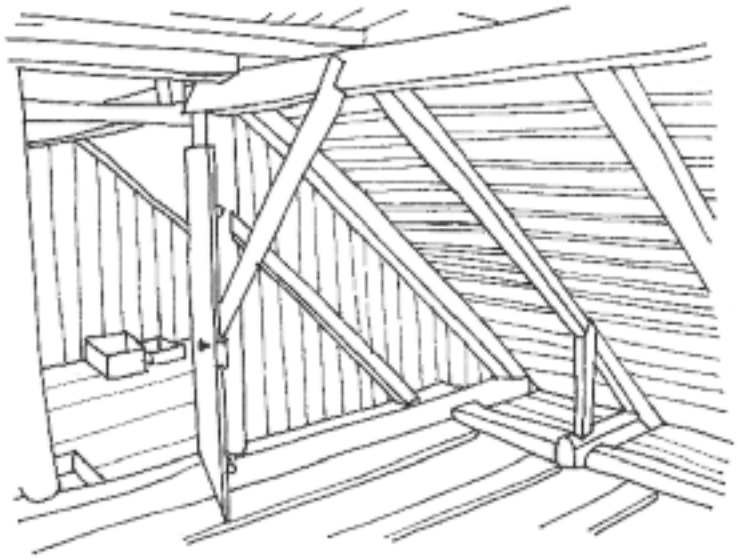

Komentar in karta: 2/29

SLA V132.01 ‘podstrešje’

Tjaša Jakop, Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Za pomen ‘prostor v stavbi med streho in stropom’, knj. *podstréšje* (*ẹ́*), so najpogostejši in najbolj razširjeni leksemi *podstrešje*, *ispa* in *dilje*, gradivo pa je zanimivo predvsem zaradi različnih stopenj tvorbe samostalnikov iz predložnih zvez (npr. *pod streho*, *podstreha*; *pod stražjo*, *podstraž*; *pod stražo*, *podstraža*; *na hiži*, *nahiž*, *nahiža*; *na ispi*, *naispa*). Gradivo verjetno prinaša podatke tudi za pomen ‘del stavbe med streho in stropom najvišje etaže’ in poimenovanja za posamezne dele tega prostora, na kar kažejo redke opombe o pomenu, npr. v T147 *pod* ‘prostor za seno na hiši’, v T229 *za stražjo* ‘prostor ob strani pri strehi’, v T234 *podstraž* ‘del izbe tik ob strehi’, v T236 *izba* ‘nedodelan prostor zraven cimra’, v T237 *na izbi* ‘kjer se vidi streha’, v T244 *podstraža* ‘ob cimru’, v T318 *za stražjo* ‘pod streho za žito’.
V času zapisa je bil leksem *izba* v T159 označen kot zastarel, leksem *ispa* v T178, T258 (»bolj v sosednjih vaseh ta pomen«) in T264 ter leksem *oder* v T154 kot redka, leksem *podstrešje* v T272 (»v novi hiši rečejo podstrešje«) in T275 pa kot novejši.

2. Morfološka analiza

podstreha < **podъ-strěx-a* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* ‘streha’
pod streho/strehoj/strehom < **podъ strěx-ojǫ/strěx-ojǫ-jь/strěx-omь* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*
podstrešje < **podъ-strěš-ьj-e* ← **podъ* ‘pod’ + **strěx-a*
podstrešeno < **podъ-strěš-en-o*
podstrešek < **podъ-strěš-ьk-ъ*
podstrešnja < **podъ-strěš-ьń-a*
podstrešina < **podъ-strěš-in-a*
podstraž < **podъ-storž-ь* ← **podъ* ‘pod’ + **storž-ь* ‘nekaj štrlečega’
podstražek < **podъ-storž-ьk-ъ*
podstražje < **podъ-storž-ьj-e*
podstraža < **podъ-storž-a*
pod stražo < **podъ storž-ejǫ* ← **podъ* ‘pod’ + **storž-a*
pod stražjo < **podъ storž-ьjǫ* ← **podъ* ‘pod’ + **storž-ь*
za stražjo < **za storž-ьjǫ* ← **za* ‘za’ + **storž-ь*
(ta) pod krovom < **(ta) podъ krov-omь* ← (**ta* ‘tam’) + **podъ* ‘pod’ + **krov-ъ* ‘streha’
na stropu < **na strop-u* ← **na* ‘na’ + **strop-ъ* ‘strop, streha’

ta na hleve < **ta na xlěv-ě* ← **ta* ‘tam’ + **na* ‘na’ + **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’
na veži < **na vež-i* < **na* ‘na’ + **vež-a* (< **vez-j-a* ← **vez-ti* ‘vesti, peljati’)
vrh < **vьrx-ъ* ‘vrh’
navrh < **na-vьrx-ъ* ← **na ‘na’* + **vьrx-ъ*
na vrhu < **na vьrx-* ← **na* ‘na’ + **vьrx-ъ*
pod vrhom < **podъ vьrx-omь* ← **podъ* ‘pod’ + **vьrx-ъ*
pod vrh / podvrh < **podъ vьrx-ъ* / **podъ-vьrx-ъ* ← **podъ* ‘pod’ + **vьrx-ъ*
ta zgornji vrh < **tъ sъ-gor-ьń-ь-j-ь vьrx-ъ* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **sъ-gor-ьń-ь* ‘zgornji’ (← **sъ(n)* ‘z, dol’ + **gor-a* ‘gora’) + **vьrx-ъ*
oder < **odr-ъ* ‘oder’
odrič < **odr-ić-ь*
odre < **odr-ę*
na odrah < **na odr-axъ* ← **na* ‘na’ + **odr-ъ*
peter < **pętr-ъ* ‘strop iz tramov’
pod < **pod-ъ* ‘tla’
na podu < **na pod-* ← **na* ‘na’ + **pod-ъ*
gornji pod < **gor-ьń-ь-j-ь pod-ъ* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **pod-ъ*
hram < ***xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’
na hramih < **na xorm-ixъ* ← **na* ‘na’ + **xorm-ъ*
cimper < **(cimpr)-ъ* ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
na cimpru < **na (cimpr)-u* ← **na* ‘na’ + **(cimpr)-ъ*
dilje < **(diĺ)-ę* ← nem. *Diele* ‘(podna) deska’
dilja < **(diĺ)-a* (s. mn.)
na dilje < **na (diĺ)-ę* ← **na* ‘na’ + **(diĺ)-ę*
na diljah/diljih < **na (diĺ)-axъ*/*(diĺ)-ixъ* ← **na* ‘na’ + **(diĺ)-ę*
diljice < **(diĺ)-ic-ę* ← **(diĺ)-a* ← nem. *Diele* ‘deska’
hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
(gori) na hiši/hiše < **(gor-ě) na (xyš)-i*/*(xyš)-ě* ← (**gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **na* ‘na’ + **(xyš)-a* ‘hiša’
nahiša < **na-(xyš)-a* ← **na* ‘na’ + **(xyš)-a*
podhiš < **pod-(xyš)-ь* ← **podъ* ‘pod’ + **(xyš)-a*
na hiži/hiže < **na (xyž)-i*/*(xyž)-ě* ← **na* ‘na’ + **(xyž)-a* ← stvnem. *hūs-* *[hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)
nahiža < **na-(xyž)-a* ← **na* ‘na’ + **(xyž)-a*
naHIŽ < **na-(xyž)-ь* (HIŽ ≥ *žix* v T381) ← **na* ‘na’ + **(xyž)-a*
na nahižu < **na na-(xyž)-* ← **na* ‘na’ + **na-(xyž)-ь*
//ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T044–T046, T050–T051, T053–T054, T196)
na ispi < **na (jьstъp)-i* ← **na* ‘na’ + **(jьstъp)-a*

gorenja naispa < * *gor-ěń-a-j-a na-(jьstъp)-a* ← **gor-ěń-ь* ‘zgornji’ + **na* ‘na’ + **(jьstъp)-a*

//izba < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T158–T160, T231, T235, T238, T281, T410–T411, T417)

na //izbi < **na (jьstъb)-i* ← **na* ‘na’ + **(jьstъb)-a* (// ≥ *j* v T160)

kam//ra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer*, *kamere* ‘izba’ (// ≥ *b* v T148)

kašča < **(kašč)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim *šć* (Ramovš 1924: 273)

na kašči < **na (kašč)-i* ← **na* ‘na’ + **(kašč)-a*

kašč < **(kašč)-ь*

kašta < **(kašt)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja s *šč* (Ramovš 1924: 273)

kašt < **(kašt)-ь*

eštrah < **(eštrax)-ь* ← srvnem. *esterich*, *estrich* ‘tla, strop’ (> bav. nem. *Estrich* ‘estrih’)

na //eštrah < **na (eštr)-axъ* ← **na* ‘na’ + **(eštr)-ь* (// ≥ *j* v T020)

na //eštrlih / na //eštrlah < **na (eštrl)-ixъ* / **na (eštrl)-axъ* ← **na* ‘na’ + **(eštrl)-i*, v zvezi z **(eštrax)-ь*, verjetno bav. nem. **Estrichle* ‘tla, strop’ (// ≥ *j* v T211)

na mošovžu < **na (mošovž)-u* ← **na* ‘na’ + **(mošovž)-ь* (← srvnem. *muoshūs* ‘jedilnica’)

dahravm < **(daxravm)-ь* ← nem. *Dachraum* ‘podstrešni prostor’

ravm pod strehoj < **(ravm)-ь podъ strěx-ǫjo-jь* ← **(ravm)-ь* (← nem. *Raum* ‘prostor’) + **podъ* ‘pod’ + **strěx-a* ‘streha’

solar < **(solar)-ь* ← furl. *solâr* ‘podstrešje’

šo//fit / so//fit < **(šofit/sofit)-ь* ← furl. *sofit*, it. *soffitto* ‘strop’ (// ≥ *n* v T152)

pod šofit/sofit < **podъ (šofit/sofit)-ь* ← **podъ* ‘pod’ + **(šofit/sofit)-ь*

šofito < **(šofit)-o* ← it. *suffitto* ‘strop’

šofita < **(šofit)-a* ← ben. it. *sofita* ‘strop, podstrešje’, it. *soffitta* ‘strop’

šufit/sufit < **(šufit/sufit)-ь* ← furl. *sufit* ‘strop’

šufita < **(šufit)-a* ← it. *suffitto* ‘strop’

v šufiti < **vь (šufit)-i* ← **vь(n)* ‘v’ + **(šufit)-a*

čufit, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *sufit* ‘strop’

čufita < **(čufit)-a*

na *čufiti* < **na (čufit)-i* ← **na* ‘na’ + **(čufit)-a*

čašt < **(ťašt)-ь* ← furl. *cjast* ‘kašča’

paDlaš < **(padlaš)-ь* ← madž. *padlás* ‘podstrešje’ (D ≥ ∅ v T399)

na padlašu < **na (padlaš)-* ← **na* ‘na’ + **(padlaš)-ь*

na congah, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *peter* v T015, *eštrah* v T022, *na stropu* v T034, *ta na hleve* v T058, *na hramih* v T068, *oder* v T154, *kašta* v T158, *na ještrlih* v T211, *na congah* v T250, *hram* v T397, *dahravm* in *ravm pod strehoj* v T414 ter *dahboden* v T415.
Kot enkratnice s *streš-* so kartirani leksemi *podstrešnja* v T007, *podstrešeno* v T019 in *podstrešek* v T410.
Kot enkratna besedna zveza z *isp-* je kartiran leksem *gorenja naispa* v T004.
Kot enkratnice s *hiš-* so kartirani leksemi *podhiš* v T025, *hiša* v T277 in *nahiša* v T285.
Kot enkratnica z *vrh-* je kartiran leksem *navrh* v T010.
Kot enkratna besedna zveza z *vrh-* je kartiran leksem *ta zgornji vrh* v T204.
Kot enkratna predložna zveza z *vrh-* je kartiran leksem *pod vrhom* v T009.
Kot enkratnica s *hiž-* je kartiran leksem *nahižu* v T388.
Kot enkratna predložna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *na nahižu* v T373.
Kot enkratnica z *dilj-* je kartiran leksem *diljice* v T378.
Kot enkratnica s *čufit-* je kartiran leksem *čufit* v T148.
Kot enkratna predložna zveza s *čufit-* je kartiran leksem *na čufiti* v T139.
Kot enkratnica s *šofit-* je kartiran leksem *šofito* v T126.
Kot enkratna predložna zveza s *šofit-* je kartiran leksem *pod šofit* v T413.
Kot enkratna predložna zveza s *šufit-* je kartiran leksem *v šufiti* v T119.
Kot enkratna predložna zveza s *kašč-* je kartiran leksem *na kašči* v T108.
Kot enkratna besedna zveza s *pod-* je kartiran leksem *gornji pod* v T131.
Kot enkratnica s *-straž-* sta kartirana leksema *podstražje* v T176 in *podstraž* v T232. Kot enkratna predložna zveza s *straž-* sta kartirana leksema *pod stražo* v T145 in *pod stražjo* v T228.
Kot enkratna predložna zveza s *cimpr-* je kartiran leksem *na cimpru* v T276.
Kot enkratna predložna zveza s *padlaš-* je kartiran leksem *na padlašu* v T400.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *pod vrh* v T004, *naispa* v T006, *na ještrah* »tam je žito« in opisno poimenovanje *zvrha tu gori* v T020, *kamra* v T148, *odrič* »če ni nič« v T154, *odre* v T159–T160 in *na odrah* v T159, *pod streho* in *podstreha* v T187, *na vrhu* v T191, *izba* v T192, *na veži* in *na mošovžu* v T208, *podstrešina* v T210, *vrh* v T212, *podstrešje* v T223, *na ještrlah* v T224, *podstraž*, *pod stražjo*, *podstreha* in *pod streho* v T234, *pod streho* v T237, *podstrešje* v T247 in T252, *ispa* (redko) v T264, *podstrešje* v T275, *dilja* (s. mn.) v T370 in *na vrhu* v T410.
Pri razvrščanju leksemov je bilo običajnima meriloma (zanesljivost in čas zapisa) nadrejeno pomensko merilo – v to kategorijo so bili uvrščeni vsi leksemi, pri katerih je bilo mogoče sklepati na njihov ožji pomen.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009, Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V130a.01 *podstrešna soba* (2/28), V139 *strop* (2/14); OLA: 986; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 340; ASLEF: 4869; HJA: 675 ; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Podstrešje je ponavadi prazen prostor pod streho nad lesenim ali zidanim stenskim delom hiše, pomožni shrambni prostor za odlaganje odvečnih predmetov in prostor, v katerem so v lesenih predalih in skrinjah shranjevali žito, suho sadje, fižol in podobno.
Na podstrešje so vodile zidane ali lesene stopnice, navadno iz veže; ponekod so tam imeli prislonjeno le premakljivo lestev. Stopnice so bile lahko obzidane ali obite z deskami – v obeh primerih so bila v tako ostenje že v pritličju vgrajena vrata. Če stopnice niso bile obzidane ali obite, je imela odprtina v veži vgrajeno leseno loputo, podobno vratom, z nameščeno kljuko ali držalom in ponekod tudi dvižnim mehanizmom (vzmet, uteži ipd.), da je bilo odpiranje oziroma dvigovanje vratnega krila lažje.
Na podstrešju so imeli ponekod po eno ali več sob, kjer so spali nekateri družinski člani, ali pa so tam shranjevali obleko, orodje, redkeje rabljene predmete in podobno. Drugod so imeli na podstrešju tudi lesene ali zidane kašče
Kadar je bila soba ali kašča postavljena približno v središče tlorisa podstrešja, so tak prostor navadno pomaknili ob strešno krilo nad glavnim pročeljem hiše in na strehi zgradili veliko *frčado* ali manjše strešne line z zidanim ali lesenim ostenjem in navadno enim oknom na prednji steni.
Ponekod so bila podstrešja preurejena v mansardna stanovanja, ki so imela zaradi strešnih naklonov vsaj del stropov v prostorih poševnih. Mansarde so se sicer najprej razširile v mestih v 17. stoletju in se zaradi pomanjkanja stanovanjskih površin namnožile zlasti v 19. stoletju, bolj poredkoma pa na podeželju v nekaterih gostilniških in trgovskih hišah. Pogostejše so bile preureditve podstrešij v mansardna stanovanja v 70. in 80. letih 20. stoletja ter v začetku 21. stoletja, ko so lastniki preurejali podstrešja v bivalne enote v upanju, da bodo tako doma obdržali vsaj enega od odraslih otrok.
Dokaj pogosto so bile na podstrešjih postavljene tudi manjše zidane ali lesene kamre za dimljenje mesnin, pa tudi sušilne lese v obliki na ostrešje pritrjene strešice z vodoravno umeščenimi koli, na katere so privezovali meso ali ga zatikali za tam viseče železne kavlje. Mesnine so dimili kar v dimni kamri z blagim ognjem iz predvsem bukovih drv in čim bolj hladnim dimom ali pa so dim v takšno kamro ali sušilno napo dovajali po dimniku iz ognjišča v (črni) kuhinji v pritličju.
Zlasti v vzhodni Sloveniji so imeli na podstrešjih v obliki pletenih omar postavljena prenosljiva lesena sušila (*lese*), kamor so po dimljenju za nadaljnje sušenje obešali meso in druge mesne izdelke.

Podstrešja, ki so bila krita s slamo ali lesom (skodle, žagane deske), so bila zaradi dobrih termoizolacijskih lastnosti obeh gradiv primerna tudi za shranjevanje presnega in suhega sadja, stročnic, čebule ipd. Če se je v hiši redno prebivalo in kurilo na ognjišču in v peči, je bilo podstrešje sorazmerno toplo in presno sadje tudi pozimi ni zmrznilo. Prav tako so bila podstrešja primerna za shranjevanje suhih stročnic, saj se jim je menda *fižolar* izogibal zaradi pogoste zadimljenosti prostora.

Prim.: Krasny 2006; Lochner 1982

7. Skica

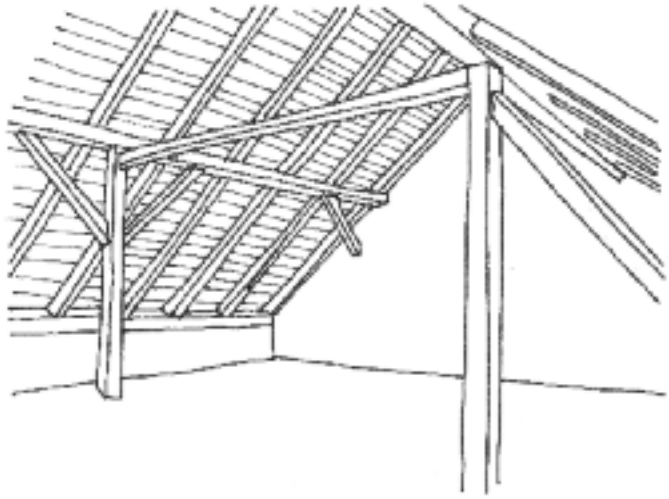

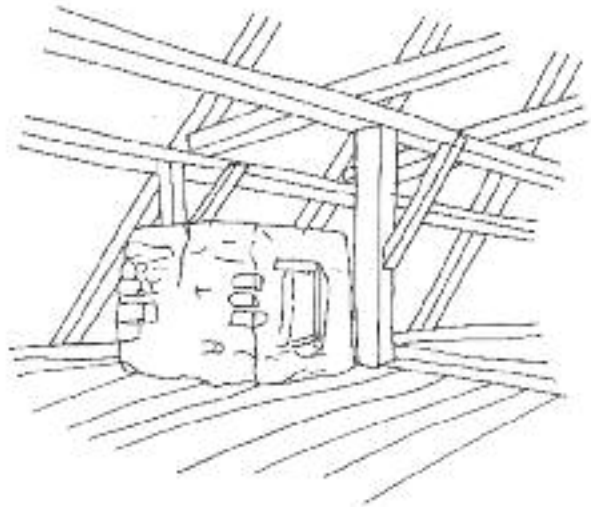

Komentar in karta: 2/30

SLA V133.01 ‘stopnice’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘vsaka od vodoravnih med seboj odmaknjenih ploskev v različnih višinah za lažjo hojo navzgor, navzdol’, knj. *stopníca* (*i*), mn. *stopníce*, je najpogostejši in v vseh narečjih razširjen germanizem *štenge* (v T002 z oznako nov.) z manj razširjeno obliko brez sekundarnega nosnika, tj. *štege*. V koroških narečjih je prišlo do palatalizacije *g* > *j* (*šteje*), v gorenjskih pa do palatalizacije *g* > *ž* (*štenže*). V eni točki dolenjskega narečja je kot drugi leksem zapisana še manjšalnica *štenžice*, v posavskem narečju pa, prav tako kot drugi leksem, edninska oblika *štenžnica*. Druge različice so zemljepisno ožje omejene, npr. *štegne* (in manjšalnica *štežnica* v nekaj točkah prleškega narečja), *štegle* ali *štengle*. Druga najpogostejša leksema sta romanizma *škale* (v T118 kot drugi leksem še edninska oblika *škalin*) in *ščale* ter *škaline* in *ščaline* na zahodu, na vzhodu pa *stolbe* (narečno *stube*). Leksem *stopnice*, prevzet iz knjižnega jezika, je zelo redek: zapisan je samo v devetih točkah, in sicer vedno kot dvojnica k leksemu *štenge*.

2. Morfološka analiza

stop < **stǫp-ъ* ‘korak’ ← **stǫp-i-ti* ‘stopiti’

stopnice < **stǫp-ьn-ic-ę*

stol//b- < **stolb-a*/*-ę* < **stъlb-a* ‘stopnica’ (// ≥ *m* pred *b* v T403 in T405)

prelaz < **per-laz-ъ* ← **per-laz-i-ti* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **laz-i-ti* ‘lesti, plaziti se’

štege < **(šteg)-ę* ← srvnem. *stëge* ‘stopnice’ (tudi *stiege* > nem. *Stiege* ‘stopnice’)

štegne < **(štegn)-ę* ← srvnem. *stëge*, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

štegnice < **(štegn)-ic-ę*

štenge < **(šteng)-ę* ← srvnem. *stëge* s sekundarnim *-n-*

štenžice < **(štenž)-ic-ę* < **(šteng)-ic-ę*

štegl- < **(štegl)-a*/*-ę* ← sorodno s srvnem. *stigele* (> nem. *Stiegl* ‘stopnice’)

štengle < **(štengl)-ę*, z vrinjenim *-n-*

štape < **(štap)-ę* ← stvnem. *stapf(e)o*, *stapf*, srvnem. *stapf* ‘stopinja’ (> nem. *Stapf(en)*, *Stapfe* ‘stopinja’)

štapne < **(štapn)-ę* ← stvnem. *stapf(e)o*, *stapf*, srvnem. *stapf*, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

štapnice < **(štapn)-ic-ę*

štablj- < **(štabĺ)-a/-ę* ← stvnem. *staffal*, *stafful*, *staphal*, *staphil* ‘podnožje, cokla’, srvnem. *stafel*, *staffel*, *stapfel* ‘stopnica, stopnja’ (> nem. *Staffel* ‘stopnja’)
škale (Imn.) < **(škal)-ę* ← it. *scala* ‘stopnica’
škaline (Imn.) < **(škalin)-ę* ← it. *scalino* ‘stopnica’
ŠČale < **(ščal)-ę* ← furl. *scjale* (Š ≥ *s* v T060 in T061; Č ≥ *c* v T060)
ščaline < **(ščalin)-ę* ← furl. *scjalin* ‘stopnica’
lejtre < **(lejtr)-ę* ← bav. srvnem. *lǫiter* za srvnem. *leiter(e)* ‘lestev’ (> nem. *Leiter* ‘lestev’)
štolge, nejasno
štirja, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnica je kartiran leksem *štolge* v T385.
Kot enkratnica s *šteng-* je kartiran leksem *štenžice* v T237.
Kot enkratnica s *štegn-* je kartiran leksem *štegnice* v T368.
Kot enkratnica s *štap-* je kartiran leksem *štape* v T196.
Kot enkratnica s *stop-* je kartiran leksem *stop* v T300.
Kot enkratnica s *ščal-* je kartiran leksem *ščaline* v T063.
Kot tretji odgovor je z znakom za komentar kartiran leksem *štapnice* v T314.
Kot drugi (ali nadaljnji) odgovor niso kartirani edninski leksemi *škalin* v T118 (mn. *škale*), *štenžnica* v T305 (mn. *štenge*), *štežnica* v T370, T372 in T376 (mn. *šte(n)ge*) in *štegnica* v T414 (mn. *štege*).
Kot nerelevanten odgovor sta kartirana leksema *prelaz* (v T001 kot drugi leksem s pomenom ‘stopnice za prehod čez ploť) in *štablja* oz. *štablje* (samo kot drugi leksem v točkah T109 ‘za kokoške’ in T128 ‘lesene stopnice namesto lestve v hlevih, podovih’), ki pomensko nista ustrezna.

4. Uporabljena dodatna literatura
Jakop 2015; Pavel 1909

5. Primerjaj
SLA: /; OLA: 969; ALE: 410; SDLA-SI: /; ALI: 344, 163; ASLEF: 4397 (ed.), 4399 (mn.); HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Stopnice so bile že v preteklosti pomembna prvina stanovanjskih hiš, saj so omogočale dostop v hišo, povezavo med pritličjem, nadstropjem in podstrešjem ter vstop v kletne prostore.
Na zunanjščinah so se stopnice praviloma držale objekta, le v notranjščinah so bile ponekod vgrajene v ostenja s stopniščnimi jaški za vhod v vkopane kleti ali v nadstropje in na podstrešje. Redko ohranjeni so primeri polžastih stopnic (npr.

v Šentjanžu pri Radljah ob Dravi), ki so domnevno nastajale po vzoru cerkvene arhitekture.
Pred glavnim vhodom pritličnih hiš je bila lahko ena lesena (npr. v Juneževi hiši v Rogaški Slatini) ali dve kamniti oziroma zidani betonski stopnici (npr. v Tepanju v Dravinjski dolini). Če je bila stavba zasnovana kot vrhkletna ob breg prislonjena hiša, so v bivalno pritličje lahko vodile enoramne lesene (vzhodna Slovenija) ali kamnite oziroma zidane stopnice (zahodna in jugozahodna Slovenija, ki so se navezovale na lesen *gank* (osrednja, vzhodna Slovenija) ali zidan *baladur* (jugozahodna Slovenija, Kras, Istra), ali pa je bil pred vhodom glavnega pročelja postavljen prizidek, t. i. *žulj* z enojnimi ali dvojnimi enoramnimi kamnitimi ali zidanimi stopnicami (osrednja Slovenija, Dolenjska), ki jih je prekrival nadstrešek, največkrat z dvokapno strešico. Ob glavnem ali enem od stranskih pročelij so bile lahko do delno vkopane kleti pritličnih ali nadstropnih hiš speljane kamnite (npr. v vzhodni in jugozahodni Sloveniji, na vzhodnem Pohorju), lesene (iz masivnih hrastovih ali kostanjevih plohov) in iz opeke (polaganje žgane glinene opeke na bok) ali betona pozidane stopnice. Zidane stopnice so imele nekatere premožnejše nadstropne hiše tudi v notranjščini (Horjul, Koreno, Samotorica) – take stopnice so navadno imele tudi zidano in s stebri dopolnjeno ograjo in so povezovale pritličje z nadstropjem. Pogosto so bile tudi iz vhodne veže v vkopano klet speljane kamnite, betonirane ali opečne stopnice, medtem ko so pritličje z nadstropjem povezovale lesene stopnice (te so bile lesene v celoti ali so imele lesene le pragove). Stopnice v nadstropje so imele lahko leseno, zidano ali celo kovinsko ograjo. Na notranji zidni strani so take stopnice imele pogosto vgrajeno vzdolžno leseno ali železno držalo.

Prim.: Baš 1928; SEL 2004

7. Skica

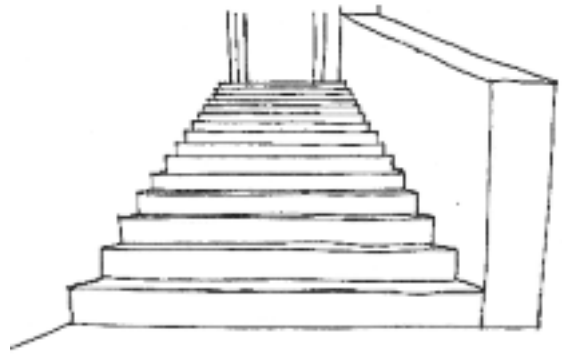

Komentar in karta: 2/31

SLA V130.01 ‘shramba’

Matej Šekli, Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Gradivo večinoma prinaša odgovore za pomena ‘prostor za shranjevanje živil’, knj. *shrámba* (*â*), in ‘prostor za shranjevanje žita’, knj. *kášča* (*á*), ki sta tudi predstavljena na karti. Odgovori s pomenoma ‘shramba za krompir’ in ‘shramba za vino’ so upoštevani v gradivu in na karti za V157.01 ‘kleť. Leksemi so le redkokdaj opremljeni s pojasnili o tem, ali se poimenovanje nanaša na prostor v hiši ali na samostojno (gospodarsko) poslopje (npr. za T213 *kašča* ‘na gruntu posebna stavba’), prav tako so redki podatki o legi prostora v hiši (v pritličju, v kleti, na podstrešju, ob kuhinji).

Ker je bilo vprašanje v prvotni Ramovševi vprašalnici dvodelno (V130 shramba – izba), zapisi v zvezkih in na listkih pa pretežno brez pomenskih razlag, je bilo včasih težko ločiti odgovore za posamezni pomen, pri čemer je bilo zadnje vprašanje pri večini izpraševalcev razumljeno kot obstojsko. Le izjemoma je bilo mogoče lekseme opredeliti ob primerjavi z narečnimi slovarji, npr. v T009 *ćímnata* : *štíbl̥* (Košir 2013: ‘shramba’ : ‘sobica v podstrešju’). Nekateri prostori niso bili namenjeni samo shranjevanju živil, ampak so bila v njih tudi ležišča, npr. v T029 *hram* (»u̯ xràːm pa so včasih ležali«), T234 *kamra* (»soba za dekleta in shramba«) in T363 *kamra* (»soba zraven kuhinje za spanje in shrambo«).

V gradivu večkrat nastopa isti odgovor za pomena ‘shramba za živila’ in ‘kleť. Ob predpostavki, da so tudi živila za sprotno porabo hranili v kleti, je treba upoštevati tudi možnost večpomenskosti takih poimenovanj, prim. T154 *ćîe̯udər* (lahko spodaj ali zgoraj), Čujec Stres 2014: *klet* 1. ‘soba pri kuhinji za shranjevanje živil’ 2. ‘soba pod hišo za shranjevanje krompirja’.

V času zapisa so bili leksemi *velb* v T037, *hram* v T135, *špajs* v T383, *kamra* v T292 in *kamura* v T376 označeni kot zastareli, *špajs* v T135 in T146 kot redek, *špajz* v T229 in T248 ter *špajza* v T366 in T368 pa kot novejša leksema.

2. Morfološka analiza

sHramba < **sъ-xorn-ьb-a* ← **sъ-xorn-i-ti* ‘shraniti’ ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **xorn-i-ti* ‘hraniti’ (*H* ≥ *k* v T075, T076; H ≥ ∅ v T088)

hram < **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’

zidanica < **zid-a-n-ic-a* ← **zid-a-ti* ‘zidati’

žitnica < **žit-ьn-ic-a* ← **žit-o* ‘žito’

gornji pod < **gor-ьń-ь-j-ь pod-ъ* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **pod-ъ* ‘tla’

kašča < **(kašč)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim *šć* (Ramovš 1924: 273)
kašta < **(kašt)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja s *šč* (Ramovš 1924: 273)
kašt < **(kašt)-ъ*
štibeljc < **(štibĺ)-ьc-ь* ← **(štibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. **Stübel* v bav. nem. izgovoru (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* ‘štibelc’
štibljica < **(štibĺ)-ic-a*
klet < **klět-ь*
kletica < **klět-ic-a*
kelder [keu̯dər] < **(keldr)-ъ* ← pozno bav. srvnem. *këlder* za srvnem. *këllœre* > *këller* ‘kleť’ (> nem. *Keller* ‘kleť’)
špajž < **(špajž)-ь* ← avstr. bav. nem. *Speis* ‘shramba’ za nem. *Speise* ‘jed, hrana’ (pred prehodom **ž* > *z*)
špez < *(*špez)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu **ž* > *z* in pred prehodom **ei* > *ai*)
Špajz/Špajs < **(špajz/špajs)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu **ž* > *z* in po prehodu **ei* > *ai*) (Š ≥ *s* v T014, T043)
špajža < **(špajž)-a* ← avstr. bav. nem. *Speis* ‘shramba’ za nem. *Speise* ‘jed, hrana’ (pred prehodom **ž* > *z*)
Špajza < **(špajz)-a* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu **ž* > *z*) (Š ≥ *s* v T216); poleg *špajza* se pojavlja tudi *špejza* (v T296, T351, T355, T375), kar je lahko posledica različnega časa prevzema leksema (tj. pred diferenciacijo *ei* > *ai* v nemščini) ali posledica narečne slovenske spremembe *a* ob *j* (tip *majhen* > *mejhen*)
špajsa < **(špajs)-a* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu **z* > *s*)
špajzba, nejasno, verjetno v zvezi s **(špajz)-a* ob morebitni naslonitvi na nem. *Speisstube* ‘shramba’
špajscimer < **(špajscimr)-ъ* ← nem. *Speisezimmer* ‘jedilnica’ (z bav. nem. *Speis* za nem. *Speise* ‘jed, hrana’ in v bav. nem. pomenu ‘shramba’)
velb < **(velb)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* ‘obok, svod, lok’
veLBič < **(velb)-ić-ь* ← **(velb)-ъ* (L ≥ *r* v T323; LB ≥ *bl* vT334)
špajZvelb/špajSvelb < **(špajzvelb/špajsvelb)-ъ* ← avstr. bav. nem. **Speisgwelb* ‘shramba’ (Z/S ≥ ∅ v T046)
špajsvelbič < **(špajsvelb)-ić-ь*
//a//hker < **(axkeŕ)-ь* ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* ‘odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje’ (Striedter-Temps 1963: 79) (1. // ≥ *w* v T302; 2. // ≥ *j* v T305)
ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)

//izba < **j(ьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *j* v T093, T098)

//izbica < **j(ьstъb)-ic-a* (// ≥ *j* v T076)

kam//ra < **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’) (// ≥ *b* v T292)

kam//rica < **(kamr)-ic-a* (// ≥ *b* v T090, T097, T106)

ta hišna kamrica < **t- (xyš)-ьn-a-j-a (kamr)-ic-a* ← **ta*/**tь*/**tě*/**tę* ‘ta’ + **xyš-a* ‘hiša’ + **(kamr)-ic-a*

špajzkam//ra / špajskam//ra < **(špajzkamr*/*špajskamr)-a* ← nem. *Speisekammer* ‘shramba’ z bav. nem. *Speis* za nem. *Speise* ‘jed, hrana’ in v avstr. bav. nem. izgovoru (// ≥ *b* v T267)

hiša < **(xyš)-a* ← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

kajža < **(kajž)-a* ← bav. nem. *Kaise*, *Kaische*, *Keische* ‘kajža, koča’ (pred bav. nem. onezvenečenjem **ž* > *š*)

hištrna < **(xištrn)-a* ← srvnem. *phistrīne* ‘pekarna’

čaniba < **(ťanib)-a* ← furl. *cjanive* ‘kleť’

čanibica < **(ťanib)-ic-a*

kam//arin, kamerin < **(kamarin*/*kamerin)-ъ* ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* ‘sobica’ (// ≥ *b* v T116, T118, T121, T123)

kamarinič, kamerinič < **(kamarin*/*kamerin)-iť-ь*

granar < **(granar)-ъ* ← furl. *granâr*, ben. it. **granar* ‘shramba’, pri čemer ni jasno, kako je bil leksem iz romanskih jezikov lahko prevzet v prekmursko slovenščino

volt < **(volt)-ъ* ← furl. *volt* ‘obok’

čašt < **(ťašt)-ъ* ← furl. *cjast* ‘kašča’

kanava < **(kanav)-a* ← furl. *caneve*, ben. it. *canava*, *canova* ‘(vinska) kleť’

šaLVaroBa < **(šalvarob)-a* ← it. *salvaroba* ‘garderoba’ (L ≥ *r* v T102; V ≥ ∅ v T103; V ≥ *b* v T073; B ≥ *v* v T085)

magazin < **(magazin)-ъ* ← knj. slov. *magazin* (← nem. *Magazin* ali it. *magazzino* ‘skladišče’)

ripoštiljo < **(ripoštiljo)-∅* ← it. *ripostiglio* ‘shramba’

kužina < **(kužin)-a* ← furl. *cusina* ‘kuhinja’

kantina < **(kantin)-a* ← furl. *cantine*, it. *cantina* ‘kleť’

zadnja kuhinja < **zad-ьń-a-j-a (kuxyń)-a* ← **zad-ьń-ь* ‘zadnji’ (← **zad-ъ* ‘zadnja stran’) + **(kuxyń)-a* ‘kuhinja’ (← stvnem. *kuhhina*, srvnem. *kuchīn* ‘kuhinja’ (> nem. *Küche* ‘kuhinja’))

kimnata < **(kimnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’

čuMNata < **(čumnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’ (MN ≥ *n* v T198) (Ramovš 1924: 94–96)

kamura < **(kamur)-a*, nejasno, morda v zvezi s **(kamr)-a* (← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’)) (prim. ERHSJ II: 24, *kȁmara*)

jambrhca, nejasno
hrmanjek, nejasno, morda v zvezi s *hram* (< **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’)

3. Posebnosti kartiranja
S črnimi simboli so kartirani leksemi s pomenom ‘prostor za shranjevanje živil’, z rdečimi pa leksemi s potrjenim pomenom ‘prostor za shranjevanje žita’.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *špajsa* v T018, *špajža* v T030, *volt* v T056, *kantina* v T062, *kužina* v T082, *ripoštiljo* v T137, *zidanica* v T172, *žitnica* v T201, *magazin* v T250, *kajža* v T299 in *špajž* v T388.
Kot enkratnica s *čanib-* je kartiran leksem *čaniba* v T057.
Kot enkratnica s *kamarin-* je kartiran leksem *kamarinič* v T090.
Kot enkratnica s *kašt-* je kartiran leksem *kašt* v T335.
Kot enkratnica s *špajsvelb-* je kartiran leksem *špajsvelbič* v T354.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kamra* v T002, *izbica* in *shramba* v T076, *kamrica* v T090, *shramba*, *jambrhca*, *kamrica*, *klet* in *kletica* v T097, *klet* in *špajza* v T102, *kantina* v T112, *shramba* (knjižno) v T136, *hram* v T155, T158 in T166, *kašča* v T172, *zidanica* v T183, *špajza* in *shramba* v T187, *špajz*/*špajs* v T219, *špajz* v T223, *kamra* in *hištrna* v T234, *kelder* v T236 in T239, *špajza* v T247, *kašča* v T250, *špajz*/*špajs* v T267 in T300, *kašta* v T312, *shramba* v T316, nerelevantni odgovor *lesa* ‘shramba za prekajeno meso’ v T335, *kašta* v T346, *špajzvelb* v T353, *hrmanjek* in nerelevantni odgovor *ehar* ‘shramba, sušilnica za meso na podstrešju’ v T355, *špajza* in *kamra* ‘soba zraven kuhinje za spanje in shrambo’ v T363 in T368, *špajza* v T370, *kamura* v T376, *zadnja kuhinja* v T381, *shramba* v T388 in *špajz*/*špajs* v T392.
Kot nerelevantni so kartirani odgovori *šporča* ‘prostor ob kuhinji za pomivanje posode in shranjevanje opreme’ v T082, *nesem spravit* v T137, *shramba* (»ni prostor«) v T152, *lesa* ‘shramba za prekajeno meso’ v T338 in *mesinja* ‘shramba za meso’) v T385.

4. Uporabljena dodatna literatura
Čujec-Stres 2014; Furlan 2009; Horvat 2014; Košir 2013; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V157.01 *klet* (2/32) – V157A.01 *klet za shranjevanje krompirja* in V157B.01 *klet za shranjevanje vina*; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: 529 *kašča*; ALI: /; ASLEF: 548 *kašča*; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Shramba je prostor za shranjevanje živil, večjih posod in drobnega orodja. Shrambe so bile pogosto umeščene tik ob kuhinji ali pa so vrata v shrambo vodila iz veže. Shrambe so lahko tako kot drugi deli hiše zgrajene iz lesa, kamna, opeke, nabite ilovice in drugih gradiv. Pri hišah večjih kmetov so bile kuhinje, veže in shrambe obokane,

zato se je ponekod takšne shrambe oprijelo ime *velbič* (Grobelškova hiša v Zastranju). V kmečkih hišah so shrambe osvetljevale line ali s kovanimi mrežami zavarovana (manjša) okna. V shrambah so gospodinje večinoma hranile jedi in živila, saj je bila shramba primerno hladna, ponavadi postavljena na čim bolj osojen del hiše. Funkcijo shrambe so lahko vsaj za del živil prevzeli tudi drugi prostori v pritličnem delu hiše, in sicer *klet*, *čumnata* (Gorenjsko), *zadnja* ali *mala hiša* (vzhodna Slovenija), *hišica* (Spodnja Savinjska dolina). Shrambe so bile eden od prostorov tudi v stanovanjskih hišah in družinskih stanovanjih v mestih in trgih. Zlasti stavbe s konca 19. stoletja so večinoma že imele shrambe, ki so imele le vrata in zračne line, niso pa imele oken.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/32

SLA V157.01 ‘klet’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘del stavbe od pritličja navzdol, navadno v zemlji, v katerem so hranili krompir, repo, vino ipd.’, knj. *klét* (*ę̑*), so najpogosteje uporabljena poimenovanja *klet*, *kelder* (največ v koroških, gorenjskih in dolenjskih narečjih) in *hram* (največ v primorskih točkah), nekajkrat tudi v besednih zvezah *vinska klet*, *vinski kelder* in *kelder za vino*. V istrskem in delu notranjskega narečja tvorita areal poimenovanji *kantina* in *kanava*, v dolenjskih narečjih *zidanica*, *v* panonskih narečjih se pojavljata poimenovanji *pivnica* in *zamanica*. Po dvakrat so zapisana poimenovanja *konoba* (na meji s hrvaškimi narečji), *repnica*, *škulja* in *skedenj*. Majhen areal v severnem belokranjskem narečju tvori poimenovanje *his*/*hiz*, v notranjskem pa *jama*.
V T137 je *kantina* shramba za vino, lahko pa tudi za orodje.
V Ramovševi vprašalnici se je vprašanje V157 glasilo samo *klet*, po preureditvi vprašalnice pa je bilo razdeljeno na tri vprašanja, tj. V157 *klet*, V157A *klet za krompir* in V157B *klet za vino*. Ker je tako zbrano gradivo neenotno, je na karti predstavljeno gradivo za vsa tri vprašanja skupaj, le da so pomensko natančneje določeni leksemi za *klet za vino* oz. *klet za krompir* predstavljeni z različnima barvama.

2. Morfološka analiza

klet < **klět-ь*

kletca < **klět-ьc-a*
vinska klet < **vin-ьsk-a-j-a klět-ь* ← **vin-o* ‘vino’ + **klět-ь*
moštova klet < **(mošt)-ov-a klět-ь* ← **(mošt)-ov-ъ* (← **(mošt)-ь* ‘mošt’ ← srvnem. *most*, nem. *Most* ‘vinski mošt, vino iz sadja’ ← furl. *most*, it. *mosto* ‘mošt’) + **klět-ь*
moštna klet < **(mošt)-ьn-a-j-a klět-ь* ← **(mošt)-ь* + **klět-ь*
pijačna klet < **pi-ja-č-ьn-a-j-a klět-ь* ← **pi-ti* ‘piti’ + **klět-ь*
bobova klet < **bob-ov-a klět-ь* ← **bob-ъ* ‘bob’ + **klět-ь*
velbana klet < **(velb)-a-n-a klět-ь* ← **(velb)-a-ti* ‘velbati, obokati’ (← **(velb)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* ‘obok, svod, lok’) + **klět-ь*
repna klet < **rěp-ьn-a-j-a klět-ь* ← **rěp-a* ‘repa’ + **klět-ь*
zrnska klet < **zьrn-ьsk-a-j-a klět-ь* ← **zьrn-o* ‘zrno’ + **klět-ь*
klet za vino < **klět-ь za vin-o* ← **klět-ь* + **za* ‘za’ + **vin-o* ‘vino’
klet za hruške < **klět-ь za xrušk-ę* ←**klět-ь* + **za* ‘za’ + **xrušьk-a* ‘hruška’
klet za rejo < **klět-ь za ред́-ǫ* ← **klět-ь* + **za* ‘za’ + **red-i-ti* ‘rediti’

hram < **xorm-ъ* ‘hiša, šotor, zgradba’
prvi hram< **pьrv-ъ-j-ь xorm-ъ* ← **pьrv-ъ* ‘prvi’ + **xorm-ъ*
drugi hram < **drug-ъ-j-ь xorm-ъ* ← **drug-ъ* ‘drugi’ + **xorm-ъ*
vinski hram < **vin-ьsk-ъ-j-ь xorm-ъ* ← **vin-o* + **xorm-ъ*
hram za vino < **xorm-ъ za vin-o* ← **xorm-ъ* + **za* ‘za’ + **vin-o*
hramec < **xorm-ьc-ь*
shramba < **sъ-xorn-ьb-a* ← **sъ-xorn-i-ti* ‘shraniti’ ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **xorn-i-ti* ‘hraniti’
zidanica < **zid-a-n-ic-a* ← **zid-a-ti* ‘zidati’
jama < **jam-a* ‘jama’
jamljica < **jam-ьn-ic-a* ← **jam-a* (z disimilacijo *mn* ≥ *ml*)
škulja < **škuĺ-a* ‘luknja v zemlji’
spravilišče < **sъ-prav-i-dl-išč-e* ← **sъ-prav-i-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **prav-i-ti* ‘delati prav’
pivnica < **pi-v-ьn-ic-a* ← **pi-ti* ‘piti’
repnica < **rěp-ьn-ic-a* ← **rep-a* ‘repa’
krompirnica < **(krompiŕ)-ьn-ic-a* ← **(krompiŕ)-ь* ‘krompir’ ← kor. nem. *Gruntpirn*, *Grumper*, *Krumpir*, štaj. nem. *Grundbir* ‘krompir, zemeljska hruška’
kelder [keu̯dər] < **(keldr)-ъ* ← pozno bav. srvnem. *këlder* za srvnem. *këllœre* > *këller* ‘kleť’ (> nem. *Keller* ‘kleť’) (narečna palatalizacija *k* > *č* v T007–T010, T151, T152, T154, T155, T188–T192, T196–T206)
keldrc < **(keldr)-ьc-ь*
vinski kelder < **vin-ьsk-ъ-j-ь (keldr)-ъ* ← **vin-o* + **(keldr)-ъ*
kelder za vino < **(keldr)-ъ za vin-o* ← **(keldr)-ъ* + **za* ‘za’ + **vin-o*
kelder za krompir < **(keldr)-ъ za (krompiŕ)-ь* ← **(keldr)-ъ* + **za* ‘za’ + **(krompiŕ)-ь* ‘krompir’ (← kor. nem. *Gruntpirn*, *Grumper*, *Krumpir*, štaj. nem. *Grundbir* ‘krompir, zemeljska hruška’)
skedenj < **(skъdьń)-ь* ← stvnem. *scugin*, *scugina* ‘skedenj, gumno’ (> nem. *Scheune* ‘skedenj, kašča’)
velb < **(velb)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* ‘obok, svod, lok’
kašča < **(kašč)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273)
his/hiz < **xys-ъ*/**xyz-ъ* ← got. *-hūs* ‘hiša’
kantina < **(kantin)-a* ← it. *cantina*, furl. *cantine* ‘kleť’
kanava < **(kanav)-a* ← furl. *caneve*, ben. it. *canava*, *canova* ‘(vinska) kleť’
konoba < **(konob)-a* ← hrv. *konoba* ‘kleť’
beznica < **bez-dъn-ьn-ic-a* ← **bez-ъ* ‘brez’ + **dъn-o* ‘dno’
ključanja, nejasno, morda **kĺuč-ań-a* ← **kĺuč-ь* ‘ključ’
zamanica, nejasno
predol, nejasno, morda **per-dol-ъ* ‘kar je pregrajeno’ (ESSJ III: 109) ali **per-děl-ъ* ← **per-děl-i-ti* ← **per-* ‘skozi, preko, čez, k’ + **děl-i-ti* ‘deliti’
prket, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Karta je simbolna, to je leksično-besedotvorno-pomenska.
Simboli za lekseme, pri katerih so zapisovalci označili, da poimenujejo *klet za krompir*, so prikazani z rdečo barvo, simboli za lekseme, pri katerih so zapisovalci označili, da poimenujejo *klet za vino*, pa z zeleno barvo. Ostali leksemi, to je tisti, pri katerih zapisovalci pomena niso podrobneje označili, so prikazani s simboli v črni barvi.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *beznica* v T067, *shramba* v T112, *spravilišče* v T152, *prket* v T157, *kašča* v T229, *predol* v T282 in *ključanja* v T373.
Kot enkratnica s *klet-* je kartiran leksem *kletca* v T085.
Kot enkratne besedne zveze s *klet* z levim prilastkom so kartirani leksemi *bobova klet* v T355, *zrnska klet* v T372 in *repna klet* v T386 (vse v pomenu ‘klet za krompir’), *velbana klet* v T076, *moštova klet* v T050 in *pijačna klet* v T355 (vse v pomenu ‘klet za vino’). Kot enkratni besedni zvezi s *klet* z desnim prilastkom sta kartirana leksema *klet za hruške* v T005 in *klet za rejo* v T378.
Kot enkratna besedna zveza s *hram* z levim prilastkom je kartiran leksem *prvi hram* v T110, kot enkratna besedna zveza s *hram* z desnim prilastkom pa leksem *hram za vino* v T142.
Kot enkratnica s *keldr-* je kartiran leksem *keldrc* v T210. Ko enkratna besedna zveza s *kelder* z desnim prilastkom je kartiran leksem *kelder za krompir* v T235.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *drugi hram* v T110, *hram* v T112, T136 in T155, *kanava* v T114 in T138, *velb* v T133, *kelder* v T148, *jama* v T152, *vinski kelder* v T347, *jamljica* v T234, *vinska klet* v T280 in T386, *his*/*hiz* v T287, *zidanica* v T288 in T323, *hramec* v T348, *pivnica* v T372, *ključanja* v T370 in T372, *vinski hram* v T378, *pivnica* v T381, *repnica* in *vinska klet* v T386, *klet za vino* v T408 in *moštna klet* v T415.
Kot opisno poimenovanje je kartiran odgovor *tu ti stari hiši* v T063.
Narečna palatalizacija *k* > *č* v leksemu *kelder* je na karti označena z odebeljenim znakom.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V130.01 *shramba* (2/31), V129A.01 *hiša* (2/2); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI II: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 726 *podrum* ‘prostor pod hišo, kjer se hrani pijača’; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Klet je prostor v pritličju ali vkopan v zemljo pod ravnjo pritličja hiše, kašče, kozolca, zidanice, lahko je tudi samostojna stavba. V hišah je bil dostop v klet iz pritlične

veže, v vkopane kleti pa iz veže (Hrovača), kuhinje (Repno) ali od zunaj, po stopnicah. Pri tipu ob breg prislonjenih ali v breg potisnjenih vrhkletnih hiš je klet lahko delno vkopana skupaj z drugimi prostori, na primer hlevom, garažo, delavnico, svinjsko kuhinjo idr. Na vinogradniških območjih Primorskega so kleti praviloma v sestavi domačij, navadno v ravnini pritličij hiš in gospodarskih poslopij, v drugih vinorodnih deželah pa kleti kot vinogradniške stavbe večinoma stojijo v vinogradih, čeprav jih tudi sodobno vinarstvo pogosto preusmerja na dom.
Kletni prostori so lahko leseni, zidani iz kamna, glinene ali cementne opeke, nabite ilovice, ulitega betona (Bizeljsko, Klet Zlati grič v Slovenskih Konjicah) itd. Stene lesenih kleti imajo les lahko viden, največkrat pa so tudi te kleti ometane z ilovnatimi ali apnenimi ometi. Starejše kleti imajo lahko ravne lesene strope z vidnim lesom), ravne ometane strope ali obokane ometane ali neometane strope. Izvedba in oblika stropov, zlasti obokov, je dober vir za določitev starosti kleti in tudi stavbe.
Klet za shranjevanje krompirja je prostor v gospodarskem poslopju, pod hišo, kaščo, kozolcem (Hrovača) in drugje. Praviloma so kleti za krompir in druge gomoljnice ločene od kleti, kjer so sodi za vino ali sadno pijačo (jabolčnik), ni pa nujno. V starejših stavbah so kleti za krompir ponavadi bolj vlažne, po tleh je zbita zemlja, stene in stropi so ometani. Pogosto imajo vgrajene lesene predele za ločeno hranjenje krompirja, repe, pese, korenja. Ponekod so v takšnih kleteh tudi lesene police ali odslužene omare, kjer lastniki hranijo različna orodja, naprave, tudi živila.
Klet za shranjevanje vina je večji prostor v zidanici/hramu, v vinogradu, lahko je tudi prostor ali samostojna stavba na domačiji, prostor pod hišo, kozolcem (Košnica pri Celju), vikendom ali v podzemeljski jami, repnici (Bizeljsko), rudarskem rovu (Slovenska Bistrica) in drugje. V vzhodni Sloveniji in ponekod na Dolenjskem so bile razširjene v celoti lesene vinske kleti s prešnicami, ki so še v rabi (Gabrnik pod Gorjanci). V severovzhodni Sloveniji še uporabljajo lesene in z ilovico ometane kleti (južni del Goričkega) – kletni prostor je lahko v ravnini pritličja (kleti na Strehovskem bregu) ali pa je povsem vkopan v zemljo (Penova klet s pivnico). Kleti za shranjevanje vina so, večinoma vkopane, imeli tudi gradovi, graščine in dvorci, samostani, župnišča, viničarije, občasne stanovanjske hiše v lasti premožnih meščanov (npr. *štoki* na območju Visol pri Slovenski Bistrici) in vse starejše trške in mestne hiše, ki so se ukvarjale z gostilničarstvom ali prodajo vina na debelo. Ponekod so v mestih gradili velike v zemljo vkopane kleti (Ptujska klet) ali so nekdanje ledenice preurejali v vinske kleti (Vinagova klet v Mariboru). Manjše kleti so imele največkrat zidane stene in lesene strope, kleti večjih vinogradnikov so bile navadno obokane in večinoma v celoti ometane. V kleteh so prvotno stali izključno leseni hrastovi (le redko akacijevi) sodi, pred leti so jih veliki in tudi mali proizvajalci deloma ali povsem nadomestili s kovinskimi cisternami. Kleti so še danes prostor za sprejem gostov in degustacijo vina (Goriška brda, Vipavska dolina) ali imajo v ta namen urejene posebne prostore (Valdhuber v Svečini, Vinakoper v Kopru). Klet je (bila) pomemben delovni prostor vinogradnika, kletarja, vinarja. Tam je poleg sodov hranil različno kletarsko orodje in naprave, na primer za mastenje grozdja, rebljalne mreže, mline za grozdje, lesena

kladiva, ključe za vijake, lijake, cevi, natege, črpalke, pipe, vehe, žveplalnike za sode, lakomnice, v sosednjem prostoru pa stiskalnice za grozdje in drugo.

Prim.: Hazler 2007; SEL 2004

7. Skica

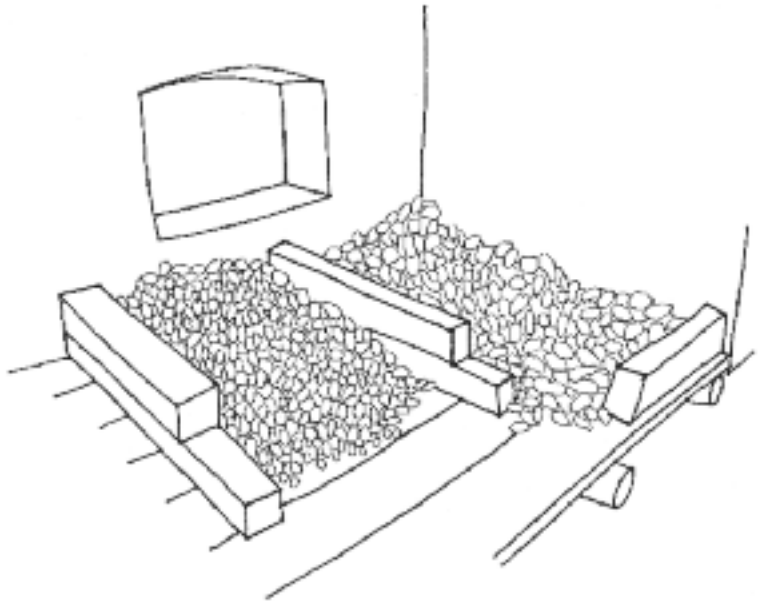

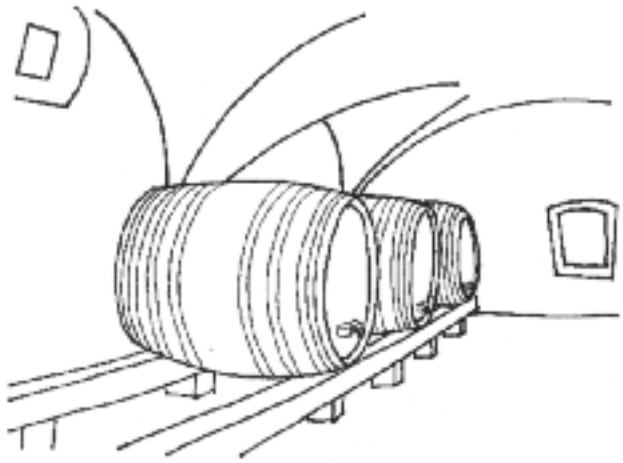

Komentar in karta: 2/33

SLA V779(a).01 ‘postelja’

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Za pomen ‘kos pohištva, namenjen in prirejen za ležanje, spanje’, knj. *póstelja* (*ọ́*), se v narečjih največ uporablja leksem *póstelja*, tudi *postélja*, z nadaljnjimi glasoslovnimi različicami ter oblikoslovnima alternantama *postelj -e* in *postelj -i* (v T392, T394 in T396). Precej bolj poredko je zapisan leksem *oder*. Izposojenke zastopajo poimenovanja *špampet*, *štampet -a* in *štampet -i* (v T414) ter *štampek*, pa tudi *kova*, *kaceta* in *kučeta* ter *krevet*.

2. Morfološka analiza

postelja < **po-steĺ-a* (< **po-stel-j-a*) ← **po-stьl-a-ti* **po-steĺǫ* ← **po-* ‘po’ + **stьl-a-ti* **steĺǫ* (< **stel-jǫ*) ‘razprostirati, postiljati, nastiljati’

postelj -e < **po-steĺ-ь* (< **po-stel-j-ь*), Red *-e* ‘postelja’

postelj -i < **po-steĺ-ь* (< **po-stel-j-ь*), Red *-i* ‘postelja’

oder < **odr-ъ* ‘oder’

špampet < **(špampet)-ъ* ← srvnem. *spambette*, *spanbette* ‘postelja z žimnico na napetih trakovih’ v bav. nem. izgovoru (*-b-* > *-p-*)

štampet -a < **(štampet)-ъ* ≤ **(špampet)-ъ* (z disimilacijo *p-p* ≥ *t-p*)

štampet -i < **(štampet)-ь* ≤ **(špampet)-ъ* (z disimilacijo *p-p* ≥ *t-p*)

štampek < **(štampek)-ъ* ≤ **(špampet)-ъ* (z disimilacijo *p-p* ≥ *t-p* in prehodom *-t* ≥ *-k*)

kova < **(kov)-a* ← furl. *cova* ‘ležišče’

koceta < **(kocet)-a* ← furl. *cocjete* ‘ležišče’

kučeta < **(kučet)-a* ← it. *cuccetta* ‘ležišče’

krevet < *(*krevet)-ъ* ← hrv. *krevet* ‘postelja

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *koceta* v T118, *kučeta* v T119, *štampek* v T401 ter *krevet* v T410.

Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran odgovor *postelja* v T392.

4. Uporabljena dodatna literatura

Furlan 2011; Gura 2009; SEL 2004

5. Primerjaj
SLA V466.01 *pograd* (2/34); OLA: /; ALE: /; ALI: /; ASLEF: /; SDLA-SI: /; HJA: V677; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Postelja je položen, podolgovat in razmeroma nizek kos pohištva, namenjen počitku, spanju, negovanju bolnih ipd. Posteljo sestavljata posteljnják in posteljna oprema. Posteljnjak je leseno ali kovinsko ogrodje postelje. Kot pohištveni kos se je v okolju plemstva in bogatih meščanov uveljavil vsaj v poznem srednjem veku, v kmečkem okolju pa poredkoma šele v 17. stoletju in bil še vse 19. stoletje redek ter pravzaprav prestižni kos notranje opreme, saj so na ležišču s posteljnjakom sprva spali le gospodar z ženo, bolniki ali stari starši. Drugi družinski člani so pri večini kmečkega, revnejšega mestnega in trškega prebivalstva spali na zasilnih ležiščih po tleh v hiši, izbi, na klopeh ob peči ali pod bogkovim kotom, odrasli fantje in hlapci pa navadno pozimi na slamnatem ležišču v hlevu, v poletnih mesecih pa na parni, seniku, kozolcu in drugod. Na splošno so se posteljnjaki uveljavili šele v 20. stoletju, ko je prevladalo načelo, naj ima vsak svojo posteljo (čeprav so mnogi otroci vse do srede 20. stoletja po dva ali trije (navzkriž) še spali v eni postelji). Sčasoma se je poimenovanje postelje povezovalo z njenim uporabnikom (zakonska in otroška postelja), velikostjo (enojna, dvojna postelja), izvorom (francoska postelja), gradivom (lesena, kovinska, vodna postelja) in specifično konstrukcijo (bolniška, vojaška postelja).
Posteljnjak skupaj s posteljno opremo, tj. predmeti za pripravo ležišča, vzglavja, pregrinjala in varovanja, sestavlja posteljo. Vse do druge polovice 19. stoletja je bilo ležišče v posteljnjaku najpogosteje narejeno iz slame in ličkanja, ki so ga prekrili s platneno rjuho. Skoraj povsod so poznali slamnjačo, plevnico, žaganico, t. j. veliko vrečo, ki so jo napolnili s slamo ali ličkanjem, ovsenimi plevami, listjem ali žaganjem. Revnejši prebivalci so se odevali z oblačili ali kosi tkanin, vrečami ipd., premožnejši z lanenimi, pozneje večinoma z bombažnimi in sintetičnimi rjuhami, ter toplimi odejami, ki so bile v 19. stoletju stkane iz slabšega materiala, nato pa iz vse kakovostnejših tkanih in česane volne, bombaža in sintetičnih vlaken.
Postelje so po spanju gospodinje očistile in postlale ter prekrile s posteljnim pregrinjalom, ki je bil navadno iz boljšega lanenega platna, ponekod okrašenega z vezeninami, ali iz drugih materialov. Po drugi svetovni vojni je bilo priljubljeno kupovanje barvitih sintetičnih pregrinjal na Ponterosu v Trstu, ponekod so jih po hišah prodajali tudi Romi.
Še do konca 19. stoletja so zaradi razmeroma visokih posteljnjakov, ki so imeli simetrično ponižan zgornji rob obeh stranic, med stranice in ležišče zatikali lesene in pogosto profilirano obžagane in poslikane *spalne škarje*, največkrat dvokrake oblike. Škarje so varovale visoko nastlana ležišča in preprečevale padec v postelji ležeče osebe na tla, saj bi zaradi višine lahko prišlo do poškodb. Znane so bile na premožnih gorenjskih in koroških kmetijah, sicer pa so bile razširjene po večjem delu alpskega sveta.

Prim.: Makarovič 1981; SEL 2004

7. Skica

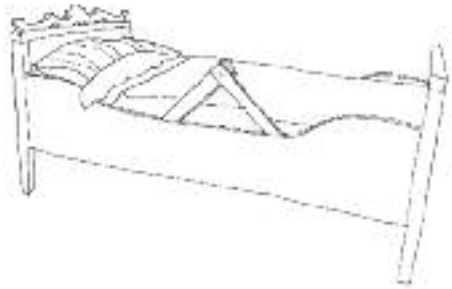

Komentar in karta: 2/34

SLA V466.01 ‘pograd v koči’

Vera Smole, Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘preprosto ležišče iz desk’, knj. *pógrad* (*ọ́*), je najpogostejše poimenovanje *pograd*. Manj pogosto poimenovanje je *oder* z redkejšima besedotvornima različicama *odrič* in *odrc*, nato še *žol-* in *žoljak* ter *brložnjak*, *postelja*, *špampet*, *blante* itd. z eno do dvema pojavitvama. V več kot polovici točk poimenovanja (ali takih ležišč) ni. Lekseme lahko glede na motivacijo poimenovanja razdelimo na naslednje skupine: 1. ‘preprosto ležišče iz desk’: *pograd*, *kastel*, *prična*, 2. ‘ograjen ali vzvišen prostor, navadno iz desk’: *oder*, *odrič*, *odrc*, *žol-*, *žoljak*, *kavaleta*, *kavaletin-*, *štokpet*, 3. ‘kos pohištva, namenjen za ležanje, spanje’: *postelja*, *postelja na štok*, *špampet*, *krevet*, *branda*, 4. ‘zelo slabo ležišče ali prostor zanj’: *brložnjak*, *kova*, *gnezdo*, 5. ‘bivališče, v katerem se da prenočiti, spati’: *utnič*, *senjak*, 6. ‘ravna plošča’: *tabelj*, *pod*, 7. ‘kar visi, je dvignjeno’: *svisla*, *obešenka*, morda bi lahko sem uvrstili tudi *gnezdo*.

Za T255 je navedeno opisno poimenovanje, za T256 in T263 je beseda *pograd* zapisana v oklepaju, kar verjetno pomeni, da je njena raba redka oziroma znana iz knjižnega jezika.

2. Morfološka analiza

pO//grad- < **po-gord-ъ* ← **po-gord-i-ti* ← **po-* ‘po’ + ← **gord-i-ti* ‘zagrajevati, delati ogrado’ (// ≥ *n* v T073, T180, T305) (Ramovš 1924: 100); O ≥ *u* v T158, T160, T188, T196, T216)

pograd v koči < **po-gord-ъ vъ kǫ́t-i* ← **po-gord-ъ* + **vъ(n)* ‘v’ + **kǫ́t-a* ‘koča’)

pograd v bajti < **po-gord-ъ vъ bajt-i* ← **po-gord-ъ* + **vъ(n)* ‘v’ + **(bajt)-a* (← ben. it. *baita*, furl. *baita* ‘koča, bajta’)

postelja < **po-steĺ-a* (< **po-stel-j-a*) ← **po-stьl-a-ti* **po-steĺǫ* ← **po-* ‘po’ + **stьl-a-ti* **steĺǫ* (< **stel-jǫ*) ‘razprostirati, postiljati, nastiljati’

postelja na štok < **po-steĺ-a na (štok)-ъ* ← **po-steĺ-a* + **na* ‘na’ + **(štok)-ъ* (← nem. *Stock* ‘palica, vratni okvir, klada, bruno, štor, parobek’)

oder < **odr-ъ* ‘oder’

odrič < **odr-ić-ь*

odrc < **odr-ьc-ь*

brložnjak < **bъr-lož-ьń-ak-ъ* ← **bъr-log-ъ* ← **bъr-l-o* ‘umazano ležišče’

senjak < **sěn-ьń-ak-ъ* ← **sěno* ‘seno’, prvotno ‘trava’

svisla < **sъ-vis-l-a* ← **sъ-vis-l-ъ* ‘viseč, pravokoten, navpičen’ ← **sъ(n)-* ‘od zgoraj navzdol’ + **vis-ě-ti* ‘viseti’
gnezdo < **gnězd-o* ‘počivališče, gnezdo’
obešenka < **ob-(v)ěš-e-n-ъk-a* (< **ob-věs-je-n-ъk-a*) ← **ob-(v)ěs-i-ti* ‘obesiti’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **věs-i-ti* ‘vesiti’
pod < **pod-ъ* ‘tla’
špampet < **(špampet)-ъ* ← srvnem. *spambette*, *spanbette* ‘postelja z žimnico na napetih trakovih’ v bav. nem. izgovoru (*-b-* > *-p-*)
prične < **(prične)-a* ← nem. *Pritsche* ‘pograd, ležišče na deskah’, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)
tabelj < **(tabĺ)-ъ* ← srvnem. *tavel(e)* ‘tabla, miza’ (> nem. *Tafel* ‘tabla, plošča’)
utnič < **(ut)-ьn-ić-ъ* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’)
štokpet < **(štokpet)-ъ* ← nem. *Stockbett* ‘pograd’ z bav. nem. izgovorom (*-b-* > *-p-*)
kova < **(kov)-a* ← furl. *cove* ‘postelja’
branda < **(brand)-a* ← it. *branda*, furl. *brande* ‘zložljiva železna postelja’
kAValeTin- < **(kavalet)-in-* ← it. *cavalletto*, furl. *cavalet* ‘slikarsko stojalo, podstavek, koza’ (A ≥ *o*, V ≥ *b*, T ≥ *c* v T302)
kavaleta < **(kavalet)-a* ← furl. *cavalete* ‘stojalo, podstavek’
kastel < **(kastel)-o* ← it. (*letto a*) *castello* ‘pograd’
krevet < **(krevet)-ъ* ← hrv. *krevet* ‘postelja’ (← tur. *kerevet* ‘oder, postelja’)
blante, nejasno
Žol-, nejasno (*Ž* ≥ *ǯ* v T396)
žoljak, nejasno
hoža, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *štokpet* v T025, *hoža* v T055, *svisla* v T074, *pod* v T148, *utnič* v T168, *kastel* v T229 in *obešenka* v T381.
Kot enkratnica z *odr-* je kartiran leksem *odrc* v T238.
Kot enkratnica s *kavalet-* je kartiran leksem *kavaleta* v T090.
Kot enkratna besedna zveza s *pograd* je kartiran leksem *pograd v bajti* v T310.
Kot enkratna besedna zveza s *postelja* je kartiran leksem *postelja na štok* v T407.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *pograd* v T191, *senjak* v T372, *žoljak* v T372, *tabelj* v T372, *gnezdo* v T415 in *špampet* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V779(a).01 *postelja* (2/33); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Pograd je iz desk in večinoma slamnjače pripravljeno ležišče, ki je povsem pri tleh ali za sedež dvignjeno od tal. Prve omembe pogradov so iz 19. stoletja, še nekaj let po drugi svetovni vojni so stali v hlevih, kjer so spali hlapci, zlasti pa v pastirskih stanovih in bivališčih gozdnih delavcev, drvarjev, oglarjev in nabiralcev mravljinčjih jajc (Pogorje). Konstrukcijsko razvitejši pogradi so nadstropni, razširjeni od začetka 20. stoletja, v različnih oblikah poznani tudi med drugo svetovno vojno (Bolnica Franja). Kot poseben oblikovalski model notranje opreme so se nadstropni pogradi uveljavili od petdesetih let 20. stoletja v otroških sobah, kot konstrukcijski pa zaradi izrabe prostora v počitniških hišah in domovih, v planinskih kočah (sobe s skupnimi ležišči), internatih, vojašnicah, zaporih, delavskih bivališčih in drugod.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

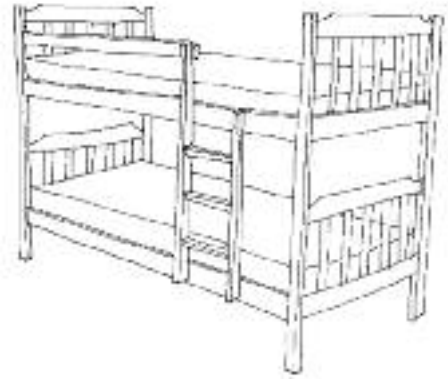

Komentar in karta: 2/35

SLA V106.01 ‘rjuha’

Janoš Ježovnik

1. Gradivo

Za pomen ‘del posteljnega perila pravokotne oblike za pokrivanje ležišča, odevanje’, knj. *rjúha* (ú), se zlasti v osrednjem prostoru uporabljata leksem *ruha* in njegova različica z deiktičnim *-j-*, *rjuha*. Zlasti druga različica ima lahko sekundarni vzglasni polglasnik, ki se lahko v različnih narečjih odraža tudi z vokalizacijo in/ali protetičnim glasom. Zlasti v jugovzhodnem delu dolenjske narečne skupine in v delu štajerske narečne skupine se pojavlja tudi poimenovanje *plahta* (v T302 tudi z levim prilastkom, *lanena plahta*). Različica tega leksema s priponskim *-u-*, *plahuta*, je zapisana v nekaj točkah koroške narečne skupine ter v vseh točkah rezijanskega in terskega narečja. Poimenovanje *prt* se uporablja v vzhodnem delu koroške narečne skupine, od koder preko kozjaškega podnarečja in slovenskogoriškega narečja sega v prekmursko narečje, zapisano pa je sicer tudi v štajerski narečni skupini. Deminutivna različica *prtič* je zapisana v nekaterih vzhodnih točkah koroške, sicer pa v strnjenem arealu v osrednjem delu štajerske narečne skupine. Le v zgornjesavinjskem narečju se pojavlja redko poimenovanje *flaneljka*. Poimenovanje *prestiralo* je razširjeno v briškem in kraškem narečju (z banjškim podnarečjem), v T097 v obliki ženskega spola *prestirala*. Le v kraškem narečju je zapisano poimenovanje *ponjava*, v T103 v obliki srednjega spola *ponjavo*. V panonski narečni skupini so zapisana malo razširjena poimenovanja *vilahen* (in različica *vihalen*), *lilahen*, *lenahen*, *polutek* in *lijen*.

2. Morfološka analiza

ruHa < **rux-a* ‘kos tkanine’ ← **rux-a-ti* ‘rezati, trgati’ (H ≥ *f* v T410)

hodnična ruha < **xod-ьn-iť-ьn-a-j-a rux-a* ← **xod-ьn-ъ* ‘vsakdanji’ (← **xod-i-ti*) + **rux-a*

rjuha ≤ **rux-a* (z deiktičnim *-j-*)

plaHta < **plax-ъt-a* ‘širok kos tkanine’ ← **plax-a* ‘nekaj ploskega’ (H ≥ *f* v T292)

plahuta < **plax-ut-a* ‘širok kos tkanine’

prt < **pъrt-ъ* ‘kos tkanine’

hodnji prt < **xod-ьń-ь-j-ь pъrt-ъ* ‘kos tkanine iz grobega platna’ ← **xod-ьń-ь* ‘vsakdanji’ (← **xod-i-ti*) + **pъrt-ъ*

prtič < **pъrt-iť-ь*

prestiralo < **per-stir-a-dl-o* ← **per-stir-a-ti* ← **per-ster-ti* **per-stьr-ǫ* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **ster-ti* **stьr-ǫ* ‘razprostirati’ (disimilacija *r–r* ≥ ∅–*r* v T083 in T086)

prestirala ≤ **per-stir-a-dl-a*

ponjAva < **poń-av-a* ← **poń-a* ← **pon-ъ* ‘tkanina’ (A ≥ *e* v T099, morda po preglasu)
ponjavo < **poń-av-o*
polutek < **pol-ut-ъk-ъ* ← **pol-ъ* ‘polovica’
vilahen < **(vilaxn)-ъ* ← stvnem. *wīllahhan*, srvnem. **wīlelachen* ‘rjuha’
vihalen ≤ **(vilaxn)-ъ* (z metatezo *l–x* ≥ *x–l*)
lilahen < **(lilaxn)-ъ* ← zgod. srvnem. *līnlachen* ‘rjuha’
lijan, nejasno, morda v zvezi z *lilahen* < **(lilaxn)-ъ*
lenahen ≤ **(lenaxn)-ъ* ← poz. srvnem. *lẹnlachen* ‘rjuha’ (z disimilacijo *l–l* ≥ *l–n*)
lajntuh < **(lajntux)-ъ* ← nem. *Leintuch* ‘platnena rjuha’
lentuh < **(lentux)-ъ* ← poz. srvnem. *lẹntuch* ‘platnena rjuha’
flaneljka < **(flaneĺ)-ьk-a* ← **(flaneĺ)-a* ← nem. *Flanell* ‘flanela, volnen izdelek’ (z disimilacijo *l–l* ≥ ∅*–l* v T311, T313)
koprileto < **(koprileto)-∅* ← it. *copriletto* ‘posteljno pregrinjalo’
roba < **(rob)-a* ← it. *roba* ‘blago, oprava’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *koprileto* v T082 (tu gre morda za nerelevantno italijansko citatno poimenovanje), *vihalen* v T375, *polutek* v T399, *roba* v T280 in *lajntuh* v T415.
Kot enkratnica s *prestiral-* je kartirana ženskospolska različica *prestirala* v T097.
Kot enkratnica s *ponjav-* je kartirana srednjespolska različica *ponjavo* v T103.
Kot enkratna besedna zveza s *prt* je kartiran leksem *hodnji prt* v T313.
Kot enkratna besedna zveza z *ruha* je kartiran leksem *hodnična ruha* v T417.
Kot tretji odgovor v posamezni točki sta z znakom za komentar kartirana leksema *prt* v T316 in enkratnica *lentuh* v T366.
Kot nerelevantni odgovor je kartiran leksem *listnarica* v T195.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V107B(a).01 *blazina čez celo posteljo* (2/38); OLA: /; ALE: 106; SDLA-SI: /; ALI: 374; ASLEF: 2290 (ed.), 2291 (mn.); HJA: 680; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Rjuha je navadno pravokoten kos lanenega, konopljenega, bombažnega ali sintetičnega platna, ki se uporablja za prekrivanje ležišča, ker je tako lažje vzdrževati posteljno in osebno higieno, saj je rjuha pralna. Pri premožnejših slojih so že v 19. stoletju uporabljali sočasno dve rjuhi, eno za prekrivanje ležišča, drugo za podlago (zaščito) posteljne (prešite) odeje. Sicer pa je rjuha v zahodnem predelu Slovenije razširjeno ime za kvadraten ali pravokoten kos grobo tkanega platna za prenašanje sena, trave,

stelje, dračja, sira in drugih bremen na hrbtu, na glavi ali z nosilnim drogom. Take rjuhe uporabljajo zlasti v visokogorskem svetu, kjer ni ustreznih cestnih povezav. Prenašanje hlebcev sira v rjuhah, zavezanih čez čelo, so v Bohinju imenovali *nošenje v/na škufo*.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

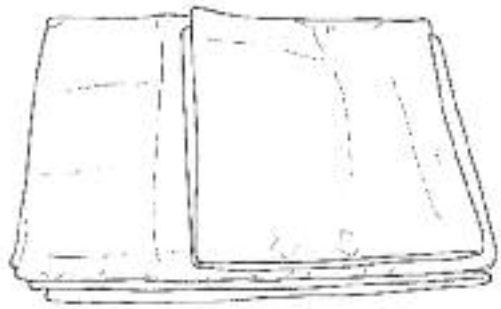

Komentar in karta: 2/36

SLA V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘blazina za pod glavo; vzglavna blazina’, knj. *blazína* (*í*), je najpogostejši in najbolj razširjen leksem *póvšter* z glasoslovnimi različicami (npr. *pojšter* v T042 ali *pošter* v T140). V večini točk se beseda izgovarja z -*u̯*- kot *pou̯šter* (npr. v T006, T011, T033 itd.), medtem ko se kot navadni *l* izgovarja v točkah T047, T049, T303, T326, T357, T358, T362, T364, T366, T368, T386 in T414. Obliko s premetom -*ol*- ≥ -*lo*- (*plošter*) najdemo v vzhodnogorenjskih (T225, T226) in srednjesavinjskih govorih (T317 in T318).

Vprašanje iz Ramovševe vprašalnice V107 *blazina* je v novi vprašalnici razdeljeno na tri podvprašanja, tj. na V107A(a) ‘blazina za pod glavo – polšter’, V107A(b) ‘prevleka za polšter’ in V107B(a) ‘blazina čez celo posteljo’. Zaradi različnega načina spraševanja se gradivo, zbrano pred letom 1961, razlikuje od tistega, zbranega po preurejeni vprašalnici, in sicer v starejšem gradivu manjkajo poimenovanja za ‘blazina za pod glavo’ ali pa ob zapisanem leksemu (npr. *blazina*) ni navedenih podatkov o njegovem točnem pomenu (v T006, T007, T019, T108, T128, T178, T213, T234, T260, T264, T324, T328, T353, T355 in T364 tako posebej piše, da *polšter* pomeni ‘vzglavnik’; tudi v T087 in T102 in T106 je ob leksemu *kUš*//*njel* pripisan pomen ‘vzglavnik’, prav tako ob leksemu *kušin*, npr. v T113, T116, T124, T127, T137, T138) ipd.

2. Morfološka analiza

poLŠter [pou̯štər] < **(polštr)-ъ* ← srvnem. *polster*, stvnem. *polstar* ‘blazina’ (> nem. *Polster* ‘blazina’) (s premetom -*ol*- ≥ -*lo*- (*plošter*) v T225, T226, T317 in T318; L ≥ *j* v T038–T042, T044–T045, T049–T051, T055–T058, T186–T187, T223, T310, T312–T315, T326, T328, T332, T334–T340, T342, T345–T350, T352–T356, T359–T361, T363, T366–367, T369, T378–T379, T381, T383–T384, T415; Š ≥ *s* v T056, T058, T166 in T414)

poLšterc < **(polštr)-ьc-ь* (L ≥ *j* v T339)

polšternica < **(polštr)-ьn-ic-a*

kopolšter < **(kopolštr)-ъ*, nejasno, verjetno v zvezi s *polšter*

vAnjkUš < **(vańkuš)-ь* ← stvnem. *wangakussīn*, srvnem. *wangeküssen*, *wangeküsse* ‘vzglavnik, blazina’ (> nem. *Wangenkissen* ‘vzglavnik, blazina’) (A ≥ *o* v T371, T372, T388–T390, T400; U ≥ *i*/*o* v T368, T370–T374, T376, T377, T380, T381, T387–T393, T395, T398–T405, T414; T281, T349)

vajšna, nejasno, morda **(vajšn)-a*, kar je v zvezi z **(vańkuš)-ъ*
VaJšnica, nejasno, morda **(vajšn)-ic-a* (s kor. nem. prehodom V ≥ *b* v T001–T004; V ≥ ∅ v T181–T184, T186– T187, T193–T194; J ≥ *-v-* v T002, T181–T182, T184, T186, T190, T192–T194)
kUšin < **(kušin)-ъ* ← furl. *cussin* ‘blazina, podzglavnik’ (U ≥ *o* v T112)
kUš//njel < **(kušńel)-ъ* ← furl. *cussignel* (U ≥ *o*; // ≥ *a* (*košanjel*) v T074)
zGlavje < **vъz-golv-ьj-e* ← **vъz* ‘gor, nazaj’ + **golv-a* ‘glava’ (G ≥ ∅ v T059)
VzGlavnik < **vъz-golv-ьn-ik-ъ* (V ≥ ∅ v T150–T151, T155 in T234; G ≥ ∅ v T150–T151)
podglavnica < **podъ-golv-ьn-ic-a* ← **podъ* ‘pod’ + **golv-a* ‘glava’
podZglavnik < **podъ-vъz-golv-ьn-ik-ъ* ← **podъ* ‘pod’ + **vъz* ‘gor, nazaj’ + **golv-a* ‘glava’ (Z ≥ ∅ v T148)
podzglavljenik < **podъ-vъz-golvĺ-e-n-ik-ъ* (< **podъ-vъz-golv-je-n-ik-ъ*)
Blazina < **bolzin-a* ‘pernica’ (B ≥ *p* v T215 (*puzina*))
blazinica < **bolzin-ic-a*
blazinec < **bolzin-ьc-ъ*
prečnik < **per-č-ьn-ik-ъ* ← **per-č-i-ti* ← **per-k-ъ* ‘prečen, ki leži prek, nasproti’ ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’
pjumin < **(pjumin)-ъ* ← ben. it. *piumin*, it. *piumino* ‘pernica’
agin, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *prečnik* v T080, *pjumin* v T094 in *agin* v T359.
Kot enkratnici s *polštr-* sta kartirana leksema *polšternica* v T166 in *kopolšter* v T329.
Kot enkratnici z *blazin-* sta kartirana leksema *blazinica* v T176 in *blazinec* v T254.
Kot enkratnici z *-glav-* sta kartirana leksema *podglavnica* v T120 in *podzglavljenik* v T351.
Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *vajšnica* v T148 in T149, *polšter* v T078 in T258 ter *blazina* v T386.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V107A(b).01 *prevleka za blazino* (2/37), V107B(a).01 *blazina čez celo posteljo* (2/38); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 379; ASLEF: 2997; HJA: 681; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Blazina je manjši kos posteljne opreme. Vzglavne blazine so bile sprva dolge in ozke (za dve osebi), pri meščanih izpričane od 16. stoletja, na podeželju od 17. stoletja, toda še v 18. stoletju redko v rabi. Polnili so jih s plevami, slamo, senom, pozneje na splošno s kokošjim in gosjim (*pokanim* = očiščenim trdih delov) perjem, v zadnjih desetletjih tudi s sintetičnimi vložki in sekanci. Oblačila blazin so bila sprva sešita iz domačega lanenega platna, v industrijski dobi se je uveljavil gosto tkani inlet.

Prim.: Repinc 1991; Repinc 2001; SEL 2004

7. Skica

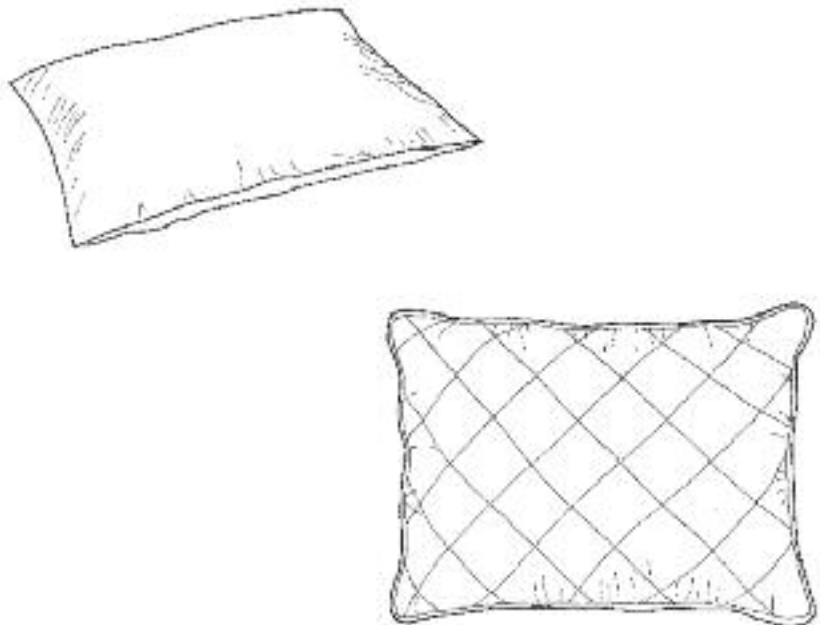

Komentar in karta: 2/37

SLA V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘del posteljnega perila, v katerega se da, spravi (prešita) odeja, blazina, pernica’, knj. *prevléka* (ę̑), najdemo v narečjih najrazličnejša poimenovanja: *oblačilo* z izpeljankami (npr. *oblačilce* ali *oblekalo*), germanizem *vankušnica* ali *vajšna* oz. *vajšnica* in romanizem *intimela* v zahodnih narečjih. Druga poimenovanja so redkejša.

2. Morfološka analiza

oblačilo < **ob-(v)olč-i-dl-o* ← **ob-(v)olč-i-ti* ‘oblačiti’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **volč-i-ti* ‘vlačiti’

oblačilce < **ob-(v)olč-i-dl-ьc-e*

obleKalo < **ob-(v)elk-a-dl-o* ← **ob-(v)elk-a-ti* ‘oblekati’ ← **obvelťi* ‘obleči’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **velťi* (< **velk-ti*) ‘vleči’ (K ≥ *č* v T392)

obleka < **ob-(v)elk-a*

preobleka < **per-ob-(v)elk-a* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **ob-(v)elk-a*

preoblačalo < **per-ob-(v)olč-a-dl-o* (< **per-ob-(v)olk-ja-dl-o*)

prevleka < **per-velk-a* ← **per-velťi* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **velťi* (< **velk-ti*) ‘vleči’

navlaka < **na-volk-a* ← **na-velťi* ← **na-* ‘na’ + **velťi* (< **velk-ti*) ‘vleči’

povlaka < **po-volk-a* ← **po-velťi* ← **po-* ‘po’ + **velťi* (< **velk-ti*) ‘vleči’

presvlaka < **(presvlak)-a* ← hrv. *presvlaka* ‘prevleka’

blazina < **bolzin-a* ‘pernica’

plahuta < **plax-ut-a* ‘širok kos tkanine’ ← **plax-a* ‘nekaj ploskega’

IberCug < **(ibercug)-ъ* ← nem. *Überzug* ‘prevleka za blazino’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*) (I ≥ *u* v T045 in T414 (*ubercug*); C ≥ *z* v T045, T316, T364 in T369; morda je zapisovalec zapisal z nemškim pravopisom)

Iberciger < **(ibercigr)-ъ* ali **(ibercigŕ)-ь* ← nem. *über* ‘nad’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*) + nem. *ziehen* ‘vleči’ (I ≥ *u* v T345 (*uberciger*))

iberžnik < **(ibrž)-ьn-ik-ъ* ← nem. *übrig* ‘preostal’

vA//Nkušnica < **(vańkuš)-ьn-ic-a* ← **(vańkuš)-ь* ← stvnem. *wangakussīn*, srvnem. *wangeküssen*, *wangeküsse* ‘vzglavnik, blazina’ (> nem. *Wangenkissen* ‘vzglavnik, blazina’) (A ≥ *o* v T371, T388, T390; // ≥ *j* v T154, T156, T279, T349, 367, T368, T373, T380–T382, 397, 407, 409; N ≥ ∅ v T154, T156, T279, 382)

vajšna, nejasno, morda **(vajšn)-a*, kar je v zvezi z **(vańkuš)-ъ*
VaJšnica, nejasno, morda **(vajšn)-ic-a* (V ≥ ∅ v T178, T182 in T192; J ≥ *v* v T192)
vajšnik < **(vajšn)-ik-ъ*
polšter < **(polštr)-ъ* ← srvnem. *polster*, stvnem. *polstar* ‘blazina’ (> nem. *Polster* ‘blazina’)
polšternica < **(polšter)-ьn-ic-a*
polštrovina < **(polštr)-ov-in-a*
polšterciger < **(polštercigr)-ъ* ali **(polštrcigŕ)-ь* ← **(polštr)-ъ* + nem. *ziehen* ‘vleči’
polšterceha < **(polštercex)-a*, v zvezi s **(polštr)-ъ* in nem. *ziehen* ‘vleči’
polštercigelj < **(polštercigĺ)-ь*, v zvezi s **(polštr)-ъ* in nem. *ziehen* ‘vleči’
polšterzuger < **(polšterzugr)-ъ* ali **(polšterzugŕ)-ь*, v zvezi s **(polštr)-ъ* in tvorjenko tipa nem. *Zug* ‘vlek’ k *ziehen* ‘vleči’
polštercug < **(polštercug)-ъ* ← **(polštr)-ъ* + nem. *Zug* ‘vlek’
polšter ibercug < **(polštr)-ъ (ibercug)-ъ* ← **(polštr)-ъ* + **(ibercug)-ъ* (← nem. *Überzug* ‘prevleka za blazino’ v bav. nem. izgovoru (*ü* > *i*))
žakelj < **(žakĺ)-ь* ← srvnem. *sackel*, *sackelīn* ‘vrečica’ (> bav. nem. *Säcklein*, nar. *Sackl* ‘vreča’)
intimela < **(intimel)-a* ← furl. *intimele* ‘prevleka za blazino’
intima < **(intim)-a* ← it. *(biancheria) intima* ‘intimno, spodnje (perilo)’
kuvjerta < **(kuvjert)-a* ← furl. *cuvierte* ‘odeja’
koperta < **(kopert)-a* ← it. *coperta* ‘odeja’
kušin < **(kušin)-ъ* ← furl. *cussin* ‘blazina, podzglavnik’
torba < **(torb)-a* ← knj. slov. *torba* (← hrv. *torba* ← tur. *torba* ‘bisaga; vreča, ki se nosi obešena čez ramo’)
kapna, nejasno, morda v zvezi z it. *cappa* ‘plašč’ in prenarejeno po zgledu *tuhna* (Snoj 2003: 257)
ceha, nejasno
cehta, nejasno
zeha, nejasno
inlet, nejasno, s pomenom ‘zelo gosta bombažna tkanina, ki se uporablja za pernice, blazine, prešite odeje in vzglavnike, polnjene s puhom ali drugimi naravnimi materiali’
ponš, nejasno
cijavšnica, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Karta je leksično-besedotvorno-glasoslovna.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *blazina* v T405, *plahuta* v T022, *kušin* v T117, *torba* v T138, *kuvjerta* v T101, *koperta* v T155, *ponš* v T346, *cijavšnica* v T401, *inlet* v T302 in *zeha* v T025.

Kot enkratnica z *vajšn-* je kartiran leksem *vajšnik* v T110.
Kot enkratnica z *iber-* je kartiran leksem *iberžnik* v T350.
Kot enkratnica z *intim-* je kartiran leksem *intima* v T413.
Kot enkratnica z *-vlaka* sta kartirana leksema *povlaka* v T375 in *presvlaka* v T408.
Kot enkratnice s *polšter-* so kartirani leksemi *polšterzuger* v T332, *polštercug* v T339 in *polštrovina* v T378.
Kot enkratnica z *-oblek-* so kartirani leksemi *obleka* v T275, *preobleka* v T307 in *preoblačalo* v T374.
Kot opisno poimenovanje je kartiran odgovor *za črez* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura
Miklošič 1886

5. Primerjaj
SLA: V107A(a).01 *blazina za pod glavo – polšter* (2/36), V107B(a).01 *blazina čez celo posteljo* (2/38); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 379; ASLEF: 2997; HJA: 681; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Prevleka za blazino/vzglavnik je navadno vrečaste oblike in se lahko zapira z našitimi gumbi, s kovinskimi sponkami (*drukerji*), zadrgo ali z eno ali več vrvicami. Prevleke so bile izdelane iz finejšega lanenega, od konca 19. stoletja vse pogosteje iz bombažnega platna. Ponekod (npr. v Beli krajini) in pri premožnejših kmetih, tržanih in meščanih po večjem delu slovenskega ozemlja je bilo v navadi okrasno vezenje, pri nekaterih višjih družbenih skupinah vezenje inicialk lastnika in zakoncev ali rastlinskih ornamentov. Dodatno označevanje z imeni in drugimi označbami je bilo zlasti pomembno pri storitveni obrti peric (npr. bizoviške perice na Savi, perice v vaseh jugovzhodno od Trsta, *lavandere*), da se skupaj prani kosi posteljnine različnih lastnikov ne bi zamešali.

Prim.: Repinc 1991; Repinc 2001; SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/38

SLA V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Vprašanje iz Ramovševe vprašalnice V107 *blazina* je v novi vprašalnici razdeljeno na tri podvprašanja, tj. na V107A(a) ‘blazina za pod glavo – polšter’, V107A(b) ‘prevleka za polšter’ in V107B(a) ‘blazina čez celo posteljo’ (med njimi so zapisana tudi poimenovanja za odejo ali pregrinjalo).

Za pomen ‘s perjem, žimo, volno napolnjena podloga za ležanje ali sedenje’, knj. *blazína* (*í*), je najpogostejši in najbolj razširjen leksem *štrozak*, sledita mu *blazina* in *štramac* (v T166 z opombo »blazina s klobučevino«). Drugi pogosti leksemi so še *plevnica*, tj. ‘s plevami napolnjena blazina (za ležanje)’, *slamnica* ‘slamnjača’, *cehta* ‘slamnjača’, *lubnica* ‘z ličkanjem napolnjena blazina (za ležanje)’. Ponekod je zapisan tudi izraz za ‘odejo’: *pernica*, tj. ‘s perjem, puhom napolnjena odeja’; *tuhna* ‘pernica’ in *kapna*, ki je ‘prevleka za (prešito) odejo’.

2. Morfološka analiza

blazina < **bolzin-a* ‘pernica’

pernica < **per-ьn-ic-a* ← **pero* ‘pero’

perjeniCa < **per-ьj-en-ic-a* (C ≥ *č* v T338)

slamnica < **solm-ьn-ic-a* ← **solm-a* ‘slama’

slamarica < **solm-ar-ic-a*

slamnik < **solm-ьn-ik-ъ*

plevnica < **pelv-ьn-ic-a* ← **pelv-a* ‘pleva’

lubnica < **lub-ьn-ic-a* ← **lub-ъ* ‘lubje’, ponekod tudi ‘ličkanje’

pregrinjalo < **per-gry-n-ja-dl-o* ← **per-gry-n-ja-ti* ← **per-gъr(t)-nǫ-ti* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **gъr(t)-nǫ-ti* ‘pograbiti na kup, zgrniti’

odeja < **o(b)-dĕd́-a* (< **o(b)-dĕd-j-a*) ali **o(b)-dĕ-j-a* ← **o(b)-dĕ-ti* ‘odeti, postaviti ob’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **dĕ-ti* ‘deti, postaviti’

tuhaNt < **(tuxant)-ъ* ← avstr. nem. *Tuchent*, *Tuchen* (← češ. *duchenka* ← *duchna* s prvotnim pomenom ‘napihnjena, nabuhla’) (N ≥ ∅ v T363)

tuHNa < **(tuxn)-a* ← avstr. nem. *Tuchent*, *Tuchen* (H ≥ *š* v T195; N ≥ ∅ v T350)

štrožak/štrožok < **(štrožak/štrožok)-ъ* ← srvnem. *strōsac*, nem. *Strohsack*, ‘slamnjača’ (pred prehodom **ž* > *z*), zaradi slovenske narečne samoglasniške redukcije ne povsod jasno, ali je *štrožak* ali *štrožok* (a ≥ *o* v T387, T407; š ≥ *s* v T287, T291, T389, T403 in T407)

štrozak < **(štrozak)-ъ* ← nem. *Strohsack*, srvnem. *strōsac* ‘slamnjača’ (po prehodu **ž* > *z* in pred prehodom *z* > *s*), ponekod z bav. nem. *a* > *o* v nenaglašenem zlogu, torej *štrozok* (*a* ≥ *o* v T010, T048, T053, T205, T329–T330, T335–T336, T340, T349, T352, T357, T362, T371, T373, T378, T384, T408; a ≥ *u* v T297, T324, T333, T337, T354; A ≥ *e* v T043, T049, T341, T343; š ≥ *s* v T043, T048, T049, T268, T324, T398; o ≥ *u* v T333)

štrosok < * *(štrosok)-ъ*

štrozovka < * *(štroz)-ov-ъk-a*

ŠtramAc < *(*štramac*)-*ь* ← ben. it. *stramazzo* ‘žimnica’ (Š ≥ *s* v T122; A ≥ *e* v T093; A ≥ *o* v T095)

štrAmač < *(*štramač*)-*ь* ← furl. *stramaç* ‘žimnica’ (A ≥ *u* v T056, T057 in T058; A ≥ *e* v T056, T057 in T059)

modroc < **(modroc)-ь* ‘blazina’ ← nem. *Matratze* ‘žimnica, vzmetnica’ (v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*);

federmodroc < **(fedrmodroc)-ь* ← nem. *Federmatratze* ‘vzmetnica’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)

modroca < **(modroc)-a*

motrocen < **(motrocn)-ъ* ← nem. *Matratze* ‘žimnica, vzmetnica’ (v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*), *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

materaS < **(materas)-ъ* ← furl. *materàs*, it. *materasso* ‘žimnica’ (S ≥ *c* v T074 in T075; S ≥ *š* v T075)

dekna < **(dekn)-a* ← nem. *Decke* ‘odeja’, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

betdeke < **(betdeke)-∅* ← nem. *Bettdecke* ‘posteljna odeja’

koLter [kou̯tər] < **(kolter)-ъ* ← nem. *Kolter* ‘polnjena prešita odeja’ (V ≥ ∅ v T008, T148, T187, T284; V ≥ *j* v T348 in T355)

koltra < **(koltr)-a*

žakelj < **(žakĺ)-ь* ← srvnem. *sackel*, *sackelīn* ‘vrečica’ (> bav. nem. *Säcklein*, nar. *Sackl* ‘vreča’)

polšter < **(polštr)-ъ* ← srvnem. *polster*, stvnem. *polstar* ‘blazina’ (> nem. *Polster* ‘blazina’)

ibervurf < **(ibervurf)-ъ* ← nem. *Überwurf* ‘pregrinjalo’ v bav. izreki

pajeric < **(pajeric)-ъ* ← ben. it. *paiariz* (za it. *pagliericcio* ‘slamnjača’)

federa < **(feder)-a* ← it. *federa* ‘prevleka za blazino’

koVjarta < **(kovjart)-a* ← furl. *cuviarte* ‘odeja’ (V ≥ *b* v T072)

koverta < **(kovert)-a* ← ben. it. *coverta* ‘odeja’

kovertur < **(kovertur)-ъ* ← ben. it. *covertora*, furl. *cuvierture* ‘prevleka’

koperTa < **(kopert)-a* ← it. *coperta* ‘odeja’ (T ≥ *d* v T195)

***koper*deka** < **(koperdek)-a*, prvi del nejasen, morda v zvezi z it. *coperta* ‘odeja’ + nem. *Decke* ‘odeja’

šušta < **(šušt)-a* ‘vzmetnica’ ← furl. *suste*, ben. it. *susta* ‘vzmet’ (ESSJ IV: 136)

pjumin < **(pjumin)-ъ* ← ben. it. *piumin*, it. *piumino* ‘pernica’
maža < **(maž)-a* ← hrv. *maža* ‘velik zavoj, vreča’
jogi < **jog-i* ‘vrsta vzmetnice’; po blagovni znamki vzmetnic z zaščitnim znakom meditirajočega jogija
kapna, nejasno, morda v zvezi z it. *cappa* ‘plašč’ in prenarejeno po zgledu *tuhna* (Snoj 2003: 257)
cuha, nejasno
cehta, nejasno
lentiMa, nejasno (M ≥ *n* v T077)
lentman, nejasno
lentvena, nejasno, morda v zvezi s poz. srvnem. *lęntuch* (> nem. *Leintuch* ‘platnena rjuha’)
pajon, nejasno
palut, nejasno, morda v zvezi s furl. *palût* ‘močvirje; trst(ičevje)’
putaš, nejasno, s pomenom ‘pernica’
ejnzac, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *dekna* v T008, *koltra* v T060, *palut* v T078, *žakelj* v T079, *federa* v T080, *pjumin* v T090, *polšter* v T192, *pregrinjalo* v T342, *ejnzac* v T383, *putaš* v T403 in *motrocen* v T415 ter *betdeke* v T414.
Kot enkratnici s *slam-* sta kartirana leksema *slamarica* v T409 in *slamnik* v T071.
Kot enkratnici z *lent-* sta kartirana leksema *lentman* v T093 in *lentvena* v T096.
Kot enkratnice s *kovert-* so kartirani leksemi *koverta* v T137, *kovertur* v T082 in *koVjarta* v T072.
Kot enkratnica s *štro-* je kartiran leksem *štrosok* v T036.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *pernica* v T158, T313 in T347, *jogi* v T407 in T409, *štromac* v T118, *modroc* v T272 in T294, *federmodroc* v T218, *kolter* v T148, T223, T247, T267, T311, 313 in T314, *koperda* v T195, *tuhant* v T347 in *tuhna* v T008, T009, T202, T223, T247, T316 in T378, *koverta* v T148 in T166, *kovjarta* v T097, *ibervurf* v T360 ter *šušta* v T118.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *špampet* v T417.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V107A(a).01 *blazina za pod glavo* (2/36), V107A(b).01 *prevleka za blazino* (2/37), V106.01 *rjuha* (2/35); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 379; ASLEF: 2997; HJA: 681; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Blazina za čez celo posteljo je večji kos posteljnine vrečaste oblike, izdelan iz lanenega ali bombažnega platna, napolnjen s perjem (*pernica*), ovčjo volno, v tapetniškem pomenu pa tudi s konjsko žimo, morsko travo, bombažem ali sintetičnimi vlakni. Blazine so bile v uporabi pri premožnejših kmetih in meščanih; v nekaterih pokrajinah razširjene pernice so na ležišča polagali zlasti v zimskih mesecih, če so ljudje spali v manj kurjenih ali nezakurjenih prostorih. *Pernice* so ponavadi vsebovale osnovno vrečo iz gosto tkanega platna, napolnjeno s perjem, in vrečasto prevleko, ki se je na enem koncu zapirala z gumbi, s kovinskimi sponkami (*drukerji*), z vrvicami, v novejšem času tudi z zadrgami.

7. Skica

Komentar in karta: 2/39

SLA V146A.01 ‘štedilnik’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘*naprava z železno ploščo za kuhanje in ogrevanje*’, knj. štedílnik (*î*), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *šporget* z različicami *šparget, šporgert, šparget, špargert, šporhajt, špojert, špajet, špurget, špurgert, šporat, šporot, špurket* ipd. Štirikrat je zapisano poimenovanje *štedilnik*, z opombo, da gre za novejše poimenovanje, trikrat je zapisano iz furlanščine prevzeto poimenovanje *špolert*, po dvakrat pa sta zapisani poimenovanji *pozad* (v ziljskem narečju) in *gašper*. V T003 in T006 je zapisano le, da je beseda, ki jo uporabljajo, nemška, vendar ta ni navedena.

2. Morfološka analiza

šparget < **(šparget)-ъ* ← nem. *Sparherd* ‘štedilnik’
špolert < **(špolert)-ъ* ← furl. *spolert* ‘štedilnik’
pozad < **po-zad-ъ*, dalje nejasno (ESSJ III: 99)
gašper < **(gašpeŕ)-ь* ‘majhna železna peč’ ← slov. *Gašper* (osebno lastno ime)
forn < **(forn)-ъ* ← it. *forno* ‘peč’
fornel < **(fornel)-ъ* ← furl. *fornel*, ben. it. *fornel*, it. *fornello* ‘grelna naprava, štedilnik na plin, elektriko’
komen < **(komьn)-ъ* ← srgr. *kaminos* ‘peč, ognjišče’
štedilnik < **(štedilnik)-ъ* ← knj. slov. *štedilnik*

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirana poimenovanja *forn* v T059, *fornel* v T080 in *komen* v T372.

4. Uporabljena dodatna literatura

Keber 1988

5. Primerjaj

SLA: V147B.01 *ognjišče* (2/41), V147A.01 *peč* (2/40); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: 355, 395; ASLEF: 2657; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Štedilnik je pozidana ali prenosljiva ogrevalna in kuhalna naprava. Knjižno poimenovanje se je uveljavilo na prelomu 19. in 20. stoletja in je povezano z jezikovno slavizacijo (iz hrv. *štediti* ‘varčevati’). Prve štedilnike so imele samostanske, grajske

in meščanske kuhinje, domnevno od začetka novega veka. Splošneje so se uveljavili po prvi svetovni vojni, sprva zidani, nato prenosni litoželezni in za njimi štedilniki iz emajlirane pločevine, znotraj obdani s šamotno opeko. Zasnovo in oblikovanje zidanih štedilnikov so za množično uporabo narekovali štedilniki v gradovih (npr. na gradu Lože v Vipavski dolini) in samostanih (npr. v Kapucinskem samostanu v Krškem), kjer so med prvimi uvajali stopničasto zidane štedilnike (kurilna plošča, pečica, bakreni kotliček za vodo). Poznani sta dve vrsti zidanih štedilnikov: v obliki skrinje in v obliki stopničasto dodane pečice in kotlička za toplo vodo. Prvi štedilniki so bili na trda goriva (drva, premog, šota), njihova bistvena značilnost je, da se iz enega kurišča ogrevata litoželezna plošča za kuhanje in pečica za peko. Zidani štedilnik so z daljšo ali ožjo stranjo prislonjeni ob steno, pogosto v kot, največkrat blizu dimnika in zaprtega kurišča v krušno peč. Med prvo in drugo svetovno vojno so v premožnejših hišah gradili prostorne štedilnike s ključavničarsko izdelanimi deli in s stenami iz keramičnih ploščic, drugod so bile stene štedilnikov ometane (npr. v Kroflnovem mlin v Kozjem, v rudarskih stanovanjih v koloniji Njiva v Trbovljah) in popleskane. Pred drugo svetovno vojno so bili ob prvih plinskih štedilnikih najpogosteje v rabi prenosljivi litoželezni štedilniki s šamotno oblogo. Po drugi svetovni vojni so se splošno uveljavili električni (s kovinsko in v zadnjih desetletjih s steklokeramično ploščo), plinski in kombinirani štedilniki, kmečko prebivalstvo je zaradi prostornosti bivalnih kuhinj, praktičnosti priprave jedi in možnosti za ogrevanje večjega dela hiše ohranilo zidane štedilnike, saj imajo večje ogrevalne površine. Štedilniki so bistveno izboljšali kakovost bivanja in omogočili razvoj novih hišnih tlorisov. V etnološki strokovni literaturi se je za adaptirane ali na novo zgrajene hiše z vgrajenimi zidanimi ali nameščenimi prenosljivimi štedilniki uveljavil izraz štedilniška hiša.

Prim.: Keršič 1991; SEL 2004; Vilfan 1970

7. Skica

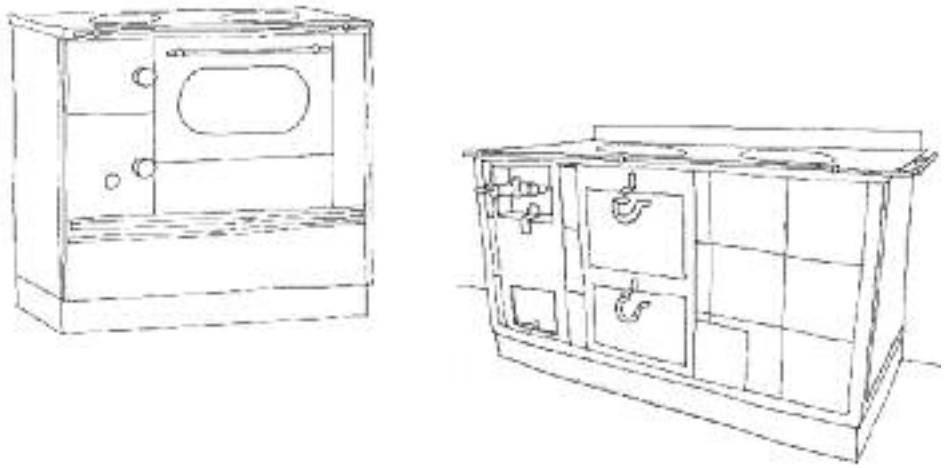

Komentar in karta: 2/40

SLA V147A.01 ‘peč’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘naprava za ogrevanje’, knj. *péč* (*ę̑*), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *peč*, v T020, T025, T034, T049, T275, T368, T372, T374, T378, T408, T409 in T415 tudi v besedni zvezi *krušna peč*, v T415 še v besedni zvezi *centralna peč*. V rezijanskem, terskem in nadiškem narečju se pojavlja poimenovanje *forn* (*forno* v T136), v notranjskem sta nekajkrat zapisani poimenovanji *štuga* in *štuva*, v podjunskem pa *kohl-* (T033, T034) v pomenu ‘sobna peč’.
Za T118 je zapisano, da je *štuva* ‘železna peč’, v T087 piše, da so v hiši imeli le ognjišče, peč pa je bila zunaj, nekateri so jo imeli celo v vinogradu ali v hlevu, v njej so pekli kruh.

2. Morfološka analiza

peč < **peťь* (< **pek-t-ь*) ‘peč’ ← **peťi* (< **pek-ti*) ‘peči’
šparget < **(šparget)-ъ* ← nem. *Sparherd* ‘štedilnik’
gašper < **(gašperť)-ь* ‘majhna železna peč’ ← slov. *Gašper* (osebno lastno ime) ← lat. *Gaspar(us)*, *Caspar(us)*
kohl- < **(koxl)-a* ← nem. *Kachel* ‘pečnica, ploščica na peči’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
štuva < **(štuv)-a* ← ben. it. *stuva*, furl. *stue* ‘peč’
štuga, nejasno, verjetno v zvezi s *štuva*
forn- < **(forn)-ъ/-o* ← it. *forno* ‘peč’
kaminet < **(kaminet)-ъ* ← furl. *caminet*, it. *caminetto* ‘ognjišče, peč’
vesteje < **vъ-ěst-ě-j-ę* ← **vъ(n)* ‘v’ + **ěst-ě-j-ę*; **(j)ěst-* je morda iz ide. **eh$_2$id^h-s-to-* ← **eh$_2$id^h-* ‘goreti’ (ESSJ II: 213)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *kaminet* v T060, *šparget* v T082, *vesteje* v T173 in *gašper* v T368.

4. Uporabljena dodatna literatura

Keber 1988

5. Primerjaj

SLA: V147B.01 *ognjišče* (2/41); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: 355, 395; ASLEF: 5647; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Peč je zaprto kurišče, sezidano kot kupola ali obok in postavljeno na zidan ali lesen temelj v obliki stola (podpeček) ali polnega podstavka. Po gradivu so peči kamnite in glinaste, te so obložene z glinastimi pečnicami različnih oblik. Starejše peči so kurili v prostoru, v katerem so stale, od novega veka so jih postavljali na gradovih, v samostanih, v mestih in na podeželju. Peči, ki so jih kurili iz drugega prostora (veže, kuhinje), niso onesnaževale bivalnega prostora (hiše, izbe, sobe). V kmečki hiši je peč stala v notranjem kotu hiše, uporabljali so jo za peko, kuhanje, ogrevanje, kot zdravilno terapijo z ležanjem na peči v primeru virusnih obolenj. Kamnite peči so bile na Slovenskem poznane vsaj med 8. in 10. stoletjem; lončene peči s pečnicami so se uveljavljale od srede 15. stoletja. Na Kozjanskem in v vzhodni Sloveniji so ponekod še ohranjene kamnite krušne peči (Slatina blizu Dobja, Muzej na prostem v Rogatcu). Ponekod so bile še do 80. let 20. stoletja ohranjene zunanje samostojno stoječe peči s strešico (Grajska vas v Spodnji Savinjski dolini, severovzhodna Slovenija) in napuščem ter t. i. krušne peči z več kurišči v leseni ali zidani stavbi v rudarskih kolonijah (Zagorje, Trbovlje, Hrastnik) in drugih delavskih naseljih (Šmatevž pri Gomilskem). Pozneje uveljavljene povsem nove vrste peči so bile železne, petrolejske, plinske ali električne. Danes del funkcij notranjih in zunanjih peči prevzemajo na vrtu postavljeni montažni kamini različnih oblik.

Prim.: Cevc 1990; SEL 2004

7. Skica

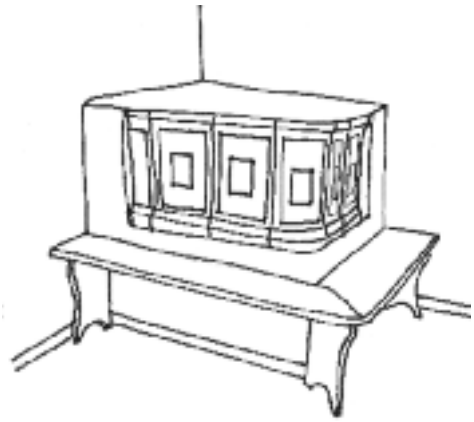

Komentar in karta: 2/41

SLA V147B.01 ‘ognjišče’

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Za pomen ‘kraj, prostor z nezavarovanim ognjem, navadno v kuhinji’, knj. *ognjíšče* (*í*), se v narečjih največ uporablja leksem *ognjišče* (s predložno zvezo *na ognjišču*), tudi kar *ogenj* (s predložno zvezo *na ognji*) ali enkratna izpeljanka *ognjič*, ter *kurišče*. Obsežno družino sestavljajo z naglasnimi premiki pogojeni odgovori *isteje* (z enkratno predložno zvezo *na istejah*), *steje*, *isti*, *istje*, *istnik*, *vesteje*, *mesteje* (z enkratno predložno zvezo *v mestejah*), *medesteje*, *mojisteje*, *mitsteje*, *islje*, *medislje*, *posteje*, *osteje*, *gostejnik* in *jestanje*, s tem da so *mesteje* po SSKJ ‘odprtina pred kuriščem kmečke peči’. Manj pogosto sta zlasti na severu zapisana leksema *zid* (s predložno zvezo *na zidu*) in *pozad*. Izposojenke zastopajo poimenovanja *fogolar* in *fokolar* na zahodu ter *komen* in *flašter* na vzhodu.

2. Morfološka analiza

ogenj < **ogń-ь* ‘ogenj’

na ognji < **na ogń-i* ← **na* ‘na’ + **ogń-ь*

ognjič < **ogń-ić-ь*

ognjišče < **ogń-išč-e*

na ognjišču < **na ogń-išč-u* ← **na* ‘na’ + **ogń-ь*

kurišče < **kur-išč-e* ← **kur-i-ti* ‘kuriti’

isteje < **(j)ěst-ěj-ę* ‘ustje peči’

na istejah < **na (j)ěst-ěj-a-xъ* ← **na* ‘na’ + **(j)ěst-ěj-ę*

steje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*

isti, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*

istje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*

istnik, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*

vesteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **vъ(n)* ‘v’

mesteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **medi* ‘med’

v mestejah , nejasno, verjetno v zvezi z *isteje* + **vъ(n)* ‘v’

medesteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **medъ*

mojisteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*

mitsteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **medъ* ‘med’

islje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*
medislje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **medъ* 'med'
posteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **po* 'po'
osteje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **o* 'o'
gostejnik, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na predlog oz. predpono **o* 'o' s protezo **g-*
jestanje, nejasno, verjetno v zvezi z *isteje*, morda z naslonitvijo na samostalnik *stěn-a* 'stena'

zid < **zid-ъ* 'zid'
na zidu < **na zid-u/-ě* ← **na* 'na' + **zid-ъ*

pozad < **po-zad-ъ* ← morda **zid-ti* 'z glino mazati in oblikovati'
jama < **jam-a* 'jama'
črna kuhinja < **čьrn-a-j-a (kuxyń)-a* ← **čьrn-ъ* 'črn' + stvnem. *kuhhina* 'kuhinja'
hajcinga < **(xajcing)-a* ← nem. *Heizung* 'kurjava, ogrevanje'
kebel < **(kъbьl)-ъ* ← stvnem. *kubil* 'vrč'
flašter < **(flaštr)-ъ* ← srvnem. *pflaster* 'obliž, malta, tla, pod'
fokolar < **(fokolaŕ)-ь* ← it. *focolare* 'ognjišče'
fogolar < **(fogolaŕ)-ь* ← furl. *fogolâr* 'ognjišče'
žbatafur < **(žbatafuŕ)-ь* ← furl. *sbati* 'vreči, zalučati' + *fûr* 'ven'
komen < **(komьn)-ъ* ← srgr. *kaminos* 'peč, ognjišče'

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *kebel* v T031, *žbatafur* v T103, *hajcinga* v T415 in *jama* v T362 ter *fokolar* v T056.
Kot enkratnica z *ognj-* je kartiran leksem *ognjič* v T057.
Kot enkratna predložna zveza z *ogenj* je kartiran leksem *na ognji* v T383.
Kot enkratna predložna zveza z *zid* je kartiran leksem *na zidu* v T029.
Kot enkratna predložna zveza z *mesteje* je kartiran leksem *v mestejah* v T228.
Kot enkratna predložna zveza z *isteje* je kartiran leksem *na istejah* v T321.
Kot enkratnice z *-ěst-* so kartirani leksemi *isti* v T147, *posteje* v T175, *gostejnik* v T183, *mitsteje* v T220, *istnik* v T246, *medesteje* v T319, *mojisteje* v T332, *medislje* v T341 in *islje* v T342.
Kot tretji odgovor so z znakom za komentar kartirani odgovori *ognjišče* v T057, *na ognjišču* v T078, *mesteje* v T227 in *jestanje* v T327.
Kot nerelevantna sta kartirana odgovora *ješa* 'kovaško ognjišče' v T202 in *gašper* v T368.

4. Uporabljena dodatna literatura

Baš 1984; Cevc – Primožič 1988; ÈSSJa 9 1983; Karlovšek 1939; Ledinek Lozej 2015; Novak 1960; Ramovš 1997; Sedej 1989; SEL 2004; Uzenjova 2004

5. Primerjaj
SLA V146B.01 *kuhinja* (2/23), V147A.01 *peč* (2/40), V146A.01 *štedilnik* (2/39); OLA: /; ALE: /; ALI: /; ASLEF: /; SDLA-SI: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Ognjišče je odprt, s kamni ograjen prostor pri tleh (v naravi ali v stavbi, tj. v hišnem tipu *ognjiščnica*), za stopnico dvignjena kamnita ploščad ob steni z dimnikom in napo (v t. i. *kaminski kuhinji*), do miznega horizonta dvignjeno in v prostor obrnjena odprta kamnita ali opečna ploščad, postavljena na lesene ali zidane noge ali polni podstavek, ali ob del stene pri kurišču v krušno peč prislonjena ožja kamnita ali iz opeke pozidana ploščad, postavljena na dva zidana podstavka, ki oklepata *podpeček* za pepel ali drva (v t. i. *črni kuhinji*). Prav táko do miznega horizonta dvignjeno ognjišče z zaprto pečjo s *klobukom* v istem prostoru je značilno za *dimnice*, večinoma enoprostorna bivališča in delovišča (npr. v čevljarski obrti) ter občasna hranilišča kokoši s piščanci in drugih odraščajočih živali (npr. pujskov). Na odprtih, v prostor pomaknjenih ognjiščih so delno pripravljali hrano in kuhali, tam je bil pogosto na *ciganu* privezan tudi bakren kotel (v zahodni Sloveniji). Na ožjih kamnitih ognjiščih so ponavadi hrano le delno pripravljali, kuhali pa so v peči. Po prvi svetovni vojni so ognjišča množično odpravljali in jih nadomeščali z zidanimi štedilniki. V zahodni in severni alpski Sloveniji so se razširili v (kuhinjski) prostor pomaknjeni zidani štedilniki, z ožjo stranico prislonjeni ob zid z dimnikom, v karavanško-kobanskem hribovju pa velike zidane peči za kuho in peko s kurjenjem v veliki beli hiši/kuhinji, ki so v bistvu lokalni tehnološki nasledek nekdanjih peči z ognjiščem v kobanski (črni) dimnici. Ognjišča talnega horizonta so še danes občasno v rabi pri taborjenjih in podobnih bivanjih na prostem in so prepoznavna sestavina nekaterih interesnih združenj (taborniki, skavti).

Prim.: Cevc 1984; Pavel 1931; SEL 2004; Šarf 1964; Vilfan 1970

7. Skica

Komentar in karta: 2/42

SLA V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘orodje za premikanje loncev v kmečki peči’, knj. *búrkle* (*û*), je tudi v narečjih leksem *burklje* najpogostejši, redkejši sta njegovi oblikoslovni različici *burkelj* in *burklja*, zemljepisno zamejeni na zahodnejša narečja, in istokorenska tvorjenka *burkljice*, zapisana v manjšem arealu. Drugi najpogostejši leksem je *vile* (v T384 z oznako starejše), ki se na sklenjenem območju pojavlja v besedni zvezi *pečne vile*. Redki leksemi so *klešče*, *furklje* in *molete*, zadnji je morda celo nerelevanten. V jugozahodnih govorih zaradi odsotnosti denotata leksema nimajo.

2. Morfološka analiza

bURkLJe < **(burkĺ)-ę* ← srvnem. *furkel* ‘vile’ (> nar. bav. nem. *Furkel* ‘grabljasto orodje’) (UR ≥ *ru* v T067; LJ ≥ ∅ v T270)

burkljice < **(burkĺ)-ic-ę*

burkelj < **(burkĺ)-ь*

burklja < **(burkĺ)-a*

furklje < **(furkĺ)-ę* ← nar. bav. nem. *Furkel*

vile < **vi-dl-ę* ‘vile’ < **vi-dl-a* ‘naprava za navijanje, motovilo’ ← **vi-ti* ‘viti, navijati’

vila < **vi-dl-a*

vilice < **vi-dl-ic-ę*

pečne vile < **peť-ьn-ę(-j-ę) vi-dl-ę* ← **peť-ь* ‘peč’ + **vi-dl-ę*

vilice za lonce < **vi-dl-ic-ę za lon-ьc-ę* ← **vi-dl-ic-ę* + **za* ‘za’ + **lon-ьc-ь* ‘glinen lonec, glinena skleda’

klešče < **klěšč-ę* ‘lesen primež’

podajalka < **po-da-ja-l-ъk-a* ← **po-da-ja-ti* ← **po-da-ti* ← **po-* ‘po’ + **da-ti* ‘dati’

molete < **(molet)-ę* ← ben. it. *moleta* ‘klešče za žerjavico’, furl. *molete* ‘klešče (pri ognjišču)’

rinje, nejasno, morda v zvezi z **(ring)-ę* < nem. *Ring* ‘obroč’ po narečni slovenski palatalizaciji

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnici sta kartirana leksema *podajalka* v T010 in *rinje* v T034.
Kot enkratna besedna zveza z *vilice* je kartiran leksem *vilice za lonce* v T408.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *pečne vile* v T314, *vile* v T326 in nerelevanten odgovor *tiremboršt* v T101. Zaradi pomenskega neujemanja so naslednji leksemi kartirani kot nerelevantni: *šarajzelj* v T412, *palota* v T063, *zezu* v T101, *lopar* v T020, T022, T030, T031, T085, T087 in T097, *lopata* v T085, T115 in T138, *lopata za kruh* v T148 in T155, *greblje* v T405, *grebljic-* v T031 in T414 ter *ragljice* v T387.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: /; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: V624 *grebljica* (SDLA-SI II); ALI: 405; ASLEF: 5652 *grebljica*; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Burkle so priprava za dviganje in prenos loncev pri kuhanju v krušni (kmečki) peči in za premikanje gorečih drv. Narejene so iz dolgega lesenega držaja, na katerega je na debelejšem koncu nasajeno železno viličasto oprijemalo, ki objame lonec. Razen na Primorskem so jih uporabljali po vsem slovenskem ozemlju, ponekod še do 90. let 20. stoletja (Stanežiče pri Ljubljani).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/43

SLA V149.01 ‘lonec’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘posoda valjaste oblike za kuhanje’, knj. *lônec* (*ó*), je najpogostejše poimenovanje *lonec*: v T278, kjer se leksem *pisker* uporablja še redko, je verjetno prevzet iz knjižnega jezika, v T275 in T241 je označen kot novejše oz. knjižno ob leksemu *pisker*; v gorenjskih točkah T195 in T198 je pogosto zapisan s pridevnikom »ljubenski« po kraju Ljubno na Gorenjskem, kjer so izdelovali glineno posodo. Redkeje je zapisana manjšalnica *lonček* (npr. v T382). Pogost je tudi leksem *pisker* (v T069 kot ‘lonček’, v T108 z označevalnikom staro ob leksemu *lonec*, v T278 z označevalnikom redko). Za T242 je zapisano, da tam razlikujejo med poimenovanjema *pisker* ‘kovinski (plehnati) lonec’ in *lonec* ‘glineni lonec’, podobno je tudi za T300 leksem zapisan v besedni zvezi »prsten pisker«; v T272 je *pisker* »železna posoda za kuhanje«, *lonec* pa »lončena posoda za kuhanje«, medtem ko je v T232 *pisker* »železen in prsten«. V T109 in T154 je ob leksemu *lonec* zapisano še poimenovanje *kozica* (v T154 s pojasnilom, da gre za nizko posodo). Za T001, T002, T003 in T012 je zapisano, da je *pikelej* ‘majhen, otroški piskerc’.

Za T378 so navedena še naslednja poimenovanja za različne oblike in velikosti loncev: *krọpˈjača* ‘velik lonec’, *kˈrȯːpn̥ca* ‘srednje velik lonec za kuhanje prašičem’, *ˈpintjak* in *ti ˈmalị̊ ˈpisker* ‘manjši lonec za mleko’. Za T415 so v gradivu navedeni še drugi leksemi za lonec in druge vrste posode: *ˈpiːskər*, *čərˈpiːje*, *ˈxefl̥*, *ˈxẹːferli*, *ˈpaːna*, *ˈpiːskeli*, *kastˈrọːla*, *ˈriːja*, *ˈraːi̯ŋgla*, *sˈleːda*, *ˈpiːskəl*, *ˈšaːlca*, *taˈliːr*, *tˈrinkgˈlaːzl̥*, *gˈlaš*, *pərkoˈwaːu̯ka*, *ˈšẹːfla*, *riˈbẹːžl̥*, *pˈrẹːtl̥*, *ˈroːgla*, *ˈkiːbla*. Ta poimenovanja niso kartirana.

2. Morfološka analiza

lonec < **lon-ьc-ь* ‘glinen lonec, glinena skleda’

lončič < **lon-ьč-iť-ь*

lonček < **lon-ьč-ьk-ъ*

pisker < **(piskr)-ъ*, verjetno iz srvnem. *phister*, *phistrīne* ‘pekarna’ s pomenskim razvojem ≥ ‘peč (za peko kruha)’ ≥ ‘pekač (za peko kruha)’ ≥ ‘lonec’

piskrič < **(piskr)-iť-ь*

piskrček < **(piskr)-ьč-ьk-ъ*

pikelej, nejasno, morda **(piskrl)-ej-ь*

kozica < **koz-ic-a* ← **koz-a* ‘žival’ in ‘različne rogovilaste priprave, ogrodja’

črepak < **čerp-ъk-ъ* ← **čerp-ъ* ‘črepinja, lončena posoda’

svinjšček < **svinьj-ьšč-ьk-ъ* ← **svin-i* ‘svinja’, rod. *svin-ьj-ę*

kropnjača < **krop-ьń-ač-a* ← **krop-ъ* ‘vrela voda’
repnjak < **rěp-ьń-ak-ъ* ← **rěp-a* ‘repa’
krepa < **(krep)-a* ← furl. *crepe* ‘lobanja, črepinja’
marmita < **(marmit)-a* ← it. *marmitta*, furl. *marmita* ‘kotel’
labuška < **(labuš)-ьk-a* ← madž. *lábas* ‘kozica, ponev’
broncin, nejasno, verjetno v zvezi z it. *bronzino* ‘bakren’
ranjglja < **(rańgĺ)-a*, verjetno v zvezi z nem. *Rändel* ‘majhen rob; nabreknjeni del obdelovanca’ z narečno slovensko disimilacijo *nd* ≥ *ng*
ranjgljica < **(rańgĺ)-ic-a*
dukja, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *marmita* v T060, *svinjšček* ‘svinjski pisker’ v T300, *črepak* ‘ubiti lonec’ v T302, *labuška* v T401, *kropnjača* v T370, *krepa* ‘posoda’ v T159 in *broncin* ‘lonec z ročem’ v T126.
Kot enkratnici s *piskr-* sta kartirana leksema *piskrček* v T219 in *piskrič* v T372.
Kot enkratnica z *ranjglj-* je kartiran leksem *rangljica* v T414 (z opombo, da gre za pomen ‘vrsta lonca (kozica)’.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *ranjglja* v T372 in T408 ‘posoda za kuhanje’ ter enkratnici *repnjak* v T370 in *dukja* (*dukel*?) v T372.

4. Uporabljena dodatna literatura
Dolžan Eržen 2013; Koletnik 2008; Koletnik 2015b

5. Primerjaj
SLA: V150.01 in V469.01 *kotel* (2/44); OLA: 1171; ALE: /; SDLA-SI I: 346; ALI: 440; ASLEF: 2682; HJA: 771; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Lonec oz. pisker je posoda trebušaste ali valjaste oblike za kuhanje, gretje, shranjevanje živil in podobno. Do postopnega uvajanja zidanih in nato prenosljivih štedilnikov so kuhali na odprtih ognjiščih ali v zaprti (krušni) peči. Sprva so uporabljali trebušaste lončarsko izdelane lonce iz žgane gline, od konca 19. stoletja so bili v rabi manj trebušasti industrijsko izdelani litoželezni lonci (pogosto z ozkimi uhlji), ki so imeli notranjost prelito z emajlom. Obe vrsti loncev so po ognjišču in v peči gospodinje premikale z *burklami* ob pomoči podpornega lesenega valjčka. Lončene in železne lonce so potujoči piskrovezi prepletali z žico, da so postali odpornejši in jim podaljšali življenjsko dobo. Lončeni in litoželezni lonci so ponekod še v rabi, zlasti za pripravo hišnih specialitet. Od konca 19. stoletja so se vzporedno z razvojem zidanih štedilnikov uveljavili valjasti emajlirani lonci s pokrovkami (tovarno emajlirane posode v Celju je leta 1894 ustanovil Adolf Westen, po 2. vojni EMO Celje). Poznane

so tudi nekatere posebne oblike loncev (npr. ekonom lonec, tj. lonec, v katerem se pod zvišanim pritiskom živilo hitro skuha).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/44

SLA V150.01 in V469.01 ‘kotel’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘velika, navadno okrogla ali valjasta kovinska posoda za kuhanje, segrevanje’, knj. *kôtel* (*ó*), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *kotel*, tudi v obliki *kotlo*. V kozjaškem podnarečju štajerske narečne skupine ter ponekod v koroških narečjih se uporablja leksem *kesel*, po trikrat pa sta zapisana še leksema *kotliček* in *kotlič*. Druga poimenovanja so redka ali označujejo posebno vrsto kotla (npr. *alfa*).

2. Morfološka analiza

kotel < **kotьl-ъ* ‘kotel’

kotlo < **kotьl-o*

kotlič < **kotьl-iť-ь*

kotliček < **kotьl-iť-ьk-ъ*

zidan kotel < **zid-a-n-ъ kotьl-ъ* ← **zid-a-ti* ‘zidati’ + **kotьl-ъ*

kotel ta ramovi < **kotьl-ъ t-ъ (ram)-ov-ъ-j-ь* ← **kotьl-ъ* + **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’ + furl. *ram*, it. *rame* ‘baker’

pisker < **(piskr)-ъ*, verjetno iz srvnem. *phister*, *phistrīne* ‘pekarna’ s pomenskim razvojem ≥ ‘peč (za peko kruha)’ ≥ ‘pekač (za peko kruha)’ ≥ ‘lonec’

svinjski pisker < **svin-ьj-ьsk-ъ-j-ь (piskr)-ъ* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* + **(piskr)-ъ*

črn pisker < **čьrn-ъ (piskr)-ъ* ← **čьrn-ъ* ‘črn’ + **(piskr)-ъ*

lonec < **lonьc-ь* ‘glinen lonec, glinena skleda’

kesel < **(kesl)-ъ* ← nem. *Kessel* ‘kotel’

alfa < **(alf)-a* ← knj. slov. *alfa* ‘prenosljiv kovinski kotel, ki je ime dobil po italijanskem proizvajalcu’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnici sta kartirana leksema *alfa* v T008 in *lonec* v T407.
Kot enkratnica s *piskr-* je kartiran leksem *pisker* v T401.
Kot enkratni besedni zvezi *s piskr-* sta kartirana leksema *črn pisker* v T022 in *svinjski pisker* v T275.
Kot enkratni besedni zvezi s *kotel* sta kartirana leksema *zidan kotel* v T049 in *kotel ta ramovi* v T063.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj
SLA: V148.01 *lonec* (2/43); OLA: 1173; ALE: /; SDLA-SI I: 344; ALI: 428 *kotel za polento*; ASLEF: 2680 *kotel za polento*; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Kotel je navadno litoželezna ali bakrena polkrožna posoda, vzidana v iz kamna ali opeke pozidano peč s kuriščem pod litoželeznim kotlom, pokrita z lesenim pokrovom. Kotli s pečmi so največkrat stali kot kasnejši dodatek v črnih kuhinjah ali v posebnih prostorih, svinjskih kuhinjah, v sestavi zidanih svinjakov. Njihova uporabnost je bila večstranska, saj so lahko isti kotel uporabljali za namakanje in prekuhavanje belega perila (pralni kotel) in za kuhanje živinske, največkrat prašičje krme (svinjski kotel), segrevanje vode ob kolinah in drugo. Podobno so bili zgrajeni kotli s pečmi v skupnih pralnicah v delavskih (rudarskih) kolonijah (npr. v Trbovljah kolonije Ob Cesti, Neža, Njiva, Gvido idr.). Z nakupom prenosljivih kovinskih kotlov s kurišči, alf, so na kmetijah povsem opustili zidane kotle. Na živinorejskih in sirarskih območjih alpskega območja so na zasebnih ali skupnih planinah ali v vaških skupnih mlekarnah sirili mleko (kravje, ovčje, kozje) v bakrenih kotlih. Posebna vrsta delno glinenih in pozneje bakrenih kotlov, vgrajenih v zidano peč, so bili kotli za destilacijo prevretega sadja v žganje. Z žganjekuho so se poklicno ukvarjali nekateri gostilničarji, zlasti v mestih in trgih, ki so točili samo žganje. Ponekod v sadjarsko razvitih pokrajinah (npr. v vzhodni Sloveniji) so se z žganjekuho ukvarjali nekateri manjši kmetje.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

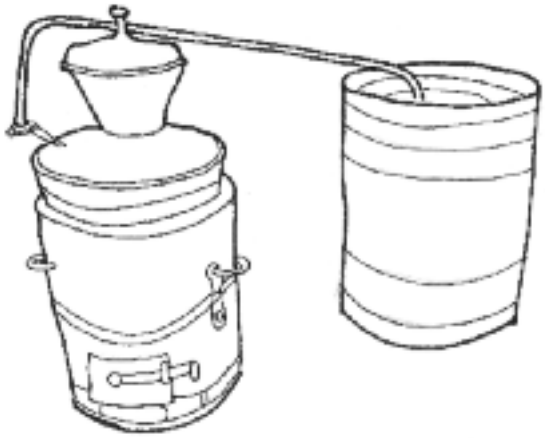

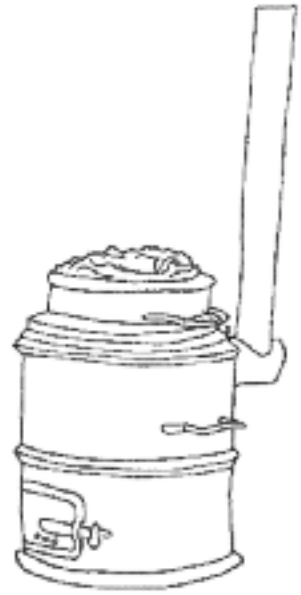

Komentar in karta: 2/45

SLA V467.01 ‘vedro’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘kovinska ali lesena posoda z ročajem’, knj. vêdro (é), je v rabi veliko različnih poimenovanj. V prekmurskem narečju prevladuje *vedro*, v prleškem *vedrica*, poleg te se pojavlja še leksem *kanta*. V dolenjskem in srednještajerskem narečju je pogosto zapisano poimenovanje *ajmar*, v zadnjem ter njegovem kozjaškem podnarečju tudi *empar*, v rožanskem narečju se v arealu pojavlja *kibelj*, v podjunskem, obirskem in mežiškem *meltra*, v notranjskem *kalalnik* in *kalalo*, briškem *šeglot*, kraškem *štenjak*. Druga poimenovanja so: *kebel*, *kiblja*/*kib*//*la*, *golida*, *kanglja*/*kangla*, *kantlja*, *korec*, *kore*, *žehtar*, *vedrce*, *lempa*, *ejmpar*/*ajmpar*, *lambar*, *lampar*/*lempar*, *nalivalo*, *zajemač*, *škaf*, *kombač*, *bedenj* in *vrč*.

Nekateri zapisovalci so v opombah nekatera poimenovanja podrobneje označili, npr. v T010 je zapisovano, da je *ajmar* ‘vedro za molžo’, v T022 je *empar* ‘vedro za nositi vodo v hlevu’, *kangla* ‘vedro za nositi vodo na polje ter za mleko’, *žehtar* pa ‘posoda, v katero so molzli’. V T030 je *meltra* ‘lesen škaf z dvema ušesoma’. V T031 je *deža* ‘višje leseno vedro za kisanje repe in zelja ter tudi za maslo in zabelo’. V T049 je *ajmar* ‘kovinsko vedro za vodo’, *vedrica* ‘leseno vedro za vodo z enim ušesom’, *žehtar* ‘vedro za molžo in za hranjenje teleť’, *pomošnjica* pa ‘vedro za hranjenje prašičev’. V T052 se *empar* nosi v roki, *vedrica* pa na glavi. V T063 je *šeglot* splošno poimenovanje, *kombač* se rabi le za vodo. V T072 je *kombač* ‘vedro, v katero se molze’. V T109 se *kalalo* uporablja ‘za zajemanje vode iz vodnjaka’. V T101 je *žehtar* ‘emajlirana posoda za molžo’, *golida* pa ‘lesena posoda za molžo’. V T224 je *keblični korec* ‘leseno vedro brez držaja za zajemanje vode’. V T300 se *polnik*, v T311 pa *polnjak* uporablja ‘za zajemanje vode’. V T353 in T372 je *ajmar* ‘pločevinasto’, *vedrica* pa ‘leseno vedro za vodo’.

2. Morfološka analiza

vedro < **vědr-o* ‘posoda za/z vodo’

vedrica < **vědr-ic-a*

vedrnica < **vědr-ьn-ic-a*

vedrce < **vědr-ьc-e*

korec < **kor-ьc-ь* < **kor-a* ‘skorja, lubje’

keblični korec < **(kъbьl)-ić-ьn-ъ-j-ь kor-ьc-ь* ← **(kъbьl)-ić-ь* + **kor-ьc-ь*

kore, nejasno, verjetno v zvezi s **kor-a* ‘skorja, lubje’

vrč < **v(ъrč)-ь* ← lat. *urceus* ‘vrč’

nalivalo < **na-li-va-dl-o* ← **na-li-va-ti* ← **na-li-ti* ‘naliti’ ← **na-* ‘na’ + + **li-ti* ‘liti’

polivač < **po-li-va-č-ь* ← **po-li-va-ti* ← **po-li-ti* ← **po-* ‘po’ + **li-ti* ‘liti’

zajemač < **za-jem-a-č-ь* ← **za-jem-a-ti* ← **za-ję-ti* ← **za* ‘za’ + **ję-ti* **jьm-ǫ* ‘zgrabiti, ujeti, vzeti; začeti’

polnik < **pьln-ik-ъ* ← **pьln-ъ* ‘poln’

polnjak < **pьln-jak-ъ*

pomijnik < **po-my-j-ьn-ik-ъ* ← **po-my-ti* ← **po-* ‘po’ ← **my-ti* ‘miti, umivati’

kotel < **kotьl-ъ* ‘kotel’

čeber < **čьbьr-ъ* ‘vedro’

deža < **děž-a* ‘vrsta posode’

ejmpar*/*ajmpar < **(ejmpaŕ/ajmpaŕ)-ь* ← bav. stvnem. **eimpar* za stvnem. *eimbar* ‘vedro’ (> srvnem. *eimber*, *eimer* > nem. *Eimer* ‘vedro’) (s protetičnim *h-* v T409 in protetičnim *j-* v T008 in T232)

lampar*/*lempar < **l(ampaŕ)-ь*, v zvezi z **(ejmpaŕ/ajmpaŕ)-ь* (v slov. je morda treba domnevati nastanek proteze **ampaŕ* > **vampaŕ*, prim. *aržet* > *varžet*, in disimilacijo v **vampaŕ* ≥ **lampaŕ*, prim. *vamp* > *lamp*) (ESSJ IV: 463)

lempa, nejasno, najverjetneje v zvezi z *lampar*/*lempar*

lempica < **(lemp)-ic-a*

jempa, nejasno, morda v zvezi z *lempar*

Lambar < **l(ambaŕ)-ь* ← srvnem. *eimbar* ‘vedro’ (v slov. je morda treba domnevati nastanek proteze **ambar* > **vambar*, prim. *aržet* > *varžet*, in disimilacijo v **vambar* ≥ **lambar*, prim. *vamp* > *lamp*) (ESSJ IV: 463) (L ≥ *v* v T240)

ajmar < **(ajmaŕ)-ь* ← nem. *Eimer* ‘vedro’

ajmarelj < **(ajmarĺ)-ь*

kanta < **(kant)-a* ← avstr. bav. nem. *Kante* ‘lonec’

kantlja < **(kantĺ)-a* ← srvnem. *kantelīn* ‘vrsta posode’

kanklja < **(kankĺ)-a* ≤ **(kantĺ)-a* (po narečni slovenski disimilaciji *tl* ≥ *kl*)

kandlja < **(kandĺ)-a* ← kor. in štaj. nem. *Kandel*, bav. nem. *Kändelein* ‘vrsta posode’

kanglja / kang//la < **(kangĺ)-a* ≤ **(kandĺ)-a* po narečni slovenski disimilaciji *dl* ≥ *gl* (// ≥ *u* v T100, T128)

meltra < **(meltr)-a* ← avstr. bav. nem. *Mölter* < srvnem. *muolter* ‘izdolbeno korito, kad’ (> nem. *Mulde* ‘kotanja, korito’)

kebel < **(kъbьl)-ъ* ← stvnem. *kubil* (> nem. *Kübel* ‘čeber, vedro’)

keblič < **(kъbьl)-ić-ь*

kibelj < **(kibĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Kübel* ‘čeber, vedro’ z bav. nem. izgovorom (*ü* > *i*)

kiblja/kib//la < **(kibĺ/kibl)-a* (// ≥ *u* v T097)

žehtar < **(žext)-aŕ-ь* ← **(žext)-a* ‘pranje’ ← **(žext)-a-ti* ‘prati’ ← avstr. bav. nem. *sechten*, *sechteln* ‘perilo kuhati in prati v lugu’

škaf < **(škaf)-ъ ← stvnem. *sca(p)f* ‘škaf’, srvnem. *schaf* (> nem. *Schaff* ‘škaf; omara, regal’)
bedenj < *(*bъdьń)-ь ← zgerm. **budinō* (> stvnem. *butin*) ‘brenta’
putrih < **(putrix)-ъ ← bav. srvnem. *puterich* za srvnem. *buterich, büterich* ‘cev, posoda’
putrihle < **(putrixl)-ę*, nejasno, verjetno v zvezi z bav. srvnem. *puterich*
štenjak < **(šteńak)-ъ ← ben. it. *stagnaco* ‘golida’
golida < **(golid)-a ← istrsko it. *galida*, stfurl. *galeda* ‘vrsta čebra’ (> furl. *gjalede*)
kalalo < **(kal)-a-dl-o ← **(kal)-a-ti* (prim. slov. *kaláti* ‘z vedrom črpati vodo iz studenca’) ← it. *calare*, ben. it. *calar*, furl. *calâ* ‘spustiti’
kalalnik < **(kal)-a-l-ьn-ik-ъ*
šeglot < **(šeglot)-ъ ← furl. *seglot* ‘vedro’
banda < **(band)-a ← furl. *bande* ‘pločevina, kovina’
bandin < **(band-in)-ъ*, s pripono furl. *-in* (it. *-ino*) (s pomenom manjšalnost)
podina < **(podin)-a ← furl. *podine* ‘čeber, škaf’, *podin* ‘vedro’
šela < *(*šel)-a ← furl. *sele* ‘leseno vedro’
barigla < **(barigl)-a*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *bariglot*, *bareglot* ‘nosilo’ s pripono furl. *-ot* (it. *-otto*) (s pomenom manjšalnost), morda tudi it. *barilotto* ‘sodček’, furl. *barîl*, it. *barile* ‘sod’
kop < **(kop)-ъ ← furl. *cop*, it. *coppo* ‘strešna opeka’
pomošnica, nejasno, morda **po-moč-ьn-ic-a ← **po-moč-i-ti ← **po-* ‘po’ + **moč-i-ti* ‘močiti’
strnjak, nejasno
kombač, nejasno
šter, nejasno
sič, nejasno
emeral, nejasno
seler, nejasno, morda v zvezi s furl. *sele* ‘leseno vedro’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *putrih* v T003, *deža* v T031, *seler* v T056, *kop* v T059, *podina* v T065, *šter* v T067, *kotel* v T098, *šela* v T102, *strnjak* v T146, *sič* v T156, *pomijnik* v T198, *polnik* v T300, *emeral* v T305, *polnjak* v T311, *čeber* v T338 in *barigla* v T386.
Kot enkratnici z *li-* sta kartirana leksema *nalivalo* v T155 in *polivač* v T327.
Kot enkratnici z *band-* sta kartirana leksema *banda* v T057 in *bandin* v T060.
Kot enkratnici z *vedr-* sta kartirana leksema *vedrnica* v T216 in *vedrc*e v T277.
Kot enkratnica s *kebl-* je kartiran leksem *keblič* v T413.
Kot enkratnica z *emp-* je kartiran leksem *jempa* v T201.
Kot enkratnici s *kan-* sta kartirana leksema *kandlja* v T076 in *kanklja* v T404.
Kot enkratna besedna zveza s *korec* je kartiran leksem *keblični korec* v T224.

Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *putrihle* in *lempica* v T003, *žehtar* v T022 in T191, *pomošnjica* v T049, *kanglja* v T090, T200, T202, *kandlja* v T368, *kotel* v T097, *štenjak* v T098, *vrč* v T119, *golida* v T187, T191 in T192, *lambar* v T198, *škaf* in *lambar* v T206, *vedro* v T169, T224, T229 in T311, *ajmpar* in *korec* v T234, *škaf* v T236, *ajmar* v T240, T241 in T316, *lampar* in *ajmarelj* v T317 in *kanta* v T372.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V468.01 *kad* (2/46); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: /; ASLEF: 4565; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Vedro je lesena ali kovinska posoda za vodo, tudi votla mera za žita, fižol, koruzo in druge sipke snovi. Vedro za vodo se je v kmečkem okolju uporabljalo na nošenje vode, pomij in drugih tekočih snovi. Lesena (proizvod sodarske obrti) ter z obroči in držajem kovaško opremljena vedra so navezovali na vrvi in drogove pri vseh vrstah vodnjakov, sčasoma so lesena vedra nadomestila pločevinasta (proizvod kleparske obrti). Z vedrom so nanosili vodo v hišo v lesen škaf (navadno v niši, škafniku, v veži), živini v hlev, v različne kuhalne in destilacijske naprave (kotle) in drugo.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/46

SLA V468.01 ‘kad’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘velika, zgoraj širša, odprta lesena posoda’, knj. *kàd* (*ȁ*), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *kad*, v notranjskem narečju in šavrinskem podnarečju v ženski obliki *kada*, v kostelskem in južnobelokranjskem narečju kot manjšalnica *kadica*. V ziljskem in rožanskem narečju se v arealu pojavlja poimenovanje *deža*, v rezijanskem *suj*, v koroških narečjih, haloškem in srednještajerskem *škaf*, v notranjskem, čiškem in nadiškem pa *čeber*. Druga poimenovanja so še: *čebrica*, *banja*, *bedenj*, *orna*, *ornica*, *ornač*, *golida*, *vaška*, *mlestvič*, *žehtnik*, *žehtnjak*, *žehtnica*, *plavnik*, *kapusnica*, *meltra*, *kebel* in *korit-*.

V komentarju so navedeni vsi odgovori na zastavljeno vprašanje, čeprav gre v nekaterih primerih za eno od oblik kadi, kot je pojasnjeno v opombah zapisovalcev – npr. v T085 je za leksem *čeber* zapisan pomen ‘velika, zgoraj širša, odprta lesena posoda’, v T022 za leksem *banja* pomen ‘velika kovinska ovalna posoda za pranje perila’, v T020 pa za leksem *deža* pomen ‘lesena globoka posoda z dvema ušesoma’. Prav tako so te posode uporabljali v različne namene, npr. za T123 piše, da so *čeber* tam uporabljali za pranje, v T030 pa za ribanje zelja in soljenje mesa, *škaf* so v T349 uporabljali za vodo, v T417 pa za pranje perila.

2. Morfološka analiza

kad < **(kad)-ъ* ‘kad, banja, čeber’
- **kada** < **kad-a*
- **kado** < **kad-o*
- **kadica** < **kad-ic-a*
- **kadin** < **kad-in-ъ*

čeber < **čьbьr-ъ* ‘vedro’
- **čebriček** < **čьbьr-iť-ьk-ъ*
- **čebrica** < **čьbьr-ic-a*

korit- < **koryt-o* ‘korito’

kopanja < **kǫp-a-ń-a* ← **kǫp-a-ti* ‘umivati’

vedrica < **vědr-ic-a* ← **vědr-o* ‘posoda za/z vodo’

mlestvič < **melz-tv-iť-ь* ← **melz-tv-a* ‘molža’ ← **melz-ti* **mьlz-ǫ* ‘molsti’

lastvič, nejasno, morda v zvezi z *mlestvič*

plavnik < **plav-ьn-ik-ъ* ← **plav-i-ti*, **plav-a-ti* ← **plu-ti* ‘premikati se, teči, pluti, plavati’

perilnica < **per-i-l-ьn-ic-a* ← **pьr-a-ti* **per-ǫ* ‘tolči, prati’

deža < **děž-a* ‘neke vrste posoda’
polovnjak < **pol-ov-ьń-ak-ъ* ← **pol-ъ* ‘polovica’, dalje nejasno (ESSJ III: 83)
škaf < **(škaf)-ъ* ← stvnem. *sca(p)f* ‘škaf’, srvnem. *schaf* (> nem. *Schaff* ‘škaf; omara, regal’)
škafec < **(škaf)-ьc-ъ*
škafica < **(škaf)-ic-a*
banja < **(bań)-a* ← srvnem. *wanne* ‘(kopalna) kad’ (> nem. *Wanne* ‘kad, korito’)
bedenj < *(*bъdьń)-ъ* ← zgerm. **budinō* (> stvnem. *butin*) ‘brenta’
žehtnik < **(žext)-ьn-ik-ъ* ← **(žext)-a* ‘pranje’ ← **(žext)-a-ti* ‘prati’ ← avstr. bav. nem. *sechten*, *sechteln* ‘perilo kuhati in prati v lugu’
žehtnjak < **(žext)-ьń-ak-ъ*
žehtnica < **(žext)-ьn-ic-a*
meltra < **(meltr)-a* ← avstr. bav. nem. *Mölter* < srvnem. *muolter* ‘izdolbeno korito, kad’ (> nem. *Mulde* ‘kotanja, korito’)
kebel < **(kъbьl)-ъ* ← stvnem. *kubil* (> nem. *Kübel* ‘čeber, vedro’)
kapusnica < **(kapus)-ьn-ic-a* ← **(kapus)-ъ* ‘zelje’ ← nem. *Kappus*, *Kappes* ‘zeljnata glava’
kapusija < *(*kapus)-(ij)-a*
piskerič < **(piskr)-ić-ъ* ← **(piskr)-ъ*, verjetno iz srvnem. *phister*, *phistrīne* ‘pekarna’ s pomenskim razvojem ≥ ‘peč (za peko kruha)’ ≥ ‘pekač (za peko kruha)’ ≥ ‘lonec’
orna < **(orn)-a* ← ben. it. *orna*, furl. *orne* ‘majhna kad kot merska enota za vino; navadno šest veder’
ornica < **(orn)-ic-a*
ornač < **(orn)-ač-ъ*
brenta < **(brent)-a* ← ben. it. *brenta*, furl. *brente* ‘brenta, čebrič’
golida < **(golid)-a* ← istrsko it. *galida* ali stfurl. *galeda* ‘vrsta čebra’ (> furl. *gjalede*)
vaška < **(vašk)-a* ← it. *vasca* ‘kad, korito, bazen’
podina < **(podin)-a* ← furl. *podine* ‘čeber, škaf’, *podin* ‘vedro’
mastela < **(mastel)-a* ← furl. *mastele*, ben. it. *mastela* ‘čeber, škaf’
levedorica < **(levedor)-ic-a* ← furl. *lavadôr* ‘čeber za namakanje perila’
kvinč < **(kvinč)-ъ* ← furl. *cuinç* ‘čeber, škaf’
bačva < **(bačv)-a* ← hrv. *bačva* ‘sod’
cejejnik, nejasno, verjetno v zvezi s **cěd-it-i* ‘cediti’
ješnica, nejasno, verjetno **j(esiš)-ьn-ic-a* ← **j(esix)-ъ* ‘kis, oceh, jesih’ ← srvnem. *ezzich* ‘kis’ (> nem. *Essig* ‘kis’)
vandel < **(vandl)-ъ*, nejasno, morda bav. nem. **Wändel* (≤ **Wännel*) z bav. nem. epentezo *-d-* v položaju za *-n-* (Striedter-Temps 1963: 39), kar je manjšalnica od nem. *Wanne* ‘kad, korito’, prim. alzaško nem. *Wännel* ‘majhna kad’ (http://culture.alsace.pagesperso-orange.fr/page_bf.htm)
čendin < **(čendin)-ъ*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *cjadin* ‘umivalnik’
čudra < **(čudr)-a* ← nejasno, morda rom. **scudra* ‘plitva lesena posoda’ (ESSJ IV: 78)

suj, nejasno
šter, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *lastvič* v T006, *kapusija* v T020, *perilnica* v T022, *piskerič* v T034, *podina* v T063, *šter* v T069, *mastela* v T080, *čendin* v T082, *kvinč* v T087, *polovnjak* in *golida* v T118, *čudra* v T120, *brenta* v T166, *bačva* v T151, *ješnica* v T300, *cejejnik* v T351, *kopanja* v T404, *vandel* v T412 in *vedrica* v T415.
Kot enkratnici s *kad-* sta kartirana leksema *kado* v T112 in *kadin* v T160.
Kot enkratnica s *čebr-* je kartiran leksem *čebriček* v T275.
Kot enkratnici s *škaf-* sta kartirana leksema *škafica* in *škafec* v T349.
Kot enkratnica z *orn-* je kartiran leksem *ornač* v T085.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *lastvič* v T007, *žehtnjak* v T015, *kapusija* in *deža* v T020, *čeber* v T085, T123 in T156, *ornica* v T087, *plavnik* v T087, *plavnik* in *škaf* v T097, *orna* in *golida* v T117, *bedenj* in *levedorica* v T155, *kad* v T387 in T417, *škaf* v T008, T020, T117 in T288, *škafica* v T349 ter *žehtnica* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura
http://culture.alsace.pagesperso-orange.fr/page_bf.htm

5. Primerjaj
SLA: V467.01 *vedro* (2/45); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: /; ASLEF: 4565; HJA: /; AHN: /

6. Etnološka osvetlitev
Kad je lesena posoda različnih velikosti, v rabi v kmečkem gospodarstvu. Za vinogradniško rabo je narejena iz (večinoma) hrastovih dog z dnom in povečini z odprtino za iztok tekočine, prvotno obdana z lesenimi, pozneje železnimi obroči. Uporabljali so jo za tlačenje grozdja (z nogami in beti), v njej največkrat vre trop, v rabi je tudi za pretakanje vina. Vinogradniška kad spada med starejše vinogradniško posodje, znana je bila vsaj v 15. stoletju. Lesene kadi so se ohranile pri kmečkih vinogradnikih, od 70. let 20. stoletja naprednejši vinogradniki uporabljajo tudi plastične kadi, kjer po novejših kletarskih tehnologijah macerirajo trop (drozgo). V kadeh tudi kisajo zelje in repo, v sirarstvu v njih namakajo sirove hlebce. V manjših kadeh so se v preteklosti ljudje umivali, zelo priljubljeno med otroki je bilo poletno kopanje v na soncu pogreti vodi v kadi (ki so bile torej tudi predhodnice plastičnih bazenčkov).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/47

SLA V152.01 ‘vilice’

Januška Gostenčnik

1. Gradivo

Za pomen ‘priprava iz rogljev in ročaja za nabadanje kosov hrane’, knj. *vílice* (*í*), je najpogostejše poimenovanje *vilice*, sledita mu podedovani leksem *razsošk-*, zapisan v prekmurskih govorih, in prevzeti leksem *piron*, pogost v primorskih govorih (v T096 zapisan v množini kot *pironi*). Redko je zapisan leksem *vile* (le dvakrat s pridevnikom *majhen* v zahodnih koroških govorih) ter prevzeta leksema *gabelj* in *gopljice* (v panonskih govorih). V nekaj točkah (npr. v T035, T104, T109, T384, T403, T404, T407, T408, T409, T410, T412) je zapisana samo edninska oblika *vilica*, v nekaterih (npr. v T198, T308, T375) je edninska oblika zapisana ob množinski *vilice*.

2. Morfološka analiza

vile < **vidl-ę* ‘vile’ ← **vidl-a* ‘vila’ ← **vidl-o* ‘naprava za navijanje, motovilo’ ← **vi-ti* ‘viti, navijati’

vilic- < **vidl-ic-ę/-a*

viličke < **vidl-ič-ьk-ę*

ta manjše vile < **ta mьń-ьš-ę vidl-ę* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **mal-ъ* ‘majhen’ + **vidl-ę* ‘ vilice’

***majhne* vile** < **mal-ix-ъn-ę vidl-ę* ← **mal-ix-ъn-ъ* (← **mal-ъ* ‘majhen’) + **vidl-ę*

razsošk- < **orz-soš-ьk-a/-ę* ← **orz-sox-a* ← **orz-* ‘raz-’ + **sox-a* ‘veja’ (z verjetno metatezo v T399 (*raškuše*))

gabelj < **(gabĺ)-ь* ← nem. *Gabel* ‘vilice’

gopljice < **(gopĺ)-ic-ę* ← nem. *Gabel* ‘vilice’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*, *-b-* > *-p-*)

piron < **(piron)-ъ* ← furl. *piron*, ben. it. *piron* ‘vilice’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnica z *vil-* je kartiran leksem *viličke* v T300.

Kot enkratni besedni zvezi z *vil-* sta kartirana leksema *ta manjše vile* v T020 in *majhne vile* v T021.

Kot enkratnica z *gablj-* je kartiran leksem *gabelj* v T415.

Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *vilice* v T020.

Z izogloso je označen ohranjeni *dl* v leksemu *vilice* v T001, T002, T003, T004 in T010.

4. Uporabljena dodatna literature
/

5. Primerjaj
SLA: /; OLA: /; ALE: 423; SDLA-SI: /; ALI: 475; ASLEF: 2711; HJA: 783; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Vilice so kos jedilnega pribora, priročnega za natikanje, nalaganje ali mešanje posameznih kosov hrane, kot je solata, meso, testenine, jajca idr. Vilice so se na Slovenskem uveljavile v drugi polovici 19. stoletja, najprej v meščanskem in trškem okolju, nato tudi na podeželju. Pri nekaterih višjih družbenih slojih je bila raba vilic poznana že dosti prej, domnevno v 16. stoletju. Prve vilice so izdelovali iz srebra, nato iz nikljanega ali srebrenega jekla. Kot drugi deli jedilnega pribora so bili najprej obrtniški nato industrijski izdelek. Posebej dragoceni jedilni pribori z vilicami, noži in žlicami so imeli ročaje iz kakovostnega lesa ali slonovine. Prve pri nas splošno razširjene vilice iz začetka 20. stoletja so imele po tri, pozneje največ štiri dokaj koničasta nabodala, približno pred prehodom v ročaj so vilice krasili profilirani prstani, zareze in drugo okrasje. Srebrene vilice so na hrbtni strani imele vtisnjeno punco (grb).

7. Skica

Komentar in karta: 2/48

SLA V153A.01 ‘nož’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Gradivo za V153 *nož – britva*, zbrano z Ramovševo vprašalnico, je zelo neenotno, saj so bila zapisana poimenovanja za različne predmetnosti: 1. *nož* ‘priprava za rezanje iz rezila in ročaja’ in 2. *britev* ‘nož za britje’ ter 3. ‘žepni nož’, zato je bilo kasneje vprašanje V153 razdeljeno na tri vprašanja: 153A *nož*, 153B *žepni nož (razne vrste)* in 153C *britev (za britje)*. Za to karto so bila upoštevana le poimenovanja za pomen ‘priprava za rezanje iz rezila in ročaja’, knj. *nȍž* (*ð*), medtem ko so bila poimenovanja za *žepni nož* in *nož za britje* upoštevana na kartah 2/49 in 2/50.
Za kartirani pomen je tudi v narečjih najpogostejši leksem *nož*, vsi ostali leksemi pa so tvorjenke s korenom *nož-*, izmed katerih je najpogostejši leksem *nožič*, ki se govori v večjem strnjenem arealu v dolenjski, rovtarski in primorski narečni skupini, v manjšem arealu pa v ziljskih in gorenjskih govorih. Redke in sporadične so tvorjenke *nožek*, *nožec* ter *nožiček* in *nožička*. V rezijanskem narečju se uporablja leksem *rožič*.

2. Morfološka analiza

nož < **nož-ъ* ‘nož’
- **nožič** < **nož-iť-ъ*
- **nožiček** < **nož-iť-ьk-ъ*
- **nožička** < **nož-iť-ьk-a*
- **nožek** < **nož-ьk-ъ*
- **nožec** < **nož-ьc-ъ*

rožič < **rož-iť-ь* ← **rog-ъ* ‘rog’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnica je kartiran leksem *nožička* v T182.
Poleg splošnih poimenovanj so v gradivu zapisana tudi poimenovanja za posamezne vrste nožev, ki so kartirana kot nerelevantni odgovori (*meč* v T160, *kosir* ‘kriv nož’ v T117 in T127), medtem ko je v T008 in T025 upoštevano le jedro *nož* (zvezi *veliki nož* in *kuhinjski nož*).
V T278 je leksem *nožič* zapisan le v predložni zvezi *z nožičem*, sicer se tu uporablja leksem *nož*.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *nožek* v T109, T155 in T300 ter nerelevanten odgovor *štihmeser* v T300.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V153B.01 *žepni nož* (2/49), V153C.01 *britev* (2/50); OLA: 1094; ALE: 349; SDLA-SI I: 367 *kuhinjski nož*; ALI: 476; ASLEF: 2712 (ed.), 2713 (mn.), 3094 *mesarski nož*, 3096 *kuhinjski nož*; HJA: 706; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Nož je kos jedilnega pribora, priročnega orodja ali hladnega orožja, praviloma izdelan iz kovine, po drugi svetovni vojni praviloma iz nerjavečega (*rostfraj*) ali kromiranega jekla. Za različne namene v gospodinjstvu je poznanih več vrst nožev; nož kot del jedilnega pribora ima največkrat zaobljeno konico, čeprav so se z razširitvijo picerij uveljavili tudi noži z ostro konico in zobčastim rezilom. Večino nožev je potrebno brusiti in med delom (npr. razrez mesa) sproti ostriti z ostrivcem (*štrajher*). Še v prvi polovici 20. stoletja je bila razširjena nožarska obrt, ki se je razvijala v kovaštvu in nato osamosvojila kot samostojna, tudi domača obrt. Nože so priložnostno izdelovali tudi kmečki gospodarji iz izrabljenih kos (npr. v Spodnji Savinjski dolini za obrezovanje hmelja) ali kovači po vsem slovenskem ozemlju. S prodorom industrijsko izdelanih nožev je dejavnost skorajda povsem usahnila. Pomembno središče nožarstva je bilo v preteklosti na Lokovcu blizu Čepovana, kjer dejavnost pridobiva na pomenu kot del krajevne dediščine in turistične ponudbe.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/49

SLA V153B.01 ‘žepni nož (razne vrste)’

Mojca Horvat, Vlado Nartnik

1. Gradivo

Gradivo za V153 *nož – britva*, zbrano z Ramovševo vprašalnico, je zelo neenotno, saj so bila zapisana poimenovanja za različne predmetnosti: 1. *nož* ‘priprava za rezanje iz rezila in ročaja’ in 2. *britev* ‘nož za britje’ ter 3. ‘žepni nož’, zato je bilo kasneje vprašanje V153 razdeljeno na tri vprašanja: 153A *nož*, 153B *žepni nož (razne vrste)* in 153C *britev (za britje)*. Za to karto so bila upoštevana le poimenovanja za pomen ‘manjši nož z enim ali več pregibnimi rezili’, knj. *žêpni nòž* (*ê*, *ȍ*), ter tista, katerih pomen ni dokončno razjasnjen, in jih zaradi tega ni mogoče nedvoumno izločiti, saj vprašanje ne sprašuje le po enem tipu žepnih nožev, temveč po različnih tipih. V narečjih je za obravnavani pomen zapisanih več kot 80 različnih poimenovanj, ki so večinoma enobesedna, nekaj pa je tudi večbesednih.

2. Morfološka analiza

britVa < **bri-tv-a* ← **bri-ti* (V ≥ ∅ v T065, T074, T081, T085, T096) (Snoj 2003: 353, geslo *lestev*)

britva za v žep < **bri-tv-a za vъ (žep)-ъ* ← **bri-tv-a* ‘britev’ + **za* ‘za’ + **vъ(n)* ‘v’ + **(žep)-ъ* (← knj. slov. *žep* ← hrv. *džep* ‘žep’)

britvica < **bri-tv-ic-a*

britev < **bri-tv-ь* ← **bri-ti* ‘briti’ (Bajec 1950: 62–63), Ied. **bri-t-y*, Ted. **bri-t-ъv-ь* (Ramovš 1952: 67)

britevca < **bri-t-ъv-ьc-a*

britula < **(britul)-a* ← furl. *britule* ‘ukrivljen nož, rabljen v vinogradništvu’ (← slov. *britva*)

britulica < **(britul)-ic-a*

nož < **nož-ь* ‘nož’

nožej < **nož-ej-ь*

nožič < **nož-ić-ь*

nožičič < **nož-ić-ić-ь*

nožičelj < **nož-ić-ьĺ-ь*

nožiček < **nož-ić-ьk-ъ*

nožička < **nož-ić-ьk-a*

nožek < **nož-ьk-ъ*

nožec < **nož-ьc-ь*

žepni nož < **(žep)-ьn-ъ-j-ь nož-ь* ← knj. slov. *žep* (← hrv. *džep* ‘žep’) + **nož-ь*

za žepko nož < **za (žep)-ъk-ǫ nož-ь* ← **za* ‘za’ + **(žep)-ъ* + **nož-ь*
taškini nož < **(tašk)-in-ъ-j-ь nož-ь* ← **(tašk)-a* (← it. *tasca* ‘žep’) + **nož-ь*
(v)aržetni nož < **v(aržet)-ьn-ъ-j-ь nož-ь* ← **v(aržet)-ъ* (← srvnem. *arssack* ‘žep’ (> nem. *Arschsack* ‘žep’)) + **nož-ь*
(v)aržetni nožič < **v(aržet)-ьn-ъ-j-ь nož-iť-ь*
(v)aržetni nožiček < **v(aržet)-ьn-ъ-j-ь nož-iť-ьk-ъ*
***bozjački* nož**, nejasno, zaradi zemljepisne bližine (panonski in slovensko-goriški prostor) najverjetneje v zvezi z *Bezjaki*, *Bezjačija* (z drugim korenskim samoglasnikom) ‘pokrajina okoli Varaždina’, prim. tudi it. *Bosiachi* ‘ime občine v Istri’; tudi ime Italijanov v okolici Tržiča (it. Monfalcone)’ (ESSJ I: 19) + **nož-ь*, prim. še *bozjak*
cepilni nož < **cěp-i-l-ьn-ъ-j-ь nož-ь* ← **cěp-i-ti* ‘cepiti, klati’ + **nož-ь*
cesarski nož < **(cěsař)-ьsk-ъ-j-ь nož-ь* ← **(cěsar)-ь* (← lat. *Caesar* ‘Cezar’) + **nož-ь*
devžnov nož < **(devž)-ьn-ov-ъ nož-ь* ← **(devž)-* (verjetno v zvezi s slov. *devžak* ← avstr. bav. nem. *Diebsack*, starejše *Deubsack* ‘vrsta žepa’) + **nož-ь*
kriv nož < **kriv-ъ nož-ь* ← **kriv-ъ* ‘kriv’ + **nož-ь*
žepni nožec < **(žep)-ьn-ъ-j-ь nož-ьc-ь* ← **(žep)-ъ* + **nož-ь*
švicarski nožek < **(švicař)-ьsk-ъ-j-ь nož-ьk-ъ* ← **(Švic)-a* ← švicarsko nem. *Schwyz* ‘Švica’ + **nož-ь*
ta mali nož < **t- mal-ъ-j-ь nož-ь* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’+ **mal-ъ* ‘majhen’ + **nož-ь*
ta mali nožek < **t- mal-ъ-j-ь nož-ьk-ъ* ← **ta*/**tъ*/**tě*/**tę* ‘ta’+ **mal-ъ* ‘majhen’ + **nož-ь*
***majhen* nožej** < **mal-ix-ьn-ъ nož-ej-ь* ← **mal-ъ* ‘majhen’ + **nož-ь*
žepni nožek < **(žep)-ьn-ъ-j-ь nož-ьk-ъ* ← **(žep)-ъ* + **nož-ь*
***ravfarski* nož** < **(ravfar)-ьsk-ъ-j-ь nož-ь* ← **(ravfař)-ь* (zelo verjetno nem. *Raucher* ‘tobakar, pipar, lular’ z narečno slovensko substitucijo *x* → *f* (Ramovš 1924: 239–240)) + **nož-ь*
nož za v (v)aržet < **nož-ь za vъ v(aržet)-ъ* ← **nož-ь* ‘nož’ + **za* ‘za’ + **vъ(n)* ‘v’ + **v(aržet)-ъ*
nožič za v (v)aržet < **nož-iť-ь za vъ v(aržet)-ъ* ← **nož-ь* ‘nož’ + **za* ‘za’ + **vъ(n)* ‘v’ + **v(aržet)-ъ*
nožec za žepko < **nož-ьc-ь za (žep)-ъk-ǫ* ← **nož-ь* ‘nož’ + **za* ‘za’ + **(žep)-ъ*
v žepko nožec < **vъ (žep)-ъk-ǫ nož-ьc-ь* ← **vъ(n)* ‘v’ + **(žep)-ъ* + **nož-ь*
za žepko nožec < **za (žep)-ъk-ǫ nož-ьc-ь* ← **za* ‘za’ + **(žep)-ъ* + **nož-ь* ‘nož’

fajdelj < **(fajdĺ)-ь* ← nem. *Feitel* ‘pipec’
fajdlja < **(fajdĺ)-a*
fajdljica < **(fajdĺ)-ic-a*

fajdeljmajselj < *(*fajdĺ-majsĺ)-ь ← *(fajdĺ)-ь + *(majsĺ)-ь (← nem. *Meißel* ‘dleto; sekač, nož’)
tašenfajdelj < *(tašenfajdĺ)-ь ← nem. *Taschenfeitel* ‘žepni nož, pipec’
fajdeljcepar < *(fajdĺ-cepaŕ)-ь ← *(fajdĺ)-ь + morda *cěp-aŕ-ь (← *cěp-i-ti ‘cepiti, sekati’)
pajteljcepar, nejasno, morda v zvezi s *fajdeljcepar*
falČ < *(falč)-ь ← furl. *falç*, it. *falce* ‘srp, kosa’ (Č ≥ *š* v T147, T155)
falček < *(falč)-ьk-ъ
falk < *(falk)-ъ, nejasno, morda v zvezi s *falč*
krivec < *kriv-ьc-ь ← *kriv-ъ ‘kriv, nepravilen’
krivček < *kriv-ьč-ьk-ъ
krivač < *kriv-ač-ь
popkar < *pǫp-ъk-aŕ-ь ← *pǫp-ъ ‘brst, popek’
popkarica < *pǫp-ъk-ar-ic-a
popkalica < *pǫp-ъk-a-l-ic-a
popkovec < *pǫp-ъk-ov-ьc-ь
popkovica < *pǫp-ъk-ov-ic-a
popičnica < *pǫp-iť-ьn-ic-a
popičnik < *pǫp-iť-ьn-ik-ъ
popičevka < *pǫp-iť-ev-ъk-a
piPec < *pip-ьc-ь ← slov. *pip-a-ti* ‘skubsti, ruvati, drezati’, manj verjetno ← slov. *pipa* ‘piščanec’ (P ≥ *m* v T290; P ≥ *b* v T211, T217, T218)
pipič < *pip-iť-ь
pipnik < *pip-ьn-ik-ъ
pipek < *pip-ъk-ъ
pipček < *pip-ьč-ьk-ъ
pipčnik < *pip-ьč-ьn-ik-ъ
pipaš < *pip-aš-ь
kosir < *kos-yŕ-ь/*kos-ěr-ь ← *kos-a ‘kosa’
kosirica < *kos-yr-ic-a/*kosěr-ic-a
kosirača < *kos-yr-ač-a
kosirič < *kos-yr-iť-ь/*kos-ěr-iť-ь
košereba, nejasno
kustura/kostura < *(kustur)-a/*(kostur)-a ← hrv. *kustura* ‘žepni nož’
kuSturica/koSturica < *(kustur)-ic-a/*(kostur)-ic-a ← hrv. *kustura* ‘žepni nož’ (S ≥ *š* v T307)
klepec < *klep-ьc-ь ← *klep-a-ti ‘tolči, biti’
klepej < *klep-ej-ь
klepelj < *klep-ъĺ-ь
sklepec < *sъ-klep-ьc-ь ← *sъ-klep-ъ ← *sъ-klep-a-ti ← *sъ(n)- ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + *klep-a-ti ‘tolči, biti’
klepček < *klep-ьč-ьk-ъ

klepaček < **klep-ač-ьk-ъ*
klepič < **klep-ić-ь*
skLupec, nejasno, morda **sъ-klop-ьc-ь* ← **sъ-klop-ъ* ← **sъ-klop-i-ti*← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **klop-i-ti* ‘pokrivati s premikanjem navzdol, povešanjem’ (ESSJ IV: 58), tj. ‘(nož), ki se poklopi, pokrije, zloži’ (L ≥ ∅ v T370)
federmeser < **(fedrmesǝŕ)-ь* ← nem. *Federmesser* ‘nož na vzmeť
tašenmeser < **(tašenmesǝŕ)-ь* ← nem. *Taschenmesser* ‘žepni nož’
tofeljmeser < **(tofĺmesǝŕ)-ь* ← nem. *Tafelmesser* ‘namizni nož’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
federmajselj < *(*fedr-majsǝĺ)-ь* ← **(fedr)-ъ* (← nem. *Feder* ‘vzmeť’) + **(majsĺ)-ь* (← nem. *Meißel* ‘dleto; sekač, nož’)
bička < **(bič̌k)-a* ← madž. *bicska* ‘žepni nož’
biček < **(bič̌ьk)-ъ* ← madž. *bicsak* ‘žepni nož’
majhNič < **mal-ix-ъn-ić-ь* ← **mal-ix-ъn-ъ* (← **mal-ъ* ‘majhen’) (N ≥ ∅ v T362)
mihec < **mix-ьc-ь* ← **mal-ix-ъn-ъ* in/ali naslonitvi na slov. *Mihec* (osebno lastno ime) ← *Miha*
mihica < **mix-ic-a*
kljukec < **kĺuk-ьc-ь* ← **kĺuk-a* ‘kavelj, kljuka’
škljoca < **(škĺoc)-a* ← hrv. *škljoca* ‘pipec’
palaš < **(palaš)-ь* ← madž. *pallos* ‘rabljev meč’
lovrek < **(lovr)-ъk-ъ*, verjetno z naslonitvijo na slov. *Lovro* (osebno lastno ime)
krepec < **krěp-ьc-ь* ← **krěp-ъ* ‘krepek, močan’
sarajevo < **(sarajev)-o*, verjetno z naslonitvijo na *Sarajevo* (krajevno ime)
sarajevec < **(sarajev)-ьc-ь*
betičar < **bъt-ič-ań-ь* ← **bъt-ъ* ‘beť
klinKa < **(klink)-a*, nejasno, morda z zvezi s srvnem. *klinge* ‘rezilo’, nem. *Klinge* ‘rezilo’
klinkalica < **(klink)-a-l-ic-a*
klinfa, nejasno, morda **(klink)-a* (po disimilaciji *k-k* ≥ *k-f*)
pajteljcepar < **(pajtǝĺ-cepań)-ь* ← **(pajtǝĺ)-ь* (← avstr. bav. nem. *Paitel* ‘vreča, mošnja’ za nem. *Beutel* ‘vreča’ + morda **cěp-ań-ь* (← **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’)
bezek < **bъz-ъk-ъ* ← **bъz-a-ti* ‘bezati’
bezjak, nejasno, morda v zvezi z **bъz-a-ti* ‘bezati’
bozjak, nejasno, zaradi zemljepisne bližine (panonski in slovenskogorišči prostor), najverjetneje v zvezi z *Bezjaki*, *Bezjačija* (z drugim korenskim samoglasnikom) ‘pokrajina okoli Varaždina’ (ESSJ I: 19), prim. še *bozjački nož*
kortelač < **(kortelač)-ь* ← furl. *cortelaç* ‘slab nož, sekalo’
krinjec < **(kriń)-ьc-ь* ← **(kriń)-a* ← nem. *Krinne* ‘zareza’
krza < **kъrz-a* ← **kъrz-a-ti* (prim. slov. *kržati* ‘rezljaje kvariti’)
Škripec < **skrip-ьc-ь* ← **skrip-a-ti* ‘škripati (Š ≥ *s* v T092)
škripica < **skrip-ic-a* ← **skrip-a-ti* ‘škripati’

tolminec < **tъlmin-ьc-ь*, verjetno z naslonitvijo na slov. *Tolmin* (krajevni ime)
kminček < **tъlmin-ьč-ьk-ъ* (z disimilacijo *tm* ≥ *km*)
štalet < **(štalet)-ъ*, verjetno it. *stiletto* ‘stilet, bodalce’
temperin < **(temperin)-ъ* ← furl. *temperin*, ben. it. *temperin*, it. *temperino* ‘žepni nožek’
temperinič < **(temperin)-iť-ь*
cesarščck < **(cěsař)-ьšč-ьk-ъ* ← **(cěsař)-ь* ← lat. *Caesar* ‘Cezar’ (prim. *cesarski nož*)
gregec < **greg-ьc-ь* ← **(Gregoŕ)-ь* ← slov. *Gregor* (osebno lastno ime)
gregorček < **(gregor)-ьč-ьk-ъ*
kniker < **(knikəŕ)-ь* ← nem. *Knicker* ‘lovski nožič’
fila < **(fil)-a* ← it. *filo* ‘ostrina, rezilo’
filec < **(fil)-ьc-ь*
filka < **(fil)-ьk-a*
jekač < **jęk-a-č-ь* ← **jęk-a-ti* ‘stokati’
ključek < **kĺuč-ьk-ъ* ← **kĺuč-ь* ‘ključ’
mesarščck < **męs-ar-ьšč-ьk-ъ* < **męs-ań-ь* ‘mesar’
platničar < **polt-ьn-ič-ar-ь* ← **pol-t-ь* ← **pol-ъ* ‘polovica’ (Snoj 2003: 522) ali **poltьn-ič-ań-ь* ← **poltьn-o* ‘platno’
sečen < **sěč-ьn-ь* < **sěťi* (< **sěk-ti*) ‘sekati’
štihar < **(štix)-ań-ь* ← **(štix)-a-ti* ← nem. *stechen* ‘zbosti, pičiti’ ob naslonitvi na slov. *štih* (← nem. *Stich* ‘vbod’)
žepkiš < **(žepkiš)-ь* ← madž. *zsebkés* ‘žepni nož’
žabar < **žab-ań-ь* < **žab-a*
škrebeteljc < **skreb-et-ъĺ-ьc-ь* ← **skreb-ti* ‘praskati, raziti, dolbsti’
tajček < **(tajč)-ьk-ъ* ← nem. *deutsch* ‘nemški’ v bav. nem. izgovarjavi (*d-* > *t-*, *oj* ⟨eu⟩ > *aj*)
vinjak, nejasno, morda v zvezi z **viń-ak-ъ* ← **vin-o* ‘vino’
vinjačec, nejasno, morda ← **viń-ač-ьc-ь* ← **vin-o*
kajfe, nejasno
kajfec, nejasno
ajfej, nejasno
nežika, nejasno
balažek, nejasno
bališ, nejasno
lolek, nejasno
bindek, nejasno
binžek, nejasno
binžer, nejasno
bindežar, nejasno
bindižek, nejasno
bečak, nejasno

šiček, nejasno
ronkanela, nejasno
čiček, nejasno
škrut(l)ej, nejasno
škrc, nejasno
škrnec, nejasno
škrnač, nejasno
činkar, nejasno
činkelj, nejasno
činkeljica, nejasno
kelc, nejasno
kujica, nejasno
kuzlica, nejasno
šteček, nejasno
krošlek, nejasno
piružlek, nejasno
pokarica, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Zaradi velike leksemske pestrosti so pri kartiranju uporabljene posebne tehnike. Z rdečimi znaki, ki imajo zunanjo obrobo, so kartirani leksemi, pri katerih iz gradiva ni mogoče nedvoumno ugotoviti, ali gre za pomen ‘žepni nož’ ali ‘nož za britje’.

Kot enkratnice so kartirani leksemi *činkar* v T005, *ajfej* v T044, *krinjec* v T065, *škrc* v T071, *škrnec* v T071, *kelc* v T082 in T277, *klinkalica* v T085, *klinfa* v T097, *fila* v T142, *kminček* v T158, *filec* v T229, *kujica* v T286, *škripica* v T302, *gregec* v T332, *tajček* v T336, *lolek* v T344, *šteček* v T355, *majhnič* v T362, *krošlek* v T386, *jekač* v T386, *bečak* v T398, *palaš* v T397, *žepkiš* v T405, *pajteljcepar* v T054, *škrbeteljc* v T330 in *vinjačec* v T409.

Kot enkratnice s *fajdelj-* so kartirani leksemi *fajdeljcepar* v T050, *tašenfajdelj* v T360 in *fajdeljmajselj* v T367.

Kot enkratnice s *klep-* so kartirani leksemi *klepelj* v T042, *klepaček* v T321, *klepič* v T322 in *klepček* v T324.

Kot enkratnici s *pip-* sta kartirana leksema *pipčnik* v T191 in *pipaš* v T387.

Kot enkratnice s *pop-* so kartirani leksemi *popčevka* v T090, *popkovica* v T166 in *popičnik* v T181.

Kot enkratnice z *nož-* so kartirani leksemi *nožičelj* v T004, *nožičič* v T115 in *nožec* v T387.

Kot besedna zveza z *nož-* z desnim prilastkom so kartirane zveze *nož za v varžet* v T206, *nožič za v varžet* v T009 in *nožec za žepko* v T404.

Kot besedna zveza z *nož-* z levim prilastkom so kartirane zveze *za žepko nožec* v T405, *žepni nožec* v T397 in T399, *za žepko nož* v T401, (*v) žepko nožec* v T402

in T404, *žepni nož* v T299, T315, T328, T332, T342, T348, T359, T375, T376, T380, T390 in T395, *žepni nožek* v T363, T407 in T408, *taškini nož* v T049 in T050, *(v)aržetni nož* v T029, T158, T184, T194, T217, T297, T300, T303, T309, T313, T314, T351 in T353, *ta mali nožek* v T224, *ta mali nož* v T060 in T063, *(v)aržetni nožiček* v T236 in T244, *(v)aržetni nožič* v T239 in T246, *kriv nož* v T020, *cesarski nož* v T193 ter *devžnov nož* v T037.
Kot posebnice so z enotnim znakom kartirani leksemi, ki se v gradivu pojavljajo redko (a več kot enkrat) in razpršeno. To so: *bezek* v T047 in T048, *binžer* v T331, *binžek* v T326, T329, T354 in T383, *bindežar* v T337, *bindižek* v T340, *bozjak* v T369, *bezjak* v T046, *kajfe* v T288, *kajfec* v T287 in T289, *pokarica* v T069, *krza* v T261 in T302, *klinka* v T086, *ključek* v T414, *kljukec* v T371, *krepec* v T195, T197 in T198, *mihec* v T281, T364, T365 in T366, *pajteljcepar* v T357, T360 in T361, *škripec* v T076 in T092, *škljoca* v T076, T279 in T417, *federmeser* v T344 ter *temperin* v T060 in T061.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kusturica* v T347, *binžer* v T341, *pipec* v T008, T179, T187, T236, T244, T260, T263, T266, T267, T347, T363 in T373, *činkelj* v T010, *činkeljica* v T010, *britvica* v T012, T117, T156 in T277, *tofeljmeser* v T020 in T022, *fajdelj* v T031 in T039, *fajdlja* v T012, *fajdljica* v T012, *britev* v T043, T129, T161, T166, T229, T234 in T239, *britva* v T409, *britva za v* žep v T413, *krivač* v T071, T159, T162 in T166, *nožič* v T076, T109, T148, T198, *nožiček* v T234, *temperin* v T085, *britevca* v T090 in T155, *britulica* v T097, *nožek* v T109, T191, T198, T234, T349, T364 in T386, *nožej* v T020, *majhen nožej* v T020, *kniker* v T022, *sečen* v T115, *ronkanela* v T118, *falč* v T133, T142, T155, T169, T231 in T234, *falček* v T136 in T236, *falk* v T090, *kortelač* v T118 in T137, *košireba* v T147, *kosirica* v T148, *popkarica* v T234 in T155, *kosirič* v T156, *popičnica* v T166, *popkalica* v T169, *žabar* v T198, *štalet* v T202 in T339, *krivec* v T213, T261, T267, T269, T313 in T363, *tolminec* v T202, *krivček* v T244, *kuzlica* v T237, *pipček* v T263 in T329, *škljoca* v T281, *kosirača* v T288, *pipič* v T288, T302, T317, T344, T348 in T349, *cesarščk* v T303, *klepec* v T319, *lovrek* v T332, T340 in T348, *baliž* v T370, *vinjak* v T371 in T386, *sklepec* v T372 in T378, *balažek* v T374 in T381, *federmeser* v T382, *pirožljek* v T386, *mali nožec* v T404, *sarajevo* v T213, *sarajevec* v T236, *betičar* v T236, *ronkanela* v T118, *kljukec* v T236 in T378, *platničar* v T302, *bička* v T405, *čiček* v T381, *nežika* v T381 in T382, *štihar* v T386, *mesarščk* v T386, *lovski nožič* v T236, *bozjački nož* v T373, *cepilni nožič* v T236, *varžetni nožič* v T241, *cepilni nož* v T372, *žepni nož* v T328, T372 in T378, *ravfarski nož* v T363 in *švicarski nožek* v T408.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je kartiran tudi leksem *nož za šinteljne cepiti* v T020.
Kot opisno poimenovanje je kartirana zveza *fajdelj za noter taško dati* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2010; Jakop 2012; Jembrih 1989; Keber 2008; Smole 2015

5. Primerjaj
SLA: V153A.01 *nož* (2/48), V153C.01 *britev* (2/50); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 2718; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Najbolj enostavna oblika zložljivega žepnega noža je *pipec*, sestavljen iz kovinskega rezila in lesenega (struženega) ročaja z utorom. Še pred nekaj desetletji so bili priljubljeni povsem kovinski zložljivi noži z dvema ali več rezili, kot poseben tip in konstrukcijska posebnost se je uveljavil multifunkcionalen švicarski nož s številnimi dodatki (odpirač konzerv in steklenic, škarjice, pilica za nohte idr.).

7. Skica

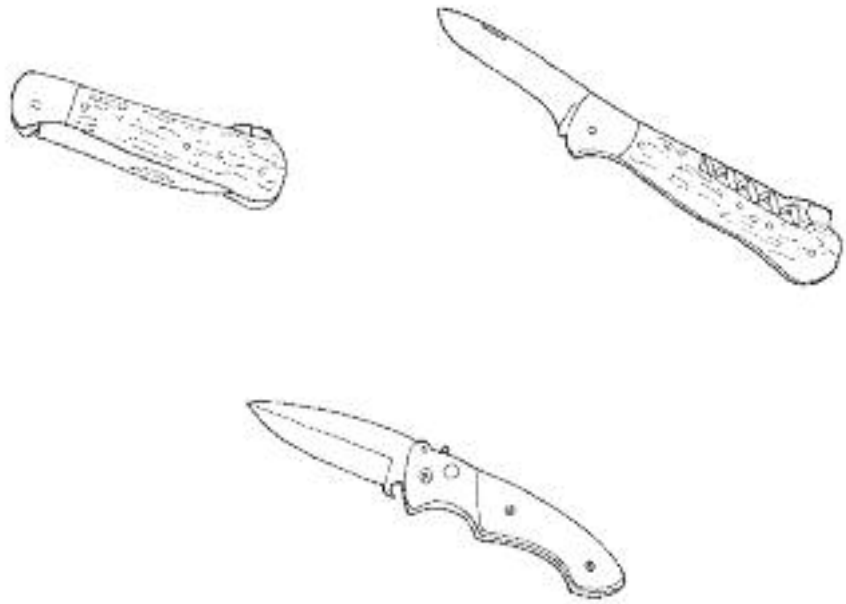

Komentar in karta: 2/50

SLA V153C.01 ‘britev’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Gradivo za V153 *nož – britva*, zbrano z Ramovševo vprašalnico, je zelo neenotno, saj so bila zapisana poimenovanja za različne predmetnosti: 1. *nož* ‘priprava za rezanje iz rezila in ročaja’ in 2. *britev* ‘nož za britje’ ter 3. ‘žepni nož’, zato je bilo kasneje vprašanje V153 razdeljeno na tri vprašanja: 153A *nož*, 153B *žepni nož (razne vrste)* in 153C *britev (za britje)*. Za to karto so bila upoštevana le poimenovanja za pomen ‘nož za britje’, knj. *brítev* (*î*), tudi *brítva* (*î*), ter tista, katerih pomen ni dokončno razjasnjen, kar je v nekaterih govorih značilno za lekseme *britev*, *britva*, *britvica*, *britula* in *nožička*.

Najpogosteje zapisani leksem je *britev*, ki prevladuje v zahodnih in osrednjih narečjih, medtem ko je njegova različica *britva* (v T378 obe različici z oznako nov.) vezana predvsem na skrajni južni in severovzhodni prostor. Redko se pojavljata tudi tvorjenki *britvica* in *britevca*. Leksema *britula* in *britola* sta zapisana le na zahodu. V obrobnih severnih, zahodnih in nekaterih južnih narečjih so pogosta besednozvezna poimenovanja kot npr. *brivna britev*/*britva* in *britula*/*britva*/*britev za (se) briti*.

Ostali redkejši leksemi so še *klinga* (v T378 z oznako starejše), *klingica* (v T272 z oznako prej), *klinja*, *rožor*, *nožička* in *lameta*.

2. Morfološka analiza

britVa < **bri-t-ъv-a* (V ≥ ∅ v T096)

britVa za (se) briti < **bri-t-ъv-a za (sę) bri-ti* (V ≥ ∅ v T074, T085) ← **bri-t-ъv-a* + **za* ‘za’ + **sę* ‘se’ + **bri-ti* ‘briti’

brivna britva < **bri-v-ьn-a-j-a bri-t-ъv-a* ← **bri-ti* + **bri-t-ъv-a* (← **bri-ti*)

barBena britva < **(barb)-en-a bri-t-ъv-a* ← it. *barba* ‘brada’ + **bri-t-ъv-a* (B ≥ *v* v T113)

britvica < **bri-t-ъv-ic-a*

britev < **bri-t-ъv-ь* ← **bri-ti* ‘briti’ (Bajec 1950: 62–63), **brit-y*, **bri-t-ъv-ь* (Ted.) (Ramovš 1952: 67)

brivna britev < **bri-v-ьn-a-j-a bri-t-ъv-ь* ← **bri-ti* + **bri-t-ъv-ь*

britev za (se) briti < **bri-t-ъv-ь za (sę) bri-ti* ← **bri-t-ъv-ь* + **za* ‘za’ + **bri-ti (sę)*

britev brivna < **bri-t-ъv-ь bri-v-ьn-a-j-a* ← **bri-t-ъv-ь* (← **bri-ti*) + **bri-ti*

britevca < **bri-t-ъv-ьc-a*
***elzer* britev**, nejasno + **bri-t-ъv-ь*
brijača < **(brijač)-a* ← hrv. *brijača* ‘britev’
brivanka < **bri-va-n-ъk-a* ← **bri-va-ti* ← **bri-ti*
britula < *(*britul)-a* ← furl. *britula* ‘ukrivljen nož, rabljen v vinogradništvu’ (← slov. *britva*)
brivna britula < **bri-v-ьn-a-j-a (britul)-a* ← **bri-ti* + **(britul)-a*
barbirška britula ≤ **(barbiŕ)-ьsk-a-j-a (britul)-a* ← **(barbiŕ)-ь* (← furl. *barbîr* ‘brivec’) + **(britul)-a*
britula barbirška ≤ **(britul)-a (barbiŕ)-ьsk-a-j-a* ← **(britul)-a* + **(barbiŕ)-ь*
britula za se briti < **(britul)-a za (sę) bri-ti* ← **(britul)-a* + **za* ‘za’ (+ **sę* ‘se’) + **bri-ti*
britola < **(britol)-a* ← ben. it. *britola* ‘ukrivljen nož, rabljen v vinogradništvu’
britolin < **(britolin)-ъ* ← ben. it. *britolin* ‘majhen žepni nož’
klinga < **(kling)-a* ← srvnem. *klinge* ‘klina, rezilo’, nem. *Klinge*
klingica < **(kling)-ic-a*
klinja < **(kliń)-a* ≤ **(kling)-a*
klinja za briti < **(kliń)-a za bri-ti* ← **(kliń)-a* + **za* ‘za’ + **bri-ti*
klinkica < **(klink)-ic-a* ← **(klink)-a*, nejasno, morda z zvezi s srvnem. *klinge* ‘rezilo’, nem. *Klinge* ‘rezilo’
nožička < **nož-iť-ьk-a* ← **nož-ь* ‘nož’
nožec za briti < **nož-ьc-ь za bri-ti* ← **nož-ь* + **za* ‘za’ + **bri-ti*
razircajg < **(razircajg)-ъ* ← nem. *Rasierzeug* ‘oprema za britje’ v bav. nem. izgovoru (*oj* ⟨eu⟩ > *aj*)
razirklinja < **(razir-kliń)-a* ← nem. *rasieren* ‘briti’ + **(kliń)-a*
lameta < **(lamet)-a* ← it. *lametta*, furl. *lamete* ‘britvica’
ražor < **(ražoŕ)-ь* ← furl. *rasôr* ‘britvica’
lima, nejasno, morda v zvezi z *lima* ‘pila, žagica’ (ERHSJ I: 303)

3. Posebnosti kartiranja

Leksemi, katerih pomen ni dokončno razjasnjen, so kartirani z rdečimi simboli z zunanjo obrobo, medtem ko so s črnimi znaki kartirani leksemi s pomenom ‘nož za britje’.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *nož* v T014, *lima* v T031, *razirklinja* v T049 in *razircajg* v T181.
Kot enkratnici z *bri-* sta kartirana leksema *brivanka* v T411 in *brijača* v T284.
Kot enkratnica z *brit-* je kartiran leksem *britolin* v T137.
Kot besedna zveza z *britula* z desnim prilastkom sta kartirana leksema *britula za briti* v T078 in T081 ter *britula barbirška* v T080.
Kot enkratna besedna zveza z *britula* z levim prilastkom je kartiran leksem *brivna britula* v T101 in *barbirška britula* v T075.

Kot enkratna besedna zveza z *britev* sta kartirana leksema *britev brivna* v T114 in *elzer britev* v T233.
Kot enkratna besedna zveza z *nož-* je kartiran leksem *nožec za briti* v T404.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *britva* v T097 in T404, *brivna britev* v T133, *britev* v T137, *klinja za briti* v T302, *klinkica* v T049, *klinga* v T378 in *klingica* v T386.
Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksema *aparat* v T339 in *brivski aparat* v T272.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V153A.01 *nož* (2/48), V153B.01 *žepni nož* (2/49); ALE: /; SDLA-SI II:A: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Britev je zložljivo rezilno oziroma brivsko orodje. Sestavljata ga kovinsko rezilo in kovinski držaj, ki je bil ponavadi oblečen v navadno ali slonovo kost. Britve so večinoma izdelovali nožarji, ki so izhajali iz kovaške obrti. Bile so sestavni del brivske opreme vsakega vojaka, na Slovenskem so se tu in tam obdržale vse do začetka 70. let 20. stoletja, ko so jih povsem izpodrinile britvice, t. i. *žiletke* (poimenovanje po blagovni znamki Gilette). Ključna oprema britve je bil brusilni kamen, na katerem je brivec na grobo nabrusil rezilo, in pa usnjen pas, ki ga je brivec zataknil za stol ali kljuko in enakomerno gladil britev, da je bilo rezilo enakomerno ostro in ni poškodovalo kože. O rabi britev poroča Paolo Santonino v popotnem dnevniku (1485–1487), kjer navaja podatek, da so se na Koroškem v Dravski dolini moški brili tudi z medsebojno pomočjo, torej drug drugega, ker ni bilo dovolj poklicnih brivcev, britje z britvijo pa je bilo pogosto boleče. Še v prvi polovici 20. stoletja so si moški brade navadno brili ob sobotah sami, bolj redno obiskovanje poklicnih brivcev je bilo razširjeno le v trgih,mestih in mondenih letoviščih (Rogaška Slatina, Bled). Posebna skupina brivcev so bili medicinski brivci, ki so bolnike z britvami in nato britvicami brili pred operativnimi posegi (v UKC v Ljubljani do 80. let 20. stoletja).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

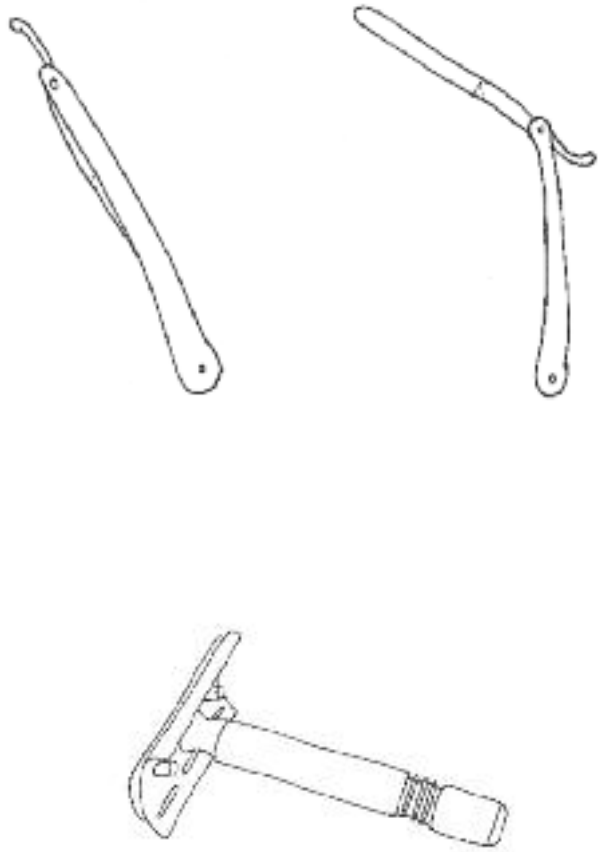

Komentar in karta: 2/51

SLA V108.01 ‘brisača’

Vera Smole

1. Gradivo

Za pomen ‘kos blaga določene oblike za brisanje telesa’, knj. *brisáča* (*á*), sta najpogostejša in prostorsko najbolj razširjena starejša germanizma *antlja* in *antvelja* (tudi *antelja*, *antulja*, *antlja*), pridruži se jima tudi zelo razširjen mlajši germanizem *(h)antuh* z redkejšimi prevzetimi različicami *(h)antah*, *(h)anteh* in *ant(a)ha*. Pogoste so tudi tvorjenke s korenom *(-)bris-*, med njimi najbolj *brisalka* in *brisača*, manj *brislja*, *obrisač* in *brisnica*, redkejše *obrisalka*, *brisa*, *brisač*, *brisalnica*, *obrisnica* … in več enkratnic. Za tvorjenke s tem korenom je opazno, da so v zgodovini svoj areal izgubljale na račun izposojenk, v novejšem času pa ga pridobivajo s širjenjem, najprej kot dvojničnega, knjižnega leksema *brisača*. Ta ima svoj prvotni in zato čisti areal (brez dvojničnih leksemov tujega izvora) le na dveh obrobnih območjih slovenskega govornega prostora (v prekmurskem narečju in južnih notranjskih govorih). Po pogostnosti sledijo romanizmi, med njimi je najpogostejša italijanska izposojenka *šugaman*, za njo pa furlanski *šujeman* in *tavaja*. Na stiku s hrvaškimi narečji se v dveh ločenih arealih pojavljajo tvorjenke s slovanskim korenom *(-)tir-*, tj. *otirač* in redki *(o)tirača*, ter razpršeno in redko tudi *ročnik*. Neznanega izvora in redek, a s čistim arealom, je leksem *bula*. Med enkratnicami so leksemi s slovanskim korenom in brez pojavitev z drugimi ponami *rob*, *platno*, *obsušalka* ter večbesedna *cunja za obrisati*, s prevzetimi (romanskimi) pa *kanavača* in *štraca za brisati*.
Kot starinski in vedno kot dvojnični so v gradivu označeni naslednji leksemi: *brisač* v T120, *hantuh* v T329 in *otirač* v T345.

2. Morfološka analiza

brisa < **brys-a* ← **brys-a-ti* ‘drgniti’ ← **brъs-nǫ-ti* ‘otreti, obrisati’

brislja < **brys-ьĺ-a*
brisača < **brys-a-č-a*
briSalka < **brys-a-l-ъk-a* (S ≥ *š* v T016, T017, T020, T021, T023, T025, T026, T027, T028, T033, T034, T036, T037, T038, T040 in T415)
brisovalka < **brys-ov-a-l-ъk-a*
brisač < **brys-a-č-ь*
brisanica < **brys-a-n-ic-a*
brisanka < **brys-a-n-ъk-a*
brisalnica < **brys-a-l-ьn-ic-a*
brisilna < **brys-i-l-ьn-a*

brisnica < **brys-ьn-ic-a*
brisar < **brys-aŕ-ь*
obrisač < **o(b)-brys-a-č-ь* ← **o(b)-brys-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **brys-a-ti*
obrisača < **o(b)-brys-a-č-a*
obrisalka < * *o(b)-brys-a-l-ъk-a*
obrisnica < * *o(b)-brys-ьn-ic-a*
obrisovalka < **o(b)-brys-ov-a-l-ъk-a* ← **o(b)-brys-ov-a-ti* ← **o(b)-brys-a-ti*

tirača < **tir-a-č-a* ← **tir-a-ti* ‘treti, drgniti, meti’ ← **terti* **tьrǫ* ‘treti, drgniti, meti’
otirač < **o(b)-tir-a-č-ь* ← **o(b)-tir-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **tir-a-ti*
otirača < **o(b)-tir-a-č-a*

obsušalka < **obъ-suš-a-l-ъk-a* ← **obъ-suš-a-ti* ← **obъ-suš-i-ti* ← **obъ* ‘ob, pri, okoli’ + **suš-i-ti* ‘sušiti’ (← **sux-ъ* ‘suh, ne moker’)

ročnik < **rǫč-ьn-ik-ъ* ← **rǫk-a* ‘roka’

ručnik < **(ručnik)-ъ* ← hrv. *ručnik* ‘brisača’ (< **rǫč-ьn-ik-ъ*)

rob < **rǫb-ъ* ‘rob, krpa, cunja’

antvelja < **(antveĺ)-a* ← srvnem. *hanttwehele* ‘brisača’

antlja < **(antĺ)-a* < **(xantila)* ali **(xanttweheĺ)-a* ← stvnem. *hantila* ‘brisača’ ali srvnem. *hanttwehele* ‘brisača’

HantUH < **(xantux/ xantox/xantax/xantix)-ъ* ← srvnem. *hanttuoch*, nem. *Handtuch* ‘brisača’, v koroških in tirolskih nem. nar. *-tuch* > *-tach* in *-təch*, tudi *-tig*; ločevanje med različnimi odrazi zaradi vokalne redukcije v slovenskih narečjih ni vedno možno (H ≥ ∅ v T001, T002, T003, T004, T020, T031, T036, T039, T041, T042, T043, T044, T045, T046, T047, T048, T049, T050, T051, T263, T332, T333, T334, T335, T336, T338, T339, T341, T342, T352, T354, T355, T358, T359, T364, T365, T366, T367, T369, T383, T384; U ≥ *o* v T049, T055, T328, T338, T339, T341, T347, T358, T365, T366, T379, T384; U ≥ *a* v T001, T002, T003, T004; U ≥ *i* v T386; U ≥ ∅ v T029, T042; izglasni -H ≥ *-f* v T347);
antha < **(antux/antox/antax/antix)-a*

šugaman < **(šugaman)-ъ* ← it. *asciugamano* ‘brisača’

šujeman < **(šujeman)-ъ* ← furl. *suieman* ‘brisača’

taVaja < **(tavaj)-a* ← furl. *tavaie*, ben. it. *tavaia* ‘brisača’ (V ≥ *b* v T090)

kanavača < **(kanavač)-a* ← furl. *canevace*, it. *canovaccio* ‘(kuhinjska) krpa, cunja’

cunja za obrisati < **cuń-a za o(b)-brys-a-ti* ← **cuń-a*, etimološko nejasno + **za* ‘za’ + **o(b)-brys-a-ti*

štraca za brisati < **(štrac)-a za brys-a-ti* ← ben. it. *strazo* ‘cunja, capa; krpa’ + **za* ‘za’ + **brys-a-ti* ‘drgniti’

bula, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Na karti so leksemi s slovanskimi koreni kartirani z izhodiščnim polnim osnovnim znakom, prevzeti pa s praznim.
Kot enkratnici sta kartirana leksema *rob* v T353 in *kanavač* v T063.
Kot enkratnice z *-bris-* so kartirani leksemi *brisanica* v T076, *brisanka* v T100 in *brisilna* v T186.
Kot enkratnica s *tir-* je kartiran leksem *tirača* v T305.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *brisača* v T117, T136, T341, T346 in T386, *brislja* v T189 in T263, *obrisač* v T370, *otirač* v T334, *antlja* v T207, T208, T263 in T321, *antvelja* v T103 in T264 ter *frotirka* v T191 (le kot dvojnica, ki označuje vrsto brisače).
Kot opisni poimenovanji sta kartirana odgovora *štraca za brisati* v T137 in *cunja za obrisati* v T162.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *brisalnik* ‘za kuhinjsko posodo’ v T160.

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2013; Kenda-Jež 2015; Pliško 2009; Smole 1999; Striedter-Temps 1963

5. Primerjaj
SLA: V109.01 *cunja* (2/52); OLA: 1685; ALE 234; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 1553; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Brisača je navadno pravokoten ali kvadraten kos tkanine za brisanje telesa, ust (servieta iz blaga) ali posode (krpa za posodo). Brisače so poznali vsaj že v 15. stoletju. Na panonskem območju in na Gorenjskem so imeli posebne vezene brisače, okrašene tudi s čipko in obešene na opaznem mestu. Do 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja so uporabljali za brisanje obraza in rok predvsem platnene brisače. Sredi 20. stoletja so prišle v rabo bombažne, zlasti vpojne *frotirke* za brisanje telesa in gosto tkane brisalne krpe z vtkanimi karo vzorci ali natisnjenim okrasjem. Posebej priljubljene so bile bombažne vrečke za pralni, ki jih je bilo mogoče po šivih razparati in so gospodinje iz njih dobile brisalne krpe ali brisače ipd.

Prim.: Koren 1964; Makarovič 1981; SEL 2004

7. Skica

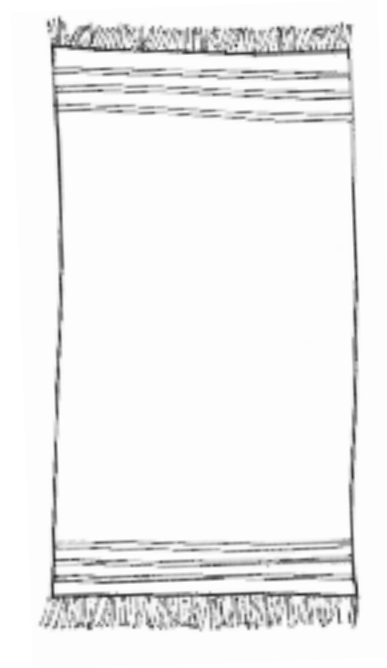

Komentar in karta: 2/52

SLA V109.01 ‘cunja’

Januška Gostenčnik

1. Gradivo

Vprašanje V109 *cunja*, knj. *cúnja* (*ú*), je v vprašalnici za SLA umeščeno v poglavje Obleka, in sicer za vprašanji V106–V107 za posteljnino in V108 *brisača*, zato iz gradiva ni vedno razvidno, ali zapisani leksemi pomenijo ‘kos blaga za brisanje ali čiščenje’ ali morda le ‘kos izrabljenega blaga’ ali celo ‘staro, strgano obleko’. Zapisovalci so le redke zapisane lekseme opremili z natančnejšimi pojasnili, tako je npr. za T152 zapisano, da je *štraca* »za posodo«, tudi *mivalnica* v T001 in T002 je namenjena »za pomivanje posode«, prav tako so pomivanju posode namenjeni *pomivalka* v T202 in T252 ter *mujvača* v T378 in *mivalo* v T401, medtem ko je *blek* v T059 »za brisati«. Leksem *pomivalka* ima v T412 pojasnilo, da je to »stara krpa za brisati mizo«, izraz *cunja* pa ima tu pomen »stara, raztrgana krpa za po tleh«. Izraz *cunja* v T001 in T002 pomeni »strgano obleko ali nje kose« (medtem ko izraza *hadra* in *cota* tu označujeta »siceršnje cunje«), prav tako se izraz *cunja* uporablja »tudi za obleke« še v T267. Podobno se »za označitev obleke slabše kvalitete in nošene, strgane« uporablja tudi leksem *cota* v T394 in T396, medtem ko se v T391 ta izraz uporablja v pomenu »krpa za kruh«.
Ne glede na ta pojasnila je najpogostejši odgovor na to vprašanje *cunja*, sledi mu *cota*, ostali leksemi so redkejši.

2. Morfološka analiza

cunja < **cuń-a*, etimološko nejasno (v starejšem jeziku pomeni predvsem ‘stare, zavržene reči, beraška obleka, cunja za obvezo’, pridevnik *cunjast* pa ‘raztrgan (o obleki)’ (Snoj 2003: 77)
pomiValka < **po-my-va-l-ъk-a* ← **po-my-va-ti* ← **po-my-ti* ← **po-* ‘po’ + **my-ti* ‘miti, umivati’ (V ≥ *m* v T410)

mivalnica ≤ **u-my-va-l-ьn-ic-a* (s premetom **um* ≥ **mu*)
mivalka ≤ **u-my-va-l-ъk-a* (s premetom **um* ≥ **mu*)
mujvača ≤ **u-my-va-č-a* (s premetom **um* ≥ **mu*)
mivalo < **my-va-dl-o*

krpa < **kъrp-a* ‘odrezan kos tkanine’
brisača < **brys-a-č-a* ← **brys-a-ti* ‘drgniti’ ← **brъs-nǫ-ti* ‘otreti, obrisati’

brislja < **brys-ьĺ-a*
obriSnica < **o(b)-brys-ьn-ic-a* ← **o(b)-brys-a-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **brys-a-ti* (S ≥ *š* v T168)

otirnik < **o(b)-tir-ьn-ik-ъ* ← **o(b)-tir-a-ti* ← **o(b)-ter-ti* **o(b)-tьr-ǫ* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **ter-ti* **tьr-ǫ* ‘treti, drgniti, meti’
ruta < **ru-t-a* ‘odtrgan kos tkanine’ ← **ru-ti* ‘ruvati, trgati’
spužva < **(spužv)-a* ← hrv. *spužva* ‘goba’
prnja < **(pərń)-a* ← hrv. *prnja* ‘capa, cunja’
capa < **(cap)-a*, nejasno, morda madž. *capa* ‘mehko zrnčasto usnje’ ← avstr. nem. *Zapp* v enakem pomenu
cota < **(cot)-a* ← nem. *Zotte* ‘resa’
štapcota < **(štapcot)-a* ← nem. *Staub* ‘prah’ v bav. nem. izgovoru (*au* > *a*) + nem. *Zotte*
vadlja < **(vadĺ)-a* ← srvnem. *wadel* ‘nekaj čopastega; čopič; priprava za kropljenje; pahljača; šop’ (> bav. nem. *Wädel* ‘orodje za pihanje, škopljenje’)
viš < **(viš)-ь* ← nem. *Wisch* ‘cunja, omelo’
blek < **(blek)-ъ* ← stvnem. *flëc*, *flëccho*, srvnem. *vlëc*, *vlëcke* ‘krpa’ (> nem. *Fleck* ‘zaplata’)
flek < **(flek)-ъ* ← nem. *Fleck*
flika < **(flik)-a* ← **(flik)-a-ti* ← nem. *flicken* ‘krpati’
Hadra < **(xadr)-a* ← srvnem. *hader* ‘cunja, krpa’ (> nem. *Hader* ‘cunja, krpa’) (H ≥ ∅ v T009)
feca < **(fec)-a* ← srvnem. *vetze* ‘cunja, capa’ (> nem. *Fetzen* ‘cunja, capa’)
fecn- < **(fecn)-ъ* ← nem. *Fetzen*
fecot < **(fecot)-ъ*, verjetno v zvezi z it. *fazzoletto* ‘robec, ruta’
salvet < **(salvet)*, verjetno v zvezi z it. *salvietta*
štraCa < **(štrac)-a* ← ben. it. *strazo* ‘cunja, capa; krpa’ (C ≥ *č* v T117)
kanavač < **(kanavač)- ь* ← furl. *canevaç*, it. *canovaccio* ‘(kuhinjska) krpa, cunja’
kanavaca < **(kanavac)-a* ← ben. it. *canavaza* ‘(kuhinjska) krpa, cunja’
kanevara, nejasno, morda v zvezi z ben. it. *canever* ‘kletar’
komenjača, nejasno, morda v zvezi s **(komьn)-ъ* ← srgr. *kaminos* ‘peč, ognjišče’
bošelj < **(bošĺ)-ь* ← pog. nem. *Waschel* ‘pleskarski čopič, šop za izpiranje, slamnato omelo’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*, *w* > *b*)
čopa, nejasno, morda v zvezi s slov. *čop* ≤ **čup-ъ*
štifelj, nejasno, morda v zvezi z nem. *Stiefel* ‘škorenj, čevelj’
ronja, nejasno, morda v zvezi z madž. *rongy* ‘cunja’
cula, nejasno
usmicek, nejasno
handrli, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *handrli* v T004, *ruta* v T062, *kanavaca* v T079, *kanevara* v T082, *otirnik* v T283, *prnja* v T289, *čopa* v T353, *ronja* v T404 in *flek* v T415.

Kot enkratnici z *-miv-* sta kartirana leksema *mivalo* v T401 in *mivalka* v T005.
Kot enkratnica s *-cota* je kartiran leksem *štapcota* v T030.
Kot enkratnice z *bris-* so kartirani leksemi *brislja* v T182, *obrišnica* v T168 in *brisača* v T231.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *cota* v T001, T002 in T010, *hadra* v T009, *cunja* v T008, enkratnica *fecot* v T080 ter *feca* v T351 in T415, *vadlja* v T163, *pomivalka* v T202 ‘cunja za pomivanje posode’, T252 ‘cunja za pomivanje posode’ in T317, *krpa* v T347 in T410, nerelevantna enkratnica *falažje* ‘ničvredne cunje’ v T347, enkratnica *usmicek* v T351, *komenjača* v T370, *spužva* v T410, *štifelj*, *feca* in *flika [za gor šivat]* v T415 ter nerelevantna odgovora *srajca* v T305 in *škart* ‘odpadna cunja’ v T410.

4. Uporabljena dodatna literatura

EWD 2012;
http://umgangssprache_de.deacademic.com/28381/Waschel

5. Primerjaj

SLA: V108.01 *brisača* (2/51); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI II: 654 *cunja za lužni pepel*; ALI: 519; ASLEF: 2706; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Cunja je tkanina različnih oblik in velikosti, ki je praviloma nasledek izrabljene brisače, pomivalne krpe, osebnega perila ali vrhnjih oblačil in podobnih tekstilnih izdelkov in se uporablja za brisanje prahu in druge umazanije, pomivanje tal in posode ipd. Sprva so uporabljali le lanene cunje, pozneje bolj vpijoče bombažne.

7. Skica

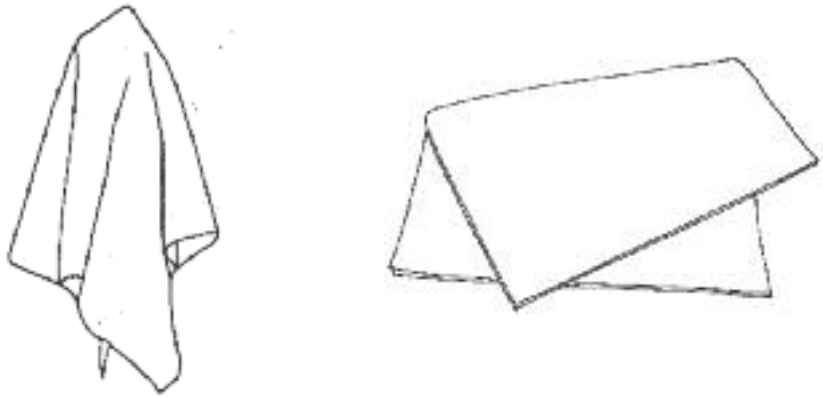

Komentar in karta: 2/53

SLA V161a.01 ‘kurnica’

Mojca Horvat

1. Gradivo

V Ramovševi vprašalnici vprašanja V161a *kurnica* ni bilo, pač pa je bilo to dodano po preureditvi, ko je bilo prvotno splošno vprašanje V161 *hlev* razdeljeno na štiri vprašanja, tj. V161(a) *hlev za krave*, V161(b) *hlev za ovce* V161(c) *hlev za svinje* in V161a *kurnica (kjer spijo kokoši*). Posledica omenjenega dejstva je pretežna odsotnost odgovorov v krajih, raziskovanih pred letom 1961 – pred to letnico so leksemi za pomen ‘kurnica’ navedeni le v osmih krajih.

Za pomen ‘zaprt prostor za kokoši’, knj. *kúrnik* (*û*) oz. *kúrnica* (*û*), je v narečjih večina leksemov tvorjenih s korenoma *kur-* oz. *kokoš-* z bistveno večjo pojavnostjo prvih. Najpogostejši je leksem *kurnik*, ki mu konkurira leksem *kurnica*, medtem ko so ostali istokorenski leksemi *kurnjak*, *kurečnjak*, *kurečnik* in *kurjica* zelo redki.

Izmed leksemov, tvorjenih s korenom *kokoš-*, je najpogostejši *kokošnjak*, zapisan v obrobnih narečjih. V arealu se pojavlja še leksem *kokošar*, ostale istokorenske tvorjenke pa so redke in razpršene. Za kartirani pomen je zapisana tudi množica besednozveznih poimenovanj z jedri *hlev*, *štala* in *kot*. Na stiku z romanskim prostorom so ob izvornoslovanskih zapisani še prevzeti leksemi *ščaponar*, *čaponar* in *kaponera*.

Pri leksemih *gred-*, *sedal-* oz. *kurečje sedalo* zaradi odsotnosti podatkov o njihovih pomenih ni mogoče z gotovostjo trditi, ali poimenujejo kartirani denotat ali morda le del gospodarskega poslopja/hleva, kjer so kure.

2. Morfološka analiza

kurnik < **kur-ьn-ik-ъ* ← **kur-a* ‘kokoš’, **kur-ъ* ‘petelin’

kurnjak < **kur-ьń-ak-ъ*

kurjak < **kuŕ-ak-ъ*

kurečnjak < **kur-ęť-ьń-ak-ъ*

kurečnik < **kur-ęť-ьn-ik-ъ*

kureČnica < *kur-ęť-ьn-ic-a* (Č ≥ *š* v T363)

kurnica < **kur-ьn-ic-a*

kurjica < **kur-ьj-ic-a*

kurjača < **kur-ьj-ač-a*

kurnjača < **kur-ьń-ač-a*

kokošnjak < **kokoš-ьń-ak* ← **kokoš-ь* ‘kokoš’
kokošinec < **kokoš-in-ьc-ь*
kokošinjak < **kokoš-iń-ak-ъ*
kokošar < **kokoš-ań-ь*
kokošinjac < **(kokošińac)-ь* ← hrv. *kokošinjac* ‘kurnik’
hlevaček < **xlěv-ač-ьk-ъ* ← **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’
hlev za kokoši < **xlěv-ъ za kokoš-i* ← **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’ + **za* ‘za’ + **kokoš-ь* ‘kokoš’
hlevčič za kokoši < **xlěv-ьč-iť-ь za kokoš-i* ← **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’ + **za* ‘za’ + **kokoš-ь* ‘kokoš’
kurji hlev < **kur-ьj-ь xlěv-ъ* ← **kur-a* + **xlěv-ъ*
kurnji hlev < **kur-ьń-ь-j-ь xlěv-ъ* ← **kur-a* + **xlěv-ъ*
kot < **kǫt-ъ* (ESSJ II: 73)
kotec za kure < **kǫt-ьc-ь/*kot-ьc-ь za kur-ę* ← **kǫt-ъ/*kot-ъ* + **za* ‘za’ + **kur-a*
kot za kokoši < **kǫt-ъ/*kot-ъ za kokoš-i* ← **kǫt-ъ/*kot-ъ* + **za* ‘za’ + **kokoš-ь*
kurji kotec < **kur-ьj-ь kǫt-ьc-ь/kot-ьc-ь* ← **kur-a* + **kǫt-ъ/*kot-ъ*
kurji kotič < **kur-ьj-ь kǫt-iť-ь/kot-iť-ь* ← **kur-a* + **kǫt-ъ/*kot-ъ*
kurja štala < **kuŕ-ьj-a (štal)-a* ← **kur-a* + **(štal)-a* (← it. *stalla*, furl. *stale* ‘hlev’)
štalica za kokoši < **(štal)-ic-a za kokoš-i* ← **(štal)-a* + **za* ‘za’ + **kokoš-ь*
kokošji svinjak < **kokoš-ьj-ь svin-ьj-ak-ъ* ← **kokoš-ь* + **svin-i*, rod. **svin-ьj-e*
greda < **grěd-a* ‘štirikotno, obtesano ali obžagano deblo, palica’
sedal- < **sěd-a-dl-o* ← **sěd-a-ti* ‘sedati’ ← **sěsti* (< **sěd-ti*) ‘sesti’
kurečje sedalo < **kur-ęť-e-j-e sěd-a-dl-o* ← **kur-a* ‘kura’ + **sěd-a-dl-o*
kokošeče sedalo < **kokoš-ęť-e sěd-a-dl-o* ← **kokoš-ь* + **sěd-a-dl-o*
živadinjak < **živ-ad-iń-ak-ъ* ← **živ-ad-ь* ‘živad, živali’ ← **živ-ъ* ‘živ’
purnjak < **pur-ьń-ak-ъ* ← **pur-a* ‘pura’
huta < **(xut)-a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’)
ščaponar < **(ščaponań)-ь*, nejasno, morda v zvezi s furl. *cjaponarie* ‘kletka za piščance’ ali furl. *scjapon* ‘jata ptic’ in pripono furl. *-âr* (s pomenom opravkar)
čaponar < **(čaponań)-ь*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *cjaponarie* ‘kletka za piščance’
ponar < **(ponań)-ь*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *cjaponarie* ‘kletka za piščance’
kaponera < **(kapońer)-a* ← ben. it. *caponera* ‘kletka za piščance’
džalinar < **(ǯalinań)-ь* ← furl. *gjalinâr* ‘kokošnjak’
kočurnik, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *ponar* v T082, *ščaponar* v T085, *čaponar* v T087, *purnjak* v T397, *huta* v T025, *džalinar* v T060, *greda* v T193, *kočurnik* v T138, *kokošji svinjak* v T307 in *hlevaček* v T351.
Kot enkratnice s *kur-* so kartirani leksemi *kurjak* v T024, *kurjica* v T024, *kurečnica* v T363 in *kurnjača* v T355.
Kot enkratnica s *kokoš-* je kartiran leksem *kokošinjac* v T412.
Kot besedne zveze s *hlev-* z levim prilastkom so kartirane zveze *kurji hlev* v T013, T025, T034, T049 in T415 ter *kurnji hlev* v T022, kot zvezi z desnim prilastkom pa *hlevčič za kokoši* v T058 in *hlev za kokoši* v T105 in T413.
Kot besedne zveze s *kot-* z levim prilastkom sta kartirani zvezi *kurji kotič* v T029 in *kurji kotec* v T032, kot zvezi z desnim prilastkom pa *kotec za kure* v T005 in T045 ter *kot za kokoši* v T057 in T059.
Kot besedna zveza s *štal-* z levim prilastkom je kartirana zveza *kurja štala* v T300, T331, T342 in T360, z desnim prilastkom pa *štalica za kokoši* v T279.
Kot enkratni besedni zvezi *s sedal-* sta kartirani zvezi *kokošeče sedalo* v T403 in *kurečje sedalo* v T404.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kot za kokoši* v T057, *kokošinjak* v T351 in *kurjak* v T034.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V161A.01 *hlev za krave* (2/54), V161C.01 *hlev za svinje* (2/56); OLA: Sl 935; ALE: 288; SDLA-SI:LI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Kurnica je zaprt prostor za kokoši, ki je lahko del hleva, ograjen prostor na svinjaku (Muzej na prostem Rogatec) ali samostojna lesena ali zidana stavba. Navadno so v kurnicah košare, koši ali zaboji (*gajbe*) s senom, kjer kokoši nesejo ali valijo jajca. Kokošnjaki so največkrat temni prostori z gredmi, prečnimi palicami, ki služijo za prenočevanje perutnine. Po vsej verjetnosti so se kokošnjaki razširili hkrati s hlevsko živinorejo od srede 18. stoletja.

Prim.: Makarovič 1978; SEL 2004

7. Skica

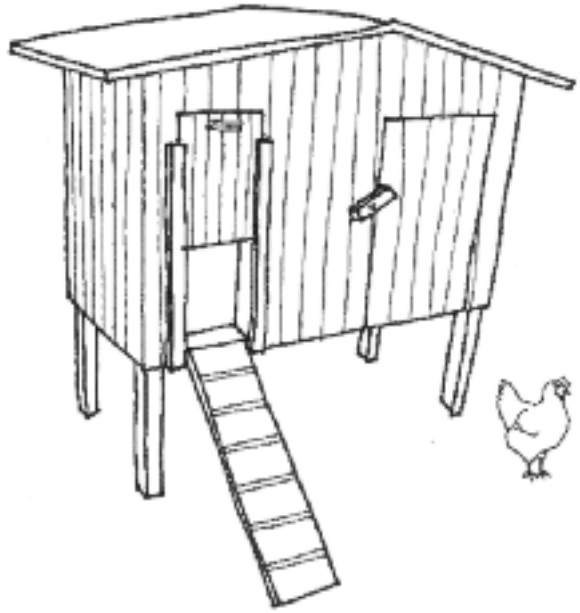

Komentar in karta: 2/54

SLA V161(a).01 ‘hlev za krave’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘stavba, prostor za bivanje večjih domačih živali’, knj. *hlév* (*ę̑*), sta najpogosteje uporabljeni poimenovanji *hlev* in *štala*. Večina ostalih poimenovanj je natančnejših določitev navedenih, in sicer *hlev za krave* in *kravji hlev* ter *goveja štala*, *štala za krave*, *kravja štala*, *kravska štala* in *govejska štala*. Le dvakrat je zapisano poimenovanje *kravjak*.

Za T034 je zapisano, da so tam ločili *kravji* in *volovji hlev*, v T345 so ločili *živinsko* in *konjsko štalo*. V T198, T200, T205, T211, T217, T322 in T370 je bil *hlev* za govejo živino in ovce, *štala* pa za konje. V T071, T189 in T190 je bila *štala* za živino, *hlev* pa senik na travniku oziroma senožeti. V T161 prostor, v katerem so domače živali, imenujejo *štala*, znotraj *štale* pa posamezne prostore imenujejo *hlevi*. V T256, T266 in T277 je *štala* prostor za krave in ovce.

2. Morfološka analiza

hlev < **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’

kravji hlev < **korv-ьj-ь xlěv-ъ* ← **korv-a* ‘krava’ + **xlěv-ъ*

goveji hlev < **govęd́-ь-j-ь xlěv-ъ* ← **govęd-o* ‘govedo’ + **xlěv-ъ*

hlev za krave < **xlěv-ъ za korv-ę* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **korv-a* ‘krava’

štala < **(štal)-a* ← it. *stalla*, furl. *stale* ‘hlev’

kravska štala < **korv-ьsk-a-j-a (štal)-a* ← **korv-a* ‘krava’ + **(štal)-a*

kravja štala < **korv-ьj-a (štal)-a* ← **korv-a* ‘krava’ + **(štal)-a*

govejska štala < * *govęd́-ьsk-a-j-a (štal)-a* ← **govęd-o* ‘govedo’ + **(štal)-a*

goveja štala < **govęd́-a-j-a (štal)-a* ← **govęd-o* ‘govedo’ + **(štal)-a*

živinska štala < **živin-ьsk-a-j-a (štal)-a* ← **živin-a* ‘živina’ + **(štal)-a*

štala za krave < **(štal)-a za korv-ę* ← **(štal)-a* + **za* ‘za’ + **korv-a* ‘krava’

kravjak < **korv-ьj-ak-ъ* ← **korv-a* ‘krava’

štant- < **(štant)-ъ* ← nem. *Stand* ‘stojnica; stoja, položaj, stan’

kravji štant < **korv-ьj-ь (štant)-ъ* ← **korv-a* ‘krava’ + **(štant)-ъ*

dvor < **dvor-ъ* ‘dvor, hiša’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnica je kartiran leksem *dvor* v T413.

Kot enkratna besedna zveza z levim prilastkom s *štala* je kartirano poimenovanje *živinska štala* v T345.

Kot enkratna besedna zveza z levim prilastkom s *hlev* je kartirano poimenovanje *goveji hlev* v T008.
Kot enkratnici s *štant-* sta kartirana leksema *kravji štant* v T049 in *štanti* v T198.
Kot tretji odgovor v posamezni točki sta z znakom za komentar kartirana leksema *štala* v T191 in T197 ter *hlev* v T049.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V161a.01 *kurnica* (2/53), V161(b).01 *hlev za ovce* (2/55), V161(c).01 *hlev za svinje* (2/56); OLA: 934; ALE: /; SDLA-SI II: 703 *zaprt hlev*, 708 *hlev za eno kravo*; ALI: /; ASLEF: 3905; HJA: 727, ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Hlev oz. štala je samostojno stoječa stavba ali prostor, vključen v sestavo pritličnega ali nadstropnega gospodarskega poslopja, lahko tudi delno vkopan prostor pod stanovanjsko hišo ali prostor v sestavu stanovanjske hiše, ki je z vežo povezan z nasproti postavljenimi bivalnimi prostori (npr. Dolinčkova hiša v Dolu pri Sori, hiše na Trnovski planoti, pristava samostana Žiče na Kamni gori idr.). Zlasti konjski hlevi so bili postavljeni tudi v sestavi gradov in samostanov, in sicer kot posebne stavbe z več enakonamenskimi prostori (npr. pritlični konjski hlev pri gradu Negova, konjski hlev ob gradu Lisičje pri Škofljici) ali kot prostori kar v grajski stavbi, kjer so imeli svoj vhod z zunanje strani gradu (npr. Grad Tuštanj v Moravški dolini). Hlevi kot samostojne stavbe so bili lahko leseni, imeli pletene in z ilovico ometane stene, zgrajeni iz nabite ilovice (npr. v Lendavskih in Dolgovaških goricah), pozidani iz kamna in opeke. Večina jih je imela lesene strope, nekateri še ohranjeni iz 17., 18. in 19. stoletja imajo banjaste oboke s sosvodnicami (npr. konjski hlev pri gradu Lisičje, najstarejši hlev Velbanca v Kobilarni Lipica), oboke v obliki čeških kap iz konca 18. in 19. stoletja (npr. goveji hlev na Macesnikovi domačiji na Podolševi, hlev na gradu Tuštanj) ali traverzaste oboke iz začetka 20. stoletja (npr. mlajši hlevi v kobilarni Lipica). Če je bilo na posestvu več hlevskih stavb ali hlevskih prostorov, so jih lastniki lahko poimenovali po vrsti tam privezane živine, in sicer konjski hlev, kravjak, voljak, ovčjak, kozjak. Pri srednjih in malih kmetih so bili konji in goveja živina največkrat privezani v skupnem hlevu in med seboj ločeni le z leseno pregrado. Ponekod so v takih hlevih imeli tudi drobnico, vendar je bila drobnica največkrat ločena v posebnem hlevu, svinje pa praviloma vedno v svinjaku, bodisi v sosednjem prostoru ob hlevu ali v samostojni stavbi. Samostojni hlevi imajo nad pritličjem prostor za steljo in seno, zlasti v vzhodni Sloveniji so še v 80. letih 20. stoletja stali leseni hlevi z nesomerno dvokapno streho, kjer do imeli v nadstropju senik in leso za sušenje pesnih listov, koruze in drugega.

Nastanek hlevov je povezan z intenzivno hlevsko živinorejo. V hlevih je ob jasli privezana zlasti goveja živina in tudi konji (kjer imajo bokse, se konj prosto giblje), medtem ko so se druge hlevsko rejene živali gibale prosto. V alpskem svetu je bila razširjena poletna planinska paša in so govejo živino (Pokljuka, Tolminsko, Karavanke, Savinjske Alpe idr.), konje (Pokljuka) in drobnico (Bovško) odgnali na planino za več mesecev. Tudi tam so živali zvečer zaganjali v ograde in hleve, staje. V ravninskih predelih Slovenije so ponekod poznali skupno pašo goveje živine na vaških gmajnah (na Gomilskem v Spodnji Savinjski dolini so pasli do srede 60. let 20. stoletja), živina pa se je vsak večer vračala v svoj hlev na kmetiji.
Hlev za krave je lahko samostojna stavba ali večji prostor samo za krave, večinoma molznice. Samostojne hleve za krave so imeli le veleposestniki in velike hribovske kmetije, v novejšem času intenzivne živinoreje so se uveljavili zlasti na velikih kmetijah, ki so se preusmerile v pridelavo mleka. Zato so v sestavu sodobnih hlevov tudi mlekarne za hlajenje mleka, prostor za tehnično opremljenost molznih strojev in podobno – tehnologija takšnih hlevov za krave je skorajda povsod računalniško podprta. Na pašnih planinah alpskega sveta so se ponekod ohranili hlevi za molzne in jalove krave. Še vedno obstajajo tudi skupne planine in skupna paša za živino več gospodarjev (Pokljuka) ter zasebne planine le za eno kmečko gospodarstvo (Savinjske Alpe). Tudi tam krave molzejo, mleko pa ponekod vozijo v dolino v mlekarno (Planika Kobarid) ali pa na planini pridelujejo sir in druge mlečne izdelke (Velika planina v Kamniško-Savinjskih Alpah).

Prim.: Baš 1970; SEL 2004

7. Skica

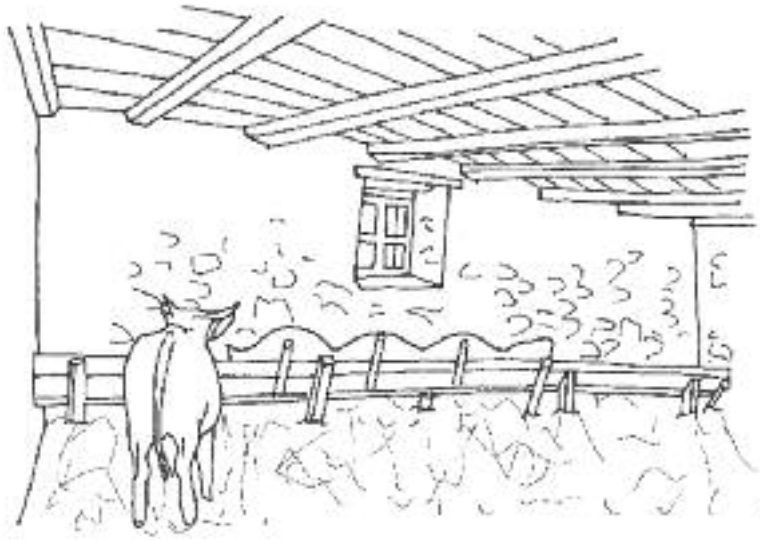

Komentar in karta: 2/55

SLA V161(b).01 ‘hlev za ovce’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘*prostor za bivanje ovac*’, knj. *hlév* (*ę̑*), sta najpogosteje uporabljeni poimenovanji *hlev* in *štala* (z redkejšimi zvezami *hlev za ovce*, *ovčji hlev*, *ovčja štala*, *bravska štala* in *štala za ovce* ter izpeljankami *hlevec*, *hlevček* in *štalca*). Druga zapisana poimenovanja so *ovčnjak* (strnjeno v obirskem narečju), *ovčar* (strnjeno v terskem narečju), *staja* in *koč*. V T256, T266 in T277 je *štala* prostor za krave in ovce. V T275 je *svinjak* prostor za ovce in svinje.

2. Morfološka analiza

hlev < **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’

hlevec < **xlěv-ьc-ь*

hlevček < **xlěv-ьč-ьk-ъ*

ovčji hlev < **ovьč-ьj-ь xlěv-ъ* ← **ovьc-a* ‘ovca’ + **xlěv-ъ*

hlev za ovce < **xlěv-ъ za ovьc-ę* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **ovьc-a* ‘ovca’

hlev za koze < **xlěv-ъ za koz-ę* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **koz-a* ‘koza’

ovčar < **ovьč-aŕ-ь* ← **ovьc-a* ‘ovca’

ovčnjak < **ovьč-ьń-ak-ъ*

štala < **(štal)-a* ← it. *stalla*, furl. *stale* ‘hlev’

štalica < **(štal)-ic-a*

štalinka < **(štal)-in-ъk-a*

ovčja štala < **ovьč-ьj-a (štal)-a* ← **ovьc-a* + **(štal)-a*

ovčja štalica < **ovьč-ьj-a (štal)-ic-a* ← **ovьc-a* + **(štal)-a*

bravska štala < **borv-ьsk-a-j-a (štal)-a* ← **borv-ь* ‘brav, ovce, drobnica’ + **(štal)-a*

štala za ovce < **(štal)-a za ovьc-ę* ← **(štal)-a* + **za* ‘za’ + **ovьc-a* ‘ovca’

štala za birke < **(štal)-a za byr-ъk-ę* ← **(štal)-a* + **za* ‘za’ + **byr-ъk-a* ‘ovca, siva koza’ (tvorjeno verjetno iz vabilnega klica za ovce, slov. *biri-biri*, rus. *byrь-byrь* itn.; ESSJ I: 22)

staja < **staj-a* ‘prostor, kjer živina stoji’ ← **stoj-a-ti* ‘stati (stojim)’

koč, nejasno, morda **kǫt-iť-ь*/**kot-iť-ь*

kočnjak, nejasno, morda **kǫť-ьń-ak-ъ*/**koť-ьń-ak-ъ*

dvor < **dvor-ъ* ‘dvor, hiša’

svinjak < **svin-ьj-ak-ъ* ← **svin-i*, Red. **svin-ьj-e* ‘svinja’

šupa < **(šup)-a* ← srvnem. *schupfe* ‘šupa’ (> bav. nem. *Schupfen* za nem. *Schuppen* ‘šupa’)

kozjak < **koz-ьj-ak-ъ* ← **koz-a* ‘koza’
kelder [keu̯dər] < **(keldr)-ъ* ← pozno bav. srvnem. *këlder* za srvnem. *këllære* > *këller* ‘kleť’ (> nem. *Keller* ‘kleť’)
kovter, nejasno
ovčji *četer* < **ovьč-ьj-ь* (← **ovьc-a* ‘ovca’) + nejasno
prket, nejasno
mezar, nejasno
klič, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *klič* v T010, *ovčji četer* v T020, *kovter* v T022, *kočnjak* v T049, *prket* v T113, *mezar* v T138, *šupa* v T197, *svinjak* v T275 (zapisovalec je v opombi zapisal, da je bil to hlev za prašiče in ovce) in *dvor* v T413.
Kot enkratnici s *štal-* sta kartirana leksema *štalinka* v T379 in *štalica* v T241.
Kot enkratni besedni zvezi s *štal-* z levim prilastkom sta kartirana leksema *ovčja štalica* v T272 in *ovčja štala* v T359.
Kot enkratna besedna zveza s *štala* z desnim prilastkom je kartiran leksema *štala za birke* v T397.
Kot tretji odgovor so z znakom za komentar kartirani leksemi *kelder* v T036, *staja* v T097 in T169, *staje* v T148, *štala* v T197, *ovčnjak* v T206, T316 in T317, *štalice* v T370 in verjetno nerelevantni odgovor *kozjak* v T202 ter podatek, da ni poimenovanja v T097, T155, T372 in T388.
Kot nerelevanten odgovor sta kartirana leksema *hlev za koze* v T058 in *hlev* ‘svinjak’ v T099.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V161a.01 *kurnica* (2/53), V161(a).01 *hlev za krave* (2/54), V161(c).01 *hlev za svinje* (2/56); OLA: 934; ALE: /; SDLA-SI II: 703 *zaprt hlev*, 708 *hlev za eno kravo*; ALI: /; ASLEF: 3905; HJA: 727; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Hlev za ovce oz. drobnico je samostojna lesena, zidana ali delno zidana stavba za ovce (npr. v dolinah Topla, Koprivna in Bistrica na Koroškem, območje Jezerskega) v sestavu kmečkega doma ali večji zidani ali delno zidani prostor znotraj gospodarskega poslopja (npr. na južnem Pohorju, Bovškem, v dolini Trenta). V Beli krajini, ob zgornjem toku reke Kolpe, so v 18. stoletju postavljali na vaških pašnikih polodprte ovčjake okroglega tlorisa s stebrom v sredi.

Prim.: Mušič – Batis 1975; SEL 2004

7. Skica

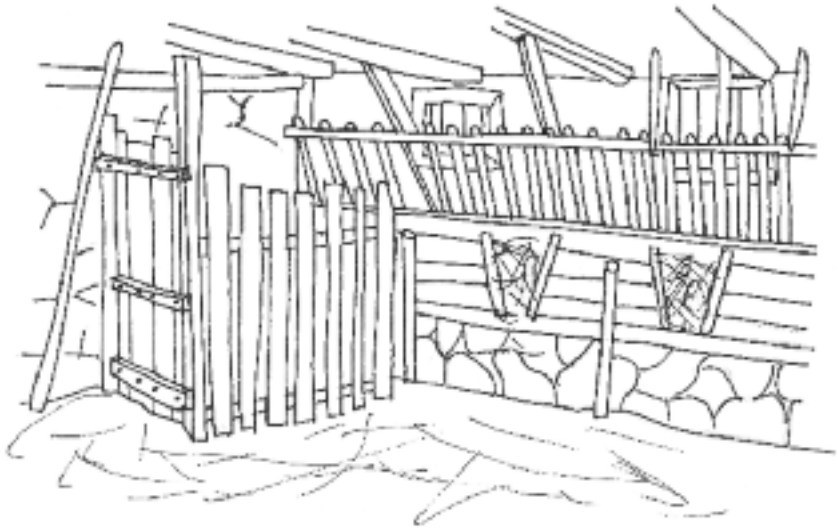

Komentar in karta: 2/56

SLA V161(c).01 ‘hlev za svinje’

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen ‘prostor za bivanje svinj’, knj. *hlév* (*ę̑*) oziroma *svinják* (*á*), so najpogosteje uporabljena poimenovanja *hlev*, *štala*, *svinjak* in *svinjščak*. Nekaj poimenovanj je natančnejših določitev poimenovanj *hlev* in *štala*, npr. *hlev za prasce*, *svinjski hlev*, *svinjska štala*, *svinjsk- štalic-* (v ed. in mn.) in *hlevčič za hotiče*, ter izpeljank *hlevc-*, *hlevovje*, *štalic-*, *štalunc-* in *štalink-* (vse v ed. in mn.). V rezijanskem narečju je zapisano poimenovanje *čovt*/*čut*, v terskem narečju *praščar*, v rižanskem podnarečju istrskega narečja *kotec* ter v podjunskem narečju *pitovnjak*, dvakrat je zapisano še poimenovanje *kulet*, trikrat pa *prket*.

V T059 je *čut* prostor za prašiče in kokoši. V T161 prostor, v katerem so domače živali, imenujejo *štala*, znotraj štale pa posamezne prostore imenujejo *hlevi*, v T261 je zapisano, da je bil *svinjak* prostor znotraj hleva, v T275 pa je bil to prostor za ovce in svinje.

2. Morfološka analiza

hlev- < **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’

hlevovje < **xlěv-ov-ьj-e*

hlevc- < **xlěv-ьc-ь*

svinjski hlevci < **svin-ьj-ьsk-ь-j-ь xlěv-ьc-i* (Imn.) ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’ + **xlěv-ъ*

hlevčič < **xlěv-ьč-iť-ь*

hlevčič za *hotiče* < **xlěv-ьč-iť-ь za (xot)-iť-ь* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **(xot)-*, nejasno

hlevčič za prasca < *xlěv-ьč-iť-ь za pors-ьc-a* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **pors-ьc-ь* ‘prašič’

svinjski hlev < **svin-ьj-ьsk-ь-j-ь xlěv-ъ* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’ + **xlěv-ъ*

prasečji hlev < **pors-ęť-ьj-ь xlěv-ъ* ← **pors-ę*, rod. **pors-ęt-e* ‘prase, prašič’ + **xlěv-ъ*

hlev za prasce < **xlěv-ъ za pors-ьc-ę* ← **xlěv-ъ* + **za* ‘za’ + **pors-ьc-ь*

***prašičji* hlev** < **porš-ьč-iť-ьj-ь xlěv-ъ* ← **pors-ьč-iť-ь* + **xlěv-ъ*

štala < **(štal)-a* ← it. *stalla*, furl. *stale* ‘hlev’
svinjsk- štal- < **svin-ьj-ьsk-a-j-a (štal)-a* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’ + **(štal)-a*
štalink- < **(štal)-in-ъk-a*
štalunc- < **(štal)-un-ьc-ь*
štalic- < **(štal)-ic-a*
svinjsk- štalic- < **svin-ьj-ьsk-a-j-a (štal)-ic-a* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’ + **(štal)-a*
štalice od prasca < **(štal)-ic-ę otъ pors-ьc-a* ← **(štal)-a* + **otъ* ‘od’ + **pors-ьc-ь*
***prašičeve* štalice** < **pors-ьč-iť-ev-ę (štal)-ic-ę* ← **pors-ьč-iť-ь* ‘prašič’ + **(štal)-a*
štaleta < **(štalet)-a* ← it. *stalletta* ‘hlevček’
svinjak < **svin-ьj-ak-ъ* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’
svinjec < **svin-ьj-ьc-ь*
svinjščak < **svin-ьj-ьšč-ak-ъ*
praščar < **pors-ьč-ań-ь* ← **pors-ьc-ь* ← **pors-ę* ‘prase, prašič’
pitovnjak < **pit-ov-ьń-ak-ъ* ← **pit-a-ti* ‘krmiti, hraniti’
svinjski pitovnjak < **svin-ьj-ьsk-ь-j-ь pit-ov-ьń-ak-ъ* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* ‘svinja’ + **pit-a-ti*
čut < **(ťut)-ъ* ← furl. *cjôt* ‘svinjak, ovčjak’
čut za prasca < **(ťut)-ъ za pors-ьc-a* ← **(ťut)-ъ* + **za* ‘za’ + *pors-ьc-ь*
čovt < **(ťovt)-ъ* ← furl. *cjôt* ‘svinjak, ovčjak’ v karnijskem furl. izgovoru (*ô* > *ou*)
kulet < **(kulet)-ъ*, nejasno, morda v zvezi s furl. *culat* ‘zadnji del zaklane živali’
šupa < **(šup)-a* ← srvnem. *schupfe* ‘šupa’ (> bav. nem. *Schupfen* za nem. *Schuppen* ‘šupa’)
živadinjak < **živ-ad-iń-ak-ъ* ← **živ-ad-ь* ‘živad, živali’ ← **živ-ъ* ‘živ’
kotec < **kǫt-ьc-ь*/**kot-ьc-ь* ← **kǫt-ъ* ‘koť ali **kot-ъ* z nejasnim pomenom
kovter, nejasno
koč, nejasno, morda **kǫt-iť-ь*/**kot-iť-ь*
koček, nejasno, morda **kǫt-iť-ьk-ъ*/**kot-iť-ьk-ъ*
kambot, nejasno, morda povezano s furl. *cabôt* ‘luknja, beznica’
prket, nejasno
košarda, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *košarda* v T008, *kovter* v T022, *čovt* v T056, *kambot* v T062, *štaleta* v T124, *šupa* v T197 in *živadinjak* v T345.
Kot enkratnica s *hlev-* je kartiran leksem *hlevčič* v T090.
Kot enkratnica s *štal-* je kartiran leksem *štaleta* v T124.
Kot enkratnica s *svinj-* je kartiran leksem *svinjec* v T412.
Kot enkratnica s *kot-* je kartiran leksem *koček* v T408.

Kot enkratna besedna zveza s *čut* z levim prilastkom je kartiran leksem *čut za prasca* v T058.
Kot enkratna besedna zveza s *štalic-* z levim prilastkom je kartiran leksem *prašičeve štalice* v T279, kot enkratna besedna zveza s *štalic-* z desnim prilastkom pa *štalica od prasca* v T112.
Kot enkratna besedna zveza s *hlev* z levim prilastkom sta kartirana leksema *prasečji hlev* v T081 in *prašičji hlev* v T265.
Kot enkratni besedna zveza s *hlevčič* z desnim prilastkom je kartiran leksem *hlevčič za prasca* v T058.
Kot enkratna besedna zveza s *hlevc-* z levim prilastkom je kartiran leksem *svinjski hlevci* v T013.
Kot enkratna besedna zveza s *pitovnjak* z levim prilastkom je kartiran leksem *svinjski pitovnjak* v T039.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *koč* v T008, *štala* v T009, T090 in T197, *hlev* v T166 in T359, *hlev za prasca* v T097, *svinjak* v T076, T158 in T223 ter *koček* v T386.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V161a.01 *kurnica* (2/53), V161(a).01 *hlev za krave* (2/54), V161(b).01 *hlev za ovce* (2/55); OLA: 934; ALE: /; SDLA-SI II: 703 *zaprt hlev*, 708 *hlev za eno kravo*; ALI: /; ASLEF: 3905; HJA: 727; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Hlev za svinje, svinjak, je prostor v večnamenskem gospodarskem poslopju ali samostojna stavba, ki poleg svinjske kuhinje obsega hlev z eno, dvema ali več ogradami za svinje. Ponekod na Štajerskem (Celjska kotlina, Kozjansko), Gorenjskem (Radovna) idr. so ohranjeni leseni svinjaki iz bukovih ali kostanjevih brun. Hlevski prostori s koritci in loputami za krmljenje so navadno v pritličju svinjakov, v nadstropju so ponekod na pročelni strani vgrajene sušilne lese za sušenje koruze, repe in drugih krmil. Prostor v nadstropju za lesami se lahko uporablja za shranjevanje sena, slame ipd. v vzhodni Sloveniji so bile strehe lesenih svinjakov krite s slamo, opeko in drugimi kritinami. Na začetku 20. stoletja so na velikih kmetijah gradili samostojne hleve za svinje, tudi za petdeset in več svinj. Nekatere kmetije so se v 80. letih preusmerile izključno v rejo svinj, še posebej v vzrejo bekonov. Poznane so tudi velike vzrejne prašičje farme v okolici Ljubljane in v Prekmurju, ki so pred uvedbo ustreznih čistilnih naprav močno onesnaževale okolje, tj. zrak, tekoče vode in podtalnico.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

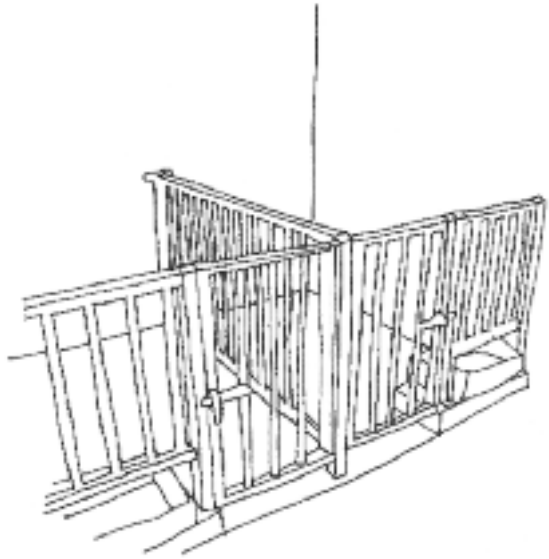

Komentar in karta: 2/57

SLA V163.01 ‘čebelnjak’

Matej Šekli

1. Gradivo

Na karti so predstavljeni leksemi za pomen ‘stavba za čebelne panje’, knj. *čebelnjáк* (*á*). V slovenskih narečjih se zanj najpogosteje pojavljajo številne izpeljanke iz podedovanega psl. leksema **bъ/ьčela* ‘čebela’ z mnogimi glasovnimi različicami, ki so posledica tako regularnih kot neregularnih glasovnih sprememb, in sicer premeta soglasnikov (**bъ/ьčela* > *bəčela* ≥ *čəbela*), redukcij polglasnikov ter soglasniških prilikovanj in onemitev (*bəčela* > **bčela* > *pčela*, *fčela*, *včela*, *čela* / **bšela* > *pšela*, *všela* / *mšela* / *šela* oz. *čəbela* > **čbela* > *džbela*, *žbela* / *čəmela* > *čmela*, *žmela*, *šmela*, *šela* / *čvela*, *čela*), nastanek vrinjenih samoglasnikov (*bučela*, *bušela*, *mušela*; *bečula*). Predvsem zaradi različnih popolnih redukcij razločevanje med prvotnima **bəčel-* in **čəbel-* ni vedno nedvoumno. Morfološka analiza je v teh primerih narejena na osnovi stanja v širšem arealu. Poleg avtohtonih tvorb se pogosto kot dvojnično ali celo edino poimenovanje pojavlja tudi leksem *čebelnjak*, prevzet iz knjižnega jezika, ki je lahko delno glasovno prilagojen narečnemu govoru. Tovrstni leksemski prevzemi niso posebej označeni. Poleg osnove **bъ/ьčel-* in njenih različic se pojavljajo še številne izpeljanke iz podedovanega psl. leksema **ulьj-ь* ‘ulj, panj’ ter neizpeljani podedovani psl. leksem **pьń-ь* ‘panj’. Druga, manj pogosta poimenovanja imajo svojo motivacijo v prostoru, kjer domujejo čebele; sem sodijo na primer podedovana psl. leksema **sǫd-ъ* ‘večja posoda, sod’ in **koš-ь* ‘koš’ ter prevzeti leksemi *kašela*, *kašeta* ‘zabojček, omarica’, *škatla* ‘škatla’ in *huta* ‘koš’.

2. Morfološka analiza

BEČeljak < * *bъ/ьčeĺak-ъ* ← **bъ/ьčel-a* ‘čebela’ (E ≥ *u*, Č ≥ *š* (*bušeljak*) v T076; E ≥ ∅, B ≥ *f* (*fčeljak*) v T370)

BE//Čelnjak < **bъ/ьčel-ьń-ak-ъ* (E ≥ *u* (*bučelnjak*) v T005, T009, T050, T053; E ≥ *u*, Č ≥ *š* (*bušelnjak*) v T065, T069, T077; // ≥ *l* (*belčelnjak*) v T016; B ≥ *m*, E ≥ *u*, Č ≥ *š* (*mušelnjak*) v T064, T074; B ≥ *v*, E ≥ ∅, Č ≥ *š* (*všelnjak*) v T090; B ≥ *f*, E ≥ ∅ (*fčelnjak*) v T388); B ≥ ∅, E ≥ ∅ (*čelnjak*) v T008, T335, T354, T379; B ≥ ∅, E ≥ ∅, Č ≥ *š* (*šelnjak*) v T090, T092;

BEČelnik < **bъ/ьčel-ьn-ik-ъ* (E ≥ *u*/*el* (*bučelnik*/*belčelnik*) v T004; Č ≥ *š* (*bešelnik*) v T073, T161); B ≥ ∅, E ≥ ∅, Č ≥ *š* (*pšelnik*) v T071, T072); B ≥ ∅, E ≥ ∅ (*čelnik*) v T164, T165, T168, T169, T180, T189, T192, T193, T196; B ≥ ∅, E ≥ ∅, Č > *š* (*šelnik*) v T066, T067 (sem najverjetneje sodi tudi *pʀačéːu̯nək* v T010 z nepričakovanim vzglasjem)

BEčelinja//k < **bъ/ьčel-iń-ak-ъ* (E ≥ ∅ (*pčelinjak*) v T408; 1. E ≥ ∅, B ≥ *f* (*fčelinjak*) v T370; B ≥ ∅, E ≥ ∅ (*čelinjak*) v T291, T362, T363, T366, T369, T378; B ≥ ∅, E ≥ ∅, // ≥ *n* (*čelinjank*) v T365, T366, T367, T368
bečElar < **bъ/ьčel-aŕ-ь* (E ≥ *u* (*bečular*) v T057, T059)
BEčelavnik < **bъ/ьčel-a-v-ьn-ik-ъ* (B ≥ ∅, E ≥ ∅ (*čelavnik*) v T061)
čebeljak < **čьbeĺ-ak-ъ* ← **čьbel-a* ≤ **bъ/ьčel-a* ‘čebela’
ČEBelnja//k < **čьbel-ьń-ak-ъ* (Č ≥ *ž* (*žebelnjak*) v T148, T411; Č ≥ *ž* (*žbelnjak*) v T149, T281, T282, T283, T284, T285, T286, T287, T288, T289, T290, T292, T293, T295, T300, T349, T351, T416; E ≥ ∅, B ≥ *m* (*čmelnjak*) v T383; Č ≥ *š*, E ≥ ∅, B ≥ *m* (*šmelnjak*) v T094; E ≥ ∅, B ≥ *v* (*čvelnjak*) v T329, T333, T337, T339; E ≥ ∅, B ≥ *v*, // ≥ n (*čvelnjank*) v T338)
ČEBelnik < **čьbel-ьn-ik-ъ* (E ≥ ∅ (*džbelnik*) v T148, T159; Č ≥ *ǯ* ≥ *ž*, E ≥ ∅ (*žbelnik*) v T117, T137, T138, T152; B ≥ *m* (*čemelnik*) v T098; Č ≥ *š*, B ≥ *m* (*šemelnik*) v T163; E ≥ ∅, B ≥ *v* (*čvelnik*) v T166, T167)
ČEbelinja//k < **čьbel-iń-ak-ъ* (// ≥ *n* (*čebelinjank*) v T364; Č ≥ *ž*, E ≥ ∅ (*žbelinjak*) v T409)
ČEbelnica < **čьbel-ьn-ic-a* (Č ≥ *ž*, E ≥ ∅ (*žbelnica*) v T303)
ČEbelec < **čьbel-ьc-ь* (Č ≥ *ǯ* ≥ *ž*, E ≥ ∅ (*žbelec*) v T151)
pri čeBelih < **pri čьbel-ix-ъ* ← **pri* ‘pri’ + **čьbel-a* (B ≥ *m* v T086)

ulj < **ulьj-ь* ‘ulj, panj’
uLjnjak < **ulьj-ьń-ak-ъ* (L ≥ *r* v T253)
uljnik < **ulьj-ьn-ik-ъ*
uljanec < **ulьj-ьn-ьc-ь*

panj- < **pьń-ь* ‘panj’

koš < **koš-ь* ‘koš’
košnica < **koš-ьn-ic-a*

sod < **sǫd-ъ* ‘večja posoda, sod’

hišica od *bečulov* < **xyš-ic-a otъ bъ/ьčul-ov-ъ* ← **xyš-ic-a* ‘hišica’ (← **xyš-a* ‘hiš’) + **otъ* ‘od’ + **bъ/ьčel-a* ‘čebela’

čebelni vrt < **čьbel-ьn-ъ-j-ь v(ъrt)-ъ* ← **čьbel-a* (≤ **bъ/ьčel-a* ‘čebela’) + **v(ъrt)-ъ* ‘vrt’ (← rom. **ortu* < lat. *hortus* ‘vrt’)

kaptar < **(kaptar)-ъ* ← madž. *kaptár* ‘čebelnjak’

kašela od *čel* < **(kašel)-a otъ bъ/ьčel-ъ* ← **(kašel)-a* (← furl. *cassele* ‘zabojček, omarica’) + **otъ* ‘od’ + **bъ/ьčel-a* ‘čebela’ (**bъ/ь ≥ ∅)

kašeta < **(kašet)-a* ← it. *cassetta*, furl. *cassete* ‘zabojček, omarica’

binenhavs < **(binenhavs)-ъ* ← nem. *Binenehaus* ‘čebelnjak’

košar < *(košar)-ъ* ← madž. *kosár* ‘košara’
(bečelen) košar (za roj) < **bъ/ьčel-ьn-ъ (košar)-ъ za roj-ь* ← **bъ/ьčel-a* ‘čebela’ + **(košar)-ъ* + **za* ‘za’ + **roj-ь* ‘roj’

škatla < **(škatl)-a* ← it. *scatola* ‘škatla’
pajnhiten < **(pajnhitn)-∅*, nejasno, verjetno v povezavi z nem. *Biene* ‘čebela’ in nem. *Hütte* ‘koča, bajta’, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)
čebelova huta < **čьbel-ov-a (xut)-a* ← **čьbel-a* (≤ **bъ/ьčel-a* ‘čebela’) + **(xut)-a* (← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’))

3. Posebnosti kartiranja
Zaradi velike diferenciacije izpeljank iz psl. **bъ/ьčela* so v nasprotju z načeli besedotvorno-besedoslovnih kart z dvema različnima znakoma kartirane izpeljanke iz prvotnega slov. **bəčel-* (*pčel-*, *fčel-*, *včel-*, *čel-*; *pšel-*, *všel-*, *mšel-*, *šel-*; *bučel-*, *bušel-*, *mušel-*, *bečul-*) in po neregularnem premetu nastalega **čəbel-* (*džbel-*, *žbel-*; *čmel-*, *žmel-*, *šmel-*, *šel-*; *čvel-*, *čel-*).
Kot enkratnice so kartirani leksemi *sod* v T022, *hišica od bečulov* v T056, *kašela od čel* v T060, *BEčelavnik* v T061, *pri čeBelih* v T086, *kašeta* v T121, *čebelec* v T151, *čebelni vrt* v T358, *binenhavs* v T360, *(bečelen) košar (za roj)* v T404, *pajnhiten* in *čebelova huta* v T415.
Kot enkratnica s *ČEbel-* je kartiran leksem *čebelec* v T151.
Kot enkratna predložna zveza s *čeBel-* je kartiran odgovor *pri čebelih* V T086.
Kot enkratnica z *ulj-* je kartiran leksem *uljanec* v T119.
Kot enkratnica s *koš-* je kartiran leksem *košnica* v T410.
Kot tretji in nadaljni odgovor so z znakom za komentar kartirani leksemi *čebelnjak* v T085, T097, T117, T176, T410 in T415, *čebeljak* v T155, T176 in T370, *bečelinjak* v T370, *koš* in *škatla* v T377 ter *uljnjak* v T381.

4. Uporabljena dodatna literatura
Atelšek 2013; Atelšek 2014

5. Primerjaj
SLA: V201.01 *čebela*; OLA: 331; ALE: 344; SDLA-SI II: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 163; ÚMNyA: 75 *čebela*

6. Etnološka osvetlitev
Čebelnjak je večinoma lesena, delno tudi zidana samostojna stavba za čebelne panje, ponekod z dodanim prostorom in opremo za točenje medu. Čebelnjake so začeli postavljati na fevdalnih posestvih v drugi polovici 17. stoletja, na kmetijah v drugi polovici 18. stoletja. Prej so čebelne panje splošno postavljali pod napušč drugih poslopij, včasih pod zasilne strešice ali kar na prosto. Čebelnjake so gradili največ na osrednjem in severnem Kranjskem, na Koroškem in na severozahodnem Štajerskem. To so bile lesene stavbe z nesomerno ali somerno dvokapno streho in odprtim pročeljem, v katerem so stali panji na policah ali zloženi drug na drugem. Na enem stranskem pročelju so bila postavljena vrata, na drugem navadno okno za

osvetljevanje notranjosti. Oblik čebelnjakov je več, najbolj se razlikujejo po obliki strehe in pa vrsti panjev. Nizki panji imajo končne deščice (panjske končnice) z vhodom za čebele navadno okrašene z različnimi motivi, pogosto so označeni z letnicami, kar je podlaga za datiranje starosti panjev in čebelnjakov. Poleg panjev so pogosto okrašeni tudi čebelnjaki, bodisi z napisi ali izrezljanimi deščicami. V severovzhodni Sloveniji so bili še do 80. let 20. stoletja ohranjeni leseni, bolj odprti čebelnjaki s policami, kamor so postavljali iz slame spletene *košnice*, *koše*. Konstrukcijsko zanimiv primer je idrijski meščanski čebelnjak, ki je bil zgrajen leta 1925 na željo znamenitega idrijskega trgovca s čipkami Pavla Lapajneta.

Prim.: Bukovec 1958; Mihelič 1970; SEL 2004

7. Skica

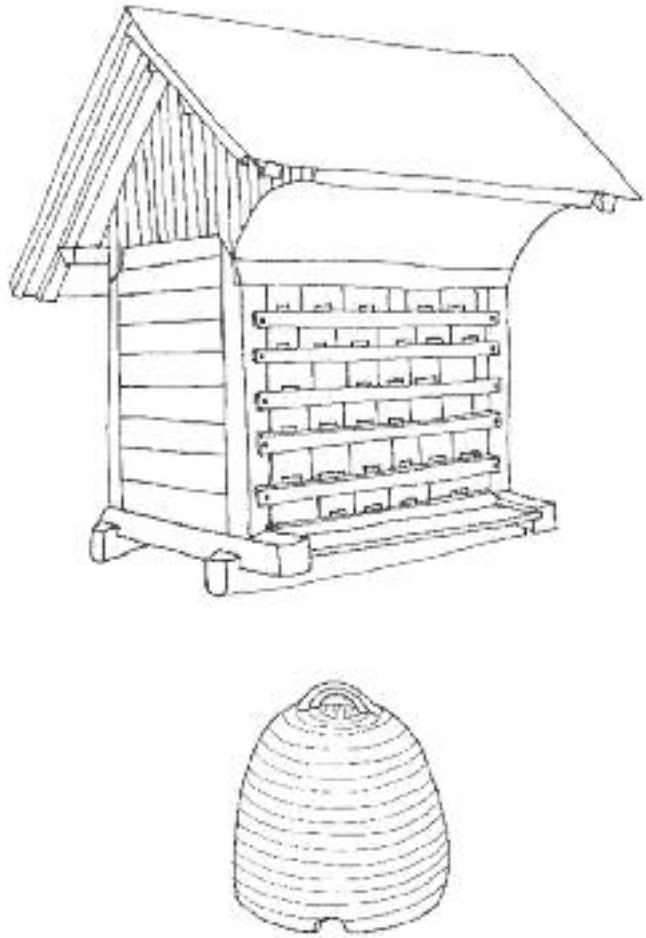

Komentar in karta: 2/58

SLA V202.01 ‘med’

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Za pomen ‘sladka snov, ki jo delajo čebele iz nektarja ali mane’, knj. *méd* (*ę̑*), se v narečjih največ uporablja leksem *med* (razlike so le v glasovju). V T193 je zabeležena starejša raba leksema *med* v ženskem spolu (*med je dobra*). V severnih narečjih, kjer *med* pogosto pomeni *medico*, prim. tudi zvezo *iz strdi kuhajo med* (ESSJ II: 174), je bolj običajen leksem *strd* z izpeljanko *strdina* v točkah T364 in T365.

2. Morfonološka analiza

med < **med-ъ* ‘med’
 med < **med-ь* ‘med’ (z domnevno naslonitvijo na *strd*)
strd < **strьd-ь* ‘med’
 strdina < **strьd-in-a*

3. Posebnosti kartiranja

/

4. Uporabljena dodatna literatura

Gura 2004

5. Primerjaj

SLA: V202.03 *med* – pomen (2/83); OLA: /; ALE: /; ALI: /; ASLEF: /; SDLA-SI: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Med je sladka in gosta tekočina, ki jo čebele, čmrlji in druge žuželke proizvajajo iz cvetličnega nektarja (medičine) ali mane, ki jo izločajo določene žuželke. Svež, čisti tekoči med se ne pokvari, sčasoma in na hladnem le kristalizira, zato med v več pokrajinah imenujejo tudi *strd* – s segrevanjem do približno 40° C pa postane ponovno tekoč. Čebelarji s pravočasnim točenjem odbirajo različne vrste medu, in sicer pri nas večinoma akacijev, cvetlični, lipov, smrekov, hojev, gozdni in kostanjev med. Med so vse do srede 19. stoletja uporabljali kot osnovno živilo, s prodorom kristaliziranega trsnega in pozneje pesnega sladkorja pa se je sladkanje hrane in pijač z medom močno zmanjšalo. Danes se med uporablja v prehrani (kot namaz), kot krepčilo ob boleznih, kot fermentirana in nato destilirana opojna medica ali kot dodatek žganju (medeno žganje). Opojna medica je na sedanjem slovenskem ozemlju

predvidoma znana iz časov naselitve Slovanov. Med je bil tudi podlaga razvoju v preteklosti pomembnih medičarske in lectarske obrti, ki sta danes izrazito turistično pomembni dejavnosti.

Prim.: Bukovec 1958; Mihelič 1970; SEL 2004

7. Skica

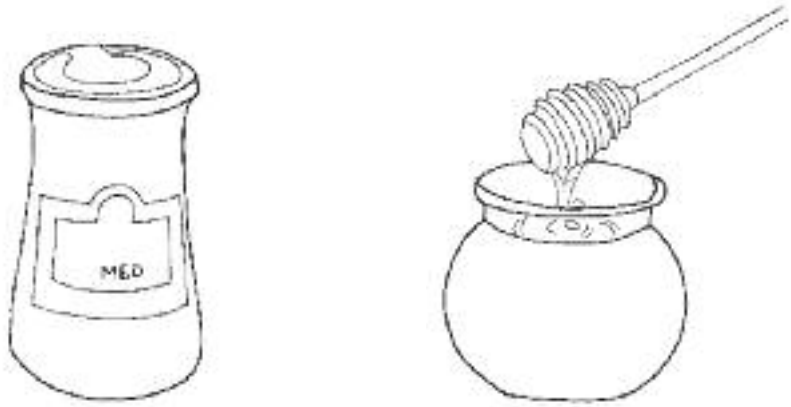

Komentar in karta: 2/59

SLA V203.01 ‘satovje’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘več skupkov voščenih celic, v katere čebele odlagajo med, cvetni prah, zalego’, knj. *satôvje* (*ô*), *sátje*/*satjè* (*á*/*ȅ*), je najpogosteje zapisan leksem *satovje* (v T253 kot redkejša dvojnica ob leksemu *satje*, v T411 pa kot starejša dvojnica ob leksemu *sače*), drugi najštevilčnejši je *satje*, ki tvori strnjen areal v osrednjih narečjih, razpršeno pa se pojavlja tudi drugod. V najsevernejših govorih se pojavlja leksem *sat*, ki je pogosto zapisan tudi v množinski obliki, v edninski obliki pa poimenuje ‘del satovja’. Istokorenski leksemi *satovi*, *satnic-*, *satin-*, *satniki*, *satiči*, *satovnice* in *satinic-* so redkejši. Za kartirani pomen se v narečjih uporabljajo še druga poimenovanja, npr. *pogače* (v T305 s pomenom ‘kar se jé’), *petenač*, *voščine* in *čera*, ki pa so redkejša ali enkratna. Posebej velja izpostaviti lekseme kot *češelj* (v T118 ‘glavnik in satje’), *glavnik*, *glavnik od bečel* in *ščetina*, pri katerih je motivacija poimenovanja enaka kot v drugih jezikih, npr. angl. *comb* ‘glavnik in satovje’. V točkah, kjer odgovora ni, so pogoste opombe zapisovalcev, da tam ne gojijo čebel.

2. Morfološka analiza

sAt- < **sъt-* ‘sat’ (A ≥ *o* v T036, T038)
- **sAtje** < **sъt-ьj-e* (A ≥ *o* v T032, T033, T034)
- **sATovje** < **sъt-ov-ьj-e* (A ≥ *o* v T085, T141; T ≥ *d* v T052, T136)
- **satnic-** < **sъt-ьn-ic-*
- **satovi** < **sъt-ov-i*
- **satniki** < **sъt-ьn-ik-i*
- **saTin-** < **sъt-in-* (T ≥ *d* v T286)
- **satinic-** < **sъt-in-ic-*
- **satovnice** < **sъt-ov-ьn-ic-ę*
- **satiči** < **sъt-ić-i*

sače < **(sač)-e* ← hrv. *saće* ‘satje’ (< **sъt-ьj-e*)
sak, nejasno, morda v zvezi s **satek*
sakovje, nejasno, morda **sъt-ъk-ov-ьj-e*
Pogač- < **(pogač)-* ← rom. **fokača* < lat. *focacea* (> it. *focaccia*, ben. it. ben. it. *fogaza*, furl. *fuiace* ‘vrsta ploščatega, nekvašenega kruha’) (P ≥ *b* v T362)
voščin- < **vošč-in-* ← **vosk-ъ* ‘vosek’
češelj < **češ-ьĺ-ь* ← **čes-a-ti* ‘česati, trgati, obirati’

glavnik < **golv-ьn-ik-ъ* ← **golv-a* ‘glava’
glavnik od bEČel < **golv-ьn-ik-ъ otъ bъ/ьčel-ъ* ← **golv-a* + **otъ* ‘od’ + **bъ/ьčel-a* (1. E ≥ *u*, Č ≥ *š* v T065)
čera < **(čer)-a* ← it. *cera*, furl. *cere* ‘vosek’
ščetina < **ščet-in-a* ← **ščet-ь* ‘dlake, kocine’
gnezdo < **gnězd-o* ‘gnezdo’
krog < **krǫg-ъ* ‘krog’
GerP-, nejasno, morda iz **grъp-a* ali po metatezi iz *prg-a* ‘pesek, zdrob’ (ESSJ I: 183) (G ≥ *ǯ* v T389, T401, T402; G ≥ *k* v T397, T398, T399, T403, T404; P ≥ *f* v T401, T402; P ≥ *t* v T399)
remice < **(rem)-ic-ę* ← **(rem)-a* ← srvnem. *reme* ‘podpora, okvir, ogrodje’ (> kor. nem. *Rem* ‘sklednik’, štaj. nem. *Rem* ‘okvir, ogrodje, leseno stojalo za krožnike’ za nem. *Rahmen* ‘okvir’) (ESSJ III: 169)
kason < **(kason)-ъ* ← furl. *casson*, ben. it. *casson*, it. *cassone* ‘velik zaboj, skrinja’
petenač < **(peten-ač)-ь*, s pripono furl. *-aç* (it. *-accio*) (s pomenom večalnost) ← furl. *petenâ* (it. *pettinare* ‘česati’, prim. tudi furl. *pietin*, it. *pettine* ‘glavnik; satje’)
vam, nejasno, verjetno v zvezi z nem. *Waben* ‘satje’ (> **Wabm* > **Wam*)
ramat, nejasno, morda v zvezi z madž. *ráma* ‘okvir’ ali nem. *Rahmen* ‘okvir’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *gnezdo* v T060, *ščetina* v T074, *kason* v T079, *krog* v T081, *ramat* v T405 in *vam* v T415.
Kot enkratnici s *sat-* sta kartirana leksema *satovnice* v T296 in *satiči* v T154.
Kot enkratna besedna zveza z *glavnik* je kartirana zveza *glavnik od bečel* v T065.
Zaradi pomenskega neujemanja so kot nerelevantni odgovori kartirani leksemi *vun šlajdrat* v T415, *ulj* v T125, *vosek* v T137, *luknjica od panja* v T112 in *koši* v T358.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *satina* v T104, *sat* v T090, T300 in T312, *satnic-* v T097 in T167, *satje* v T278, *satine* v T291 in nerelevantni odgovori *panj* v T097, *škatla* v T376 in *strd* v T317.

4. Uporabljena dodatna literatura

Bokal – Gregori 2008

5. Primerjaj

SLA: V204.01 *vosek* (2/60); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: 256 *sat*; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Satovje je čebelji proizvod, izdelan iz naravnega voska, ki ga čebele v obliki mreže šesterostranih celic tvorijo v naravnem ali umetno izdelanem bivališču (satniku) za čebeljo družino. V zgodnjesrednjeveškem gozdnem čebelarstvu so čebele satovje ustvarjale v naravnih ali umetnih duplinah v stoječih drevesih. Pozneje so v čebelarjenju na domu imeli korita, izdolbene kose debel, v novem veku so postopoma uvajali tunelne panje iz desk (na začetku 20. stoletja imenovane *kranjiče*) in zvonaste pletene koše iz slame ali šibja. Zaradi rednega letnega pomora čebel ob nabiranju medu v satovju iz panjev so se od srede 19. stoletja uveljavljali tunelni čebelji panji s premičnimi satniki (slovenske različice so kobariški, Pavletič-Dolenčev, skočidolski in Porentov panj). Na prelomu 19. in 20. stoletja so bili v rabi uvoženi sodobni čebelji panji in njihove domače različice npr. Ambrožičev, Pavlinov ter od 1910 najpomembnejši, Alberti-Žniderščičev čebelji panj, ki je omogočal nadaljnji obstoj čebelje družine tudi po poletnem odvzemanju medu. Z ustreznimi cedilniki se niti satniki niti satovje med točenjem medu niso poškodovali in čebele so lahko na izpraznjeno satovje v satniku ponovno nabirale med. Ti panji so se med čebelarji uspešno uveljavljali in so danes še prevladujoči v Sloveniji, čeprav se v zadnjih letih uveljavljajo nekateri novi, med drugim GJ-panj (izumitelj Ivan Jurkovič), ki je slovenskim čebelarjem omogočil hiter in nezapleten prehod iz čebelarjenja v AŽ-panjih.

Prim.: Bukovec 1958; Mihelič 1970; SEL 2004

7. Skica

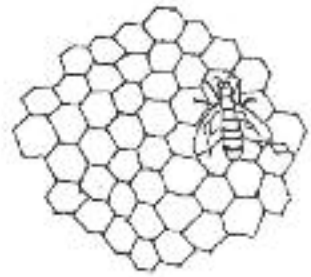

Komentar in karta: 2/60

SLA V204.01 ‘vosek’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘lahko gnetljiva rumena snov, ki jo za delanje celic izločajo čebele’, knj. *vósek* (*ô*), je tudi v narečjih večinoma zapisan leksem *vosek*. V dveh koroških točkah se uporablja istokorenski leksem *voščevina*.

Leksem *čera* tvori areal v severnih primorskih govorih. Le v dveh prekmurskih govorih je zapisan leksem *loj*, ki pa morda ni relevanten, a ga zaradi odsotnosti pomenskih opomb ni mogoče brez zadržkov izločiti.

2. Morfološka analiza

vosEK < **vosk-ъ* ‘vosek’ (EK ≥ ∅ v T405)

voščevina < **vošč-ev-in-a* ali **vošč-en-ov-in-a*

loj < **loj-ь* ‘raztopljena mast, raztopljen loj’ ← **li-ti* ‘liti’

čera < **(čer)-a* ← it. *cera*, furl. *cere* ‘vosek’

3. Posebnosti kartiranja

/

4. Uporabljena dodatna literatura

Bokal – Gregori 2008

5. Primerjaj

SLA: V203.01 *satovje* (2/59); OLA: F332; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Vosek je belo-rumena do rumeno-rjava rahlo lepljiva in gnetljiva snov, ki jo za izdelovanje šesterostranih celic v satovju izločajo čebele in čmrlji. Prvotno so ga pridobivali čebelarji, od 2. svetovne vojne dalje pa predvsem medičarji in svečarji, ki so od čebelarjev kupovali med v satovju. Doma so med iztočili in satovje dvakrat stisnili v stiskalnici. Prvi med je bil za izdelavo peciva, drugi za izdelavo medenih štrukljev in plošč, stisnjeno satje pa so zalili z vodo in pripravili sladko medico (poleg drugih lectarskih in svečarskih proizvodov so jo prodajali v lastni prodajalni ali na sejmih). Po stiskanju je čebelarju ostal še vosek za izdelavo sveč in drugih svečarskih izdelkov. Čiščenje in predelava voska sta bila zamudno in dolgotrajno delo, saj so ga morali najprej stopljenega spuščati v vodo, da so nastali nekakšni

voščeni rezanci, ki so jih nato po naravnem postopku belili na soncu. Postopek je bilo treba večkrat ponoviti, dokler ni bil vosek popolnoma bel. Do srede 19. stoletja je bil čebelji vosek najpomembnejša sestavina za izdelavo sveč, uporabljali so ga v ljudskem zdravilstvu, za pečatenje, v različnih obrteh, v kozmetiki, farmaciji, za izdelovanje velikonočnih pisanic, v pohištveni industriji, za zaščito pohodnih površin in drugo.

Prim.: Bogataj 1992; Bukovec 1958; Mihelič 1970; SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/61

SLA V162A.01 ‘skedenj’

Tjaša Jakop, Vera Smole

1. Gradivo

Za pomen ‘gospodarsko poslopje z delovnim prostorom zlasti za mlatenje in s prostorom za shranjevanje sena, slame’, knj. *skedènj* in *skèdenj* (ə̏; ə̀), je najpogostejše poimenovanje *skedenj* (z različnimi fonetičnimi uresničitvami, kot npr. *škedenj* ali *škegenj* ali *zgden*). Drugo najpogostejše poimenovanje je *pod*, ki se je s pomena za osrednji prostor v stavbi, to je s prostora za mlatenje, prenesel na celotno gospodarsko poslopje. Kjer je imela stavba bolj pomembno vlogo shranjevanja sena ali stelje, je lahko v celoti prevzela poimenovanje po tem prostoru, npr. *parna* ‘prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena’, *svisli* ‘prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena’, *oder* ‘podstrešni prostor v gospodarskem poslopju za hranjenje sena’, *hram* ‘shramba, kašča’, *lopa* ‘pokrit prostor za shranjevanje vozov, kmečkega orodja, strojev’, *šupa* ‘lopa, kolnica’, *pojata* ‘pokrit prostor med hišo in gospodarskim poslopjem za shranjevanje vozov, kmečkega orodja’, *senica* ‘senik’ in *kolnica* ‘pokrit prostor za shranjevanje vozov, kmečkega orodja, strojev’; prav tako pa je možno, da so to le poimenovanja ali za posamezne prostore v gospodarskem poslopju ali za samostojne stavbe. Enako kot *skedenj* so prvotni pomen obdržali tudi prevzeti leksemi *toblat* ‘skedenj’, *marof* ‘pristava, skedenj, hlev’ in *cimper* ‘lesena zgradba’.

Zaradi prepletanja poimenovanj za stavbo in njene dele ter zaradi različnosti gospodarskih poslopij v slovenskem prostoru je bilo vprašanje, prvotno formulirano kot *skedenj – petra – gumno* tudi po razdelitvi na A, B in C (pri A in B z zahtevo po določitvi pomena), še vedno zastavljeno nejasno, saj ni bilo upoštevano dejstvo, da prostor za mlatenje in prostori za shranjevanje niso povsod v isti stavbi. Tako se v odgovorih, največkrat brez pojasnil, pojavlja več leksemov, ki so pomensko različni, npr. v T262, T267 in T268 *pod* pomeni ‘gospodarsko poslopje v celoti’ in ‘prostor za mlatenje’ v njem, *senica* pa je le ‘prostor za shranjevanje sena’ v tem poslopju. Ker pomen leksema *skedenj* (lahko) vključuje tako pomen ‘gospodarsko poslopje, v katerem je prostor za mlatenje’ kot ‘gospodarsko poslopje, v katerem je prostor za shranjevanje sena, slame’, so kartirani vsi zapisani leksemi, saj zaradi manjkajočih pomenskih pojasnil ni mogoče razločiti, kateri od leksemov vsebuje enega ali oba pomena, kateri morda poimenuje samostojno stavbo. Prav tako ni nujno, da leksem *skedenj* v vseh narečnih govorih vsebuje oba pomena, kar je razvidno npr. iz pomenskega pojasnila v T136 *skedenj* ‘prostor, kamor so spravljali kmečko orodje in voz’.

Knjižni leksem *skedenj* ima pomen ‘gospodarsko poslopje z delovnim prostorom zlasti za mlatenje in s prostorom za shranjevanje sena, slame’, kar vključuje podpomene: a) gospodarsko poslopje, tj. stavba z več prostori, b) prostor (v gospodarskem poslopju), kjer se mlati, c) eden (ali več prostorov), ki je namenjen shranjevanju sena oz. slame; zadnja podpomena se delita glede na namembnost. V narečjih se za tako stavbo lahko rabijo drugačna poimenovanja, npr. *pod*, *marof*, *gumno* ali pa ima leksem *skedenj* zelo različne, dostikrat zožane pomene, a) ker stavba s takim poimenovanjem služi samo nekaterim namenom ali enemu samemu, b) ker so lahko prostori v različnih (samostojnih) stavbah, lahko so skupaj in vrhhlevni ipd. Zato se v odgovorih pojavljajo tudi leksemi, ki poimenujejo drugo stavbo, npr. *štala*, *kozolec*, ali drug prostor, npr. *parna*, *senica*, *svisli*, ki služi le enemu ali nekaterim od več namenov, zajetih v pomenu leksema *skedenj*; kartirani so tudi ti, saj ni jasno, kateri od leksemov je po pomenskem prenosu pridobil pomen ‘skedenj’.

Pomen leksema *skedenj* je v narečjih različen, deloma odvisen od videza: a) samostojna gospodarska stavba, b) nadstropje v stavbi, kjer je spodaj hlev (redko del kozolca), c) del stavbe, ki je prislonjen k hiši, č) eden od prostorov v stavbi z zelo različnimi namembnostmi. Navajamo nekaj zapisanih tipičnih pomenov (z izrazom *stavba* je mišljeno samostojno, vrhhlevno ali k hiši prislonjeno *gospodarsko poslopje* z več kot enim prostorom): v T233, T383, T387 in T408 ‘stavba za mlatenje’; v T010 in T090 ‘stavba za mlatenje in shranjevanje sena, slame’; v T363 ‘stavba za mlatenje in shranjevanje sena, slame, žita in poljedelskih strojev’; v T384 ‘stavba za mlatenje in shranjevanje poljedelskih strojev’; v T020 in T022, ‘stavba za shranjevanje sena, slame’; v T012 in T013 ‘stavba za shranjevanje sena, slame nad hlevom’; v T372 ‘stavba za shranjevanje sena, slame, listja, vozov in orodja’; v T380 ‘stavba za shranjevanje vozov in pripravo krme’; v T111, T142, T146, T168 in T173 ‘prostor za mlatenje’; v T371 ‘prostor za mlatenje, ki ima lesena tla (na zemlji je *gumno*)’; v T351 ‘prostor za mlatenje na zemlji’; v T148 ‘prostor za mlatenje ter shranjevanje sena, slame, žita, ki je nad hlevom’; v T384, T403 in T404 ‘prostor za mlatenje in shranjevanje vozov oz. poljedelskih strojev’.

Po spremenjenem načinu mlatenja žita je skedenj postal predvsem shramba za pridelke, zlasti seno, manj žito in slamo, za poljedelske stroje (prej za voz in orodja) ter prostor za nekatera druga kmečka opravila, kakor navajajo zapisovalci: ‘prostor za shranjevanje sena, tudi slame’ v T188, T217 in T361, ki je bil ponekod nad hlevom, npr. v T049, T158, T167, T410 in T412, ali pod streho, npr. v T085, ali ‘prostor za shranjevanje vozov in/ali poljedelskih strojev in/ali orodja’ v T105, T112, T136, T374, T375, T397 in T399. *Skedenj* je lahko tudi izraz za ‘prostor, kjer delajo rezanico’, npr. v T180, ‘polodprt prostor za drva’ in tudi ‘shramba za žito’ kot v T102, ‘vrsto kozolca’ v T231, celo ‘sadovnjak’ v T390 in T391. Za T028, T034, T072, T076, T164, T338, T353, T415 je T416 je zapisano, da se prostor nahaja nad hlevom, ne pa tudi, kakšna natančno je njegova namembnost.

2. Morfološka analiza

SkeDenj < **(skъdьń)-ь* ← stvnem. *scugin*, *scugina* ‘skedenj, gumno’ (> nem. *Scheune* ‘skedenj, kašča’) (S ≥ *š* v T041, T049–T055, T106, T125, T128, T150, T335–T336, T339, T353–T363, T370–T377, T380–T384, T386–T389, T391–T394, T396–T397, T399, T401, T404, T407–T408, in T415; -Dn- ≥ *-gn-* v T034, T041, T049–T055, T335–T336, T338–T339, T353, T355–T357, T359, T383–T384, T387–T389, T391–T394, T396–T397, T408, T414 in T415; Skd- > *zgd-* v T009 in T191–T192)

na skednju < **na (skъdьń)-u* ← **na* ‘na’ + **(skъdьń)-ь*

pod < **pod-ъ* ‘tla’

na podu < **na pod-u* ← **na* ‘na’ + **pod-ъ* ‘tla’

v podu < **vъ pod-u* ← **vъ(n)* ‘v’ + **pod-ъ* ‘tla’

parna < **(parn)-a* ← srvnem. *barn*, *barne* ‘jasli’ v bav. nem. izgovoru (*b-* > *p-*)

gornja parna < **gor-ьń-a-j-a (parn)-a* ← **gor-ьń-ь* ‘gornji, zgornji’ (← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’) + **(parn)-a*

parma < **(parm)-a* ← bav. nem. *Parm*, tudi *Barm*, *Barn* < srvnem. *barn*, *barne*

svisl- < **sъ-visl-a/-i/-ę* ← **sъ-vis-l-ъ* ‘viseč, pravokoten, navpičen’ ← **sъ(n)-* ‘od zgoraj navzdol’ + **vis-ě-ti* ‘viseti’

oder < **odr-ъ* ‘oder’

hram < **xorm-ъ* ‘šotor, zgradba, hiša’

šupa < **(šup)-a* ← srvnem. *schupfe* ‘šupa’ (> bav. nem. *Schupfen* za nem. *Schuppen* ‘šupa’)

ta steljnata šupa < **ta steĺ-ьn-at-a-j-a (šup)-a* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **steĺ-a* (< **stel-j-a*) ‘stelja’ (← **stьl-a-ti* **steĺ-ǫ* ‘stlati, nastiljati’) + **(šup)-a*

ta vozna šupa < **ta voz-ьn-a-j-a (šup)-a* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **voz-ъ* ‘voz’ + **(šup)-a*

ta gorenja šupa < **ta gor-ěń-a-j-a (šup)-a* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **gor-ěń-ь* ‘zgornji’ + **(šup)-a*

marof < **(marof)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Meierhof* ‘pristava, skedenj, hlev’

senica < **sěn-ьn-ic-a* ← **sěn-o* ‘seno’

senik < **sěn-ьn-ik-ъ*

gumN- < **gumьn-o/-a* ‘prostor, kjer se mlati pšenica’ (N ≥ *l* v T369, T373, T387, T388, T390, T398, T400, T405 in T414)

jegno, nejasno

tOblat < **(toblat)-ъ* ← furl. *toblât* ‘skedenj’ (O ≥ *a* v T079 in T062)

klobat, nejasno, morda v zvezi s furl. *toblât* ‘skedenj’

klanica < **klan-ic-a* (prim. slov. *klaníca* ‘shramba za vozove; podstrešje, podaljšek kozolca’) (ESSJ II: 37) (s premetom *kla-* ≥ *kal-* v T083)

kozolec < **koz-ьl-ьc-ь* ← **koz-ьl-ъ* ‘kozel’

lopa < **(lop)-a* ← stvnem. *louba*, srvnem. *loube* ‘uta, pokrit predprostor, veža’ (> nem. *Laube* ‘uta’) v bav. izreki **lo(u)pe*

Grušt < **(grušt)-ъ ‘ostrešje, streha pri stavbi, ogrodje’ ← nem. *Gerüst* ‘oder’, bav. srvnem. **gerust*, srvnem. *gerüste* ‘priprava, orodje, ogrodje’ (G ≥ ∅ v T355, T356)
kašta < **(kašt)-a* ← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja s *šč* (Ramovš 1924: 273)
na kašči < **na (kašč)-i* ← **na* ‘na’ + **(kašč)-a* (← srvnem. *kaste* ‘omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča’ (> nem. *Kasten* ‘zaboj, skrinja, omara, škatla’), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273))
štala < **(štal)-a* ← it. *stalla*, furl. *stale* hlev’
na štali < **na (štal)-i* ← **na* ‘na’ + **(štal)-a*
hlev < **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’
***(gori)* na hlevu** < **gor-ě na xlěv-u* ← **gor-ě* ‘gori, zgoraj’ + **na* ‘na’ + **xlěv-ъ* ‘hlev, staja’
ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
cimper < **(cimpr)-ъ* ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* ‘gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje’ (> nem. *Zimmer* ‘soba’)
kamrica < **(kamr)-ic-a* ← **(kamr)-a* ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) ‘izba’ (> nem. *Kammer* ‘sobica’)
vrh < **vьrx-ъ* ‘vrh’
na vrhu < **na vьrx-u* ← **na* ‘na’ + **vьrx-ъ*
na hiši < **na (xyš)-i* ← **na* ‘na’ + **(xyš)-a* (← stvnem. *hūs* *[hūš] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’))
dilje < **(diĺ)-a*, mn. **(diĺ)-ę* ← nem. *Diele* ‘(podna) deska’
listnica < **list-ьn-ic-a* ← **list-ъ* ‘list’
listnik < **list-ьn-ik-ъ*
listnjak < **list-ьń-ak-ъ*
kolarnica < **kol-ar-ьn-ic-a* ← **kol-a* ‘kmečki voz’
trahtar < **(traxtaŕ)-ь* ← srvnem. *trahter* ‘lij, lijak’ (> bav. nem. *Trachter* za nem. *Trichter* ‘lij, lijak’)
plevnik < **pelv-ьn-ik-ъ* ← **pelv-a* ‘pleva’
štagelj < **(štagĺ)-ь* ← srvnem. *stadel*, nem. *Stadel* ‘skedenj’ (z narečno slovensko disimilacijo *-dl-* ≥ *-gl-*)
his/hiz < **xys-ъ*/**xyz-ъ* ← got. *-hūs* ‘hiša’
forhuta < **(forxut)-a*, verjetno v zvezi s **(xut)-a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* ‘koča, šotor’ (> nem. *Hütte* ‘koča, bajta’)
štulberh, nejasno
osek, nejasno, morda **o(b)-sěk-ъ* ‘ograja iz kolov’ ← **o(b)-sěk-a-ti* ‘osekati’ ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **sěk-a-ti* ‘sekati’
pirgl, nejasno
glajt, nejasno

gvavt, nejasno, morda v zvezi z *glajt*
v kodu, nejasno
pojata, nejasno, morda v zvezi s furl. *poiât* ‘nadstrešek’
akrila, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *hlev* v T059, *klobat* v T065, *vrh* v T066, *na hiši* v T067, *glajt* v T073, *dilje* v T138, *pirgl* v T158, *akrila* v T163, *ispa* v T173, *listnica* v T242, *his*/*hiz* v T295, *cimper* v T304, *štagelj* v T308, *pojata* v T328, *forhuta* v T368, *senik* v T409 in *trahtar* v T412.
Kot enkratna besedna zveza s *šupa* so kartirani leksemi *ta gorenja šupa* v T164 in *ta vozna šupa* ter *ta steljnata šupa* v T210.
Kot enkratna predložna zveza s *skedenj*- je kartiran leksem *na skednju* v T030.
Kot enkratna predložna zveza s *pod*- je kartiran leksem *v podu* v T174.
Kot enkratna predložna zveza s *kašč*- je kartiran leksem *na kašči* v T187.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *jegno* in *lopa* v T154, *šupa* v T202, T208 in T339, *svisl*- v T208, *plevnik* v T223, *osek* v T227, *oder* v T268, *kamrica* v T303, *pojata* v T337 in T340, *parma* v T372 in T388, *parna* v T326, T337 in T355, *na vrhu* v T337, *gvavt* v T339, *grušt* v T355, *listnik* v T267 in *listnjak* v T372, *kolarnica* v T372 in *gornja parna* v T352.

4. Uporabljena dodatna literatura
Jakop 2003; Smole 1995

5. Primerjaj
SLA: V129B.01 *slaba hiša* (2/3), V162B.01 *petra* (2/62), V162C.01 *gumno* (2/63), V165(a).01 *vrt – sadni* (2/66); OLA: 963; ALE: 280 *senik*; SDLA-SI: V498 *senik*, V691 *senik*, V500 *pod na seniku*; ALI: /; ASLEF: 3358; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Skedenj je samostojna gospodarska stavba v okviru kmečkega doma, namenjena za mlačev, shrambo sena in slame ter vozov. Skednji so bili večinoma leseni (npr. v Ribniški dolini in Kočevski kotlini). V osrednji Sloveniji in zlasti na alpskem območju so skednji povezani s hlevom – tu je hlev v pritličju, skedenj s podom in parno, ponekod tudi kaščo, pa v nadstropju.

Prim.: Baš 1970; SEL 2004

7. Skica

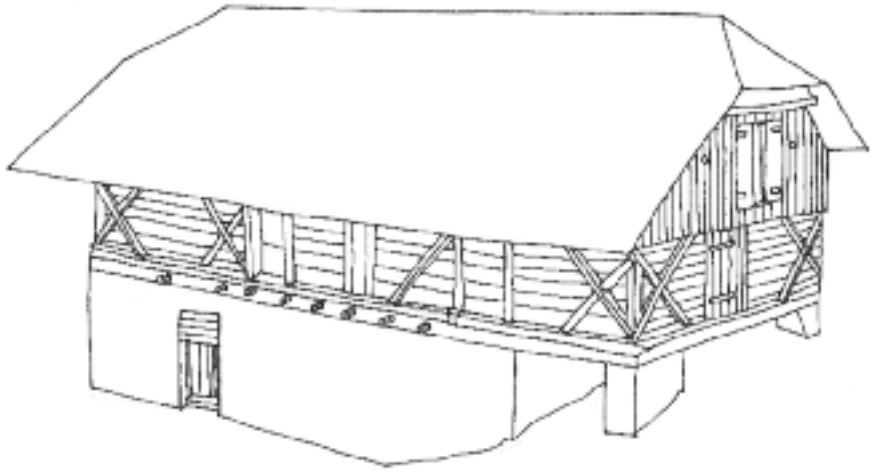

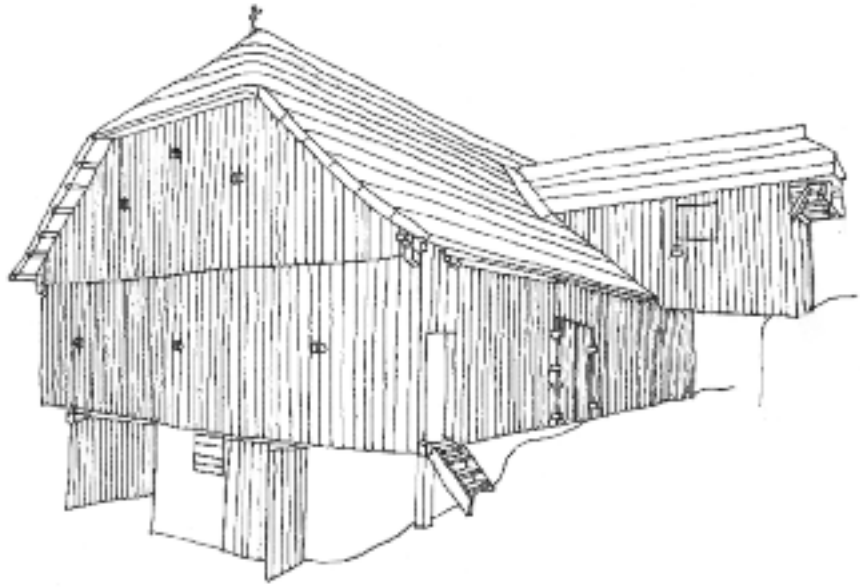

Komentar in karta: 2/62

SLA V162B.01 ‘petra’

Tjaša Jakop, Vera Smole

1. Gradivo

Za pomen ‘podstrešni prostor v gospodarskem poslopju za hranjenje sena’, knj. *pêtro* in *pétro* (*é*; *ę́*), je najpogostejše navedeno poimenovanje *petra* (rabljen v različnih spolih, lahko tudi kot množinski samostalnik, in z različnimi fonetičnimi uresničitvami). Velika količina manjkajočih odgovorov priča, da je bilo vprašanje razumljeno kot obstojsko. Tako karta zanesljivo prikazuje predvsem področje z obstojem leksema *petro*, drugi kartirani leksemi pa ne izkazujejo dejanskih arealov. Ti so še (v pomenkah je naveden pomen v SSKJ): *preklade* ‘podolgovat, navadno nosilni gradbeni element nad kako odprtino, na koncih položen na zid, oporo’, *pod* ‘skedenj’, *parna* ‘prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena’, *svisli* ‘prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena’, *oder* ‘podstrešni prostor v gospodarskem poslopju za hranjenje sena’, *kolnica* ‘pokrit prostor za shranjevanje vozov, kmečkega orodja, strojev’ in *napušč* ‘del strehe, ki sega čez zunanjo steno stavbe’.

2. Morfološka analiza

p//eTr- < **pętr-ъ/-o/-a/-ę* ‘strop iz tramov’ (T ≥ *k* v T054–T055, T336, T354, T357, T360–T362; // ≥ *l* (*pletre*) v T005)

peterk < **pętr-ъk-ъ*

peterce < **pętr-ьc-e*

(ta) na petr- < **(ta) na pętr-u/-ě/-ę* ← (**ta* ‘tam’) + **na* ‘na’ + **pętr-ъ*

svisl- < **sъvisl-a/-i/-ę* ← **sъ-vis-l-ъ* ‘viseč, pravokoten, navpičen’ ← **sъ(n)-* ‘od zgoraj navzdol’ + **vis-ě-ti* ‘viseti’

preklade (Imn.) < **per-kol-d-ę* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **kol-d-a* ‘klada, tram’ (← **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’)

oder < **odr-ъ* ‘oder’

na odrih < **na odr-ixъ/-ěxъ* ← **na* ‘na’ + **odr-ъ*

pod < **pod-ъ* ‘tla’

na podu < **na pod-u* ← **na* ‘na’ + **pod-ъ* ‘tla’

pridevek < **pri-dě-v-ъk-ъ* ← **pri-dě-va-ti* ← **pri-dě-ti* ← **pri-* ‘pri’ + ← **dě-ti* ‘položiti, postaviti, vtakniti, narediti’

napušč < **na-pušč-ь* < **na-pust-j-ь* ← **na-pust-i-ti* / **na-puščati* ← **na-* ‘na’ + **pust-i-ti* ‘pustiti’ / **puščati* (< **pust-ja-ti*) ‘puščati’

podstraž < **podъ-storž-ь* ← **podъ* ‘pod’ + **storž-ь* ‘nekaj štrlečega’ (ESSJ III: 324)
parna < **(parn)-a* ← srvnem. *barn*, *baren* ‘jasli’ (< stvnem. *barno*, bav. nem. *Barm* ‘jasli’)
parma < **(parm)-a* ← srvnem. *barm* ‘jasli’, bav. nem. *Barm* ‘jasli’
šupa < **(šup)-a* ← srvnem. *schupfe* ‘šupa’ (> bav. nem. *Schupfen* za nem. *Schuppen* ‘šupa’)
glajt, nejasno
aher < **(axŕ)-ь* ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* ‘odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje’ (Striedter-Temps 1963: 79)
kozel < **koz-ьl-ъ* ‘kozel’
na trakeljnih < **na (trakĺn)-ixъ* ← **na* ‘na’ + **(trakĺn)-ъ*, nejasno, verjetno nem. izvora
štala < **(štal)-a* ← it. *stalla*, furl. *stale* ‘hlev’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *aher* v T046, *kozel* v T090, *podstraž* v T236, *na trakeljnih* v T275 in *štala* v T368.
Kot enkratnica s *petr-* je kartiran leksem *peterce* v T315.
Kot enkratnica s *pod-* je kartiran leksem *pod* v T324.
Kot enkratna predložna zveza z *odr-* je kartiran leksem *na odrih* v T164.
Kot enkratna predložna zveza s *pod-* je kartiran leksem *na podu* v T405.
Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *napušč* v T353.

4. Uporabljena dodatna literatura
Jakop 2003; Smole 1995

5. Primerjaj
SLA: V162A.01 *skedenj* (2/61), V162C.01 *gumno* (2/63); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: V498, V691, V500; ALI: /; ASLEF: 3350; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Petra ali peter je leseno ogredje v nadstropnem delu gospodarskega poslopja, največkrat pa je to iz položenih desk ali pletenih vej zgrajen podest, kamor polagajo seno. Po nekaterih razlagah bi beseda najprej poimenovala ogrodje, nekakšen oder, ki je bil v zvezi s sušenjem žita in mlačvijo.

Prim.: Rhamm 1908; SEL 2004

7. Skica

Komentar in karta: 2/63

SLA V162C.01 ‘gumno’

Tjaša Jakop, Vera Smole

1. Gradivo

Za pomen ‘prostor, kjer se navadno mlati’, knj. *gúmno* (*ú*), je kot najpogostejše navedeno poimenovanje *gumno*, izpričano v mnogih glasoslovnih različicah in ponekod v feminizirani obliki (*gumna*). Veliko število manjkajočih odgovorov kaže na to, da je bilo vprašanje razumljeno kot obstojsko. Tako karta zanesljivo prikazuje predvsem področje z obstojem leksema *gumno*, drugi kartirani leksemi pa ne izkazujejo dejanskih arealov. Med pogosteje navedenimi so še: *pod*, *parna* in *jegno* (na skrajnem jugu notranjskega narečja).

2. Morfološka analiza

gumN- < **gumьn-o/-a* ‘prostor, kjer se mlati pšenica’ (N ≥ *l* v T362–374, 387–T393, T395, T397–399, T400, T405 in T414)

na gumnu < **na gumьn-u* ← **na* ‘na’ + **gumьn-o*

jegno, nejasno, morda v zvezi z *gumno*

parna < **(parn)-a* ← srvnem. *barn*, *baren* ‘jasli’ (< stvnem. *barno*; bav. nem. *Barm* ‘jasli’)

SkeDenj < **(skъdьń)-ь* ← stvnem. *scugin*, *scugina* ‘skedenj, gumno’ (> nem. *Scheune* ‘skedenj, kašča’) (S ≥ *š* v T373, T355, T407; -Dn- ≥ -*gn*- v T355)

na skednju < **na (skъdьń)-u* ← **na* ‘na’ + **(skъdьń)-ь*

pod < **pod-ъ* ‘tla’

na podu < **na pod-u* ← **na* ‘na’ + **pod-ъ* ‘tla’

poden na podu < **(podn)-ъ na pod-u* ← **(podn)-ъ* (← bav. nem. *Poden* za nem. *Boden* ‘tla’) + **na* ‘na’ + **pod-ъ* ‘tla’

podlanec < **po-doln-ьc-ь* ← **po* ‘po’ + **doln-ь* ‘raven prostor, dlan’

šupa < **(šup)-a* ← srvnem. *schupfe* ‘šupa’ (> bav. nem. *Schupfen* za nem. *Schuppen* ‘šupa’)

gank < **(gank)-ъ* ← srvnem. *ganc*, nem. *Gang* ‘hodnik’

napušč < **na-pušč-ь* < **na-pust-j-ь* ← **na-pust-i-ti* / **na-puščati* ← **na-* ‘na’ + **pust-ti* ‘pustiti’ / **puščati* (< **pust-ja-ti*) ‘puščati’

peter < **pętr-ъ* ‘strop iz tramov’

lopa < **(lop)-a* ← stvnem. *louba*, srvnem. *loube* ‘uta, pokrit predprostor, veža’ (> nem. *Laube* ‘uta’) v bav. izreki **lo(u)pe*

oder < **odr-ъ* ‘oder’

kolarnica < **kol-ar-ьn-ic-a* ← **kol-a* ‘kmečki voz’

mlatilnica < **molt-i-l-ьn-ic-a* ← **molt-i-ti* ‘tolči, udarjati, udrihati’

gepelj < **(gepĺ)-ь* ← nem. *Göpel* ‘priprava za vrtenje pogonske gredi, ki jo poganja vprežna živina’
loza, nejasno, morda v zvezi z **loz-a* ← **loza* ‘vinska trta; upogljiva šiba’
simba, nejasno
puda, nejasno
špina, nejasno
glajte, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *puda* v T008, *lopa* v T112, *glajte* v T212, *poden na podu* v T213, *oder* v T265, *špina* v T300, *kolarnica* v T384 in *mlatilnica* v T409.
Kot enkratna predložna zveza z *gumn-* je kartiran leksem *na gumnu* v T195.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *gnoj* v T204.

4. Uporabljena dodatna literatura
Jakop 2003; Smole 1995

5. Primerjaj
SLA: V162A.01 *skedenj* (2/61), V162B.01 *petra* (2/62); OLA: 963; ALE: 271; SDLA-SI: V498, V500, V691, V502a; ALI: /; ASLEF: 3358; HJA: 899; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Gumno je prvotno odprt prostor v delu kmečkega dvorišča ali ob gospodarskem poslopju (v Prekmurju), kjer so s privezano živino »mleli« žito tako, da so ji pod noge podlagali razvezane žitne snope. Takšni mlačvi je sledila mlačev s cepci, ohranjena do srede 20. stoletja. Domnevno se je mlačev žita na tleh preselila v posebna gospodarska poslopja, na pode, pred 18. stoletjem, ko so na kmetijah gradili nova, ponekod povsem specializirana in večnamenska gospodarska poslopja. Največkrat enonadstropna gospodarska poslopja (splošno ime zanje je skedenj) so imela v pritličju hlev, v nadstropju osrednji pod ali gumno (na Koroškem) in na vsaki strani po eno parno za shranjevanje slame in sena. Na gumnu so mlatili s cepci, žito so čistili s premetavanjem, z rešeti, od konca 19. stoletja z vetrniki oziroma vejalniki. Po 1. svetovni vojni so se pojavile mlatilnice, ki so jih postavljali na dvorišča ali pod kozolce, poganjali so jih *gepli* (sprva pokončni leseni z zobatimi kolesi, po 1. svetovni vojni kovinski pri tleh na kotni reduktor), parni stroji (v Prekmurju) ali motorji na nafto, od srede 20. stoletja elektromotorji. Gumno in mlačev z mlatilnicami pod njimi je izgubilo svoj namen, ko so jih na začetku 60. let 20. stoletja začeli nadomeščati poljski kombajni.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

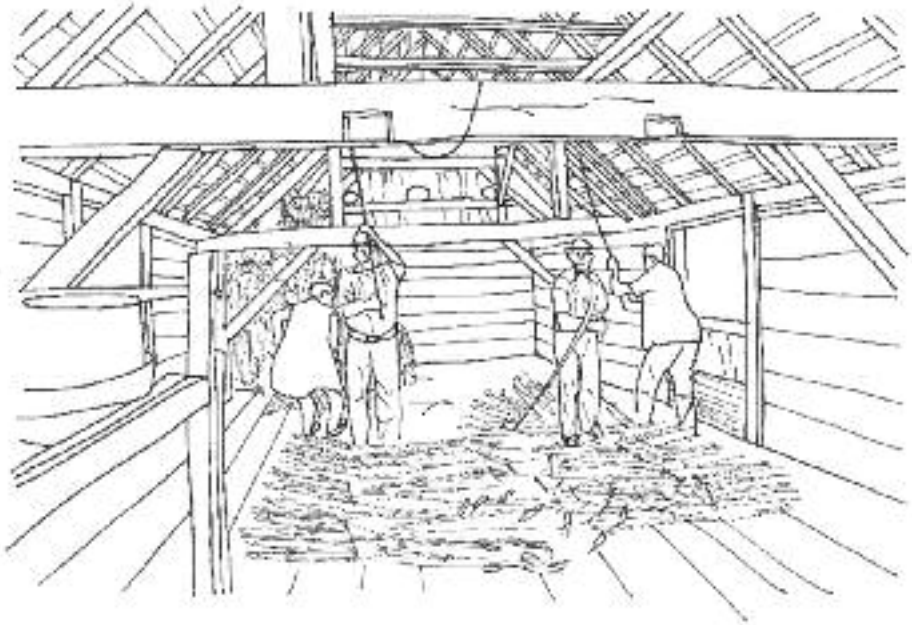

Komentar in karta: 2/64

SLA V164.01 ‘stranišče’

Matej Šekli

1. Gradivo

Na karti so predstavljeni leksemi za pomen ‘prostor za opravljanje potrebe’, knj. *straníšče* (*i*). V slovenskih narečjih se zanj najpogosteje pojavljajo številne glasovne različice iz nemščine prevzetih besed kot *lajbelj*, *lajben*, *lajden*; *jevželj*, *vevželj*, *hajzelj* in izpeljanka iz slednjega *hajzeljc*. Pogosto se pojavlja tudi nemška izposojenka *sekret* in njene ne povsem jasne glasovne različice *cekret* in *cenkret* ter *šekret* in *šenkret*, morda nastale s predrugačitvijo zaradi tabuja. Pogosto je tudi domače *stranišče*, pri čemer ni povsem jasno, ali je beseda povsod ljudskega izvora ali je prevzeta iz knjižnega jezika (prevzem iz knjižnega jezika je mogoče predpostaviti predvsem v točkah, v katerih se pojavlja kot drugi leksem ob starejši izposojenki iz nemščine). Druga, manj pogosta poimenovanja so redkeje domača, pogosteje prevzeta iz stičnih jezikov in narečij. Domača poimenovanja so *srednik*, *sredovnjak* in *sernik*, *sralnjak* ter v točkah, ki niso v jezikovnem stiku s knjižno hrvaščino, *zahod*, zelo verjetno tudi *sarmačka hiža*. Izposojenke so *bajarč*, *kondot* in *gabinet* iz romanskih jezikov ter *aport*, *optrit*, *ganek* in *klozet* iz nemščine.

2. Morfološka analiza

stranišče < **storn-išč-e* ‘prostor, ki je stran od ostalih’ ← **storn-ъ* ‘stran’
sernik < **ser-ьn-ik-ъ* ← **sьr-a-ti* **seŕǫ* (< **ser-jǫ*) ‘srati’
sralnjak [sraṵnjak] < **sьr-a-l-ьń-ak-ъ* ← **sьr-a-ti* **seŕǫ* (< **ser-jǫ*) ‘srati’
srednik < **serd-ьn-ik-ъ* ← **serd-a* ‘sredina’ (v posameznih govorih se pojavljajo različne glasovne različice, nastale po neregularnih glasovnih spremembah, ki so morda povezane s tabujem oziroma z naslonitvijo na slov. *srati*; v T057 *sirîdṇik* izkazuje vrinjeni *i*, prim. tip *čiríšnja* (Steenwijk 1992: 247), *sirînek* pa še poenostavitev soglasniškega sklopa *dn* ≥ *n*, v T058 *sarîńek* izkazuje vrinjeni *a* in poenostavitev soglasniškega sklopa *dn* ≥ *n*, *sarîmnek* pa tudi disimilacijo *dn* ≥ *mn*)
sredovnjak < **serd-ov-ьń-ak-ъ* ← **serd-a* ‘sredina’ (v posameznih govorih se pojavljajo različne glasovne različice, nastale po neregularnih glasovnih spremembah, ki so morda povezane s tabujem oziroma z naslonitvijo na slov. *srati*; v T074 *seríːduńak* z vrinjenim *e*, v T075 *seriétuńak* še z nepričakovanim *t*)
zahod < **za-xod-ъ* ← **za-xod-i-ti* ← **za-* ‘za’ + **xod-i-ti* ‘hoditi’ ali hrv. *záhod* ‘stranišče’
lajbelj < **(lajbĺ)-ъ* ← bav. nem. *Läublin* ‘stranišče’
lajben < **(lajbn)-ъ*

lajden < **(lajdn)-ъ* (po asimilaciji *b-n* ≥ *d-n*)
hajbelj, nejasno, morda v zvezi *lajbelj* ob naslonitvi na *hajzelj*
hajzelj < **(xajzĺ)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Häuslein* ‘hišica, hiška’ (pred prehodom bav. nem. **z* > *s*, tj. *[haizəl] > *[haisəl])
šeshajzelj < **(šes-xajzĺ)-ъ* ← **(seš)-ъ*, nejasno, morda ob naslonitvi na nem. *scheissen* ‘srati’ + **(xajzĺ)-ъ* (prvotno morda **šajshajzelj*)
hajzeljc < **(xajzĺ)-ьc-ъ*
šajhajzeljc < **(šaj-xajzĺ)-ьc-ъ* ← **(šaj)-ъ*, nejasno, morda ob naslonitvi na nem. *scheissen* ‘srati’ + **(xajzĺ)-ьc-ъ* (prvotno morda **šajshajzeljc*)
hajselj < **(xajsĺ)-ъ* ← avstr. bav. nem. *Häuslein* ‘hišica, hiška’ (po prehodu bav. nem. **z* > *s*, tj. *[haizəl] > *[haisəl])
jevželj < **j(evžĺ)-ъ* ← bav. srvnem. *hęüsel*, srvnem. *hiuselīn*, *hiusel* ‘hišica, hiška’
vevželj < **v(evžĺ)-ъ* ← bav. srvnem. *hęüsel*, srvnem. *hiuselīn*, *hiusel* ‘hišica, hiška’
šajselj < **(šajsĺ)-ъ*, nejasno, morda iz nem. **Scheißel*, manjšalnice od *Scheiß* ‘sranje’
Se//kret < **(sekret)-ъ* ← nem. *Sekret* ‘stranišče’ < srvnem. *secrēt(e)* (← it. *(luogo) segreto* ‘skrivni (prostor)’, v preteklosti tudi ‘oddaljena soba’ < lat. *sēcrētum* ‘samota, samoten kraj; skrivnost’) (S ≥ *š* v T291, T308, T339, T349, T370, T371, T372, T375, T376, T380, T381, T382, T387, T388, T389, T390, T391, T392, T393, T394, T395, T396, T398, T400, T401, T403, T407, T408, T409; // ≥ *n* v T157, T388, T389, T390, T391, T392, T398; z neregularnim premetom *sekret* ≥ *sreket* v T236, T244, T245, T248)
ce//kret, nejasno, verjetno v zvezi s **(sekret)-ъ* (// ≥ *n* v T313, T314)
klozet < **(klozet)-ъ* ← nem. *Klosett* ‘stranišče’ (← *Wasserklosett* ← ang. *water closet* ‘stranišče z vodo’)
plumsklo < **(plumsklo)-∅* ← nem. *Plumpsklo* ‘stranišče na štrbunk’
bajarč < **(bajarč)-ъ* ← furl. *baiarç* ‘travnato, zaprto zemljišče ob hiši’
kondot < **(kondot)-ъ* ← furl. *condot*, ben. it. *condoto* ‘greznica, obzidan vodnjak, stranišče’
gabinet < **(gabinet)-ъ* ← furl. *gabinet*, it. *gabinetto* ‘stranišče’
kabinet, v zvezi z *gabinet*, morda ob naslonitvi na *kabina*, *kabinet*
//aport < **(aport)-ъ* ← nem. *Abort* ‘stranišče’ (// ≥ *r* v T049)
optrit < **(optrit)-ъ* ← nem. *Abtritt* ‘stranišče’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
ganek < **(gank)-ъ* ← srvnem. *gang*, nem. *Gang* ‘hodnik’ ob naslonitvi na domače izpeljanke s pripono slov. *-ək* (< **-ъk-ъ*)
vece < **(vece)-∅* ← hrv. *WC* [vece] ← ang. *WC*, tj. *water closet* ‘sobica z vodo’
letrine < **(latrin)-ę* ← nem. *Latrine* ‘stranišče’
lopa < **(lop)-a* ← stvnem. *louba*, srvnem. *loube* ‘uta, pokrit predprostor, veža’ (> nem. *Laube* ‘uta’) v bav. izreki **lo(u)pe*

sarmačka hiža, nejasno, morda *sramačka hiža* < **sorm-ač-ьk-a-j-a (xyž)-a* ← **sorm-ъ* ‘sram’ + stvnem. *hūs-* [hūž-] ‘hiša’ ali *siromačka hiža* < **sir-om-ač-ьk-a-j-a (xyž)-a* ← **sir-om-ak-ъ* ‘siromak’ + stvnem. *hūs-* [hūž-] ‘hiša’ (> nem. *Haus* ‘hiša’)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *lopa* v T014, *kabinet* v T078, *letrine* v T156, *hajbelj* in *šajselj* v T158, *sarmačka hiža* v T404 in *hajselj* v T414.
Kot tretji in nadaljnji odgovor so z znakom za komentar kartirani leksemi *sekret* v T008 in T136, *hajzelj* v T049 in T415, *šeshajzelj* v T049, *kondot* v T110 in T149, *lajbelj* v T158 in T169, *lajben* v T160, *stranišče* v T202, T326 in T370, *jevželj* v T208, *hajzeljc* v T326, *aport* v T343 in T415, *šajhajzeljc* v T343, *plumsklo* v T415 ter opis *kam cesar peški hodi* v T404.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *strnišče* ‘požeta žitna njiva’ v T142.

4. Uporabljena dodatna literatura

Steenwijk 1992

5. Primerjaj

SLA: /; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI II: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 164; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Stranišče je lahko samostojno stoječ manjši lesen ali zidan objekt z enokapno strešico ali sproti vgrajen ali naknadno prizidan prostor v (ob) hiši ali gospodarskem poslopju, namenjeno je opravljanju potrebe (iztrebljanju in uriniranju). Na visokosrednjeveških gradovih so bila stranišča navadno že nameščena ob zunanjih stenah kot pomolna stranišča (npr. v Predjamskem gradu). V mestih so bila vsaj do 18. stoletja stranišča redka. Potrebo so pogosto opravili v hlevih, po vrtovih in drugod na prostem, kar je bilo do srede 20. stoletja še razširjeno v Slovenski Istri. Ob koncu 19. stoletja so se uveljavljale nočne posode, ki so jih uporabniki ponoči hranili pod posteljami ali drugje. Vsebino so izlivali kjer koli, zato je pogosto prihajalo do onesnaževanja vodnjakov. Ponekod v mestih so fekalije sproti odvažali s posebnimi sodčki. Ob koncu 19. stoletja so v gradbene načrte že vključevali gradnjo stranišč »na štrbunk« z glinenimi odtočnimi cevmi do vkopanih greznic in z glinenimi grezničnimi zračniki, ki so jih nameščali na strehe stavb. V tem času so številne zidane mestne, trške in kmečke hiše dobivale prizidana stranišča, največkrat na zadnji strani stavb. Če so bile hiše nadstropne, so stranišča postavljali v skrajni kot pogosto naknadno prizidanih lesenih *gankov* ali dvoriščnih arkad (npr. v Primožu pri Ljubnem, v Polžah). Stranišča so sicer najpogosteje dobila mesto na robu gnojišč ali pa so bila prizidana zidanim svinjakom. Ob koncu 19. in predvsem v prvi polovici 20. stoletja so se v industrijskih in rudarskih krajih razmahnile gradnje večstanovanjskih pritličnih in nadstropnih hiš. Tam so stranišča imeli vgrajena v stopniščni stolp. V 50. in 60. letih 20. stoletja se je z množičnim napeljevanjem vodovodov po večjem delu slovenskega

ozemlja začela tudi množična vgradnja stranišč in kopalnic v stanovanjske hiše. Ker gradnja kanalizacijskega omrežja ni sledila temu dogajanju, so ob hišah gradili gnojnične jame in ponikalnice, čemur so marsikje namenili kar opuščene vodnjake (npr. v Cvenu pri Ljutomeru), kar je močno onesnažilo podtalnico v kraju in pokrajini.

Prim.: Mrgole 1999; SEL 2004; Studen 1995

7. Skica

Komentar in karta: 2/65

SLA V573.01 ‘gnoj’

Janoš Ježovnik

1. Gradivo

Za pomen ‘iztrebki domačih živali, pomešani s steljo’, knj. *gnój* (*ọ̑*), je zemljepisno najbolj razširjen leksem *gnoj*, ki se pojavlja v vseh točkah razen v eni. Drugi zapisani leksemi so enkratnice.

2. Morfološka analiza

gNoj < **gnoj-ъ* ‘gnoj’ (N ≥ *ń* v T291)
drek < **(drek)-ъ* ‘blato, iztrebki’ ← srvnem. *drec*, nem. *Dreck* ‘umazanija’
mist < **(mist)-ъ* ← nem. *Mist* ‘gnoj’
sekretovec < **(sekret)-ov-ьc-ь* ← **(sekret)-ъ* ← nem. *Sekret* ‘stranišče’ < srvnem. *secrēt(e)* (← it. *(luogo) segreto* ‘skrivni (prostor)’, v preteklosti tudi ‘oddaljena soba’ < lat. *sēcrētum* ‘samota, samoten kraj; skrivnost’)
gjam, nejasno, v zvezi z *gnoj*

3. Posebnosti kartiranja

Zaradi enotnosti poimenovanj je karta glasoslovna, različno obarvane izofone pa označujejo razvoj psl. **g*- v tej besedi.
Kot enkratnice so kartirana poimenovanja *dar* v T240, *drek* v T412, *gjam* v T355, *mist* v T052 in *sekretovec* v T223.
Nerelevantni so odgovori *gnojenik* v T409, *gnojišče* in *dvor* v T240 (ob leksemu *gnoj*), T299, T387 in T401, *gomila* v T156 in *gomilo* v T099 – vsi v pomenu ‘prostor za odlaganje gnoja’.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: /; OLA: 559; ALE: 255; SDLA-SI: 503; ALI: /; ASLEF: 3354; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Človeške in živalske iztrebke, pomešane z odpadki rastlinskega izvora, ki jih mikroorganizmi in deževniki lahko razkrojijo v zemljo oziroma kompost, tj. gnoj, so do konca 30. let 20. stoletja na večini slovenskih kmetij tako po vaseh kot v mestih in trgih odlagali na odprta in neurejena gnojišča, ki so stala sredi dvorišč ali tik ob

vhodih v hleve, zato se je deževnica pogosto stekala z gnojišč do bližnjih virov pitne vode, kar je povzročalo okužbe in epidemije. Ob koncu 30. let 20. stoletja sta zlasti ljubljanski Higienski zavod in Socialno-ekonomski inštitut prispevala k izboljšanju higienskih razmer na podeželju z izdajanjem navodil in načrtov ter s predavanji, kako graditi gnojišča in gnojne jame ter zaprte in obzidane vodnjake. Po 2. svetovni vojni so gradbeni in sanitarni predpisi uzakonili kakovostno gradnjo gnojnih jam. Kmečki gospodarji so za spomladansko gnojenje njiv najemali *gnojarje*, najete delavce, dninarje. Znani so bili *gnojarji* na Škofjeloškem, kjer so gnoj po rebri nosili v gnojnih koših. Podobno prevažanje ali prenašanje gnoja, *gnojvoza*, *gnojavoža* (v koših) je bilo razširjeno tudi v vinogradniških Halozah, v Mežiški dolini in na Kozjanskem. Jeseni, še pred snegom, so moški, *kidači*, kidali, *vozarni* vozili, *skoparniki* kopali in ženske trosile gnoj na njive. Ob tem opravilu so se razvile posebne šaljive šege. Danes se gnoj na njive prevaža z gnojnim nakladalnikom priklopljenim na traktor.

Prim.: Kotnik 1943b; Kuret 1989a in 1989b; SEL 2004

7. Skica

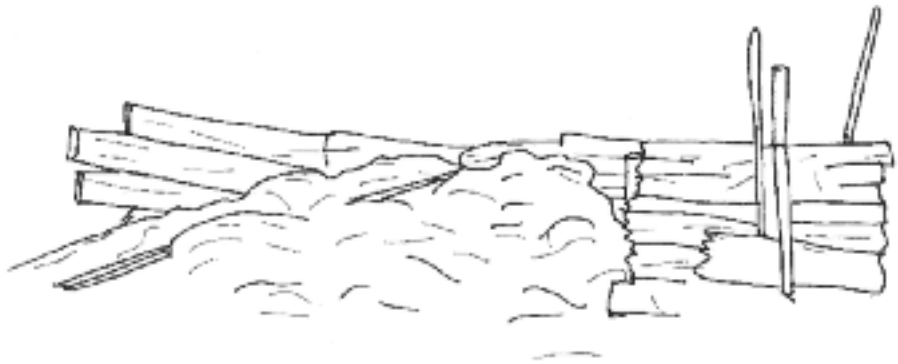

Komentar in karta: 2/66

SLA V165(a).01 ‘sadni vrt’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Prvotno vprašanje V165 *vrt* iz Ramovševe vprašalnice je bilo v prenovljeni vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V165a) *vrt – sadni* in V165b) *vrt – za zelenjavo in rože*. V gradivu, zbranem pred letom 1961, je večinoma zapisan le en leksem brez pomenske razlage, zato je bilo to gradivo upoštevano pri obeh kartah, tj. pri 2/66 in 2/67.

Leksemom brez pomenske oznake je mogoče določiti pomen ‘manjše zemljišče navadno blizu hiše, na katerem raste trava, drevje, se goji vrtnina, okrasne rastline’, knj. *vŕt* (*r̂*, *ŕ*). Taki leksemi so *vrt* (z izpeljankami *vrtec*, *vrtiček* in *vrtčič*), ki je najpogostejši, *gartelj*, *garteljc*, *ograd* in *ogradček*, redki ali enkratni pa so *brajda*, *greda*, *gorten*, *gradec* in predložna zveza *na trati*.

Tudi za pomen ‘zemljišče, na katerem je posajeno sadno drevje’, knjiž. *sadovnjáк* (*á*), je leksem *vrt* najpogostejši, redkejši sta izpeljanki *vrtec* in *vrtič* ter oblikoslovna različica *vrto*. Druga najpogostejša sta leksema *pungrad* (v T378 z oznako star.) z različicami *pongart*, *pungart* in *pongrad* ter *ograd* (v T396 s pomenom ‘njiva pri hiši’), ki so zemljepisno zamejena na koroško in panonsko narečno skupino. Leksem *sadovnjak* se pojavlja razpršeno po vseh narečjih, najbolj zgoščeno na stičišču dolenjske in štajerske narečne skupine vse do reke Mure v panonski narečni skupini, drugod večinoma kot novejša dvojnica (v T252 in T378 z oznako nov.). Zveza *sadni vrt* tvori manjši areal v štajerski narečni skupini. Redkejši so leksemi *vočnjak*, *brajda*, *gartelj* (v T194 z oznako staro) in *kolišče*.

2. Morfološka analiza

vrt < **v(ъrt)-ъ* ← rom. **ortu* < lat. *hortus* ‘vrt’

vrto < **v(ъrt)-o*

vrtič < **v(ъrt)-ić-ь*

vrtiček < **v(ъrt)-ić-ьk-ъ*

vrtec < **v(ъrt)-ьc-ь*

vrtčič < **v(ъrt)-ьč-ić-ь*

sadni vrt < **sad-ьn-ъ-j-ь v(rъt)-ъ*

sadovnjak < **sad-ov-ьń-ak-ъ* ← **sad-ъ* ‘sadika, kar je posajeno’

sadnjak < **sad-ьń-ak-ъ*

sadonosnik < **sad-o-nos-ьn-ik-ъ* ← **sad-ъ* + **nos-i-ti* ‘nositi’ (← **nes-ti* ‘nesti’)

nasad < **na-sad-ъ* ← **na-sad-i-ti* ← **na-* ‘na’ + **sad-i-ti* ‘povzročati, da sedi’

gradec < **gord-ьc-ь* ← **gord-ъ*
gradčenjak < **gord-ьč-eń-ak-ъ*
gradcenjak, verjetno v zvezi z *gradčenjak*
ograd < **o(b)-gord-ъ* ← **o(b)-gord-i-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **gord-i-ti* ‘zagrajevati, delati ograjo’ ← **gord-ъ* ‘ograda’
ogradček < **o(b)-gord-ьč-ьk-ъ*
ograja < **o(b)-gord́-a* (< **o(b)-gord-j-a*)
gartelj < **(gartĺ)-ь* ← nem. *Gärtlein* ‘vrtiček’ v bav. nem. izgovoru (*ä* > *a*)
garteljc < **(gartĺ)-ьc-ь*
gorten < **(gorten)-ъ* ← nem. *Garten* ‘vrt’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
pungart < **(pungart)-ъ* ← bav. srvnem. *poumgart* za srvnem. *boumgarte* ‘drevesnica’ (> nem. *Baumgarten* ‘drevesnica, arboretum’)
pungrad < **(pun)-grad-ъ* ← bav. srvnem. *poum(gart)* ob naslonitvi na slov. *grad* (< **gord-ъ* ‘ograda’)
pongart < **(pongart)-ъ* ← bav. srvnem. *poumgart*
pongrad < **(pon)-grad-ъ* ← bav. srvnem. *(poum)gart* ob naslonitvi na slov. *grad* (< **gord-ъ* ‘ograda’)
grede < **gręd-ę* ‘za obdelovanje primeren kos zemljišča, leha’
kolišče < **kol-išč-e* < **kol-ъ* ‘kol’
travnik < **trav-ьn-ik-ъ* ← **trav-a* ‘trava’
sadni travnik < **sad-ьn-ъ-j-ь trav-ьn-ik-ъ* ← **sad-ъ* + **trav-a*
na trati < **na (trat)-i* ← **na* ‘na’+ **(trat)-a* ← srvnem. *trat* ‘pašnik’ (> bav. nem. *Trat* ‘praha, ledina’ za nem. *Tratte* ‘trata’)
vočnjak < **(vočnjak)-ъ* ← hrv. *voćnjak* ‘sadovnjak’
SkeDenj < **(skъdьń)-ь* ← stvnem. *scugin*, *scugina* ‘skedenj, gumno’ (> nem. *Scheune* ‘skedenj, kašča’) (S ≥ *š* v T390, T391; -Dn- ≥ -*gn*- v T390, T391)
cepičnjak < **cěp-iť-ьń-ak-ъ* < **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’
brajda < **(brajd)-a* ← ben. it. *braida*, furl. *braide* ‘majhno posestvo’
breg < **berg-ъ* ‘breg’
ledina < **lęd-in-a* ‘ledina, neobdelan svet’ < **lęd-o*
njiva ≤ **niv-a* ‘nižina, nizek svet’
džardin < **(ʒardin)-ъ* ← furl. *zardin*, it. *giardino* ‘vrt, nasad, park’
trnac < **(trnac)-ь* ← hrv. *trnac* ‘sadovnjak’ **(**← madž. *tornác* ‘preddurje, hodnik pred vežnimi vrati’)
zink, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

S črnimi znaki so kartirana splošna poimenovanja, npr. *vrt*, oz. tista, ki v gradivu niso pomensko opredeljena, medtem ko so poimenovanja s pomenom ‘zemljišče, na katerem je posajeno sadno drevje’ kartirana z znaki rdeče barve.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *ledina* v T026, *njiva* v T111, *breg* v T339, *trnac* v T349, *cepičnjak* v T402, *na trati* v T216 in *zink* v T412.

Kot enkratnici s *-sad-* sta kartirana leksema *sadnjak* v T039 in *nasad* v T102.
Kot enkratnice z *-grad-* sta kartirana leksema *gradcenjak* v T405 in *ograja* v T349.
Kot enkratnica z *vrt-* je kartiran leksem *vrtčič* v T144.
Kot BZ s *travnik* je kartiran leksem *sadni travnik* v T355.
Leksem *vrt* je v T192 in T206 zapisan v predložni zvezi *na vrtu*.
Kot tretji ali nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *sadni vrt* v T187 in T202, *sadovnjak* v T202, T208 in T317, *pungrad* v T050 in nerelevantna odgovora *ograd* ‘samo za svinje’ v T370 in *drevesnica* ‘moderni nasad’ v T378.
Kot nerelevantni odgovor so kartirani leksemi *vrt*, ki ima v točkah T120 in T127 pomen ‘ograjena njiva’, v T001 ‘ograjen prostor za prašiče’, v T098 pa ‘majhna njiva’, *grede* v T368, *drevesnica* v T378 in *kolišča* v T004 ‘ograjen prostor za spuščanje mlade živine, svinj, žrebetnic’.

4. Uporabljena dodatna literatura
Horvat 2010; Horvat 2012

5. Primerjaj
SLA: V165(b).01 *vrt – za zelenjavo in rože* (2/67), V162A.01 *skedenj* (2/61); OLA: 470, 471 *sadni vrt*; ALE: 338; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 3692; HJA: 1254; ÚMNyA: 20

6. Etnološka osvetlitev
Sadni vrt je travnat prostor v bližini domačije ali na bolj oddaljenem travniku – travniški sadovnjak. Sadni vrt je lahko dosežek poljubne ali skrbno načrtovane saditve sadnih dreves, v katerem so si lastniki zagotovili sadje za lastno rabo ali za prodajo po sezonskem vrstnem redu. Zaradi občutljivosti na mraz in zaradi spomladanske pozebe so na osnovi izkušenj in poznavanja krajevne klime sistematično sadili različne vrste sadnega drevja. Na zelenih delih dvorišč domačij so v osrednji Sloveniji, na Štajerskem in Dolenjskem sadili slive, češplje, ringloje, različne sorte češenj in hrušk, na travnikih proti njivam (*na zavrtih* – spodnja Savinjska dolina), kjer je bilo to zaradi terena mogoče, pa v vrstah različne vrste jablan. Na bolj oddaljenih travnatih zemljiščih so zlasti po prvi svetovni vojni pod vplivom osnovnošolskih izobraževanj sadili velike sadne vrtove, travniške sadovnjake, namenjene tako košnji trave kot pridelavi sadja za prehrano kot presno ali suho sadje (*krhlji*) ter predelavo v mošt in sadno vino. Ponekod so zlasti hruške sadili ob dovoznih poteh (Idrijsko, Cerkljansko, Slemena nad Velikimi Laščami) do domačije in s tem zaokrožili krajinsko slikovitost domačije. Izbrane vrste hrušk so sušili in prodajali na trgu ali iz zmečkanih svežih stiskali mošt, ki je čez nekaj dni fermentiral. Razširjeno je bilo tudi kuhanje žganja iz različnih vrst fermentiranega sadja.

7. Skica

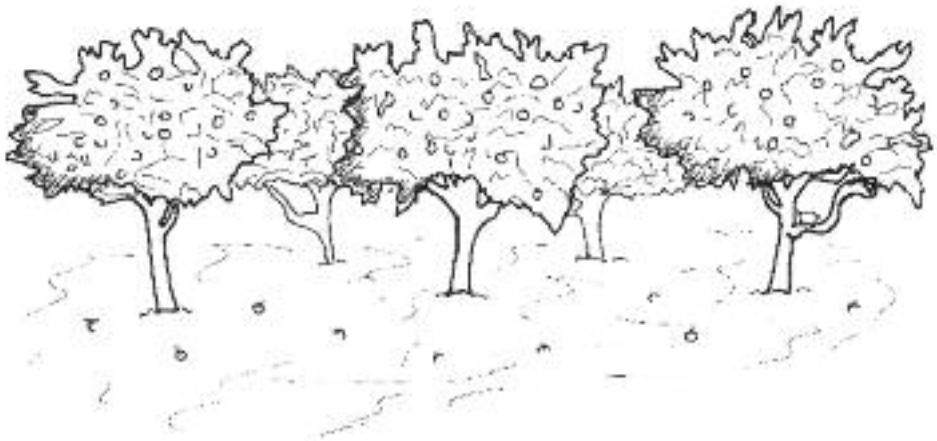

Komentar in karta: 2/67

SLA V165(b).01 ‘vrt za zelenjavo in rože’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Prvotno vprašanje V165 *vrt* iz Ramovševe vprašalnice je bilo v prenovljeni vprašalnici razdeljeno na dve podvprašanji, tj. na V165a) *vrt – sadni* in V165b) *vrt – za zelenjavo in rože*. V gradivu, zbranem pred letom 1961, je večinoma zapisan le en leksem brez pomenske razlage, zato je bilo to gradivo upoštevano pri obeh kartah, tj. pri 2/66 in 2/67.

Leksemom brez pomenske oznake je tako mogoče določiti pomen ‘manjše zemljišče navadno blizu hiše, na katerem raste trava, drevje, se goji vrtnina, okrasne rastline’, knj. *vŕt* (*r̂*, *ŕ*). Taki leksemi so *vrt* (z izpeljankami *vrtec*, *vrtiček* in *vrtčič*), ki je najpogostejši, *gartelj*, *garteljc* (v T213 ‘majhen vrt pri hiši’), *ograd* in *ogradček*, redki ali enkratni pa *brajda*, *greda*, *gorten*, *gradec* in *na trati*.

Tudi za pomen ‘manjše zemljišče, na katerem se goji vrtnina, okrasne rastline’, knj. *vŕt* (*r̂*, *ŕ*), je najpogostejši leksem *vrt* (v T098 ‘majhna njiva’, v T120 in T127 ‘ograjena njiva’) z redkejšimi izpeljankami *vrtiček*, *vrtec* in *vrtček* ter oblikoslovno različico *vrto*. Druga najpogostejša sta leksema *gartelj* (z izpeljanko *garteljc*) in *grede* z oblikoslovno različico *greda* (v T228, T255 in T256 ‘ograjen vrt’), ki sta v narečjih prisotna na zemljepisno strnjenih območjih. Svoje areale imajo še leksemi s korenom -*grad*-, tj. *ograd* (v T369 ‘njiva pri hiši’), *ogradček* in *ogradec* ter *zelnik*, medtem ko so ostali redkejši ali enkratni.

Ožji pomen ‘manjše zemljišče, na katerem se goji okrasne rastline’ imajo leksemi *gartelj* v T193 in T217, *garteljc* v T231, *vrt* v T193 in T332, *ogradček* v T396 ter *vrtiček* v T180 in T168.

2. Morfološka analiza

vrt < **v(ъrt)-ъ* ← rom. **ortu* < lat. *hortus* ‘vrt’

vrto < **v(ъrt)-o*

vrtec < **v(ъrt)-ьc-ь*

vrtček < **v(ъrt)-ьč-ьk-ъ*

vrtčič < **v(ъrt)-ьč-iť-ь*

vrtiček < * *v(ъrt)-iť-ьk-ъ*

zelenjavni vrt < **zel-eń-av-ьn-ъ-j-ь v(ъrt)-ъ* ← **zel-eń-av-a* (← **zel-en-ъ* ‘zelen’) + **v(ъrt)-ъ*

vrt za rože < **v(rъt)-ъ za (rož)-ę* ← **v(ъrt)-ъ* + **za* ‘za’ + **(rož)-a* (← stvnem. *rōsa*, srvnem. *rōse* ‘vrtnica’ (> nem. *Rose* ‘vrtnica’))

vrtlec < **v(ъrtъl)-ьc-ь* ← **v(ъrtъl)-ъ* ← rom. **ortulus* < lat. **hortulus* ‘vrtiček’ ← *hortus* ‘vrt’
gred- < **gręd-* ‘za obdelovanje primeren kos zemljišča, leha’
greda za rože < **gręd-a za (rož)-ę* ← **gręd-a* + **za* ‘za’ + **(rož)-a*
gredica < **gręd-ic-a*
gredica za rože < **gręd-ic-a za (rož)-ę*
gredica za solato < **gręd-ic-a za (solat)-ǫ* ← **gręd-ic-a* (← **gręd-a*) + **za* ‘za’ + **(solat)-a* (← rom. **salata* ‘solata’)
gartelj < **(gartĺ)-ь* ← nem. *Gärtlein* ‘vrtiček’ v bav. nem. izgovoru (*ä* > *a*)
garteljc < **(gartĺ)-ьc-ь*
gorten < **(gorten)-ъ* ← nem. *Garten* ‘vrt’ v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)
ograd < **o(b)-gord-ъ* ← **o(b)-gord-i-ti* ← **ob-* ‘ob, pri, okoli’ + **gord-i-ti* ‘zagrajevati, delati ograjo’
ograda < **o(b)-gord-a*
ogradec < **o(b)-gord-ьc-ь*
gradec < **gord-ьc-ь* ali **o(b)-gord-ьc-ь*
ogradček < **o(b)-gord-ьč-ьk-ъ* ← **o(b)-gord-ьc-ь*
ogradčnjak < **o(b)-gord-ьč-ьń-ak-ъ*
ogradčenik < **o(b)-gord-ьč-en-ik-ъ*
gradčenik < **gord-ьč-ьn-ik-ъ* ali **o(b)-gord-ьč-en-ik-ъ*
gradcenjak, verjetno v zvezi z *gradčenjak*
flančnik < **(flanč)-ьn-ik-ъ* ← **(flanc)-a* ← stvnem. *pflanza* ‘sadika’ (> nem. *Pflanze* ‘rastlina, sadika’)
flančišček < **(flanč)-išč-ьk-ъ* ← **(flanč)-išč-e*
kapus/kapuz < **(kapus)-ъ*/**(kapuz)-ъ* ← nem. *Kappus*, *Kappes* ‘zelje’
kapusje < **(kapus)-ьj-e*
kapuzišče < **(kapuz)-išč-e*
zelnik < **zel-ьn-ik-ъ* ← **zel-ь* ‘zelena rastlina’
zelenik < **zel-en-ik-ъ* ← **zel-en-ъ* ‘zelen’
slog < **sъ-log-ъ* ← **sъ-leťi* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **leťi* (< **leg-ti*) ‘leči’
kolišče < **kol-išč-e* < **kol-ъ* ‘kol’
njiva ≤ **niv-a* ‘nižina, nizek svet’
leha < **lěx-a* ‘gredica, pas obdelane zemlje’
brajda < **(brajd)-a* ← ben. it. *braida*, furl. *braide* ‘majhno posestvo’
verdura < **(verdur)-a* ← it. *verdura*, furl. *verdure* ‘zelenjava’
na trati < **na (trat)-i* ← **na* ‘na’ + **(trat)-a* (← srvnem. *trat* ‘pašnik’ (> bav. nem. *Trat* ‘praha, ledina’ za nem. *Tratte* ‘trata’))
bržada, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

S črnimi znaki so kartirana splošna poimenovanja, npr. *vrt*, oz. tista, ki v gradivu niso pomensko opredeljena, medtem ko so poimenovanja s pomenom ‘manjše zemljišče, na katerem se goji vrtnina, okrasne rastline’ kartirana z znaki zelene barve.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *verdura* v T101, *na trati* v T216, *bržada* v T180, *leha* v T169 in *njiva* v T137.
Kot enkratnica s *flanc-* je kartiran leksem *flančišček* v T261.
Kot enkratnici s *kapus-* sta kartirana leksema *kapusje* v T006 in *kapuzišče* v T155 in *kapus* v T045.
Kot enkratnice z *-grad-* so kartirani leksemi *ograda* v T055, *ogradčnjak* v T386, *gradčenik* v T404, *gradcenjak* v T405 in *ogradčenik* v T404.
Kot enkratnice z *vrt-* so kartirani leksemi *vrtčič* v T144 in T145, *vrtlec* v T359.
Kot enkratnica z *zel-* je kartiran leksem *zelenik* v T284.
Kot enkratna besedna zveza z *vrt* z desnim prilastkom je kartiran leksem *vrt za rože* v T198, kot enkratna besedna zveza z *vrt* z levim prilastkom je kartiran leksem *zelenjavni vrt* v T198.
Kot enkratna besedna zveza z *gred-* sta kartirana leksema *greda za rože* v T332 in *gredica za solato* v T417.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *gartelj* v T198 in T206, *garteljc* v T148, T198 in T231, *greda* v T315, *grede* v T396, *kapuzišče* v T067, *ograd* v T381, *vrtec* v T155, *slog* v T332, besedne zveze *gredica za rože* v T417, *zelenjavni vrt* v T198, *vrt za rože* v T198 in nerelevantni odgovor *ograd* ‘samo za svinje’ v T370.
Kot nerelevantna sta kartirana odgovora *šara* v T213 ‘1. prostor za vso zelenjavo na njivi, 2. vsa zelenjava: fižol, korenje, paradižnik’ in *gartlje* v T158.

4. Uporabljena dodatna literatura

Furlan 2013; Horvat 2010; Horvat 2012

5. Primerjaj

SLA: V165(a).01 *sadni vrt* (2/66); OLA: L470, F471; ALE: 338; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 3692; HJA: 1263; ÚMNyA: 20.

6. Etnološka osvetlitev

Vrt je manjši ali večji kos zemljišča v bližini doma, največkrat ograjen, namenjen gojenju zelenjave, vzreji sadik, gojenju dišavnic, zdravilnih zelišč in okrasnih rož predvsem za lastne potrebe, ki ga je večinoma mogoče obdelati ročno, z lopato, motiko, grabljami, sadilnim klinom, grebljico in drugim vrtnim orodjem. V večini kmečkih gospodarstev ga oskrbujejo predvsem gospodinje, v urbanih okoljih in

med neagrarnimi poklici, kjer se je zaradi želje po rekreaciji in izrabi prostega časa klasična delitev dela med moškim in žensko podrla, pa vrtove oskrbujejo tudi moški. Lega vrta za zelenjavo ali rože je na kmečki domačiji ponavadi blizu hiše, nekatere gospodinje pa negujejo podobne vzorce zasaditve zelenjave in cvetja tudi na oddaljenih njivah (Horjulska dolina). Na razmeroma majhnih mestnih zemljiščih ima vrt mesto ponavadi povsem ob hiši in zavzema večji del nepozidanega dela pripadajočega zemljišča. Za vrt lastniki izbirajo predvsem prisojne lege, kar pa v urbaniziranem okolju ni vedno mogoče. V teh pogojih je velikost vrta odvisna od velikosti hiši pripadajočega zemljišča; mnogo razsežnejši so vrtovi na podeželju v sestavu kmečkih domov, kjer velikost določajo potrebe gospodinjstva po zelenjavi, najzgodnejših gomoljnicah, stročnicah, dišavnicah in drugih hitro rastočih rastlinskih vrstah. V urbaniziranih krajih je razširjeno vrtičkarstvo na mestnih, občinskih ali zasebnih zemljiščih, ki jih lastniki oddajajo v najem zainteresiranim posameznikom, ki na takšnem najetem vrtu pridelajo večino zelenjave in cvetja za lastno gospodinjstvo. Ponekod se vrtičkarji združujejo v interesna združenja (npr. Kuntakinte v Velenju). Ponekod na Štajerskem in Koroškem poznajo zlasti ob kmečkih hišah poleg velikih vrtov tudi manjše, ki merijo od 2 × 3 do 3 × 3 metre; ograjeni so z nizko iz vej (Muzej na prostem Pleterje) ali žice pleteno ograjo. Zasajeni so z okrasnimi rožami ali izbranimi zelišči in dišavnicami, ki jim prija zavetna lega. Zasaditev velikih zelenjavnih vrtov se na Slovenskem razlikuje od pokrajine do pokrajine, saj imajo na rast rastlin močan vpliv klima, prisojna oziroma osojna lega doma in nadmorska višina. Različen je tudi sistem razporeditev vrtnih poti in grednih površin in način zalivanja v primeru suše. Ponekod imajo na vrtovih vodne zbiralnike (cisterne) s strešno kapnico, večina lastnikov zaliva rastline z vodo iz vodovoda, ponekod se je še obdržalo tovorjenje vode v sodih iz bližnjih potokov, rek in vodnih izvirov (Bela krajina). V bližini slovenskih mest se prebivalstvo že desetletja ukvarja s pridelovanjem zelenjave in cvetja za lastno prodajo na mestni tržnici ali neposredno na domu. V Krakovem in Trnovem v Ljubljani so se razvile izvirne oblike velikih vrtov, pogosto z dvignjenimi gredami, kjer je vsaka zasajena z eno vrsto zelenjave oziroma cvetja. Tipologijo razdelitve in izrabe parcel določa osnovna oblika zemljišča; prevladuje nizanje podolgovatih gredic, na katerih vrtičkarji sadijo zelenjavo, stročnice, čebulnice, gomoljnice in rože, na prodnatih tleh pogosto postavijo vodnjake (v zemljo zabita cev) ali prestrezajo deževnico. Ob hišnih zelenjavnih vrtovih so znani tudi sadni vrtovi z nekaj jablanami, češnjami, hruškami, slivami idr. sadnim drevjem. Posebna oblika prodaje vrtnin z domačega vrta, povezana z nabiralništvom, se je razvila v Slovenski Istri, ker Šavrinke že leta zelenjavo, dišavnice, zelišča in cvetje prodajajo v Trstu. Posebna oblika vrtov je nasad zdravilnih rastlin ali lekarniški vrtov, ročno obdelan kos zemlje za gojenje zdravilnih rastlin. Takšni vrtovi so bili okoli gradov in samostanov (Kostanjevica na Krki, Stična, grad Lisičje, Olimje). Po letu 1990 se je močno povečalo zanimanje za grajsko in samostansko kulturo in zaradi turistične

ponudbe so na območju obnovljenih kulturnih spomenikov oživili nekdanje zeliščne vrtove (Ptujski grad, Olimje, samostan Žiče), ki poleg pridobivanja zelišč postajajo tudi učilnice v naravi.

Prim.: SEL 2004; Vodušek 1976

7. Skica

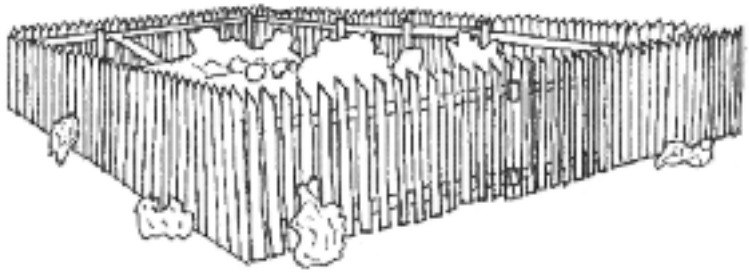

Komentar in karta: 2/68

SLA V166.01 ‘greda’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘oddeljena ploskev obdelane zemlje na vrtu’, knj. *grêda* (*é*), je tudi v narečjih najpogostejši leksem *greda*, redko tudi *gred*, *gredica* in *gredno*. Drugi najpogostejši leksem je *leha*, ki je zemljepisno zamejen na zahodnejše govore – iz istega korena sta tvorjeni še *lehica* in *lešica*. Na večjem sklenjenem območju se pojavlja tudi leksem *petelj* z izpeljankama *peteljc* in *petljič*, na manjšem območju pa leksemi *štrop*/*strop* in *njiva* ter tvorjenke s korenoma *plant-* in *kvadr-*. Ostali leksemi so redki ali enkratni.

Zapisani leksemi imajo v nekaterih govorih dodatne pomenske ali stilistične oznake: *greda* v T001 ‘zelenjavni vrt’, v T255 ‘ograjeno’, v T239 ‘ograjen vrt’, v T038 ‘neograjen vrt’, *leha* v T193 ‘ozka njivica’, v T208 ‘njiva’, *kraj* v T212 ‘na njivi’, *razklad* v T002 ‘na njivi’, *pleh* v T089 ‘majhna njiva’, *sreda* v T196 ‘del njive’ in *konec* v T062 ‘brazda’. Leksem *greda* ima v T211 in T297 stilistično oznako redko, v T236 oznako novejše, enako kot leksem *petelj* v T029.

2. Morfološka analiza

greda < **gręd-a* ‘za obdelovanje primeren kos zemljišča, leha’
gred < **gręd-ь*
gredica < **gręd-ic-a*
gredno < **gręd-ьn-o*
leha < **lěx-a* ‘gredica, pas obdelane zemlje’
leh < *lěx-ь*
lešica < **lěš-ic-a*
lehica < **lěx-ic-a*
pleh < **plex-ь* ← **plex-a-ti* ‘tolči, udarjati’ in ‘pljuskati, liti, brizgati’ (prim. zvezo *na pleh orati* ‘orati tako, da padajo brazde na isto stran’ (ESSJ III: 53))
plehič < **plex-iť-ь*
njiva ≤ **niv-a* ‘nižina, nizek svet’
njivica ≤ **niv-ic-a*
vrt < **v(ьrt)-ь* ← rom. **ortu* < lat. *hortus* ‘vrt’
vrtiček < **v(ьrt)-iť-ьk-ь*
sreda < **serd-a* ‘sredina’
sredica < **serd-ic-a*

kraj < **kraj-ъ* ‘skrajni rob, začetek, konec’
krajček < **kraj-ъč-ъk-ъ*
pet < **(pet)-ъ* ← nem. *Beet* ‘greda, gredica’ v bav. nem. izgovoru (*b-* > *p-*)
mispet, nejasno, verjetno v zvezi s **(pet)-ъ*
petelj < **(petĺ)-ъ* ← nem. *Bettel* ‘malenkost, drobnarija’ v bav. nem. izgovoru (*b-* > *p-*)
petljič < * *(petĺ)-iť-ъ*
peteljc < **(petĺ)-ъc-ъ*
kvader < **(kvadr)-ъ* ← nem. *Quader* ‘kvader’
kvadrela < **(kvadrel)-a* ← ben. it. *quadrel* ‘kvadratek’, furl. *cuadrel* ‘kvadrat, ploščica’
škvadra < **(škvadr)-a* ← it. *squadra* ‘pravokotnik’
štrop/**strop** < **(štrop/strop)-ъ* ← furl. *strop* ‘(cvetlična) greda’
planta < **(plant)-a* ← furl. *plante* ‘rastlina, vrsta, nasad’
plantišče < **(plant)-išč-e*
plantica < **(plant)-ic-a*
plantar < **(plat)-aŕ-ъ*
paštenj, nejasno, verjetno v zvezi z ben. it. *pasteno* ‘obdelano polje’
razklad < **orz-klad-ъ* ← **orz-klad-a-ti* ← **orz-klas-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **klas-ti* (< **klad-ti*) ‘polagati’
rozar < **orz-ǫ́r-ъ* (< **orz-or-j-ъ*) ← **orz-or-a-ti* ‘razorati’ ← **orz-* ‘raz-’ + **or-a-ti* ‘orati’
konec < **kon-ъc-ъ* ← **kon-ъ* ‘konec, začetek’
zelnik < **zel-ъn-ik-ъ* ← **zel-ъ* ‘zelena rastlina’
garteljc < **(gartĺ)-ъc-ъ* ← **(gartĺ)-ъ* ← nem. *Gärtlein* ‘vrtiček’ v bav. nem. izgovoru (*ä* > *a*)
parcela < **(parcel)-a* ← nem. *Parzelle* ‘majhen kos zemlje’
kapuzišče < **(kapuz)-išč-e* ← **(kapuz)-ъ* ← nem. *Kappus*, *Kappes* ‘zelje’
postačka, nejasno, najverjetneje v zvezi s **po-sta-ti* ← **po-* ‘po’ + **sto-j-a-ti* ‘stati’ (ESSJ III: 92)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *razklad* v T002, *konec* v T062, *lantana* v T101, *rozar* v T188, *zelnik* v T201, *garteljc* v T201, *postačka* v T392 in *parcela* v T410.
Kot enkratnici s *-kvadr-* sta kartirana leksema *kvadrela* v T102 in *škvadra* v T103.
Kot enkratnice s *pet-* so kartirani leksemi *pet* v T010, *petljič* v T004 in *mispet* v T018.
Kot enkratnici s *plant-* sta kartirana leksema *plantar* v T061 in *plantica* v T161.
Kot enkratnica z *gred-* je kartiran leksem *gredno* v T394.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *greda* v T129 in v T214, *gredica* v T191 in v T213, *kapuzišče* v T155, *kraj* v T212, *leha* v T131, *lehica* v T140, *njivica* v T148, *sreda* v T200 in nerelevanten odgovor *topla greda* v T201.
Kot nerelevantni odgovori so kartirani leksemi *konserva* ‘topla greda’ v T137, *lantana* ‘drog, gred’ v T101 in *greda* ‘pri strehi’ v T142, T147 in T222.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V165(a).01 *sadni vrt* (2/66), V165(b).01*vrt za zelenjavo in rože* (2/67); OLA: /; ALE: 338; SDLA-SI II: 495 ‘leha’; ALI: /; ASLEF: 3695; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Greda je največkrat pravokotno, elipsasto ali okroglo oblikovano in ročno obdelano zemljišče, namenjeno predvsem sajenju in saditvi kulturnih rastlin zelenjave, stročnic, gomoljnic, korenovk, zelišč, dišavnic in okrasnega cvetja za potrebe lastnega gospodinjstva ali za prodajo. Velikost gred je odvisna od velikosti vrta, namena pridelave vrtnin, načrta saditve, osvetlitve in osončenja, delovnega orodja, ročnih spretnosti delovne sile, načinov zalivanja, likovnih spodbud in drugih dejavnikov. Velikost in načini zasajevanja gred so v bistvu del hišne tradicije, saj urejevalke in urejevalci vrtov uporabljajo večinoma isti vzorec velikosti in oblike gred več let zapored, večinoma se ta (hišna) tradicija prenaša na potomce. Za vsakoletno spomladansko določanje velikosti grede je najpomembnejša delovna sposobnost glavnega obdelovalca. Pomembna je zlasti širina, da obdelovalec, ko stoji na potki med dvema gredama z roko seže vsaj nekaj čez polovico širine grede, kar je pomembno tako za ročno saditev kot za ročno odstranjevanje plevela. Med gredami so ponavadi za širino stopala speljane potke, ki jih urejevalec pred načrtovanim delom na gredi obloži s približno enako širokimi deskami različnih dolžin, da se v primeru sveže obdelane ali razmočene grede zemlja preveč ne ugreza in po nepotrebnem tepta, strdi. Urejevalci grede in potke navadno redno čistijo saj bi sicer plevel udušil pridelek. Plevel ponavadi stresajo na kompost na vrtu ali ob njem, večje in že *osemljene* plevele pa zavržejo. Pomembno načelo pri obdelavi grede je vsakoletno načrtno kolobarjenje vrtnin, saj si lastnik oziroma uporabnik s tem zagotovi večji pridelek.

Prim.: Vodušek 1976

7. Skica

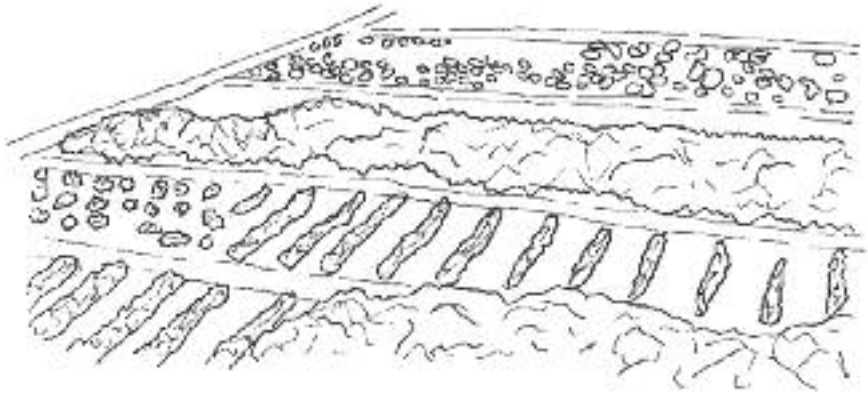

Komentar in karta: 2/69

SLA V168A.01 ‘studenec’

Vera Smole, Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘manjši izvir vode’, knj. *studênec* (*ó*), je najpogostejše poimenovanje *studenec* in njegova različica *zdenec* – obe večkrat skupaj z morda starejšimi dvojnicami (največkrat s korenom *-vir-*), redkejša tvorjenka, a s svojim arealom, je *studenek*, še redkejši sta *studenčič* in *studenek*. V T382 je navedena besedna zveza *izvirni zdenec*. Po pogostosti sledijo v manjših arealih razpršena poimenovanja z *izvir-*, in sicer je najpogostejše *izvirek*, nato *izvir*, *izviralo*, *izvirnica*, *izvirovščina*, *izviralka* in *izvirnik*, ter večinoma v dva areala razporejena poimenovanja s korenom *vre-*; najpogostejše je *vrelec*, sledi mu *vretina* in redkejša *vrelček*, *vrelčina* in *zavretina*. Druga poimenovanja so še *potok*, *mlaka*, *beč* in *curek* ter prevzeta *graben*, *jarek* in *štepuh*. V T031 je ob leksemu *studenec* v oklepaju zapisan še leksem *graben*.

2. Morfološka analiza

studen < **stud-e-n-ъ* ‘mrzel’, kar je sorodno s **stud-ъ* ‘mraz, hlad’, **stud-i-ti* ‘delati mrzlo, hladno’

studenec < **stud-e-n-ьc-ь*

studenek < **stud-e-n-ъk-ъ*

studenčič < **stud-e-n-ьč-ić-ь*

studenček < **stud-e-n-ьč-ьk-ъ*

naravni studenec < **narav-ьn-ъ-j-ь stud-e-n-ьc-ь* ← **narav-a* ‘narava’ + **stud-e-n-ьc-ь*

zdenec < **stъ/ud-e-n-ьc-ь*

izvirni zdenec < **jьz-vir-ьn-ъ-j-ь stъ/ud-e-n-ьc-ь* ← **jьz-vir-ъ* + **stъ/ud-e-n-ьc-ь*

izvir < **jьz-vir-ъ* ← **jьz-vir-a-ti* ← **jьz-vьr-ě-ti* ← **jьz-* ‘iz’ + **vьr-ě-ti* ‘vreti’ (sorodno je **vir-ъ* ‘mesto, kjer je voda nemirna, kjer vre; vrtinec, izvir, tolmun’)

naravni izvir < **narav-ьn-ъ-j-ь jьz-vir-ъ* ← **narav-a* + **jьz-vir-ъ*

izvirek < **jьz-vir-ъk-ъ*

izvirnica < **jьz-vir-ьn-ic-a*

izvirnik < **jьz-vir-ьn-ik-ъ*

izvirščina < **jьz-vir-ьšč-in-a*

izvirovščina < **jьz-vir-ov-ьšč-in-a*

izviralo < **jьz-vir-a-dl-o*

izviralka < **jьz-vir-a-l-ъk-a*

vrelec < **vьr-ě-l-ьc-ь* ← **vьr-ě-l-ъ* ← **vьr-ě-ti* ‘vreti’
vrelček < **vьr-ě-l-ьč-ьk-ъ*
vrelčina < **vьr-ě-l-ьč-in-a*
vretina < **vьr-ě-t-in-a* ← **vьr-ě-t-ъ* ← **vьr-ě-ti* ‘vreti’
zavretina < **za-vьr-ě-t-in-a* ← **za-* ‘za’ + **vьr-ě-t-ъ*
vreteščina < **vьr-ě-t-ьšč-in-a* ← **vьr-ě-t-ьsk-ъ* ← **vьr-ě-t-ъ*
potok < **po-tok-ъ* ← **po-teťi* ← **po-* ‘po’ + **teťi* (< **tek-ti*) ‘teči’
potoček < **po-toč-ьk-ъ*
grabica < **(grab)-ic-a* ← **(grab)-a* ← srvnem. *grabe* ‘jarek’ (> nem. *Graben* ‘jarek’)
graben < **(grabn)-ъ* ← nem. *Graben* ‘jarek’
štirna < **(čьstern)-a* < rom. **čisterna* < lat. *cisterna* ‘podzemni prostor, v katerega se steka kapnica’ (ESSJ IV: 110–111)
četrna < **(čьstern)-a*
šterN < **(čьstern)-ъ* (N ≥ *m* v T096)
kvelna < **(kveln)-a* ← nem. *Quelle* ‘izvir, studenec, vrelec, izvor’, *-n-* je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)
kvele < **(kvele)-∅* ← nem. *Quelle* ‘izvir, studenec, vrelec, izvor’
štepuh < **(štepux)-ъ* ← srvnem. *stübich*, *stubich*, avstr. bav. *Stübich* ‘vrsta brente’ v bav. nem. izgovoru (*-b-* > *-p-*)
mlaka < **molk-a* ‘luža, kotanja z blatno vodo’
peč [pəč] < **(pъč)-ь* ← rom. **puču* < **putju* < lat. *puteus* ‘vodnjak’ (> furl. *poç*, it. *pozzo*)
beč [bəč] < **(bъč)-ь* ← rom. **buča* < **butja* < lj. lat. *buttia*, lat. *buttis* ‘sod’ (> furl. *bote*, it. *botte*)
jarek < **(jarъk)-ъ*, iz nekega turškega jezika, vendar pa neposredna predloga ni znana
curek < **cur-ъk-ъ* ← slov. *curljati* ‘počasi teči (o tekočini)’
žila < **žil-a* ‘žila, kita, tetiva’
izvirčina žila < **jьz-vir-ь/ъč-in-a-j-a žil-a* ‘žila, kita, tetiva’
pumpa < **(pump)-a* ← nem. *Pumpe* ‘črpalka’
tumfič < **(tumf)-iť-ь* ← kor. nem. *Tumpf* ‘globina v tekoči vodi’, srvnem. *tumpf* ‘luža, mlaka’ (prim. manjšalnico nem. *Tümpel* ‘mlaka’)
špina < **(špin)-a* ← it. *spina* ‘pipa pri sodu, cevka, vodna pipa’
obrh < **ǫ-bъrx-ъ* (prim. slov. *obrh* ‘tip kraškega izvira, fons’) (ESSJ II: 237)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *tumfič* v T002, *žila* v T386, *obrh* v T411 in *špina* v T413.
Kot enkratnica s *studen-* je kartiran leksem *studen* v T075.
Kot enkratnici z *izvir-* sta kartirana leksema *izvirščina* v T381 in *izvirčina žila* v T362.

Kot enkratnici s *kvel-* sta kartirana leksema *kvele* v T414 in *kvelna* v T052.
Kot enkratnica z *vret-* je kartiran leksem *vreteščina* v T370.
Kot enkratna besedna zveza s *studenec* je kartiran leksem *naravni studenec* v T229.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *potok* v T097 in v T386, *štern* v T097, *graben* v T300, *izvirek* v T370, *grabica* v T386, *jarek* v T386, *zdenec* v T386 in besedna zveza *naravni izvir* v T372.
Kot opis je v T060 kartirana zveza *eto*, *ki na uhaja voda*.
Kot nerelevanten je kartiran besednovrstno neustrezni odgovor *izvirati* v T059.

4. Uporabljena dodatna literatura
Hazler 2000

5. Primerjaj
SLA: V168B.01 *vodnjak* (2/70); OLA: 1027; ALE: 281; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 4560; HJA: 1393; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Studenec je naravni izvir pitne vode. Studenci so bili ponavadi temeljna oskrba posamezne hiše ali vaške skupnosti s kakovostno pitno vodo. Ponekod so bili studenci oddaljeni (Slovenska Istra) in je bilo zato zbiranje vode težaško, večinoma žensko opravilo. Studenec, je tudi vodna naprava, kjer je živa talna voda zajeta v jaškasti ali kotlasti napravi – vodnjaku. Takšni *studenci* so razširjeni zlasti v ravninskem delu Ravenskega in Dolinskega v Prekmurju, vodo pa dvigujejo z vedrom in drogom s klinom *na ključ*. Tam in na Goričkem se je razvila posebna dopolnilna domača obrt *studenčarstvo*, kar pomeni iskanje vodnih virov z razvejano enoletno leskovo šibo, *bajanico*, *bajalico*, in kopanje vodnjaka ter izdelava in nameščanje naprav za črpanje vode. Kot samostojni obrtniki so *studenčarji* znani od druge polovice 19. stoletja in so bili po prvi svetovni vojni registrirani kot *studenčarski mojstri*, ki se ukvarjajo tudi s kmetovanjem kot dodatno dejavnostjo.

Prim.: Bogataj 1989; SEL 2004

7. Skica

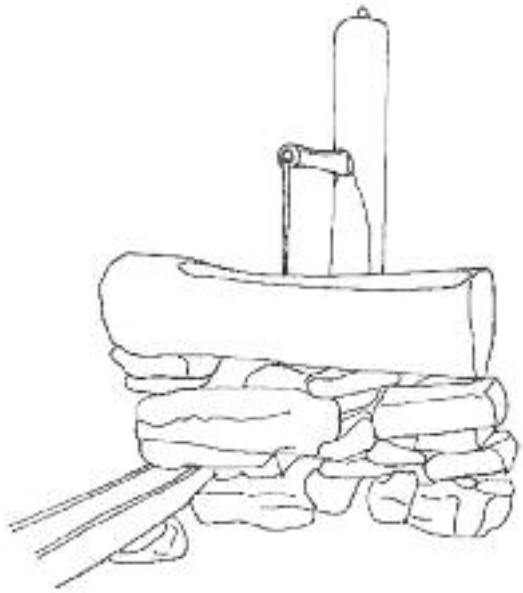

Komentar in karta: 2/70

SLA V168B.01 ‘vodnjak’

Vera Smole, Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘zaprt prostor ali posoda, navadno v zemlji, za zbiranje, shranjevanje večjih količin pitne vode’, knj. *vodnják* (*á*), je presenetljivo najpogostejše poimenovanje *studenec* ter redkejša njegova različica *zdenec* ter tvorjenka *studenek*; *vodnjak* se pojavlja razpršeno in samo kot dvojnica različnim drugim poimenovanjem, kar govori za novejši prevzem iz knjižnega jezika. Drugo najpogostejše poimenovanje je prevzeto *štirna* z manj pogosto moško obliko *štern*; sledi jim prav tako prevzeto poimenovanje *štepih* z vrsto glasovnih različic, npr. *štampih*, *štempuh*, *štambuh*. Kar nekaj poimenovanj se pojavlja le po dvakrat, to so *plunkovec*, *izviralo*, *korito*, *mlaka* in prevzeto *fontana*, še več je enkratnic.

2. Morfološka analiza

studenec < **stud-e-n-ьc-ь* ← **stud-e-n-ъ* ‘mrzel’, kar je sorodno s **stud-ъ* ‘mraz, hlad’, **stud-i-ti* ‘delati mrzlo, hladno’

studenek < **stud-e-n-ъk-ъ*

studenčič < **stud-e-n-ьč-ić-ь*

studenček < **stud-e-n-ьč-ьk-ъ*

izkopan studenec < **jьz-kop-a-n-ъ stud-e-n-ьc-ь* ← **jьz-kop-a-ti* ‘kopati’ + **stud-e-n-ьc-ь*

studenec na kolo < **stud-e-n-ьc-ь na kol-o* ← **stud-e-n-ьc-ь* + **na* ‘na’ + **kol-o* ‘kolo’

na pumpo studenec < **na (pump)-ǫ stud-e-n-ьc-ь* ← **na* ‘na’ + **(pump)-a* (← nem. *Pumpe* ‘črpalka’) + **stud-e-n-ьc-ь*

zdenec < **stъ/ud-e-n-ьc-ь* ← **stu/ъd-e-n-ъ* (prim. **stъd-e-n-ьc-ь* > hrv. *zdȅnac*)

štErna < **(čьstern)-a* ← rom. **čisterna* < lat. *cisterna* ‘podzemni prostor, v katerega se steka kapnica’ (E ≥ *i* v govorih z izenačitvijo *e* z *i* pred *r*)

cisterna < **(cistern)-a* ← nem. *Zisterne* ‘cisterna’ ← lat. *cisterna* ‘podzemni prostor za shranjevanje vode’

lešterna, nejasno, morda v zvezi s *šterna*

lucterna, nejasno, morda v zvezi s *šterna*

štera, nejasno, morda v zvezi s *šterna*

štErN < **(čьstern)-ъ* (N ≥ *ń* v T066; N ≥ *m* v T076, T089, T090, T094, T096, T163, T343) (ESSJ IV: 110–111)

štepIh < **(štepix)-ъ* ← srvnem. *stübich*, *stubich*, avstr. bav. *Stübich* ‘vrsta brente’ v bav. nem. izgovoru (*-b-* > *-p-*) (I ≥ *u* v T039, T041, T049, T050, T051 T052, T053, T331, T333, T337, T340, T415; I ≥ *o* v T055)

vodnjak < **vod-ьń-ak-ъ* ← **vod-a* ‘voda’
peč [pəč] < **(pъč)-ь* ← rom. **puču* < **putju* < lat. *puteus* ‘vodnjak’ (> furl. *poç*, it. *pozzo*) (zaradi mnogih narečnih glasovnih sprememb kratkega vokalizma je izhodiščno podobo korenskega samoglasnika za posamezne točke nemogoče določiti)
poč < **(poč)-ь* ← furl. *poç* ‘vodnjak’ < rom. **puču* < **putju* < lat. *puteus* ‘vodnjak’ (> it. *pozzo*)
beč [bəč] < **(bъč)-ь* ← rom. **buča* < **butja* < lj. lat. *buttia*, lat. *buttis* ‘sod’ (> furl. *bote*, it. *botte*)
izvirek < **jьz-vir-ъk-ъ* ← **jьz-vir-ъ* ← **jьz-vir-a-ti* ← **jьz-vьr-ě-ti* ← **jьz-* ‘iz’ + **vьr-ě-ti* ‘vreti’
izviralo < **jьz-vir-a-dl-o*
plunkovec, nejasno, morda **plun-ъk-ov-ьc-ь*, povezano z glagolom *plunkati*, ki je izpeljanka iz **plu-ti* ‘plavati’ z vrinjenim imitativnim *-n-* kot v *plundra* (geslo *plunkati* v Snoj 2003: 457) ali morda **plunk-a-v-ьc-ь* izpeljano iz onomatopejskega glagola **plunk-a-ti* (kot *plûnka* ‘harfa, citre’ (ESSJ IV: 62) ali morda **plunk-a-v-ьc-ь* v povezavi s *pljuniti*, *plunkati*
korito < **koryt-o* ‘izdolben, izrezan kos lesa’
mlaka < **molk-a* ‘luža, kotanja z blatno vodo’
bolt [boṷt] < **bьlt-ъ* (prim. slov. *bolt* ‘prepad, vodna jama’) ← **bьlt-a-ti*, onomatopejskega izvora (ESSJ I: 33)
fontana < **(fontan)-a* ← it. *fontana*, furl. *fontane* ‘vodnjak z vodometom’
pasena < **(pasen)-a* ← nem. *Bassin* v bav. nem. izgovoru (*b-* > *p-*)
pumpa < **(pump)-a* ← nem. *Pumpe* ‘črpalka’
štor < **(štor)-ъ* ← bav. srvnem. **stor* za srvnem. *storre* ‘drevesni štor’ (> nem. *Storren* ‘drevesni štor’)
brunen < **(brunen)-ъ* ← nem. *Brunnen* ‘vodnjak’
rezervar < **(rezervář)-ь* ← nem. *Reservoir* ‘rezervoar, zbiralnik za tekočino’
depožit < **(depožit)-ъ* ← it. *deposito*, furl. *deposit* ‘odlagališče, shramba’
jama < **jam-a* ‘jama’
luža < **luž-a* ‘luža’
strešnica < **strěš-ьn-ic-a* ← **strěx-a* ‘streha’
kapnica < **kap-ьn-ic-a* ← **kap-ъ* ‘del stehe, iz katerega kaplja’
mužavina < **muž-av-in-a* ← **muž-a* ‘močvirje, blato, luža’
bunar < **(bunar)-ъ* ← tur. *bunar* ‘izvir, studenec’
zbel, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *pasena* v T018, *pumpa* v T022, *depožit* v T075, *jama* v T082, *luža* v T253, *strešnica* v T261, *zbel* v T285, *kapnica* v T307, *štor* v T347, *mužavina* v T376, *bunar* v T412 in *brunen* v T415.

Leksem *cisterna* v T378 je kartiran na enak način kot druge manj pogoste oblike, prevzete prek romanskega posredovanja.
Kot enkratnici s *studen-* sta kartirana leksema *studenček* v T160 in *studenčič* v T125.
Kot enkratnica z *izvir-* je kartiran leksem *izvirek* v T116.
Kot enkratni besedni zvezi s *studenec* sta kartirana odgovora *izkopan studenec* v T229 in *na pumpo studenec* v T372.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *šterna* v T097, T166 in T194, *studenec* v T312, *bolt* v T158, *vodnjak* v T208 in T347, *rezervar* v T304 in zveza *studenec na kolo* v T372.

4. Uporabljena dodatna literatura
Hazler 2000

5. Primerjaj
SLA: V168A.01 *studenec* (2/69); OLA: L1027; ALE: 281; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: 4561, 4562; HJA: 168B; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Vodnjak je v zemljo vgrajena posoda za shranjevaje pitne vode oz. naprava, v katero se steka voda kot kapnica s streh skozi čistilne filtre ali podtalna voda, ki pronica iz neprepustnih zemeljskih plasti do izkopanega jaškastega (cevnega) ali kotlastega zbiralnika. Raznovrstni vodnjaki se razlikujejo po lokaciji, lastništvu in namembnosti, po času nastanka, velikosti in obliki, po načinu gradnje in gradivih, po tehniki dvigovanja vode, zemljepisni razširjenosti posameznih tipov in po izrazju. Vodnjaki so lahko v zasebni lasti, v lasti ustanov in podjetij, vaških, trških in mestnih skupnosti. Po načinu pridobivanja (dvigovanja) vode in s tem povezanih tehničnih zasnov vodnjakov nad površino jih je mogoče razvrstiti v vodnjake talnega horizonta, vodnjake miznega horizonta in vmesne vodnjake (med talnim in miznim horizontom). Lega vodnjakov je odvisna od vodnega vira. Vodnjak s talno vodo je praviloma grajen tam, kjer je *vodnjakar*, *studenčar*, z *bajalico* (enoletno dvokrako leskovo vejo) našel najmočnejši vodni tok. Vodnjaki s talno vodo imajo praviloma okrogle jaške, obzidane s kamnom (osrednja Slovenija), opeko (Prekmurje: Ravensko, Dolinsko) ali so iz betonskih cevi. Številni vodnjaki so v bližini izvira (studenca).
Arhitektonsko so različno oblikovani. Vodnjaki, ki se napajajo s kapnico, so praviloma zgrajeni v bližini stavb, najpogosteje ob stanovanjskih hišah, da je manj možnosti za onesnaženje vode – poznani so hišni, grajski, samostanski, vaški, trški, mestni in poljski vodnjaki.

Prim.: Hazler 2000a; Hazler 2000b

7. Skica

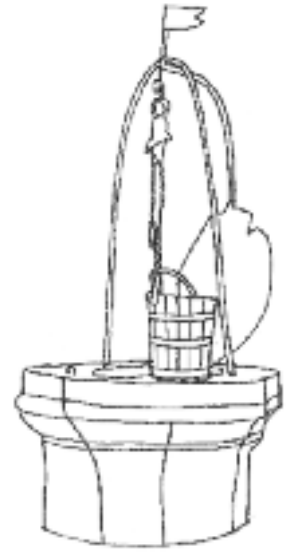

Komentar in karta: 2/71

SLA V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’

Vera Smole, Mojca Horvat

1. Gradivo

V gradivu in na karti je najbolj zanesljivo prikazan (ne)obstoj leksema *korito*, knj. *koríto* (*í*), manj pa njegovi (različni) pomeni. Prvotno vprašanje V169 *korito* je bilo kasneje razdeljeno na podvprašanji V169a) *korito za vodo* in V169b) *korito za prašiče*, iz celotne formulacije vprašanja pa ni jasno, ali se pričakujejo trije odgovori ali le dva – zato je pomensko nejasno tudi gradivo. Ker se vprašanje nahaja v poglavju III. Hiša, je lahko večina zapisovalcev in informatorjev sklepala, da se išče pomen, ki ga SSKJ z dvema enakovrednima sopomenoma opredeljuje kot 1. ‘podolgovata, navadno lesena posoda za krmljenje, napajanje živine’ in 2. ‘večja podolgovata, navadno zidana posoda na prostem za vodo’. Po dodanih podvprašanjih se v gradivu, kjer obstajata dva zapisa (ali več), pojavljajo besednozvezna poimenovanja tipa a) *korito za vodo*, *vodeno korito* oz. b) *svinjsko korito*, *prasečje korito* itd., iz starejšega zapisa pa samo *korito* (npr. v T050 in T071). Zato smo v primerih s samo ločenima zapisoma tipa a) *korito za vodo*, b) *korito za svinje* kartirali obe besednozvezni poimenovanji. Da sta različni poimenovanji z vprašanjema nekoliko izsiljeni, se vidi iz zapisa za T409, kjer sta dodatka a) *za vodo* in b) *za svinje* navedena v oklepaju, zato je v obeh podpomenih kartiran samo leksem *kopanja*, na karti pa nanju opozarja zvezdica desno od številke kraja.

Leksem *korito* je razširjen na vsem slovenskem govornem območju, izjema so le panonska narečja, kjer prevladuje leksem *kopanja* in se *korito* lahko pojavlja kot dvojnica, redkeje kot edini leksem (predvsem v celotnem slovenskogoriškem narečju). V T385 je zapisan leksem *kotanja*, ki se nahaja znotraj areala leksema *kopanja*, kar je verjetno napaka. Poleg teh leksemov je šestkrat zapisan leksem *lajp* (v rezijanskem in terskem narečju), štirikrat *žleb* (razpršeno v osrednjem prostoru) ter po dvakrat *čoln* (v severnem delu prekmurskega narečja) in germanizem *vaška* (v nadiškem narečju). Za leksem *premoč*, ki je kot dvojnica zapisan v T355, ni povsem jasno, ali poimenuje korito (za vodo) ali morda naravno napajališče (kal).

2. Morfološka analiza

korit- < **koryt-o* ‘korito’

korito za svinje < **koryt-o za svin-ьj-ę* ← **koryt-o* + **za* ‘za’ + **svin-i*, rod. **svin-ьj-e*

korito za prasice < **koryt-o za pors-ic-ę* ← **koryt-o* + **za* ‘za’ + **pors-ic-a*
korito za *prAšiče* < **koryt-o za pors-ьč-iť-ę* ← **koryt-o* + **za* ‘za’ **pors-ьč-iť-ь* (A ≥ *e* v T185, T198, T217)
korito za prasce < **koryt-o za pors-ьc-ę* ← *koryt-o* + **za* ‘za’ + **pors-ьc-ь*
korito za vodo < **koryt-o za vod-ǫ* ← *koryt-o* + **za* ‘za’ + **vod-a* ‘voda’
korito od vode < **koryt-o otъ vod-ę* ← *koryt-o* + **otъ* ‘od’ + **vod-a* ‘voda’
korito za živino napajati < **koryt-o za živ-in-ǫ na-paj-a-ti* ← **koryt-o* + **za* ‘za’ + **živ-in-a* (← **živ-ъ* ‘živ’) + **na-paj-a-ti* (← **na-poj-i-ti* ← **na* ‘na’ + **poj-i-ti*)
svinjsko korito < **svin-ьj-ьsk-o-j-e koryt-o* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* + **koryt-o*
prasečje korito < **pors-ęť-e-j-e koryt-o* ← **pors-ьc-ь* + **koryt-o*
vodeno korito < **vod-en-o-j-e koryt-o* ← **vod-a* ‘voda’ + **koryt-o*
vodno korito < **vod-ьn-o-j-e koryt-o* ← **vod-a* + **koryt-o*
betonsko korito < **(beton)-ьsk-o-j-e koryt-o* ← **(beton)-ъ* (← nem. *Beton* ‘beton’) + **koryt-o*
koritce < **koryt-ьc-e* ← **koryt-o*

čoln < **čьln-ъ* ‘čoln, drevak; posekano drevesno deblo, hlod’
kopanja < **kǫp-a-ń-a* ← **kǫp-a-ti* ‘umivati’
kopanja za vodo < **kǫp-a-ń-a za vod-ǫ* ← **kǫp-a-ń-a* + **za* ‘za’ + **vod-a* ‘voda’
svinjska kopanja < **svin-ьj-ьsk-a-j-a kǫp-a-ń-a* ← **svin-i*, rod. **svin-ьj-e* + **kǫp-a-ń-a*
kopanjičika < **kǫp-a-ń-ič-ik-a*
žleb < **želb-ъ* ‘žleb’
potih < **(potix)-ъ* ← nem. *Bottich* ‘škaf’ v bav. nem. izgovoru (*b-* > *p-*)
vaška < **(vašk)-a* ← it. *vasca* ‘kad, korito, bazen’
premoč, nejasno, morda **per-moč-ь* ← **per-moč-i-ti* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **moč-i-ti* ‘močiti’
lajp, nejasno
šeglar, nejasno
faltner, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kartiranje na tej karti sledi drugačnim načelom kot na ostalih kartah in je dvoplastno. Prvo plast predstavljajo prazni znaki črne barve, ki predstavljajo lekseme, ki se po naši rekonstrukciji lahko uporabljajo tako za podpomen a) kot b) in so postavljeni, če prostor to dopušča, levo od številke kraja. Da ne bi zanemarili morebitnih poimenovalnih razlik za oba podpomena, smo v drugi

plasti z znaki rdeče in zelene barve in s posebnimi oznakami znotraj njih, tj. z vodoravno črto v znaku zelene barve za pomen a) in piko v znaku rdeče barve za pomen b), kartirali tako enobesedna kot večbesedna poimenovanja, če so se pojavila vsaj v enem od podpomenov (npr. v T005 sta z rdečima znakoma z notranjima oznakama kartirani obe navedeni poimenovanji, tj. a) *korito za vodo* in b) *korito za svinje*; v T031 je s praznim črnim znakom kartiran leksem *korito*, z rdečim s piko pa le besednozvezno poimenovanje b) *svinjsko korito*, saj je kot a) zapisan samo leksem *korito*.
Razlike v poimenovanjih za oba podpomena so redke: v T057 *lajp – korito*, v T061 in T062 *korito – lajp*, v T081 *vaška – korito*, v T373 *korito – kopanja* in v T397 *čoln – kopanja*.
Različne tvorbe besednozveznih poimenovanj so pri kartiranju zanemarjene, saj zaradi redkosti ne tvorijo arealov, zato poknjižene navajamo tu: a) *korito za vodo* v T005, T045, T071, T184, T198, T217 in T299, *korito od vode* v T112, *kopanja za vodo* v T388 in v T409, *vodeno korito* v T050, *vodno korito* v T415, b) *korito za svinje* v T005, in T300, *korito za prašiče* v T045, v T184, T198 in T217, *korito za prasce* v T100 in T155, *korito za prasice* v T158 in T159, *svinjsko korito* v T031, T050, T236, T272 in T366, *prasečje korito* v T071, *svinjska kopanja* v T372 in T399 ter *kopanja za svinje* v T409.
Besednozvezno poimenovanje, ki v prilastku izraža snov, iz katere je korito narejeno, tj. a) *betonsko korito* v T252, in opisni poimenovanji, tj. a) *korito za živino napajati* v T272 in *korito za blago napajati* v T349, označuje zvezdica desno od številke kraja.
Kot enkratnice so kartirani leksemi *potih* v T020, *šeglar* ‘kamnit, kasneje betonski lijak’ v T102, *faltner* v T309 in *premoč* v T355.
V gradivu se pojavljajo tudi leksemi, ki ne poimenujejo *korita* v nobenem od podpomenov, ampak predmete, ki so z njim v kakšni povezavi, tako so to nerelevantni odgovori – nanje je opozorjeno z zvezdico desno od številke: *štenjak* ‘vedro’ v T137, *ajmer* ‘vedro’ v T345, *kanta* v T380, *škaf* v T392, *rake* v T202, ki so po SSKJ ‘leseno korito, umetna struga, po kateri je speljana voda na mlinsko kolo, do žage’, v T202 pa so rake ‘umetna struga, po kateri je speljana voda do železarske naprave, npr. kovačnice ali fužine’.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kotanja* v T385, *korito* v T415 in enkratnica *nečke* v T370.
Prehod samostalnika *korito* v moški (*korit*) ali ženski spol (*korita*) ni kartiran.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: /; OLA: 1685; ALE /; SDLA-SI: (V507 *napajališče*); ALI: /; ASLEF: 3364 *korito za napajanje živine*; HJA: 169; ÚMNyA: 188

6. Etnološka osvetlitev

Korito je največkrat lesena izdolbena, iz kamna izklesana ali iz betona ulita posoda različne dolžine, širine in globine, namenjena predvsem za napajanje živine pri vodnjaku, ob vodnem izviru (na planini), za krmljenje v hlevu, zlasti konj, drobnic, svinj in nekaterih hišnih živali (npr. psov). Kamnita korita so razširjena zlasti v Istri, Vipavski dolini in na Krasu, pogosta so bila pri vodnjakih in ob svinjakih. Betonska korita s pralnimi ploščami so razširjena zlasti ob vaških vodnjakih, zbiralnih bazenih in napajališčih na Krasu (Gorjansko) in drugod po Slovenskem in so jih gradili največ v 19. stoletju in 20. letih 20. stoletja, na pobudo Higienskega zavoda Ljubljana in drugih sanitarnih služb. Takrat so zlasti na Krasu (Kobdilj), Notranjskem (Nova vas, Bloke), Dolenjskem (Hrovača, 1928) in ponekod na Gorenjskem (Stara Fužina, Spodnje Duplje) zgradili več velikih vaških vodnih korit, zbiralnikov vode, kamor so postavili tudi manjša korita za napajanje živine, stojišča za pranje perila idr. Posebna vrsta korita so nečke, ki so fino obdelana plitka podolgovata posoda, izdolbena iz polovice debla. Velikost nečk je bila prilagojena različnim namenom (pranje, čiščenje semen, fižola in manjše količine žita, mesenje testa, kopanje, ležišče ali nošenje dojenčka h krstu, krmljenje prašičev, napajanje živine). Manjše nečke, zlasti tiste za dojenčke, so bile na zunanjem obodu okrašene z vrezanimi geometrijskimi ornamenti. Poznali in uporabljali so jih povsod na Slovenskem vse do druge svetovne vojne. Domnevajo, da so poznali nečke že v srednjem veku. Še pred uvedbo ročnih ali strojnih mlinov so sadje tlačili v velikih in rahlo ukrivljenih lesenih koritih, v katere so naložili presno sadje (hruške, jabolka) in po njih valjali ploščat kamen, ki je bil nasajen na lesen drog. Valjanje so večkrat ponovili in nato zmečkano sadje prenesli v stiskalnico.

Prim.: Makarovič 1981; SEL 2004

7. Skica

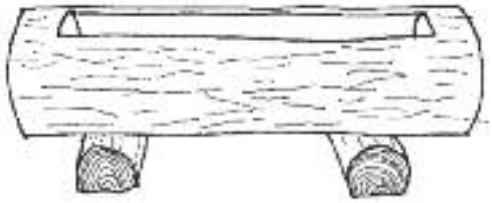

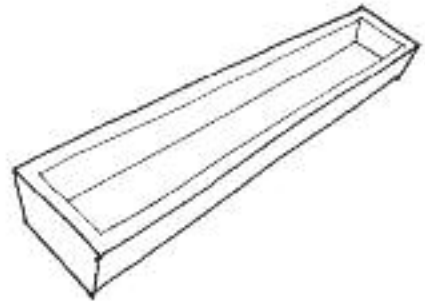

Komentar in karta: 2/72

SLA V158A.01 ‘drva’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘razžagan in navadno naklan les za kurjavo’, knj. *dŕva* in *drvà* (*ŕ* in *à*) – množinski samostalnik srednjega spola, se tudi v slovenskih narečjih najpogosteje uporablja množinski samostalnik srednjega (*drva*) ali ženskega spola (*drve*) – po feminizaciji srednjega spola (večinoma v koroški in štajerski, deloma v primorski in panonski narečni skupini). V gradivu je beseda nekajkrat zapisana (tudi) kot edninski samostalnik srednjega (*drvo* v T372 in T412) oz. ženskega spola (*drva* v T347 in T368). Drugi leksemi so zapisani redko (*kalanec* v T274 in T275) oz. so enkratnice.

2. Morfološka analiza

drvo (Ied.) < **drъv-o* ‘drevo, les’

drva < **drъv-a* (Imn.)

drva (Ied.) < **drъv-a*

drvE < **drъv-ę* (Imn.) (E ≥ *i* v T024; E ≥ ∅ v T083, T086, T093, T094; E ≥ *ə* v T085, T088, T097, T099, T100, T101, T102, T103, T106, T107; E ≥ *o* v T089, T090, T091)

goli (Imn.) < **gol-i* ← **gol-ь* ‘veja’

klade (Imn.) < **kol-d-ę* ← **kol-d-a* ‘klada, tram’ (← **kol-ti *koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’)

breme < **ber-mę* ‘breme’ ← **bьr-a-ti *ber-ǫ* ‘nabirati, zbirati’

šuljek < **šuĺ-ьk-ъ* ← **šuĺ-ь* ‘klada’

praščje < **(prašč)-ьj-e* ← **prask-a* ‘veja’ ← it. *frasca*, ben. it. *frasca* ‘veja z zelenim listjem’, *frasche* (mn.) ‘dračje’ (substucija iz časa, ko se je *f* zamenjeval s *p*, prim. it. *focaccia*, slov. *pogača*)

panj < **pьń-ь* ‘štor, parobek’

olšje, nejasno, verjetno **olьš-ьj-e* ← **olьš-a* ‘jelša, olša’

hlodi (Imn.), nejasno, verjetno **xlǫd-i* ← * *xlǫd-ъ* ‘prot, šiba’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *olšje* v T030, *hlodi* v T056, *praščje* in *breme* v T109, *goli* ‘drobna bukova drva’ v T200, *klade* ‘drva za peč’ v T317 ter *šuljek* v T383.

Kot tretji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran leksem *panj* v T192.

4. Uporabljena dodatna literatura
Dovjak 2011; Koletnik 2015b; Logar 1996: 151–153; Makarovič 1978

5. Primerjaj
SLA: V317.01 *poleno* (2/73); OLA: 871; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 415; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Drva so razsekani kosi debel, debelejših drevesnih vej in korenin, ki so namenjeni kurjavi na odprtem prostoru (kres, taborniško ognjišče idr.) in na odprtih ognjiščih ali v zaprtih pečeh in štedilnikih na trda goriva v notranjosti (predvsem) stanovanjskih stavb. Drva so lahko različnih dolžin in debelin, kar je odvisno od načinov kurjenja in predvsem od vrste in oblike kurišča oziroma peči. Za krušne peči so uporabljali zvezane butare nasekanega dračja in vej, ki so jih kar povezane položili v peč, in srednja ali bolj debela drva dolžine okrog 50 cm in več, saj so si s tem zagotovili daljše in enakomerno gorenje. V zidanih in prenosnih štedilnikih so kurišča bistveno manjša, zato tam za netenje ognja uporabljajo le šop posamičnih trsk in do največ 30 cm dolga, sprva bolj tanka, nato pa srednje debela polena. V sodobnih pečeh centralnih kurjav na drva so polena dolga do največ 50 cm in so lahko bolj debela, vsekakor pa razsekana, da se ogenj »prime« in je gorenje enakomerno vsaj četrtino dneva (odvisno od kapacitete peči, proizvajalca, zalogovnikov in drugega). Drva si ljudje v večini slovenskih pokrajin pripravljajo od najbolj mrzlih mesecev pozimi, ko podirajo drevje, nato zgodaj spomladi, ko debla in veje žagajo na približno en meter dolžine, jih takoj razkoljejo in zložijo v »klaftre« (približno štiri kubične metre), da se na prostem, navadno pod provizorično strešico (odslužene salonitne plošče, cerada, polivinil idr.) sušijo več mesecev ali let. Tako sušena drva navadno v zgodnji jeseni razžagajo, bodisi na »enkrat žagane« (50 cm) ali »dvakrat žagane« (okrog 33 cm). Drva nato zložijo v zračno drvarnico, ki je blizu hišnemu kurišču ali pa kar neposredno v kurilnico. Po letu 2005, ko se je kurilno olje izrazito podražilo, so postala drva najcenejša kurjava, zato se se zlasti na podeželju lastniki gozdov, kmetje in številni lastniki zasebnih hiš ponovno odločili za kurjenje na drva. Kmetje in lastniki gozdov v svojih pečeh skurijo vse vrste v gozdu posekanega lesa, tudi odpadke, medtem ko za morebitno prodajo odbirajo le kakovostna drva lesnih sort, kot so bukev, hrast, jasen, akacija, gaber. Najbolj zaželena so bukova drva, ki imajo ustrezno suha najvišjo energetsko vrednost.

7. Skica

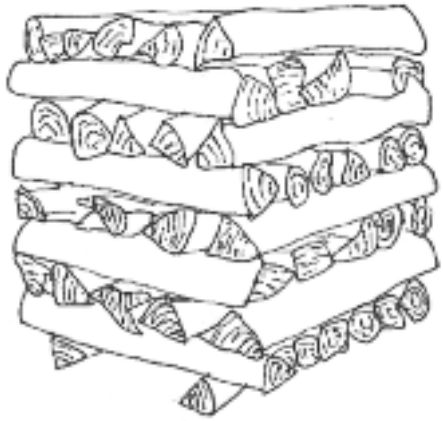

Komentar in karta: 2/73

SLA V317.01 ‘poleno’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘razžagan neobdelan kos lesa za kurjavo’, knj. *poléno* (*ẹ́*), je v slovenskih narečjih najpogostejši izraz *poleno*, lahko z oslabelim izglasnim *-o*; leksem je v T374 naveden v množini (*polena*). V T057 ima zapisani leksem opombo, da mladi te besede ne poznajo; v T070 je zapisan s pojasnilom, da gre za ‘dolgo poleno’ ob kratki *kalanici*, podobno tudi v T373 in T383, kjer se izraz *poleno* uporablja za ‘metrsko poleno’, v T202 tudi s pojasnilom, da gre za ‘scepljeno metrsko poleno’ ob izrazu *rkelj* za ‘okroglo metrsko poleno’, enako v T223 izraz *poleno* označuje ‘razsekano poleno’ ob izrazu *prungelj*, ki je ‘okroglo poleno’. V T055, T072, T073, T075, T158, T159, T160, T161, T336, T339, T356, T358, T359, T360 je leksem naveden kot samostalnik ženskega spola (*polena*). Kljub izglasnemu akanju je srednji spol ohranjen v T090, T095, T162, T163, T164, T165, T166. Glasovno končnico *-a* ima tudi leksem *polena* v T026, vendar zaradi pomanjkljivih podatkov o drugih slovničnih oblikah ni mogoče določiti slovničnega spola tega samostalnika. V T005 in T008 je izraz *polena* rezultat ponaglasnega akanja, vendar je v teh govorih prišlo do maskulinizacije nevter. V govorih, kjer je prišlo do onemitve nenaglašenega izglasnega *-o* (*polen*), je prišlo do maskulinizacije tega samostalnika.
V T417 se za ‘metrsko poleno’ uporablja izraz *klada*. V več točkah se (razpršeno) uporablja tudi izraz *drvo*. Drugi leksemi so redki: *panj* (v T275 s pojasnilom ‘debelejši, za v peč’), *trkelj* (v T198 s pojasnilom, da je to ‘poleno za krušno peč’), *klada* (v T219 s pojasnilom, da se ga uporablja kot »zglavnik v krušni peči«) in *špelta* (v T191 s pojasnilom, da gre za ‘cepljeno poleno’). V T409, T410 in T412 se za metrsko poleno uporabljajo izrazi s korenom *cep-* (*cepanica*, *ceplja*, tudi enkratnica *cepanka*), ki kažejo, da se s temi izrazi poimenuje ‘razcepljena polena’, podobno motivirani so tudi izrazi s korenom *kla-*, *kol-*, *kal-*.

2. Morfološka analiza

polen- < **pol-ě-n-o* ‘kar gori’ ← **pol-ě-ti* ‘goreti’
polena < **pol-ě-n-a*
ceplja < **cěpĺ-a* (< **cěp-j-a*) ← **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’
cepanica < **cěp-a-n-ic-a* ← **cěp-a-ti* ‘klati’ ← **cěp-ъ* ‘razcepljen kos lesa’
cepanka < **cěp-a-n-ъk-a*
kalanica < **kal-a-n-ic-a* ← **kal-a-ti* ← **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’
kalanec < **kal-a-n-ьc-ь*
klanica < **kol-n-ic-a*

razkoljek < **orz-koĺ-ьk-ъ* ← **orz-kol-ti *orz-koĺǫ* (< **orz-kol-j-ǫ*) ‘razklati, raztolči’ ← **orz-* ‘raz-’ + **kol-ti*
prekol < **per-kol-ъ* ← **per-kol-ti* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **kol-ti*
panj < **pьń-ь* ‘štor, parobek’
panjiček < **pьń-ić́-ьk-ъ*
drv- < **drъv-o* ‘drevo, les’
klada < **kol-d-a* ‘klada, tram’ ← **kol-ti *koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’
paklest < **pa-klěst-ъ* ← **pa-* ‘nepravi, nepristen, potvorjen; kasnejši’ + **klest-i-ti* ‘kasnejši’ ← **klesk* (onomatopeja)
glavica < **golv-ic-a* ← **golv-a* ‘glava’
vzglavnik < **vъz-golv-ьn-ik-ъ* ← **vъz* ‘gor, nazaj’ + **golv-a*
zaglavnik < **za-golv-ьn-ik-ъ* ← **za* ‘za’ + **golv-a*
krepelo < **krěp-ě-dl-o* ← **krěp-ě-ti* ‘postajati močan, krepek’
krepelce < **krěp-ě-dl-ьc-e*
kol < **kol-ъ* ‘kol’
ril < **ryl-ъ* ‘kol, krepelce’
sok < **sǫk-ъ* ‘veja, grča’
parobek < **pa-rǫb-ьk-ъ* ‘to, kar je posekano’ ← **po-rǫb-i-ti* ← **po-* ‘po’ + **rǫb-i-ti* ‘sekati (drevo)’
odseček < **otъ-sěč-ьk-ъ* ← **otъ-sěť́i* ← **ot-*/**otъ-* ‘od, proč’ + **sěť́i* (< **sěk-ti*) ‘seči, sekati’
trkelj < **tъrk-ъĺ-ь* ← **tъrk-(ъ)ĺ-a-ti* ← **tъrk-a-ti* ‘udarjati ob nekaj trdega’
palika < **pal-ik-a* ← **pal-i-ti* ‘žgati’
razkleščk- < **orz-klešč-ьk-ъ* ← **orz-klešč-a-ti* (< **orz-klest-j-a-ti*) ← **orz-klest-i-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **klest-i-ti* ‘klestiti’
hlodi (Imn) < **xlǫd-i* ← **xlǫd-ъ* ‘prot, šiba’
šajt < **(šajt)-ъ* ← nem. *Scheit* ‘poleno, cepanica’
šajtra < **(šajtr)-a* ← nem. *Scheit*, mn. *Scheite(r)* ‘poleno, cepanica’
šajtelj < **(šajtĺ)-ь* ← nem. *Scheitel* ‘poleno, cepanica; prečka’
colek < **(col)-ъk-ъ* ← srvem. *zol* ‘parobek, hlod, tram’ (> bav. nem. *Zoll*, *Zollen*)
colček < **(col)-ьč-ьk-ъ*
prugelj/prugel < **(prugĺ)-ь*/**(prugl)-ъ* ← bav. nem. *Prugel* ‘gorjača, krepelo, sekanica’ za nem. *Prügel* ‘krepelo’
porungelj ≤ **(porungĺ)-ь* ← **(prugĺ)-ь* (z naslonitvijo na slov. sestavljenke s predpono *po-* in sopomenko *porajtelj* ‘krepelo’; *-n-* je sekundarnega nastanka (ESSJ III: 89))
špelta < **(špelt)-a* ← srvnem. *spëlte* ‘odklan kos lesa, odkolek’ (> kor. nem. *Spelte* ‘velika trska’, štaj. nem. *Spelte* ‘na tanko razklan kos lesa’)
tok < **(tok)-ъ* ← furl. *toc* ‘kos’
pok < **(pok)-ъ* ← furl. *poc* ‘trk, sunek, udar; rob, vrh, rob česa’
rajkelj < **(rajkĺ)-ь* ← srvnem. *reitel* ‘krepelo’ (> nem. *Reitel* ‘čep, klin, zatič’) (po narečni slovenski disimilaciji *tl* ≥ *kl*)

šrefelj < **(šrefĺ)-ь* ← nejasno, morda v zvezi s srvnem. *schroffe*, *schrove* ‘raskava skala, čer, palica’ ali z nem. *Schraffe* ‘prečna črta’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *kol* v T057, *pok* v T063, *parobek* v T150, *trkelj* ‘poleno za krušno peč’ v T198, *rajkelj* ‘metrsko poleno’ v T202, *odseček* v T244, *palika* ‘drva za v peč’ v T307, *porungelj* v T223 in *sok* v T409.
Kot enkratnica s *panj-* je kartiran leksem *panj* ‘poleno za v peč, so debelejši’ v T275 (ob *kalancu*, ki je ‘poleno za v štedilnik’).
Kot enkratnici s *krepel-* sta kartirana leksema *krepelo* v T160 in *krepelce* v T276.
Kot enkratnici z *-glav-* sta kartirana leksema *glavica* v T308 in *zaglavnik* v T216.
Kot enkratnici s *cep-* sta kartirana leksema *ceplja* v T412 in *cepanka* v T291.
Kot enkratnica s *col-* je kartiran leksem *colček* v T408.
Kot enkratnici s *šajt-* sta kartirana leksema *šajtelj* v T025 in *šajt* v T006.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *šrefelj* in *šajt* v T010, *panj*, *panjiček* in *vzglavnik* v T244, *klada* v T417, enkratnica *razkleščki [iz vej]* v T299, enkratnica *ril* v T368, *cepanica* v T415 in *hlodi [za potičati]* v T057.
Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksem *trska* v T126 (z opombo, da besede *poleno* tu ne poznajo) in leksem *poleno* v T001 (s pomenom ‘dolg hloď’).
Maskulinizacija nevter leksema *poleno*, kjer je prišlo do onemitve izglasnega *-o*, na karti ni prikazana.

4. Uporabljena dodatna literatura
Erat 2008; EWD 2012; Koletnik 2015b; Makarovič 1978; Pirona 2001; Smole 2006; Škofic – Klinar 2015

5. Primerjaj
SLA: V158A.01 *drva* (2/72), V170.01 *tnalo* (2/75); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Poleno je razžagan in po potrebi razcepljen kos debla različnih vrst lesa, ki se uporablja za kurjenje na ognjišču ali v peči. Priljubljena so zlasti bukova, kostanjeva, jesenova in hrastova polena, ki imajo večjo energetsko moč. Druge vrste lesa so za polena kot trajnejše kurivo manj primerne, čeprav se na kmetijah z gozdom pokurijo polena vseh gozdnih ali sadnih vrst lesa. (Glej še V158A.01 *drva* (2/72).)

7. Skica

Komentar in karta: 2/74

SLA V158B.01 ‘butara’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘več kratko nasekanih in povezanih vej za kurjavo’, knj. *bútara* (*ú*), je v osrednjeslovenskih narečjih (tj. v gorenjščini, dolenjščini z belokranjskima narečjema, notranjšini in v rovtarski narečni skupini) najpogostejši leksem *butara* z izpeljanko *butarica*. Leksem *breme* z različico *bremen* ter izpeljankama *bremček* in *bremce* je pogost v panonski narečni skupini in v kraškem narečju. Poimenovanja s korenom *bal-* se uporabljajo v primorski narečni skupini (*balič* in *balča* v rezijanskem narečju, *balet* v T062 terskega narečja). V koroški, štajerski in panonski narečni skupini so najpogostejši leksemi s korenom *puš-* (*pušelj* in izpeljanke *pušeljc*, *pušeljček*), leksem *snop* se v tem pomenu pojavlja predvsem na skrajnem zahodnem robu slovenskega jezikovnega prostora ter ponekod v panonski narečni skupini. Manj pogosto in zemljepisno manj razpršeno se uporablja še leksemi *fušta* v zahodnih rovtarskih narečjih, medtem ko so na primorsko narečno skupino omejeni leksemi *fažin*, *fašin*, *fašina*, *faška*, *faž*/*faža*. Drugi leksemi so zelo redki, npr. *baček*, *bašelj*, *brst*, *šibje*, *šop*, *rožanec* (v T385 ‘iz trte in šibja’), *naročje*, *frata*, *fraščje*.

2. Morfološka analiza

butara < **(butar)-a* ← madž. *bútor* ‘cula, prtljaga, pohištvo’
butarica < **(butar)-ic-a*
brem- < **ber-m-ę* ‘breme’ ← **bьr-a-ti* **ber-ǫ* ‘nabirati, zbirati’
bremen < **ber-men-ь* ← **ber-m-ę*, rod. **ber-men-e* ‘breme’
bremce < **ber-m-ьc-ę* ali *ber-men-ьc-ę* (po narečni slovenski redukciji)
bremček < **ber-m-ьč-ьk-ъ* ali *ber-men-ьč-ьk-ъ* (po narečni slovenski redukciji)
snop < **snop-ъ* ‘sveženj, šop’
šibje < **šib-ьj-e* ← **šib-a* ‘šiba’ ← **šib-a-ti* ‘metati, mahati, vihteti, hitro premikati’
dračje < **drač-ьj-e* ← **drač-ь* ‘plevel, trnje’ ← **dьr-a-ti* **der-ǫ* ‘trgati’
naročje < **na-rǫč-ьj-e* ← **na* ‘na’ + **rǫk-a* ‘roka’
naramnik < **na-ram-ьn-ik-ъ* ← **na* ‘na’ + **orm-o*/**orm-ę* ‘rama’
zvijaček < **sъ-vi-ja-č-ьk-ъ* ← **sъ-vi-ja-ti* ← **sъ-vi-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **vi-ti* ‘viti, plesti, obračati, upogibati’
vzglavnik < **vъz-golv-ьn-ik-ъ* ← **vъz* ‘gor, nazaj’ + **golv-a* ‘glava’
klada < **kol-d-a* ‘klada, tram’ ← **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’
brst < **brъst-ъ*/**brъst-ь* ‘brst, popek’
kup- < **kup-ъ* ‘kup, kopica’

treščice (Imn.) < * *trěšč-ic-ę* ← **trěsk-a* ‘trska, drobir’ ← **trěsk-a-ti* ‘tolči’, **trěšč-i-ti* ‘udariti’
lonica < **lov-ьn-ic-a* ‘kup sena, tudi na vejah’, povezano z **lav-ъk-ъ* ‘ostanek pri žetvi’ ali **lom-ьn-ic-a* ← **lom-ъ* ← **lom-i-ti* (*-mn-* ≥ *-nn-* ≥ *-vn-*) (ESSJ II: 150)
rožanc- < verjetno **rož-an-ьc-ь* ← **rož-an-ъ*, **rož-en-ъ*, **rož-ьn-ъ* ← **rog-ъ* ‘rog’ z ohranjeno pomensko motivacijo o (pokončno) štrlečem predmetu
babk-, nejasno, morda < **bab-ъk-a* ← **bab-a* ‘stara ženska’ (prim. kor. slov. *baba* ‘zadnji snop pri žetvi’, Thesaurus 1: 66)
šop < **(šop)-ъ* ← nem. *Schopf* ‘šop (las), čop’
šopelj- < **(šopĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Schopfel*
pušelj < **(pušĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Puschel* ‘šop, šopek’, kar je manjšalnica *Pusch* ‘grm’
pušeljc- < **(pušĺ)-ьc-ь*
pušeljček < **(pušĺ)-ьč-ьk-ъ*
pušljič < **(pušĺ)-ić-ь*
pušaveja < **(puš)-a-věj-a*, verjetno zloženka iz **(pušĺ-)* + **věj-a* ‘veja’
punkelj < **(punkĺ)-ь* ← nar. avstr. bav. nem. *Punkl*, avstr. bav. nem. *Bunkel* ‘sveženj, cula’ < srvnem. *bündel* (nem. *Bündel* ‘sveženj, cula’ ← *Bund* ‘vez, kar je povezano’ ← *binden* ‘vezati’)
pankelj < **(pankĺ)-ь* ← avstr. bav. nem. *Pändlein* (za nem. *Bändchen* ‘trakec’ z narečno disimilacijo **dl* > *kl* in pomenskim prehodom v ‘kar je povezano s trakom’)
prajtelj < **(prajtĺ)-ь* ← bav. nem. *Braitling* ‘palmova veja, velikonočni kruh’ z narečnim izgovorom, verjetno pomenski prenos s ‘cvetnonedeljska butara’
šinkelj- < **(šinkĺ)-ь* ← nar. avstr. bav. nem. *Schintel*, avstr. bav. nem. *Schindel* ‘skodla’ (z narečno disimilacijo *-nt-* ≥ *-nk-*) (ESSJ IV: 45)
pegelj < **(pegĺ)-ь* ← nejasno, morda v zvezi z bav. nem. *Päckl* za nem. manjšalnico *Päcklein* ← *Pack* ‘sveženj, zavoj’ (Snoj 2015, ustno) ali bav. nem. *Beugel* ‘presta’ (Smole 1988)
štos < **(štos)-ъ* ← nem. *Stoß* ‘udarec, sunek’
punte < **(punt)-e* ← bav. srvnem. *punt*, srvnem. *bunt*, nem. *Bund* ‘zveza’
balič < **(bal)-ić-ь* ← **(bal)-a* ← it. *balla*, furl. *bale* ‘zvitek blaga, bala, velika množina’
balča, nejasno, najverjetneje v zvezi z it. *balla*, furl. *bale*
balet < **(balet)-ъ*, nejasno, najverjetneje v zvezi z it. *balla*, furl. *bale* in manjšalno pripono it. *-etto*, furl. *-et*
fraščje < **(frašč)-ьj-e* ← **(frask)-a* ← it. *frasca* ‘veja z zelenim listjem’ ali **(frašč)-ę* ← furl. *frascje* ‘veja z zelenim listjem’
brušče (Imn.) < **(brušč)-ę* ← furl. *bruscje* ‘suha vejica, suhljad’
frata < **(frat)-a* ← kor. nem. *frate*, tirol. nem. *fratte* ‘poseka, gozdna jasa’ ali it. *fratta* ‘živa meja’ (ESSJ I: 131)
fratje < **(frat)-ьj-e*

fuŠt- < **(fušt)-a* ← it. *fusto* ‘steblo, trup, podolgovati del’; prim. hrv. in srb. *fusta*, *fȕšta* (ESSJ I: 133) (Š ≥ *s* v T158)
baček, nejasno, morda povezano z it. *balla*
faš- < **(faš)-ь*/**(faš)-a* ← it. *fascio*, ben. it. *fasso*, furl. *fas* ‘snop, sveženj’ (zaradi onezvenečenja izglasnega *-ž* v vseh primerih ni mogoče z gotovostjo trditi, ali gre prvotno za izglasni *-š* ali *-ž*)
fašk- < **(faš/faž)-ьk-ъ/-a*
faž- < **(faž)-ь*, nejasno, najverjetneje v zvezi z it. *fascio*, ben. it. *fasso*, furl. *fas* ‘snop, sveženj’ z nejasnim izvorom zvenečega *-ž-* v medglasju
fašin- < **(fašin)-a* ← it. *fascina*, ben. it. *fassina*, furl. *fassine* ‘butara’
fažin- < **(fažin)-a*, nejasno, najverjetneje v zvezi z it. *fascina*, ben. it. *fassina*, furl. *fassine* ‘butara’ z nejasnim izvorom zvenečega *-ž-* v medglasju
bašelj, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *babka* v T388, *brušče* v T056, *klada* v T300, *naramnik* v T136, *pankelj* v T355, *pegelj* v T415, *punte* v T055, *šinkeljni* v T067, *štos* v T051, *vzglavnik* v T300, *dračje* v T302 in *zvijaček* v T277.
Kot enkratnici s *puš-* sta kartirana leksema *pušljič* v T359 in *pušaveja* v T367.
Kot enkratnici s *frat-* sta kartirana leksema *frata* v T256 in *fratje* v T239.
Kot enkratnici z *brem-* sta kartirana leksema *bremček* v T395 in *bremce* v T106.
Kot enkratnici z *bal-* sta kartirana leksema *balet* v T062 in *balča* v T057.
Kot enkratnica s *šop-* je kartiran leksema *šopelj* v T384.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *butara* v T275, *brst* v T260, *snop* v T097 in v T392, *fašina* v T090, *kup* in *lonica* v T386, *pušelj* v T365, *pušeljček* v T272, *snop* v T097 in *treščice* v T385.

4. Uporabljena dodatna literatura
Koletnik 2015b; Makarovič 1978; Smole 1988; Snoj 2015 (ustno); Thesaurus 1

5. Primerjaj
SLA: V240.01 *butara za cvetno nedeljo*, V143B.01 *škopa* (2/21); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 416; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Butara je v sveženj povezano suho vejevje, šibje, dračje, praprot. Butare so uporabljali za kurjavo v krušni peči ali za (pod)kurjenje v drugih vrstah peči ali štedilnikov, za steljo živalim idr. (Glej še V158A.01 ‘drva’.)
Posebna vrsta butare je cvetnonedeljska butara. (Glej SLA V240.01 *butara za cvetno nedeljo*.)

Prim.: Bras 1970; Kotnik 1943a; Kuret 1989a; Orel 1944; SEL 2004

7. Skica

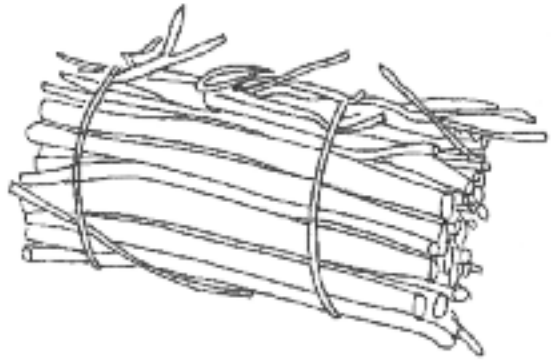

Komentar in karta: 2/75

SLA V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘nerazsekan večji kos debla, na katerem se sekajo, cepijo drva’, knj. *tnálo* (*á*), se tudi v narečjih najpogosteje uporablja *tnalo* z oblikoslovnima različicama *tnala* in *tnal*, ki se vse pojavljajo na večjih sklenjenih območjih v osrednjih narečjih (pri kartiranju leksemov *tnalo*, *tnala* in *tnal* so upoštevane le njihove končnice, ne pa tudi spol). Iz istega korena je tvorjen leksem *naton* (z enkratnico *natonek*/*natonik*), ki je zapisan le v koroški narečni skupini. Svoje večje areale imajo še leksemi *čok*, *klada*, *čolja*/*čulja*, *panj* in *štor*, manjše pa *baba*, *ploh* in *taja*. Ostali leksemi so redkejši in razpršeni.

Zapisani leksemi so v posameznih krajevnih govorih tudi pomensko označeni, npr. *panj* v T241 ‘za sekanje drv, manjši od tnala; za sekanje svinjske krme’, *tnalo* v T198 ‘večja tnalica’, v T166 ‘v gozdu’, *čolja* v T166 ‘v gozdu’, *štancelj* v T044 ‘stoječ’, *naton* v T044 ‘ležeč’, *baba* v T312 ‘s tremi nogami, za hosto sekati’. Pomen leksema *tnalo* je kartiran na samostojni semantični karti V170.02 *tnalo – pomen* (2/84).

2. Morfološka analiza

tnalo < **tьn-a-dl-o* ← **tьn-a-ti* ← **tę-ti *tьn-ǫ* ‘cepiti, sekati, rezati’

tnala < **tьn-a-dl-a*

tnalica < **tьn-a-dl-ic-a*

tnal < **tьn-a-dl-ъ*

naton < **na-ton-ъ* ← **na-tę-ti *na-tьn-ǫ* ← **na-* ‘na’ + **tę-ti *tьn-ǫ* ‘cepiti, sekati, rezati’

naten < **na-tьn-ъ*

natonek/natonik < **na-ton-ъk-ъ*/**na-ton-ik-ъ* ← **na-ton-ъ*

čok < **čok-ъ*, onomatopejskega nastanka s pomenom ‘kar je odsekano, npr. kos debla, štor’ (enakega nastanka je furl. *çoc* ‘štor’)

klada < **kol-d-a* ‘klada, tram’ ← **kol-ti *koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’

panj < **pьń-ь* ‘štor, parobek’

štor < **(štor)-ъ* ← bav. srvnem. **stor* ‘štrcelj, kar štrli’, srvnem. *storre* ‘štor’

štor za drva kalati < **(štor)-ъ za drъv-a kal-a-ti* ← **(štor)-ъ* ‘štrcelj’ + **za* ‘za’ + **drъv-a* ‘drevo, les’ + **kal-a-ti* ‘klati, tolči’ (← **kol-ti *koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’)

baba < **bab-a* ← po pomenskem prenosu iz **bab-a* ‘stara ženska’

štok < **(štok)-ъ* ← nem. *Stock* ‘palica, vratni okvir, klada, bruno, štor, parobek’

blanja < **(blań)-a*, zelo verjetno v zvezi z dalmatskim *plana* ‘deska’, zaradi vzglasnega *b-* najverjetneje z istriotskim ali furlanskim posredovanjem
vzglavnjak < **vъz-golv-ьń-ak-ъ* ← **vъz* ‘gor, nazaj’ + **golv-a* ‘glava’
hlod < **xlǫd-ъ* ‘odrezan ali odsekan drevesni del’
trkelj < **tъrk-ьĺ-ь* ← **tъrk-a-ti* ‘tolči; udarjati ob nekaj trdega’
trček < **tъrč-ьk-ъ* ← **tъrč-i-ti*, **tъrk-a-ti*
kaValet < **(kavalet)-ъ* ← furl. *cavalet* ‘stojalo, trinožnik, (konjič)’ (V ≥ *b* v T076)
ploh < **(plox)-ъ* ← srvnem. *bloch*, *bloc*, bav. nem. *ploch* ‘ploh’ ali slov. *ploh* ‘plosk; plosk, raven kos lesa’
prugelj < **(prugĺ)-ь* ← bav. nem. *Prugel* ‘gorjača, krepelo, sekanica’ za nem. *Prügel* ‘krepelo’

> **porungelj** ≤ **(porungĺ)-ь* ← **(prugĺ)-ь* (z naslonitvijo na slov. sestavljenke s predpono *po-* in sopomenko *porajtelj* ‘krepelo’; *-n-* je sekundarnega nastanka (ESSJ III: 89))

štancelj < **(štancĺ)-ь*, verjetno v zvezi z nem. *Stanze* ‘prebijalo, sekalo’
štampelj < **(štampĺ)-ь*, verjetno v zvezi z nem. *Stempel* ‘prebijalo’ v bav. nem. izgovoru (*ä*/*e* > *a*, prim. nem. *Teller* ‘krožnik’ → slov. *taler* ‘krožnik’)
klanica < **kol-n-ic-a* ← **kol-ti *koĺ-ǫ* (< **kol-jǫ*) ‘klati, tolči’
cepilnik < **cěp-i-l-ьn-ik-ъ* ← **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’
drvocep < **drъv-o-cěp-ъ* ← **drъv-a* ‘drva’ + **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’
drvosek < **drъv-o-sěk-ъ* ← **drъv-a* ‘drva’ + **sěk-a-ti* ‘seči, sekati’
grča < **gъrč-a* ‘gubast, grčast izrastek (na telesu ali na drevesu)’
klep < **klep-ъ*, onomatopeja, ki posnema zvok, ki nastaja ob tolčenju, bitju, kalanju
kleč < **klęč-ь* ‘čer, velika ostra skala v vodi’
krcelj < **kъrc-ьĺ-ь* ‘odrezan kos, kar je odrezano’ ← **kъrc-a-ti* ‘rezati’
napor < **na-por-ъ* ← **na-per-ti *na-pьr-ǫ* ← **na-* ‘na’ + **per-ti *pьr-ǫ* ‘tiščati, udariti, pritisniti’
poleno < **pol-ě-n-o* ← **pol-ě-ti* ‘goreti’
ritka < **rit-ъk-a* ← **rit-ь* ‘rit’
taja < **(taj)-a* ← furl. *taie* ‘panj, štor’
taLe, nejasno, morda v zvezi s slov. *tal* ‘kos’ < **(tal)-ъ* ← nem. *Teil* ‘del’ v bav. nem. izgovoru (*ei* [ai] > *ā*) (L ≥ *jl* v T095, T163)
čolja*/*čulja, nejasno (ESSJ I: 86 *čola* in ESSJ I: 91 *čula*)
kozbec, nejasno, morda v zvezi s *kozbec* ‘gred pri senenem vozu’ ali *kozlec* ‘kozolec’ (prim. ESSJ II: 76)
čopa, nejasno, verjetno v zvezi s slov. *čoba* ‘štor, kos lesa’ (prim. s srlat. *copa*, *cupa* ‘leseni čoln, drevak’) (ESSJ I: 85)
čepelin, nejasno, morda v zvezi z it. *ceppo* ‘štor’ (ESSJ I: 78)
kanalo, nejasno, morda v zvezi s *tnalo* po diferenciaciji *tn* > *kn*
pem, nejasno, morda v zvezi z bav. nem. *Pam* za nem. *Baum* ‘drevo’

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnice so kartirani leksemi *pem* v T010, *napor* v T048, *hlod* v T082, *cepilnik* v T094, *kanalo* v T098, *kozbec* v T105, *čepelin* v T110, *čopa* v T114, *krcelj* v T244, *grča* v T280, *kleč* v T330, *ritka* v T368, *poleno* v T384 in *drvosek* v T386.
Kot enkratnica z *naton-* je kartiran leksem *natonik*/*natonek*.
Kot besedna zveza s *štor* je kartiran leksem *štor za drva kalati* v T370 in T377.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kavalet* v T076, *tnalo* v T133, T239, T257 in T312, *štok* v T203, *strelica* v T353, *drvosek* v T386, *klep* v T415 in nerelevanten odgovor *tnalo* v T234 ‘kovač, za prašiče’.
Kot nerelevanten odgovor so kartirani pomensko neustrezni leksemi, tj. *naklo* v T233, *tnala* ‘prostor, kjer cepijo drva’ v T168, *drvotan* in *natovčak* ‘nepokrit prostor za sekanje in pospravljanje drv’ v T377, *tlana* ‘ves prostor pred drvarnico’ v T288 in *strelica* ‘za sekanje stelje’ v T353.

4. Uporabljena dodatna literatura
Mende 1956; Poklač 2001; Smole 2006.

5. Primerjaj
SLA: V170.02 *tnalo – pomen* (2/84), V317.01 *poleno* (2/73); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 417 *klada*; ASLEF: 5866; HJA: 170; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Tnalo je približno en meter visok pokončno postavljen kos odžaganega debla, ki mora imeti zgornjo in spodnjo okroglo ploskev čimbolj ravno, da pri sekanju drv ohranja stabilnost. Za tnala so najbolj primerne trde vrste lesa, zlasti jesen in bukev. Ob sekanju večjega kupa drv za kurjavo je sekalec, ko so se drva nabrala do vrha tnala, to med delom večkrat premaknil od razsekanih drv proti še ne razsekanim ali pa z drogom ali daljšim orodjem razpotegnil nasekana drva, da je lahko nadaljeval z delom. Tnala so postavljali pred drvarnicami ali v njih.

7. Skica

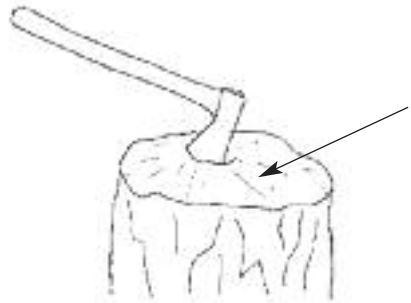

Komentar in karta: 2/76

SLA V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘po dolgem razsekovati, klati’, knj. *cepíti* in *cépiti -im* (*í*, *ẹ́*) je najpogostejši izraz *cepiti* s tvorjenkami, ki izražajo dovršnost, *scepiti*, *nacepiti* in *razcepiti*, ter *cepati*, sledijo tvorjenke s korenom *kla-* oz. *kal-* (*klati* in dovršna predponska glagola *razklati* in *sklati* ter *kalati*). Pogosto se tako ta pomen ‘deliti po dolgom’ kot ‘deliti počez, sekati’ uporabljajo leksemi s korenom *sek-* (*sekati* in *sesekavati* ter dovršna glagola *nasekati* in *zasekati*) oz. *seč-* (*seči*, *seseči* in *sečti*), drugi leksemi so redkejši (*drobiti* z dovršno tvorjenko *nadrobiti*, *krojiti* z dovršno tvorjenko *skrojiti*, *tacati* z dovršno tvorjenko *stacati* ter *razbivati*, *klestiti* in *strskati* z opisnim poimenovanjem *delati trske*), edini izposojeni leksem s tem pomenom je *šraflati*.

V naslednjih točkah je naveden le en odgovor na vprašanji V171(a).01 *cepiti (drva na drobno)* in V171(b).01 *sekati*: *cepiti* v T031, T132, T173, T181, T327; *klati* v T247, T253, T254; *kalati* v T368, T370, T372, T373, T374; *krojiti* v T072; *sekati* v T019, T053, T058, T059, T066, T117, T120, T141, T143, T144, T176, T186, T187, T199, T208, T231, T247, T248, T254, T257, T259, T267, T274, T293, T303, T304, T305, T306, T326, T329, T333, T334, T335, T337, T340, T341, T343, T345, T346, T347, T348, T374, T379, T386; *zasekati* v T065; *seči* v T106, T112, T116, T123, T125, T126, T127, T148, T152, T154, T157; *sečti* v T093, T096, T107. V krajevnih govorih, kjer natančen pomen edinega navedenega izraza ni pojasnjen, je zato problematično ločevanje med pomeni izrazov *cepiti* in *sekati*, ki se lahko uporabljata v obeh pomenih (o tem v kartah in komentarjih V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85) in V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86)).

2. Morfološka analiza

cepiti < **cěp-i-ti* ‘sekati, klati’

nacepiti < **na-cěp-i-ti* ← **na-* ‘na’ + **cěp-i-ti*

razcepiti < **orz-cěp-i-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **cěp-i-ti*

scepiti < **sъ-cěp-i-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **cěp-i-ti*

cepati < **cěp-a-ti* ‘klati’ ← **cěp-ъ* ‘razcepljen kos lesa’

klati < **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’

razklati < **orz-kol-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **kol-ti*

sklati < **sъ-kol-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **kol-ti*

kalati < **kal-a-ti* ‘klati, tolči’ (← **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’)

sekati < **sěk-a-ti* ‘sekati’ ← **sěťi* (< **sěk-ti*) ‘seči, sekati’

nasekati < **na-sěk-a-ti* ← *na-* ‘na’ + **sěk-a-ti*

zasekati < **za-sěk-a-ti* ← *za-* ‘za’ + **sěk-a-ti*
sesekavati < **sъ-sěk-a-va-ti* ← **sъ-sěk-a-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **sěk-a-ti*
seči < **sěťi* (< **sěk-ti*) ‘seči, sekati’
seseči < **sъ-sěťi* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **sěťi*
sečti < **sěťi* + **-ti*
drobiti < **drob-i-ti* ‘drobiti’
nadrobiti < **na-drob-i-ti* ← **na-* ‘na’ + **drob-i-ti*
krojiti < **kroj-i-ti* ‘rezati, krojiti’
skrojiti < **sъ-kroj-i-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **kroj-i-ti*
razbivati < **orz-bi-va-ti* ← **orz-bi-ti *orz-bьj-ǫ* ← **orz-* ‘raz-’ + **bi-ti *bьj-ǫ* ‘biti, tolči’
klestiti < **klest-i-ti* ‘klestiti’
strskati < **sъ-trěsk-at-i* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **trěsk-a-ti* ‘tolči’
delati treske < **děl-a-ti trěsk-ę* ← **děl-a-ti* ‘delati’ + **trěsk-a-ti* ‘tolči’, **trěsk-i-ti* ‘udariti’
tacati < **(tac)-a-ti* ← ben. it. *tazar* [tacar] ‘rezati na kosce, mečkati, sesekljati, drobiti’, čeprav se glede na ponazarjalno gradivo v ben. it. glagol uporablja predvsem v povezavi s predelavo mesa (Doria: 726)
stacati < **sъ-(tac)-a-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **(tac)-a-ti*
šrafljati < **(šrafĺ)-a-ti*, morda v zvezi z nem. *Schraffe* ‘prečna črta’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *strskati* v T128, *šrafljati* v T020 in *razbivati* v T110.
Kot enkratnice s *sek-* so kartirani leksemi *sesekavati* v T105, *zasekati* v T065 in *nasekati* v T408.
Kot enkratnica s *seč-* je kartiran leksem *seseči* v T114.
Kot enkratnica z *drob-* je kartiran leksem *nadrobiti* v T167.
Kot enkratnica s *cep-* je kartiran leksem *razcepiti* v T155.
Kot enkratnica s *kroj-* je kartiran leksem *skrojiti*v T167.
Kot enkratnica s *kla-* je kartiran leksem *sklati* v T114.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *cepiti* v T148, T247 in T254, *klati* v T231 in T110, *stacati* in *razklati* v T118, *seči* in *sekati* (en odgovor za vprašanji V171(a).01 in V171(b).01) v T109, *seči* v T137, *sekati* v T020 in T234).
Kot opisno poimenovanje je kartiran leksem *delati trske* v T371.

4. Uporabljena dodatna literatura

EWD: 1244; Koletnik 2015b

5. Primerjaj

SLA: V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85), V171(b).01 *sekati* (2/77), V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86), V317.01 *poleno* (2/73); OLA: 869, 870; ALE: 368; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 702 *sjeći*; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Cepljenje drv na drobno je delovno opravilo, ko sekač (gospodinja, gospodar, otrok, hišni posel, dekla, najeti delavec, sorodnik idr.) iz debelejših polen pripravlja tanjša, primerna za kurjenje v peči, na ognjišču ali štedilniku na drva. S cepljenjem sekač pripravlja iz večinoma mehkih in bolj smolnatih vrst lesa (smreka, bor) tudi drobne trske za podkurjenje ognja v pečeh na trda goriva, za taborni ogenj in podobno. Ponekod so po celjenju drv na drobno trske povezali v butare, da so zagotovili hitrejše sušenje lesa in imeli pregled nad pred zimo pridobljeno kurjavo.

7. Skica

Komentar in karta: 2/77

SLA V171(b).01 ‘sekati’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘z udarjanjem z ostrim predmetom, npr. sekiro, delati kose, dele’, tudi ‘deliti prečno na os, počez’, knj. *sékati -am* (*ẹ́ ệ*), je najpogostejše poimenovanje *sekati* s tvorjenkami, ki izražajo dovršnost, npr. *zasekati* in *posekati*, ali ponavljalnost, npr. *presekavati* in *podsekovati* (z dodatno pomenko ‘od spodaj’), ter *seči* oz. *sečti* z dovršnimi tvorjenkami *zaseči*, *seseči*, *poseči*, *vseči* in *razsečti*. Nekajkrat so zapisani tudi leksemi s korenoma *cep-* (*cepiti*) in *kla-* oz. *kal-* (*kalati* in dovršni glagol *razklati*).

V naslednjih točkah je naveden le en odgovor na vprašanji V171(b).01 *sekati* in V171(a).01 *cepiti (drva na drobno)*: *sekati* v T019, T053, T058, T059, T066, T109, T117, T120, T141, T143, T144, T176, T186, T187, T199, T208, T231, T247, T248, T254, T257, T259, T267, T274, T293, T303, T304, T305, T306, T326, T329, T333, T334, T335, T337, T340, T341, T343, T345, T346, T347, T348, T374, T379, T386; *zasekati* v T065; *seči* v T058, T106, T109, T112, T116, T123, T125, T126, T127, T137, T148, T152, T154, T157; *sečti* v T093, T096, T107; *cepiti* v T031, T132, T173, T181, T327; *kalati* v T368, T374. V krajevnih govorih, kjer natančen pomen edinega navedenega izraza ni pojasnjen, je zato problematično ločevanje med pomeni izrazov *cepiti* in *sekati*, ki se lahko uporabljata v obeh pomenih (o tem v kartah in komentarjih V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85) in V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86)).

V gradivu so zapisani tudi leksemi s pomenom ‘delati, da kaj pride iz pokončnega položaja na tla’, večinoma gre za podiranje (sekanje) dreves – sem lahko uvrstimo odgovore *urobiti*, *podirati*, *fratati*, *rušiti*.

2. Morfološka analiza

seči < **sěťi* (< **sěk-ti*) ‘seči, sekati’

zaseči < **za-sěťi* ← **za-* ‘za’ + **sěťi*

seseči < **sъ-sěťi* ← **sъ(n)-* ‘od zgoraj navzdol’ + **sěťi*

poseči < **po-sěťi* ← **po-* ‘po’ + **sěťi*

vseči < **vъ-sěťi* ← **vъ(n)-* ‘v’ + **sěťi*

sečti ≤ **sěťi* + **-ti*

razsečti ≤ **orz-sěťi* + **-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **sěťi* + **-ti*

sekati < **sěk-a-ti* ← **sěťi* (< **sěk-ti*) ‘seči, sekati’

zasekati < **za-sěk-a-ti* ← **za-* ‘za’ + **sěk-a-ti*

posekati < **po-sěk-a-ti* ← **po-* ‘po’ + **sěk-a-ti*
podsekovati < **podъ-sěk-ov-a-ti* ← **podъ-sěk-a-ti* ← **podъ-* ‘pod’ + **sěk-a-ti*
presekavati < **per-sěk-a-va-ti* ← **per-sěk-a-ti* ← **per-* ‘skozi, prek, čez, k’ + **sěk-a-ti*
cepiti < **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’
razklati < **orz-kol-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’
kalati < **kal-a-ti* ‘klati, tolči’
drobiti < **drob-i-ti* ‘lomiti, rezati na majhne koščke’
tacati < **(tac)-a-ti* ← ben. it. *tazar* [tacar] ‘rezati na kosce, mečkati, sesekljati, drobiti’, čeprav se glede na ponazarjalno gradivo v ben. it. glagol uporablja predvsem v povezavi s predelavo mesa (Doria: 726)
urobiti < **u-rǫb-i-ti* ← **u-* ‘proč’ + **rǫb-i-ti* ‘podirati drevje, sekati drva; neotesano govoriti’ (Snoj 2003: 694; ESSJ III: 188)
podirati < **po-dir-a-ti* ← **po-der-ti* **po-dьr-ǫ* ← **po-* ‘po’ + **der-ti* **dьr-ǫ* ‘odirati, skubsti, trgati, trebiti’
rušiti < **ruš-i-ti* ‘podirati’
fratati < **(frat)-a-ti* ← **(frat)-a* ← kor. nem. *Frate*, tirol. nem. *Fratte* ‘poseka, gozdna jasa’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *urobiti* v T057, *drobiti* v T110 in *tacati* v T118.
Kot enkratnici s *sek-* sta kartirana leksema *presekavati* v T156 in *podsekovati* v T083.
Kot enkratnice s *seč-* so kartirani leksemi *vseči* v T064, *poseči* v T063, *seseči* v T155 in *zaseči* v T074.
Kot enkratnica s *sečti* je kartiran leksem *razsečti* v T083.
Kot enkratnica s *kla-* je kartiran leksem *razklati* v T060.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *sekati* v T102, *razseči* v T155, *podirati* v T202 in T366, *fratati* v T202 in *rušiti* v T417 ter nerelevantni odgovor *seči* v T057.
Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksema *seči* v T014 in T058 ter *sečti* v T158 in T202, kjer je zapisano, da gre za pomen ‘kositi’.

4. Uporabljena dodatna literatura

Koletnik 2015b

5. Primerjaj

SLA: V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86), V171(a).01 *cepiti (drva na drobno)* (2/76), V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85); OLA: 868; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: HJA: 702; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Z glagolom *sekati* se označuje različna delovna opravila ob različnih priložnostih. Sečnja je tako najobsežnejše in najpomembnejše delovno opravilo v gozdnem gospodarstvu. Najstarejša oblika podiranja dreves je bilo spodkopavanje ali krčenje in podiranje s sekiro. Zaradi slabosti takega podiranja so sredi 18. stoletja začeli uvajati podiranje dreves z žago ter sekiro in zagozdami, tako da je bila sredi 19. stoletja žaga za to delo že pogosto in skoraj povsod v rabi. Ko je drevo na tleh, ga najprej še oklestijo, potem pa razžagajo na hlode, praviloma dolge štiri metre. Debelejši les lahko razžagajo tudi na manjša (metrska) polena, tanjše veje pa prav tako nasekajo za kurjavo.

V alpskem in karavanškem svetu je bila razširjena tudi sečnja stelje iz vejic smreke in jelke za steljo goveji živini v hlevih.

Posebna vrsta sekanja je bilo še pridobivanje ledu za ledenice mesnic in gostiln. Led so sekali zlasti v zimskih mesecih, ko so zaledenela jezera in reke. To so bila priložnostna opravila malih in srednjih kmetov (znano je bilo npr. spomladansko sekanje ledu na Trnovski planoti, kjer so led sekali v jamah in vrtačah, ko je sneg skopnel).

Prim.: Turk 1956; Baš 1967; SEL 2004

7. Skica

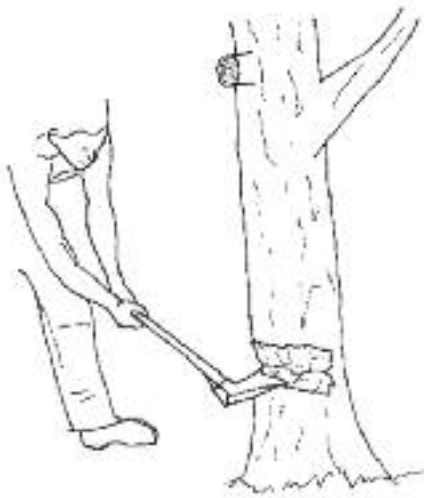

Komentar in karta: 2/78

SLA V315(a).01 ‘sekira – navadna’

Januška Gostenčnik

1. Gradivo

Za pomen ‘orodje za sekanje iz držaja in na njem nasajenega rezila’, knj. *sekíra* (*í*), je najpogostejše poimenovanje *sekira*. Druga poimenovanja so redkejša, v panonski narečni skupini je večkrat zapisan še leksem *tepača*.

Več odgovorov je opremljenih z opombami o različnih poimenovanjih sekir glede na različne oblike in namene, ponekod so zapisani leksemi označeni tudi glede na pogostnost rabe. Tako je v T022 odgovor *ta majhna sekira* opremljen z opombo »za delo doma«, odgovor *ta velika sekira* pa »za delo v gozdu«. V T063 je pri odgovoru *mašenk* zapisano, da »ima raven nož in kratek ročaj«. V T191 je pri odgovoru *furlanka* zapisana opomba, da je to »majhna sekira za sekanje drv«, pri odgovoru *sekira*, da je to »večja sekira za sekanje drv«, *malarin* je »večja, težja sekira«, *klalnica* pa »sekira za podiranje drv«. V T217 je pri odgovoru *sekira* zapisana opomba »za drva«, tako tudi v T223, kjer je pri odgovoru *sekira* zapisana opomba »za cepljenje drv«, medtem ko je tu *sekirica* namenjena »za delati butare«, *drobivnica* pa »je bila za smrečje«. Za T315 je zapisano, da je *sekira* »splošno« poimenovanje, da pa je *proknica* »mala«, *drvnica* pa »velika« sekira. Tudi v T316 je zapisano, da je *ročnica* »majhna sekira«, prav tako je v T321 ob odgovoru *flosarka* opomba »sekirica«. V T332 je pri odgovoru *drvnica* zapisano »za drva«. V T374 je pri odgovoru *drvnjača* zapisano, da je to »velika sekira«, v T373 pa, da je to »velika (sekira) za sekanje drv«, medtem ko je *flosarka* »manjša za sekanje šibja in priostrovanje kolov«. V T378 je pri odgovoru *flosarka* zapisano, da je to »mala sekirica za sekanje vej za butare«, *puntavka* je »ozka sekirica za drva«, *tepača* pa »sekira za drva«. Tudi v T395 je pri odgovoru *drvarica* zapisano, da je to sekira »za sekanje drv«. Z opombo »navadna (sekira)« sta opremljena odgovora *tepača* v T403 in *korošica* v T331. V T266 je pri odgovoru *sekira* zapisana opomba »mlajše«, pri *kladnica* pa »starejše«.

2. Morfološka analiza

sekira < **sek-yr-a*/**sěk-yr-a* ‘sekira’, sorodno s **sěti* (< **sěk-ti*) ‘seči’, **sěk-a-ti* ‘sekati’ (narečna palatalizacija *k* > *č* v T009, T017, T019, T023, T114, T115, T116, T117, T166, T196; narečna palatalizacija *k* > *ć* v T119, T137, T138, T139, T152, T155, T158; narečna palatalizacija *k* > *ç* v T158, T159, T160; narečna palatalizacija *k* > *t’* v T008, T117, T118, T151; narečna palatalizacija *k* > *c* v T005; narečna palatalizacija in prekozložna asimilacija v T001, T002, T003, T004, T006, T007, T010, T011, T012, T013, T015, T016, T018, T020, T072, T073, T092, T120, T137, T149, T150, T155, T161, T162, T163, T165, T166,

T190, T192, T197, T198, T200, T201, T201, T203, T204, T205; narečna palatalizacija, prekozložna asimilacija in premet v T024)

sekirica < **sek-yr-ic-a*/**sěk-yr-ic-a*

drvnjača < **drъv-ьń-ač-a* ← **drъv-o* ‘drevo, les’

drvarica < **drъv-ar-ic-a*

drvnica < **drъv-ьn-ic-a*

drvanica < **drъv-an-ic-a*

cepovica < **cěp-ov-ic-a* ← **cěp-i-ti* ‘cepiti, sekati’

cepovka < **cěp-ov-ъk-a*

tepača < **tep-a-č-a* ← **tep-ti*/**těp-a-ti* ‘tepsti, tolči’

drobilnica [drobiu̯nica**]** < **drob-i-l-ьn-ic-a* ← **drob-i-ti* ‘lomiti rezati na majhne koščke’

klalnica [klau̯nica**]** < **kol-l-ьn-ic-a* ← **kol-ti* **koĺǫ* (< **kol-j-ǫ*) ‘klati, tolči’

kladnica < **klad-ьn-ic-a* ← **klasti* (< **klad-ti*) ‘polagati (drugo na drugo)’

ročnica < **rǫč-ьn-ic-a* ← **rǫk-a* ‘roka’

korošica < **koroš-ic-a* ← slov. *Koroška* (pokrajinsko ime) < **Korǫt́-ьsk-a*

furlanka < **(furlan)-ъk-a* ‘vrsta majhne sekire’ ← fur. *furlan* ‘furlanski, Furlan’

furlanička < **(furlan)-ič-ъk-a*

rOnčelica < **(rončel)-ic-a*, verjetno v zvezi z it. *ronca* ‘reznik, klestnik’ in pripono it. *-ella* (s pomenom manjšalnost; iz istega korena je s pripono *-etta* s pomenom manjšalnost tvorjeno it. *ronchetta* ‘železna priprava za striženje nohtov konjem’), prim. tudi furl. *roncee* ‘vrsta kosirja’ (Cortelazzo – Zolli) (preglas O ≥ *e* v T110)

mAlArin < **(malarin)-ъ* ← furl. *manarin*, ben. it. *manarin* ‘sekira’ (po prekozložni disimilaciji *m-n* ≥ *m-l*) (A ≥ *e* v T071)

flosarka < **(flos)-ar-ъk-a* ← **(flos)-aŕ-ь* ‘splavar’ ← nem. *Floss* ‘splav’

flosarica < **(flos)-ar-ic-a*

bradlja, nejasno, morda v zvezi z *bradlj-a* ← češ. *bradla*, mn. ‘bradlja’ ← **bor-dl-o* ‘sredstvo za obrambo’, kar je izpeljano iz glagola **bor-ti (sę)* ‘boriti se’

kostenica < **kost-en-ic-a* ← **kost-ь* ‘kosť’

masank < **(masank)-ъ* ← furl. *massanc* ‘reznik’

oštoka ‘gozdarska sekira’, nejasno

kanoška, nejasno

puntavka, nejasno

boltica, nejasno

proknica, nejasno

hoč, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *kanoška* v T049, *kladnica* v T266, *bradlja* v T276, *oštoka* v T309, *proknica* v T315, *hoč* ‘sekira za sekanje drv’ v T363, *puntavka* v T378 in *boltica* v T409.

Kot enkratnica z *drv-* je kartiran leksem *drvarica* v T395.
Kot enkratnica s *furlan-* je kartiran leksem *furlanička* v T110.
Kot enkratnica s *flosar-* je kartiran leksem *flosarica* v T353.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *cepovica* v T031 in *cepovka* ‘sekirica’ v T321, *masank* ‘ima raven nož in kratek ročaj’ v T063, *sekira* v T110, *malarin* in *klalnica* v T191, *sekirica* [i̯ za ˈbuːtare ˈdẹːwat], *drobilnica* [je bwa za smˈrəːčje] v T223, *drvnica* v T315, enkratnica *drvanica* ‘velika sekira’ v T363, *flosarka* v T378 in enkratnica *kostenica* v T302.
Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *runčeja* ‘za čiščenje skorje s hloda; ima ukrivljen nož’ v T063.
Z rdečo izogloso so označena območja, kjer prihaja do narečne palatalizacije.

4. Uporabljena dodatna literatura
Cortelazzo – Zolli 1999; Škofic 2007

5. Primerjaj
SLA: V315b.01 *sekira – tesarska*; OLA: 862, 863; ALE: 366, 348 (*mesarska sekira*); SDLA-SI II: 724; ALI: /; ASLEF: 5851; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Navadna sekira je sečno in cepilno orodje, sestavljeno iz železnega ali jeklenega dela in lesenega držaja, toporišča. Sekire so v prvi vrsti obrtniški kovaški izdelek, danes jih izdelujejo tudi nekatere specializirane tovarne. Kovači so včasih izdelovali različne vrste sekir, in sicer za sečnjo oziroma podiranje drevja, kleščenje vej, sekanje drv, sekanje trsk in druga dela. Posebno ozke sekire z uhlji so uporabljali tesarji, ki so z uhlji izdirali stare žeblje ali ravnali ukrivljene. Sekire so uporabljali tudi mesarji (mesarska sekira) za ubijanje in razkosavanje živali in tudi za sekanje mesa s kostmi v mesnici.

7. Skica

Komentar in karta: 2/79

SLA V316.01 ‘toporišče’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen ‘daljši držaj pri orodju’, knj. *toporíšče* (*í*), se tudi v narečjih najpogosteje uporablja ta leksem, ki ima svoj areal v osrednjih in zahodnih narečjih. Istokorenski leksemi so še *topor*, *potorišče*, *porišče*, *potor* in *potoridlo*. V severovzhodnih govorih je v arealu zapisan leksem *štilj*, v osrednjih govorih pa ta nastopa kot dvojnično poimenovanje.

Svoj areal ima še leksem *nasad*, medtem ko so ostali redkejši in razpršeni.

Leksem *toporišče* ima v T299 pomen ‘za dolgo sekiro’, v T269 ‘še nenasajeno’, leksem *štilj* je v T158 starejše poimenovanje, leksem *držalo* v T154 je označen z redko, leksema *ročaj* v T370 in *držalica* v T156 pa imata oznako novejše.

2. Morfološka analiza

topor < **top-or-ъ* ‘sekira’ ← **tep-ti* ‘tepsti, tolči’

potor ≤ **top-or-ъ* (z metatezo *t-p* ≥ *p-t*)

toporišče < **top-or-išč-e*

porišče ≤ **(to)por-išč-e*

potoridlo ≤ **top-or-i-dl-o* (z metatezo *t-p* ≥ *p-t*)

potorišče ≤ **top-or-išč-e* (z metatezo *t-p* ≥ *p-t*)

roč < **rǫč-ь* ← **rǫk-a* ‘roka’

ročaj < **rǫč-aj-ь*

ročje < **rǫč-ьj-e*

rocelj, nejasno

držalo < **dьrž-a-dl-o* ← **dьrž-a-ti* ‘držati’

držalica < **dьrž-a-dl-ic-a*

držalce < **dьrž-a-dl-ьc-e*

držališče < **dьrž-a-dl-išč-e*

nasad < **na-sad-ъ* ← **na-sad-i-ti* ← **na-* ‘na’ + **sad-i-ti* ‘povzročati, da sedi’

nasada < **na-sad-a*

nasadišče < **na-sad-išč-e*

nasad od sekire < **na-sad-ъ otъ sek-yr-ę/sěk-yr-ę* ← **na-sad-ъ* ‘nasad’ + **otъ* ‘od’ + **sek-yr-a/*sěk-yr-a* ‘sekira’

sekirišče < **sek-yr-išč-e/*sěk-yr-išč-e*

ratovišče < **rat-ov-išč-e* < **rat-ь* (ESSJ III: 155)

štilj < **(štiĺ)-ь* ← srvnem. *stil* ‘ročaj, držaj, držalo’ (> nem. *Stiel* ‘ročaj, držaj, držalo’)

štilja < **(štiĺ)-a*

štiljek < **(štiĺ)-ьk-ъ*
štilj za sekiro < **(štiĺ)-ь za sek-yr-ǫ/sěk-yr-ǫ* ← **(štiĺ)-ь* + **za* ‘za’ + **sek-yr-a/*sěk-yr-a* ‘sekira’
sekirin štilj < **sek-yr-in-ъ/sěk-yr-in-ъ (štiĺ)-ь* ← **sek-yr-a/*sěk-yr-a* ‘sekira’ + **(štiĺ)-ь*
manika < **(manik)-a* ← it. *manico* ‘ročaj, držaj’
manigo < **(manig)-o* ← ben. it. *manigo* ‘ročaj, držaj’
manik < **(manik)-ъ* ← it. *manico* ‘ročaj, držaj’
mani < **(mani)-∅* ← furl. *mani* ‘ročaj, držaj’
manerin < **(manerin)-ъ* ← ben. it. *manerin*, *manarin*, furl. *manarin* ‘majhna sekira’
gelp, nejasno

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratnica s *štilj-* je kartiran leksem *štiljek* v T346.
Kot enkratnice z *držal-* so kartirani leksemi *držalce* v T412, *držališče* v T157 in *držalica* v T156.
Kot enkratnici z *nasad-* sta kartirana leksema *nasada* v T161 in *nasadišče* v T291.
Kot enkratnici z *roK-* sta kartirana leksema *ročje* v T351 in *rocelj* v T364.
Kot enkratna besedna zveza s *štilj* je kartiran leksem *štilj za sekiro* v T009.
Kot enkratna besedna zveza z *nasad* je kartiran leksem *nasad od sekire* v T058.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *toporišče* v T009, T069, T155, T157, T212, T216, T269 in T354, *manik* v T158, *štilj* v T158 in T317, *gelp* v T227, *ratovišče* v T346 in *sekirin štilj* v T372.
Kot nerelevantni odgovori so kartirani leksemi *štilj* ‘pri grabljah’ v T341 in T354, *topor* ‘pri motiki’ v T354, *peta* ‘leseni del, ki tiči v ušesju sekire’ v T373, *ratovišče* ‘pri grabljah’ v T347 in *porišče* ‘pri biču’ v T396.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V315(a).01 *sekira – navadna* (2/77); OLA: 864, l867; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
Toporišče pri sekiri je praviloma obdelan kos lesa različnih dolžin in dimenzij. Njegova oblika je v prvi vrsti odvisna od vrste sekire oziroma od njene namembnosti. Najpogosteje so toporišča izdelana iz trdega bukovega lesa. Od uspešne nasaditve kovinske sekire na toporišče in pravega razmerja med obema deloma sekire je odvisna kakovost tega orodja oziroma v preteklosti tudi orožja.

7. Skica

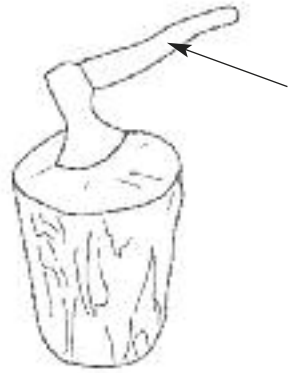

Komentar in karta: 2/80

SLA V437.01 ‘žagati’

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen ‘s potegovanjem žage sem in tja ali z njenim premikajočim se listom delati kose, dele, oblikovati (les)’, knj. *žágati* (*â*), je najpogostejši leksem *žagati* (z dovršnima sestavljenkama *nažagati* in *razžagati*), v govorih primorske narečne skupine se uporablja leksem *piliti*, na Pohorju, v Posočju ter ponekod na Notranjskem je pogost tudi leksem *rezati*, zapisana je tudi dovršna sestavljenka *zrezati*.

2. Morfološka analiza

žagati < **(žag)-a-ti* ← **(žag)-a* ‘žaga’ ← stvnem. *saga* ‘žaga’ (> nem. *Säge* ‘žaga’)
nažagati < **na-(žag)-a-ti* ← **na-* ‘na’ + **(žag)-a-ti*
razžagati < **orz-(žag)-a-ti* ← **orz-* ‘raz-’ + **(žag)-a-ti*
piliti < **(pil)-i-ti* ← **(pil)-a* ‘pila’ ← srvnem. *vīle* ‘pila’ (> nem. *Feile* ‘pila’)
rezati < **rěz-a-ti* ‘rezati, sekati’
zrezati < **sъ-rěz-a-ti* ← **sъ(n)-* ‘skupaj z; od zgoraj navzdol’ + **rěz-a-ti*
sejati < **(sej)-a-ti* ← furl. *seâ* ‘žagati’

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnica je kartiran leksem *sejati* v T062.
Kot enkratnici z *-žagati* sta kartirana leksema *razžagati* v T299 in *nažagati* v T412.
Kot enkratnica z *-rezati* je kartiran leksem *zrezati* v T060.

4. Uporabljena dodatna literatura

Koletnik 2015b

5. Primerjaj

SLA: /; OLA: /; ALE: 367; SDLA-SI I: /; ALI: 440; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Žaganje je opravilo z ročno ali, danes, z električno ali motorno žago. Ročno so z različnimi vrstami žag drevo ob podiranju žagali vse do trenutka, ko se je to začelo nagibati. Z ročnimi žagami so nato debla razžagali na ustrezne dolžine že v gozdu, potem pa so les navadno prepeljali na žago na vodni ali električni pogon. V krajih, kjer vodnih žag ni bilo, so deske razžagali ročno na dvignjenem odru s posebnimi rožnimi žagami, ki so jih premikali navadno trije krepki moški – dva

spodaj in eden zgoraj. Žaga se tudi les za kurjavo – daljša (metrska) polena in krajša drva, primerna za nalaganje na ognjišče, v peč ali štedilnik.

Prim.: Bogataj 1982; Cimperšek 2014a; Cimperšek 2014b; Gornik Bučar – Merzelj 1998; Habe 1996; Habe – Šilc-Telič 1997; Hazler 2000d; Merzelj 1990; Merzelj 1996; Petek 2005; Pivk – Žitko 2007; Sgerm 1990; Štepec 2001; Vilman 2001; Vilman 2006

7. Skica

Komentar in karta: 2/81

V713.02 *izba*, *ispa* – pomen

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Pomensko analizo leksemov *izba* in *ispa* je bilo mogoče opraviti z navzkrižnim preverjanjem pomenskih razlag in opomb zapisovalcev z odgovori na vprašanja V130.01 ‘shramba’, V130a.01 ‘podstrešna soba’, V131a.01 ‘dnevna soba’, V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’, V131A.01 ‘spalnica’ in V132.01 ‘podstrešje’.

2.1. Morfološka analiza

izba < **(jьstъb)-a* ← rom. **extuba* (z lenizacijo **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)
ispa < **(jьstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) ‘ogrevana soba’ (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)

2.2. Pomenska analiza

‘soba’
‘sobica’
‘spalnica’
‘dnevna soba’
‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe’
‘jedilnica, sprejemnica’
‘kuhinja’
‘soba zraven kuhinje’
‘shramba’
‘podstrešje, prostor pod streho’
‘podstrešna soba’
‘stavba za orodje’
‘prostor za seno’

Pripisani posamezni pomeni v T103 (‘soba’, ‘spalnica’, ‘podstrešna soba’) kažejo na dejanski pomen ‘soba’. Pomen ‘kuhinja’ v rezijanskih točkah T056–T059 se nanaša na kuhinjo kot osrednji bivalni prostor v sredozemskem tipu hiše (kuhinja z odprtim ognjiščem).

3. Posebnosti kartiranja
Kot enkratni pomen besede *izba* je kartiran pomen ‘stavba za orodje’ v T412, kot enkratni pomen besede *ispa* pa pomen ‘prostor za seno’ v T173.
Kot tretji v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani odgovori *ni izraza* v T187, T208 in T234 ter dve lastnoimenski obliki v T312 in T317 (‘jama na Menini planini’).

4. Uporabljena dodatna literatura
Furlan 2009; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj
SLA: V130.01 *shramba* (2/31), V130a.01 *podstrešna soba* (2/28), V131a.01 *dnevna soba* (2/24), V131b.01 *soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)* (2/30), V131A.01 *spalnica* (2/26), V132.01 *podstrešje* (2/29), V146b.01 *kuhinja* (2/23); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev
/

7. Skica

Komentar in karta: 2/82

V131B.01 *čumnata* – pomen

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Leksem *čúmnata (ū)* ima v SSKJ označevalnik nar(ečno) in pomensko razlago ‘manjši stanovanjski prostor, zlasti v gorenjski kmečki hiši’. Že v prvotni Ramovševi vprašalnici je bilo vprašanje V131 *čumnata – kamra* razumljeno kot obstojsko, v prenovljeni Riglerjevi vprašalnici pa je takšna narava vprašanja še bolj poudarjena z dodatnim navodilom: »Če je beseda znana, določiti pomen.« Občasno navajano gradivo za druge lekseme je zato izločeno iz prikaza.
V T206 je bil leksem *čumnata* označen kot zastarel.

2.1. Morfološka analiza

kimnata < **(kimnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’ (v T195 je *t’* kot refleks narečne palatalizacije *k* otrdel v *t*)
čuMNata < **(čumnat)-a* ← rom. **caminata* ‘s kaminom opremljena soba’ (MN ≥ *n* v T198, T203, T204; MN ≥ *u̯n* v T019) (Ramovš 1924: 94–96)
čumna < **(čumn)-a*, nejasno

2.2. Pomenska analiza

‘(manjša) soba’
‘podstrešna soba’
‘shramba z ležiščem’
‘shramba (za žito)’
‘zimska svinjska kuhinja’

3. Posebnosti kartiranja

Karta je obstojsko-pomenska.
Kot enkratni pomen besede *čumnata* je kartiran pomen ‘zimska svinjska kuhinja’ v T347.
Kot tretji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani odsotnost pomenske razlage v zapisu za T202 in odgovor *ni izraza* v T090 in T191.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V130.01 *shramba* (2/31), V131a.01 *podstrešna soba* (2/28), V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Po izsledkih dosedanjih etnoloških raziskav je čumnata spalnica za otroke ali ostarele starše v kmečki hiši, zlasti na Gorenjskem. O prvotni namembnosti tega prostora za shrambo je mogoče sklepati po primerjavi slovenske alpske hiše s srednjeevropsko hišo v srednjem veku. Slednja je imela v 12. stoletju v bivalnem delu stavbe tudi shrambo, ki se je drugod na alpskem ozemlju sčasoma preoblikovala v bivalni prostor, ki vedno leži ob veži. Čumnate so pogosto postavljene nad ne povsem vkopano klet, zato je čumnata v teh primerih vsaj za tri stopnice višje, kot je veža, iz katere vanjo vstopamo. Največkrat se nahaja nasproti drugim stanovanjskim prostorom, ki jih s čumnato in še kakšnim shrambnim prostorom povezuje veža. Glede na to, da so čumnate zelo pogoste na območju zunanje germanske kolonizacije dela Gorenjske in Škofjeloškega, je verjetnejša izposoja leksema z germanskim posredovanjem.

Prim.: Cevc 1987

Komentar in karta: 2/83

SLA V202.03 *med* – pomen

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Glede na opombe k leksemom v odgovorih na vprašanje V202.01 *med* je možen tudi prikaz različnih pomenov izraza *med*. Izraz *med* nastopa v slovenskih narečjih v dveh pomenih: osnovni pomen ‘sladka snov, ki jo delajo čebele iz nektarja ali mane’ je značilen za večji del slovenskih narečij, bolj na severu, zlasti v koroški narečni skupini, delno tudi v gorenjskih, štajerskih in panonskih narečjih, pa je prevladal drugotni pomen ‘alkoholna pijača iz medu’.

2.1 Morfološka analiza

med < **med*-ъ ‘med’

med < **med*-ь ‘med’ (z domnevno naslonitvijo na *strd*)

2.2 Pomenska analiza

‘sladka snov, ki jo delajo čebele iz nektarja ali mane’
‘alkoholna pijača iz medu’

3. Posebnosti kartiranja

/

4. Uporabljena dodatna literatura

Gura 2004

5. Primerjaj

SLA: V202.01 *med* (2/61); OLA: /; ALE: /; ALI: /; ASLEF: /; SDLA-SI: /; HJA: /; ÚMNyA: /

Komentar in karta: 2/84

SLA V170.02 *tnalo* – pomen

Mojca Horvat

1. Gradivo

V Ramovševi vprašalnici se je z vprašanjem V170 *tnalo* spraševalo po poimenovanjih za pomen 'nerazsekan večji kos debla, na katerem se sekajo, cepijo drva', knj. *tnálo* (*á*), šele po preureditvi vprašalnice pa se je temu dodalo pomensko podvprašanje *Ali ima beseda tnalo drug pomen?* V mnogih govorih zato gradiva za pomensko karto ni, saj se po njem (prvotno) ni spraševalo, v nekaterih govorih štajerske in panonske narečne skupine pa je opozorjeno na dejstvo, da izraza *tnalo* tam ne poznajo. Na podlagi odgovorov je možen izris semaziološke (obstojsko-pomenske) karte s prikazom različnih narečnih pomenov leksema *tnalo*, pri čemer so bile upoštevane vse oblikoslovne različice (tj. *tnalo*, *tnala* in *tnal*).

Zaradi različnega načina spraševanja, tj. po izrazu za pomen 'kos lesa, kjer se sekajo/cepijo/koljejo drva' ali po narečnem pomenu izraza *tnalo*, iz gradiva ni vedno razviden odgovor na vprašanje, ki se kartira. Zapisovalci pogosto niso spraševali le po obstoju in pomenu besede *tnalo*, pač pa po leksemu za pomen 'kos lesa, kjer se sekajo/cepijo/koljejo drva' in njegovih morebitnih drugotnih pomenih, ki pa na tej karti niso upoštevani.

Pomenske opredelitve leksemov, ki so jih zapisali zapisovalci, so razvidne iz indeksa.

2.1 Morfološka analiza

tnalo < **tьn-a-dl-o* ← **tьn-a-ti* ← **tę-ti* **tьn-ǫ* 'cepiti, sekati, rezati'

2.2 Pomenska analiza

'kos lesa, kjer se sekajo/cepijo/koljejo drva'

'prostor' (na sklenjenem območju, zemljepisno v celoti vezanem na dolenjsko narečno skupino in na z njo stične govore štajerske narečne skupine)

- 'prostor, kjer se sekajo/cepijo/koljejo drva' (največkrat)
- 'prostor, kjer so shranjena drva' (v manjšem številu govorov)
- 'prostor pred drvarnico' (enkrat)
- 'prostor' brez natančnejše pomenske opredelitve, ki pa ga je s pomočjo dodatnega terenskega poizvedovanja prav tako mogoče razvezati v 'prostor, kjer se sekajo/cepijo/koljejo drva' (v desetih govorih je naveden pomen)
- 'dvorišče'

'kovaška oz. mesarska priprava' (razpršeno)

3. Posebnosti kartiranja
Karta je pomensko-obstojska. Kot enkratni so kartirani pomeni ‘poleno’ v T063, ‘prostor za gnoj’ v T085, ‘kup drobnih drv’ v T114, ‘človek trde glave’ v T142, ‘neroden človek’ v T193 in ‘priprava za klepanje kose’ v T384.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V170.01 *tnalo* (2/75); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 417 ‘klada’; ASLEF: 5866; HJA: 170; ÚMNyA: /

Komentar in karta: 2/85

SLA V171(a).03 *cepiti* – pomen

Jožica Škofic

1. Gradivo

V točkah, kjer je pomen leksema *cepiti*, knj. *cepíti* in *cépiti -im* (*í*, *ẹ́*), natančneje pojasnjen oz. je za vprašanje 'sekati' v gradivu zapisan drug leksem, se *cepiti* (tudi *cepati*, *scepiti* ipd.) najpogosteje uporablja za pomen 'deliti vzdolžno na os' oz. 'delati drobnejša drva'. V nekaterih krajevnih govorih (tj. v T008, T049, T217, T316 in T380) je pomen natančneje določen s pojasnilom, da gre za »delitev metrskih polen po dolgem«, v nekaterih točkah osrednjeslovenskega prostora pa je ob odgovoru dodano pojasnilo, da gre za pripravljanje trsk (v T201 gorenjskega narečja in T252, T256, T258, T260–T265, T267 dolenjske narečne skupine).

V T031, T132, T173, T181 in T327, kjer je zapisan samo en odgovor na V171 (tj. *cepiti*), iz gradiva ni mogoče razbrati, ali se ta izraz uporablja v pomenu 'deliti vzdolž osi' ali 'deliti prečno na os oz. sekati' ali v obeh pomenih (o tem tudi v komentarjih k V171(a).01 *cepiti* ter V171(b).01 *sekati* in V171(b).03 *sekati – pomen*).

V pomenu 'deliti prečno na os' je leksem *cepiti* zapisan v T191 s pripisom »cepijo se debla na metrska polena« (za pomen 'deliti drva na drobno' je tu zapisan leksem *sekati*), v T280 s pripisom »sekati na krajše in tanjše dele« in v T410 s pripisom »veje na krajše dele«.

V T161, T167, T168, T254, T347, T374 in T381 se leksem *cepiti* uporablja izključno za pomen 'vstavljati cepič (pri sadnem drevju)', medtem ko se za pomen 'deliti vzdolž osi oz. cepiti drva na drobno' uporabljajo drugi leksemi. V T142, T148, T234 in T263 pa se isti leksem uporablja tako za pomen 'deliti vzdolž osi oz. cepiti drva na drobno' kot za pomen 'vstavljati cepič (pri sadnem drevju)'.

2.1 Morfološka analiza

cepiti < **cĕp-i-ti* 'cepiti, sekati'

2.2 Pomenska analiza

'deliti vzdolžno na os (delati drobnejša drva)'
'deliti po dolgem – metrska polena'
'delati trske'
'cepiti les za toporišča'
'deliti prečno na os (veje na krajše dele)'
'vstaviti cepič (pri sadnem drevju)'
'dati cepivo'
'cepiti/sekati' – nejasen pomen

3. Posebnosti kartiranja
Karta je pomensko-obstojska.
Simbol za »ni odgovora« imajo delni zapisi in tisti zapisi, pri katerih zapisovalec odgovora ni navedel. Če pa je zapisovalec zapisal kak drug izraz (*kalati*, *sekati*, *drobiti* …), ne pa tudi izraza *cepiti*, je na karti ob točki znak »ni izraza«.
S simbolom za enkratni pomen je kartiran odgovor v T155, da se leksem *cepiti* uporablja le v zvezi »cepiti les za toporišča«.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki je z znakom za komentar kartiran pomen ‘dati cepivo’ v T263 ter odgovor »ni izraza« v T148.
Z rdečim znakom za nejasen pomen so kartirani odgovori, kjer je naveden le en izraz za pomena ‘cepiti’ in ‘sekati’.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V171(a).01 *cepiti (drva na drobno)* (2/76), V171(b).01 *sekati* (2/77), V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86); OLA: 868; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 702 *sjeći*; ÚMNyA: /

Komentar in karta: 2/86

SLA V171(b).03 *sekati* – pomen

Jožica Škofic

1. Gradivo

V točkah, kjer je pomen izraza *sekati* natančneje pojasnjen oz. je za pomen 'cepiti' v gradivu zapisan drug izraz, se izraz *sekati*, knj. *sékati -am* (*ẹ́ ẹ̑*), najpogosteje uporablja za pomen 'deliti prečno na os', v nekaterih govorih je pomen natančneje določen s pojasnilom, da gre za deljenje tanjših lesenih stebel, tj. 'sekati (prečno na os) veje, hosto, dračje, šibje', in sicer predvsem v panonski narečni skupini, oz. da gre za tako pripravljanje drv – razpršeno po vsem jezikovnem prostoru. Le v T137, T191, T264, T307, T321, T338, T347 in T363 je izrecno navedeno, da se leksem *sekati* uporablja za pomen 'cepiti, tj. deliti vzdolžno na os'. V nekaj več kot tridesetih točkah (predvsem gorenjske, koroške in rovtarske narečne skupine ter v notranjskem narečju) je pojasnjeno, da se izraz *sekati* uporablja za pomen 'podirati drevesa v gozdu'. Le v T261 in T353 se ta izraz uporablja za pripravo stelje ali krme za živali, za T206 pa je zapisano, da se izraz *sekati* uporablja v pomenu 'kositi'. Dvakrat je zabeleženo, da se ta izraz uporablja tudi v pomenu 'deliti meso na manjše dele'.
V točkah, kjer je zapisan samo en odgovor na V171 (cepiti, sekati), iz gradiva ni mogoče razbrati, ali se izraz *sekati* uporablja v pomenu 'deliti prečno na os oz. sekati' ali v pomenu 'deliti vzdolž osi oz. cepiti' ali celo v obeh pomenih (o tem tudi v komentarjih k V171(b).01 *sekati* in V171(a).01 *cepiti*) – natančen pomen ni jasen v T010, T019, T020, T021, T053, T058, T059, T066, T109, T117, T120, T141, T143, T144, T168 (kjer se »cepi samo sadje«), T176, T186, T187, T199, T208, T231, T247, T248, T252, T254, T257, T259, T267, T274, T278 (s pojasnilom, da se seka »tako drva kot trske«, T293, T301, T303, T304, T305, T306, T326, T329, T333, T334, T335, T337, T340, T341, T343, T345, T346, T347, T348, T350, T374, T379 ter v T376, T383, T384, T386, T408 in T413, kjer je zapisano le, da se ta leksem uporablja v zvezi s pripravljanjem drv.

2.1 Morfološka analiza

sekati < **sěk-a-ti* ← **sěťi* (< **sěk-ti*) 'seči, sekati'

2.2 Pomenska analiza

'deliti prečno na os'
'sekati (prečno na os) drva'
'sekati (prečno na os) veje, hosto, dračje, šibje'
'sekati (prečno na os) steljo, presnino'
'podirati drevesa v gozdu/lesu/hribu'

‘kositi’
‘deliti meso na manjše dele’
‘cepiti (deliti vzdolž osi)’
‘sekati/cepiti’ – nejasen pomen

3. Posebnosti kartiranja
Simbol za »ni odgovora« imajo delni zapisi in tisti zapisi, pri katerih zapisovalec odgovora ni navedel. Če pa je zapisovalec v posamezni točki zapisal kak drug izraz (npr. *cepiti*, *podirati* …), ne pa tudi izraza *sekati*, je na karti znak »ni izraza«.
S simbolom za enkratni pomen je kartiran odgovor v T206, da se izraz *sekati* uporablja v pomenu ‘kositi’.
Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani pomeni ‘podirati drevesa v gozdu’ v T009, ‘sekati drva’, ‘sekati veje’, ‘pripravljati steljo’ in ‘deliti meso na manjše dele’ v T234, ‘podirati drevesa’ in ‘pripravljati drva’ v T231 ter nejasni pomen ‘sekati/cepiti’ v T187. Z znakom za komentar so kartirani tudi odgovori »ni izraza« T158, T166, T363 in T367 ter »ni odgovora« v T097, T247 in T414.
Z rdečim znakom za nejasen pomen so kartirani odgovori, kjer je naveden le en izraz za pomena ‘sekati’ in ‘cepiti’.

4. Uporabljena dodatna literatura
/

5. Primerjaj
SLA: V171(b).01 *sekati* (2/77), V171(a).01 *cepiti (drva na drobno)* (2/75), V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85); OLA: 868; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: 702; ÚMNyA: /

Komentar in karta: 2/87

SLA V143A.01 ‘slama’

Mojca Horvat

1. Gradivo

Vprašanje V143 *slama* iz Ramovševe vprašalnice je bilo po preureditvi vprašalnice razdeljeno na dve vprašanji, in sicer 143A *slama* in 143B *škopa (slama za pokrivanje strehe)*. Odgovori, dobljeni na vprašanje pred preureditvijo vprašalnice, imajo tako lahko dva pomena: 1. ‘posušena stebla in listi omlatenega žita’ in 2. ‘slama za pokrivanje strehe’, česar pa zaradi odsotnosti pomenskih pojasnil zapisovalcev ni mogoče z gotovostjo trditi. Dejstvo, da je bilo vprašanje že v prvotni vprašalnici uvrščeno v razdelek III. Hiša, potrjuje domnevo, da se tudi odgovori izpred leta 1961 nanašajo na ‘slamo za pokrivanje strehe’.
V vseh raziskovanih govorih je zapisan le en leksem, tj. *slama*, knj. *sláma* (*á*), ki zaradi leksemske enotnosti ni kartiran.

2. Morfološka analiza

slama < **solm-a* ‘slama’

3. Posebnosti kartiranja

Enkratnici *krma* v T156 in *slamnata streha* v T300, ki sta zapisani kot drugo poimenovanje ob leksemu *slama*, zaradi pomenskega neujemanja nista kartirani.
Gradivo omogoča izris glasoslovne karte s prikazom razvoja skupine *ła*.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V143B.01 *škopa* (2/21); OLA: 665; ALE: 275; SDLA-SI: /; ALI: /
(372 *postelja iz slame*); ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: 2

6. Etnološka osvetlitev

Slama je skupek posušenih stebel omlačenih pravih ali strnenih žit, kot so pira, pšenica, rž, ječmen in oves, nepravih ali prosastih žit, kot so proso, koruza, sirek in ajda ter skupek posušenih riževih stebel, ki sicer sodijo v družino trav.
V kmečkem gospodarstvu, domačih obrteh in industrijskih dejavnostih so uporabne le nekatere vrste slame, in sicer kot stelja (pirina, pšenična, ržena, ovsena, koruzna slama), kot krma, ki se dodaja senu (pirina, pšenična, ržena, ovsena slama – slamo so za krmo uporabljali redko, le v primeru pomanjkanja sena ali silaže; tudi goveja

živina takšne krme ni marala in je odbirala seno in šele nazadnje použila še slamo, če ji gospodarji druge krme niso polegli), in kot silažna krma (koruzna slama, pogosto skupaj s koruznimi stroki). Slama se uporablja tudi v krovstvu (pirina, ržena, pšenična slama – zlasti visokorasla *résnica*); v domači obrti, rokodelstvu (pirina, ržena, pšenična slama) za pletenje klobukov, obuval, dežnih ogrinjal, pletenih posod (*pehárjev*), predpražnikov (zlasti koruzno ličkanje); v vsakdanji rabi za pletenje kit za tesnjenje vratnih kril (koruzno ličkanje, pšenična in ržena slama); v domačih (hišnih) obrtnih dejavnostih za pletenje kit (rž, pšenica) za izdelavo slamnikov (slamnikarstvo je bilo razvito zlasti na Domžalskem in v Črnem grabnu, po drugi svetovni vojni je domžalsko slamnikarstvo izpodrinil uvoz slamnikov iz riževe slame); za pletenje slamnatih (ržena in pšenična slama) *kóšnic* (zlasti v vzhodni in severovzhodni Sloveniji); za izdelavo okrasnih obesíl (ržena in pšenična slama) zlasti v Prekmurju, kjer so ženske pletle slamnate lestence (*dóžnjeke* ali *lustre*), vaze in razne (tudi novoletne) okraske; za izdelavo oprave nekaterih pustnih šem (ržena in pšenična slama) na Cerkljanskem (*ta slámnat*) in v okolici Ilirske Bistrice (*slámnati móž*); v vsakdanjem (domačem) graditeljstvu kot sesekljana (pirina, ržena in pšenična) slama skupaj s plevami kot vezivo in izolacija ilovnatih ometov; v gradbeniški industriji (pšenična slama) za toplotno izolacijo; v predelovalni industriji (različne vrste slame) pri izdelavi papirja; v pridelavi biogoriv (različne vrste slame skupaj z zrnjem) in drugje.

Prim.: Baš 1970; Novak 1970; SEL 2004; Valenčič 1959

7. Skica

Komentar: 2/88

SLA V151.01 ‘žlica’

Januška Gostenčnik

1. Gradivo

Za pomen ‘priprava iz daljšega ročaja in ovalnega vbočenega dela za dajanje (hrane) v usta, zajemanje zlasti tekočih jedi’, knj. *žlíca* (*i*), je povsod zapisan leksem *žlica*, le v T415 je kot dvojnica zapisana še enkratnica *lofl*.

2. Morfološka analiza

žlica ≤ **lъž-ic-a* ‘žlica’
lofl < **(lofĺ)-ь* ← nem. *Löffel* ‘žlica’

3. Posebnosti kartiranja

V151.01 *žlica* ni kartirano zaradi leksemske neraznovrstnosti.
Predvidena je glasoslovna karta, ki bo prikazovala refleks kratkega akutiranega isslov. **i*.

4. Uporabljena dodatna literature

/

5. Primerjaj

SLA: /; OLA: 1184; ALE: 422; SDLA-SI I: /; ALI: 474; ASLEF: 2708; HJA: 782; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Žlica je najbólj razširjen in najstarejši del jedilnega pribora, priročen za uživanje skorajda vseh vrst hrane, zlasti tekoče. V virih je omenjena že v 16. stoletju. Sprva so izdelovali le lesene žlice, z industrijsko dobo so se vse bolj uveljavljale kovinske žlice, sprva iz aluminija, nato železne in kromirane, za posebne priložnosti in privilegirane družbene sloje tudi srebrne in pozlačene z vtisnjeno punco, grbom. Lesene žlice so znan in še vedno priljubljen suhorobarski izdelek, ki jih poleg večjih kuhalnic še uporablja večina gospodinjstev na Slovenskem. Izdelane so večinoma iz lipovega in zlasti bukovega lesa. Sprva so jih suhorobarji iz Ribniške doline izdelovali ročno, zadnja leta večinoma strojno. Žlice, kuhalnice in druge gospodinjske pripomočke so natikali v žličnik, ki je bil pritrjen na čim manj okajeno steno v (črni) kuhinji, ali jih zatikali v špranje posebej oblikovane deske, pritrjene na lesen strop v hiši.

Prim.: Makarovič 1981; SEL 2004

7. Skica

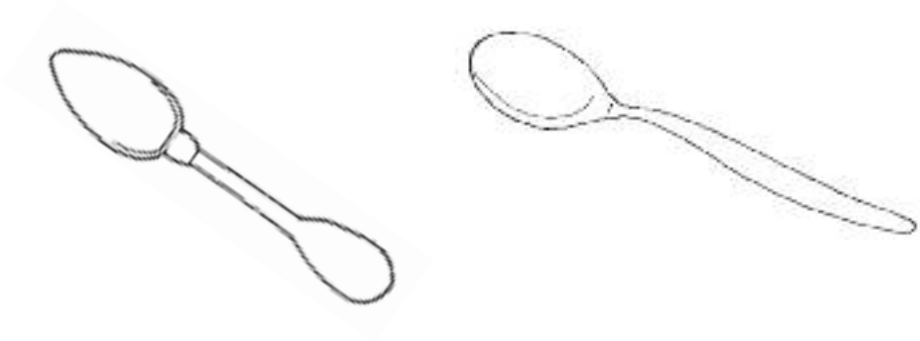

3 Besedno kazalo

1 V besedno kazalo so uvrščene vse poknjižene besede in besedne zveze iz morfološke analize (razdelek 2) v komentarjih.

2 Velike črke, vezaje in oklepaje v tem kazalu je treba razumeti, kot je povedano v uvodu (1.11 Morfološka analiza) na str. 52.

3 Podčrtane besede in besedne zveze pomenijo vprašanja iz vprašalnice za SLA, ki jih je v drugem zvezku SLA 88. Brez njih je v tem seznamu 1891 iztočnic.

4 Zapis
štok 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’) ▸ postelja na štok 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
se bere takole: beseda *štok* je zapisana v komentarju 75 drugega zvezka SLA v pomenu ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’, po katerem sprašuje vprašanje 170.01 iz vprašalnice za SLA; za znakom ▸, ki uvaja besednozvezni razdelek, je navedena besedna zveza *postelja na štok*, ki je zapisana v komentarju 34 drugega zvezka SLA; vprašanje 466.01 iz vprašalnice za SLA sprašuje po pomenki ‘pograd v koči’.

A

agin 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
aher (a//her) 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
ahker (//a//hker) 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
ajfej 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
ajmar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
ajmarelj 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
ajmpar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
akrila 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
alfa 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
ampar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
andito 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
antha 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
antil- 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
antlja 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
antvelja 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
aport 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
avsarica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)

B

baba 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
babk- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
baček 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
bačva 2/46 (V468.01 ‘kad’)
bajarč 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
bajta 2/1 (V180.01 ‘kmetija’), 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’) ▸ borna bajta 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); pograd v bajti 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
bajtica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
bajtrga 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
balažek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
balča 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
balet 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
balič 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
baliž 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
balkon 2/10 (V145.01 ‘okno’)
banda 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
bandin 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
banger (BangER-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
banja 2/46 (V468.01 ‘kad’)
baraka 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
barakica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
barben ▸ barBena britva 2/50 (V153C.01 ‘britev’);
barbiški ▸ barbirška britula 2/50 (V153C.01 ‘britev’); britula barbirška 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
barigla 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
bašelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
beč 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’), 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
bečak 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
bečelar (bečElar) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečelavnik (BEčelavnik) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečelen ▸ (bečelen) košar (za roj) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’);
bečelinjak (BEčelinjak) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečeljak (BEČeljak) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečelnik (BEČelnik) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečelnjak (BE//Čelnjak) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
bečula ▸ hišica od bečulov 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’);
bedenj 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
berije 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
betdeke 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
betičar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
betonski ▸ betonsko korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
bezek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
bezjak 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
beznica 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
biček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
bička 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
bindek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
bindežar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
binenhavs 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
binžek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
binžer 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)

birka ▸ štala za birke 2/55 (V161(b).01 'hlev za ovce')
birtšaft 2/1 (V180.01 'kmetija')
blagovaona 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
blanja 2/75 (V170.01 'tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)')
blante 2/34 (V466.01 'pograd v koči')
blatnjača 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
blazina 2/36 (V107A(a).01 'blazina za pod glavo'), 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino'), 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
blazina (Blazina) 2/36 (V107A(a).01 'blazina za pod glavo'), 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino'), 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
blazinec 2/36 (V107A(a).01 'blazina za pod glavo')
blazinica 2/36 (V107A(a).01 'blazina za pod glavo')
blek 2/52 (V109.01 'cunja')
bobov ▸ bobova klet 2/32 (V157.01 'kleť')
bobrovec 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka')
boljši ▸ (ta) boljši hiša 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
bolt 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
boltica 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
boren ▸ borna bajta 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
bornik 2/6 (V135.01 'podboj')
bošelj 2/52 (V109.01 'cunja')
bozjački ▸ bozjački nož 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
bozjak 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
bradlja 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
brajda 2/66 (V165(a).01 'vrt – sadni'), 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože')
branda 2/34 (V466.01 'pograd v koči')
bravski ▸ bravska štala 2/55 (V161(b).01 'hlev za ovce')
breg 2/1 (V180.01 'kmetija'), 2/66 (V165(a).01 'vrt – sadni')
brem- 2/74 (V158B.01 'butara')
bremce 2/74 (V158B.01 'butara')
bremček 2/74 (V158B.01 'butara')
breme 2/72 (V158A.01 'drva')
bremen 2/74 (V158B.01 'butara')
brenta 2/46 (V468.01 'kad')
brijača 2/50 (V153C.01 'britev')
brisa 2/51 (V108.01 'brisača')
brisač 2/51 (V108.01 'brisača')
brisača 2/51 (V108.01 'brisača')
brisača 2/51 (V108.01 'brisača'), 2/52 (V109.01 'cunja')
brisalka (briSalka) 2/51 (V108.01 'brisača')
brisalnica 2/51 (V108.01 'brisača')
brisanica 2/51 (V108.01 'brisača')
brisanka 2/51 (V108.01 'brisača')
brisar 2/51 (V108.01 'brisača')
brisati ▸ štraca za brisati 2/51 (V108.01 'brisača');
brisilna 2/51 (V108.01 'brisača')
brislja 2/51 (V108.01 'brisača'), 2/52 (V109.01 'cunja')
brisnica 2/51 (V108.01 'brisača')
brisovalka 2/51 (V108.01 'brisača')
britev 2/50 (V153C.01 'britev')
britev 2/49 (V153B.01 'žepni nož'), 2/50 (V153C.01 'britev') ▸ britev brivna 2/50 (V153C.01 'britev'); britev za (se) briti 2/50 (V153C.01 'britev'); brivna britev 2/50 (V153C.01 'britev'); elzer britev 2/50 (V153C.01 'britev')
britevca 2/49 (V153B.01 'žepni nož'), 2/50 (V153C.01 'britev')
briti (se) ▸ britev za (se) briti 2/50 (V153C.01 'britev'); britula za se briti 2/50 (V153C.01 'britev'); britVa za (se) briti 2/50 (V153C.01 'britev')
briti ▸ klinja za briti 2/50 (V153C.01 'britev'); nožec za briti 2/50 (V153C.01 'britev')
britola 2/50 (V153C.01 'britev')
britolin 2/50 (V153C.01 'britev')
britula 2/49 (V153B.01 'žepni nož'), 2/50 (V153C.01 'britev') ▸ barbirška britula 2/50 (V153C.01 'britev'); britula barbirška 2/50 (V153C.01 'britev'); britula za se briti 2/50 (V153C.01

'britev'); brivna britula 2/50 (V153C.01 'britev')
britulica 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
britva (britVa) 2/49 (V153B.01 'žepni nož'), 2/50 (V153C.01 'britev') ▸ barBena britva 2/50 (V153C.01 'britev'); britVa za (se) briti 2/50 (V153C.01 'britev'); britva za v žep 2/49 (V153B.01 'žepni nož'); brivna britva 2/50 (V153C.01 'britev');
britvica 2/49 (V153B.01 'žepni nož'), 2/50 (V153C.01 'britev')
brivanka 2/50 (V153C.01 'britev')
briven ▸ britev brivna 2/50 (V153C.01 'britev'); brivna britev 2/50 (V153C.01 'britev'); brivna britula 2/50 (V153C.01 'britev'); brivna britva 2/50 (V153C.01 'britev')
brlog 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
brložnjak 2/34 (V466.01 'pograd v koči')
broncin 2/43 (V149.01 'lonec')
brst 2/74 (V158B.01 'butara')
brunen 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
brušče (Imn.) 2/74 (V158B.01 'butara')
bržada 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože')
bukon 2/10 (V145.01 'okno')
bula 2/51 (V108.01 'brisača')
bunar 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
buncimer 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
burkelj 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
burkle 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
burklja 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
burklje (bURkLJe) 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
burkljice 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
bušela ▸ glavnik od bušel 2/59 (V203.01 'satovje')
butan ▸ butana koča 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
butara 2/74 (V158B.01 'butara')
butara 2/74 (V158B.01 'butara')
butarica 2/74 (V158B.01 'butara')

C

capa 2/52 (V109.01 'cunja')
cegel 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka') ▸ (ta) strešni cegel/ceglo 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka'); cegel za (na) streho 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka'); cegel za mir 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka'); cegel za zidanje 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka'); folc cegel 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka'); navaden cegel 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka'); zidni cegel 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka'); žgan cegel 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka')
cegl- 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka')
cegla 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka')
ceglo (cegLo) 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka') ▸ (ta) strešni cegel/ceglo 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka')
ceha 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
cehta 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino'), 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
cejejnik 2/46 (V468.01 'kad')
cekret 2/64 (V164.01 'stranišče')
cepanica 2/73 (V317.01 'poleno')
cepanka 2/73 (V317.01 'poleno')
cepati 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)')
cepičnjak 2/66 (V165(a).01 'vrt – sadni')
cepilen ▸ cepilni nož 2/49 (V153B.01 'žepni nož');
cepilnik 2/75 (V170.01 'tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)')
cepiti 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)'), 2/85 (V171(a).03 cepiti – pomen)
cepiti 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)'), 2/85 (V171(a).03 cepiti – pomen), 2/77 (V171(b).01 'sekati')
ceplja 2/73 (V317.01 'poleno')
cepovica 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
cepovka 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
cesarski ▸ cesarski nož 2/49 (V153B.01 'žepni nož')

cesarščeк 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
cigel ▸ črepnji cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); krovni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); pokrivati cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); pokrivatji cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); pokrivatni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); pokrivni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); pokrovni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); strešni cigel/ciglo 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); tolsti cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); tolsti cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); zidarski cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); zidatji cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); zidni cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
cigl- 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
cigla 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
ciglo (cigLo) 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’) ▸ strešni cigel/ciglo 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
cijavšnica 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
cimber 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
cimer 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’) 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’) ▸ cimer na diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); cimer na podstrešini 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na cimru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešni cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta vrhnji cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); zgornji cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
cimper 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) ▸ cimper kamra 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na cimpru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na cimpru 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); soba na cimpru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
cimprača 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
cimpran ▸ cimprana hramba 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); cimprana koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); cimprana hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
cimpranjača 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
cimra 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
cimrc 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
cimrček 2/25 V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’
cisterna 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
coc 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
colček 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
colek 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
conga ▸ na congah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’);
copanje 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
cota 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
cuha 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
cula 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
cunja 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
cunja 2/52 (V109.01 ‘cunja’) ▸ cunja za obrisati 2/51 (V108.01 ‘brisača’);
curek 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)

Č

čakatur 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
čakaturan 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
čamera 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
čaniba 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’) ▸ čaniba (ta) za spat 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
čanibica 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
čaponar (//čaponar) 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
čašt 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
čebela ▸ pri čeBelih 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelec (ČEbelec) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelen ▸ čebelni vrt 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)

čebelinjak (ČEBElinja//k) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebeljak 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelnica (Čebelnica) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelnik (ČEBelnik) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelnjak 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelnjak (ČEBelnja//k) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čebelov ▸ čebelova huta 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’);
čeber 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
čebrica 2/46 (V468.01 ‘kad’)
čebriček 2/46 (V468.01 ‘kad’)
čeftat 2/14 (V139.01 ‘strop’)
čela ▸ kašela od čel 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
čendin 2/46 (V468.01 ‘kad’)
čepelin 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
čera 2/59 (V203.01 ‘satovje’), 2/60 (V204.01 ‘vosek’)
češelj 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
četer ▸ ovčji četer 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
četrna 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
čiček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
činkar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
činkelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
činkeljica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
čok 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
čolja 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
čoln 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
čopa 2/52 (V109.01 ‘cunja’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
čovt 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
črep 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
črepak 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
črepnje 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
črn ▸ črn pisker 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); črna kuhinja 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
čuba 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
čudra 2/46 (V468.01 ‘kad’)
čufit 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ na čufiti 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
čufita 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
čulja 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
čumna 2/82 (V131B.01 čumnata – pomen)
čumnata 2/82 (V131B.01 čumnata – pomen)
čumnata (čuMNata) 2/82 (V131B.01 čumnata – pomen)2/28, (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
čut 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’) ▸ čut za prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)

D

dahboden 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
dahcigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
dahcimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
dahcimra 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
dahravm 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
dahštibelj 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
debel ▸ debeli zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
dekna 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
delati ▸ delati treske 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
depožit 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
devžnov ▸ devžnov nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
deža 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
dilj- 2/14 (V139.01 ‘strop’)
dilja 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ na diljah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na diljah 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na dilje 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); soba na diljah/diljih / na diljah soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’);

dilje 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) ▸ cimer na diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
diljic- 2/14 (V139.01 ‘strop’)
diljice 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
diljnice 2/14 (V139.01 ‘strop’)
dimnica 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’)
dneven 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’) ▸ dnevna hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); dnevna soba 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
dohcigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
dolnji ▸ dolnja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
domačija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
domovina 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
dračje 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
drek 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
drobilnica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
drobiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
drugi ▸ druga hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); drugi hram 2/32 (V157.01 ‘klet’)
družinski ▸ družinska hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
drv- 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
drva 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
drva 2/72 (V158A.01 ‘drva’), (Ied.) 2/72 (V158A.01 ‘drva’) ▸ štor za drva kalati 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
drvanica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
drvarica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
drve (drvE) 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
drvnica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
drvnjača 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
drvo (Ied.) 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
drvocep 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
drvosek 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
držalce 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
držalica 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
držališče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
držalo 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
dukja 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
dur- 2/4 (V134.01 ‘vrata’), 2/5 (V707.01 ‘duri’)
duri 2/5 (V707.01 ‘duri’) ▸ (ta) zadnje duri 2/5 (V707.01 ‘duri’); ta male duri 2/5 (V707.01 ‘duri’)
durice 2/4 (V134.01 ‘vrata’), 2/5 (V707.01 ‘duri’)
durnik (durNik) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
dver- 2/4 (V134.01 ‘vrata’), 2/5 (V707.01 ‘duri’) ▸ zunajšnje dver- 2/5 (V707.01 ‘duri’)
dveri ▸ velike dveri 2/5 (V707.01 ‘duri’)
dverica 2/5 (V707.01 ‘duri’)
dvor 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’), 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
džalinar 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
džardin 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
džola 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

E

ejmpar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
ejnzac 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
elzer ▸ elzer britev 2/50 (V153C.01 ‘britev’);
emeral 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
en ▸ (ena) uboga hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ena grda Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ena groblja 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ena mala Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
eštrah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ na eštrah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
eštrli ▸ na eštrlih 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) na eštrlah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)

F

facada 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
fačada 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
fajdelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)

fajdeljcepar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
fajdeljmajselj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
fajdlja 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
fajdljica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
fajler 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
falč (falČ) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
falček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
falk 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
faltner 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
faš- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
fašin- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
fašk- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
faž- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
fažin- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
feca 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
fecn- 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
fecot 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
federa 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
federmajselj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
federmeser 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
federmodroc 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
ferpuc 2/17 (V142.01 ‘ometˇ’)
fičara 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
fila 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
filec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
filka 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
flančišček 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
flančnik 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
flaneljka 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
flašter 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
flek 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
flika 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
flosarica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
flosarka 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
fodr- (f//Odr-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
fodrin 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
fogolar 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
fokolar 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
folc ▸ folc cegel 2/19 (V141b.01 ‘strešna opeka’)
folovž 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
fontana 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
forhavs (forHavs) 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
forhavz 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
forhuta 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
forn 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’)
forn- 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
fornel 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’)
frajh (Frajh) 2/17 (V142.01 ‘ometˇ’)
frajhovina 2/17 (V142.01 ‘ometˇ’)
fraščje 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
frata 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
fratati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
fratje 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
fratna 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
frčada (frča//D//a) 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
frčara 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
frčarda 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
frčardna 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
freta 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
frklajdung- (FrklaJdung-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
fršalunga 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
fršlag 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
furhavz 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
furklje 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
furlanička 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
furlanka 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
fuspoden 2/13 (V138.01 ‘tla’)
fušt (fuŠt-) 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
futr- 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

G

gabelj 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
gabeljni 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
gabinet 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
ganek 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
gank 2/22 (V730b.01 ‘veža’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)

gartelj 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
garteljc 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
gašper 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’), 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
gazdija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
gelp 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
gepelj 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
gerp- (GerP-) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
gjam 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
glajt 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
glajte 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
glaven ▸ glavni zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
glavica 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
glavnik 2/59 (V203.01 ‘satovje’) ▸ glavnik od bušel 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
glaž 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
glaževina 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
glažina 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
glažovina 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’) ▸ glažovina v oknu 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
glažovje 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
glažovo 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
glažuta 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
gnezdo 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’), 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
gnoj 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
gnoj (gNoj) 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
goli 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
golida 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
gopljice 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
gorenji ▸ (ta) gorenja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); gorenja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); gorenja naispa 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta gorenja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ta gorenja šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
gori ▸ (gori) na hlevu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); (gori) na hiši/hiše 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); hiža (gori) na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
gornji ▸ gornja hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); gornja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); gornja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); gornja parna 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); gornja soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); gornji pod 2/14 (V139.01 ‘strop’); gornji pod 2/31 (V130.01 ‘shramba’); gornji pod 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
gorten 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
gospodarstvo 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
gostejnik 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
goveji ▸ goveja štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); goveji hlev 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
govejski ▸ govejska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’);
graben 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
grabica 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
gradcenjak 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
gradčenik 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
gradčenjak 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
gradec 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
granar 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
grča 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
grd ▸ ena grda Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
gred- 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
gred 2/68 (V166.01 ‘greda’)
greda 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’), 2/68 (V166.01 ‘greda’) ▸ greda za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
greda 2/68 (V166.01 ‘greda’)

grede (Imn.) 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
gredica 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’) ▸ gredica za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); gredica za solato 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
gredno 2/68 (V166.01 ‘greda’)
gregec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
gregorček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
groblja ▸ ena groblja 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
grumbla 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
grunt 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
gruntcegel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
grušt (Grušt) 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) ▸ kamra v ruštu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
gumn- (gumN-) 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
gumno 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
gumno ▸ na gumnu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
gvavt 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
gvelb (GVeLb) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

H

hadra (Hadra) 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
hajbelj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
hajcinga 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
hajselj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
hajzelj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
hajzeljc 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
hakelj- 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
hakeljc 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
handrli 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
hantuh (HantUH) 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
havstor (havstOr) 2/4 (V134.01 ‘vrata’)
havženga 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
havžih 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
his 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
hiša 2/2 (V129A.01 ‘hiša’)
hiša (Hiša) 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ (ena) uboga hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); (gori) na hiši/hiše 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); (ta) boljši hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); (ta) gorenja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); (ta) mala hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); (ta) mala hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); (ta) velika hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); dolnja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); druga hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); družinska hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ena grda Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ena mala Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); gorenja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); gornja hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); gornja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); gornja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); hiša malo vredna 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); hiša pod streho 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); hiša zdrta 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); krepasta hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); lesena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); majhna hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); mihena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); na hiši 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na hiši 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); neočedena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); pobita hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); podrta hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); podstrešna hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); poslovška hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); prednja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prednja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); prva hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); sedna hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); slaba hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); stara Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); strgana hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ta gorenja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’);

ta majhna hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ta večji/večja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ta zgornja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); ta zgornja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); tu v hiši 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); zadnja hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); zadnja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); zidana hiša 2/2 (V129A.01 ‘hiša’)

hišen ▸ (ta) hišna kam//ra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); hišna kamra 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); ta hišna kamrica 2/31 (V130.01 ‘shramba’); te hišna kamrica 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)

hišica (HiŠica) 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’) ▸ hišica od bečulov 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’); podstrešna hišica 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)

hiška 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)

hištrna 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)

hiz 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)

hiža 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’) ▸ zidana hiža 2/2 (V129A.01 ‘hiša’); slaba hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); stara hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); cimprana hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); uboga hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); revna hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); dnevna hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prva hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prednja hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); zadnja hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); velika hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); velika hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); mala hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); mala hiža 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); mala hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); mlašeča hiža 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); prednja hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); hiža za spati 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); hiža (gori) na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na hiži 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na paDlašu hiža 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešna hiža 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na hiži 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na hiže 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); sarmačka hiža 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)

hižica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’) ▸ mala hižica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)

hižička 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)

hlev 2/54 (V161A.01 ‘hlev za krave’), 2/55 (V161B.01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161C.01 ‘hlev za svinje’)

hlev 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’), 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) ▸ (gori) na hlevu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); (ta) na hlevu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); goveji hlev 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); hlev za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); hlev za koze 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); hlev za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); hlev za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); hlev za prasce 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); kravji hlev 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kurji hlev 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); ovčji hlev 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); prasečji hlev 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); prašičji hlev 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); svinjski hlev 2/56 (V161(c).01

'hlev za svinje'); ta na hlevu/hleve 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); kurnji hlev 2/53 (V161a.01 'kurnica')
hlev- 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hlevaček 2/53 (V161a.01 'kurnica')
hlevc- 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hlevček 2/55 (V161(b).01 'hlev za ovce')
hlevčič 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje') ▸ hlevčič za hotiče 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje'); hlevčič za kokoši 2/53 (V161a.01 'kurnica'); hlevčič za prasca 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hlevec 2/55 (V161(b).01 'hlev za ovce') ▸ svinjski hlevci 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hlevovje 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hlod 2/75 (V170.01 'tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)')
hlodi (Imn.) 2/72 (V158A.01 'drva'), 2/73 (V317.01 'poleno')
hoč 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
hodničen ▸ hodnična ruha 2/35 (V106.01 'rjuha')
hodnik 2/22 (V730b.01 'veža')
hodnji ▸ hodnji prt 2/35 (V106.01 'rjuha')
hotič ▸ hlevčič za hotiče 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
hoža 2/34 (V466.01 'pograd v koči')
hram (Hram) 2/2 (V129A.01 'hiša'), 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'), 2/26 (V131A.01 'spalnica, 2/29 (V132.01 'podstrešje'), 2/31 (V130.01 'shramba'), 2/32 (V157.01 'kleť'), 2/61 (V162A.01 'skedenj') (kamra)') ▸ hram za vino 2/32 (V157.01 'kleť'); na hramih 2/29 (V132.01 'podstrešje'); prvi hram 2/32 (V157.01 'kleť'); drugi hram 2/32 (V157.01 'kleť'); vinski hram 2/32 (V157.01 'kleť')
hramba ▸ cimprana hramba 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'); zidana hramba 2/2 (V129A.01 'hiša')
hramec 2/32 (V157.01 'kleť')
hrmanjek 2/31 (V130.01 'shramba')
hruška ▸ klet za hruške 2/32 (V157.01 'kleť');
huba 2/1 (V180.01 'kmetija')
huta 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'), 2/23 (V146B.01 'kuhinja'), 2/53 (V161a.01 'kurnica') ▸ čebelova huta 2/57 (V163.01 'čebelnjak')

I

iberciger (Iberciger) 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
ibercug (IberCug) 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino') ▸ polšter ibercug 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
ibervurf 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
iberžnik 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
imanje 2/1 (V180.01 'kmetija')
inlet 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
internit ▸ internit plata 2/19 (V141b.01 'strešna opeka')
intima 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
intimela 2/37 (V107A(b).01 'prevleka za blazino')
ispa 2/27 (V713.01 'izba, ispa'), 2/81 (V713.02 izba, ispa – pomen)
ispa 2/23 (V146B.01 'kuhinja'), 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)'), 2/61 (V162A.01 'skedenj'), 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/27 (V713.01 'izba, ispa'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/29 (V132.01 'podstrešje'), 2/31 (V130.01 'shramba'), 2/81 (V713.02 izba, ispa – pomen) ▸ na ispi 2/29 (V132.01 'podstrešje') na ispi 2/27 (V713.01 'izba, ispa'); na ispe 2/29 (V132.01 'podstrešje'); ta prava ispa 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
ispica 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/27 (V713.01 'izba, ispa')
isteje 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
isti 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
istje 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
istnik 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
ištrleh 2/13 (V138.01 'tla')
izba 2/27 (V713.01 'izba, ispa'), 2/81 (V713.02 izba, ispa – pomen)
izba (//izba) 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)'), 2/31 (V130.01 'shramba'), 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01

'spalnica (kamra)'), 2/27 (V713.01 'izba, ispa'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/29 (V132.01 'podstrešje'), 2/81 (V713.02 izba, ispa – pomen) ▸ soba na izbi 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); na izbi 2/29 (V132.01 'podstrešje'); na izbi 2/27 (V713.01 'izba, ispa'); (tu) v izbi 2/27 (V713.01 'izba, ispa')
izben ▸ izbena kamra 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)')
izbica (//izbica) 2/27 (V713.01 'izba, ispa'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/31 (V130.01 'shramba')
izbič 2/23 (V146B.01 'kuhinja')
izkopan ▸ izkopan studenec 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
izvir 2/69 (V168A.01 'studenec') ▸ naravni izvir 2/69 (V168A.01 'studenec')
izviralka 2/69 (V168A.01 'studenec')
izviralo 2/69 (V168A.01 'studenec'), 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
izvirčen ▸ izvirčina žila 2/69 (V168A.01 'studenec')
izvirek 2/69 (V168A.01 'studenec'), 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
izviren ▸ izvirni zdenec 2/69 (V168A.01 'studenec')
izvirnica 2/69 (V168A.01 'studenec')
izvirnik 2/69 (V168A.01 'studenec')
izvirovščina 2/69 (V168A.01 'studenec')
izvirščina 2/69 (V168A.01 'studenec')

J

jama 2/32 (V157.01 'kleť'), 2/41 (V147B.01 'ognjišče'), 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
jambrhca 2/31 (V130.01 'shramba')
jamljica 2/32 (V157.01 'kleť')
jarek 2/69 (V168A.01 'studenec')
jegno 2/61 (V162A.01 'skedenj'), 2/63 (V162C.01 'gumno')
jekač 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
jempa 2/45 (V467.01 'vedro')
jert- (JErt-) 2/6 (V135.01 'podboj')
jestanje 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
ješnica 2/46 (V468.01 'kad')
jevželj 2/64 (V164.01 'stranišče')
jogi 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')

K

kabinet 2/64 (V164.01 'stranišče')
kad 2/46 (V468.01 'kad')
kad 2/46 (V468.01 'kad')
kada 2/46 (V468.01 'kad')
kadica 2/46 (V468.01 'kad')
kadin 2/46 (V468.01 'kad')
kado 2/46 (V468.01 'kad')
kajfe 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
kajfec 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
kajša 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
kajšlj 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
kajža 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'), 2/31 (V130.01 'shramba')
kajžica 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
kalador 2/22 (V730b.01 'veža')
kalalnik 2/45 (V467.01 'vedro')
kalalo 2/45 (V467.01 'vedro')
kalanec 2/73 (V317.01 'poleno')
kalanica 2/73 (V317.01 'poleno')
kalati 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)'), 2/77 (V171(b).01 'sekati') ▸ štor za drva kalati 2/75 (V170.01 'tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)')
kalštuba (Kalštuba) 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
kalupa (ka//lupa) 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
kamarin (kam//arin) 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/31 (V130.01 'shramba')
kambot 2/56 (V161(c).01 'hlev za svinje')
kamera (kam//era) 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
kamerin 2/31 (V130.01 'shramba')
kameriniič 2/31 (V130.01 'shramba')
kaminet 2/40 (V147A.01 'peč')
kamra 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
kamra (kam//ra) 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)'), 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/29 (V132.01 'podstrešje' ▸ (ta) hišna kam//ra 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'); cimper kamra 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); hišna

kamra 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); izbena kamra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); kamra na kašči 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra na solarju 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra v šofiti 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra za spati 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); kamra v ruštu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra za spati 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); podstrešna kamra 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta mala kam//ra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)

kamrica (kam//rica) 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) ▸ te hišna kamrica 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ta hišna kamrica 2/31 (V130.01 ‘shramba’)

kamura 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)

kamurica 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)

kanalo 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)

kanava 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)

kanavaca 2/52 (V109.01 ‘cunja’)

kanavač 2/52 (V109.01 ‘cunja’)

kanavača 2/51 (V108.01 ‘brisača’)

kandlja 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kanevara 2/52 (V109.01 ‘cunja’)

kanglja (kang//a) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kangla (kang//a) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kanklja 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kanoška 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)

kanta 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kantina 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)

kantlja 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

kanton 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

kantonada 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

kapna 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’), 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)

kapnica 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)

kaponera 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)

kaptar 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)

kapus 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)

kapusija 2/46 (V468.01 ‘kad’)

kapusje 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)

kapusnica 2/46 (V468.01 ‘kad’)

kapuz 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)

kapuzišče 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)

kasa 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

kason 2/6 (V135.01 ‘podboj’), 2/59 (V203.01 ‘satovje’)

kastel 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

kaša 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

kašč 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)

kašča 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’) ▸ kamra na kašči 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na kašči 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na kašči 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); soba na kašči 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)

kaščica 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)

kašela ▸ kašela od čel 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’);

kašeta 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)

kašt 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)

kašta 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’) 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)

kavalet (kaValet) 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)

kavaleta 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

kavaletin- (kAValeTin-) 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

kavker 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)

kavklar 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)

kebel 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
keblič 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kebličen ▸ keblični korec 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kelc 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kelder 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’), 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’) ▸ kelder za krompir 2/32 (V157.01 ‘kleť’); kelder za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); vinski kelder 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
keldrc 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
kesel 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kibelj 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kibla (kib//la) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kiblja (kib//la) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kimnata 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/82 (V131B.01 čumnata – pomen)
klada 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/74 (V158B.01 ‘butara’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
klade (Imn.) 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
kladnica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
klalnica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
klanica 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
klati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
kleč 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
klenčanica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
klenčavnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
klep 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
klepaček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klepček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klepec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klepej 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klepelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klepič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klestiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
kleščanica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
klešče 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
klet 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’) ▸ bobova klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za hruške 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za rejo 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); moštna klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); moštova klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); pijačna klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); repna klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); velbana klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); vinska klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); zrnska klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
kletca 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
kletica 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
klič 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
klinfa 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klinga 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
klingica 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
klinja 2/50 (V153C.01 ‘britev’) ▸ klinja za briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
klinka (klinKa) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klinkalica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
klinkica 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
ključ 2/7 (V136.01 ‘ključ’)
ključ 2/7 (V136.01 ‘ključ’)
ključanica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
ključanja 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
ključavnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
ključavnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
ključek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
ključenica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
ključevnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
ključnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
kljuka 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
kljukec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kljukica 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
kljuščavnica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
kljuščenica 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
klobat 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
klozet 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
klupa 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
klupica 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
kmetija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)

kmetija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
kmetstvo 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
kminček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kniker 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
koceta 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
koč 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
koča 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’) ▸ butana koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); cimprana koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); pograd v koči 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’); stara koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); tolčena koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kočarija 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
koček 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
kočmurna 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kočnjak 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
kočur 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kočura 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kočurnik 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kod ▸ v kodu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
kohl- 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
kojota 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kokoš ▸ hlev za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); hlevčič za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kot za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); štalica za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošar 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošeči ▸ kokošeče sedalo 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošinec 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošinjac 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošinjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošji ▸ kokošji svinjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kokošnjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kol 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
kolarnica 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
koliba (Koliba) 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kolišče 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
kolo ▸ studenec na kolo 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’);
kolona 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
kolter (koLter) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’),
koltra 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
komara 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
kombač 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
komen 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
komenjača 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
kondot 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
konec 2/68 (V166.01 ‘greda’) ▸ prvi konec 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); zadnji konec 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); zadnji konec 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
konoba 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
kontadinanča 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
kop- 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
kop 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
kopa 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
kopanja 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/46 (V468.01 ‘kaď’), 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’) ▸ kopanja za vodo 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); svinjska kopanja 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
kopanjičika 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
koperdeka 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
koperta (koperTa) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
kopjerta 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
kopl- ▸ ta na kopl- 2/20 (V159.01 ‘streha’)
kopolšter 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
koprileto 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
korc- 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
kore 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
korec 2/45 (V467.01 ‘vedro’) ▸ keblični korec 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
korit- 2/46 (V468.01 ‘kaď’), 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)

koritce 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
korito 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’) ▸ betonsko korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito od vode 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prasce 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prasice 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prAšiče 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za svinje 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za vodo 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za živino napajati 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); prasečje korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); svinjsko korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); vodeno korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); vodno korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
korošica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
kortelač 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
koser 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
koserica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
koserič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kosir 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kosirača 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kosirica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kosirič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kostenica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
kostura 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kosturica (koSturica) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
koš 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
košar 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’) ▸ (bečelen) košar (za roj) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
košarda 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
košireba 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
košnica 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
kot 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’) ▸ kot za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kotec 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’) ▸ kotec za kure 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kurji kotec 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kotel 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kotel 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’), 2/45 (V467.01 ‘vedro’) ▸ kotel ta ramovi 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); zidan kotel 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kotič ▸ kurji kotič 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kotlič 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kotliček 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kotlo 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
kova 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
koverta 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
kovertur 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
kovjarta (koVjarta) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
kovter 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
koza ▸ hlev za koze 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
kozbec 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
kozel 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
kozica 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
kozjak 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
kozolec 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
kraj 2/68 (V166.01 ‘greda’)
krajček 2/68 (V166.01 ‘greda’)
krava ▸ hlev za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); hlev za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); štala za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
kravjak 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
kravji ▸ kravja štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kravji hlev 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kravji štant 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
kravski ▸ kravska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)

krcelj 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
krepa 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
krepast ▸ krepasta hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
krepec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
krepelce 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
krepelo 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
krevet 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
krinjec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kriv ▸ kriv nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
krivač 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
krivček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
krivec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
križ 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
krog 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
krojiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
krompir ▸ kelder za krompir 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
krompirnica 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
kropnjača 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
krošlek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
krov ▸ (ta) pod krovom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
kroven ▸ krovni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
krpa 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
kruka 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
krza 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
ksims 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
kuča 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’) ▸ slaba kuča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); stara kuča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kučandra 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kučerda 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kučernica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kučeta 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
kučica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kučmarda 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
kuheljna 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’)
kuhinja 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’)
kuhinja 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’) ▸ črna kuhinja 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); zadnja kuhinja 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
kujica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kukrl 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
kukrle 2/10 (V145.01 ‘okno’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
kulet 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
kup- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
kura ▸ kotec za kure 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurečji ▸ kurečje sedalo 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurečnica (kureČnica) 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurečnik 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurečnjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurišče 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
kurjača 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurji ▸ kurja štala 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kurji hlev 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kurji kotec 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kurji kotič 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurjica 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurnica 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurnica 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurnik 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurnjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kurnji 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
kustura 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kusturica (kuSturica) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kušin (kUšin) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
kušnjel (kUš//njel) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
kuvert ▸ ta pod kuveRtom 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’);
kuvjerta 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
kuzlica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
kužina 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
kvader 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
kvadrela 2/68 (V166.01 ‘greda’)

kvaka 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
kvele 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
kvelna 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
kvinč 2/46 (V468.01 ‘kad’)

L

labuška 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
lajbelj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
lajben 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
lajden 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
lajntuh 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
lajp 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
lajštra 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
lakat 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
lambar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
lameta 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
lampar (Lampar) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
lanta 2/6 (V135.01 ‘podboj’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
lapor 2/17 (V142.01 ‘omet’)
lapoš 2/14 (V139.01 ‘strop’)
lastina 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
lastnina 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
lastra 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
lastvič 2/46 (V468.01 ‘kad’)
laštra 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
ledina 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
leh 2/68 (V166.01 ‘greda’)
leha 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
lehica 2/68 (V166.01 ‘greda’)
lejtre 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
lempa 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
lempar (Lampar, Lempar) 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
lempica 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
lenahen 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
lentima (lentiMa) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
lentman 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
lentuh 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
lentvena 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
lesa 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
lesen ▸ lesena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
lešica 2/68 (V166.01 ‘greda’)
lešterna 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
letrine 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
levedorica 2/46 (V468.01 ‘kad’)
lijan 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
lilahen 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
lima 2/50 (V153C.01 ‘britev’)
lina 2/10 (V145.01 ‘okno’)
linda 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
listnarica 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
listnica 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
listnik 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
listnjak 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
lišt- 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
lofl 2/89 (V151.01 ‘žlica’)
loj 2/60 (V204.01 ‘vosek’)
lolek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
lonček 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
lončič 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
lonec 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
lonec 2/43 (V149.01 ‘lonec’), 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’) ▸ vilice za lonce 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
lonica 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
lopa (lo//pa) 2/22 (V730b.01 ‘veža’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/64 (V164.01 ‘stranišče’), 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
lovrek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
loza 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
lubnica 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
lucterna 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
lufthajzli 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
luža 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)

M

madrac (mAdrAc) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
magazin 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
majhen ▸ majhen nožej 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); majhna hiša 2/3 (V129B.01

‘slaba hiša’); majhne vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’); ta majhna hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
majhnič (majhNič) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
majrof 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
majtar 2/17 (V142.01 ‘omet’)
malarin (mAlArin) 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
mali ▸ (ta) mala hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); mala sobica (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); (ta) mala hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ena mala Hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); mala hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); mala hiža 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); mala hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); mala hižica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); ta mala kam//ra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ta male duri 2/5 (V707.01 ‘duri’); ta mali nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ta mali nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); hiša malo vredna 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
malta (mAlta) 2/17 (V142.01 ‘omet’)
manerin 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
mani 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
manigo 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
manik 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
manika 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
manilja 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
manjši ▸ ta manjše vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
marmita 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
marof 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
masank 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
maseljc 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
mastela 2/46 (V468.01 ‘kad’)
materas (materaS) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
maton 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
matrocen 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
maver 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
mavrovec 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
maža 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
med 2/58 (V202.01 ‘med’), 2/83 (V202.03 med – pomen)
med 2/58 (V202.01 ‘med’), 2/83 (V202.03 med – pomen)
medesteje 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
medislje 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
meltra 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
mesarščk 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
mesteje 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’) ▸ v mestejah 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
mezar 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
mezat (Mezat) 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
mihec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
mihen ▸ mihena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’);
mihica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
mir 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’), 2/17 (V142.01 ‘omet’) ▸ cegel za mir 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
mispet 2/68 (V166.01 ‘greda’)
mist 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
mitel 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
mitelstena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
mivalka 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
mivalnica 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
mivalo 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
mlaka 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
mlašeči ▸ mlašeča hiža 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
mlatilnica 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
mlestvič 2/46 (V468.01 ‘kad’)
modelarec 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
modon 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
modroca 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
molete 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
mord 2/17 (V142.01 ‘omet’)

mort 2/17 (V142.01 ‘omet’)
mostnice 2/14 (V139.01 ‘strop’)
mošovž ▸ na mošovžu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’);
mošten ▸ moštna klet 2/32 (V157.01 ‘klet’);
moštov ▸ moštova klet 2/32 (V157.01 ‘klet’);
motrocen 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
mujvača 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
mužavina 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)

N

na ▸ (gori) na hiši/hiše 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); (gori) na hlevu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); (ta) na hleve 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); (ta) na petr- 2/62 (V162B.01 ‘petra’); cegel za (na) streho 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); cimer na diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); cimer na podstrešini 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); hiža (gori) na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra na kašči 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra na solarju 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na cimpru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na cimpru 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na cimru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na congah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na čefiti 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na diljah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na diljah/diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na dilje 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na gumnu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); na hiši 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na hiši 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na ispi 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’) na hiži 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na hiži/hiže 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) na izbi 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’); na hramih 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na ispi 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na ispi 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’) na izbi 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na ispi 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’)na kašči 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na kašči 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na mošovžu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na nahižu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na odrah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na odrih 2/62 (V162B.01 ‘petra’); na ognjišču 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); na ognju 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); na padlašu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na paDlašu hiža 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na podu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na podu 2/62 (V162B.01 ‘petra’); na podu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na podu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na pumpo studenec 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’); na skednju 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na skednju 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); na stropu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na štali 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na ta zgornjemu vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na trakeljnih 2/62 (V162B.01 ‘petra’); na trati 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’); na trati 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); na veži 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na vrhu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na vrhu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na zemlji 2/13 (V138.01 ‘tla’); na zidu 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); na diljih 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); poden na podu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); postelja na štok 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’); soba na cimpru 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); soba na diljah/diljih / na diljah soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); soba na izbi 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); soba na podstrešju 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); studenec na kolo 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’); ta na hlevu/hleve 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na eštrah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na eštrlih 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta na kopl- 2/20 (V159.01 ‘streha’); soba na kašči 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
nacepiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
nadrobiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
nahiša 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
nahiž 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
▸ na nahižu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)

nahiža 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
naispa 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’) ▸ gorenja naispa 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
nalivalo 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
napajati ▸ korito za živino napajati 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
napor 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
napušč 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
naramnik 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
naraven ▸ naravni izvir 2/69 (V168A.01 ‘studenec’); naravni studenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
naročje 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
nasad 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/79 (V316.01 ‘toporišče’) ▸ nasad od sekire 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
nasada 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
nasadišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
nasekati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
naten 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
naton 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
natonek 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
natonik 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
navaden ▸ navaden cegel 2/18 (V141.01 a ‘zidna opeka’)
navlaka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
navrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
nažagati 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
neočeden ▸ neočedena hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
nežika 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
njiva 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
njivica 2/68 (V166.01 ‘greda’)
nosilen ▸ nosilni zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
notranji ▸ notranja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); notranji zid 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
notršnji ▸ notršnja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
nož 2/48 (V153A.01 ‘nož’)
nož 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ (v)aržetni nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); bozjački nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); cepilni nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); cesarski nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); devžnov nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); kriv nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); nož za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ravfarski nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ta mali nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); taškini nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); za žepko nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); žepni nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožec 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ nožec za briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); nožec za žepko 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); v žepko nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); za žepko nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); žepni nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožej 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ majhen nožej 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožek 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ švicarski nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ta mali nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); žepni nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožič 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ nožič za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožiček 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’) ▸ (v)aržetni nožiček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožičelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožičič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
nožička 2/48 (V153A.01 ‘nož’), 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’), 2/50 (V153C.01 ‘britev’)

O

obdel 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
obešenka 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

obivanje 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
oblačilce 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
oblačilo 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
obleka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
oblekalo (obleKalo) 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
oblok 2/10 (V145.01 ‘okno’)
obod 2/6 (V135.01 ‘podboj’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
obrajh 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
obrh 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
obrisač 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
obrisača 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
obrisalka 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
obrisati ▸ cunja za obrisati 2/51 (V108.01 ‘brisača’);
obrisnica 2/51 (V108.01 ‘brisača’), 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
obrisovalka 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
obsušalka 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
od ▸ glavnik od bušel 2/59 (V203.01 ‘satovje’); hišica od bečulov 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’); kašela od čel 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’); korito od vode 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); nasad od sekire 2/79 (V316.01 ‘toporišče’); štalice od prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’
odeja 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
oder 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ na odrah 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na odrih 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
odrc 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
odre 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
odrič 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
odseček 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
ogel 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
ogenj 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’) ▸ na ognju 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
ognjič 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
ognjišče 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
ognjišče 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’), 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’) ▸ na ognjišču 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
ograd 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ograda 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ogradček 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ogradčenik 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ogradčnjak 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ogradec 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
ograja 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
oken 2/10 (V145.01 ‘okno’)
oklep 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
okna 2/10 (V145.01 ‘okno’)
oknica 2/10 (V145.01 ‘okno’)
okno 2/10 (V145.01 ‘okno’)
okno 2/10 (V145.01 ‘okno’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’) ▸ glažovina v oknu 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
okvir 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
olšje 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
omaz 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
omet 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
omet 2/17 (V142.01 ‘omeť’)
opeka 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
optrit 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
orna 2/46 (V468.01 ‘kad’)
ornač 2/46 (V468.01 ‘kad’)
ornica 2/46 (V468.01 ‘kad’)
osek 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
osteje 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
ostenjak 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
oštoka 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
otirač 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
otirača 2/51 (V108.01 ‘brisača’)

otirnik 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
ovca ▸ hlev za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); štala za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
ovčar 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
ovčji ▸ ovčja štala 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); ovčja štalica 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); ovčji četer 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); ovčji hlev 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
ovčnjak 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
ovratnik- (Ovratnik-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

P

padlaš (paDlaš) 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
▸ na padlašu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); na paDlašu hiža 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
pajnhiten 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
pajon 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
pajteljcepar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
paklest 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
palaš 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
palika 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
palut 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
panj- 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
panj 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/72 (V158A.01 ‘drva’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
panjiček 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
pankelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
paradana (para//dana) 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
parapeto 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
parcela 2/68 (V166.01 ‘greda’)
pared- 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
paret (pare//t) 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
parma 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
parna 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
▸ gornja parna 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
parobek 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
pas 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
pasač 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
pasena 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
pašač 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
paštenj 2/68 (V166.01 ‘greda’)
paštuba (paštuBa) 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
paviment 2/13 (V138.01 ‘tla’)
pavrnija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
paž 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
peč 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
peč 2/40 (V147A.01 ‘peč’), 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
pečen ▸ pečne vile 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
pegelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
pem 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
perilnica 2/46 (V468.01 ‘kad’)
perjenica (perjeniCa) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
pernica 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
pet 2/68 (V166.01 ‘greda’)
petelj 2/68 (V166.01 ‘greda’)
peteljc 2/68 (V166.01 ‘greda’)
petenač 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
peter 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
peterce 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
peterk 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
petljič 2/68 (V166.01 ‘greda’)
petr- (p//eTr-) 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
▸ (ta) na petr- 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
petra 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
pijačen ▸ pijačna klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
pikelej 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
pilašter 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
piliti 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
pipaš 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pipček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)

pipčnik 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pipec (piPec) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pipek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pipič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pipnik 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pirakota 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
pirgl 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
piron 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
piružlek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pisker 2/43 (V149.01 ‘lonec’), 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’) ▸ črn pisker 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); svinjski pisker 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’)
piskerček 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
piskerič 2/46 (V468.01 ‘kad’)
piskrič 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
pitovnjak 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’) ▸ svinjski pitovnjak 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
pivnica 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
pjumin 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
plafon 2/14 (V139.01 ‘strop’)
plahta (plaHta) 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
plahuta 2/35 (V106.01 ‘rjuha’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
planela 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
planeta 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
planka 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
planta 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plantar 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plantica 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plantišče 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plata ▸ internit plata 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
platničar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
platon 2/14 (V139.01 ‘strop’)
plavnik 2/46 (V468.01 ‘kad’)
pleh 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plehič 2/68 (V166.01 ‘greda’)
plevnica 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
plevnik 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
ploh 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
plument 2/13 (V138.01 ‘tla’)
plumsklo 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
plunkovec 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
pobit ▸ pobita hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’);
poč 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
pod- 2/13 (V138.01 ‘tla’)
pod 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’) ▸ gornji pod 2/14 (V139.01 ‘strop’); gornji pod 2/31 (V130.01 ‘shramba’); gornji pod 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); hiža (gori) na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); poden na podu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); v podu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na podu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na podu 2/62 (V162B.01 ‘petra’); na podu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); na podu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na podu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’);
pod ▸ hiša pod streho 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), ravm pod strehoj 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ravm pod strehoj 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta pod kuveRtom 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); (ta) pod krovom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod Sofit 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod stražjo 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod stražo 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod streho/strehoj 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod streho/strehoj/strehom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod strešino 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod vrh / podvrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod vrhom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podajalka 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
podboj- (podBoj-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
podboj 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

poden 2/13 (V138.01 ‘tla’) ▸ poden na podu 2/63 (V162C.01 ‘gumno’); tipelj poden 2/14 (V139.01 ‘strop’)
podenec 2/14 (V139.01 ‘strop’)
poderiga 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
podglavnica 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
podič 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
podina 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
podirati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
podlanec 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
podrt ▸ podrta hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
podrtija 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
podrtina 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
podsekovati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
podstraž 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
podstraža 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstražek 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstražje 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstražnica 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
podstreha 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstrešek 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstrešen ▸ podstrešna hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešna hišica 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešna hiža 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešna kamra 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešna soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); podstrešni cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
podstrešeno 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstrešina 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ cimer na podstrešini 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
podstrešje 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podstrešje 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ soba na podstrešju 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
podstrešnja 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
podzglavljenik 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
podzglavnik (podZglavnik) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
pogač- (Pogač-) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
pograd 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
pograd (pO//grad-) 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’) ▸ pograd v bajti 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’); pograd v koči 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
pohištvo 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
pojata 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
pok 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
pokarica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
pokriv 2/20 (V159.01 ‘streha’)
pokrivač 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
pokrivalo 2/20 (159.01 ‘streha’)
pokrivati ▸ pokrivati cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
pokrivatji ▸ pokrivatji cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
pokrivatni ▸ pokrivatni cigel 2/19 (V141(b)b.01 ‘strešna opeka’)
pokrivni ▸ pokrivni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
pokrovni ▸ pokrovni cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
polen- 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
polena 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
poleno 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
poleno 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
polivač 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
polnik 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
polnjak 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
polovnjak 2/46 (V468.01 ‘kad’)
polšter (poLŠter) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’), 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’) ▸ polšter ibercug 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polšterc (poLšterc) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
polšterceha 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)

polštercigelj 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polšterciger 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polštercug 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polšternica 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polšterzuger 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polštrovina 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
polutek 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
pomijnik 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
pomivalka (pomiValka) 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
pomošnica 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
ponar 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
pongart 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
pongrad (pOngrad) 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
pongrat 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
ponjava (ponjAva) 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
ponjavo 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
ponš 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
popičevka 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popičnica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popičnik 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popkalica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popkar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popkarica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popkovec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
popkovica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
porišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
porodan 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
porton 2/6 (V135.01 ‘podboj’), 2/4 (V134.01 ‘vrata’)
porungelj 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
poseči 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
posekati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
posestvo 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
poslovški ▸ poslovška hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
postačka 2/68 (V166.01 ‘greda’)
posteje 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
postelj 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
postelja 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
postelja 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’) ▸ postelja na štok 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
potih 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
potoček 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
potok 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
potor 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
potoridlo 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
potorišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
poval 2/13 (V138.01 ‘tla’), 2/14 (V139.01 ‘strop’)
povlaka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
pozad 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
prag 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
prajtelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
prasec ▸ čut za prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hlev za prasce 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hlevčič za prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); štalice od prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’; korito za prasce 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
prasečji ▸ prasečje korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); prasečji hlev 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
prasica ▸ korito za prasice 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
praščar 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
praščje 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
prašič ▸ korito za prAšiče 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
prašičev ▸ prašičeve štalice 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
prašičji ▸ prašičji hlev 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
pravi ▸ ta prava ispa 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)

pražnji ▸ pražnja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
prečen ▸ prečna stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
prečnik 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
predelek 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
predelen ▸ predelna stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’);
predklet (preDklet) 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
prednji ▸ prednja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prednja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); prednja hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prednja hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); prednji štibelj 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
predol 2/32 (V157.01 ‘kleť)
pregrada 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
pregraja 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
pregrinjalo 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
preklade (Imn.) 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
prekol 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
prekvader 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
prelaz 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
preloge 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
premoč 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
premoženje 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
preoblačalo 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
preobleka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
presekavati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
prestirala 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
prestiralo (prestirAlo) 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
presvlaka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
prevleka 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
prezid 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
pri ▸ pri čeBelih 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
prična 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
pridevek 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
priklet 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
prket 2/32 (V157.01 ‘kleť), 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
prnja 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
proknica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
prosnice 2/14 (V139.01 ‘strop’)
prt 2/35 (V106.01 ‘rjuha’) ▸ hodnji prt 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
prtič 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
prugel 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
prugelj 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
prvi ▸ prva hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prva hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); prvi hram 2/32 (V157.01 ‘kleť); prvi konec 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
puc 2/17 (V142.01 ‘omeť)
puda 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
pumpa 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’) ▸ na pumpo studenec 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
pungart 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
pungrad 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
punkelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
puntavka 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
punte 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
purnjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
pušaveja 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
pušelj 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
pušeljc- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
pušeljček 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
pušljič 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
putaš 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
putrih 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
putrihle 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

R

rajh 2/17 (V142.01 'omet')
rajha 2/17 (V142.01 'omet')
rajhanje 2/17 (V142.01 'omet')
rajkelj 2/73 (V317.01 'poleno')
ram (ra//m) 2/6 (V135.01 'podboj')
ramat 2/59 (V203.01 'satovje')
ramov ▸ kotel ta ramovi 2/44 (V150.01 in V469.01 'kotel')
ranjglja 2/43 (V149.01 'lonec')
ranjgljica 2/43 (V149.01 'lonec')
ratovišče 2/79 (V316.01 'toporišče')
ravfarski ▸ ravfarski nož 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
ravm ▸ ravm pod strehoj 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); ravm pod strehoj 2/29 (V132.01 'podstrešje')
razbivati 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)')
razcepiti 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)')
razdrtija 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
razircajg 2/50 (V153C.01 'britev')
razklad 2/68 (V166.01 'greda')
razklati 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)'), 2/77 (V171(b).01 'sekati')
razkleščk- 2/73 (V317.01 'poleno')
razkoljek 2/73 (V317.01 'poleno')
razsečti 2/77 (V171(b).01 'sekati')
razsošk- 2/47 (V152.01 'vilice')
razžagati 2/80 (V437.01 'žagati')
ražor 2/50 (V153C.01 'britev')
rebrnik 2/19 (V141(b).01 'strešna opeka')
reja ▸ klet za rejo 2/32 (V157.01 'kleť)
rekvadr- (rEkvadr-) 2/6 (V135.01 'podboj')
remice 2/59 (V203.01 'satovje')
repen ▸ repna klet 2/32 (V157.01 'kleť)
repnica 2/32 (V157.01 'kleť)
repnjak 2/43 (V149.01 'lonec')
reven ▸ revna hiža 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
rezati 2/80 (V437.01 'žagati')
rezervar 2/70 (V168B.01 'vodnjak')
rezirklinja 2/50 (V153C.01 'britev')
rigelj 2/9 (V285(b).01 'kljuka pri vratih')
ril 2/73 (V317.01 'poleno')
rinje 2/42 (V148.01 'burkle (priprava za devanje posode v peč)')
rink 2/16 (V140(b).01 'zunanji zidovi hiše')
rinka 2/9 (V285(b).01 'kljuka pri vratih')
ripoštiljo 2/31 (V130.01 'shramba')
ristovec 2/18 (V141(a).01 'zidna opeka')
ritek 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)')
ritka 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)'), 2/75 (V170.01 'tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)')
ritonj- 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)')
ritovin- 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)')
rjuha 2/35 (V106.01 'rjuha')
rjuha 2/35 (V106.01 'rjuha')
rob 2/51 (V108.01 'brisača')
roba 2/35 (V106.01 'rjuha')
rocelj 2/79 (V316.01 'toporišče')
roč 2/79 (V316.01 'toporišče')
ročaj 2/79 (V316.01 'toporišče')
ročica 2/9 (V285(b).01 'kljuka pri vratih')
ročje 2/79 (V316.01 'toporišče')
ročnica 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
ročnik 2/51 (V108.01 'brisača')
roj ▸ (bečelen) košar (za roj) 2/57 (V163.01 'čebelnjak')
rom 2/6 (V135.01 'podboj')
rončelica (rOnčelica) 2/78 (V315(a).01 'sekira – navadna')
ronja 2/52 (V109.01 'cunja')
ronkanela 2/49 (V153B.01 'žepni nož')
rozar 2/68 (V166.01 'greda')
roža ▸ greda za rože 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože'); gredica za rože 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože'); vrt za rože 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože')
rožanc- (rOžanc-) 2/6 (V135.01 'podboj'), 2/74 (V158B.01 'butara')
rožič 2/48 (V153A.01 'nož')
ruha (ruHa) 2/35 (V106.01 'rjuha') ▸ hodnična ruha 2/35 (V106.01 'rjuha')
rušiti 2/77 (V171(b).01 'sekati')
ruta 2/52 (V109.01 'cunja')

S

sače 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
saden ▸ sadni travnik 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’); sadni vrt 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
sadnjak 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
sadonosnik 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
sadovnjak 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
sak 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
sakovje 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
sališ 2/13 (V138.01 ‘tla’)
salo 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
salvet 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
sarajevec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
sarajevo 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
sarmački ▸ sarmačka hiža 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
sat- (sAt-) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satiči 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satin- (saTin-) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satinic- 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satje (sAtje) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satnic- 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satniki 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satovje 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satovje (sATovje) 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satovi 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
satovnice 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
scepiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
sečen 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
seči 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
sečti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
sedal- 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
sedalo ▸ kurečje sedalo 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kokošeče sedalo 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’);
seden ▸ sedna hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’);
sejati 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
sekati 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’), 2/86 (V171(b).03 sekati – pomen)
sekati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/86 (V171(b).03 sekati – pomen), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
sekira 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
sekira 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’) ▸ nasad od sekire 2/79 (V316.01 ‘toporišče’); štilj za sekiro 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
sekirica 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
sekirin ▸ sekirin štilj 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
sekirišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
sekret (Se//kret) 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
sekretovec 2/65 (V573.01 ‘gnoj’)
seler 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
senica 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
senik 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
senjak 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
sernik 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
seseči 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
sesekavati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
shramba 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
shramba (sHramba) 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
sič 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
simba 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
skalice 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
skedenj 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
skedenj (SkeDenj) 2/32 (V157.01 ‘kleť’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’), 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’) ▸ na skednju 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na skednju 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
sklati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
sklepec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
sklupec (skLupec) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
skrojiti 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
slab ▸ slaba hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); slaba hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); slaba kuča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
slama 2/88 (V143A.01 ‘slama’)
slama 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’), 2/88 (V143A.01

'slama') ▸ škopana slama 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)'); šopana slama 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)')
slamarica 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
slamnica 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
slamnik 2/38 (V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo')
slamnjak 2/21 (V143B.01 'škopa (slama za pokrivanje strehe)')
slog 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože')
snop 2/74 (V158B.01 'butara')
soba 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)')
soba 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)'), 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba') ▸ (ta) zgornja soba 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); dnevna soba 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)'); gornja soba 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); podstrešna soba 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); soba na cimpru 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); soba na diljah/diljih / na diljah soba 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); soba na izbi 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); soba na podstrešju 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); spavača soba 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'); spavača soba 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'); ta vrhnja soba 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'); soba na kašči 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba')
sobica 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)') ▸ mala sobica 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
sod 2/57 (V163.01 'čebelnjak')
sodžorno 2/24 (V131a.01 'dnevna soba (hiša)')
sofit (so//fit) 2/14 (V139.01 'strop'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/29 (V132.01 'podstrešje') ▸ pod sofit 2/29 (V132.01 'podstrešje')
sok 2/73 (V317.01 'poleno')
solar 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'), 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba'), 2/29 (V132.01 'podstrešje') ▸ kamra na solarju 2/28 (V130a.01 'podstrešna soba')
solata ▸ gredica za solato 2/67 (V165(b).01 'vrt – za zelenjavo in rože')
sonfit 2/14 (V139.01 'strop')
spalnica 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
spalnica 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'), 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
spati ▸ čaniba (ta) za spat 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'); hiža za spati 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'); kamra za spati 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)'); kamra za spati 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)')
spavači ▸ spavača soba 2/25 (V131b.01 'soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)'); spavača soba 2/26 (V131A.01 'spalnica (kamra)')
spravilišče 2/32 (V157.01 'kleť')
spužva 2/52 (V109.01 'cunja')
sralnjak 2/64 (V164.01 'stranišče')
sreda 2/68 (V166.01 'greda')
sredica 2/68 (V166.01 'greda')
srednik 2/64 (V164.01 'stranišče')
sredovnjak 2/64 (V164.01 'stranišče')
srtel 2/13 (V138.01 'tla')
stacati 2/76 (V171(a).01 'cepiti (drva na drobno)')
staja 2/55 (V161(b).01 'hlev za ovce')
star ▸ stara Hiša 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'); stara hiža 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'); stara koča 2/3 (V129B.01 'slaba hiša'); stara kuča 2/3 (V129B.01 'slaba hiša')
stebr- 2/6 (V135.01 'podboj')
steje 2/41 (V147B.01 'ognjišče')
steklenina 2/11 (V144(a).01 'steklo – splošni izraz')
steklo 2/11 (V144(a).01 'steklo – splošni izraz')
steklo 2/11 (V144(a).01 'steklo – splošni izraz'), 2/12 (V144(b).01 'šipa')
steljnati ▸ ta steljnata šupa 2/61 (V162A.01 'skedenj')

sten- 2/14 (V139.01 ‘strop’)
stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’) ▸ notranja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); notršnja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); prečna stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); predelna stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); vanjska stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); vdelana stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zidna stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); znotršnja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); zunajšnja stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zunanja stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zVunajšnja stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
stolb- (stol//b-) 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
stop 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
stopnice 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
stopnice 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
stranišče 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
stranišče 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
straž ▸ pod stražjo 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
straža ▸ pod stražo 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
strd 2/58 (V202.01 ‘med’)
strdina 2/58 (V202.01 ‘med’)
streha (2/20) V159.01 streha
streha (2/20) V159.01 streha ▸ cegel za (na) streho 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); hiša pod streho 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod streho/strehoj 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod streho/strehoj/strehom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ravm pod strehoj 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ravm pod strehoj 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
strešen ▸ strešna opeka 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); (ta) strešni cegel/ceglo 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); strešni cigel/ciglo 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
strešina ▸ pod strešino 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
strešnica 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
strešnik 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
strešnjak 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
strgan ▸ strgana hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
strnjak 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
strop 2/14 (V139.01 ‘strop’)
strop 2/68 (V166.01 ‘greda’) 2/14 (V139.01 ‘strop’) ▸ na stropu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
strskati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
studen 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
studenček 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
studenčič 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
studenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
studenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’) ▸ na pumpo studenec 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’); naravni studenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’); skopan studenec 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’); studenec na kolo 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
studenek 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
sufit 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
suj 2/46 (V468.01 ‘kad’)
sumič 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
svinja ▸ hlev za svinje 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); korito za svinje 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
svinjak 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’) ▸ kokošji svinjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
svinjec 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
svinjski ▸ svinjsk- štal- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); svinjsk- štalic- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); svinjska kopanja 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); svinjski hlev 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’);

svinjski hlevci 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); svinjski pisker 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); svinjski pitovnjak 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); svinjsko korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
svinjščak 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
svinjšček 2/43 (V149.01 ‘lonec’)
svisl- 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’) 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
svisla 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

Š

šajba (šajb//a) 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
šajbovina 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
šajhajzeljc 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
šajselj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
šajt 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
šajtelj 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
šajtra 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
šališ 2/13 (V138.01 ‘tla’)
šalvaroba (šaLVaroBa) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
šavba 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
ščale (ŠČale) 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
ščaline 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
ščaponar 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
ščetina 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
šeftat 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/17 (V142.01 ‘omet’)
šeglar 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
šeglot 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
šela 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
šeshajzelj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
šiba (šib//a) 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
šibje 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
šiček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
šijer 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
šindra 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
šinkelj- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
šintelj (šiNTelj-) 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
šipa 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
šipa 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
škaf 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
škafec 2/46 (V468.01 ‘kad’)
škafica 2/46 (V468.01 ‘kad’)
škale (Imn.) 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
škaline (Imn.) 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
škatla 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’), 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
škljoca 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škop 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škop- 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopa 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopa 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopan ▸ škopana slama 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopanica 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopek 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopje 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škoplji 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopnica (ško//pnica) 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopnik- (ško//pnik) 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škopnjak 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
škrc 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škrebeteljc 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škripec (Škripec) 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škripica 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škrnač 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škrnec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škrutelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
škulja 2/32 (V157.01 ‘klet’)
škvadra 2/68 (V166.01 ‘greda’)
šlafcimer 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)

šlahkamra 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
šluselj 2/7 (V136.01 ‘ključ’)
šnola 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
šodžorno 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
šofit 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ kamra v šofiti 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod šofit 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
šofita 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ v šufiti 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
šofito 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
šonfit 2/14 (V139.01 ‘strop’)
šop 2/74 (V158B.01 ‘butara’), 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šop- 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šopa 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šopan ▸ šopana slama 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šopelj- 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
šopic- 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šopnjak 2/21 (V143B.01 ‘škopa (slama za pokrivanje strehe)’)
šoport 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
špajsa 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajscimer 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajskamra (špajskam//ra) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajzkamra (špajzkam//ra) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajsvelb (špajSvelb) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajzvelb (špajZvelb) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajsvelbič 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajz (Špajz) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajs (Špajs) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajza (Špajza) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajzba 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajž 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špajža 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špampek 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), **špampet** 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’), 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
špangar 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
šparget 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’), 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
špelta 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
špez 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
špičak 2/19 (V141(a).01 ‘strešna opeka’)
špina 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’)
špolert 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’)
špor 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
špricmort 2/17 (V142.01 ‘omet’)
špunt 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
šrafljati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’)
šrefelj 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
štablj- 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štagelj 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
štal- ▸ svinjsk- štal- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’), 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162(b).01 ‘petra’) ▸ bravska štala 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); goveja štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); govejska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kravja štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kravska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); kurja štala 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); na štali 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ovčja štala 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); štala za birke 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); štala za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); štala za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); živinska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
štalet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
štaleta 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
štalic- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’) ▸ svinjsk- štalic- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)

štalica 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’) ▸ ovčja štalica 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); prašičeve štalice 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); štalice od prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’; štalica za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’)
štalink- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
štalinka 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’)
štalunc- 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
štampek 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
štampelj 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
štampet 2/33 (V779(a).01 ‘postelja’)
štancelj 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
štant- 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
štant ▸ kravji štant 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
štapcota 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
štape 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štapne 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štapnice 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
šteček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
štedilnik 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’)
štedilnik 2/39 (V146A.01 ‘štedilnik’)
štege 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štegl- 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štegne 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štegnice 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štenge 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štengle 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štenjak 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
štenžice 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štepih (štepIh) 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
štepuh 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’), 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
šter 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
štera 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
štern (štErN) 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
šterna (štErna) 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
štibelj 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’) ▸ prednji štibelj 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); zadnji štibelj 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
štibeljc 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’), 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
štibeljček 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
štibljek 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
štibljica 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
štifelj 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
štihar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
štilj 2/79 (V316.01 ‘toporišče’) ▸ sekirin štilj 2/79 (V316.01 ‘toporišče’); štilj za sekiro 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
štilja 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
štiljek 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
štirja 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štirna 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
štok- 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
štok 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’) ▸ postelja na štok 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
štokadur (štOkadur) 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
štokič 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
štokpet 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
štolge 2/30 (V133.01 ‘stopnice’)
štor 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’) ▸ štor za drva kalati 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
štos 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
štraca (štraCa) 2/52 (V109.01 ‘cunja’) ▸ štraca za brisati 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
štramac (ŠtrAmAC) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
štrop 2/68 (V166.01 ‘greda’)
štrozak (ŠtrOZAK) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
štrozovka 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
štubelj 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’), 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)
štubeljček 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
štubič 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)

študor 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
štuga 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
štuk (štuK) 2/14 (V139.01 ‘strop’)
štulberh 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
štuva 2/40 (V147A.01 ‘peč’)
šufit (šu//fit) 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
šufita 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ v šufiti 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
šufitana 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
šufito 2/14 (V139.01 ‘strop’)
šugaman 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
šujeman 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
šuljek 2/72 (V158A.01 ‘drva’)
šupa 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’), 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/62 (V162B.01 ‘petra’), 2/63 (V162C.01 ‘gumno’) ▸ ta gorenja šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ta steljnata šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ta vozna šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
šušta 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
švicarski ▸ švicarski nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)

T

ta ▸ (ta) boljši hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); (ta) gorenja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); (ta) hišna kam//ra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); (ta) mala hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); (ta) mala hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); (ta) na hlevu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); (ta) na petr- 2/62 (V162B.01 ‘petra’); (ta) strešni cegel/ceglo 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); (ta) velika hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); (ta) zadnje duri 2/5 (V707.01 ‘duri’); (ta) zgornja soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); čaniba (ta) za spat 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); kotel ta ramovi 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); na ta zgornjemu vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta gorenja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ta gorenja šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ta hišna kamrica 2/31 (V130.01 ‘shramba’); ta majhna hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ta mala kam//ra 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); ta male dur 2/5 (V707.01 ‘duri’); ta mali nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ta mali nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); ta manjše vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’); ta na hlevu/hleve 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta pod kuveRtom 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta prava ispa 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ta steljnata šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ta večji/večja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); ta vozna šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); ta vrhnja soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta vrhnji cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta zgornja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); ta zgornja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta zgornji vrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); (ta) pod krovom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta na hlevu 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta na kopl- 2/20 (V159.01 ‘streha’)
tabelj 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
tacati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
taja 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
tajček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
talaron 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
tale (taLe) 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
taler 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
tašenfajdelj 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
tašenmeser 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
taškini ▸ taškini nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
tavaja (taVaja) 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
tavela 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’), 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
te ▸ te hišna kamrica 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’)
telar (tElAr) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)

temperin 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
temperinič 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
tepača 2/78 (V315(a).01 ‘sekira – navadna’)
ternit 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
tetoja 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
tinel 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
tipelj 2/14 (V139.01 ‘strop’) ▸ tipelj poden 2/14 (V139.01 ‘strop’)
tipeljpod (tiPeljpod) 2/14 (V139.01 ‘strop’)
tirača 2/51 (V108.01 ‘brisača’)
tirštok- (Tirštok-) 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
tl- (Tl-) 2/13 (V138.01 ‘tla’)
tla 2/13 (V138.01 ‘tla’)
tnal 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
tnala 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
tnalica 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
tnalo 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’), 2/84 (V170.02 tnalo – pomen)
tnalo 2/84 (V170.02 tnalo – pomen), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
toblat (tOblat) 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
tofeljmeser 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
tok 2/6 (V135.01 ‘podboj’), 2/73 (V317.01 ‘poleno’)
tolčen ▸ tolčena koča 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
tolčenica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
tolminec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
tolst ▸ tolsti cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); tolsti cigel 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
topor 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
toporišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
toporišče 2/79 (V316.01 ‘toporišče’)
torba 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
trahtar 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
trakelj ▸ na trakeljnih 2/62 (V162B.01 ‘petra’)
tram 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
tramez 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
tramis 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
trata ▸ na trati 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’); na trati 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’);
travnik 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’) ▸ sadni travnik 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
trček 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
treščice (Imn.) 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
trkelj 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)
trnac 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
trska ▸ delati treske 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’);
tu ▸ tu v hiši 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
tuhant (tuhaNt) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
tuhna (tuHNa) 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
tunfič 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)

U

ubog ▸ (ena) uboga hiša 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’); uboga hiža 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’);
ulj 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
uljanec 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
uljnik 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
uljnjak (uLjnjak) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’)
urobiti 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
usmicek 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
uta 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’)
utnič 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)

V

v ▸ britva za v žep 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); glažovina v oknu 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’); nož za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); nožič za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); pograd v bajti 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’); pograd v koči 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’); tu v hiši 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); v kodu 2/61 (V162A.01

‘skedenj’); v mestejah 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); v podu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); v šufiti 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); v žepko nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
vadlja 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
vajšna 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
vajšnica (VaJšnica) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
vajšnik 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
vam 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
vandel 2/46 (V468.01 ‘kad’)
vanjkuš (vAnjkUš) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
vanjkušnica (vA//Nkušnica) 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)
vanjski ▸ vanjska stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
varžet (aržet) ▸ nož za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); nožič za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
varžeten (aržet) ▸ (v)aržetni nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); (v)aržetni nožiček 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
vaška 2/46 (V468.01 ‘kad’), 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
vdelan ▸ vdelana stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
vece 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
večji ▸ ta večji/večja hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’)
vedrce 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
vedrica 2/45 (V467.01 ‘vedro’), 2/46 (V468.01 ‘kad’)
vedrnica 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
vedro 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
vedro 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
velb 2/14 (V139.01 ‘strop’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
velban ▸ velbana klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
velbič (veLBič) 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
velik ▸ (ta) velika hiša 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); velika hiža 2/24 (V131a.01 ‘dnevna soba (hiša)’); velika hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); velike dveri 2/5 (V707.01 ‘duri’)
veranda 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
verdura 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
veri 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’)
verin 2/11 (V144(a).01 ‘steklo – splošni izraz’), 2/12 (V144(b).01 ‘šipa’)
vesteje 2/40 (V147A.01 ‘peč’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
vešanka 2/8 (V747.09 ‘ključavnica’)
vevželj 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)
veža 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
veža (ve//ža) 2/22 (V730b.01 ‘veža’), 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’) ▸ na veži 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
vihalen 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
vila 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
vilahen 2/35 (V106.01 ‘rjuha’)
vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’), 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’) ▸ majhne vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’); pečne vile 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’); ta manjše vile 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
vilic- 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
vilice 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
vilice 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’) ▸ vilice za lonce 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’)
viličke 2/47 (V152.01 ‘vilice’)
vinjačec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
vinjak 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
vino ▸ hram za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); kamra v šofiti 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kamra v ruštu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); kelder za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
vinski ▸ vinska klet 2/32 (V157.01 ‘kleť’); vinski hram 2/32 (V157.01 ‘kleť’); vinski kelder 2/32 (V157.01 ‘kleť’)
virstvo 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)

vispič 2/27 (V713.01 ‘izba, ispa’)
viš 2/52 (V109.01 ‘cunja’)
vnanji ▸ vnanji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
vočnjak 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
voda ▸ kopanja za vodo 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito od vode 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
vodén ▸ vodeno korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
voden ▸ vodno korito 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
vodnjak 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
vodnjak 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)
volt 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/6 (V135.01 ‘podboj’)
vosek 2/60 (V204.01 ‘vosek’)
vosek (vosEK) 2/60 (V204.01 ‘vosek’)
voščevina 2/60 (V204.01 ‘vosek’)
voščin- 2/59 (V203.01 ‘satovje’)
votlak 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
vozen ▸ ta vozna šupa 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’)
vrata 2/4 (V134.01 ‘vrata’)
vrata 2/4 (V134.01 ‘vrata’)
vrate (VratE) 2/4 (V134.01 ‘vrata’)
vrč 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
vreden ▸ hiša malo vredna 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
vrelček 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
vrelčina 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
vrelec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
vreteščina 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
vretina 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
vrh 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’), 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’) ▸ na vrhu 2/61 (V162A.01 ‘skedenj’); na vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na ta zgornjemu vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); pod vrh / podvrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); pod vrhom 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); ta zgornji vrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’)
vrhnji ▸ ta vrhnja soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); a vrhnji cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
vrt 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vrt 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’) ▸ čebelni vrt 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’); sadni vrt 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’); vrt za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); zelenjavni vrt 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’
vrtček 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vrtčič 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vrtec 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vrtič 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
vrtiček 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
vrtlec 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vrto 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’), 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)
vseči 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)
vzglavnik (VzGlavnik) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’), 2/73 (V317.01 ‘poleno’), 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
vzglavnjak 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’)

Z

za ▸ (bečelen) košar (za roj) 2/57 (V163.01 ‘čebelnjak’); britev za (se) briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); britula za se briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); britVa za (se) briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); britva za v žep 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); cegel za (na) streho 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’); cegel za mir 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); cegel za zidanje 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); cunja za obrisati 2/51 (V108.01 ‘brisača’); čaniba (ta) za spat 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); čut za prasca 2/56 (V161(c).01

‘hlev za svinje’); greda za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); gredica za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); gredica za solato 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); hiža za spati 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); hlev za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); hlev za koze 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); hlev za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); hlev za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); hlev za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); hlev za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); hlev za prasce 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hlev za svinje 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hlevčič za hotiče 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hlevčič za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); hlevčič za prasca 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’); hram za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); kamra za spati 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); kamra za spati 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); kelder za krompir 2/32 (V157.01 ‘kleť’); kelder za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za hruške 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za rejo 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klet za vino 2/32 (V157.01 ‘kleť’); klinja za briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); kopanja za vodo 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prasce 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prasice 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za prAšiče 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za svinje 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za vodo 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); korito za živino napajati 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’); kot za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); kotec za kure 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); nož za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); nožec za briti 2/50 (V153C.01 ‘britev’); nožec za žepko 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); nožič za v (v)aržet 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); štala za birke 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); štala za krave 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’); štala za ovce 2/55 (V161(b).01 ‘hlev za ovce’); štalica za kokoši 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’); štilj za sekiro 2/79 (V316.01 ‘toporišče’); štor za drva kalati 2/75 (V170.01 ‘tnalo (kos lesa, na katerem sekajo drva)’); štraca za brisati 2/51 (V108.01 ‘brisača’); vilice za lonce 2/42 (V148.01 ‘burkle (priprava za devanje posode v peč)’); vrt za rože 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’); za stražjo 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); za streho 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); za žepko nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); za žepko nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)

zadnji ▸ (ta) zadnje duri 2/5 (V707.01 ‘duri’); zadnja hiša 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); zadnja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); zadnja hiža 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); zadnja kuhinja 2/31 (V130.01 ‘shramba’); zadnji konec 2/25 (V131b.01 ‘soba, v katero je vhod iz dnevne sobe (hiše)’); zadnji konec 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); zadnji štibelj 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’)

zaglavnik 2/73 (V317.01 ‘poleno’)

zahod 2/64 (V164.01 ‘stranišče’)

zajemač 2/45 (V467.01 ‘vedro’)

zamanica 2/32 (V157.01 ‘kleť’)

zaseči 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)

zasekati 2/76 (V171(a).01 ‘cepiti (drva na drobno)’), 2/77 (V171(b).01 ‘sekati’)

zavretina 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)

zbel 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’)

zdenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’), 2/70 (V168B.01 ‘vodnjak’) ▸ izvirni zdenec 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)

zdrt ▸ hiša zdrta 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)

zeha 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’)

zelenik 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)

zelenjaven 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’)

zelnik 2/67 (V165(b).01 ‘vrt – za zelenjavo in rože’), 2/68 (V166.01 ‘greda’)
zemlja 2/1 (V180.01 ‘kmetija’), 2/13 (V138.01 ‘tla’) ▸ na zemlji 2/13 (V138.01 ‘tla’)
zglavje (zGlavje) 2/36 (V107A(a).01 ‘blazina za pod glavo’)
zgornji ▸ (ta) zgornja soba 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); na ta zgornjemu vrhu 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta zgornja hiša 2/26 (V131A.01 ‘spalnica (kamra)’); ta zgornja hiša 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’); ta zgornji vrh 2/29 (V132.01 ‘podstrešje’); zgornji cimer 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
zgornjica 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
zid (ZiD) 2/2 (V129A.01 ‘hiša’), 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’), 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’), 2/17 (V142.01 ‘omeť), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’) ▸ debeli zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); glavni zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); na zidu 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’); nosilni zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); notranji zid 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’); vnanji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zVunAJšnji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zVunanji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
zidak 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
zidan ▸ zidan kotel 2/44 (V150.01 in V469.01 ‘kotel’); zidana hiša 2/2 (V129A.01 ‘hiša’); zidana hiža 2/2 (V129A.01 ‘hiša’); zidana hramba 2/2 (V129A.01 ‘hiša’)
zidanica 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’), 2/31 (V130.01 ‘shramba’), 2/32 (V157.01 ‘kleť)
zidanje ▸ cegel za zidanje 2/18 (V141.01 a ‘zidna opeka’)
zidarski ▸ zidarski cigel 2/18 (V141.01 a ‘zidna opeka’)
zidatji ▸ zidatji cigel 2/18 (V141.01 a ‘zidna opeka’)
ziden ▸ zidna opeka 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); zidna stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zidni cegel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’); zidni cigel 2/18 (V141(a).01 ‘zidna opeka’)
zidina 2/3 (V129B.01 ‘slaba hiša’)
zink 2/66 (V165(a).01 ‘vrt – sadni’)
zmaz 2/17 (V142.01 ‘omeť)
znotršnji ▸ znotršnja stena 2/15 (V140(a).01 ‘vmesna notranja stena v hiši’)
zrezati 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
zrnski ▸ zrnska klet 2/32 (V157.01 ‘kleť);
zunajšnji (zUnajšnji) ▸ zunajšnje dver- 2/5 (V707.01 ‘duri’)
zunanji ▸ zunanja stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
zvijaček 2/74 (V158B.01 ‘butara’)
zvunanji ▸ zVunanji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)
zvunajšnji (zVunAJšnji) ▸ zVunajšnja stena 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’); zVunAJšnji zid 2/16 (V140(b).01 ‘zunanji zidovi hiše’)

Ž

žabar 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
žagati 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
žagati 2/80 (V437.01 ‘žagati’)
žakelj 2/37 (V107A(b).01 ‘prevleka za blazino’), 2/38 (V107B(a).01 ‘blazina za čez celo posteljo’)
žbatafur 2/23 (V146B.01 ‘kuhinja’), 2/41 (V147B.01 ‘ognjišče’)
žbuk- 2/17 (V142.01 ‘omeť)
žehtar 2/45 (V467.01 ‘vedro’)
žehtnica 2/46 (V468.01 ‘kaď)
žehtnik 2/46 (V468.01 ‘kaď)
žehtnjak 2/46 (V468.01 ‘kaď)
želarija 2/1 (V180.01 ‘kmetija’)
žep ▸ britva za v žep 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
žepen ▸ žepni nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); žepni nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); žepni nožek 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
žepka ▸ nožec za žepko 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); v žepko nožec 2/49

(V153B.01 ‘žepni nož’); za žepko nož 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’); za žepko nožec 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
žepkiš 2/49 (V153B.01 ‘žepni nož’)
žgabucin 2/28 (V130a.01 ‘podstrešna soba’)
žgan ▸ žgan cegel 2/19 (V141b.01 ‘strešna opeka’)
žila 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
▸ izvirčina žila 2/69 (V168A.01 ‘studenec’)
žitnica 2/31 (V130.01 ‘shramba’)
živadinjak 2/53 (V161a.01 ‘kurnica’), 2/56 (V161(c).01 ‘hlev za svinje’)
živina ▸ korito za živino napajati 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
živinski ▸ živinska štala 2/54 (V161(a).01 ‘hlev za krave’)
žlak 2/22 (V730b.01 ‘veža’)
žleb 2/71 (V169.01 ‘korito: a) korito za vodo, b) korito za prašiče’)
žlebec 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
žlebnik 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
žlebnjak 2/19 (V141(b).01 ‘strešna opeka’)
žlica 2/89 (V151.01 ‘žlica’)
žlica 2/89 (V151.01 ‘žlica’)
žnola 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)
žol- 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
žoljak 2/34 (V466.01 ‘pograd v koči’)
žvipla (žVipLa) 2/9 (V285(b).01 ‘kljuka pri vratih’)

4 Odzadnji seznam iztočnic v besednem kazalu

1 Tu niso navedena vprašanja iz vprašalnice za SLA.
2 Na koncu abecednega seznama so še enkrat navedene samo iztočnice, ki imajo na koncu zapisan vezaj.

baba	škafica	lubnica	izvirnica
košireba	klingica	kurečnica	ornica
koliba	lehica	popičnica	kurnica
čaniba	mihica	ročnica	brisnica
šiba	štibljica	ključnica	obrisnica
šajba	fajdljica	kladnica	kapusnica
hramba	činkeljica	tolčenica	ješnica
shramba	ranjgljica	kljuščenica	strešnica
simba	jamljica	ključenica	vajšnica
konoba	zgornjica	perjenica	košnica
roba	kurjica	senica	pomošnica
šalvaroba	kujica	kostenica	vanjkušnica
soba	barakica	blazinica	cijavšnica
torba	klinkica	oknica	žehtnica
čuba	kljukica	proknica	žitnica
huba	klinkalica	klalnica	listnica
paštuba	popkalica	spalnica	klenčavnica
kalštuba	tnalica	brisalnica	kljuščavnica
šavba	štalica	mivalnica	ključavnica
izba	držalica	čebelnica	podglavnica
špajzba	rončelica	drobilnica	ključevnica
štraca	britulica	perilnica	plevnica
kanavaca	kuzlica	mlatilnica	pivnica
feca	žlica	slamnica	drvnica
jambrhca	klenčanica	dimnica	beznica
grabica	kleščanica	lonica	podstražnica
čanibica	ključanica	kapnica	škripica
sobica	zidanica	repnica	lempica
izbica	kalanica	škopnica	ispica
ročica	klanica	kolarnica	klupica
kaščica	zamanica	vedrnica	pokarica
kučica	cepanica	kučernica	popkarica
kadica	škopanica	pernica	slamarica
gredica	brisanica	polšternica	listnarica
sredica	drvanica	krompirnica	flosarica

avsarica
butarica
drvarica
čebrica
vedrica
koserica
dverica
sekirica
kosirica
kamrica
levedorica
kamurica
kosturica
kusturica
prasica
lešica
hišica
korošica
kletica
bajtica
boltica
plantica
glavica
njivica
popkovica
cepovica
britvica
kozica
hižica
kajžica
škljoca
modroca
kletca
britevca
ovca
brijača
cimpranjača
komenjača
kropnjača
blatnjača
drvnjača
kurjača
tepača
kosirača
tirača
otirača

cimprača
brisača
obrisača
kanavača
mujvača
balča
kontadinanča
koča
grča
kašča
kuča
facada
fačada
frčada
kada
klada
kantonada
pregrada
ograda
nasada
bržada
greda
sreda
golida
brajda
banda
branda
veranda
linda
voda
frčarda
kučmarda
košarda
kučerda
puda
alfa
klinfa
poderiga
havženga
hajcinga
klinga
conga
fršalunga
bajtrga
štuga
ceha

polšterceha
leha
streha
podstreha
zeha
rajha
antha
cuha
rjuha
ruha
pregraja
ograja
taja
staja
tavaja
odeja
reja
pušaveja
domačija
gazdija
pavrnija
kočarija
želarija
kapusija
kmetija
podrtija
razdrtija
dukja
kiblja
groblja
bradlja
vadlja
fajdlja
kandlja
postelja
antvelja
ranjglja
kanglja
dilja
manilja
štilja
kanklja
burklja
zemlja
čolja
ceplja

brislja
antlja
kantlja
čulja
škulja
banja
ključanja
blanja
kopanja
kuhinja
klinja
rezirklinja
svinja
ronja
prnja
podstrešnja
cunja
tetoja
štirja
mlaka
navlaka
povlaka
presvlaka
baraka
kvaka
postačka
bička
furlanička
hižička
nožička
koperdeka
obleka
preobleka
prevleka
opeka
kopanjičika
palika
flika
manika
nežika
flaneljka
podajalka
izviralka
brisalka
obrisalka
obsušalka

mivalka
pomivalka
brisovalka
obrisovalka
filka
planka
furlanka
cepanka
brisanka
vešanka
brivanka
obešenka
štalinka
klinka
rinka
oštoka
žepka
flosarka
birka
trska
vaška
hiška
kanoška
labuška
hruška
ritka
kljuka
kruka
puntavka
popičevka
cepovka
štrozovka
tnala
prestirala
štala
grumbla
čebela
parcela
čela
intimela
ronkanela
planela
kvadrela
šela
kašela
bušela

mastela
tavela
cegla
cigla
barigla
kangla
fila
akrila
vila
žila
šnola
žnola
britola
džola
žvipla
svisla
škatla
bula
cula
bečula
britula
jama
slama
lima
lentima
intima
parma
na
paradana
šufitana
fontana
prična
frčardna
polena
pasena
stena
mitelstena
lentvena
tuhna
vrelčina
vreteščina
izvirščina
izvirovščina
ledina
zidina
podina

strdina
lina
steklenina
lastnina
špina
strešina
podstrešina
ščetina
vretina
zavretina
kantina
podrtina
lastina
mužavina
voščevina
glaževina
živina
šajbovina
frajhovina
domovina
polštrovina
glažovina
blazina
glažina
kužina
kuheljna
dekna
okna
kvelna
brisilna
čumna
blagovaona
kolona
kapna
parna
lucterna
cisterna
šterna
lešterna
štirna
orna
četrna
hištrna
kočmurna
vajšna
fratna

capa
krepa
šipa
jempa
lempa
pumpa
čopa
kopa
škopa
lopa
šopa
krpa
ispa
naispa
kalupa
klupa
šupa
fičara
frčara
komara
butara
kanevara
hadra
škvadra
kučandra
šindra
čudra
čera
federa
čamera
kamera
kaponera
štera
sekira
kamra
šlahkamra
špajskamra
špajzkamra
cimra
dahcimra
šajtra
meltra
koltra
lastra
laštra
lajštra

kočura
verdura
kura
kamura
kostura
kustura
kasa
lesa
brisa
špajsa
kaša
hiša
nahiša
kajša
ta
pojata
solata
plata
kimnata
čumnata
frata
trata
vrata
koceta
kučeta
štaleta
kavaleta
lameta
planeta
freta
kašeta
plahta
cehta
šofita
čufita
šufita
marmita
bajta
malta
špelta
kanta
lanta
planta
brenta
cota
štapcota

kojota
pirakota
kovjarta
kopjerta
kuvjerta
koperta
koverta
kašta
šušta
uta
huta
plahuta
forhuta
ruta
glažuta
ponjava
kanava
krava
bačva
njiva
kova
drva
britva
štuva
spužva
za
špajza
koza
loza
krza
maža
straža
podstraža
deža
veža
hiža
nahiža
kajža
špajža
hoža
roža
luža
slab
žleb
velb
gvelb

špajsvelb
špajzvelb
stolb-
rob
kokošinjac
štramac
trnac
madrac
ejnzac
žlebec
kozbec
vinjačec
gradec
ogradec
škafec
gregec
mihec
krinjec
svinjec
kljukec
čebelec
vrelec
filec
kozolec
vrtlec
hramec
uljanec
kalanec
podlanec
podenec
studenec
zdenec
tolminec
kokošinec
blazinec
konec
lonec
škrnec
klepec
sklepec
krepec
pipec
škripec
sklupec
modelarec
korec

prasec
kotec
vrtec
sarajevec
hlevec
krivec
plunkovec
popkovec
bobrovec
mavrovec
sekretovec
ristovec
nožec
diljic-
štalic-
vilic-
satinic-
satnic-
šopic-
štibeljc
hakeljc
maseljc
pušeljc-
škrebeteljc
peteljc
garteljc
hajzeljc
šajhajzeljc
kelc
folc
rožanc-
štalunc-
coc
federmodroc
keldrc
odrc
polšterc
škrc
cimrc
korc-
puc
ferpuc
hlevc-
kombač
pogač-
jekač

kortelač
zajemač
petenač
škrnač
ornač
otirač
pasač
brisač
obrisač
pašač
kanavač
polivač
krivač
pokrivač
beč
kleč
peč
velbič
špajsvelbič
štubič
izbič
nožičič
studenčič
lončič
vrtčič
hlevčič
podič
tunfič
plehič
pušljič
petljič
ognjič
štokič
balič
keblič
klič
kotlič
sumič
majhnič
kamerinič
temperinič
utnič
klepič
pipič
vispič
odrič

piskerič
koserič
kosirič
piskrič
sič
prašič
hotič
kotič
prtič
vrtič
lastvič
mlestvič
nožič
rožič
falč
kvinč
hoč
koč
premoč
poč
roč
bajarč
vrč
kašč
napušč
ključ
kad
razklad
pongrad
pungrad
ograd
pograd
nasad
pozad
med
pared-
gred
gred-
zid
prezid
od
obod
zahod
kod
hlod
pod

pod-
tipeljpod
sod
grd
mord
strd
vece
treščice
diljice
burkljice
gopljice
skalice
vilice
remice
štegnice
diljnice
štapnice
stopnice
prosnice
mostnice
satovnice
durice
štenžice
držalce
krepelce
oblačilce
bremce
vedrce
peterce
koritce
sače
klešče
nasadišče
ognjišče
držališče
spravilišče
kolišče
straniše
sekirišče
porišče
toporišče
potorišče
kurišče
plantišče
ratovišče
kapuzišče

brušče
klade
preklade
grede
kajfe
štege
štolge
štenge
preloge
šibje
dračje
ročje
naročje
fraščje
praščje
steje
medesteje
mesteje
vesteje
isteje
osteje
posteje
berije
dilje
burklje
furklje
medislje
zidanje
rajhanje
imanje
copanje
jestanje
obivanje
premoženje
rinje
črepnje
škopje
kapusje
podstrešje
olšje
fratje
satje
istje
zglavje
sakovje
satovje

hlevovje
glažovje
podstražje
viličke
betdeke
ščale
škale
tale
kvele
štengle
putrihle
vile
kukrle
breme
štegne
ščaline
škaline
letrine
štapne
štape
odre
kore
lejtre
britise
te
vrate
molete
glajte
blante
punte
drve
škaf
marof
majrof
ibervurf
fršlag
prag
breg
razircajg
frklajdung-
ubog
brlog
slog
krog
ibercug
polštercug

eštrah
leh
pleh
ištrleh
štepih
putrih
potih
havžih
rajh
obrajh
frajh
ploh
obrh
štulberh
vrh
navrh
štepuh
hantuh
lentuh
lajntuh
spavači
seči
zaseči
seseči
poseči
vseči
mlašeči
kokošeči
satiči
hlodi
jogi
drugi
kurečji
prasečji
večji
prašičji
ovčji
goveji
škoplji
zvunanji
zunanji
vnanji
notranji
zadnji
prednji
hodnji

gorenji
vrhnji
dolnji
gornji
zgornji
kurnji
zvunajšnji
zunajšnji
notršnji
znotršnji
pražnji
kurji
kokošji
zidatji
pokrivatji
kravji
bozjački
sarmački
satniki
govejski
vanjski
svinjski
vinski
živinski
družinski
betonski
zrnski
švicarski
zidarski
ravfarski
cesarski
bravski
kravski
barbiški
poslovški
mali
goli
handrli
eštrli
lufthajzli
mani
taškini
gabeljni
pokrivatni
pokrivni
pokrovni

veri
dveri
gori
pri
duri
boljši
manjši
tacati
stacati
žagati
nažagati
razžagati
napajati
sejati
šrafljati
sekati
nasekati
zasekati
posekati
strskati
kalati
delati
klati
sklati
razklati
steljnati
cepati
spati
podirati
brisati
obrisati
fratati
presekavati
sesekavati
razbivati
pokrivati
podsekovati
rezati
zrezati
sečti
razsečti
drobiti
nadrobiti
urobiti
krojiti
skrojiti

piliti
cepiti
nacepiti
scepiti
razcepiti
briti
rušiti
klestiti
isti
pravi
satovi
prvi
ročaj
kraj
ajfej
pikelej
klepej
nožej
štablj-
gabelj
tabelj
kibelj
štibelj
dahštibelj
hajbelj
lajbelj
štubelj
štancelj
rocelj
krcelj
nožičelj
fajdelj
tašenfajdelj
šrefelj
štifelj
štagelj
pegelj
polštercigelj
rigelj
porungelj
prugelj
hakelj-
trakelj
žakelj
rajkelj
pankelj

činkelj
šinkelj-
punkelj
trkelj
burkelj
gepelj
klepelj
tipelj
štampelj
šopelj-
ajmarelj
hajselj
fajdeljmajselj
federmajselj
šajselj
šluselj
bašelj
češelj
bošelj
pušelj
petelj
prajtelj
šajtelj
šintelj
gartelj
postelj
škrutelj
hajzelj
šeshajzelj
jevželj
vevželj
dilj-
štilj
kajšlj
ulj
panj
panj-
bedenj
skedenj
ogenj
paštenj
ritonj-
podboj-
loj
gnoj
roj

suj
bečak
špičak
svinjščak
zidak
čebeljak
bečeljak
žoljak
žlebnjak
ogradčnjak
kurečnjak
cepičnjak
kočnjak
vočnjak
ovčnjak
sadnjak
vodnjak
gradcenjak
gradčenjak
senjak
ostenjak
štenjak
živadinjak
čebelinjak
bečelinjak
kokošinjak
vinjak
svinjak
uljnjak
sralnjak
čebelnjak
bečelnjak
polnjak
slamnjak
repnjak
škopnjak
šopnjak
strnjak
kurnjak
purnjak
strešnjak
kokošnjak
žehtnjak
listnjak
vzglavnjak
sadovnjak

sredovnjak
polovnjak
pitovnjak
brložnjak
kurjak
kravjak
bezjak
bozjak
kozjak
votlak
žlak
črepak
sak
štrozak
babk-
razkleščk-
parobek
usmicek
baček
zvijaček
klepaček
hlevaček
ogradček
odseček
šteček
biček
čiček
panjiček
kotliček
čebriček
šiček
vrtiček
nožiček
krajček
tajček
štibeljček
štubeljček
pušeljček
falček
vrelček
colček
bremček
studenček
kminček
lonček
koček

potoček
klepček
pipček
piskerček
cimrček
gregorček
trček
flančišček
svinjšček
cesaršček
mesaršček
vrtček
ključek
hlevček
krivček
bindek
štibljek
štiljek
razkoljek
šuljek
hrmanjek
blek
predelek
flek
colek
lolek
krošlek
piružlek
ganek
studenek
natonek
pipek
špampek
štampek
škopek
jarek
drek
izvirek
curek
lovrek
osek
vosek
drvosek
podstrešek
ritek
polutek

pridevek
bezek
balažek
podstražek
binžek
nožek
velik
manik
žlebnik
prečnik
kurečnik
popičnik
flančnik
ročnik
pipčnik
srednik
hodnik
gradčenik
ogradčenik
podzglavljenik
zelenik
senik
cejejnik
gostejnik
pomijnik
uljnik
kalalnik
čebelnik
bečelnik
zelnik
štedilnik
cepilnik
polnik
slamnik
naramnik
natonik
pipnik
škopnik-
rebrnik
sernik
otirnik
izvirnik
bornik
kočurnik
durnik
kurnik

sadonosnik
strešnik
vajšnik
ovratnik-
žehtnik
istnik
listnik
bečelavnik
glavnik
zaglavnik
podzglavnik
vzglavnik
plavnik
travnik
plevnik
iberžnik
falk
gank
masank
štalink-
rink
zink
čok
oblok
pok
sok
tok
potok
štok
štok-
tirštok-
peterk
fašk-
razsošk-
žbuk-
štuk
sedal-
tnal
emeral
štal-
poval
debel
kebel
zbel
obdel
vandel

cegel
gruntcegel
cigel
dahcigel
dohcigel
ogel
prugel
kušnjel
tinel
fornel
kesel
mitel
kotel
srtel
kastel
kozel
lofl
cegl-
štegl-
cigl-
pirgl
kohl-
ril
antil-
predol
kol
prekol
žol-
kopl-
kukrl
svisl-
tl-
gjam
ram
hram
tram
vam
pem
brem-
rom
ravm
dahravm
velban
zidan
porodan
strgan

žgan
lijan
vdelan
šugaman
šujeman
lentman
škopan
izkopan
šopan
cimpran
čakaturan
butan
fecn-
en
graben
lajben
barben
izben
matrocen
motrocen
pijačen
pečen
prečen
sečen
kebličen
hodničen
tolčen
izvirčen
saden
navaden
neočeden
vreden
seden
ziden
lajden
dahboden
poden
fuspoden
voden
vodén
studen
lilahen
vilahen
lenahen
mihen
majhen

oken
vihalen
čebelen
bečelen
predelen
cepilen
nosilen
polen-
bremen
komen
brunen
repen
žepen
izviren
boren
lesen
strešen
podstrešen
hišen
naten
varžeten
pajnhiten
gorten
sten-
mošten
zelenjaven
glaven
naraven
dneven
reven
briven
kroven
vozen
broncin
žgabucin
voščin-
kadin
bandin
čendin
džardin
agin
čepelin
britolin
pjumin
malarin
kamarin

fodrin
kamerin
manerin
temperin
verin
sekirin
fašin-
kušin
satin-
kavaletin-
ritovin-
magazin
fažin-
čoln
gumn-
modon
plafon
pajon
balkon
bukon
talaron
piron
kason
platon
maton
naton
kanton
porton
črn
štern
forn
forn-
kado
gnezdo
manigo
ripoštiljo
preoblačalo
sedalo
pregrinjalo
oblekalo
kalalo
kanalo
tnalo
prestiralo
izviralo
salo

nalivalo
mivalo
pokrivalo
držalo
potoridlo
krepelo
ceglo
ciglo
oblačilo
steklo
plumsklo
kolo
kotlo
gredno
poleno
podstrešeno
jegno
vino
okno
gumno
sodžorno
šodžorno
vedro
koprileto
parapeto
andito
šofito
šufito
korito
vrto
ponjavo
sarajevo
glažovo
drvo
posestvo
gospodarstvo
virstvo
kmetstvo
pohištvo
drvocep
klep
oklep
črep
žep
lajp
gelp

kop
kop-
škop
škop-
snop
strop
štrop
šop
šop-
stop
gerp-
kup-
žabar
lambar
platničar
betičar
praščar
ovčar
dàr
špangar
štihar
činkar
popkar
bečelar
telar
šeglar
kavklar
fogolar
fokolar
solar
ajmar
granar
džalinar
ponar
čaponar
ščaponar
bunar
fajdeljcepar
pajteljcepar
ampar
lampar
lempar
ajmpar
ejmpar
brisar
košar

kokošar
trahtar
žehtar
majtar
plantar
kaptar
star
rezervar
mezar
rozar
bindežar
stebr-
rekvadr-
fodr-
čeber
cimber
kvader
prekvader
kelder
oder
iberciger
polšterciger
banger
polšterzuger
aher
šijer
ahker
kniker
pisker
kavker
taler
seler
fajler
cimer
šlafcimer
dahcimer
buncimer
špajscimer
faltner
cimper
gašper
tofeljmeser
tašenmeser
federmeser
koser
četer

peter
kolter
šter
flašter
pilašter
polšter
kopolšter
kovter
maver
dver-
elzer
binžer
mir
krompir
kosir
okvir
izvir
kalador
študor
lapor
napor
topor
špor
potor
havstor
štor
dvor
ražor
petr-
futr-
kočur
dur-
štokadur
žbatafur
čakatur
kovertur
pas
materas
his
tramis
špajs
ksims
štos
kapus
binenhavs
forhavs

faš-
palaš
padlaš
pipaš
putaš
žepkiš
sališ
šališ
viš
ponš
koš
kokoš
lapoš
vanjkuš
klobat
lakat
toblat
ramat
pongrat
sat-
čeftat
šeftat
mezat
šparget
prket
balet
štalet
kavalet
klet
predklet
priklet
inlet
kulet
omet
gabinet
kabinet
kaminet
pet
štokpet
štampet
mispet
paret
cekret
sekret
krevet
salvet

klozet
varžet
birtšaft
pobit
sonfit
šonfit
sofit
šofit
čufit
sufit
šufit
ternit
internit
korit-
optrit
depožit
glajt
šajt
bolt
volt
tuhant
štant
štant-
paviment
plument
špunt
grunt
kambot
fecot
kondot
kot
šeglot
pongart
pungart
podrt
zdrt
jert-
špolert
kuvert
mort
špricmort
aport
šoport
prt
vrt

krepast
paklest
mist
tolst
brst
čašt
kašt
lišt-
fušt
grušt
čut
palut
gvavt
čovt
tu
v
prašičev
hlev
hlev-
britev
kriv
pokriv
bobov
čebelov
ramov
devžnov
krov
moštov
drv-
prelaz
omaz
zmaz
tramez
špez
hiz
špajz
kapuz
forhavz
furhavz
faž-
glaž
paž
straž
podstraž
nahiž

baliž
križ
špajž
nož
folovž
mošovž

stolb-
diljic-
štalic-
vilic-
satinic-
satnic-
šopic-
pušeljc-
rožanc-
štalunc-
korc-
hlevc-
pogač-
pared-
gred-
pod-
frklajdung-
štablj-
hakelj-
šinkelj-
šopelj-
dilj-
panj-
ritonj-
podboj-
babk-
razkleščk-
škopnik-
ovratnik-
štalink-
štok-
tirštok-
fašk-
razsošk-
žbuk-
sedal-
štal-

cegl-
štegl-
cigl-
kohl-
antil-
žol-
kopl-
svisl-
tl-
brem-
fecn-
polen-
sten-
voščin-
fašin-
satin-
kavaletin-
ritovin-
fažin-
gumn-
forn-
kop-
škop-
šop-
gerp-
kup-
stebr-
rekvadr-
fodr-
dver-
petr-
futr-
dur-
faš-
sat-
korit-
štant-
jert-
lišt-
hlev-
drv-
faž-

5 Literatura

Zvezdica (*) pred okrajšavo navedenega dela pomeni, da je bilo delo upoštevano pri izdelavi mnogih komentarjev, zato se v razdelku 4 ne navaja.

*ALE 1972 = *Atlas Linguistique de l'Europe: proposition du Premier Questionnaire*, Nimègue: Bureau de la Rédaction – Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde, 1972. (Razmnoženo.) ⟨http://ale.lingv.ro/Questionnaire/Binder1.pdf, dostop 13. 10. 2011.⟩

*ALI = *Atlante linguistico italiano* 1: *corpo umano*, gradivo zbrali Ugo Pellis idr., ur. Lorenzo Massobrio idr., Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato – Libreria dello Stato, 1995.

*ASLEF = *Atlante storico-linguistico-etnografico friulano* 1–6, ur. Giovanni Battista Pellergrini, Padova: Istituto di Glottologia e Fonetica dell'Università – Udine: Istituto di Filologia Romanza della Facoltà di Lingue e Letterature straniere dell'Università di Udine, 1972–1986.

Atelšek 2013 = Simon Atelšek idr., *Čebelarski terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 (Slovarji).

Atelšek 2014 = Simon Atelšek, Tvorbeni načini čebelarskega izrazja v Dajnkovem Čelarstvu (1831), *Jezikoslovni zapiski* 20 (2014), št. 1, str. 121–134.

*Babič 2008 = Vanda Babič, *Učbenik stare cerkvene slovanščine*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete – Oddelek za slavistiko – Oddelek za slovenistiko, ^{2}2008 (^{1}2003).

Bajec 1950 = Anton Bajec, *Besedotvorje slovenskega jezika* 1: *izpeljava samostalnikov*, Ljubljana: SAZU, 1950 (Dela razreda za filološke in literarne vede 1).

*Bajzek Lukač 2009 = Marija Bajzek Lukač, *Slovar Gornjega Senika* 1: *A–L*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2009 (Zora 66).

Baš 1928 = Franjo Baš, Kóbanski hram, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 23 (1928), št. 1–2, str. 17–42 + pril. (Ponatis v: Baš 1984: 73–96.)

Baš 1952–1953 = Franjo Baš, Iz zgodovine hiše v Kropi, *Zgodovinski časopis* (Ljubljana) 6–7 (1952–1953), str. 619–649. (Ponatis v: Baš 1984: 53–72.)

Baš 1967 = Angelos Baš, *Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju v dobi kapitalistične izrabe gozdov*, Maribor: Obzorja, 1967 (^{2}2004).

Baš 1984 = Franjo Baš, *Stavbe in gospodarstvo na slovenskem podeželju: izbrani etnološki spisi*, Ljubljana: Slovenska matica, 1984.

Baš 1970 = Franjo Baš, Gospodarska poslopja, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev: zgodovina agrarnih panog* I: *agrarno gospodarstvo* 1, ur. Pavle Blaznik idr., Ljubljana: SAZU, Inštitut za zgodovino, Sekcija za občo in narodno zgodovino (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.), 1970, str. 595–610 + pril.

*Benedik 1999 = Francka Benedik, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 1999.

*Bezlaj gl. ESSJ

Bichlmeier 2010 = Harald Bichlmeier, *Rōma* – Namenkundlich-sprachhistorische Anmerkungen zu einem allgemein bekannten Ortsnamen (Mit einem Exkurs zu Fragen der Chronologie von Lehnwortbeziehungen benachbarter Sprachen am Beispiel von nhd. *Haus* und seinen Vorformen), *Das Altertum: Zeitschrift für populäre Archäologie* 55 (2010), str. 175–202.

*Boerio 1867 = Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia: Cecchini, [3]1867.

Bogataj 1982 = Janez Bogataj, *Mlinarji in žagarji v dolini zgornje Krke*, Novo mesto: Dolenjski list – Dolenjski muzej – Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja, 1982.

Bogataj 1989 = Janez Bogataj, *Domače obrti na Slovenskem*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1989.

Bogataj 1992 = Janez Bogataj, *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*, Ljubljana: Prešernova družba, 1992.

Bokal – Gregori 2008 = Ljudmila Bokal – Janez Gregori (ur.), *Čebelarski terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008 (Slovarji).

Bras 1970 = Ljudmila Bras, Izdelovanje cvetnih butaric v okolici Ljubljane, *Slovenski etnograf* 21–22 (1968–1969), str. 25–44.

Brecelj 2005 = Marijan Brecelj, *Furlansko-slovenski slovar*, Nova Gorica: Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2005.

Buccarella 2013 = Aldo Buccarella, *Dizionario popolare (illustrato) italiano-bisiàc*, Monfalcone: Incontri Bisiachi, 2013.

Bukovec 1958 = Avgust Bukovec idr., *Sodobno čebelarstvo* 2: *praktični del*, Ljubljana: Zveza čebelarskih društev za Slovenijo, 1958.

Celinić 2010 = Anita Celinić, *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*, Split: Književni krug – Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2010 (Biblioteka znanstvenih djela 163).

Cevc 1977 = Tone Cevc, Tri oblike lesenih ključavnic s stópicami na Slovenskem, *Traditiones* (Ljubljana) 4 (1977) = *Samoniklost ljudske kulture Slovencev*, str. 139–154 + pril.

Cevc 1984 = Tone Cevc, *Arhitekturno izročilo pastirjev*, *drvarjev in oglarjev na Slovenskem: kulturnozgodovinski in etnološki oris*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1984.

Cevc 1987 = Tone Cevc, Odprta vprašanja stavbnega razvoja bohinjske kmečke hiše, v: *Bohinjski zbornik*, ur. Jože Dežman, Radovljica: Skupščina občine, 1987, str. 92–99.

Cevc 1990 = Tone Cevc, H genezi kmečke hiše na Slovenskem, *Traditiones* (Ljubljana) 19 (1990), str. 53–76.

Cevc 1992 = Tone Cevc, *Bohinj in njegove planine: srečanja s planšarsko kulturo*, Bled: Triglavski narodni park – Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje (izd.) – Radovljica: Didakta (zal.), 1992.

Cevc – Primožič 1988 = Tone Cevc – Ignac Primožič, *Kmečke hiše v Karavankah: stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco*, Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje (izd.) – Celovec: Drava – Trst: Založništvo tržaškega tiska (zal.), 1988.

Ciglič 2007 = Zvona Ciglič, Odprite vrata: predstavitev razstave z opremo hišnih vrat od srednjega veka do 19. stoletja, Pokrajinski muzej Koper, 16. junij – 31. avgust 2007, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranei = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 17 (2007), št. 1, str. 223–224.

Cimperšek 2014a = Mitja Cimperšek, Zgodovinski razvoj vodnih žag, *Gozdarski vestnik* 72 (2014), št. 7–8, str. 331–341.

Cimperšek 2014b = Mitja Cimperšek, Eksploatacija pohorskih gozdov v preteklosti, *Gozdarski vestnik* 72 (2014), št. 9, str. 365–382.

Cortelazzo – Zolli 1999 = Manlio Cortelazzo – Paolo Zolli, *Il nuovo etimologico: dizionario etimologico della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli, 1999.

*Cossutta gl. SDLA-SI

*Crevatin gl. SDLA-SI

*Čujec Stres 2010–2014 = Helena Čujec Stres, *Slovar zatolminskega govora* 1–2, Zatolmin: Stres inženiring, 2010–2014.

Dalla Valle 1992 = Saša Dalla Valle, Čop kot razpoznavni arhitekturni element Zgornjesavske doline, *Identiteta v oblikovanju prostora*: *zbornik povzetkov: mednarodna konferenca Ljudska arhitektura med Alpami in Jadranom, Gozd Martuljek*, *22. in 23. oktober 1992*, Ljubljana: Univerza: Šola za arhitekturo, 1992, str. 52.

Dizionario 2011 = *Dizionario italiano-friulano – furlan-talian*, Pordenone: Biblioteca dell'Immagine, [4]2011, [1]2002) (Chaos 36).

DOF = Alessandro Carrozzo, *DOF: dizionari ortografic talian-furlan – furlan-talian*, Udine: Serling – Informazion furlane, 2008 (Cemût si scrivial?).

Dolžan Eržen 2013 = Tatjana Dolžan Eržen, *Ljubenski lončarji in njihovi izdelki,* Kranj: Gorenjski muzej, 2013. ⟨http://www.gorenjski-muzej.si/wp-content/uploads/2013/02/Lubenski-cpinarji.pdf, dostop 20. 1. 2014.⟩

*Doria 1987 = Mario Doria, *Grande dizionario del dialetto triestino: storico etimologico fraseologico*, con la collaborazione di Claudio Noliani, Trieste: Edizioni »Italo Svevo« – Edizioni »Il Meridiano«, 1987.

Dovjak 2011 = Rok Dovjak, *Srednji spol samostalnikov na* -e *v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA): diplomsko delo*, Ljubljana: [R. Dovjak], 2011. (Razmnoženo.)

Erat 2008 = Janez Erat, *Furlansko-slovenski slovar* 1–5, 2008. ⟨http://sabotin.p-ng.si/~jezik/furlanscina/, dostop 23. 12. 2015.⟩

*ERHSJ = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I: *A–J*, 1971; II: *K–poni*[1], 1972; III: *poni*[2]*–Ž*, 1973; IV: *kazala*, 1974, ur. Mirko Deanović – Ljudevit Jonke, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

*ESSJ = France Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* I: *A–J*, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1977 ([1]1976); II: *K–O*, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1982; III: *P–S*, dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1995; IV: *Š–Ž*, avtorji gesel France Bezlaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2005; V: *kazala*, izdelala Marko

Snoj in Simona Klemenčič, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2007.

ÈSSJa 9 = *Ètimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov*: *praslavjanskij leksičeskij fond* 9: **jьz* – **klenьje*, pod red. O. N. Trubačeva, Moskva: Izdatel'stvo »Nauka«, 1983.

EWD 2012 = *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*, ur. Wolfgang Pfeifer, Koblenz: Edition Kramer im Rhenania Buchversand, 2012.

Faggin 1985 = Giorgio Faggin, *Vocabolario della lingua friulana*, Udine: Del Bianco, 1985.

Fister 1986 = Peter Fister, *Umetnost stavbarstva na Slovenskem*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1986.

Fister 1993 = Peter Fister idr., *Arhitekturne krajine in regije Slovenije*, Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Zavod Republike Slovenije za prostorsko planiranje, 1993 (Prostor: arhitekturna identiteta: poselitev 2).

*FO = *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, ur. Pavle Ivić idr., Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1981 (Posebna izdanja LV).

Furlan 1998 = Metka Furlan, Praslovanski adverb **dȍma* 'domi; domum': k psl. lok. sg. na **-a* tematskih osnov, *Folia onomastica Croatica* 7 (1998), str. 89–106.

Furlan 2009 = Metka Furlan, Asimilacijski vzorec v gornjeseniških primerih tipa *smétke* 'smeti' v širšem slovenskem kontekstu, v: *Slovenski mikrokozmosi – medetnični in medkulturni odnosi* [Slovenski slavistični kongres, Monošter, 1.–3. oktober 2009], Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2009 (Zbornik Slavističnega društva Slovenije 20), str. 120–130.

Furlan 2011 = Metka Furlan, O nastanku slovenskih parov tipa *žrd* : *žrk*, v: *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, 2011 (Zora 80), str. 46–56.

Furlan 2012 = Metka Furlan, Primorsko gradivo z *v* iz *b* v širšem slovenskem in slovanskem kontekstu, *Jezikoslovni zapiski* 18 (2012), št. 1, str. 47–69.

Furlan 2013 = Metka Furlan, *Novi etimološki slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013.

Gornik Bučar – Merzelj 1998 = Dominika Gornik Bučar – Franc Merzelj, *Žagarski praktikum*, Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, 1998.

Gostenčnik 2013a = Januška Gostenčnik, *Izoglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in kajkavskega goranskega narečja*: *doktorska disertacija*, Ljubljana: [J. Gostenčnik], 2013. (Razmnoženo.)

Gostenčnik 2013b = Januška Gostenčnik, Fonološki opis govora grada Gerovo (prema zapisu Božidara Finke), *Slavia Centralis* 6 (2013), št. 1, str. 38–58.

Gostenčnik 2014a = Januška Gostenčnik, Govor kraja Banja Loka (SLA T283) (po gradivu za SLA), *Annales: anali za istrske in mediteranske študije = annali di Studi istriani e mediterranei = annals for Istrian and Mediterranean studies: series historia et sociologia* 24 (2014), št. 2, str. 343–355.

Gostenčnik 2014b = Januška Gostenčnik, Primerjava govorov Babnega Polja in Ravnic v luči starejših in mlajših slovenskih jezikovnih sprememb, *Jezikoslovni zapiski* 20 (2014), št. 2, str. 25–36.

*Greenberg 2002 = Marc L. Greenberg, *Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika*, prev. Marta Pirnat-Greenberg, Maribor: Aristej, 2002. – Prevod dela: *A historical phonology of the Slovene language*, Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter, 2000 (Historical phonology of the Slavic languages 13).

Gujt 2000 = Srečko Gujt, *Kritje streh s skodlami: seminarska naloga*, Slovenska Bistrica: Ljudska univerza, 2000.

Gura 2004 = A. V. Gura, Mëd, v: *Slavjanskie drevnosti: ètnolingvističeskij slovar'* 3, ur. N. I. Tolstoj, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 2004, str. 208–211.

Gura 2009 = A. V. Gura, Postel', v: *Slavjanskie drevnosti: ètnolingvističeskij slovar'* 4, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 2009, str. 206–208.

Gura – Uzenjova 2004 = O. V. Gura – E. S. Uzenëva, Ogon', v: *Slavjanskie drevnosti*: *ètnolingvističeskij slovar'* 3, ur. N. I. Tolstoj, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 2004, str. 513–519.

Habe 1996 = France Habe 1996, *Mlini in žage na vodni pogon na Pivki in Planinskem polju nekoč in danes*, Postojna: Društvo za varstvo kraškega okolja Postojna (izd.) – Občina (zal.), 1996 (Ljudje in kraji ob Pivki 3).

Habe – Šilc-Telič 1997 = France Habe – Magda Šilc-Telič, *Mlini in žage na vodni pogon na Cerkniškem in Loškem polju ter Blokah nekoč in danes: posvečeno 50-letnici Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije*, Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije – Postojna: Gozdno gospodarstvo Postojna, 1997 (izd.) – Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije (zal.), 1997.

Hazler 2000a = Vito Hazler, Vodnjak [v ljudski kulturi], *Enciklopedija Slovenije* 14: *U–We*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000, str. 291–292.

Hazler 2000b = Vito Hazler, Imam vodo, torej sem, v: *Kolesar s Filozofske: zbornik v počastitev 90-letnice prof. dr. Vilka Novaka*, ur. J. Bogataj idr., Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL, 2000 (Županičeva knjižnica 4), str. 171–185.

Hazler 2000c = Vito Hazler, Obnavljanje kulturnih spomenikov – temelji, stene, ometi, *Naša žena: prva slovenska ženska in družinska revija* 60 (2000), št. 3 (mar.), str. 9–10.

Hazler 2000d = Vito Hazler, Ošlakova domačija – bogastvo tehnične dediščine, *Naša žena: prva slovenska ženska in družinska revija* 60 (2000), št. 8 (avg.), str. 9–10.

Hazler 2007 = Vito Hazler, *Vinske kleti na Slovenskem: 75 vinskih kleti vinorodnih dežel Podravja*, *Posavja in Primorske*, Ljubljana: Kmečki glas, 2007.

Hazler 2008 = Vito Hazler, Leseni čoki: dediščina tlakovanja na Slovenskem, *Les: revija za lesno gospodarstvo* 60 (2008), št. 9, str. 333–339.

*HJA = *Hrvatski jezični atlas: upitnik*, Zagreb, 1997. (Razmnoženo.)

Horvat 2010 = Mojca Horvat, Sadni, zelenjavni in cvetlični vrt v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA), v: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 46 = *Slovanstvo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, ur. Vera Smole, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010, str. 164–170.

Horvat 2012 = Mojca Horvat, *Morfološka struktura in geolingvistična interpretacija rastlinskih poimenovanj v slovenskih narečjih: doktorska disertacija*, Ljubljana: [M. Horvat], 2012. (Razmnoženo.)

Horvat 2014 = Mojca Horvat, Prekmurska hiža – prekmursko narečno besedje s pomenskega polja »materialna kulturna dediščina«, v: *Prekmurje – podoba panonske pokrajine*, ur. Maja Godina Golija, Ljubljana – Petanjci: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2014, str. 47–62.

Jakop 2003 = Tjaša Jakop, Priprava Atlasa narečnega tesarskega izrazja (ANTI), v: *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*, ur. Zinka Zorko – Mihaela Koletnik, Maribor: Slavistično društvo, 2003 (Zora 25), str. 160–170.

Jakop 2008a = Tjaša Jakop, *Dvojina v slovenskih narečjih*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008 (Linguistica et philologica 21).

Jakop 2008b = Tjaša Jakop, *The dual in Slovene dialects*, Bochum: N. Brockmeyer, 2008 (Diversitas linguarum 18).

Jakop 2009 = Tjaša Jakop, The influence of the grammatical category of number on neuter nouns in Slovene dialects, *Dialectologia et geolinguistica* 17 (2009), str. 12–31.

Jakop 2012 = Tjaša Jakop, Izrazi za spolovila v gradivu za Slovenski lingvistični atlas in pri Ivanu Koštiálu, *Jezikoslovni zapiski* 18 (2012), št. 2, str. 37–55.

Jakop 2015 = Tjaša Jakop, (Ne)prevzetost izrazja v slovenskih narečjih (po gradivu za Slovenski lingvistični atlas), *Jezikoslovni zapiski* 21 (2015), št. 1, str. 91–120.

Jembrih 1989 = Alojz Jembrih, Naziv Bezjak u kontekstu migracija 15. i 16. stoljeća, v: *Obdobje srednjega veka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi: mednarodni simpozij v Ljubljani od 29. junija do 1. julija 1988*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1988 (Obdobja 10), str. 251–264.

Ježovnik 2014 = Janoš Ježovnik, Izvor poimenovanj za orodja in hišne pripomočke v terskem narečju, *Jezikoslovni zapiski* 20 (2014), št. 2, str. 37–52.

Karlovšek 1939 = Jože Karlovšek, *Slovenski domovi*, Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg, 1939.

Karničar 1990 = Ludwig Karničar 1990, *Der Obir-Dialekt in Kärnten: die Mundart von Ebriach/Obirsko* im *Vergleich mit den Nachbarmundarten von Zell/Sele und Trögern/Korte (Phonologie, Morphologie, Mikrotoponymie, Vulgonamen, Lexik, Texte), Graz 1986*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1990 (Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte 551).

Kavčič 2001 = Mateja Kavčič, Ometi na arhitekturnih spomenikih, *Varstvo spomenikov* 39 (2001), str. 197–212.

Keber 1988 = Janez Keber, *Leksikon imen: izvor imen na Slovenskem*, Celje: Mohorjeva družba, 1988.

Keber 2008 = Janez Keber, *Leksikon imen: onomastični kompendij*, Celje: Celjska Mohorjeva družba, ^{4}2008.

Kenda-Jež 2002 = Karmen Kenda-Jež, Model idealnega govorca v slovenskih dialektoloških raziskavah, v: *Med dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika: ob življenjskem in strokovnem jubileju prof. dr. Martine Orožen*, ur. Marko Jesenšek – Bernard Rajh – Zinka Zorko, Maribor: Slavistično društvo, 2002 (Zora 18), str. 150–165.

Kenda-Jež 2015 = Karmen Kenda-Jež, *Shranli smo jih v bančah: slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini = contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale*, Ukve: S.K.S. Planika Kanalska dolina – Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, ^{2}2015 (^{1}2007).

Keršič 1991 = Irena Keršič, Oris stanovanjske kulture slovenskega kmečkega prebivalstva v 19. stoletju, *Slovenski etnograf* 33–34 (1988–1990), str. 329–388.

Klajder 2006 = Miro Klajder, *Konservatorsko-restavratorski pristopi pri ohranjanju štukaturnega okrasja na zgodovinskih objektih: magistrsko delo*, Ljubljana: [M. Klajder], 2006. (Razmnoženo.)

Kluge 1989 = Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, neu bearbeitet von Elmar Seebold, Berlin – New York: de Gruyter, ^{22}1989.

*Koletnik 1999 = Mihaela Koletnik, Fonološki opis voličinskega in črešnjevskega govora, *Slavistična revija* 47 (1999), št. 1, str. 69–87.

*Koletnik 2000 = Mihaela Koletnik, Fonološki opis govora v Radencih, *Jezikoslovni zapiski* 6 (2000), str. 155–165.

*Koletnik 2000/01 = Mihaela Koletnik, Govor pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, *Jezik in slovstvo* 46 (2000/01), št. 3, str. 81–90.

*Koletnik 2002 = Mihaela Koletnik, Fonološki opis govora na Zgornji Velki (SLA 364), *Jezikoslovni zapiski* 8 (2002), št. 1, str. 139–149.

*Koletnik 2003 = Mihaela Koletnik, Fonološki opis govora pri Negovi (SLA 367), *Jezikoslovni zapiski* 9 (2003), št. 2, str. 81–92.

*Koletnik 2007 = Mihaela Koletnik, Govor pri Negovi v Slovenskih goricah (SLA 367), v: *Jezikovna predanost: akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek – Zinka Zorko, Maribor: Slavistično društvo – Ljubljana: SAZU, 2006 (Zora 44), str. 469–476.

Koletnik 2008 = Mihaela Koletnik, *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke študije*, Maribor: Filozofska fakulteta, 2008 (Zora 60).

*Koletnik 2013 = Mihaela Koletnik, Besedje iz pomenskega polja »kmetija – prostori in oprema v hiši, gospodarska poslopja« v slovenskogoriškem narečju, *Jezikoslovni zapiski* 19 (2013), št. 2 = *Dialektološki razgledi*, str. 113–138.

Koletnik 2015a = Mihaela Koletnik, Medjezikovni stiki v prleškem besedju za »hišo«, v: *Leopold Volkmer: prvi posvetni pesnik na slovenskem Štajerskem*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 106), str. 97–129.

Koletnik 2015b = Mihaela Koletnik, *Medjezikovni stiki v besedju iz pomenskega polja* kmetija *v slovenskogoriškem narečju*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 109).

Koren 1964 = Vlasta Koren, Zbirka brisač v Pokrajinskem muzeju za Pomurje v Murski Soboti, *Slovenski etnograf* 16–17 (1963–1964), str. 89–94.

Košir 2013 = Stanko Košir, *B's'dnjak starê barovščćê, rutaršćê 'n srenščê šprāšê = Slovar stare kranjskogorske, martuljške in srenjske govorice*, Gozd Martuljek – Žirovnica: [Stanko Košir] – Medium, 2013.

Kotnik 1943a = France Kotnik, Presnec, *Etnolog* 16 (1943), str. 29–43.

Kotnik 1943b = France Kotnik, *Slovenske starosvetnosti: nekaj zapiskov, orisov in razprav*, Ljubljana, 1943 (Slovenska poljudnoznanstvena knjižnica 1/4).

*Kozar 1996 = Marija Kozar, *Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem = A magyarországi szlovének néprajzi szótára*, Monošter: Zveza Slovencev na Madžarskem – Szombathely: Savaria Múzeum, 1996.

Krasny 2006 = Elke Krasny, Podstrešje, *Oris* (Zagreb) 8 (2006), št. 41, str. 78–82.

Kregar 1947 = Rado Kregar, *Naš kamen* 2: *žgani kamen: apno – opeka*, Ljubljana: Naš dom, 1947 (za izgradnjo slovenske zemlje).

Krivograd 1997 = Alojz Krivograd, Strop pri Pecniku v Koprivni in hiši z odprtima vežama v Mežiški dolini, *Koroški zbornik* 2 (1997), 204–209.

Kuret 1989a = Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev* 1, Ljubljana: Družina, 1989.

Kuret 1989b = Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev* 2, Ljubljana: Družina, 1989.

Lah 1999 = Ljubo Lah, Prenova stavbne dediščine v razvoju Krasa si mora izboriti priložnost, *Kras* 1999, št. 32–33 (april–maj), str. 54–59.

Lah 2001 = Ljubo Lah, Od arhitekturnega konservatorstva, obnove in prenove do integralnega varstva dediščine: teoretska in konceptualna izhodišča, *Urbani izziv* 12 (2001), št. 1, str. 31–45.

Ledinek Lozej 2015 = Špela Ledinek Lozej, Ognjišča v zbirkah med Alpami in Krasom, v: *Le collezioni uniscono: collezioni etnologiche, tradizione orale e turismo culturale fra le Alpi e il Carso = Zbirke povezujejo: etnološke zbirke, ustno izročilo in kulturni turizem med Alpami in Krasom*, a cura di = ur. Roberto Dapit – Barbara Ivančič Kutin – Špela Ledinek Lozej, Udine: Università degli studi, Dipartimento di lingue e letterature straniere – Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko narodopisje, 2015 (Zborzbirk: kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom = l'eredità culturale nelle collezioni fra Alpi e Carso), str. 215–231.

Levkijevska 1999a = E. E. Levkievskaja, Ključ, v: *Slavjanskie drevnosti: ètnolingvističeskij slovar'* 2, ur. N. I. Tolstoj, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 1999, str. 511–512.

Levkijevska 1999b = E. E. Levkievskaja, Zamok, v: *Slavjanskie drevnosti: ètnolingvističeskij slovar'* 2, ur. N. I. Tolstoj, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 1999, str. 263–266.

Lexer 1862 = Matthias Lexer, *Kärntisches Wörterbuch*, Leipzig, 1862.

Liefkes 1997 = Reino Liefkes (ur.), *Glass*, London: V & A Publications, 1997.

Lochner 1982 = Dietmar Lochner, *Podstrešje preurejamo v stanovanje*, Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 1982 (Vaša domača delavnica).

*Logar 1996 = Tine Logar, *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*, ur. Karmen Kenda-Jež, Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996.

Ložar 1944a = Rajko Ložar, Kmečki dom in kmečka hiša, v: *Narodopisje Slovencev* 1, ur. Rajko Ložar, Ljubljana: Klas, 1944 (Znanstvena knjižnica I), str. 62–97.

Ložar 1944b = Rajko Ložar, Ljudska hrana, v: *Narodopisje Slovencev* 1, ur. Rajko Ložar, Ljubljana: Klas, 1944 (Znanstvena knjižnica I), str. 192–216.

Makarovič 1978 = Marija Makarovič, *Kmečko gospodarstvo na Slovenskem*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1978.

Makarovič 1981 = Gorazd Makarovič, *Slovenska ljudska umetnost: zgodovina likovne umetnosti na kmetijah*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1981.

*Malnar 2008 = Slavko Malnar, *Rječnik govora čabarskog kraja*, Čabar: Matica hrvatska, Ogranak Čabar, 2008.

Mende 1956 = Manfred Mende, *Romanische Lehnwörter im Slowenischen*, 1956. (Doktorska disertacija. Razmnoženo.)

Merzelj 1990 = Franc Merzelj, Žagarstvo, most med gozdarstvom in lesarstvom, *Les: revija za gospodarstvo* 42 (1990), št. 1–2, str. 5–9, 44.

Merzelj 1996 = Franc Merzelj, *Žagarstvo*, Ljubljana: Kmečki glas, 1996 (Knjižnica za pospeševanje kmetijstva).

Mezè 1955/56 = Joža Mezè, Nekaj iz prekmurskega besedišča, *Jezik in slovstvo* 1 (1955/56), št. 10, str. 309–310.

Mihelič 1970 = Stane Mihelič, Čebelarstvo, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev: zgodovina agrarnih panog* I: *agrarno gospodarstvo* 1, ur. Pavle Blaznik

idr., Ljubljana: SAZU, Inštitut za zgodovino, Sekcija za občo in narodno zgodovino (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.), 1970, str. 395–408 + pril.

Miklošič 1886 = Franz Miklosich [= Franc Miklošič], *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien: Wilhelm Braumüller, 1886.

Mikuž 1974 = Janez Mikuž, *Ključi, ključavnice, vratno okovje*, Koper: Pokrajinski muzej, 1974.

Minařik 1966 = Franc Minařik, *Pohorske steklarne*, Maribor: Obzorja, 1966.

Moser 1985 = Oskar Moser, *Handbuch der Sach- und Fachbegriffe: zur Erläuterung von Hausanlagen, Bautechnik, Einrichtung und Gerät im Kärntner Freilichtmuseum Maria Saal*, Klagenfurt – Maria Saal: Kärntner Freilichtmuseum, 1985.

Mrgole 1999 = Tilen Mrgole, Oprostite, kje je stranišče?, *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 39 (1999), št. 2, str. 64–68.

Mukič 2005 = Francek Mukič, *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*, Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem, 2005.

Mušič – Batis 1975 = Drago Mušič – Janez Batis, Življenje in delo J. M. Žagarja (Sagarja), v: *Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike* 3: *Žagarjev zbornik*, ur. Fran Dominko, Ljubljana: Slovenska matica, 1975, str. 11–157.

Novak 1952 = Vilko Novak, Ljudsko stavbarstvo v naši etnografiji, *Slovenski etnograf* 5 (1952), str. 14–17.

Novak 1960 = Vilko Novak, *Slovenska ljudska kultura: oris*, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1960.

Novak 1970 = Vilko Novak, Živinoreja, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev: zgodovina agrarnih panog* I: *agrarno gospodarstvo* 1, ur. Pavle Blaznik idr., Ljubljana: SAZU, Inštitut za zgodovino, Sekcija za občo in narodno zgodovino (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.), 1970, str. 343–394 + pril.

Novak 1996 = Franc Novak, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, priredil in uredil Vilko Novak, Murska Sobota: Pomurska založba, [2]1996 ([1]1985, [3]2009) (Panonika).

Novljan 2000 = Tomaž Novljan, Slepa fasada kot element gradbene substance mestnega prostora, *Gradbeni vrstnik: glasilo Zveze društev gradbenih inženirjev in tehnikov Slovenije* 49 (2000), št. 8 (avg.), str. 185–192.

*OLA 1965 = *Voprosnik Obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa*, Moskva: Izdatel'stvo »Nauka«, 1965. ⟨http://ola.zrc-sazu.si/OLA-VSE/Voprosnik_OLA_1965.pdf, dostop 4. 7. 2011.⟩

Orel 1944 = Boris Orel, Slovenski ljudski običaji, v: *Narodopisje Slovencev* 1, ur. Rajko Ložar, Ljubljana: Klas, 1944 (Znanstvena knjižnica I), str. 263–349.

Österreichisches Wörterbuch 1990 = *Österreichisches Wörterbuch*, Wien: Österreichischer Bundesverlag – Jugend un Volk, [37]1990.

Pavel 1909 = Pável Ágost [=Avgust Pavel], *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1909.

Pavel 1931 = Avgust Pavel, Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev, prev. Vilko Novak, *Etnograf* (Ljubljana) 4 (1931), str. 125–145.

Pavel 1976 = Pável Ágoston [= Avgust Pavel], *Válogatott tanulmányai és cikkei*, Szombathely: Vas megye tanácsa végrehajtó bizottságának, 1976.

Petek 2005 = Tone Petek, Žage in žagarstvo na severnem Pohorju, *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije* 5 (2005), št. 1–3 = *Mlinaričev zbornik* I, str. 695–715.

Petru 1963 = Peter Petru, Vprašanje izvira predalčne stene, *Slovenski etnograf* 16–17 (1963–1964), str. 277–288 + pril.

*Pirona 2001 = Giulio Andrea Pirona – Ercole Carletti – Giovanni Battista Corgnali, *Il Nuovo Pirona: vocabolario friulano*, aggiunte e correzioni riordinate da Giovanni Frau, Udine: Società filologica friulana, 2001 ([1]1935, 1972, 1996).

Pivk – Žitko 2007 = Olga Pivk – Janez Žitko, Vodni pogoni na Podlipščici in njenih pritokih, *Vrhniški razgledi* 8 (2007), str. 116–128.

*Plet. = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar* 1–2, Ljubljana: Knezoškofijstvo, 1894–1895. (Ponatisi: Ljubljana: Cankarjeva založba, 1974; Celovec: Wieser, 2004/05; *Slovensko-nemški slovar: transliterirana izdaja* 1–2, ur. Metka Furlan, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006 (Slovarji), tudi elektronski vir na cedeju.) ⟨http://bos.zrc-sazu.si/pletersnik.html, dostop 30. 6. 2011.⟩

Pliško 2009 = Lina Pliško, Romanizmi u leksemima za *dom i posjed* u jugozapadnome istarskome ili štakavsko-čakavskome dijalektu, *Čakavska rič* 37 (2009), št. 1–2, str. 147–159.

Poklač 2001 = Saša Poklač, *Akanje v slovenskih narečjih (po gradivu za Slovenski lingvistični atlas): diplomsko delo*, Ljubljana: [S. Poklač], 2001. (Razmnoženo.)

Pronk 2009 = Tijmen Pronk, *The Slovene Dialect of Egg and Potschach in the Gailtal, Austria*, Amsterdam – New York: Rodopi, 2009.

Pronk-Tiethof 2013 = Saskia Pronk-Tiethoff, *The Germanic loanwords in Proto-Slavic*, Amsterdam – New York, 2013 (Leiden Studies in Indo-European 20).

Pšajd 2012 = Jelka Pšajd, *Ciglarstvo na Melincih*: *pa smo delali opeko!*, Beltinci: Občina, 2012.

Rajh 2010 = Bernard Rajh, *Gúčati po antùjoško*: *gradivo za narečni slovar severozahodno-prleškega govora*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2010 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 109).

*Ramovš 1924 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika* 2: *konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924 (Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani, Dela I/2).

*Ramovš 1935 = *Historična gramatika slovenskega jezika* 7: *dialekti*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1935 (Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani, Dela I/7).

*Ramovš 1952 = Fran Ramovš, *Morfologija slovenskega jezika*, Ljubljana: DZS – Univerzitetna študijska komisija, 1952.

Ramovš 1997 = Fran Ramovš, *Zbrano delo* 2: *razprave in članki*, Ljubljana: SAZU, 1997 (Dela razreda za filološke in literarne vede 23/II).

Renčelj – Lah 2007 = Stanislav Renčelj – Ljubo Lah, Kraška hiša in arhitektura Krasa: med očarljivostjo in vsakdanom, *AR*: *arhitektura, raziskave* 2 (2007), str. 66–67.

Repinc 2001 = Martina Repinc, Perice v Boljuncu, *Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja* n. v. 11 = 62 (2001), str. 127–144.

*REW = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch* 1–3, Heidelberg: C. Winter, 1953–1958 (Indogermanische Bibliothek 2: Wörterbücher).

Rhamm 1908 = Karl Rhamm, *Urzeitliche Bauernhöfe in germanisch-slawischem Waldgebiet* 1: *altgermanische Bauernhöfe im Übergange vom Saal zu Fletz und Stube*, Braunschweig:

Friderich Vieweg und Sohn, 1908 (Ethnographische Beiträge zur germanisch-slavischen Altertumskunde II).

Rigler 1963 = Jakob Rigler, *Južnonotranjski govori: akcent in glasoslovje govorov med Snežnikom in Slavnikom*, Ljubljana: SAZU, 1963 (Dela razreda za filološke in literarne vede 13).

*Rigler 2001 = Jakob Rigler, *Zbrani spisi* 1: *jezikoslovnozgodovinske in dialektološke razprave*, ur. Vera Smole, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.

*Rosamani 1990 = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due stati interessati nel Convegno di Rapallo del 12-XII-1920*, Trieste: Lint, 1990.

*SDLA-SI = Rada Cossutta – Franco Crevatin, *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA-SI)* I, 2005; II, 2006, Koper: Založba Annales – Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper – Zgodovinsko društvo za južno Primorsko (Annales Majora).

Sedej 1963 = Ivan Sedej, Problemi raziskovanja slovenske ljudske arhitekture: nekaj obrobnih misli, *Slovenski etnograf* 16–17 (1963–1964), str. 331–336.

Sedej 1989 = Ivan Sedej, *Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem*, Ljubljana: Prešernova družba, 1989.

Sedej 2013 = Anton Sedej, Vhodna vrata, portali in drugi stavbni elementi, *Železne niti*: *zbornik Selške doline* 10 (2013), str. 265–279.

SEL 2004 = *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš s sodelovanjem uredniških odborov, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.

Sgerm 1990 = Franjo Sgerm, Še o Časovi žagi, *Les: revija za lesno gospodarstvo* 42 (1990), št. 9–10, str. 303–305.

Sketelj 2014 = Polona Sketelj, *Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja: vodnik po osrednji občasni razstavi Slovenskega etnografskega muzeja*, Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2014.

*Skok gl. ERHSJ

*SLA = *Slovenski lingvistični atlas* (gradivska zbirka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani).

SLA 1.1 = *Slovenski lingvistični atlas* 1: *človek (telo, bolezni, družina)* 1: *atlas*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlasi).

SLA 1.2 = *Slovenski lingvistični atlas* 1: *človek (telo*, *bolezni*, *družina)* 2: *komentarji*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlasi).

*Sławski 1974–1979 = Franciszek Sławski, Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego [1], v: *Słownik prasłowiański* I: *A–B*, 1974, str. 43–141; [2], v: *Słownik prasłowiański* II: *C–davьnota*, 1976, str. 13–60; [3], v: *Słownik prasłowiański* III: *davьnъ–dobьrati*, 1979, str. 11–19, ur. Franciszek Sławski, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Smole 1988 = Vera Smole, Poimenovanja za cvetnonedeljsko butaro, *Traditiones* (Ljubljana) 17 (1988), str. 327–335.

Smole 1995 = Vera Smole, Tesarska terminologija v Mirnski dolini, *Jezikoslovni zapiski* 2 (1995), str. 227–240.

Smole 1999 = Vera Smole, Poimenovanja za brisačo v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA), *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* (Novi Sad) 42 (1999), str. 479–484.

Smole 2006 = Vera Smole, Lingvogeografska obdelava spola v ednini: samostalniki srednjega spola na *-o* v slovenskih narečjih, *Slavistična revija* 54 (2006), posebna številka = *Slovensko jezikoslovje danes*, str. 125–135 + zemljevid.

Smole 2015 = Vera Smole, Imena suščestviteľnye na *-ev* u Vatroslava Oblaka i v slovenskih dialektah, v: *Săvremennite izmerenija na edno naučno prozrenie: doklady ot Meždunarodnata naučna konferencija v čest na 150-tata godišnina ot roždenieto na Vatroslav Oblak (1864–1896)*, ur. Slavka Keremidčieva, Sofija: Bălgarska akademija na naukite, Institut za bălgarski ezik »Prof. Ljubomir Andrejčin«, str. 61–76.

*Snoj 2003 = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, [2]2003 ([1]1997).

Snoj 2006 = Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* 1–2, Ljubljana: SAZU – Fundacija dr. Bruno Breschi – Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2006 (Dela razreda za filološke vede SAZU 49/7–8).

Snoj 2009 = Marko Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC, 2009.

*SP 2001 = *Slovenski pravopis* 2001, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC, ZRC SAZU (zal.), 2001.

*SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I: *A–H*, 1970; II: *I–Na*, 1975; III: *Ne–Pren*, 1979; IV: *Preo–Š*, 1985; V: *T–Ž*, 1991, Ljubljana: SAZU oz. (od 4. knjige naprej) SAZU – ZRC SAZU (izd.) – DZS (zal.).

Steenwijk 1992 = Han Steenwijk, *The Slovene dialect of Resia: San Giorgio*, Amsterdam – Atlanta (GA): Rodopi, 1992 (Studies in Slavic and General Linguistics 18).

Stele 1969 = France Stele, *Celjski strop: umetnostno zgodovinska študija o stropu v »Stari grofiji« v Celju*, Celje: Mestni muzej (izd.) – Ljubljana: Državna založba Slovenije, [2]1969 ([1]1929).

*Striedter-Temps 1963 = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, Berlin: Osteuropailung für Slavische Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Instituts (Slavisches Seminar) an der Freien Universität Berlin 27).

Stritih – Butala 2011 = Uroš Stritih – Vincenc Butala, Energy savings in building with a PCM free cooling system, *Strojniški vestnik* 57 (2011), št. 2, str. 125–134.

Studen 1995 = Andrej Studen, *Stanovati v Ljubljani*, Ljubljana: ISH – Institutum studiorum humanitatis, 1995 (Studia humanitatis: apes 4).

Šarf 1964 = Fanči Šarf, Vrste ognjišč na Slovenskem in njih današnje stanje, *Slovenski etnograf* 16–17 (1963–1964), str. 359–378 + pril.

Šarf 1976 = Fanči Šarf, Lesene strehe v Sloveniji, *Slovenski etnograf* 29 (1976), str. 53–74.

Ščukovt 2007 = Andrejka Ščukovt, Kuhinja v Vipavski dolini v luči razvoja ognjišča in spreminjanja hišnih tipov, *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 55 (2007), št. 2 = *Iz zgodovine Goriške*, ur. Miha Preinfalk, str. 423–431.

Šekli 2013a = Matej Šekli, Zemljepisnojezikoslovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja, *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 9 (2013), str. 3–53.

Šekli 2013b = Matej Šekli, Genetolingvistična klasifikacija južnoslovanskih jezikov, *Jezikoslovni zapiski* 19 (2013), št. 1 = *Slovensko in slovansko*, str. 71–99.

*Šekli 2014 = Matej Šekli, *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov* 1: *od praindoevropščine do praslovanščine*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014.

Škofic 2007 = Jožica Škofic, Terminologija izginjajoče/izginule obrti – sekirarstvo v Kamni Gorici na Gorenjskem, v: *Besedje slovenskega jezika*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Slavistično društvo, 2007 (Zora 50), str. 214–234.

Škofic – Klinar 2015 = Jožica Škofic – Klemen Klinar, *Rateški slovar: ad abnjaka da žoka in ad agrabska da žlef*, Kranjska Gora: Občina, 2015.

Štepec 2001 = Dušan Štepec, Stanje mlinov in žag v krajinskem parku Kolpa, *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 41 (2001), št. 3–4, str. 98–103, 169.

Šturm 1928 = Fran Šturm, Romanska lenizacija medvokaličnih konzonantov in njen pomen za presojo romanskega elementa v slovenščini, *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 7 (1928), str. 21–46.

Šubic Prislan 1996 = Jana Šubic Prislan, Nega keramike in stekla, *Argo: časopis slovenskih muzejev* 39 (1996), št. 1–2, str. 173–176.

Thesaurus 1 = *Thesaurus* der *slowenischen Volkssprache in Kärnten* 1: *A–B*, ur. Erich Prunč idr., Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1982 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sonderpublikation).

Thesaurus 4 = *Thesaurus* der *slowenischen Volkssprache in Kärnten* 4: *G–H*, ur. Stanislaus Hafner – Ludwig Karničar, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1994 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sonderpublikation).

Thesaurus 7 = *Thesaurus* der *slowenischen Volkssprache in Kärnten* 7: *L–mi*, ur. Ludwig Karničar – Andrejka Žejn, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2011 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sonderpublikation).

Tolstoj 2008 = Svetlana Mihajlovna Tolstaja, *Prostranstvo slova: leksičeskaja semantika v obščeslavjanskoj perspektive*, Moskva: Indrik, 2008 (Tradicionnaja duhovnaja kul'tura slavjan: sovremennye issledovanija).

Tominec 1964 = Ivan Tominec, *Črnovrški dialekt: kratka monografija in slovar*, Ljubljana: SAZU, 1964 (Dela razreda za filološke in literarne vede 20).

Turk 1956 = Zdravko Turk, *Ročno orodje gozdnega delavca za obdelavo lesa*, Ljubljana: Kmečka knjiga, 1956.

*ÚMNyA = Jenő Kiss idr., *Új Magyar Nyelvjárási Atlasz*. ⟨http://umnya.elte.hu/letoltheto_umnya.php, dostop 17. 11. 2015.⟩

Uzenjova 2004 = E. S. Uzenëva, Očag, v: *Slavjanskie drevnosti*: *ètnolingvističeskij slovar'* 3, ur. N. I. Tolstoj, Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 2004, str. 604–605.

Valenčič 1959 = Vlado Valenčič, O slamnikarski domači obrti, *Kamniški zbornik* 5 (1959), str. 165–193.

Verbovšek Judež 2000 = Vera Verbovšek Judež, Zidarske malte, *Gradbenik: revija za gradnjo, sanacije in gradbene materiale* 4 (2000), št. 6, str. 12–13.

Vilfan 1970 = Sergij Vilfan, Kmečka hiša, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev: zgodovina agrarnih panog* I: *agrarno gospodarstvo* 1, ur. Pavle Blaznik idr., Ljubljana: SAZU, Inštitut za zgodovino, Sekcija za občo in narodno zgodovino (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.), 1970, str. 559–593 + pril.

Vilfan 1991 = Sergij Vilfan, Kmetija, *Enciklopedija Slovenije* 5: *Kari–Krei*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, str. 115–116.

Vilman 2001 = Vladimir Vilman, Žagarska dejavnost na veleposestvu Galle v Bistri pred drugo svetovno vojno, *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 49 (2001), št. 3, str. 207–222.

Vilman 2006 = Vladimir Vilman, Prenovljena žagarska zbirka lesarskega oddelka Tehniškega muzeja Slovenije, *Argo: časopis slovenskih muzejev* 49 (2006), št. 2, str. 31–41.

Vodan 1996 = Anton Vodan, Ključi, ključavnice, vratno okovje, *Glasilo: Zgodovinsko društvo Gornja Radgona* 3 (1996), št. 2, str. 16–36.

Vodušek 1976 = Valens Vodušek, Vrtnarstvo, *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja: vprašalnice* 1, Ljubljana: Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov, 1976, str. 83–96.

Zbašnik-Senegačnik 2002 = Martina Zbašnik-Senegačnik, Vrednotenje hiš iz opeke in masivnega lesa, *Gradbeni vestnik: glasilo Zveze društev gradbenih inženirjev in tehnikov Slovenije* 51 (2002), str. 11–17.

Zidar 2006 = Peter Zidar, Požarni zidovi, *Življenje in tehnika: revija za poljudno tehniko, znanosti in amaterstvo* 57 (2006), št. 10, str. 45–50.

*Zorko 1995 = Zinka Zorko, *Narečna podoba Dravske doline*, Maribor: Kulturni forum, 1995 (Piramida 3).

*Zorko 1998 = Zinka Zorko, *Haloško narečje in druge dialektološke študije*, Maribor: Slavistično društvo, 1998 (Zora 6).

*Zorko 2003 = Zinka Zorko, Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove, v: *Avgust Pavel*, ur. Zinka Zorko – Miha Pauko, Maribor: Slavistično društvo, 2003 (Zora 23), str. 73–94.

*Zorko 2006 = Zinka Zorko, Vzhodni govori srednještajerskega narečja, v: *Jezikovna predanost: akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek – Zinka Zorko, Maribor: Slavistično društvo – Ljubljana: SAZU, 2006 (Zora 44), str. 458–468.

*Zorko 2007 = Zinka Zorko, Glasoslovje v kozjansko-bizeljskem narečju (Lesično, Pišece, Kapele), v: *Razprave razreda za filološke in literarne vede SAZU* 20, Ljubljana: SAZU, 2007, str. 325–336.

*Zorko 2008 = Zinka Zorko, Prekmursko ravensko podnarečje na Cankovi, v: *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 2008 (Zora 55), str. 257–269.

Zupan – Gumilar 1999 = Matjaž Zupan – Vladimir Gumilar, Stavbno pohištvo, *Gradbenik: revija za gradnjo, sanacije in gradbene materiale* 3 (1999), št. 2, str. 12–15.

Žarnić 1998 = Roko Žarnić, Opečni zidaki skozi čas, *Gradbenik: revija za gradnjo, sanacije in gradbene materiale* 2 (1998), št. 4, str. 12–13.

Žejn 2014 = Andrejka Žejn, *Določitev poteka izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem: doktorska disertacija*, Ljubljana: [A. Žejn], 2014. (Razmnoženo.)

Spletni viri:

http://claap.org/it/dizionari-friulani

http://umgangssprache_de.deacademic.com/28381/Waschel

http://culture.alsace.pagesperso-orange.fr/page_bf.htm

http://www.fran.si/139/slovar-jezika-janeza-svetokriskega

http://culture.alsace.pagesperso-orange.fr/page_bf.htm

6 Krajšave in simboli

Simboli

*	rekonstrukcija
**	nezanesljiva rekonstrukcija
/	ali
//	fakultativna prvina
<	se je razvilo iz
>	se je razvilo v
≤	nepravilen razvoj iz
≥	nepravilen razvoj v
→	tvorjeno v
←	tvorjeno iz
↳	gradivo iz drugega vira
-∅	ničta končnica
∅	onemeli glas (v morfološki analizi)
‘xxx’	pomen
⟨xxx⟩	nerelevanten odgovor
[xxx]	nekartirano sobesedilo

Krajšave

angl.	angleško
avstr.	avstrijsko
bav.	bavarsko
ben.	beneško
daj./D	dajalnik
denom.	denominaliziran
dv.	dvojina
ed.	ednina
fr.	francosko
furl.	furlansko
germ.	germansko
gl.	glej
gor.	gorenjsko
got.	gotsko
hrv.	(knjižno) hrvaško
ide.	indoevropsko
im./I	imenovalnik
ipd.	in podobno
isslov.	izhodiščno splošnoslovensko
it.	(knjižno) italijansko
itd.	in tako dalje
izd.	izdal ipd., izdaja
kajk.	kajkavsko
klas.	klasično
knj.	knjižno
kor.	koroško
lat.	latinsko
lj.	ljudsko
m/m.	moški spol
madž.	madžarsko
mest./M	mestnik
mn.	množina
nam.	namesto
nar.	narečno
nedol.	nedoločnik
nem.	(knjižno) nemško
nov.	novejše
npr.	na primer
n. v.	nova vrsta
op.	opomba
or./O	orodnik
os	oseba
oz.	oziroma
pgerm.	pragermansko
pog.	pogovorno
poud.	poudarjalno
poz.	pozni
poznolat.	poznolatinsko
pril.	priloga
prim.	primerjaj
psl.	praslovansko
rod./R	rodilnik
rom.	romansko
s/s.	srednji spol
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
sed.	sedanjik
slov.	slovensko
sp.	spol
srgr.	srednjegrško
srvnem.	srednjevisokonemško
star.	starejše
stfr.	starofrancosko

stfurl.	starofurlansko
str.	stran
stvnem.	starovisokonemško
št.	številka
štaj.	štajersko
T	(pred trimestno številko) točka SLA, npr. T001
tirol.	tirolsko
tj.	to je
tož./T	tožilnik
ur.	uredil, urednik, urednica
V	(pred trimestno številko) vprašanje za SLA, npr. V001; samoglasnik (v zvezi V*r*V)
vzh.	vzhodno
zah.	zahodno
zal.	založil
zgerm.	zahodnogermansko
zgod.	zgodnji
ZRC	Znanstvenoraziskovalni center
zv.	zvalnik
ž/ž.	ženski spol

7 Summary

Slovenian Linguistic Atlas 2: The Farm
SLA 2.1: Atlas
SLA 2.2: Commentaries

From the history of the Slovenian Linguistic Atlas (SLA)

Dialectology is the science which explores the geographically delimited variants of individual languages – that is, the local dialects and speeches, at both the synchronic and diachronic levels. The distribution of dialects and their classification can be displayed using dialect maps: the SLA contains a map of Slovenian dialects compiled in 1983 by the dialectologists Tine Logar and Jakob Rigler, later supplemented by Vera Smole (for the *Encikolopedija Slovenije* [Encyclopaedia of Slovenia] from 1998) and Jožica Škofic (first volume of the Slovenian Linguistic Atlas from 2011) using contemporary dialectological data. As a sub-field of dialectology, geolinguistics is interested in the spatial distribution of specific language phenomena of one or more languages which is then displayed on a linguistic map or in linguistic atlases. For geolinguistics the geographical presentation of the selected dialect material presents only the starting point for interpretation and further exploration of the language.

The *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) [Slovenian Linguistic Atlas (SLA)], which is the basic work of modern Slovenian dialectology and geolinguistics, was established by the linguist Fran Ramovš in 1934, but proper preparation for the Atlas started after the Second World War at the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language (Kenda-Jež 2000, 196). Both, the network of localities and the questionnaire were rearranged on several occasions during this period. The current SLA network has been expanded to include 417 local speeches, and the SLA questionnaire contains 870 numbered questions (3065 including all the sub-questions). Questions are divided into 15 semantic fields: 1) Human body, 2) Clothing, 3) House, 4) Village, 5) Holidays, 6) Tools, 7) Livestock, 8) Plants, 9) Mountains, 10) Illnesses, 11) Time, 12) Landscape, 13) Family, 14) Counting and numbers, 15) Miscellaneous. These are followed by grammatical questions (from question No. 700 onwards), mainly covering the phonetics and morphology.

The collection of dialect material which is stored in the Dialectology Section of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language in Ljubljana, currently comprises around 720 records of local speeches, i.e. 884,000 index cards in the catalogue and 390 notebooks (and, additionally, 182 notebooks outside the SLA network). Most of the material was gathered by Tine Logar or by his students from Faculty of Arts of Ljubljana University, along with a number of other Slovenian linguists. Over the last ten years, the collection has been supplemented by records of 51 so-far-unexplored local speeches (mainly in neighbouring countries). All the archived material has

been scanned and is therefore in electronic form; in addition to linguistic analysis for publication in this SLA this material is gradually being entered into the SlovarRed database.

In the second half of the 20th century many papers were written based on the analysis of the SLA dialect material by Tine Logar and Jakob Rigler. An introductory volume to the SLA was published in 1999 (*Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)* [Guide to the collection of dialect material for the Slovenian Linguistic Atlas (SLA)] by Francka Benedik, accompanied by the study written by Karmen Kenda-Jež). Different cartographic methods have been developed in parallel with the SLA project – from the first drafts for label maps and the first hand-drawn linguistic-symbol maps made in the 1950s, to modern spatial visualisations of dialectal phenomena based on the use of computer cartography tools, automated map-making and the interactive presentation of linguistic material.

The hand-drawn maps (many of them prepared by Tine Logar and Jakob Rigler for their research purposes), and, in particular, their participation in the OLA [Slavic Linguistic Atlas], gave Slovenian dialectologists valuable material and experience, enabling them to start publishing their own linguistic maps for the SLA at the end of the 1980s. The first lexical map was published in 1988 by Vera Smole and the first phonetic map in 1990 by Francka Benedik – both were hand-drawn and a map contained a network from 1984 which has remained unchanged until today. Around 50 linguistic maps have been published (mainly lexical but also some phonetic and morphological ones) in the past two decades; all of them were re-published in *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)* [Re-publication of papers with maps for the Slovenian Linguistic Atlas (up to 2008)] as an electronic publication on CD-ROM and on the internet (http://bos.zrc-sazu.si/c/Dial/Ponovne_SLA/P/index.html), edited by Peter Weiss, Jožica Škofic and Karmen Kenda-Jež. Two monographs on the dual number in Slovenian dialects (one in Slovenian and other in English) were published in 2008 (*Dvojina v slovenskih narečjih*; *The Dual in Slovene Dialects*); these were written by Tjaša Jakop.

Up until 2000, all the maps for the SLA were hand-drawn using a printed base. The first maps using computer-automated map-making tools were published in 2001; these were compiled by Jožica Škofic, in cooperation with various (mostly external) collaborators. Zoran Stančič and Tomaž Podobnikar (both from the *Spatial Information Centre* (PIC) of the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts) produced an experimental digitalised map with Slovenian borders, rivers, larger cities and numbered data-points included in the SLA network, along with their coordinates. The Syncomp Company, in cooperation with the dialectologist Karmen Kenda-Jež, produced a set of basic symbols, SLSlovan, which could be used when mapping phonetic as well as lexical maps.

In 1996 Zoran Stančič was the first person to write about the possibility of using the GIS (Geographical Information System) to research Slovenian dialects which – in addition to improved and automated mapping – also pointed out the possibility of

using the GIS for more complex analytic operations in dialectology and geolinguistics. In order to prepare an appropriate database for SLA and to start mapping and analysing the dialect material with the help of the GIS, it was necessary to draw up an appropriate set of letters and diacritical symbols for recording and for the subsequent linguistic analysis of this extremely diverse Slovenian dialect material; Peter Weiss therefore developed a transcription system which works in Microsoft Word for Windows and is based on the Unicode standard. The supplementary characters are in the ZRCola font, distributed in the private use area of this standard. Peter Weiss also prepared a set of symbols for mapping: in 2005, within the Unicode table, he designed the SIMBola font on the basis of symbols used for OLA [Slavonic Linguistic Atlas], ALE [European Linguistic Atlas] and other (mainly Slavonic) linguistic atlases.

The electronic blank map for the SLA (produced by Jerneja Fridl from Anton Melik Geographical Institute of the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts) is the map of the Slovenian linguistic territory (including the Slovenian language in neighbouring countries), with relief, rivers, national borders and the larger towns in a scale of 1 : 750,000 and 1 : 1,100,000. Peter Pehani from *Institute of Anthropological and Spatial Studies* of the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts has (with the help of the database of *Geodetski zavod Slovenije* [Geodetic Agency of Slovenia]) set geographical coordinates of data-points from the SLA network and position of the symbols on the map and in collaboration with Jožica Škofic and Vera Smole prepared the digitized map of the Slovenian dialects. In 2000 Tomaž Seliškar developed a special version of the SlovarRed database, which together with the Geographic Information System (GIS) enables not only the detailed input of dialect data and its analysis at different linguistic levels, but also various cartographic methods and various modes of displaying linguistic data on the map and also includes the record's age, the structure of informants and scans of archived material (binders and card catalogues). This will enable an interactive display of mapped dialect material. In 2007 the first map has been made with the help of the SlovarRed database (by Jožica Škofic).

Published discussions and analyses of dialect material from the archives for the Slovenian linguistic atlas (SLA) show the continuous concern for professional (linguistic) publication of this important part of the Slovenian linguistic and cultural heritage, as well as the professional development of researchers participating in the project, and the development of the profession itself (i.e. the Slovenian dialectology and geolinguistics). The lack of finances and personnel is the cause for delayed publications of the SLA; nevertheless the current group of Ljubljana dialectologists managed to publish this basic project of the Slovenian linguistics after nearly 80 years since the idea of this atlas arose and after 65 years of collecting the dialect material with the SLA questionnaire. The first volume of SLA (SLA 1.1 – *Atlas* and SLA 1.2 – *Commentaries*) contains vocabulary of the semantic field of 'man' has been released in 2011 with the additional help of the applied project *Besedje iz pomenskega polja »človek« v slovenskih narečjih – geolingvistična predstavitev* (L6-9529-0618-07)

[Vocabulary of the semantic field of ‘man’ in Slovenian dialects: A geolinguistic presentation], which was co-financed between 2007 and 2010 by the Slovenian Research Agency (ARRS) and the Slovenian Academy of Sciences and Arts in Ljubljana (SAZU), and with the support of the Slovenian Book Agency (JAK).

In the years 2011 to 2015 the second volume SLA from semantic field of ‘farm’ (SLA 2.1 – *Atlas* and SLA 2.2 – *Commentaries*) with vocabulary for house and its parts, living area and working spaces, equipment, outbuildings and some of the domestic work (farm, household). Also this volume was published with the financial support for the applied project *Materialna kulturna dediščina v slovenskih narečjih – geolingvistična predstavitev* (L6-4042) [Material Cultural Heritage in Slovenian Dialects: A Geolinguistic Presentation], which was co-financed between 2011 and 2014 by the Slovenian Research Agency (ARRS) and the Slovenian Academy of Sciences and Arts in Ljubljana (SAZU).

Method of commentary for linguistic data in SLA 2

Various types of commentaries have been developed alongside the mapping methods: from very simple to more extensive ones with an interdisciplinary interpretation. In 2007, when work on the first volume of the Slovenian Linguistic Atlas started, the participating dialectologists (Jožica Škofic as project manager, Vera Smole, Vlado Nartnik, Tjaša Jakop, Karmen Kenda-Jež, Danila Zuljan Kumar, Matej Šekli, Peter Weiss and Mojca Horvat and, from 2009, Januška Gostenčnik) began to form a uniform format for the commentary on the basis of their own experience as well as a study of other linguistic atlases (particularly the Czech Linguistic Atlas and the Slavic Linguistic Atlas). The commentaries, alongside an introductory presentation of the key, aimed to present morphological analyses, peculiarities of the mapping and the possible treatment of lexemes in the linguistic literature and other atlases that are addressing the Slovenian language (OLA – Slavonic Linguistic Atlas, ALE – European Linguistic Atlas, SDLA – (regional) Slovenian dialectologic lexical atlas by Rada Cossutta, ALI – Italian Linguistic Atlas, ASLEF – Friulian historical, linguistic and ethnological atlas, HJA – Croatian Linguistic Atlas and ÚMNyA – New Atlas of Hungarian Dialects). For the second volume SLA we also added a section with the ethnological interpretation of lexemes and sketches of named objects, drawn for this specific volume.

Commentaries in the SLA are made up of the following sections:

- Section **1** (***Gradivo*** [Materials]) gives more details on the significance of the dialect material presented on the map. It also addresses possible ambiguity issues or words with more than one meaning (or a double meaning) in the questionnaire itself that might make interpretation problematic. Explanations and clarifications produced by field-workers and their notes on time and style in relation to the dialect material are also presented.
- Section **2** (***Morfološka analiza*** [Morphological analysis]) shows the structure of the form (morpheme) of the lexemes on the map in their proto-Slavonic expressive form. Phonetically abstracted lexemes (following the phonetic rules of each dialect, subdialect or even local speech) are followed by their proto-Slavonic transposition and by their word-formational predecessors or sources from foreign languages (e.g. Italian, Friulian or German). Data generalisation (and therefore the reduction of the overly large number of data symbols) makes the lexical maps clearer and more expressive. The entries in this section are organised according to word-family order, from the most common or widespread to rare lexemes, from non- or less-compound forms are followed by compound forms with the same root or phrases with the same core. Inherited (Slovenian) lexemes are followed by borrowed ones (from the languages in contact), and the morphologically unclear and unexplained lexemes are presented at the end.
- Section **3** (***Posebnosti kartiranja*** [Mapping features]) aims to explain the mapping (cartography) method.

The second volume of the SLA includes lexical and word-formational symbol maps; isoglosses are used only to mark some specific phonological developments or morphological features of lexically otherwise not very diverse material. This section also mentions lexemes that only appear once (so-called *enkratnice*), unique phrases, descriptive denominations, descriptions, and even some unmapped material (marked on a map with an indicator pointing to the commentary or indicating that it is irrelevant to the map in question).

- Section **4** (***Uporabljena dodatna literatura*** [Use of additional literature]) refers to those bibliographic units in the literature that are not marked with an asterisk in the *Literature* section (an asterisk is used to mark those books which are not specifically mentioned in this Section because they have been used in nearly every commentary).
- Section **5** (***Primerjaj*** [Compare]) is directed towards those commentaries and maps in the SLA which cover the same lexemes as the questions presented. It also points towards other linguistic atlases that include the Slovenian language territory either in full or in part (smaller area). The number after the abbreviation of a particular atlas denotes the number of the question from a particular atlas, but the question itself is not specified here (unless perhaps the meaning is not exactly the same).

In the second volume of the Slovenian Linguistic Atlas (SLA) two new sections have been added:

- In section **6** (***Etnološka osvetlitev*** [Ethnological section]) ethnologist Vito Hazler briefly presents each one of the discussed expressions from material cultural heritage. It seems that the linguistic analysis alone cannot explain the diversity of lexemes, which are used in different environments (provinces) and different time periods and therefore at different developmental stages of the Slovenian peasant houses and farms that are still more or less unchanged and used to the present days.
- Section **7** (***Skica*** [Drawing]) further visualizes lexemes presented in this volume. These sketches appear necessary because the dialect material shows a different notion of named idioms.

Method of mapping linguistic data in SLA 2

A special hierarchy of symbols has been formulated in the Slovenian Linguistic Atlas based on the deliberate and established practice of the Slavic Linguistic Atlas. The symbols were mainly chosen by the authors of the maps themselves, in line with the agreement that the outline of the symbols should indicate the root of the lexeme and the inner part the word-formational construction of the lexemes. The choice of symbol was based on the morphological analysis.

The meaning of symbols:

- Asterisk (right above the network data-point) means 'commentary' and is used when a local speech has more than two expressions (lexemes) for one meaning;
- Underscore (below the data-point) means 'ni zapisa [no record or no material]' (this character only appears at data-point T406, where it is no longer possible to find speakers of Slovenian language);
- Slash to the left of the data-point means there is no answer 'ni odgovora' for the local speech in question;
- A large five-pointed star indicates a lexeme that only appears once ('*enkratnica*'); all such lexemes are addressed in Section 3 of the commentary;
- Various basic symbols on the map (circle, triangle, square, rectangle, pentagons or hexagons and other more complex symbols) mark lexemes with different roots or word-formational bases;
- The same inner part of different outline symbols denotes the same word-formational affix of compound words with a different root/word-formational base;
- Compound words with a common root and various affixes (word-formational variants) are marked with a different inner part of the same basic outline symbols;
- Morphologically relevant morphemes are also morphemes marking gender if the gender is clearly identifiable from the material (otherwise only the word-base is mapped, without the ending);
- Unique compound words with a common root are displayed on the map using the same basic symbol containing a star;
- Single phrases with a common core are displayed on the map using the same basic star-containing symbol, and with a point to the left or to the right side of the symbol or beneath the symbol
- Basic symbols in combination with other basic symbols denote the compound words made of two word-formational bases which already have their own symbols in the key;
- Different basic symbols with the same additional symbol denote a multiple-word lexeme with attribute and core, presented by basic symbol;
- A phrase with an adjectival attribute is marked by an additional symbol below the basic symbol representing the core of the word-phrase;
- A phrase with a non-adjectival attribute is marked by an additional symbol above the symbol representing the core of the word-phrase;

- A prepositional phrase is marked by an additional symbol to the left of the symbol representing the core of the word-phrase;
- If a multiple-word lexeme or answer is on the border between description and set phrase and does not form an areal (i.e. occasional word), it is marked with a symbol for a descriptive denomination;
- The symbol 'ni poimenovanja [no expression]' marks answers such as 'the expression is not known/used', 'there is no such expression', etc.; where it is noted alongside a local speech that a German word only is used for a specific meaning, but which one is not indicated, this is marked on the map with a commentary symbol;
- The symbol 'opisno poimenovanje [descriptive denomination]' marks those multi-word answers whose core by word-class corresponds to the question but which are on the border of set phrase and do not form an areal;
- The symbol 'nerelevanten odgovor [irrelevant answer]' denotes an answer that is semantically inappropriate due to possible misinterpretation of the question.

Regarding the lists of dialect words in SLA 2

Every map is accompanied by a commentary and by an index of dialect material; despite various deficiencies, e.g. problems related to the changes made to phonetic transcription as a result of many decades of data-collection, the material in the SLA is written exactly as stored in the archive. Several methods of transcribing dialect material were used over the period in which material was collected for the SLA (the last method sought to harmonise Slovenian national transcription with that used in the Slavonic Linguistic Atlas). Since SLA records have not consistently followed this agreement and the new transcription system has only gradually come into force, it has not been possible to harmonise the records of all material without time-consuming re-checking 'in the field'. With inconsistent recording of vowel quality and quantity, diphthong variants and phonetic consonant variants, the greatest problem is presented by the recording of accentuation. To avoid misinterpretation of accentuation, the introduction to the SLA contains a map with the tonemic and non-tonemic local speeches included in the SLA ('Tonemic and non-tonemic speeches' map).

In the lists of dialect words, one can find complete dialect lexica collected for each question. The dialect material for each question is arranged by data-points T001 to T417 in the network of places. If any local speech was recorded several times, records follow each other chronologically, separated by a semicolon (duplicate answers from the same author or same record are separated from each other by a comma and recorded in the same sequence as appears in the file or sheet). If the fieldworker recorded no answer, this is marked with a slash (this symbol is also used if the file is empty or if there is a dash or deleted zero, or if the record contains an indication that the informant cannot remember a word or does not know the answer). If it is stated in the material that the word is not known, this is marked with a cross. The context of the mapped lexeme is written in square brackets.

Jožica Škofic
(Translated by *Tjaša Jakop*)